

శ్రీ రస్తు.

శ్రీమదాంధ్ర భారతము.

విరాటోద్యోగపర్వములు.

చెన్నపురి:

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్

వారిచే బ్రకటితము.

All Rights Reserved

1915.

25 172
25.3.72

విషయ సూచిక.

విరాటపర్వము, ప్రథమాశ్వాసము.

విషయము.

పుట.

కృతినిర్మాణప్రస్తావన	...	...	1
షష్ఠ్యంతములు	...	...	4
కథాప్రారంభము	...	...	5
ధౌమ్యుఁడు పాండవుల నూరార్చుట	...	...	6
పాంచాలీ పాండవులు దమ మెలంగవలయుపనుల నిశ్చయించుకొనుట	...	...	7
ధౌమ్యుఁడు పాండవులకు సేవాధర్తంబు లెఱింగించుట	...	...	12
పాండవులు పాంచాలితోడ విరాటునగరంబునకు బయలుదేలుట	...	...	15
పాండవులు దమయాయుధంబుల శమివృక్షమునఁ బెట్టుట	...	...	17
ధర్మరాజు సన్న్యాసివేషమున విరటుఁ గొల్వ వచ్చుట	...	...	19
భీముఁడు వంటలవాఁడై విరటుఁ గొల్వ వచ్చుట	...	...	21
అర్జునుఁడు పేడిరూపమున విరటుఁ గొల్వ వచ్చుట	...	...	23
ద్రౌపది డశ్వపాలకుఁడై విరటుఁ గొల్వ వచ్చుట	...	...	25
సహదేవుఁడు గోపవేషంబున విరటుఁ గొల్వ వచ్చుట	...	...	27
ద్రౌపది సైరంధ్రీవేషమున సుదేష్ఠుఁ గొలువవచ్చుట	...	...	28

విరాటపర్వము, ద్వితీయాశ్వాసము.

భీముఁడు మల్లునితో యుద్ధము సేయుట	...	...	34
కీచకుఁడు సుదేష్ఠువలన ద్రౌపది తెఱంగు గెలుంగఁ గోరుట	...	...	37
ద్రౌపది కీచకునితోఁ బరుషవాక్యంబులు వలుకుట	...	...	39
కీచకుండు ద్రౌపదియందలి మోహంబునఁ బరితపించుట	...	...	42
ద్రౌపది కీచకునింటికిఁ గల్గు దేరం బోవుట	...	...	44
కీచకుఁడు ద్రౌపదిం బట్టుకొనుటకు వెంటఁ దగులుట	...	...	46
ద్రౌపది తనభంగపాటు విరాటునితోఁ జెప్పుట	...	...	48
ద్రౌపది భీమసేనుతోఁ దనభంగపాటు సెప్పి పరితపించుట	...	...	51
ద్రౌపది భీమునితో ధర్మరాజుమహిమ సెప్పుట	...	...	53
ప్రభాతకాలవర్ణనము	...	...	59
ద్రౌపది భీమునితోఁ గీచకుఁడు నర్తనశాలకు రాఁబోవుటం జెప్పుట	...	...	63
కీచకుఁడు ద్రౌపదియందలి మోహంబునఁ బరితాపంబు నొందుట	...	...	65
కీచకుఁడు ద్రావ్యనవనంబున విహరించుట	...	...	66
నూర్యాస్తమయ వర్ణనము	...	...	68
భీమసేనుఁడు గీచకుని సంహరించుట	...	...	70

విరాటపర్వము, తృతీయాశ్వాసము.

ఉపకీచకులు ద్రౌపదిం దమయన్నశవంబుతోఁ గట్టి దహింపం గొని పోవుట	...	...	73
భీముఁడు పకీచకులం జంపి ద్రౌపదిని విడిపించుట	...	...	75
ద్రౌపది యర్జునునితో సల్లాపంబు సేయుట	...	...	77
సహదేవుని వేషమున పాండవులు విరటునితోఁ జేయుట	...	...	80

విషయము.

పుట.

భీష్ముడు దుర్యోధనునితో ధర్మరాజు సుగుణంబులఁ జెప్పట	...	82
సుశర్మ దక్షిణగోగ్రహణంబు సేయుట	...	85
విరాటుడు సుశర్మమీఁద యుద్ధము సేయఁ బోవుట	...	86
విరాటసుశర్మల సైన్యంబులు సంకులంబుగాఁ బోరుట	...	89
విరాటుడు సుశర్మమీఁదఁ దనరథంబు తోలించి పోరుట	...	92
పాండవులు సుశర్మ నోడించి విరాటుని విడిపించుట	...	93
ధర్మరాజు సుశర్మను సపరివారంబుగా విడిపించుట	...	95

విరాటపర్వము, చతుర్థాశ్వాసము.

ఉత్తరగోగ్రహణము	...	97
భూమింజయుండు గోవుల విడిపింప గౌరవులతోఁ బోరుటకుఁ బో నెన్నుట	...	98
ఉత్తరుడు బృహన్నలను దనకు సారథిఁగాఁ జేసికొనుట	...	100
ఉత్తరుడు గురుసైన్యంబు గనుంగొని భయభ్రాంతుం డగుట	...	102
అర్జునుఁ డుత్తరునిఁ దనకు సారథిఁగాఁ జేసికొనుట	...	105
అర్జునుడు శమివృక్షనిక్షిప్తం బైనగాండివంబు గొనుట	...	107
అర్జునుఁ డుత్తరునకుఁ దన్నెఱిఁగించుట	...	108
ఉత్తరుడు బృహన్నల నర్జునుఁగా నెఱుంగుట	...	111
అర్జునుఁ డుత్తర సారథికం బైనరథం బెక్కి దేవదత్తంబు పూరించుట	...	114
దుర్యోధనుడు ద్రోణాచార్యుల నధిక్షేపించుట	...	115
కర్ణుడు గృపాచార్యు నధిక్షేపించి పలుకుట	...	118
భీష్మఁ డర్జునునజ్ఞాతవాసవత్సరవ్యాప్తి నిష్కర్షించుట	...	119
ద్రోణాచార్యుఁ డర్జునుం జూచి ప్రశంసించుట	...	121
యుద్ధారంభము	...	123

విరాటపర్వము, పంచమాశ్వాసము.

అర్జునుఁ డుత్తరునకు గౌరవవీరుల వేఱువేఱ నిరూపించి చెప్పట	...	125
అర్జునుడు గౌరవసైన్యంబుల నుఱుమాడుట	...	128
అర్జునుడు చిత్రాంగదప్రభృతికురుకుమారుల నిర్జించుట	...	132
కర్ణుని ద్వంద్వయుద్ధము	...	134
అర్జునుడు ద్రోణాచార్యులతో యుద్ధంబు సేయుట	...	136
అర్జునుఁ డశ్వత్థామతో యుద్ధము సేయుట	...	138
అర్జునుడు గృపాచార్యునితో యుద్ధము సేయుట	...	138
అర్జునుడు భీష్మునితో యుద్ధంబు సేయుట	...	140
అర్జునుడు దుర్యోధనునితో యుద్ధంబు సేయుట	...	142
అర్జునుడు దుర్యోధను నుపాలంభించుట	...	144
దుర్యోధనుడు పరాజితుం డై మరలి తనపురంబునకుఁ బోవుట	...	146
విరాటుఁ డుత్తరుడు గురుసైన్యంబు గెలువఁ బోవుట విని చింతించుట	...	147
విరాటుండు గంకుని సారెగొని వ్రేయుట	...	150
విరాటుఁ డుత్తరుని సమరప్రకారం బడుగుట	...	152
అర్జునుఁ డుత్తరకు బొమ్మపాత్తికలుగా గురువీరులశిరోంబరంబు లిచ్చుట	...	155
అర్జునుడు విరాటునకుఁ ద మ్మెఱిఁగించుట	...	156

వీషయము.

పుట.

విరాటునిమంతుఁ లు త్తరను బాండవులయొద్దకుఁ దోడ్చెచ్చుట	...	159
శ్రీకృష్ణుఁడు బలదేవాదులతోఁ బాండవులఁ జూడ వచ్చుట	...	161
అభిమన్యుని వివాహమహోత్సవము	...	163

ఉద్యోగపర్వము, ప్రథమాశ్వాసము.

సాత్యకి దుర్యోధనుకడకు దూతం బంపఁ గూడ దని చెప్పుట	...	169
దుగ్రిపనుఁడు దనపురోహితుని దుర్యోధనుకడకు దూతఁగాఁ బంపుట	...	172
అర్జునుఁడు శ్రీకృష్ణునిం దనకు సహాయునిఁగాఁ గోరికొనుట	...	174
దుర్యోధనుండు శల్యసాహాయ్యంబు గోరుట	...	175
శల్యుఁడు పాండవులం జూడ నుపష్టావ్యంబునకు వచ్చుట...	...	177
ఇంద్రుఁడు వృత్తాసురునితో యుద్ధంబు నేయుట	...	179
దేవతలు నహుషుని సురరాజ్యాభిషిక్తునిం జేయుట	...	181
ఇంద్రుఁడు నహుషు తేజోవిశేషంబు సూచి మఱుఁగువడుట	...	183
అగ్ని దేవుఁ డింద్రుని వెదకి బృహస్పతికిం చెలుపుట	...	185
అగస్త్యుఁ డింద్రునకు నహుషుభ్రష్టతఁ చెలుపుట	...	187
ధృతరాష్ట్రుఁడు సంజయునిఁ బాండవులయొద్దకుఁ బంపుట	...	192
సంజయుఁ డుపష్టావ్యంబున నున్న పాండవులయొద్దకు వచ్చుట	...	193

ఉద్యోగపర్వము, ద్వితీయాశ్వాసము.

సంజయుఁడు ధర్మజునిసంధిపల్కులను ధృతరాష్ట్రునకుఁ చెల్పుట	...	206
సనత్సుజాతుఁడు ధృతరాష్ట్రునకు నధ్యాత్మతత్త్వంబుఁ జెప్పుట	...	215
ప్రాతఃకాలవర్ణనము	...	216
సంజయుఁడు ధృతరాష్ట్రునితోఁ బాండవుల తెఱంగు సెప్పుట	...	218
సంజయుండు ధృతరాష్ట్రునకుఁ గృష్ణుఁడు సెప్పినమాట లెఱింగించుట	...	219
భీష్ముఁడు గర్జునిదుర్జయంబు ధృతరాష్ట్రునితోఁ జెప్పుట	...	223
ధృతరాష్ట్రుఁడు భీమసేనామలపరాక్రమంబు దలంచి దుఃఖించుట	...	226
దుర్యోధనుఁడు తండ్రితో స్వపక్షవీరులసామర్థ్యంబు సెప్పుట	...	228
సంజయుఁడు దుర్యోధనునకు ధర్మరాజునిశ్చయం బెఱింగించుట	...	230
ధృతరాష్ట్రుఁడు దుర్యోధనునతో సంధి నేయు మని చెప్పుట	...	232
దుర్యోధనుఁడు తండ్రితోఁ దనబలపరాక్రమంబు సెప్పుట	...	234
కర్ణుఁడు భీష్మునిపై రోషముచేత నస్త్రసన్నాసంబు నేయుట	...	237
కృష్ణద్వైపాయనుఁడు ధృతరాష్ట్రునియొద్దకు వచ్చుట	...	238

ఉద్యోగపర్వము, తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీకృష్ణునిరాయ బారము	...	243
కృష్ణుఁడు ధర్మరాజుతోఁ గౌరవులదుర్జయంబు సెప్పుట	...	246
శ్రీకృష్ణుఁడు భీమసేనునిఁ గౌరవులతోడి యుద్ధమునకుఁ బురికొల్పుట	...	248
అర్జునుఁడు శ్రీకృష్ణునితోఁ దనయభిప్రాయంబు సెప్పుట	...	250
ద్రౌపది గృష్ణునితోఁ దనమున్నపడినభంగ పాట్లు సెప్పుట	...	253
శ్రీకృష్ణుఁడు ద్రౌపది నూరార్చుట	...	255
శ్రీకృష్ణుఁడు నారదాదిమహామునులం గని సంభావించుట	...	258
ధృతరాష్ట్రుఁడు విదురుతో శ్రీకృష్ణునిరాక సెప్పి సంతోషించుట	...	259

విషయము.

పుట.

శ్రీకృష్ణుడు గుంతిదేవి నూటడించుట...	...	...	265
శ్రీకృష్ణుడు దుర్యోధనునితో సంభాషించుట	...	...	266
శ్రీకృష్ణుడు విచురుతో సంభాషించుట	...	...	268
శ్రీకృష్ణుడు ధృతరాష్ట్రునితో సంభాషించుట	...	...	270
శ్రీకృష్ణుడు బాండవులు సెప్పినమాటలు ధృతరాష్ట్రునితో జెప్పట	...	...	272
కణ్వుండు దుర్యోధనునితో గరుత్మంతునివృత్తాంతంబు సెప్పట	...	...	274
దుర్యోధనుడు నారదాదిమునులమాటలు వినక నిరాకరించుట	...	...	277
భీష్మద్రోణులు దుర్యోధనునకు హితంబు సెప్పట	...	...	279
శ్రీకృష్ణుడు దుర్యోధనునితో మున్నతండు నేసినదుర్ణయంబు సెప్పట	...	...	281
దుర్యోధనాదులు శ్రీకృష్ణునిం బట్టికొని చెఱం బెట్టఁ దలంచుట	...	...	283

ఉద్యోగపర్వము, చతుర్థాశ్వాసము.

కృష్ణుడు గుంతియింటికిం జని యాయమతో మాటలాడుట	...	...	287
శ్రీకృష్ణుడు కర్ణునిఁ దనరథం బెక్కించుకొని కొన్నిరహస్యోక్తులు వలకుట...	...	...	289
కర్ణుడు శ్రీకృష్ణునకుఁ దగినయుత్తరంబు లిచ్చుట	...	...	290
గుంతిదేవి గర్జునకు నతండు దనపుత్రుం డగుట చెలుపుట	...	...	293
శ్రీకృష్ణుడు ధర్మరాజునకుఁ గౌరవసభం బుట్టినవిశేషంబులు చెలుపుట	...	...	294
ధృష్టద్యుమ్నాదులకు నేనానాయకత్వంబు నిర్ణయించుట	...	...	297
పాండవులు గౌరవులతోడియుద్ధంబునకు వెడలుట	...	...	299
దుర్యోధనుడు ద్రోణప్రభృతుల నేనాపతులం జేయుట	...	...	301
బలరాముడు పాండవుల వీడ్కొని తీర్థయాత్ర వోవుట	...	...	303
రుక్మివృత్తాంతము	...	...	304
సంజయుండు ధృతరాష్ట్రుని కులూకుండు పాండవుల నాడినమాటలు సెప్పట...	...	...	305
భీష్ముడు గౌరవసేనలో నతిరథమహారథాదుల నిరూపణంబు నేయుట	...	...	308
భీష్ముడు గర్జుని నర్ధరథుం డని చెప్పట	...	...	310
భీష్ముడు పాండవవీరులం దతిరథమహారథాదుల నిరూపించి చెప్పట	...	...	312
భీష్ముడు దుర్యోధనున కంబోపాఖ్యానంబు సెప్పట	...	...	313
పరశురాముఁ డంబం దోడుకొని భీష్మునియొద్దకు వచ్చుట	...	...	316
భీష్ముడు పరశురామునితో యుద్ధంబు నేయుట	...	...	318
భీష్మునకు వసువులు స్వప్న సాక్షాత్కారంబున మోహనాస్త్రం బిచ్చుట	...	...	320
నారదుండు భీష్మున కంబవృత్తాంతంబంతయుఁ జెప్పట	...	...	322
శిఖిండి యత్నునివలనఁ బురుషత్వంబు నొందిననృత్తాంతము...	...	...	324
మూలకర్ణునకుఁ గుబేరునివలన శ్రీత్వము గలుగుట	...	...	326

25172
25.3.72

శ్రీ

గణేశశారదాగురుభ్యో నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

విరాటపర్వము, ప్రథమాశ్వాసము.

యన గౌరి నాఁ బరఁగు¹చెల్వకుఁ జిత్తము పల్లవింప భ
ద్రాయితమూర్తియై హరిహరం బగురూపము దాల్చి విష్ణురూ
పాయ నమ శ్శివాయ యని పల్కెడుభక్తజనంబునై దిక
ధ్యాయిత కిచ్చ మెచ్చుపరతత్త్వముఁ గొల్పెద నిష్టసిద్ధికిన్. 1

— కృతనిర్వాహప్రస్తావన. —

వ. అని సకలబ్రహ్మప్రార్థనంబు నేసి తత్ప్రసా²దాసాదితకవిత్వతత్త్వనిరతిశయాను
భావానందభరితాంతఃకరణుండ నగు చుండియొక్కనాఁ డిట్లని వితర్కించితి.

శా. విద్యత్సంస్తవనీయభవ్యకవితావేశుండు విజ్ఞానసం
పద్విఖ్యాతుఁడు ³సంయమిప్రకరసంభావ్యానుభావుండు గృ
ష్ణద్వైపాయనుఁ డర్థి లోకహితనిష్ఠం బూని కావించె ధ
ర్మాద్వైతస్థితి భారతాఖ్య మగులేఖ్యం బైనయామ్నాయమున్. 3

క. వేదములకు ⁴నిఖిలస్మృతి, వాదములకు బహుపురాణవర్గంబులకు
వాదైనచోటులను దా, మూదల ధర్మార్థకామమోక్షస్థితికిన్. 4

వ. అదియును. 5

ఉ. ఆదరణీయసారవివిధార్థగతిస్ఫురణంబు గల్గి య
ష్టాదశపర్వనిర్వహణసంభృత మై పెను ⁵పొంది యుండ నం
దాదిఁ దొడంగి మూఁడుకృతు లాంధ్రకవిత్వవిశారదుండు వి
ద్యాదయితుం డొనర్చె మహితాత్ముఁడు నన్నయభట్టు దక్షతన్. 6

మ. హృదయాహ్లాది చతుర్థ మూర్జితకథోపేతంబు నానారసా

1 చెల్వలఁ... (మూర్తి నా). 2 దోడిత... (నురూపానంద). 3 సంయమిప్రవర...
మననాహ్వానంబు లేఖ్యంబుగా. 4 నిఖిల... వాదంబులకుం బురాణ. 5 పొందు చుండు
(పొంది యుండు).

- భృదయోల్లాసి విరాటపర్వ మట యుద్యోగాదులుం గూడఁగాఁ
బదియేనింటిఁ దెనుంగుబాస జనసంప్రద్యంబులై పెంపునం
దుది¹ముట్టఁ రచియించు టొప్పు బుధసంతోషంబు నిండఁగన్. 7
- క. అని రచనాకౌతుకమున, మన మలరఁగ నీప్రబంధమండలి కథినా
ధునిఁగా నేపురుషునిఁ బేర్కొనువాడనొ యనుతలంపు ²గూరినమదితోన్. 8
- వ. ఇంచుక నిద్రించుసమయంబున. 9
- సీ. మజ్జనకుండు సమ్మాన్యగౌతమగోత్ర, మహితుండు భాస్కరమంత్రితనయుఁ
డన్నమాంబాపతి యనఘులు కేతన, మల్లన సిద్ధనామాత్యవరుల
కూరిమితమ్ముండు గుంటూరివిభుఁడు కొమ్మనదండనాథుండు ³మధురకీర్తి
విస్తరస్ఫూరుఁ డాపస్తంబసూత్రప, విత్రశీలుఁడు సాంగవేదవేది •
- తే. యర్థిఁ గల వచ్చి వాత్సల్య మతిశయిల్ల, నస్తదీయప్రణామంబు లాదరించి
తుష్టి దీవించి కరుణార్ద్రదృష్టిఁ జూచి, యెలమి నిట్లని యానతి యిచ్చె నాకు.
- వ. “కిమస్థిమాలాం కిము కౌస్తుభం వా పరిష్క్రియాయాం బహుమన్యసే త్వమ్,
కిం కాలకూటః కిము వా యశోదా స్తన్యం తవ స్వాదు వద ప్రభోమే.” యని
నీవు దొల్లి రచియించినపద్యంబు ⁴గాఢాదరంబున నవధరించి భక్తవత్సలుం
డగుహరిహరనాథుండు నీదేస దయాళుం డై యునికింజేసి నిన్నుం గృతార్థునిఁ
జేయం గార్హార్థి యయినాకలోకనివాసి యయిననాకుఁ దనదివ్యచిత్తంబునం
గలయక్కారుణ్యంబుతెఱం గెఱుంగునట్టిశక్తిం బ్రసాదించి నన్ను నాకర్షించి
కొలిపించికొని వీఁడె విజయంచేయు చున్నవాఁ డనుచుం జూపుటయు సవిశేష
సంభ్రమసంభరితహృదయుండ నయి యవ్వలనుఁ గలయం గనుంగొనునప్పుడు
- సీ. కరుణారసము వొంగి తొరఁగెడుచాడ్పున, శశిరేఖ నమృతంబు జాలునాట
హరినీలపాత్రిక సురభిచందనమున, గతి నాభి ధవళపంకజము మెఱయ
గుఱి యైనచెలువున నెఱసినలోకర,క్షణ మనంగ గళంబుచాయ దోఁపఁ
బ్రథమాద్రిఁ దోతెంచుభానుబింబము నా ను, రమ్మనఁ గౌస్తుభరత్న మొప్పు
- తే. సురనదియును గాళిందియు బెరసినట్టి, కాంతిపూరంబు శోభిల్లు శాంతమూ
నామనంబు నానందమగ్నముఁగఁ జేయ, నెలమి సన్నిధి నేసె సర్వేశ్వరుండు.
- వ. ఏనును భక్తిమయం ⁵బగుసాష్టాంగదండప్రణామం బాచరించి కొండొక దొల
వినయావనతుండ నై లలాటోపరిభాగంబున నంజలిపుటంబు ఘటించి న
నంబులు నవయవంబులును బ్రమద బాష్పసలిలవిలులితంబులును బులకప

1 ముట్టంగ రచించు... (జన సంతోషంబు నిండారులక). 2 గొనకొను. 3 మహి
విస్తారస్ఫూరుఁ ; విస్తృతిస్ఫూరుఁ...నాదరించి...దీపించు కరు. 4 గూడార్థంబు. 5 దన వ
గతి...మెఱసిన...క్షణ మన గరళంబుచాయ (గరళంపుఁజాయ) ...మాద్రి నుదయించు...

వీరాటపర్వము, ప్రథమాశ్వాసము.

- పరికలితంబులునుం గా నంతంత నిలిచిన న ద్వేషుండు. 1
- క. అనుకంపాతిశయంబునఁ, దనదక్షిణనేత్రమును సుధారోచియ కా
నను ¹చింత లేక చూచి వ,దనమున. దరహాసరసము దళు కొత్తంగన్. 1
- ఉ. నైదిక²మార్గనిష్ఠ మగువర్తనముం దగ నిర్వహించుచున్.
భేదము ³లేనిభక్తి మతి నిర్మలవృత్తిగఁ జేయు చుండును
త్పాదనిరంతరస్మరణతత్పరభావముకల్పి నాత్మ స
మ్మోదముఁ బొందఁ గావ్యరసముం గొనియాడుచు నుండు దెప్పుడున్. 1
- వ. అందును. 1
- క. పారాశర్యనికృతి యయి, భారత మనుషేరఁ బరఁగుపంచమవేదం
బారాధ్యము జనులకుఁ ద, ద్గారవ మూహించి నీ వఖండీత⁴భక్తిన్. 1
- తే. తెనుఁగు⁵బాస వినిర్మింపఁ దివురు టరయ, భవ్యపురుషార్థతమపక్వఫలము గా
దీని కెడ నియ్యకొని వేడ్క నూని కృతిప,తిత్వ మర్థించి వచ్చితిఁ దిక్కశర
- వ. అనిన నద్వివ్యవచనామృతం⁶బు నాయుల్లంబున వెల్లిగొనినఁ బునఃపునఃప్రణామ
బు లాచరించి యప్రమేయప్రభావభావనాతీతుం డయ్యును నప్పరమేశ్వరు
డాశ్రితులకు నత్యంతసులభుం డని బుధులవలన విని యునికింజేసి ననుబోఁ
బాలస్వభావునకు నిట్టిమహానీయమహిమ దొరకొనుటయుం గలుగున కా
యని తలంచుచు నవ్విభునకు విన్నపంబు సేయువాడ నయి కొమ్మనామాతు
నాననం బాలోకించి తదనుమతి వడసి యిట్లంటి. 1
- క. భూరిభవత్కారుణ్య, క్షీరాంబుధి నాదుతుచ్చచిత్తంబున వి
స్తార మహితముగ నునిచితి, వారయ నచ్చేరువు గాదె యఖిలాండపతి. 2
- ఉ. ఇంతకు నేర్చునీకు నొకయింతటిలోన మదీయవాణి న
త్యంతవిభూతిఁ బెం పెనఁగునట్టినినుం గొనియాడఁ జేత దా
⁷నెంతటిపెద్ద నీకరుణ నిట్లు పదస్థుడ నైతి నింక జ
న్మాంతరదుఃఖముల్ దొలఁగునట్లుగఁ జేసి సుఖాత్ముఁ జేయవే. 2
- వ. అని యుపలాలితుం డగుడింభకుండు దనకొలంది యెఱుంగక మహాపదార్థంబు
వేడువిధంబున బ్రహ్మనందస్థితిం గోరి సర్వాంగాలింగితమహీతలం బగునవ
స్కారంబు సేసిన నజ్జగన్నాథుండు. 2
- తే. జననమరణాదు లైనసంసార⁸దురిత,ములకు నగపడ కుండంగఁదొలఁగుతెరువు

1 చింత. 2 ధర్మమార్గ...గని నిర్వ. 3 లేక భక్తిమతి (భక్తి నతి) ...చుందు ను, తా
(చుండి మ, త్పా)...బొంది కావ్య. 4 బుద్ధిక్. 5 బాసను నిర్మింపఁ దివురుటయును...
నియ్య (కద నియ్య). 6 బున నాయుల్లంబు పల్లవితంబుగాఁ...బునఃప్రణామంబుచేసి...(భా
భావాతీతుం). 7 లోన నాదు...(మహిమముగ). 8 నెంతయుఁ బెద్ద...దలఁగు నట్లుగఁ...
కృతార్థుఁ. 9 దుఃఖ...కుండు నిమ్మనకుఁ బెరువు (కుండ నిమ్మనను పెరువు).

- గనువెలుంగు నీ కిచ్చితి¹ననిన లేచి, నిలిచి సంతోష మెడ నిండ నెలవుకొనఁగ.
 వ. ²మేలుకాంచి. 24
- క. ఎలమియు నచ్చెరువును ³సరి, నెలసి పొదలుమానసమున నెంతయుఁ బ్రో ⁴క్షే
 గలలోనఁ గన్న చందము, దలఁచుచు నుండితిని భక్తితాత్పర్యమునన్. 25
- వ. తదనంతరంబ. 26
- ఉ. ఇట్టిపదంబు గాంచి పరమేశ్వరునిం గృతినాథుఁ జేసి యే
 పట్టునఁ బూజ్యమూర్తి ⁵యగుభారతసంహితఁ జెప్పఁ గంటి నా
 పుట్టుఁ గృతార్థతం బొరసెఁ బుణ్యచరిత్రుఁడ నైతి నవిభుం
 గట్టెదఁ బట్ట మప్రతిమకారుణికత్వమహావిభూతికిన్. 27
- ఉ. కూర్చుట నూత్నరత్నమునకుం గనకంబునకుం ⁶దగుజనా
 భ్యర్చిత మైనభారత మపారకృపాపరతంత్రవృత్తిమోఁ
 బేర్చినదేవదేవునకుఁ బ్రీతిగ నిచ్చుట సర్వసిద్ధి నా
 నేర్చినభంగిఁ జెప్పి వరణీయుఁడ నయ్యెద భక్తకోటికిన్. 28
- వ. ఇది యనన్యసామా⁷న్యకరణం బగుపరమధర్మప్రకారంబు. 29
- ఉ. కావున భారతామృతము గర్జపుటంబుల⁸నారఁ గోలి యాం
 ధ్రావలి మోదముం బొరయు నట్లుగ సాత్యవతేయసంస్కృతి
 శ్రీవిభవాస్పదం బయినచిత్తముతోడ మహాకవిత్వదీ
 త్నావిధి నొంది పద్యముల గద్యముల⁹ రచియించెదం గృతుల్. 30
- వ. అని పూని యీదృశంబు లగుపుణ్యప్రబంధంబులు దేవసన్నిధిం బ్రశంసించు
 టయు నొక్కయారాధనవిశేషం బగుటంజేసి. 31

—|| శ్లోకాంతములు ||—

- క. ఓంకారవాచ్యునకు నన,హంకారవిరూఢభావనారాధ్యునకున్
 హీంకారమయమనోజ్ఞా, లంకారోల్లాసనిత్యలాలితునకున్. 32
- క. త్రిభువనశుకదృఢపంజర, విభవమహితునకు సమస్తవిష్టపనిర్మో
 కభుజంగపతి కఖిలజగ, దభిన్నరూపునకు భావనాతీతునకున్. 33
- క. శ్రుతిసీమంతమణికి నా, శ్రితవాంఛాపూర్తికరణచింతామణి కా
 నతదురితతమోద్యుమణికి, గ్రతు¹⁰భూషణమణికి లోకరక్షామణికిన్. 34
- క. పరమశమ¹⁰నిరతసంయమి, వరమానసకుముదహాసవర్ధనచంచ

1 ననఁగ...నిండు. 2 ఇట్లు మేలుకాంచి. 3 మది, నెలసి(సరి, యెలసి)...(పొదవు)
 పొదల...సభక్తి. 4 నయి భార...నేన యవిభుం...ప్రతిమకావ్యకవిత్వమహా. 5 దగజ
 ... (రమణీయుఁడ నయ్యెద). 6 న్యాకారం (న్యకారణం). 7 (నానఁ గ్రోలి యాం, ధ్రా)
 గ్రోలి సత్కపిం, ద్రావళి...(సంస్కృత, శ్రీవిభవాశ్రితం). 8 పుణ్యప్రస్తావం. 9 భూషణమణికి.
 10 (నియత)...కమలహంసవర్ధన...వి, స్ఫురణపించిత.

- చృరణనఖచంద్రికావి, స్ఫురణాచిత్రప్రకారశోభాధ్యునకున్. 35
- క. హరిహరనాథునకు మరు, త్సరిదాకల్పితమనోజ్ఞచరణశిరస్సుం
దరమూర్తికి భావనత, త్పరచేతోయ క్తభక్తపరతంత్రునకున్. 36
- || క థా పా ర ం భ ము. ||—
- వ. ఏను విన్నపంబు సేయుతెఱంగుగా నంతస్సన్నిధిం గలిగించుకొని యమ్మహా-
¹కావ్యంబునర్థంబు సంగతంబు సేసెద. 37
- క. శరణాగతసంశ్రితభయ, హరణా సురనికర శేఖరానర్ఘమణి
స్ఫురణాపరిచయరంజిత, చరణా వనమాలికాభుజంగాభరణా. 38
- క. అజగవశాఙ్గాలంకృత, భుజగర్వనిరస్తదైత్య²భూమస్తుత్యా
శ్రీజగద్ధారణనిత్యా, భుజగసమాచరితశయన భూషణకృత్యా. 39
- క. జలనిధిహిమవద్భూధర, కలితజనన కేళికాతుకవ్యక్తావ్య
క్తలలితసౌందర్యస్ఫుర, దలఘుతను³శ్రీసనాథ హరిహరనాథా. 40
- వ. దేనా దివ్యచిత్తంబున నవధరింపుము. 41
- ఆ. కథ జగత్ప్రసిద్ధి గావునఁ బూర్వప, ర్వార్థయుక్తి సేయునట్టియెడల
యత్న మించుకంత యయినను పలవదు, వలసినట్లు సెప్ప వచ్చి యుండు. 42
- వ. మహాభారతంబు సమస్తదురితాపహంబును నభిమతశుభావహంబునుం గావున
నొక్కమహాఫలంబు గోరి జనమేజయుండు గృష్ణద్వైపాయనమహామునికారు
ణ్యంబు వడసి తదీయప్రియశిష్యుం డయినవైశంపాయనువలన వినినకథ యగు
టంజేసి తత్ప్రకారంబునడపెద నది యెట్లనినం బరమపవిత్రులగు పాండుపుత్రుల
చరిత్రంబు పాఖ్యానసహితంబుగా వ్యాఖ్యానంబు సేయుచుండ వారలవనవాస
సమ్యగనుష్ఠానంబు సవిస్తరంబుగా విని జనమేజయుండు వైశంపాయనున
కిట్లనియె. 43
- చ. మహితసముజ్జ్వలాకృతులు మానధనుల్ జనమాన్యు లంగనా
సహితము గాఁగ నేమిగతి సమ్యగుపాయ⁴నిగూఢవృత్తిమై
సహితుల కప్రభేద్యముగ నాపదుమూడగునేడు మత్పితా
మహాలు చరించి రంతయుఁ గ్రమంబున నా కెఱుంగంగఁ జెప్పుమా. 44
- అని యడిగినవైశంపా, యనుఁ డమ్మనుజేంద్రచంద్రు నధికౌత్సుక్యం
బునకలిమికిఁ దనహృదయం, బున గాఢాదరము భరితము గ నిట్లనియెన్. 45
- పాండవులు వనవాసంబు సముచితంబుగా సలిపి పండ్రెం డగు నేటికడపటఁ
దమకు ధర్మదేవతాసమాగమం బయినం దత్ప్రసాదంబున నజ్ఞాతవాససమ
యంబునకు భంగంబు గా కుండ వరంబు వడసి యంతకు మున్న తమవెనుక

నడవులం దిరుగుచు నగ్నిహోత్రంబులఁ దోడన కొని వర్తిల్లుభూసురోత్త
ములు దమ్ముం బరివేష్టించి యుండఁ దా రనుష్ఠింపం బూనినపని వారల కెఱిం
గింపం దలంచి కర(కమల)ంబులు మొగించి నవినయంబుగా నిట్లనిరి. 46

సీ. తెల్లంబు గాదె మీ కెల్ల సుయోధను, చేసినకుటిలవిచేష్టితంబు
లకట మాతో మీరు నడవుల నిడుమలఁ, బొందితి¹ రొకభంగిఁ బోయెఁ గాల
మిది పదుమూఁ డగునేడు మా కజ్ఞాత, వాసంబు నలుపంగ వలయు నిందు
ధార్తరాష్ట్రులు సూతతనయసౌబలులును, జెలుపన వేతురు చిన్నసన్న

ఆ. యెఱిగిరేనిఁ జాల నెగ్గు వాటిల్లు న, ట్లగుట మమ్ము నింక నతిరహస్య
వృత్తిమై నిరస్తవిఘ్నల రై చరి, యింపుఁ డని యనుగ్రహింపవలయు. 47

వ. అని చెప్పి రట్టినమయంబున ధర్మనందనుండు విషణ్ణహృదయుండై. 48

క. ఒకనాఁ డేమును నాపద, లకు విడుమరఁ గాంచి విప్రులం జుట్టలఁ బె
ట్టుకొని సుఖ² ముండఁబడయుదు, మొకొయిప్పాటెందుఁగలదె యొరులెవ్వరికిన్.

వ. అని డగ్గుతిక వెట్టి దుఃఖపరవశుం డగుటయు నమ్మహీసురవరులుం దమ్ములు
నతని నాశ్వాసించు చుండఁ దత్పార్శ్వంబున నున్న ధౌమ్యుండు దదీయవిషా
దాపనోదంబు సేయం దలంచి యిట్లనియె. 50

—|| ధౌమ్యుండు పాండవుల నూరార్చుట. ||—

ఉ. ధర్మనిరూపకత్వమున ధైర్యమునన్ మహనీయ³వృత్తి న
త్కర్తృవిధిజ్ఞతం జతురతామహిమన్ దృఢబుద్ధి నెవ్వరున్
ధర్మజుపాటి గా రనఁగ ధాత్రిఁ బ్రసిద్ధుఁడ వైనయట్టిసీ
పేర్కి నీడె దుర్దశల పెల్లునకున్ దురపిల్లు టారయన్. 51

వ. అట్లుంగాక. 52

క. దేవతల కైన నొక్కొక, చో వలయున కాదె శత్రుసూదనవిధికా
⁴లావా ప్తికి మును దమన, ద్భావంబు లడంచి యుడుగఁబడి యుండంగన్. 53

సీ. నిషధాద్రియం దనిమిషపతి ప్రచ్ఛన్న, సంచరణమున పర్తించుటయును
నదితిగర్భంబున నవతార మై వామ, నాకారమున హరి యడఁగుటయును
జననియూరుప్రదేశంబున నతినిగూ, థంబుగా నొర్పుండు డాఁగుటయును
ధేనుశరీరవిలీనుఁ డై యజ్ఞాత, చర్య మార్తాండుండు నలుపుటయును

ఆ. వినమె యిట్లు వడిన⁵వీరలు పదపడి, తమకు నగ్గ మైన తఱి జయింప
రెట్లు ప్రబలి రిపుల నీవును నాపద, కోర్చి భంగపాటు దీర్చికొనుము. 54

క. అనవుడు నప్పలుకులు విని, తనచిత్తము కలఁకోదేటి ధర్మతనూజం

1 రిబ్భంగిఁ...జెలుపను జూతురు(చిన్ని)...ట్లగుటఁ జేసి మమ్ము. 2 మందఁ. 3 బుద్ధి
...సాటిగా రనఁగ ... పి (ల్ల టొప్పునే.) ల్ల నేటికిన్. 4 లావధికిని...ద్భావము (దలఁచి ;
లడఁచి) కొని యుండి పడి ... నీకు...దర్శనము...నాపద

- డనుజులదెసఁ జూచిన, ననిలసుతుం డిట్లు లనియె నాతనితోడన్. 55
- మ. భవదాజ్ఞాదృఢబంధ¹ సంయమితశుంభ ద్వేగ మై కాక నాఁ
డవలీల² మనయజ్ఞనద్విపము గ్రోధావేశదుర్దాంతద
ర్పవిలాసోద్భటభంగి నే పడరి కౌరవ్యాంబుజశ్రేణిఁ జి
క్కువడం జేయదె యొక్కవేల్కిడిన నీకున్ వేడ్క సంధిల్లఁగన్. 56
- వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు దెలి వొందిన మొగంబుతోడ శిరఃకంపంబు సేసె
నట్టినమయంబున నవ్విపు లందఱు నొక్కమొగిన మీతలంపునకు దైవం బను
కూలంబు గావుత మని పాండుపుత్రుల దీవించి పునర్దర్శనం బయ్యెడు మనుచు
వీడ్కొని³ నిజస్థానంబులకుం జనిరి తదనంతరంబ బాహ్యపరివారం బెల్లను సము
చితప్రకారంబున వీడుకోలు వడసి తమతమపొందుపట్లకుం బోయిన. 57
- ఉ. తమ్ములు ధౌమ్యుడు⁴ సతీయుఁ దా నరదంబులతోడఁ గ్రోశమా
త్ర మ్మొకచోటి కల్లఁ జని ధర్మతనూభవుఁ డందు నాటిరే
యిమ్ముల⁵ నిల్పి వేగుటయు నీప్సితకార్యము సేయఁగా విచా
రమ్మున నున్నచో. నమరరాజతనూభవుఁ జూచి యిట్లనున్. 58
- క. మన⁶ మొకయేవుర మీయం, గనయుం దో నరుగుదేరఁ గా నెయ్యెడఁ బో
యిన నెఱుఁగ కుండుదురె యి, ద్దినములు గడపంగ నెద్ది దెఱఁ గయ్యెడినో. 59
- వ. అనిన⁷ సతం డిట్లనియె. 60
- తే. ధర్మదేవత నీదుసత్కర్తమునకు, మెచ్చి యెంతయుఁ బ్రీతిమై నిచ్చినట్టి
వరము గలుగంగ మనమేమివర్తనమున, నెచట నున్నను నొరులకు నెఱుఁగనగునె.
- వ. కురుజనపదంబుచుట్లం బాంచాల చేది మత్స్య సాశ్వవిదేహ బాహ్లిక దశార్ణ
శూరసేన కళింగ మగధదేశంబులు సుభిక్షంబులు⁸ జనాకీర్ణంబులు నతిస్థిరం
బులు నై నివాసయోగ్యత గలిగి యున్నయవి యని విందుము వానియందు
మీకుం జూడం బోలినయెడఁ దగినచందంబున నిలుచువారముగాక యనినం
బ్రియం బంది ధర్మనందనుం డిట్లనియె. 62
- క. అగు నది యట్టిద దైవము, దగ నిచ్చినోయవ్వరంబు దప్పునె మనకున్
విగతభయవాసయోగ్యం, బుగ నొక్కెడ సెప్పు మిపుడ పోవఁగ వలయున్.
- ఆ. నాకుఁ జూడ మత్స్యనరపతి⁹ సద్ధర్మవర్తి సుజనహితుఁ డవార్యబాహు
బలుఁడు గాన సతనిపాల నందఱుఁ దగ, వై నపనుల నిలుచు టభిమతంబు. 64
- పాంచాలీపాండవులు దమమెలంగవలయుపనుల నిశ్చయించుకొనుట. ←
- క. మనలోన నెవ్వఁ డెమ్మెయి, పనివెంటను విరటుమనము వడయుద మది యె

1 సంశమిత. 2 నిజనివాసం (నిజాస్థానం). 3 నిల్పి. 4 మేవురమును నీయం.
5 నాఖండలనందనుం డి. 6 ప్రీతితో...నుండిన నొరుల. 7 నానాజనా. 8 యట్టివరము
...సెప్పుఁ డిపుడ. 9 సత్పథ...నడచు టభి.

- ల్లను నేర్పరించి యందఱుఁ, దనతనమది నున్న తెఱఁగు ¹తథ్యమ చెప్పుడ
 వ. అనిన విని సవ్యసాచి సవితర్కంబును సవిషాదంబును సగౌరవంబునుం
²నతని నుపలక్షించుచు ని ట్లనియె.
- సీ. మహనీయ³మూర్తియు మానవైభవమును, సౌకుమార్యంబును సరళతయు
 మార్దవంబుఁ బ్రభుత్వమహిమయు నపగత, కల్తషత్వంబును గౌరవంబు
 శాంతియు దాంతియుఁ జాగంబు భోగంబుఁ, గాదుణ్యమును సత్యసారతయు
 ధర్మమయక్రియా తత్పరత్వంబును, గీర్తిధనార్జనక్రీడనంబుఁ
- ఆ. గలిగి జనుల నేలఁ గాని యెన్నండును, నొరులఁ గొల్చి తిరుగ వెరపు లేన
 యట్టిసీవు విరటు నెట్టిచందంబున, ననుచరించువాఁడ వధిప చెపుమ.
- క. అనినం దమ్మునినెమ్మన, మునఁ బుట్టినవగపు భావమున నెఱిగియు గీ
 టునఁ బుచ్చుచుఁ బ్రస్తుతకా, ర్యనిరూపణదశ⁴య మెఱయ నతఁ డి ట్లనియె
- క. సన్న్యాసివేషమున రా, జన్మునిఁ గని యెపుడుఁ గొలిచి ⁵సభ్యత్వమున
 మాన్యుఁడనై పుణ్యకథా, విన్నాస మొనర్తు నతనివేడుకకుఁ దగన్.
- క. శ్రౌతస్మార్తనిమిత్త, జ్యోతిర్విద్యలు ⁶వహించి యోగ్యసమయసం
 జాతప్రాగల్భ్యుఁడ నై, చాతుర్యము మెఱసి మానసం బలరింతున్.
- క. ఆతనితో నొక్కొకమరి, కౌతూహలవృత్తికిం దగం ⁷దొడఁగి మృదు
 ద్యూతంబునఁ గ్రీడింతుం, జేతోముద మొదవ ⁸నక్షశిల్పప్రాధిన్.
- తే. మణిమయమ్ములుఁగల ధౌతమయములునును, వర్ణమయములునాదిగావలయు
 యడ్డ⁹సాళులు గలవునాకభిమతముగ, వానిఁ గొనిపోయిచూపుదువరుసతో
- వ. మఱియు ¹⁰నవసరోచితంబు లగువినోదంబులం బ్రమోదంబు పుట్టించు
 బ్రసాదంబునకుం బాత్రుండ నై కంకుం డనునామధేయంబు ధరియించి
 యింతు నయ్యుర్వీశ్వరుండు మత్సూర్వవర్తనం బడిగెనేనియు ధర్మపుత్తుత్త
 మైత్రిం దగిలి యతనిపాల వసియింతు ననంగలవాఁడ నని చెప్పి యనిలతన
 నిరీక్షించి తత్తాలజనితం బయినభేదంబునం దొరఁగ సమకట్టుబాష్పజలంబు
 మగుడ నింకించుచు నిట్టూర్పు లడంచి ధైర్యం బవలంబించి యి ట్లనియె.
- సీ. కడిమిమై సౌగంధికమున యక్షులమద, మడఁచి కృష్ణకుఁ బువ్వులట్లు దో
 గిమ్మిరదానపు నమ్మెయి నిర్జించి, విగతకంటకముఁ గావించె వనము
 బకదైత్యుఁ దొడరి యాభంగి రూపఱ జేసి, రక్షించె నేకచక్రాపురంబు
 నప్పాటఁ బ్రబలుజటాసురు నడరి దం,డితుఁ జేసి మనలఁ బెట్టించుకొనియె

1 తప్పక. 2 నయ్యమతనయ. 3 కీర్తియు...సరసతయును...దాంతియు శాంతి
 త్యాగం...ననుసరించు...వనఘ చెపుమ. 4 మెఱయఁగ. 5 సద్వృత్త. 6 గ్రహి
 7 గడఁగి. 8 నక్షశిక్షా; నాల్పశిల్ప. 9 సారలు. 10 నాతనిచి త్తంబునకుం దగిన

తే. నితఁడు వుట్టినకోలెను నెసక¹మెసఁగు, దర్పమునన వర్తిల్లు నుదగ్రహృదయుఁ
డకటయొరుచిత్తమునకెక్కునట్లుగాఁగ, మెలఁగియేమివిధంబునఁగొలుచువాఁడు.

వ. అనిన విని భీమసేనుం డిట్లనియె.

75

తే. ఏను వంటలవాఁడ నై యానరేంద్రుఁ, గొలిచి గరగరగాఁ గూడు గూర చిత్త
మునకువచ్చినచందంబునన యొనర్చి, ²నేర్చి మెలఁగుదుఁ గరము వినీతి మెఱసి.

ఉ. ఆఱురసంబులం జవులయందలిక్రొత్తలు వుట్ట నిచ్చులున్

వే తొకభంగిఁ బాకములు విన్నను పొప్పఁగఁ ³జేసి చేసి నన్

మీఱఁగ బానసీని నొకనిం బురిఁ గాననియట్లుగాఁగ మేన్

గాఱియ వెట్టి యొన నొడికంబుగ వండుదు నెల్లగూరలున్.

77

తే. పఱియవాపంగఁదునియఁగావిటువవలయు, నెడల⁴గాల్లులఁ జేతులఁదొడలఁబట్టి
కడఁగి యనువుగఁ జేసి ప్రోయ్యిడుదుఁగాని, కత్తి గొడ్డలియడుగనేఁగట్టియలకు.

క. సూపాధ్యక్షుఁడు గలిగిన, నాపురుషునితోడ సఖ్య మగునట్లుగ నే

నేపాట నైన నడవఁగ, నోపుదుఁ దత్తద్విధప్రయోగములమెయిన్.

79

వ. అట్లుంగాక.

80

తే. జెట్టితండంబుతోడఁ జేపట్టి హొంత, కారి విఱిచిన⁵యట్లు లగ్గలిక విటుతు
లాఁగు వేగంబు మెఱసి బలంబు నెఱపి, మల్లుతనమున మెప్పింతుమనుజవిభుని.

క. పెక్కండ్ర నొక్కపోరను, ⁶నుక్కఱ భంజింతుఁ జంపు టుడుగుదు రాజుం

దక్కటిచూపఱు లెంతయు, వెక్కనపడఁ జిత్రగతుల విహరింతుఁ దగన్.

82

చ. అదియును గాక కోలుపులి నైనను గారెనుపోతు నైన ను

న్నదకరి నైన నుగ్రమృగనాథుని నైనను గిట్టి ముట్టి బె

ట్టిదముగఁ గాలఁ గేలను గడిందిమగంటిమి యుల్లసిల్లఁ బ

ట్టుదు నడఁగంగ మాత్స్యఁడు గడున్ వెఱఁ గందుచుఁ బిచ్చలింపఁగన్.

83

వ. ఇట్లు నానాప్రకారంబుల నతని⁷మనంబు వడయుదు వలలుం డనుసమాఖ్య

వహింతు నమ్మహీపతి నీ వెవ్వరివాఁడ వని యడిగెనేనిఁ బాండవాగ్రజునకు

బానసంబు సేయుదు ననంగలవాఁడ ననిన విని ధర్మజుం డమ్రైయికి సమ్మతించి

బీభత్సు వీక్షించి ఘూర్ణమానమానసుం డగుచు నిట్లనియె.

84

ఉ. ఖాండవ మేర్చె దేవతలుఁ గాననియీశ్వరుఁ గాంచె దోర్బలో

ద్దండమహాసురప్రతతిదర్ప మడంచి ప్రియం బొనర్చి యా

ఖండలుఁ డున్నగద్దయసగంబున నుండె మహానుభావుఁ డీ

తం డొకమర్త్యుఁ జేరి యనుదాత్తత⁸ నెమ్మైయిఁ గొల్చువాఁడొకో.

85

1 మెసఁగ...నర్తిలై నుదగ్రమూర్తి. 2 నిచ్చ. 3 సంఘటించి న, స్మితినబానసీ
నొకరు. 4 గాల్లను...(పో)విడుదుఁ. 5 యట్ల యగ్గ (లీల నగ్గ)...చలంబు. 6 నొక్కె

- క. అనుమాటలు విని సంక్రం,దననందనుఁ డిట్టు లనియె దైవంబుకతం
బున నాకు నొక్కచందం, బను వై యున్నయది ¹దీని నొఁగా దనుఁడా. 86
- వ. అమరనగరంబున కరిగినయెడ నూర్వశి నన్ను నపుంసకుంగా శపియించిన నాకు
నా కేళుండు గరుణించి యీ ²శాపఫలంబు భవదజ్ఞాతవాసవత్సరంబున ననుభ
వించి తదనంతరంబ శాపమోక్షంబు వడయు మని దీవించెం గావునఁ బేడి
తనంబు దాల్చి బాహులదీర్ఘత్వంబునకు గుణకిణంబులకుఁ గంచుకంబును
శంఖవలయంబులును మాటు సేసికొని విరాటుకడకుం జని. 87
- క. ఉత్తమకన్యా ³జనులకు, నృత్తము గఱపంగ నాకు నేర్పు గలదు త
ద్వృత్తమునకు న సేలుము, చిత్తమునకు నెక్కఁ బనులు సేసెద నందున్.
- క. అని కొలిచి యే బృహన్నల, యనునామముతోడఁ గన్యకాంతఃపుర ⁴వ
ర్తన మొనరించుచు లాసిక, తనమున నిపుణుండ నై యతని మెచ్చింతున్.
- క. ⁵మానవపతి న న్నెక్కడి, దానవు నీ వనియె నేని ద్రాపదికడ న
మ్మానంబు వడసి మెలఁగుదు, నానగళుల నృత్యగురువ ననఁ గలవాఁడన్. 90
- తే. అనిన నిది వోలు నని యియ్యకొని యజాత,వైరి యల్లన నకులునివలనుసూచి
నెమ్మనంబున నుమ్మలికమ్ము గదుర, నెలుఁగుచందంబు వేఱుగా నిట్టు లనియె. 91
- ఉ. ఒప్పెడుమేనుఁ బెంపు గలయుల్లము నాగరికంపుఁజందముం
జెప్పక చూప కీతనివిశేషముఁ దెల్పెడుఁ గొల్చు తెంతయున్
డెప్పర మేమి సేయుదుఁ గడిందివిచారము వుట్టె నెట్లీతం
డప్పురి సంచరించునొకొ యన్యు తెఱుంగక యుండునట్లుగన్. 92
- వ. అనిన నప్పలుకులకు నకులుం డిట్లనియె. 93
- ఆ. అశ్వశిక్షకుండ నై మత్స్యభూవిభుఁ, గొలుచువాఁడ గుట్టములకు వలయు
తెఱఁగు లెల్లఁ జాల నెఱుఁగుదు రూపుగా, నరయ నేర్తు వాని ననుదినంబు. 94
- సీ. గోడిగజాతిలోఁ గొదమపెంటుల నేర్చి, మావుల హత్తించుమార్దవంబుఁ
⁷ద్రాళ్లఁ బట్టింపంగఁ దఱి యైనకొదమల, సంచంబు లెఱిగి శిక్షించునేర్పుఁ
గళ్యాలఁ బదిలంబు గానిగుట్టంబులఁ, గ్రొత్తముట్టున కియ్యకొలుపువెరవుఁ
బెనఁగుశూకలముల బిరుదుతనంబులఁ, జలము డింపక తీర్పఁ జాలుటయును
తే. నలవరించినవాఁడ లాయముననున్న,యపుడు దొడ కించుకయులేనియట్లుగాఁగ
మాటిమాటికిఁ బరికించి మందడిల, కెల్ల నూటట యగుచు వర్తిల్లనేర్తు. 95
- క. దామగ్రంథి యనఁగ నొక, నామము వెట్టుకొనువాఁడ నాతోంటివిధం
బామనుజేశ్వరుఁ డడిగిన, నే మీకడవాఁడ నందు నిది దెఱఁ గధిపా. 96

1 దాని కౌ...డి. 2 శాపంబు ఫలం...గుణకిణాంకంబులకు. 3 జనముల. 4 న,
ర్తన. 5 ఆనరపతి... (నా నెలతకు) నా నగరున నృత్త. 6 జూచియెఱు. 7 ద్రాళ్లను
ద్రాడులఁ) బట్టంగఁ...సంచు లెఱింగి...గల్గెల...బిరుసుదనం...దొసఁ గించుక.

- క. అనినఁ గడులెస్స యని నె,మ్మనమున నూఱడి విభుం డమానుష తేజో
ధనుఁ డగునహదేవుఁ గనుం,గొని యిట్లను వగలు మిగిలి కొందలపలుపన్.
- చ. అకుటిలుఁ డార్యసమ్మతుఁ డహంకృతిదూరుఁడు నీతినిర్మలా
త్తుకుఁ డనవద్యశీలుఁ¹డు సధర్ముఁడు దాంతుఁడు గొంతి ముద్దుసే
యుకొడుకు మేను లేత దనయుల్లము మెత్తన యిట్టియీతఁ డె
ట్లాకొ యొరు నాశ్రయించు విధి యోపదె యెవ్వరి నెట్లు సేయఁగన్. 98
- క. అనుడు నతఁడు దనచిత్తం,బునఁ దోచినవిధము ధర్మపుత్రునితో ని
ట్లని చెప్పె నాతనికిఁ బుట్టినయు తలపాటు గొంత డిందుపడంగన్. 99
- క. కీలారితనమునకు నేఁ, జాలుదు నని కొలిచి మత్స్యజనపాలుకడ²
మే లగునడవడిఁ దంత్రి, పాలుం డనుపేరితోడఁ బరఁగుదు నధిపా. 100
- సీ. వంజల నైనను వల నేర్పడఁగ నొక, భంగిఁ జేవఁగఁ జేసి ³పాడి గొనఁగ
బడుగుల నైనను బాటించి పరికించి, గోమున మైఁ గండక్రొవ్వు దేఱఁ
దెవులుగొంటుల నైనఁ దేర్చునంకటమున, కోపి ముందటియట్ల చూపుసేయ
నజ్జల నైనను నలు వైనవెరవున, ముట్టె యంటఁగఁ బట్టి కట్టి విడువఁ
ఆ. బిదుకఁ గదుపు సేర్ప బెదరు వాపఁగ నీరు, మేపు గలుగు నెడకు మెలఁగ వెలువ
మెకము నరయ మ్రుచ్చు మెలఁగిన వెలకొట్ట, నేర్తుఁ బసికిఁజాలఁ గూర్తు నేను.
వ. నన్ను విరాటుండు మున్ను నీ వెం దుండు దని నిరూపించెనేని యుధిష్ఠిరుగోష్ఠం
బుల కధిష్ఠాతనై యుండుదు ననియెదనని పలికినఁ గాంతేయాగ్రజం డిది యుక్తం
బగు నని యనుమతిసేసి పాంచాలి నాలోకించి ఖన్నాంతకరణుం డగుచు
నిట్లనియె. 102
- చ. ఇది గడుముద్దరాలు పను ⁴లేమియుఁ జేయఁగ నేర దెంతయు⁵
మృదు వొకకీడుపాటునకు మేకొనఁ జాల దుదాత్తచిత్త యొం
టి దిరుగుదాని కోర్వ దొకటిం దనుఁ దా సవరించుచొ ప్పెఱుం
గదు తగ నొండులం గొలువఁ గా వెర వెమ్మెయిఁ గల్గు నక్కటా. 103
- క. అనిన నతనిచిత్తంబున, వెనుఁబాటంతయును బాయువెరవుకలిమి యె
ల్లను దెలియునట్లుగా ని, ట్లనియెం బాంచాలి యుచిత మగుచందమునన్.
- క. సైరంధ్రీ⁶వేషంబునఁ, జేరుదు సంతఃపురంబుచెంతకు నన్నా
భూరమణుదేవి యెంతయు, గారవమునఁ బిలువ సంపఁ ⁷గా వినయమునన్.

1 డసమానుఁడు (దాత్తుఁడు) శాంతుఁడు...విధి యొప్పదె. 2 పాలు...దీర్చి సంక...
నజవల...నలవున వెర...; నజ్జవులను నైన నలు...నెడల మెలఁగ మలుప, మృగము నరయ...శేవ
గతులు గొట్ట (పగలు శేలరికట్ట). 3 తరంగుం. 4 తెవ్వియు...జాలను భీత చిత్త యొం, టిది
దిరుగాడ నోర్వ నొకజేనియుఁ దా సవ; దొకటిం దను దాన వరించు...తగ నొడ్డనుం గొలువఁ
గా. 5 గాఁ గలదు దగ⁸; గాఁ జెలువమర⁹.

- క. కని కొలువు సేసికొని మా,లిని నాఁ జని సాధ్యి యిది మలీమనవృత్తిం
బునపొంతఁ బోవ దెన్నఁడు, ననువ్రేకఁదనంబు దోచు నట్లు చరింతున్. 106
- సీ. కలవంబు లభినవగంధంబులుగఁ గూర్చి, తనువున నలఁదుదు సమవు గాఁగ
మృగమదపంకంబు మృదువుగా సారించి, తిలకంబు వెట్టుదుఁ జెలువు మిగులఁ
బువ్వులు బహువిధంబులఁ గట్టి ముడి కొక్క, భంగిగా నెత్తులు నట్టి యిత్తు
హారముల్ మెఱయ నొయ్యారంబుగా గ్రుచ్చి, యందంబు వింతగా నలవరింతు
- ఆ. వివిధశిల్పములఁ బ్రవీణ నై మఱియును, వలయుపనులవెంట మెలఁగి నేనీ
మత్స్యరాజమహిషిమనమున మక్కువ, నెలకొనంగ నిట్లు గొలువ నేర్చు. 107
- క. మును నీ వెచ్చో నిలు తే, పనిమెయి వర్తిల్లు దనినఁ బాంచాలిక నే
ననుచారిణి నై తగఁ బం,చినగరువపుఁబనులు నేర్చి చేయుదు సందున్. 108
- వ. అనవుడు ధర్మనందనుండు ద్రుపదనందన కిట్లనియె. 109
- క. మనవంశం¹బును వృత్తం,బును బెంపును గావఁ జాలుపుణ్యసతివి దు
ర్జను లగుతులువలతలఁపులు, గనుఁగొని యేమఱక మెలఁగఁగా వలయుఁజూచి.
- వ. అనిన విని యాజ్ఞ సేని యనాదరమందస్తి తనుండరవదనారవింద యయి యతని
కిట్లనియె. 111
- క. ఆరయ నెందును గౌరవ, భారం బెడలంగ నీక పాతిన్రత్యా
చారముమై వర్తింతురు, సైరంధ్రీజాతివారు సౌజన్యమునన్. 112
- క. కావున నుచితము లగు నా, కావెంటం గొలిచి తిరుగునప్పుడు మితభా
షావిరచనమును వ్రతసం, భావనమును గౌరవంబుఁ బాపభయంబున్. 113
- క. అని చెప్పిన విని యగుఁ బా, మ్మని కైకొని ధర్మతనయుఁ డందఱమును ని
ట్లనపాయత వర్తిల్లుద, మని తమ్ములతోడ నిశ్చయంబుగఁ బలికెన్. 114
- వ. ఇవిధంబునఁ గార్యంబు నిర్ణయించి మనయగ్నిహోత్రంబుల నెల్ల ధౌమ్యులు
రక్షించువారు వంటలవారును మహానసాధ్యతులును పాంచాలీపరిచారికలును
ద్రుపదుపురంబున నిలుచువారు రథంబులు గొని యింద్ర సేనాదు లై నసారథులు
ద్వారకానగరంబున కరుగువారు వీ రెల్లను ద మ్మైవ్వరైసను మనవార్త లడిగి
రేని ద్వైతవనంబున మమ్ము విడిచి పోయి రట యెఱుంగ మనం గలవారని
చెప్పి యితైఱంగున నభ్యంతరపరివారంబు నెల్ల నియోగించి వీడుకొలిపి
నయ్యవసరంబున ధౌమ్యుండు పాండుకుమారుల కిట్లనియె. 115
- . ధౌమ్యుండు పాండవులకు సేవాధర్మంబు తెలింగించుట. ←
- క. ఎఱిగెడువారికి నైనను, గఱపక తక్క రుచితప్రకారము శుభముం
గొఱలు హితు లట్లగుట నం,దఱకును జెప్పంగ వలయుఁ దగియెడుబుద్ధుల్.
- వ. అదియునుంగాక. 117

- తే. కౌరవాన్వయజాతు లై గారవమునఁ, బెరిగినట్టిమీ రొండొకనరునిఁ గొలిచి
¹మసలి వ ర్తిల్లి మానావమానములకు, నోర్చి యడఁకువతోడన యునికి యరిది.
- క. వాలి వివిధాన్త్ర²విద్యా, జ్వాలల వెలుఁ గొందుపాండవజ్వలనం బా
 భీలత మండం దొడరినఁ, గాలవిరోధంబు మఱచి కార్యముఁ దప్పున్. 119
- వ. కావున మీకు నప్రమాదార్థంబుగా నానేర్చినవిధంబున నుపదేశం బవశ్య
 కర్తవ్యంబు రాజులం గొలిచి యెమ్మెయి నయినను బ్రదుకుజనంబులు గీడునుం
³బొరయ కుండునట్టిసాధారణసీతి సంక్షేపరూపంబున నెఱింగించెద సావధానుల
 రయి వినుండు. 120
- క. తగఁ జొచ్చి తనకు నర్హం, బగునెడఁ గూర్చుండి రూప మవికృతవేషం
 బుగ సమయ మెఱిగి కొలిచిన, జగతీవల్లభున కతఁడు సమ్మాన్యుఁ డగున్.
- క. సరనాథుఁ గొలిచి యలవడఁ, దిరిగితి నా కేమి యనుచుఁ దేకువ ⁴లేమి
 మరియుద దప్ప మెలగినఁ, బురుషార్థంబునకు హాని పుట్టక యున్నే. 122
- ఉ. రాజగృహంబుకంటె నభిరామముగా నిలు గట్టఁ గూడ దే
 యోజ నృపాలుఁ డాకృతికి నొ ప్పగువేషము లాచరించు నే
 యోజ విహారముల్ సలుప నుల్లమునం గడువేడ్క సేయు నే
 యోజ విదగ్ధుఁ డై పలుకు ⁵నొడ్డులకుం దగ దట్లు సేయఁగన్. 123
- క. పుత్రులు పౌత్రులు భ్రాతలు, మిత్రు లనరు రాజు లాజ్ఞ ⁶మిగిలినచోట
 శత్రులకాఁ దమయలుకకుఁ, బాత్రము సేయుదురు నిజశుభస్థితిపొంతున్. 124
- క. చనువానిచేయుకార్యం, బున కడ్డము సొచ్చి ⁷నేరుపున మెలఁగుచుఁ దా
 నునుబయిఁ బూసికొనుటఁ దన,మునుమెలగినమెలఁకువకునుముప్పగుఁ బిదపన్.
- ఆ. రాజునొద్దఁ బలుపురకు సంకటము గాఁగఁ, దిరుగుపనుల కెంత తేజ మయిన
 వాని బుద్ధిగలుగువా రొల్ల రది మీఁదఁ, జేటు దెచ్చు టెట్లు సిద్ధ మగుట. 126
- క. ఊరక యుండక పలుపుర, తో రవ మెసఁగంగఁ బలుకఁ దొడరుపక మదిం
 జేరువ గలనాగరికులుఁ, దారుఁ గలసి పలుక వలయు ధరణీశుకడన్. 127
- క. వేటొక తెఱఁగున నొరులకు, మా తాడక యునికి లెస్స మనుజేంద్ర⁸కడం
 దీఱమి గలచోటులఁ దా, మీఱి కడఁగి వచ్చి పంపు మెయికొన వలయున్.
- చ. ధరణీపుచక్కగట్టెదురు దక్కి పిఱుందును గానియట్లుగా
 నిరుగెలనం దగం గొలిచి యే మనునో యెటు సూచునొక్కొ యె
 వ్వరిదెన నెప్పు డేతలఁపు వచ్చునొ యీతని కంచుఁ జూడ్కి సు
 స్థిరముగఁ దన్తుఖంబునన ⁹చేర్చుచు నుండుట సీతి గొల్పునన్. 129
- క. నగళులలోపలిమాటలు, దగునే వెలి నుగ్గడింపఁ దన కేర్పడ నొం

1 మసలి. 2 శస్త్ర... గాలువిరోధంబు నుచితకార్య. 3 దొరయ. 4 లేకమృరి.

5 నొడ్డుకునుం. 6 మీఱిన. 7 యేరుపున...బూనికొనుట ; బూనికొనిన. 8 నకుం. 9 చేరిచి.

- డుగడం బుట్టినఁ బతి విన, నగుపని సెప్పెడిది గాక యాతనితోడన్. 130
- క. అంతిపురముచుట్టటికం, బెంతయుఁ గీ డంతకంటె నెగ్గు తదీయో
పాంతచరకుబ్జవామన, కాంతాదులతోడిపొందుకలిమి భటునకున్. 131
- ఆ. ఉత్తమాసనములు నుత్కృష్టవాహనం, బులును గరుణఁ దమకు భూమిపాలుఁ
డీక తార యెక్కు టెంతటిమన్నన, గలుగువారి కైనఁ గార్య మగునె. 132
- క. మన్నన కుబ్బక యవమతి, ద న్నొందిన స్తుక్కబడక ధరణీశుకడన్
మున్నున్నయట్ల మెలఁగిన, యన్నరునకు శుభము ¹లొదవు నాపద లడఁగున్.
- క. జనపతి యెవ్వరి నైనను, మనుషఁ జెఱుపఁ బూని యునికి మదిఁ దెలియ నెఱిం
గినయేనిఁ దాను వెలివు,చ్చునె మునుము న్నెట్టిపాలసుండును దానిన్. 134
- ఉ. ఎండకు వాన కోర్చి తనయిల్లు ప్రవాసపుఁజోటు నాక యా
కొండు నలంగుదున్ నిదురకుం దటి దప్పెడు డప్పి వుట్టె నొ
క్కండన యెట్లాకో యనక కార్యము ముట్టినచోట నేలినా
తం డొక²చాయ చూపినను దత్పరతం బని సేయు టొ ప్పగున్. 135
- క. తా నెంతయాపుఁ డైనమ, హీనాయకుసాము పామునెమ్ములుగా లో
నూనినభయమునఁ బొరయక, మానినిఁగా కేల కలుగు మానము బ్రదుకున్.
- ఆ. ఆవులింత తుమ్ము హాసంబు నిష్ఠీవ, నంబు గుప్తవర్త³సములు గాఁగఁ
జలుపవలయు నృపతి గొలువున్నయెడల బాహిరము లైనఁ గెలని కెగ్గులగుట.
- క. వైరులదూతలు నెర వగు, వారు నిరాకృతులుఁ బాపవర్తులుఁ దమకుం
జేరువగా వర్తించుట, నేరమి తుదిఁ బోయి చేటు నిందయు వచ్చున్. 138
- ఆ. వసుమతీశుపాల వర్తించునేనుంగు, తోడనైన ⁴దోమతోడ నైన
వైర మగుతెఱంగు వలవదు తా రెంత, పూజ్యు లైన జనులపొందు లెస్స.
- క. కలిమికి భోగముల కదా, ఫల మని ⁵తను మెఱసి బయలుపడఁ బెల్లుగ వి
చ్చలవిడి భోగింపక వేడ్కలు సలుపఁగ వలయు భటుఁ డడంకువతోడన్.
- వ. అని యిట్లు పురోహితుండు సేవాధర్మం బెఱింగించిన ధర్మజభీమాష్టననకుల
సహదేవులు ప్రసన్నచిత్తు లై యిట్లనిరి. 141
- క. తల్లియుఁ దండ్రీయు దైవము, నెల్లసుహృజ్ఞనము మీర యిట్లు గొలిచి వ
ర్తిలెడుతెఱంగు లెంతయుఁ, దెల్లము సేసితిరి బ్రదికితిమి మీకరుణన్. 142
- ఆ. అనిన ధౌమ్యుఁ డిట్లు లనియె నీవత్సర, ⁶మొకఁడు నెట్లులయిన నుడిగి మడిగి
సంకటముల కోర్చి చరియించి యాపద, నిస్తరించి పిదప నెగడ వలయు. 143
- క. అనవుడు నట్లుల చేసెద, మని వారలు భక్తియుక్తి నతనికి నభివం
దన మొనరించినఁ దగుదీ,వన లిచ్చె నతండు గాఢవాత్సల్యమునన్. 144

1 లొలయు. 2 చోటు. 3 నంబు. 4 మైత్రి దొడరవలయు. 5 తా. 6 మకట
...నడఁగి మడిగి.

క. భూదేవోత్తమునాశీ, ర్వాదంబులఁ బ్రీతిఁ బొంది వారలు ప్రస్తా
నాదరపరు లగుటయు న, మ్రోదావహపుణ్యకర్తముల కుద్యతుఁ డై. 145

ఆ. అతఁడు నియతితోడ నగ్నిసముజ్జ్వలం, బుగ నొనర్చి ¹కామ్యపూజ దీర్చి
యానసమయమంగళార్థంబు లగుమంత్ర, సంచయములు దగ జపించుచుండె.

— పాండవులు పాంచాలితోడ విరాటునగరంబునకు బయలుదేలుట. —

వ. తదనంతరంబ హుతవహునకుం బురోహితునకుం బ్రదక్షిణంబు సేసి యమ్మహీ
సురవరేణ్యుననుమతి వడసి పాండవులు పాంచాలిం బురస్కరించుకొని యాతం
డును దోడన యరుగుదేరం గదలి శుభనిమిత్తంబులు గైకొనుచుం జని దశార్ణ
దేశంబున కుత్తరంబునఁ బాంచాలజనపదయామ్యదిగ్భాగంబున సాశ్వశూరసేన
విషయంబులలోనం గాళిందీదక్షిణతీరం బొరసికొని పశ్చిమాభిముఖప్రయా
ణంబుల నెడనెడ వన్యాహారంబుల శరీరయాత్రలు నడపుచు నానా²మృగవివిధవి
హారంబులను మనోహరకుసుమకదంబగంధమకరందబిందుసందోహసుందరతరు
చ్ఛాయాసేవనంబులను గమలపరాగపరంపరాధూసరితభాసురజలాశయసమవ
గాహనంబులను సరిత్సంగమస్నానాద్యనుష్ఠానంబులను బహుప్రకారపాదప
గుల్మలతావలోకనంబులను బక్షికులప్రకరానేక భంగివిరుతాకర్ణనంబులను
వినోదించుచుఁ గాననమార్గంబుల నరిగి మత్స్యమండలంబుగడి సేరి ధౌమ్యుని
వీడుకొని రవ్విప్రవరుండును నొక్కపుణ్యాశ్రమంబున వసియించె వారు మఱి
యు నూళ్లుసారక యడవితెరువుల నడచి విరాటునగరంబున కనతిదూరం బగు
కాంతారంబునం దఱిమి పోవుసమయంబునఁ బథిశ్రమంబు నూని యాజ్ఞసేని
యిట్లనియె. 147

ఉ. డప్పి జనించె వ్రేళ్లులపుటంబులు పొక్కఁ దొడంగె గోళ్లలోఁ
జిప్పిలఁ జొచ్చె నెత్తురులు చిత్తము నాకుఁ గడున్ వశంబు గా
దప్పుర ³మిచ్చు టచ్చు టనునాసల వచ్చితి నెంతదవ్వో
యిప్పటిభంగి నొక్కడుగు నేగెడుదానికి నోర్వ నెమ్మెయిన్. 148

వ. అనవుడు. 149

క. తనమదిఁ గరుణయు భేదం, బును ⁴బిరిగొను చుండ ధర్మపుత్రుఁడు నకులుం
గనుఁగొని ద్రుపదనృపతినం, దనదేస యాతనికిఁ జూపి తగ నిట్లనియెన్. 150

ఆ. అకట మనము వచ్చినది గడుదవ్వు నేఁ, డప్పురంబు సొత్త మని తలంచి
⁵తఱిమి నడచితిమి లతాతన్వి యిది వడ, గొనియె మోచి తెమ్ము కొంతదవ్వు.

క. అనిన విని ⁶పూని గ్రక్కునఁ, జనుదేరమి నతఁడు డస్సెఁ జాలం డని నె

1 కౌల్య. 2 మృగవివిధవిధవిహారణంబు...ప్రవరానేక...మండలంబుగదిసి ; కదిసితి మని.

3 మిచ్చు టచ్చు...మెంతదవ్వు...నోప నెమ్మెయిన్. 4 బురిగొను...(ద్రుపదాధిపనం)ద్రు
పదాత్మజ నా, తని కౌయ్యనఁ జూపి. 5 తడవు. 6 యతఁడు.

- వృనమున నెఱింగి యాతని, యనుజన్తుని¹ బనిచె నతఁడు నలసుం డయినన్. 153
- వ. సవ్యసాచిం జూచి.
- ఉ. ఇమ్మదిరాక్షి డస్సె మన కీనడుమన్ విడియంగ నొండుచో
టిమ్మును గాదు నిక్క²మున కేమును డస్సితి మట్లు గాన నీ
వెమ్మెయి నైన దీని భరియించి పురంబుసమీపభూమికిం
దెమ్మని చెప్ప నాతఁడును దెచ్చె బ్రియంబునఁ బుష్పకోమలిన్. 154
- క. మోచికొని వాసవాత్మజుఁ, డాచెలువం దేర నిట్లు లరిగి పురము దృ
గ్గోచర మగుటయుఁ దమ్ములఁ, జూచుచు వారలకు ధర్మసుతుఁ డిట్లనియెన్.
- క. చక్కనిచిక్కనిమేనులు, నిక్కోదండము³లు నైన నెఱుంగరె మన మీ
చక్కటి నిలుతమె శస్త్రము, లొక్కెడ దాచుటకు వేషయోజనములకున్.
- వ. అనిన నిది కార్యం బని మధ్యమపాండవుం డాసుమధ్య నొక్కశీతలసికతాతలం
బున డించెఁ దక్కినవారలు నట్ల చేయుద మని నిలిచి రట్టియెడం బాండవాగ్ర
జుండు గాండీవిచేతివి ల్లుపలక్షించి యతని కిట్లనియె. 157
- క. మనశస్త్రాస్త్రంబులు ద, క్కినయవి యొకభంగి ⁴వీటికిని గాండివముం
గొనిపోయితిమేని సుయో, ధనునకు నగపాటు నిశ్చితం బూహింపన్. 158
- వ. ⁵అనవుడు. 159
- చ. ఇది పెనుఁబాముచందమున నెంతయు భీషణ మై జనంబులన్
బెదరఁగఁ జేయు నట్లగుటఁ బెట్టి చనన్ వలయుం⁶దలంచినా
హృదయము దీనిఁ బాయుటకు నియ్యకొనం జొర దెట్లు సెప్పినం
దుది నొకచోట వైచుటయ తోచినకార్యము నయ్యెడుం గటా. 160
- వ. అవి వితర్కించుచుం గిరీటి యురియాడుచి త్తంబును త్తలం బుడిపికొని నిశ్చ
యించి యాయుధంబులు నిక్షేపించుటయ కర్ణంబుగాఁ బలికి యోగ్యస్థలనిరూ
పణంబునకు నలుదిక్కులుం బరికించి ప్రేతభూమిపరిసరారణ్యంబునందు. 161
- సీ. ⁷నెగసినకొన లేచి నింగి యంతంతకు, నవులఁ ద్రోవఁగఁ దనరారుదానిఁ
జాగినశాఖ లాశాచక్రమునకొలం, దులు బారవెట్టంగఁ బాలుచుదానిఁ
గవట లొండొంటితోఁగదియుచు నెడములు, ప్రింగిప్రబ్బఁగసాంపుమిగులుదాని
లోనిజొంపము పవలును బెనుజీకటి, నొదవించి పొదలంగ నొప్పుదానిఁ
- తే. గనియెఁ బవమానవివిధన ర్తనకళాను, వర్తిఁ గాకఘూకారవస్ఫూర్తిజాత
భీతిపరిసరవ ర్తి నాభీలభుజగ, చండమూర్తి శమీతరుచక్రవ ర్తి. 162
- వ. కని యమ్మహామహీరుహంబు ధర్మనందనునకుం జూపి యిట్లనియె. 163

1 బనిచె నాతఁ డవశుం. 2 ముగ ... చెప్ప...లన్. 3 లుఁ జూచి. 4 విచటికిని.

5 అనవుడు నర్జునుం డిట్లనియె. 6 దలం (పనా) చినన్...నొకచోట వైచుటయుఁ ; నొక
భంగి వైచుటది. 7 నిగడిన ; నెరసిన...ద్రోచుచు...వివిధవ ర్తన.

- శా. పక్షి వ్యాకులముం బరేతనిలయో పాంతోత్థమున్ డాకినీ
రక్షోభూతపిశాచగోచరము ¹దుర్గంధంబు నై చూడఁజి
త్తక్షోభం బొనరించు నట్లగుటఁ జెంతం జేర రా దీశమీ
వృక్షం బెవ్వరి కిందుఁ బెట్టుదమె పృథ్వీనాథ శస్త్రాస్త్రముల్. 164
- క. ²పెనుఁబొడువుఁ బఱపు జొంప, మును గలయది దీన నెల్ల పురుషులకుఁ బ్రయో
జన మొకఁడు లేదు సేరం, జనఁ జూడఁగ నరయ నెక్క సమకట్టంగన్. 165
- ఉ. కావున దీనియం దిడుట కార్యము గైదువు లెల్లఁ గేశచ
ర్తావృతసంచయంబుగ శవాకృతిగా నొనరించి కట్టినం
బోవరు దీనిది క్కొరులు భూవర నెమ్మది నూఱడిల్లు మె
చ్చో వసియించినం బిదపఁ జొప్పడుఁ గ్రమ్మట వచ్చి కైకొనన్. 166
- పాండవులు దమయాయుధంబుల శమివృక్షమునఁ బెట్టుట. ←
- వ. అని చెప్పిన నందఱు నత్తైఱంగున కియ్యకొనుటయు నతండు గాండివం³బు
నవలోకించి. 167
- చ. అనిమిషదానవాంబరచరాదికజాతుల నెల్లఁ బోర నీ
ధనువునఁ గాదె ⁴గెల్తు సముదగ్రవిరోధి భయావహంబు దీ
నిని నొకమా⁵నఁ గట్టి చను నిశ్చయముం దగఁ జేసె దైవ మే
మనఁ గల దట్ల కాక యని యాత్మ నలందురి మందచేష్టుఁ డె. 168
- వ. ఎక్కు డించినఁ బాండవాగ్రజుండు. 169
- క. దనుజకులత్రాసకరం, బును రిపుభంజనము రత్నభూషితరూపం
బును గురు⁵దేశాష్టాదన, మును నగునిజకార్తుకంబుమో పెడలించెన్. 170
- వ. తదనంతరంబ భీమనకులసహదేవులదెసఁ గనుంగొని. 171
- సీ. సైంధవయక్షపాంచాలత్రిగర్తుల, దీనన యోర్చితి మానధనుఁడ
సౌరాష్ట్రనాథాదిశత్రులు దీనిచేఁ, గాదె మర్దితు లైరి ఘనభుజుండ
కాళింగపాండ్యమాగధుల నిర్జించుచో, నిదియ కైదువు నీకు విదితయశుఁడ
యని క్రమంబున వార లందఱవిండ్లులు, పెం పెసలార వేర్వేఱ పొగడి
- ఆ. గొనయములు వదల్పు ననుమతి సేయుడు, వారు నట్ల చేసి తేరఁ జాప
ములును దొనలు వర్తములు నసిముద్గరా,ద్యాయుధములుఁ గూడ నతఁడుగట్టె.
- వ. ఇట్లు పూర్వోక్తప్రకారంబునం బొదివి మహోరగంబులం బెట్టియలం బెట్టి కట్టు
చందంబున బంధించి వానిం గొనుచు నయ్యజాతశత్రుండు ధర్మదేవతాదత్త
వరుం డగుటంజేసి నిశ్చంకం బైనయంతఃకరణంబుతోడ శమివృక్షసమారో
హణం బొచరించి. 173

- తే. బ్రహ్మవిష్ణుమహేశదిక్పాలచంద్ర
సూర్యవనదేవతాపితృస్తుతు లొనర్చి
దివియు భువియును జూచి ప్రార్థించి యొక్క
విపులశాఖ నాయుధములు వ్రేలఁగట్టె. 174
- వ. ఇట్లు గట్టి తదీయాధిదైవతంబుల నుద్దేశించి నమస్కరించి. 175
- క. నరునకు నాకుం దక్కఁగ, నొరులకు మీరూపు సూప 'కున్నది విషవి
స్ఫురితభుజగభంగి భయం, కరమూర్తులు దాల్చియుండఁ గా వలయుఁ జూడీ.
ఉ. భీముఁడు ధార్తరాష్ట్రకులభీషణరోషుఁడు చిత్త మెప్పు డె
ట్లె మద మెత్తునో యతనియాగ్రహవృత్తికి లోను గాక మీ
రేమెయి నైన వంచన వహించి తొలంగుట మత్సమిహితం
బేమఱ కుండఁ గా వలయు నివ్విషమాబ్దములోన నాతనిన్. 177
- వ. అని వేడికొని వృక్షంబు డిగ్గి దానికిం బ్రదక్షిణంబు వచ్చి ప్రణమిల్లి భీమ
సేనుడెస మరలి చూచి సాంత్వనవచనన మేతంబుగా నతనింగొగిటంజేర్చి యను
నయించి తమచేసినవిధంబు దత్ప్రదేశవర్తులయినగోపాలాదిక్షుద్రజనంబులకు
మఱువెట్టం దలంచి వారల కభిముఖు లై పాండునందను లందఱు నిట్లనిరి.
- చ. ఇది శతవృద్ధ మాజనని యిప్పుడు మృత్యువుఁ బొందె నిట్లు సే
యుదుము కులప్రయుక్త మగు చున్నననాతనధర్మ మితైఱం
గ దహనకర్త మొల్ల మది గానిది గా మును నిశ్చయించి మా
మొదలిటివా రొనర్చువిధముం గొనియాడితి మేము నియ్యడన్. 179
- వ. అని యిట్లు పలుమఱుం దెలియఁ బలికి శస్త్రాస్త్రంబుల నిక్షేపణంబు నిగూ
ఢం బగుటకు నూఱడిల్లి యచ్చేరువం జచ్చినపసరంబు వడి యున్నం జూచి సహ
దేవుంబనిచి ధర్మతనయుండు దానిచర్మం బొలిపించి శీతాతపవర్ష పరిహారంబుగా
నాయుధంబులం బొదివించి మఱియును దత్సమిహితంబున నొక్కశుష్కశవంబు
నవలోకించి యిది యుంఛవృత్తి యైనమానవుకశేబరంబు గావలయు ననుచు
నదియునుం గైదువులకట్టపయిం బెట్టి కట్టించె నివ్విధంబున నత్యంతగుప్తి యాచ
రించి దీనిదుర్గంధంబున వనచారు లెవ్వరుం జేర రని నవ్వుచు వార లచ్చోటు
వాసి విరాటపురాభిముఖు లై చనుచుండి యజ్ఞాతవాసకాలంబునం దమరహ
స్యవ్యవహారంబునకు ననువుగా నేవురపేళ్లును గ్రమంబున జయుండును జయం
తుండును విజయుండును జయ తేనెనుండును జయద్బలుండు నని సంకేతించుకొని
యాజ్ఞ సేనీపురస్సరంబుగాఁ బుణ్యానదీతీర్థావతరణంబు సేసి తదీయస్నానంబునం
బధిశ్రమం బపనయించి దేవపితృతర్పణమంగళజపహోమధ్యానాద్యనుష్ఠానంబు

1 (ఉన్నది=ఉండునది.) కున్నత...భుజంగోఘభయం. 2 రాష్ట్రనెడ. 3 యొక
వృద్ధ...కులప్రవృత్తి; శతవృద్ధ.

లొనర్చిరి తదనంతరంబ యక్కొంతేయాగ్రజుండు ప్రాజ్ఞులుం డయి నిర్మల
చిత్తంబున ధర్మదేవతం దలంచి యిట్లనియె. 180

ఆ. తండ్రి నీవు నాకు దయతోడ నిచ్చిన, వరము చిత్తగించి వలయుతెఱఁగు
సమయసముచితముగ సమకట్టు మయ్య యీ, రాకుమాగు లవిధిబోక యుండ. 182

వ. అనుచు ననుజులదెసకు దూరవగచి డగ్గుత్తిక వెట్టి మఱియును.

ఉ. అంబరవర్తి వైనఁ గని ¹యక్షత నీ కగపడ్డవీరిప్రా
ణంబులు మున్ను నిన్నడిగి నల్వరకున్ నయవిక్రమప్రభా
వంబులు వేడికొన్న నతివత్సలభావముఁ బొంది యాదరా
ర్థ్రం బగుచూడ్కితోఁ బ్రియహితస్థిరభావల నూఱడింపవే. 183

వ. అని తారు మున్ను భూసురవరునరణి దేర నరిగిననాఁడు సరోవరతీరంబునం దనకు
ధర్ముండు సేసినమన్నన దోఁప నతనికి విన్నవించినవాఁడై కరకమలంబులు మొ
గిచి ఫాలభాగంబునం గదియించి సంప్రార్థనంబుగా వినయవినమితమస్తకుం డగు
టయుఁదదనుగ్రహంబునఁ బాండవాగ్రజుండున్నయునికిన సన్న్యాసిరూపం బల
వడి ధాతుపటదండకమండలుకలితమూర్తి యయ్యె నయ్యవసరంబున వారంద
ఱు మహాద్భుతం బంద వారివారికి నయ్యెవేషంబుల కనుగుణంబు లగునంబరా
భరణమాంశ్యాద్యుపకరణంబులు సన్నిహితంబులయినం జూచి సంతసిల్లి యెల్ల
వారిం గలయం గనుంగొని క్రమంబున నొంటిమైఁ జనుదెం డని నియోగించి
యతండు నానావిధంబు లగునక్షంబులముడి కక్షంబున నిడికొని చనిదైవయో
గంబున విరాటుండు వెడలి వచ్చి బయలికొలు విచ్చుటం జేసి తదాస్థానంబు
సేరం బోవునప్పుడు. 184

—|| ధర్మరాజు సన్న్యాసివేషమున విరటుఁ గొల్వ వచ్చుట. ||—

ఉ. దవ్వులఁ జూచి మత్స్యనసుధాపతి యీచనుదెంచు చున్నవాఁ
డెవ్వఁడో నాదుచూడ్కులకు నెంతయు వ్రోఁ గయి తోఁచె ²నెట్టితం
డివ్విధిఁ బొందెనో జగము లెల్లను నేలఁగ జాలుతేజ మా
మువ్వురతోడిజోడి యగుమూర్తి యతీంద్రునియొప్పు గంటిరే. 185

సీ. కరచరణాద్యంగకంబు లేలొకొ రత్న, భూషణప్రకరంబుపొందు దొఱఁగె
నుభయపార్శ్వంబుల నిభఘట లేలొకో, చనుదేవు సమదాళిసమితి మొరయఁ
బాయు తొలంగు మంచాయతవేత్రహ, స్తులమొత్త మేలొకో తోడ రాదు
ధవళాతపత్రముల్ దఱచుగా నేలొకో, పట్టరు మాక్తికప్రభలు వెలుఁగ
తే. నితఁడు రాజగు రాజనునింతమాత్ర, గాదు మూర్ధాభిషిక్తవర్గంబుఁ దనదు
చరణయుగ్మంబు గొలిపింపఁ జాలుసార్వభౌమపదవికిఁ దగియెడుభంగి వాఁడు

¹ యక్షునిచే నగ...మఱివిక్రమ...వత్సలతం దగ నిచ్చి. ² నిట్టి (ట్టి) తం, డెవ్విధి..

నో...నో డయిన : తో డగును ; సాటి యగు.

- క. మనకడకు నేమిటికి వచ్చెనొకో యే నిమ్మహాత్ముచెప్పినపను లె
ల్లను జేయువాడఁ గోరిన, కనకాంబరమణులు దలఁపు గడవఁగ నిత్తున్. 187
- ఆ. మత్స్యవిషయరాజ్యమహిమ²కు యుక్తుండు, గాఁ దలంచెనేని గారవమున
నట్ల చేసి భక్తి ననుచరింతు నమాత్య, సుతసుహృద్భటార్యయుతము గాఁగ.
- వ. అని సమస్తజనంబులుఁ దదభిముఖు లయి భక్తియుక్తిం బ్రత్యుత్థానంబు సేయం
దానును గద్దియ డిగ్గి యెదురుచని నమస్కరించి యతనియాశీర్వాదంబులు,
గైకొని సగౌరవంబుగాఁ దోడ్కొని చనుదెంచి సమంచితసమున్నతాననంబున
నునిచి వినయావనతుం డయి. 189
- ఉ. ఎయ్యది జన్మభూమి గుల మెయ్యది యెయ్యది యున్నచోటు పే
రెయ్యది మీర లిందులకు నిప్పుడు వచ్చినదానికిం గతం
బెయ్యది నాకు నంతయును నేర్పడఁగా నెఱింగింపుఁ డున్నరూ
⁴పయ్యది నావుడు⁵ నరవరాగ్రణి కయ్యతిముఖ్యుఁ డిట్లనున్. 190
- ఆ. ఉన్నరూప పలుకునన్నరు లెక్కడఁ, గలరు తోచినట్లు పలుకు వలుక
నైనచంద మయ్యె నంతియకా కంత, పట్టి చూడఁ గలరె యెట్టివారు. 191
- వ. అని మందహాసంబు సేయుచు మఱియును. 192
- క. నానావిధభూతమయము, మే నతిచంచలము మనము మెయి⁶కొని నిక్కిం
బేనరునకుఁ జెల్లింపం, గా నగు సత్యంబు నడపుక్రమ మట్లుండెన్. 193
- వ. అనుచు మత్స్యమహివల్లభు నవలోకించి. 194
- క. ద్విజుడఁ గురువిషయజాతుడ, సుజనప్రియుఁ డైనధర్మసుతుసఖుడఁ బరి
వ్రజనాశ్రమకలితుండ మనుజవల్లభయోగ్యబహువి⁷నోద⁸కరుండన్. 195
- క. ద్యూతకీ⁹డకుఁ గొండొక, నేతుం గపటమున నొవ్వనిజనంబులు నా
చేతిధన మెల్లఁ గొని పరి, భూతి యొనర్చిన విరక్తి పుట్టి వెడలితిన్. 196
- చ. నృపనయవిద్యకుం దగిననే ర్పలవడ్డది గొంత కొంత ధ
ర్మపరులసంగతిం దగిలి మచ్చిగ నుండుదుఁ బేరు కంకుఁ డే
వపుఁగొలు వైన నాకు నిలువ¹⁰ మది గొల్పదు గాన నిన్ను భూ
మిపతులలోన సాధుజనమిత్తు¹¹డు నా విని కొల్వ వచ్చితిన్. 197
- తే. వత్సరంబునఁ గడచనువ్రతము నాకు, దాని నీపాలఁ జల్పి యుత్సాహవృత్తి
¹²మెఱయ నాకుఁ గృతఘ్నత నెఱపి తొల్లియెగ్గు సేసినవారి జయింపఁ బోదు.
- వ. అనిన విని సంప్రీతచేతస్కుం డై విరాటుం డతని కిట్లనియె. 199
- తే. అట్ల చేయుడు రుచిరోన్నతాననములు

1 నొసఁగుదు¹. 2 కు (ద్యుక్తుండు) నీకుండ ... ననుసరిం ... టా (లి) ద్యయతము.

3 తోడుకొని సభకుఁ చెచ్చి సముచితాననం. 4 పయ్యెడు. 5 పరుండ⁵. 6 నోర్వని ;

నొప్పని...పొడమి వెడ. 7 మెఱసి నీకుఁ గృతజ్ఞత.

¹వాహనములు వస్త్రముల్ వలయుభోగ
ములును మఱి యెల్లవర్తనములును బ్రీతి
నాకు నెట్లవిధమ మీకు నడపువాడ.

200

క. నాయనుచరులం దెవ్వఁడు, మీయెడ భయభక్తి లేక మిగిలి మెలఁగె నే
నాయధముని దండితుఁగాఁ, జేయుదు నతఁ డెంతయుం బ్రసిద్ధుం డయినన్. 201

వ. అట్లుం గాక. 202

చ. వెలయఁగ మత్స్యరాజ్యపదవీపరిపాలన సేయఁగా మదిం
దలఁచుట యెంతయుం బ్రియము దమ్ములుఁ బుత్రులు బంధులుం బ్రధా
నులును బలంబు నేను సుమనోవిభుతుల్యుడ వైననిన్ను మి
క్కిలి యగుభక్తిఁ గొల్చి కృతకృత్యతఁ బొందుదు మట్ల చేయవే. 203

వ. అనిన విని దరహాసితవదనుం డగుచుఁ బొండవాగ్రజుం డతని కిట్లనియె. 204

క. ఏను హవిష్యమ కుడుతును, భూనాయక నాకు శయ్య భూమియ యిమ్మైఁ
బూని న్రతంబులు సలిపెడు, వానికి నిన్నియును నిట్లు వలయునె చెపుమా.

ఆ. అనిన విరటుఁ డిట్లు లనియె నెత్తెఱఁగున, నడవ నిష్ట మట్ల నడచి మీకు
మనసు వచ్చి నన్ని దినములు సలుపుఁ డి, చోట నదియ మాకు శోభనంబు.

క. ²ద్యూతజ్జులదెసఁ గొండొక, ప్రీతియుఁ గల దట్లుఁ గాక పెద్దల రగుమీ
రేతెఱఁగున విహరించినఁ, జేతోమోదంబు దగ వసింపుఁడు నెచ్చిన్. 207

వ. అని పలికి కౌంతేయాగ్రజు నత్యంతసంతుష్టాంతరంగుం జేసి. 208

చ. పొరిఁ బొరిఁ ³ప్రీతి రెట్టిగ నపూర్వవిలోకన మాచరించుఁ ద
త్పర మగునద్వివేకమున భావనిరూపణ సేయుఁ గౌతుక
స్ఫురణఁ గరంబు దత్కరముఁ బొంద నయంబునఁ జేర్చి వాక్యవి
స్తరచతురత్వ మేర్పడఁగ సల్లపనం బొనరించు నర్థితోన్. 209

వ. ఇట్లు మత్స్యమహీవల్లభుం డతనిం గలిపికొని పరివారంబును దానును దదీయ
సంభావనాతత్పరుఁ డై యుండె నంత. 210

—|| భీముఁడు నంటలవాఁ డైవిరటుఁ గొల్ప నచ్చుట. ||—

సీ. చట్టువం బొకచేతఁ బట్టి ఖడ్గము సంకఁ, దగిలించి సురియతో బిగియ ద్రిండు
గట్టిననునుఁజేల⁴క ప్పెంతయును జెన్ను, సేయంగ దాపలిచేతియందు
బెడిదంపుఁగోలలు బెడఁగొంద బహువర్ణ, చిత్రితాజినము పైచీర గాఁగఁ
జూపతెల్లను దనరూపంబు చూడ్కికి, వ్రేఁ గైన నత్యంతవిస్తయంబుఁ
తే. బొందు చుండ సమీరణపుత్రుఁ డగ్రజుండు వోయినదెసఁ దప్ప నొండువలన

1 వాహనములు భోజనములు వస్త్రములును, వలయు భోగంబులును నెల్లవర్తనములు, నా
కు నెట్లట్ల మీకును. 2 ద్యూతాదుల...నర్తించినఁ, జేతో. 3 ప్రీతికిం దగ న...ద, త్పరమతి
స...జేర్చు వా. 4 గు లే యుండి రంత. 5 క డెంత.

సమదవారణపతిగమనమున మత్స్య, ధరణివల్లభునభ సేర సరుగుటయును.

వ. అంతంతం గనుంగొని.

క. ఉలుకును వెక్కసపాటును, దలకొనునెమ్మనముతోడ ధాత్రీరమణుం

¹డలఘుభుజవిపులవక్ష, స్థలరేఖాకాంతిఁ బరవశత్వముఁ బొందన్.

వ. ఇట్లతనిరూపాతిశయంబున కోటువడి చూచుచు నిజాంతర్గతంబున.

క. విహరింప మానవాకృతి, సహితంబుగ మహికి నర్థిఁ జనుదెంచినప

ద్వహితుఁడో హిమకరుఁడో శచీ, గృహమేధియై కాక యితఁడు కేవలసరుఁడే

క. ఏమిగులంబునవాఁడొకొ, నామం బెద్ది యగునొక్కొ నాభృత్యులలో

నీమనుజోత్తముఁ దొల్లియు, నే మెఱుఁగుదు మనఁగ నిచట నెవ్వరు గలరో

క. అను చుండ ననతిదూరం, బున కల్లన వచ్చి పవనపుత్రుఁడు మనుజేం

ద్రునకు జయశబ్దయుతముగ, వినయంబున మ్రొక్కి విన్న²వించె నిభృతుఁ

శా. దేవా నాలవజాతివాఁడ నిను నర్థిం గొల్వఁగా వచ్చితిన్

నేవాదక్షత నొండుమై నెఱుఁగ నీచిత్తంబునన్ ³మెచ్చున

స్త్రే వండం గడు నేర్తు బానసమునం దిచ్చోటనే కాదు న

న్నేవీటన్ మిగులంగ నెవ్వఁడును లేఁ డెబ్బంగులం జూచినన్.

క. పేరు వలలుండు గూడుం, జీరయు నిడి సాకతంబునేసినఁ జాలుం

గోరినవంటకములు నా, నేరిమిఁ దగ నెఱపి కొలుతు నిశ్చలభక్తన్.

చ. అనవుడు మత్స్యభూరమణుఁ డాతని కిట్లను నెట్లు శూద్రుఁ గా

⁴నినుఁ దలపంగ వచ్చు ధరణీభరణక్షమమూర్తి వీవు నీ

కనుగుణ మైనయానమును నానసమున్ రుచిరాతపత్రముం

జనవరికొల్పు నిచ్చెద గజవ్రజముం బరికింపు పెంపుతోన్.

క. అనుట⁵యు మోఱకుచందం, బున మో మడ్డము గదల్చి భూవిభుఁడు నభ

జనులు విన ననిలసుతుఁ డి, ట్లనియెం బ్రస్ఫుటనిరర్గళాలాపములన్.

ఉ. నా కవి యెల్ల నేల నరనాథులకుం బ్రియ మొందునట్లుగాఁ

బాకము సేయ నేర్తు జనపాలక ధర్మసుతుండు పెద్దయుం

జేకొని యుండు బానసము సేయవిధంబున కిచ్చ ⁶మెచ్చి పు

ణ్యాకరమూర్తి వైననిను నాతనిఁ గొల్చినయట్ల కొల్చెదన్.

చ. వలసిన నేలు మేను బలవంతుఁడఁ గారెనుపోతు దంతి బె

బ్బులి మృగనాథునిం దొడరి పోరుదు శూరత యుల్లసిల్లుగా

⁷దలమును లావు విద్య మెయి దర్పముఁ బేర్చి పెనంగుజెట్టిమ

1 డలఘుభుజ. 2 వించెం బ్రీతిన్. 3 వచ్చున, స్త్రే; మెచ్చుగా. 4 నిను మది నా
వచ్చు...జను (పరిగొ) పరికొల్పు. 5 (యును మోఱకు) యు వేటొకచందం, బున మో మడ్డమ
వంచి. 6 మెచ్చుఁ బు,ణ్యా. 7 బలమును...బంటుతనంబునఁ బేర్చి జెట్టి.

- ల్లుల విటుతున్ వడిన్ గడియలోనన చూడ్కికి వేడ్క సేయుదున్. 223
- క. కొలువు ¹గొన నొల్ల కుండుట, గలిగినఁ బొమ్మనుట యంతకంటెను మేలే
వలసినకడ కేఁగెద నీ, తలఁ పెయ్యది యాన తిమ్మ ధరణీనాథా. 224
- వ. అనిన విని భూనాథుండు సానునయంబుగా నిట్లనియె. 225
- ఉ. ఇమ్మహాసీయరూపమున యేడ్డెఱఁ గన్గొని వేడ్క నీకు యో
గ్య మ్మగుభంగిఁ జెప్పితిమి గాని నరోత్తమ యొండు గాదు నీ
వెయ్యెయి నైన నిల్చుటయ యిష్టము వంటలమేరవాఁడ నై
యిమ్ముల నుండు సూదజన మెల్లను నీ దగుపంపు సేయఁగన్. 226
- క. అని హర్షోత్కర్షంబున, మన మలరఁగఁ బల్కి మత్స్యమనుజాధీశుం
డనిలసుతు నేలె నాతఁడు, దనమనమున నూడిల్లెఁ దదవసరమునన్. 227

—|| అర్జునుఁడు పేడిరూపమున విరటుఁ గొల్వ వచ్చుట. ||—

- సీ. కాళ్ల యొప్పిద మాఁడుకట్ట నుజ్జ్వలము సే,యంగ సంకులబాహులంద మెడలఁ
గంచుక మంగంబుకాంతికి మాటుగా, మెడ హేమపట్టిక మెఱయ కుండ
వదనంబుకొమరు భావనఁజేసి వేటుగా, నుదుటిపెం పలకలఁ బొదువఁ బడఁగఁ
బవడంపుజొత్తులఁ జెవులు రూ పడఁగంగఁ, బాపటఁ దలకట్టుభంగి దప్ప
- ఆ. మంచు మఱుఁగువడినమార్తాండుఁడునుబోలె, నీటు గవిసి యున్ననిష్పఁబోలె
వేషధారి యైనవిష్ణుండుఁబోలె న, విరటుకొలువు సేర నరుఁడు వచ్చె. 228
- క. చనుదెంచి పేడితనమును, వనితారూపంబు నమర వాసవనుతుఁడ
మనుజాధీశునకు సభా, జనులకుఁ దనుఁ జూపి మందసంచారమునన్. 229
- వ. మెలంగినం గనుంగొని మత్స్యజనవిభుండు దనయొద్దివారలతో నిట్లనియె.
- మ. వనితావేషము గల్గి యున్నయది చెల్వం బాఁడుచందంబు గా
దు నిరూపింప మహానుభావతయు నిర్దోషత్వమున్ రాజసం
బును శోభిల్లెడు నెవ్వఁ డే నొకజగత్పూజ్యుండు గ్రీడార్థ మి
ట్లొనరం దాల్చినరూపు గావలయు మీ రూహింపుఁడ యట్లగున్. 231
- తే. అనినఁ బరిజనంబులు విస్తయంబు గదుర, నిశ్చయము సేసి పలుకంగనేర్పు లేక
చూచు చుండఁగ నాసవ్యసాచి సేరఁ, జని విరాటనృపాలుతో సవినయముగ.
- క. నిన్నుఁ గొలువంగ వచ్చితిఁ, గన్నియలకు ⁴నాట గఱపఁ గా నోవుదు వి
ద్యన్నత మన్నామంబు బృహన్నల యే బేడి ననుడు నతఁ డిట్లనియెన్.
- ఉ. ఆయతబాహులున్ వెడఁద యైనసమున్నతవక్షమున్ సరో
జాయితలోచనంబులుఁ బ్రసన్నముఖంబు నుదాత్తరేఖయుం
గాయజుఁ గ్రేణి సేయు ననఁ గౌశికు మీఱు ననంగ విభ్రమ

1 గొను మొల్ల. 2 మను నే; మన కే.....నిల్చుట యభీష్ట...సూపకరు లెల్ల; సూద జను లెల్ల. 3 సొం పలకలఁ(బొ)నొదుగఁ... భంగి గప్ప... నివులు. 4 నాట పాట గఱపుదు నో.

శ్రీయును బెంపును గలుగఁ జేసి విధాతృఁడు వేడిఁ జేసెనే.
శా.మత్కోదండచయంబులోన నొకసమ్మానార్హచాపంబు భా

స్వత్కాండంబులు ¹హేమచంద్రకకనద్వర్తంబు నీ కెంతయున్

సత్కారంబున నిచ్చి వాహనపరిష్కారాంకసంభావ్యసం

పత్కల్యాణునిఁ జేసి వైభవము దర్పంబున్ విజృంభింపఁగన్. 235

క. ఏము నిను మత్స్యరాజ్య, శ్రీమహిమకు నెల్ల యుక్తుఁ జేయఁ దలంపం
గా మామనోరథమునకు, నీమాట విరుద్ధ మయ్యె నిది యెట్లొక్కో.

236

వ. అనిన విని యమ్మహిపతికి బృహన్నల యిట్లనియె.

237

ఉ. ఆఁడుదనంబు నిక్కమున కారసి చూచిన లేదు పుంస్తవముం

బోడిమి దప్పి యున్నది నపుంసకజన్మ మవశ్యభోగ్య మై

వాడిమి గల్గుశాపమున వచ్చెఁ బురాకృతకర్తృభావ్య మె

వ్యాఁడును నేర్చునే తొలఁగ వైవఁగ నోర్వక పోవ వచ్చునే.

238

239

వ. కావున.

తే. ఒండుపనులకు నెలవు లే కునికిఁజేసి, యభ్యసించితి శైశవ మాది గాఁగ
దండలాసకవిధమును గుండలియును, ²బ్రెక్కణంబు తెఱంగును బేరణంబు.

క. విశ్రుతవాద్యంబులు మం, జశ్రుతినంభావ్యగీతసుగతులు సద్భా
వాశ్రయములుఁ దజ్జన్యర, సాశ్రయములు నై నయభినయంబు తెఱుఁగుదున్.

తే. ఇన్ని తెఱుఁగుల శ్రమము సేయింతుఁ జతుర, తావిహీనము లై నపాత్రములనై న
నట్టువొజ్జనై మెలఁగుదు నగళులందు, నిపుణునై పథ్య విధులకు నేర్తు నధిప.

చ. అనుడు విషణ్ణ మైనహృదయంబున గారవ మొంద నైపుణం

బున నుచితంబుమై నరసి పొచ్చెము లేమిఁ దదీయసేవ గై

కొనుటకు నిశ్చయించి తనకూతు విరాటుఁడు పిల్వఁ బుచ్చె న

ర్తనమునకై బృహన్నలకుఁ దత్పరతం దగ నప్పగింపఁగన్.

243

244

వ. ఇట్లు రావించిన.

సీ. అల్లదనంబునోయనువు మైకొనఁ జూచు, నడపు కాంతికి వింతతొడవు గాఁగ
వెడవెడ నూఁ గారి వింత యై యేర్పడు, దేరనివళులలో నారు నిగుడ

నిట్టలు ద్రోచుచు నెలవులకలమేర, లెల్లను బిగి యెక్కి యేర్పడంగఁ

దెలుపును గప్పునువెలయంగ మెఱుఁగెక్కు, తారకంబులఁ గల్కితనముదొడరఁ

ఆ. జరణములును నడుముఁ జిన్నులుఁ గన్నులు, జవ్వనంబుచెన్ను నివ్వటిల్లు

చునికిఁ దెలుపు చుండ నుత్తర ననుదెంచె, నలరువిలుతుపువ్వుటమ్మువోతె. 245

ఆ. వచ్చి కొలువు సొచ్చి నెచ్చెలిపిండు నం, తంత నిలువఁ బనిచి యల్లనల్లఁ

గదిసి ప్రాథ వనితకై వడి ముద్దయ, ముద్దు వుట్టఁ దనకు మొక్కుటయును.

- చ. తిగిచి కవుంగిలించి జగతీవిభుఁ డక్కమలాయతాక్షి నె
మ్రొగము మొగంబునం గదియ మోపుఁ గరాంగుళులం గపోల మిం
పుగఁ బుడుకుం బొరిం బొరి నపూర్వవిలోకన మాచరించుఁ గ
ప్పగుమ్మదుమాళి నుజ్జ్వలనఖాంకురచేష్ట యొనర్చు నర్తిలిన్. 247
- వ. ఇవ్విధంబునందనగాదిలికూతు నుపలాలించి బృహన్నలదెసంగనుంగొనిసాదర
దరహాసితదుచిరాననుండై యిమ్ముగువ నీకు నాటగఱపం దగుపాత్రం బగు నేయని
యడిగి తత్ప్రతివచనంబులయందలినాగరికత్వంబునకుఁ జిత్తంబు రంజిల్ల మధుర
సల్లాపంబు నేసి కర్పూరసహితం బగుతాంబూలంబు వెట్టి చిత్తంబులగు చీనాంబ
రంబులిచ్చి మణిమయంబులగునాభరణంబు లొసంగి సంభావించి యవ్విభుండు.
- ఆ. నీవు చతురమతివి నీకు నిక్కన్నియ, నప్పగింప నేల యైన నాదు
హృదయ¹మతులు దీనియెడఁ గడు నార్ద్రమై,యుండుఁ గానఁ జెప్ప కుండరాదు.
- క. నెచ్చెలులతోడ నెంతయు, మచ్చిగఁ దనయిచ్చనాడ మరగినయది యై
విచ్చలవిడి నింతకు ము, న్నిచ్చేడియ మెలఁగుశిక్ష యెఱుఁగుదునుమ్మి. 250
- ఆ. బాల గేళిమీఁదిభరము గ్రమంబున, విడువఁ గళలయందు వేడ్క సొనిపి
నయముతోడ నర్తనంబుల శిక్షింపు, నెలఁత కేడుగడయు నీవ కాదె. 251
- చ. అని యుచితంబుగాఁ బలికి యంగనహస్తముఁ బట్టి తత్కరం
బునఁ గదియించి నీగురువుఁ ²బొల్తి తగం గొనియాడు మెట్లు సె
ప్పె నటుల భక్తిమై నడపు పెం పెన లారఁగఁ గూడుగూర చం
దనకుసుమాదులున్ నడపి తప్పక యారసి గారవింపుమి. 252
- ఆ. ఎల్ల చుట్టములును దల్లియుఁ దోడును, జెలియుఁ బరిజనంబుఁ జెలువ నీకు
గరువ యింక నొక్కకొఱఁతయు లేదిందుఁ, జేరి బ్రదుకు బుద్ధిగౌరవమున.
- క. మనయింట నిచ్చ టచో, టన కెచ్చట నైన నీబృహన్నల మెలఁగం
జనియెడుమానిసి దనమన, మున కి మ్ముగునట్టిచరితమున వర్తించున్. 254
- || నకులుఁ డశ్వపాలకుఁ డై విరటుఁ గొల్వ వచ్చుట. ||—
- వ. అని యితైఱంగున నయ్యిరువుర నొండొరులకు నప్పగించి పుచ్చినయనంతరంబ
నకులుండు. 255
- ఉ. అంబుజముల్ సముద్యదరుణాంశునిఁ గన్నవిధంబునన్ వికా
సంబున నుల్లసిల్లి జనచారువిలోచనముల్ నిజోజ్జ్వలాం
గంబున కర్థిమై నభిముఖంబులుగాఁ జనుదెంచి దైవయో
గంబున భూవిభుండు దురగంబులఁ దేరఁగఁ బంచిచూడఁగన్. 256
- వ. ఆస్థానంబు సేర వచ్చి ఘోటకంబుల నుపలక్షించు చున్న నన్నరేంద్రుండు
గనుంగొని పరిజనంబుల కతనిం జూపి. 257

- క. ఇతఁడెవ్వఁ డొక్కొక్కరూపు నిరతిశయ మై మనమునకుఁ బ్రియం బొసఁగెడుఁ జూచితిరే చిత్తంబు నుదా, త్తత గానఁగ నయ్యెడు వదనమునభంగిన్. 258
- క. తురగంబులఁ జూచువిధం, బరయఁగ నితఁ ¹డశ్వవిద్యయందు నిపుణతా స్ఫురణము గలవాఁ డగు బంధురమూర్తి పరాక్రమాన్వితుఁడు గా నోపున్.
- క. మీ రెఱిగినఁ జెప్పుఁ డీతని, పే రెఱుఁగనియట్లు లైనఁ బెం పారంగాఁ జేరం జని యల్లన యొకఁ, డారసి యెఱుఁగంగ వలయు ననుసమయమునన్.
- క. చేరఁ జనుదెంచి పాండవ, వీరుఁడు మత్స్యధిపునకు వినతుం డై దే వారాజవాహనము లగు, వారువముల నరయ నేర్తు వల నేర్పడఁగన్. 261
- వ. దామగ్రంథి యనువాఁడ నాకు నశ్వవిషయం బయినవిచక్షణత్వం బెల్లనుం గల దవధరింపు మని యి ట్లనియె. 262
- సీ. అవయవలక్షణం బాయుఁప్రమాణంబు, గర్భంబు లింగితాకారములును మాత్రాంతరము వయోమానంబు దేశకా, లోచితాహారప్రయోగభంగి జాత్యనురూపశిక్షావిధి క్రమగతి, వ్యాయామ²సాత్త్వప్రవర్తనంబు ప్రమదవిషాదాదిబహువిధచిత్తధర్మము పోషణప్రకారము చికిత్స
- ఆ. పరిచితములు ధరణిపాల నీముందట, రూపురేఖ మెఱయఁ జూప నేర్తు బవర మైన నాకుఁ బని యేమి యనఁ జేతి, బలిమికలిమి నెఱపఁ దలఁపు గలదు. 264
- వ. అనిన విరాటుం డతని కి ట్లనియె.
- క. నీకుఁ దగుపదవి యిచ్చెద, నాకలిమికి నెల్ల రక్షణం బొనరింపం గాక హయశిక్ష³కుఁడ వగు, నాకొలఁదియె యిట్లు పలుకు టనుచిత మరయన్.
- ఆ. అనుడు నకులుఁ డిట్టులను దేవ తమతమ, నేర్చుపనులవెంట నెగడి బ్రదుక వలయుఁ గాక ⁴నగరదలము దప్పినమెలం, కువల కలుపు లియ్యకొనుటదగునె.
- ఉ. ధర్మసుతుండు వెంచె ననుఁ దాన తురంగమశాస్త్రశిక్షకుం గర్మఁ జేసి యాత్మతురగంబుల కెల్లను నన్న యుక్తుఁ గా నర్కిలి నిల్పి యీగియుఁ బ్రియంబును నాయెడ నాఁటినాఁటికిం బేర్చి వహించుచుండ నడపెం దనతమ్ములలోనివానిఁగాన్. 267
- క. ఆవిభుఁడు రాజ్యసుఖలీ, లావిముఖత వెడలి బంధులం దొఱఁగి యథే హ్లావాసత బ్రుంగుడువడి, పోవుట నెచ్చోటఁ గడుపుఁ బ్రోతునొ యనుచున్.
- క. తిరిగి తిరిగి లోకోత్తర, చరితుఁడు సుజనుండు మత్స్యజనవిభుఁడు యుధి ష్టిరునట్ల యనఁగ విని నినుఁ, గర మనురాగమునఁ గొలువఁగా నియ్యెడకున్.
- క. చనుదెంచి కాంచి నానేర్చినతెఱఁగున విన్నపంబు సేసితి నన్నుం బనిగొనఁ దలఁచిన నేలెడి, దనుమానము గలిగెనేని నరిగెద నధిపా. 270

1 డశ్వశిక్ష. 2 సత్వ; సాత్వ (ధ్య). 3 కుండ (న)ను, నా. 4 (నగర)...కల్లు (వ్రాతప్రతులం దలుపు అనియ యున్నది).

వ. అనవుడు.

271

ఉ. ఆనరనాథుఁ డిట్లనియె నశ్వములం బరికించి యున్కి యిం
పేనిఁ దురంగశాలలకు నెల్లను ముఖ్యుడ వై తదీయనా
నానియతప్రకారకరణంబులఁ ద్రిమ్మరు చున్నవారి ము
న్నే నెటు లట్ల నీ వరసి యిచ్చమెయిం బనిగొమ్ము నెమ్మితోన్.

272

క. అని చెప్పి యధికసమ్మా, ననపూర్వముగాఁగ మత్స్యనరపతి మాద్రీ
తనయుఁ దగ నిల్పె నాతఁడు, దనమదిఁ బ్రియ మందె నతనితమ్ముం డంతన్.

→ సహదేవుఁడు గోపవేషంబున విరటుఁ గొల్వ వచ్చుట. ←

క. ¹భావన శాంతత్వము నిజ, భావంబున నూష్ణలతయుఁ బ్రకటంబులు గా
నావిధుఁడు మనుజవేషుం, డై వచ్చెనొ శిఖి శరీరి యయ్యెనొ యనఁగన్.

క. ²తలుగులపొది యొక దెసఁ బె, య్యలదామెన యొక్కవలన నను నై యుండన్
మొల మోపి పెక్కుచుట్లన్, బలుద్రాటం జుట్టి గోపభావం బలరన్.

275

చ. నునుసెలగోల సేకొని మనోహర మై తనమేను రాజుచూ

పును బ్రజచూడ్కులం దిగువఁ బుష్కరపత్త్రనిభంబు లై నలో

చనముల మూర్తి దెల్పఁగ ససంభ్రమతం జనుదెంచె నల్ల న

ల్లన వెడభీతి దోఁప జనులన్ వెగ డయ్యెడుదృష్టిఁ జూచుచున్.

276

వ. ఇట్లు వచ్చి మత్స్యమహీవల్లభు నంతంతంజేరి వినయావనతుండగుచు నిట్లనియె.

క. నీపసులఁ గావఁ బెట్టుము, ³భూపాలక నన్ను నేను బూని యరసినన్

గోపంక్తులు రుజ వడ వొరు, చేపడ వెన్నఁడును డప్పిఁ జేడ్పడ వెచటన్.

278

తే. తొఱఁగువో కుండ మెకములు గఱవ కుండఁ

బాఁడి దఱుఁగక యుండ నాపాటిగొల్ల

లిచ్చ మెచ్చ నీదృష్టికి నెక్కఁ గదుపు

నరయ నేర్తు న న్నేలుము ధరణినాథ.

279

వ. అనిన విరాటుండు పాండవావరజున కిట్లనియె.

280

ఉ. ఎక్కడిమాట గొల్లతన మించుక యేనియు లేదు నీదెసం

జక్కనిమేను నీగఱువచందముఁ గాంతియుఁ జూడ వచ్చినన్

నిక్కువ మీపు సూర్యశశినిర్మలవంశజు లై నరాజులం

దొక్కమహానుభావుతనయుండవు గా వలయున్ నరోత్తమా.

281

ఆ. వలయుపదవియందు నిలిచి నారాజ్య మంతయును జక్కఁబెట్టి నయము విక్ర

మంబు నడపునంతమానిసి వై యుండి, కుచ్చితంపుబ్రదుకు గోరఁ దగునె.

వ. ఉత్తమవాహనంబులు మహానీయాయుధంబులు నిచ్చెద మత్స్యదేశంబున భవ
దభిమతస్థలం బొసంగెద మదీయమండలసేనాపరిపాలనంబు సేసి వర్తిల్లుము.

- క. అనవుడుఁ బాండునృపాలక, తనయుఁడు మ్రొక్కుచు విరాటధరణీశున కి
ట్లను హీనకులుఁడ బాలుఁడ, మును నాగరికంపుఁగార్యములవెర వెలుఁగన్.
- ఆ. పసులఁ గాచి కాని బ్రదుకఁ గౌరవులప్రా, తలము మున్ను నేను ధర్మపుత్రు
పశుగణంబు నెల్లఁ బాలింతు నమ్మహీ, వరునిచిత్తమునకు వచ్చువాఁడ. 285
- వ. తంశ్రీపాలుం డనం బరఁగినవాఁడ నాచేతం గ్రేపులు పురాణించుటంజేసి కొం
డొకకాలంబునన కదుపులం బెనుతు నే నగు నని కై కొనిన యాఁబోతుపంచితం
బు మూర్ఖొనినను బై గాలివీచినను గొడ్డున కై నం జూలు నిలుచు నుంగిడి
యదురుఁద్రొక్క యనువానికి నాపేరు సెప్పినం జూలు మఱియును బసికి వలయు
తెఱంగులెల్ల నెఱుంగుదు వేఱొక్కపనికిం గాను గాని యే నీవెంట నీమనసు
వడయంజూలుదు నావలనం బ్రయోజనంబు గొనవలయు నేని నొండుమాటలు
దక్కి పసులం బరికింప నియోగింపుము. 286

- చ. అనుటయు నెట్టకేలకు ధరాధిపుఁ ¹డట్టుల కాక యంచు నా
తనివదనంబు సూచి యుచితం బగునేనిఁ బ్రియంబ యేని నె
ట్లును గురుకార్యవర్తనములు రుచియింపక యుండునేని గో
ధనముల కెల్ల రక్షణముఁ దత్పరతం దగఁ జేయు ముఖ్యతన్. 287
- క. మున్ను గలగోపవర్గము, నిన్నుం గని కొలిచి భక్తి నీపని సేయన్
మన్ననమానిసి వై నీ, వున్నం గడు మేల కాక ²యొప్పుమి గలదే. 288

—|| చాప్రపది సైరంధ్రీవేషమున సుదేష్టఁ గొలువ వచ్చుట. ||—

- వ. అని పలికి యతనియభిమతంబు సలిపి నిలిపె నట్లయ్యెవురును విరటుం గొల్పిరి
తదనంతరంబ. 289

- క. గారవమున నిజదేశా, చారముమై ³నల్లి యున్నజడ యగుకబరీ
భారంబు విచ్చి తిరముగ, సైరంధ్రీజాతివేషసముచితభంగిన్. 290

- క. వలపలిదిక్కున కించుక, మలఁగంగా ⁴దులు మిడి కులుమాపుడుఁబుట్టం
బలవడఁ గట్టి జరతవ,ల్కలమున నెవ్వఁగుఁజన్నుఁగవ గప్పి తగన్. 291

- క. పరిచారికాత్వరేఖా, పరిణతి దనమేన నచ్చు ⁵వడుభావనకుం
దిర మై తలకొనునంతఁ, కరణముతోఁ బురము ద్రుపదకన్యక సొచ్చెన్. 292

- వ. ఇట్లు సొచ్చిన. 293

- సీ. పఱమొయిల్ గప్పినఁబాడఱినునుఁగాంతి, గదలినయమృతాంశుకళయుఁబోలె
బెనుమంచు మీఁదఁ బర్విన వికాసము దప్పి, చెలువు గుందినసరోజినివిధమున
ధూమంబు వొదిలినఁ దుఱఁగలిమెఱుఁగులు, నలఁగి మాసినదీపకళికపగిది
ధూళి పైఁ బొరసినఁ దొంగలించుట మాని, లావణ్య మెడలినలతికభంగి

1 డట్టుగఁ గాక. 2 యొప్పుగునదియున్. 3 నమరి...విచ్చి తులుముగ. 4 దులు
ము కులుచ (లు) (కొప్పు దుఱిమి) జటావ,ల్కల...నవ్వీఁగు ; నునుబిగువు. 5 పడ.

- తే. గంధకారికావేషంబుకతన మూర్తి, యుజ్జ్వలత్వంబు మఱువడియుండఁబొందు
తనయమహిషి యంచితగతిఁ జనఁగ రాజ, వీధిఁ బౌరజనంబు లవ్వెలఁదిఁ జూచి.
- ఉ. రోహిణి యొండె నొండెను నరుంధతి గాక మనుష్య¹జాతియే
యీహరిణాక్షి చెల్వమునయే డైఱ చూడ్కులు నాఁచికోల కా
దాహితగౌరవం బగుశుభాంగముఁ దేజముఁ జూడ బుద్ధిసం
దేహముఁ బొందుచున్నది సతీజన మిట్టిదె యెజ్జగంబులన్. 295
- వ. అనుచు సంతంతం జేరి. 296
- క. నీ వెవ్వ రేమిపనికై, ²యేవలనికిఁ బోవు చునికి యిది నావుడు న
ద్దేవియు సౌముఖ్యము సం, భావనముఁ దోఁప నుచితభంగిం జెప్పెన్. 297
- ఆ. ఏను గట్టువాలుదాన నా కెవ్వరు, గడుపుకూడు వెట్టి కట్టఁ జీర
యిచ్చి సాకతమున నేలుదు రట్టివా, రలకుఁ బనులు నేసి మెలఁగుబుద్ధి. 298
- క. వచ్చితి ననవుడు విని జను, లచ్చెరువును సందియంబు ³నడరెడుమదితో
నిచ్చెలువ గడుపుకూటికి, నెచ్చట నేనిలుచునట్టె యిది పలు కగునే. 299
- వ. అనుచుం గనుంగొనుచు ముసరికొ(ని చ)ను చుండం బొంచాలరాజనందన
రాజమందిరంబుచక్కటికి నరుగునవసరంబున. 300
- క. ముద మొదవ రమ్యహర్త్యము, తుదినిలువునఁ బ్రణయసఖులతోడ విహారా
స్పద మగునెలవున మెలఁగెడు, సుదేష్ట తజ్జాలకములఁ జూచెం బ్రీతిన్. 301
- వ. ఇత్తైఱంగున మత్స్యరాజమహిషి ద్రౌపదీదేవి నాలోకించి కుతూహలంబున.
- ఉ. ఎక్కడనుండి యెక్కడకు నేఁగెడినో యిది యొక్కకాంత రూ
పెక్కుడుపెంపుసొంపు మన కేర్పడుచున్నది దా వినీత యై
స్రక్కుచు నీచభామినులచొప్పునఁ బల్కెడుఁ బౌరులుం గడున్
వెక్కస మంది చూచెదరు వేగమ తోడ్కొని రండు నెమ్మితోన్. 302
- క. అని పలికి పనుపఁ బౌధాం,గన లిరువురు వోయి ద్రుపదకన్యకతో ని
ట్లనిరి విరాటుమహిషి నినుఁ, దనపాలికిఁ బిలువఁ బంపె దయ⁴పెం పెనఁగన్. 303
- వ. అనవుడు. 305
- క. ⁵తనతలసీర యరసి య, వ్యనితారత్నంబు వినయవై భవము సతీ

1 మాత్రయే...గాచికోలు... (సతీజను లిట్టిర). 2 (యేవలనం ; యేవెంటం)...న,
ద్భావంబును. 3 నందెడు (నలరెడు)...నైన నిలుచునట్టె యిది తగ వగునే. 4 చిగురొత్తక.
5 (తన పిలిచినపని యారసి) 'తనతలఁపు నెరసె నని' అనియొకటిరెండు నూత్నముద్రితములు. 'తన
తలసీర యరసి' అనునది మూలమున 'ఏకవాససమ్' అని యుండుటచేతను, అంగును మేలిముసుగు
ప్రస్తావమే లేనందునను, తలసీరలోని సాదేశానిష్టముచేతను సమంజసము కాదట. 'అవ్యా
జ్ఞేప' న్యాయముచేఁగూడ నిది బాగేకాని 'ఏకవాససం' అను నియతి 'నలపలిదిక్కునకు' అను
పద్యముతో నగళితమగుటచేతను, సందర్భానుగుణ్యమునుబట్టియు తలసీరలోనే యాచితి మెఱయు

- తను వొందినచందంబునఁ, జనియెం గేకయనుతానుచారికలబడిన్. 306
- వ. ఇవ్విధంబునం జని సౌధంబునుపరిభాగం బెక్కి. 307
- సీ. పదతలంబులకెంపు పరఁగినతలము కుం,కుమలిప్త మైనచందము వహింప
నంగంబునునుఁగాంతి యడరినగోడలు, వేదులు మణిమయవిధము నొందఁ
గనుఁగవమెఱుఁగులు ¹గదిరినముందర, పుష్పోపహారంబుపొలుపు చాల్పు
వేనలికప్పు పర్వినమిఁదు నీలదు,కూలంబుమేల్కట్టుకొమరు వడయఁ
తే. దాను జొచ్చినకతన మత్స్యక్షి తీశు,నింట నిమ్మైయిఁ గ్రొత్తయొప్పెనక మెసఁగ
నమ్మహాదేవి యున్నెడ కల్ల నల్లఁ, బాండురాజతనూభవపత్ని యరిగ. 308
- వ. కేకయరాజనందనయును. 309
- చ. కనుఁగొని గారవంబును మొగంబునఁ గేలఁ బురఃప్రసారముం
దనువున నమ్రభావమును దంతమరీచుల సామినిర్గమం
బును దనలోఁ గడల్కొనఁగ భూరితరాదరరేఖ నిందు ర
మ్మనవుడు నంత నంత ద్రుపదాత్మజ సేరి విసీతి నిల్చినన్. 310
- క. ఆపాదమస్తకము త, ద్రూపము వీక్షించుచుం గుతూహల మడరన్
భూపాలమహిషి యిట్లను, నాపొలఁతుకతోడ నుచిత మయ్యెడుభంగిన్. 311
- ఆ. ఏది కులము నామ మెయ్యది యెవ్వరి, దాన వేమిపనికిఁ బూని యిప్పు
²డెచట బుద్ధిఁదలఁచియేఁగెదవితయు, నెఱుఁగఁజెప్పు మాకుమెఱుఁగుఁబోఁడి.
వ. అనిన విని యాజ్ఞసేని యిట్లను సేను సైరంధ్రీజాతినంభూతనభిధానంబు మాలిని
పురుషపంచకసనాథ నై యుండుదు నొక్కకారణంబున నుద్ధతు లగువిరోధుల
చేతం బతులసన్నిధిందలవట్టి యీడ్వంబడి వనంబునకరిగి న్రతంబుమై వల్లభసహి
తంబుగా వన్యాహారంబులం గాలంబు గడపుచు బ్రహ్మచర్యంబు నడపితి నిట
మిఁద నియమాచరణంబునకు నొక్కసంవత్సరంబు గొఱంత గలదు నీవు ధర్మ
వర్తిని పని వినుటంజేసి నానేర్చుపనుల వెంట నీకడ నిలువందలంచి యిందువచ్చితి
ననవుడు సుదేష్ట యిట్లనియె. 313
- క. సురగరుడఖచరవిద్యా, ధరకిన్నరయక్షసిద్ధతరుణులలో నీ
వరయఁగ నొక్కత వగు ది, ప్పరికిం జనుదేరఁ గతము బొంకక చెపుమా. 314
- క. అనుటయు దరహాసితముమో,మునకుఁ దొడవుగాఁగఁబలుకు ముద్దియ యేఁగృ
ష్ణునిదేవి సత్యభామకుఁ, బని సేయుదుఁ దొల్లి పిదపఁ బాంచాలికడన్. 315
- తే. తగవుమైఁ బరిచారికాధర్మములకు, నెల్లఁ జాలి వర్తించితిఁ దల్లి వినుము
³నాకుఁబ్రాణంబు ప్రాణమై నన్నుఁ దన్న,కాఁగ భావించి యాదేవి గారవించు.

చున్నదని సూక్ష్మదృక్కులమతము. మఱియుఁ బంచమాశ్వాసమందలి 260 వచనమువలనను
పరివస్త్రమున్నట్లు దృఢమగుచున్నది.

1 గదిరినముందల. 2 డెటకు బుద్ధి; డెచట నుండఁ...నిగురుఁబోఁడి. 3 నానుప్రాణంబు.

వ. నీవును.

317

క. నీచము లయ్యెడుపనులకు, నాచాలమి యెఱిగి మన్ననకుఁ బాత్రముగా

నీచిత్తంబునఁ గైకొని, యాచారము దప్ప కుండ నరయుము నన్నున్. 318

వ. అని యిట్లు దేవజాతి యనుసందియంబు వాయం బలికి మఱియును. 319

క. కలపములు గూర్ప బహువిధ, తిలకంబులు వెట్టి వింత తెరువునఁ బలు¹పు
వ్వులు గట్టి కట్టి ముద్దుగఁ, దల ముడువఁగ సరులు గ్రువ్వఁ దద్దయు నేర్తున్.

మ. అనినం గేకయరాజనందన ప్రభూతాశ్చర్య మై యిట్లనున్
విను నీరూపము సూచి మాన్యపతి యువ్విట్లూరు నే నెమ్మెయిం

బనిగొందుం దగ నింతులుం దగిలి నీపైఁ జూడ్కి నెక్కిల్పి నె

మ్మనముల్ విస్తయ మందఁ జూచెదరు భామా పల్కు లిం కేటికిన్. 321

క. దుర్భర యగునినుఁ గర్కటి, గర్భము ధరియించునట్లు గైకొని నాకై

నిర్భరవిధ్వంసదశా, విర్భావము దెచ్చుకొనుట వెర వై యున్నే. 322

ఆ. అనిన నీతలంచి నట్ల కా దేర్పడ, వినుము నాదుపతులు వెరవు లావు
నలఘువిక్రమంబుఁ గలుగుగంధర్వు లే, మఱు నన్న నొక్కమాత్ర మైన.

క. నీచమతి నన్ను నెవ్వఁడు, సూచిన నారాత్రిలోనఁ జూతురు దెగఁ దా

రాచపలు హరిహారాదులు, గాచిన బలవిక్రమము లఖర్వము లైనన్. 324

క. బంధుశతంబులు శౌర్యమ, దాంధము లై శక్తిసంపదాభీలతమై

సింధురసదృశత నున్నను, సంధులనంధు లెడలించి చంపుదు రతనిన్. 325

వ. కావునఁ బురుషులు నాకడం దేటి చూడను వెఱతు రదియునుం గాక. 326

క. నాచిత్తము దాదృశులకు, గోచరమే యస్తదీయ కులజన²సంశి

తాచారమహిమ యట్టిది, మే చెప్పకు తద్విధాతి హీనవచనముల్. 327

చ. మనమున నూఱడిల్లు మనుమానము మానుము నన్ను నేలు మే

పనులు నుదాత్తనాగరికభంగుల నీమది కెక్కునట్లు నే

ర్పును భయభక్తులు³ మెఱయ రూపుగఁ జేసెదఁ దజ్ఞు లైనన

జ్ఞులు నుతింప వర్తనము సాధులు వృద్ధులు మెచ్చఁ జల్పెదన్. 328

క. ననుఁ గుచ్చితంపుఁబనులకుఁ, బనుపక యెంగిలికి లోనుపఱుపక తగుమ

న్ననతోడ నరయువారల, కనురాగము నెఱపి ³నడతు రస్తత్పతులున్. 329

ఆ. అనిన సంతసిల్లి యద్దేవి సైరంద్రి, నూఱడిల్లఁ బలికి యునిచికొనియె

నంతిపురముచరిత కలవడ మెలఁగుచు, నుండె నవ్వధూటియును ముదమున.

క. ఇవ్విధమున నయ్యేవురు, నవ్వెలఁదియు సకలజనుల కజ్ఞాతముగా

నవ్విరటుబో⁴లఁ బ్రమదము, నివ్వటిల వసించి రుచితనిభృతత్వమునన్. 331

వ. అనిన విని వారలవర్తనం బటమీఁదఁ జెల్లి నతెఱం గెఱింగింపు మని యడిగిన.

ఉ. బాంధవశాస్త్రవాకలితభావభవా భవపాశ¹బంధసం

బంధవిరామరామ పరిపక్వవివేకనిరూఢభక్తహృ

ద్గ్రంథివిభేదనా పరమకారుణికా పరిమాణదూర దుః

ఖేంధనపావకాయితసమీక్షణ చైత్యమహాద్భుతప్రదా.

333

క. అన్నమయత్వాదివిరా, మోన్నత వాఙ్మనసదూర యోగిస్తేరా

334

²భిన్నాభిన్నాకార, చ్ఛిన్నాత్మీయప్రకార జగదాధారా.

మాలిని. కమలభవకిరీట గ్రామపద్మావలీసం

గమసుభగపదాబ్జా గాఢ³భక్తిప్రకార

ప్రముదితమునిశశ్వ ద్భావనాగమ్యరమ్య

క్రమపరిణతమూర్తీ శ్రోతశాఖాగ్రవర్తీ.

335

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి

తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బయిన శ్రీమహాభారతంబున విరాటపర్వంబు

నందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

గణేశశారదాగురుభ్యో నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

విరాటపర్వము, ద్వితీయాశ్వాసము.

మదపాంగాలోకన

ధామసకృత్సంగరూఢతాదృశవిభవో

ద్దామాశ్రితలోకా లో

కామయనిర్హరణనిపుణ హరిహరనాథా.

వ. దేవా వై శంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్టియెడ ధర్మసూనుండు సభా
జనంబులయుల్లంబులు రంజిల్ల రాజునకు వినోదంబులు వివిధోదాత్తప్రకారంబు
లఁ జలుపుచు నొక్కొక్కమాటు మధురప్రసంగంబుగా నాడిన నెత్తంబున గెలిచిన
విత్తంబులు దమ్ముల కొసంగుచుండు వాయునందనుండు వంటకు మిగిలినమాం
సంబు లమ్మునెపంబున నిచ్చులు సహోదరులకు నిచ్చుచుండు వివ్వచ్చుండు సంగీ
తప్రసంగంబున మెచ్చువడసినకనకాంబరాదులు సోదరులకుంజేర్చుచుండు నకు
లుండు ¹దురంగంబుల గ్రాసంబులం గనినధనంబులు తోడంబుట్టువులకుఁ బెట్టు
చుండు సహదేవుండు గోవులం జూచి భూవల్లభుండు సంతసిల్లినసమయంబున
సముపార్జితంబు లగుపదార్థంబు లన్నియు నన్నలవశంబు నేయుచు వారలకు
గోరసంబులం దుష్టి సలుపు చుండు ద్రాపది దన్నరసికొని తిరుగు చున్న వీరలం
గన్నులారం జూచుచు నుచితంపునడవడి మెలంగు చుండు.

2

తే. ఇట్లుదమతమవర్తిల్లునెడల సకల

జనములకు హృదయానురంజన మొనర్చి

తాల్చి పుయిలోట యడఁకువ తగవు మెలపు

నెఱిదెఱంగు వాటింపంగ నేర్పు గలిగి.

3

క. ఉన్నతటి వివిధదేశో, తృన్నులు నద్భుతవిధాయబలవిక్రమసం

పన్నులు నగుమల్లులు విభవోన్నతుఁ డగువిరటుపాల నుద్భటవృత్తిన్.

4

- క. తమలోన మాటలాడెడు, సమయంబున నొక్కరుఁడు విశాలోరస్కుం
డమితబలుఁడు పంచానన, సమమూర్తిస్ఫూర్తి యధికసంరంభమునన్.
- వ. అన్నరపతికట్టెదుర నిల్చి మ్రొక్కి భుజాస్ఫలనంబు సేసి యిట్లనియె.
తే. నేలనాలుగు సెఱఁగులనృపులకొలుపు, లందు నేను వర్తించితి నవనినాథ
1 యగ్గలించి నాయెదుర బాహువులించి, కడఁగఁ జాలెడుమల్లులఁగాన నెందు
- చ. అనునెడ వానియుగ్రసమదాకృతియుం బటువాక్యవృత్తియుం
గని విని మల్లు లెల్ల భయకంఠితమూర్తులు దాల్చి మాటు న
లక్కును గను విచ్చి చూడను మొగం బెగయింపను జాల కున్న న
జ్జనపతివేడ్క మోడుపడుచందము గాంచి యుధిషిరుం డనున్.
- క. వీనికి మార్కొనఁ జాలెడు, దానికిఁ దగువాని ధర్మతనయునిపురిలో
నానానియుద్ధలంపటు, నే నొక్కనిఁ గంటి 2 నిపుణుఁ డిందుల కతఁడున్.
- క. మనబానసీఁడు వలలుం, డనుశూద్రుఁడు నాకుఁ దెల్ల మధికబలుల నో
ర్చినవాఁ డనేకమల్లుల, నిను మెచ్చింపంగఁ జాలు నిజ మిది యధిపా.
- క. అనవుడు భూపతి పిలువం, బనిచె నతని నతఁడు నపుడ భయభక్తులతోఁ
జనుదెంచి మల్లవర్గముఁ, గని మై వెలుగంగ నిలిచెఁ గౌతూహలి యై.
- వ. ఇట్లు నిలిచినపవనతనయు నవలోకించి యవనీవల్లభుం డమ్మలముఖ్యుం జూపి
యితనితోడియుద్ధంబునకు సన్నద్ధుండవు గమ్మనిన నతండును ధర్మతనయుకను
సన్న గనుంగొని యమ్మత్స్యవిభునకు వినయంబుతో నిట్లనియె.
- తే. అధిప ధర్మజుపాల నున్నప్పు డతని, వేడుకకుఁ దగఁ బెనఁగుదు వింత లైన
3 జెట్టిమల్లులతో నిప్పు డట్టువోలె, నీదువేడ్కకుఁ బెనఁగెద నేర్చినట్లు.

→ భీముఁడు మల్లునితో యుద్ధము సేయుట. ←

- వ. అని మెత్తన యియ్యకొని గర్జించి గజాలస్యంబునం బ్రాంగణంబు సొచ్చి భూపా
లునిముందట భుజాస్ఫలనంబు సేసి మ్రొక్కి మరలునెడ నంతకు మున్న య
మ్మలవరుండు సరపతియనుమతి వడసి కృతపరికరబంధుం డై యరుగుదెంచి
యచ్చట నునికింజేసి యతండును ననిలసుతుండునుం బరస్పరమూర్తుల నవలో
కించి యుద్ధరంగంబుమన్ను ఫాలప్రదేశంబున ధరియించి శరీరంబులపైఁ జల్లు
కొని రెండుసేతుల మునివేళ్లను గొండ్లొక వుచ్చికొని యొండ్లరులదెసకు
వైచి యున్నతంబు లగునపసవ్యకరంబుల నాకుంచితనవ్యబాహుతలంబుల
నప్పళించుచప్పుళ్లు గలసి యొక్కరుండ మల్ల సఱచినచందంబున వీతేర వింత
తానకంబుల నిలిచి కదిసిన యప్పుడు వృకోదరుండు.

1 యగ్గలించియు బాహువు లప్ప ; యగ్గలించి నాయెదుర చే యప్ప...కడవఁ జాలెడు.

2 నిప్పు డిందుల (నతఁడున్). 3 యట్టి...డట్టువోలె ; జెట్టి...గూడ నట్టువోలె.

సీ. ఉపతాయిలోఁ 1దన కొదవినతోరహ, త్తము సూపి వేయక సమదవృత్తిఁ
బాసి క్రమృఱఁ జేరు బలువిడి వాఁడు పై, నదరిన జరగక యవనిఁ గ్రుంగి
నిలుచు నొత్తోరువున వలచినయప్పుడు, గొనిపోవు నవలీలఁ గూల వైచు

జళికి పట్టిన మనుసన్నపువిన్నాణ, ములు దొరకొన్నను ముట్టఁగొనఁడు
తే. కాలిదెసఁ జొర వచ్చుట గానిపించి, యడుగు సీసానఁ బట్టియు నుప్పళించుఁ
బోవ నిచ్చు మగుడ నేచి పోరఁ జేరు, నెడల సరిసేయ నగుతడ వీక హత్తు.

వ. మఱియు ననేకగతులయోజలు మెఱయుచుఁ గొండొకనేపు విరాటునకు వినో
దంబు సలిపి. 16

ఆ. కచ్చ యమరఁ బట్టి కాళ్లును జేతులు, వేల మత్తగజములీల మెఱయ
ముష్టిబలువు నెఱయ ముక్కున వాతను, నెత్తు రొలుక మల్లు నెత్తి వైచె. 17

వ. ఇవ్విధంబున వినరి నేలతో వ్రేసి వీపున మండివెట్టిన. 18

క. పెలుకుఱి తాళం బీ మదిఁ, దలఁచి యనువుగాక ధరణితలముఁ గరతలం
బుల నప్పళించె వాఁడ, కొంఱు వార్వఁగ విఱిచి మెఱసెఁ గుంతీసుతుఁడున్.

వ. ఇవ్విధంబున మహాబలుపట్టి యాజెట్టి నెట్టన గెల్చిన మత్స్యపతి మెచ్చి తన
కిచ్చినధనంబు లచ్చటి(యర్ధిజ)నంబులకిచ్చి నిజనివాసంబునకుంజనియె మఱియు
నితైఱంగున నతనికి వేడ్క సలుపు చుండుఁ జిక్కనిమల్లులు లేనితఱి నంతిపురం
బునింతులు సూడ నయ్యవనీకాంతుండు పోరింప శార్దూలశుండాలాదులతోడ
నీడంబోక పెనంగి భంగంబునకుం దెచ్చి మెచ్చించు చుండు. 20

క. పెఱవారలు దమమెలఁగెడు, తెఱఁగులు దొరకొన్న వింతతెరువులనేర్పుల్
మెఱయుచుఁ బఱిచి త్తము గొన, నొఱపు గలిగి మాస్యవృత్తినుండుదురుదగన్.

వ. ఇట్లు పాండవులు పాంచాలీసహితంబుగా విరాటునగరంబున వర్తించుచుఁ గతి
పయదినంబులు గొఱంతగా నేడుకాలంబు గడపినసమయంబున మత్స్యపతి
మఱిందియు దండనాథుండును గీచకాగ్రజుండును రూపాభిమానియు నానా
భరణధరణశీలుండును దుర్విదగ్ధుండును బలగర్వితుండును నగుసింహబలుండు
దనయప్పసుదేష్ణకు మ్రొక్కం జనువాఁడ ద్వేవి కనతిదూరంబున నున్నద్రుపద
రాజనందనం గనుంగొని. 22

ఉ. అక్కజ మైనోచెల్వమున నాత్మకు వ్రేఁ గయి పొల్చుపొల్లిపై
నెక్కినుచూడ్కిఁ గ్రమృఱుపనేరక యూరక నిల్చెఁ గాముచేఁ
జక్కిననెమ్మనంబుఁ గడుఁ జేడ్పడుమానముఁ జేష్టితంబులం
దక్కినయంగముం దలఁకుధైర్యము నై యతఁ డప్పు డయ్యెడన్. 23

1 గొన కొద...నడరినఁ బెఱుగక...వలసినయప్పుడు...పోయి యవలీలఁ...ముట్టికొనఁ...
(గానిపించు, నుడుగు) గానిపించి, యడుగు...(ను) నప్పళించి...లేచి పోవఁ జేరు, వెడల...నగు
నెడ వీక. 2 రూపమున.

తే. ద్రాపదీరూపమనునురిఁదగిలితనదు, హృదయమనుమృగమత్తఱినుదిలగొనుచుఁ
గాముఁడనుబల్లిదపువేటకానిబారిఁ, బడుటకెంతయు నాసింహబలుఁడుదలరి. 25

వ. నిజాంతర్గతంబున.

ఉ. ఎందును నిట్టిరూపు నరు ¹లెవ్వరుఁ గాంచిరె నాక కాదు సం

క్రందనసూతికిం దగిలి కన్గొనఁ జాలదె దీన నిందిరా

నందనునాజ్ఞ యేచి భువనంబులఁ బ్రబృదె యిత్తలోదరిం

జెందఁగఁ గాన్పు గాదె ఫలసిద్ధి పురాతనపుణ్యబుద్ధికిన్. 26

సీ. ²ఇయ్యింతిప్రాపున నయ్యనంగుఁడు పార్వ, తీశు నైనను దక్క నేల కున్నె

యిన్నాతిచెలువంబు గన్న శచీప్రియుం, డైనను గనుకలి నవయ కున్నె

యిత్తన్వి కెన లేమి కెదిరి పన్నిదము భా,షావిభుతో నైనఁ జలవ రాదె

యిత్తలోదరిజీవి తేశున కిందిరా, పతి నైన మెచ్చక పలుకఁ జనదె

తే. కుసుమబాణునిబాణముల్ గూడ నైదు, గరఁగి నేరిమి వాటించి కరువు గట్టి
పోసి చేసి చైతన్యసంపుటము దగ ఘటించెనో కాక యిట్టిచేడియలు గలరె.

క. ఈనెలఁతఁ గన్న మన్మథుఁ, డైనఁ జిగురుగొడుగుఁ బువ్వుటమ్ములపొదులున్

లోనుగ ³సెజ్జలు సేయం, దా నియమింపండె విరహతాపము పేర్చిన్. 28

వ. అని వెండియు.

సీ. దీనిజన్మంబునఁ దేజంబు నొందిన, యింతియుఁ బతియును నెవ్వరొక్కొ

దీనినామాకృతిగా నోచి పడసిన, యిం పగువర్ణంబు లెవ్వియొక్కొ

దీనివల్లభుఁడనఁగా నిల సొబగుసొం, పెసఁగ వర్తిల్లువాఁడెవ్వఁడొక్కొ

దీనివసించుటఁ దా నొప్పి పెంపున, నేపారుమందిరం బెద్దియొక్కొ

ఆ. దీనిఁ బొందఁ గాంచు తెఱఁగు నా కెయ్యది, యొక్కొ యిట్టివనికి నూట ⁴డిల్లి
తోడుకొనఁగ నిచట నీ డగుచుట్టంబుఁ, దడవి యెట్టులొక్కొ పడయునాఁడ.

చ. అని యని యుగ్గడించు ధృతి యల్లల నాడినఁ దల్లడించుఁ బై
కొనుతల ⁵పోత నించు మదిఁ గోర్కులు పేర్చిన నప్పళించు నె

ట్టన తెగ నగ్గలించు నచట ⁶జనులం బరికించు బుద్ధి దూ

లిన వెన నెంతయుం గళవళించు మనోజవికారమగున్ డై. 31

క. మాసినచందముఁ దనుఁ గని, రోసినడెందంబుఁ గల ⁷తరుణి నెఱుఁగఁడ బి

టేసినమదనునిచే ధృతి, వాసిన బెగ డొందు సింహబలుఁ డట్టియెడన్. 32

సీ. వెఱవక ననుఁ జూచెవీఁ డని యెదఁ గలు, పించిన నొండొండ చెమట వొడమ

1 లెక్కడ...దీని నిందిరా...వృద్ధికిన్. 2 ఈయింతి...నాయనంగుం డెచి, పార్వతీశ్వరు

నైన నోర్వకున్నె.. గనుకని నలి(ల)య...పోసి విధిచేసి చైతన్యపుటము దగఘటించెనో చైతన్య సం). 3 సెజ్జలు. 4 డిల్లి (డించి)తోడు గాఁగ. 5 పోరగించు...బుద్ధి మాలిన (దెస) వెన.

6 తరుణిచే గడు బి టేసిన.

ననుచితకృత్యంబు లాచరించువిధాతృ, బలిమికి నెవ్వెఱపాటు దోఁప
నిచ్చట దిక్కు లే రెవ్వరు నా కను, భయమున మేనఁ గంపంబు వుట్టఁ
జేయంగ నేమియుపాయంబు లేమి నా, ననమున వెల్లఁదనంబు గదుర

తే. నున్నపాంచాలిఁ గనుఁగొని యన్నరాధ
ముఁడు వివేకవిహీనుఁడై ముదితుఁ డగుచు
మదనవికృతియకాఁ దనమదిఁ దలంచి
రాగసాగరపూరనిర్మగుఁ డయ్యె.

33

34

వ. అయ్యవసరంబున.

చ. పొలఁతుకకాంతి యింత పొలి వోవఁగ నీ ¹కెసలారఁ దార ని
శ్చలతఁ గడంగి క్రోలికొనఁ జాలుటఁ గీచకముఖ్యులోచనం
బులు నయనం ప్రధాన మనుపూర్వవచస్థితి దప్ప కుండఁగా
నెలమి వహించెఁ దక్కుఁ గలయింద్రియవర్గము ధిక్కరించుచున్.

35

క. అప్పయుఁ బరిజనములుఁ దనుఁ, దప్పక కనుఁగొనుచు నుండఁ దగ వేది కరం
బొప్పనితమకము చిత్తముఁ, గప్పికొనుట నుత్తలంబు గదురఁగ నచ్చోన్.

36

సీ. తన్వంగిమవ్వంపుఁ దనులత నెసఁగెడు, నునుఁగాంతివెల్లువ మునుఁగఁ బాటఁ
గిసలయహస్తకెంగేల నేపారుక్రొ, ప్పుం చనులేయెండ మిగులఁ బర్వఁ
గమలాస్యముద్దుమొగంబులేమెఱుఁగుల, మొత్తంబుపరి చుట్టు ముట్టికొనఁగ
ధవళాక్షి తొంగలితఱచుతెప్పలచెన్ను, క ప్పనుచీకటి గవియుదేర

తే. బెగ్గలం బంత కంతకు నగ్గలింప, నొదవుచెమటతోఁ జిత్తంబు సెదరి యెందు
మెలఁగఁ దలఁపేదియాసింహబలుఁడనంగు, పట్టియాడెడుజంత్రంబుపగిదినుండె.

→|| కీచకుఁడు సుదేష్ఠవలన ద్రాపదితెఱం గెఱుంగఁ గోరుట. ||←

వ. ఇట్లు కందర్పదర్పగోచరుం డై నకీచకుండు నిజసహోదరివలన నక్కోమలికల
రూపు దెలియం దలంచి దానిదెసం దగిలినదృష్టి యెట్టకేలకుం దిగిచికొని చని
యదేవికిం బ్రణమిల్లిన.

38

క. కాంచనపీఠము వెట్టఁగ, బంచి ప్రియము చూడ్కి మునుఁగువడఁ దను సంభా
వించునెడ నాతఁ డప్పకుఁ, బాంచాలిం జూపి ²వేగపడి యిట్లనియెన్.

39

ఉ. ఇయ్యరవిందగంధికుల మేమి చరిత్రముచంద మెట్లు పే
రెయ్యది నాథుఁ డెవ్వఁ డిది యెచ్చట నెప్పుడు నుండు నిష్ఠు దా
నియ్యెడ కేఁగు దేవలయు తేపని నేయఁగఁ బూని దీనిపై
నెయ్యముకల్కి యేకొలఁది నీమది కింతయు నాకుఁ జెప్పుమా.

40

క. అనవుఁడు నయ్యంగన యితఁ, డనంగశరదళితహృదయుఁ డయ్యె నకట యీ
తనిచి త్తవృత్తి మరలుప, ననురూపం బగునుపాయ మది యెయ్యదియో.

41

- వ. అని తలంచుచుఁ గీచకునిమాటలు గీటునం బుచ్చి యొండుపలుకులు జరపిన
నతండును సత్త్వహీనుండు గావున సత్వరుం డై క్రమ్యుఁడీ ద్రౌపది యున్నయె
డకుం జని యాసమీపంబున నఱ్ఱాడుచు నమ్మానవతితో నిట్లనియె. 42
- క. ఇవ్వసుమతి నేపొలఁతుల, కివ్విధమునఁ జెలుపు గలదె యెన్నండును నీ
వెవ్వరితనయపు నీపతి, యెవ్వఁడు పే రేమి సెప్పుమిందునిభాష్యా. 43
- వ. అనిన నప్పలుకులు వినియు వినమి భావించి యప్పాంచాలి నిర్వికార మై
యూర కున్న నచ్చపలుండు వెండియు నిట్లనియె. 44
- సీ. తెలిగన్నఁగవకాంతి పాలు పార నించుక, గను విచ్చి చూచినఁ గాదె యబల
చెలువంపునెమ్మోము నెలమిసొం పినుమడి, గా నల్ల నవ్వినఁ గాదె యింతి
దంతమా క్తికరుచి దలకొన మఱుమాట, వలికినఁ గాదె యుత్పలదళాక్షి
యుల్లంబునరసత దెల్లంబుగా లీలఁ, గైకొన్నఁ గాదె పంకరుహవదన
- ఆ. యనుచుఁ జూచు¹ జేరు నమ్ముగ్ధపలుకులు, వినఁగఁ గోరుఁ గేలు దనదు కేలఁ
గీలుకొలుపఁ దలఁచుఁ గీచకాధముండు ని, జానుర క్తి దెలుప నప్పఱించు. 45
- వ. ఇట్లు దాన తమకంబున² వడిగొనుచు నిప్పు డయ్యంగన యింగితం బూహింప
వెరపు మాలి మఱియును. 46
- సీ. సుదతి³ సీమై చక్కఁ జూచుట కోడెదఁ, గనుఁబాటు వొరయునో యని తలంచి
మదిఁ బొనర్చినమాట మగువ నీపెంపునఁ, గుదిసి నానాలుకతుదికి రాదు
పడఁతి నీకరములు పట్టంగఁ దివిరి శం,కించి వడంకెడుఁ గేలు సూడు
నెఱి నిట్టి దని యింతి నీనెమ్మనం బెన్ని, భంగుల నరసినఁ బట్టువడదు
- తే. చెలువ యింక నొక్కించుకనేపు నీ వ
నాదరంబున నెప్పటియట్ల యున్న
మన్మథుఁడు సమయించిన మగుడ నన్నుఁ
బడయ వచ్చునె యెన్నియపాయములను. 47
- వ. అని తనయభిలాషంబు దేటపడం బలికిన నబ్బోటి కలుషించియు దుర్వారం
బైనపరిభవవికారంబు దోఁప కుండఁ దన్నుం దాన యుపశమించుకొని
వీఁడు దురభిమాని యై యున్నవాఁడు వేగిరపాటు వలను గాదు 'వెరపుతోడన
తప్పించుకొన వలయు నని తలంచి యతని కిట్లనియె. 48
- క. నాయున్న బాము దలఁపవ, యీయొడ లీచీర యిట్టి యేవపుఁజందం
బోయన్న మదనవికృతిం, జేయు ననుట యెంతయును నిషిద్ధము గాదే. 49
- తే. చనునె యిమ్మాట లాడ సజ్జనుల కాఁడుఁ, బుట్టువులతోడ నీవును బుట్టినాఁడ
వట్లుఁ గాకయు హీనవంశాభిజాత,⁵నై పతివ్రత నగు నన్ను నడుగఁ దగునె.

1 గేరు. 2 మల్లడిగొనుచు. 3 నీ నెమ్మోము...మది నిగిర్చిన...పడఁతి నీ కంఠేలు. 4 నేరుపు
తోడన. 5 (నైన పతివత్స...) నై పతివ్రత నగు నాకు నడవఁ దగునె; నై పతివ్రత...నట్లు దగునె.

క. అని వీడఁగఁ బల్కిన న, మ్మనుజాధముఁ డంతఁ బోక మదనోన్మాదం
బునఁ దన్ను నెదిరి నెఱుఁగక, వనితకు ని ట్లనియె గారవంపుఁబలుకులన్. 51
సీ. నెత్తమ్మిరేకుల మెత్తఁదనము దెచ్చి, యచ్చునఁ బెట్టిన ట్లంద మొంది
చక్రవాకంబులచందంబు గొని వచ్చి, కుప్పలు నేసిన ట్లొప్పు మెఱసి
చందురునునుఁగాంతికం దేర్చి కూర్చి బా,గునకుఁ దెచ్చినయట్లు గొమరుమిగిలి
యళికులంబులకప్పు గలయంతయును ¹దెచ్చి, నారు వోసినభంగి నవక మెక్కి

తే. యంఘ్రితలములుఁ గుచములు నాననంబుఁ

గచభరంబును ని ట్లున్నరుచిరమూర్తి

యనుపమానభోగములకు నాస్పదంబు

కాదె యీత్రిప్పు లేటికే గమలవదన.

52

తే. నీవు దుర్జాతి గామికి నీవ సాక్షి, పరసతీసంగమున వచ్చుపాపమునకు

నోరుతును గాని సైరింప నోపఁ బచ్చ, విలుతుతూపులతాకున కలరుఁబోడి.

క. ²అనునప్పలుకుల కయ్యంగన కోపము గదిరి నీచుగావున జంకిం

చినఁ గాని మెత్తఁబడి పోఁ, డని మనమునఁ దలఁచి యిట్టు లనియెం బెలుచన్.

—|| ద్రాపది గీచకునితోఁ బరుసవాక్యంబులు వలుకుట. ||—

శా. దుర్వారోద్యమ బాహువిక్రమరసాస్తోకప్రతాపస్ఫుర

ద్గర్వాంధప్రతివీరనిర్తథనవిద్యాపారగుల్ మత్పతుల్

గీర్వాణాకృతు లేవు రిష్టు నిను దోర్లీలన్ వెసం గిట్టి గం

ధర్వుల్ మానముఁ బ్రాణముం గొనుట తథ్యం బెవ్వైయిం గీచకా.

55

తే. అనుడు నతఁ డిట్టు లనియె నా³యతులబాహు

బలముఁ జెనయంగ భవదీయపతుల కాగు

మూఁడులోకంబులందు నెవ్వోడు లేమి

నిక్కువం బింత నమ్ముము నీరజాక్షి.

56

వ. అనిన విని సైరంధ్రి సైరణ దక్కి ధిక్కరించి యి ట్లనియె.

57

క. చనుఁ జన దని చూడక యం,దనిమ్రాకులపండ్లు గోయఁ దలఁచుట హితమే

మును చెడినరావణాదుల, విని యెఱుఁగవె యెన్నఁడును వివేకవిహీనా.

58

తే. ఇవ్విధంబునఁ బలికిన⁴యింతిపలుకు, గాన నేరక తమయప్పకడకు మగుడ

నరిగెనెవ్వగ మనమునఁబిరిగొనంగఁ, జిన్నఁబోయిన మొగముతో సింహబలుఁడు.

క. చని మదనాగ్నిజ్వాలలు, దనుకఁగ నిట్టూర్పుగాడ్పుదందడి నిగుడం

దను నూరార్పఁగ సఖి దొర, కొనమికి వెనుఁబడుచుఁ గీచకుం డాసతితోన్.

వ. ఏ నప్పుడు నీకుం జూపి యన్వయనామధేయంబు లడిగినయప్పొలఁతివలనం

1 బుచ్చి. 2 అనుపలుకుల కయ్యంగన, ఘన కో; అని పలికిన పలుకుల కం, గన కో. 3 య

4 పోయిన దని, చని, వింతిపలుకు, మనముతో సింహ.

జక్కి చిత్తంబు తలపడు చున్నయది యిట మీఁద నీవ యెఱుంగు దయ్యింక
యింతసేపు నీచేరువ నుండి యిప్పు డెట మెలఁగె నని యడిగిన విని యతని
వేగిరపాటు సూచి శిరఃకంపంబు సేయుచు నుదేష్ట నిజాంతర్గతంబున. 61

తే. రాగరసమగున్ డయ్యెసైరంధ్రీఁ జూచి, యకటదీన¹నిం కేమియపాయ మగునొ
వలదు తగ దన్న నుడిగెడువాఁడె వీఁడు, మాయదైవమ యే నేమి సేయుదాన.
ప. అయిన నా నేర్చుకొలందిఁ దగినతెఱంగున వారించి చూచెదం గాక యని
యూహించి యిట్లనియె. 62

సీ. లలితంబు లగుమట్టియలచప్పు డింపార, నంచకై వడి²నడ నల్ల వచ్చి
యెడమేనినెత్తావి నుడియంగఁ బయ్యెద, సగము దూలించి పై మగుడఁ దిగించి
సోలెడునెలదీఁగెలీలఁ గ్రాలుచు వింత, చెలువంబు దలకొనఁ జేరి నిలిచి
తెలిగన్నఁగవకు నెచ్చెలి యైనలేతన, వొలయంగ సరసంపుఁబలుకు వలికి

తే. మెఱయు³చెయ్యులరాగంబు మెయికొనంగ
నెడద సొగయించుమాటల నెలమి మిగుల
నిన్ను ననురక్తిఁ గొలుచునన్నెలఁత లుండ
నీరసాకార సైరంధ్రీఁ గోరఁ దగునె. 64

ప. అనిననప్పలుకులదెస ననాదరంబు సేయుచు నచ్చేడియంజూచి కీచకుం డిట్లనియె.

క. నాకొలుపువార కార, న్నా కేశుం గొలుచునంగనలలో నైనన్
లే కునికి నాకుఁ దెల్లం, బాకొమ్మకు నీడు వోల్పు నయ్యెడుసునతుల్. 66

సీ. గండుమీలకుఁ బుట్టి కాముబాణములతోఁ, గలసి యాడెడునట్టికన్నఁగవయు
బినకాండములశిక్షఁ బెరిగి లేదీగల, మెచ్చక యున్నట్టిమృదుకరములుఁ
జగురులతో సంధి సేసి యంబుజముల, పై నెత్తి చనునట్టిపదతలములుఁ
గలకంతములచేతఁ గఱచినవిద్య వీణల కిచ్చునట్టితిన్ననియెలుంగు

తే. నత్తెఱంగునరేఖయు నవ్విధంబు, గరువచందంబు నమ్మెయికలికితనము
నట్టిచెన్నును సైరంధ్రీయంద కాక, కలవె యొరులకు నెఱుఁగక పలికి తబల.

ప. కావున నాయెలనాఁగ నేమియుపాయంబున నైన నన్నుం జేర్ప నైతేనిఁ గంద
ర్పదర్పంబున నలందురి⁴వందుదు ననిన నవ్వెలంది వెండియు నిట్లనియె. 68

తే. ఆయురైశ్వర్యకీర్తుల నపహరించు
పరసతీసంగమము ధర్మపథమునందుఁ
బరఁగువారలు పరిహరింపంగఁ గనియు
వినియుఁ దెలియవె యిది దుర్వివేక మగుట. 69

సీ. పతి యెఱింగినఁ దనప్రాణంబుపై నచ్చు, ననుభయంబున నుల్ల మదరు చుండ
జనులుగాంచినమానుషముదూలుఁదనకను, పుయిలోటమునమోముపుల్లగిలఁగ

బోఁటికిఁ దోఁచినఁ బొలియుఁ దేకువ యను, వెగడునఁ జెయ్యులు వీడుపడఁగ
బంధుల కగపడ్డఁ బాయు నన్వయ మను, కలఁకమైఁ జెమటలు గ్రమ్ముదేరఁ
తే. గ్రీడదెసఁ గాతుకం బురియాడ రతుల, చవులు గొనియాడ నేరని జారపొందు
హృదయమున కింపు నేయమినెఱుక గలుగు, వారు దీనిసుఖంబుగాఁగోరరెందు.

వ. అదియునుం గాక.

71

క. బలవిక్రమసంపన్నులు, గల రేవురు దానిపతులు గంధర్వులు వా
రలఁ దలఁచిన నాచిత్తము, దలఁకెడు నది యేల నీకుఁ దమ్ముఁడ చెపుమా. 72

తే. కాని తెరువునఁ బోయినఁ గలుగునయ్య, బ్రదుకుచవి యెంతయైన నపథ్యములకు
వేడ్క నేయుదురయ్య వివేకు లెవ్వి, ధముననాబుద్ధి వినవయ్య తమక ముడిగి.

క. అనవుడు నమ్మాటలు దన, మనమునకు సహింప రామి మల్లడిగొనుచున్
మనసిజపరతంత్రత ని, ట్లని పల్కె సుదేష్టతోడ నతఁ డుద్ధతుఁడై. 74

మ. వనితా యే నొకపల్కు వల్కెదఁ జతుర్వారాశిమధ్యంబునన్
ఘనబాహుబల మొప్ప నన్ను నెదురంగా నొక్కఁడున్ లేమి యె
న్వనికిం దెల్లము గాదె దానిమగలన్ వజ్రహతిం గూలుశై
లనికాయం బని మద్భుజాసమదలీలన్ గీ టడంగించెదన్. 75

ఉ. బుద్ధులు సెప్పు తెల్ల నటు వో విడు మెమ్మెయి నైన సౌఖ్యసం
సిద్ధి యొసర్పు నాకు నెడ నేసినఁ దాపము రూపుమాపు నా
వృద్ధియ కోరుదేని నవివేకివి నీ వని నన్ను ని ట్లసం
బద్ధము లైనవాక్యములు వల్కక వే పిలిపింపు ¹కోమలిన్. 76

తే. అనుచు దైన్యంబు నొందెడునాననంబు, తోడ దిగ్గనలేచి యత్తోయజాక్షి
చరణపీఠంబుకడఁజక్కఁజాఁగి మొక్కి, యున్నన ద్వేవి గనుఁగొని చిన్నఁబోయి.

ఉ. ఆవల వచ్చునాపదల కన్నిటి కోర్చి లతాంగిఁ గూర్చి కా
కీవెడమాటలన్ మరలఁ డెన్నివిధంబులఁ ²జూపి చెప్పినం
గావల మైనవీడు దగుకార్యము వట్టునె వీని కెమ్మెయిం
జావు నిజంబు మన్మథునిశాతశరంబుల నైన నక్కటా. 78

క. అని మనమునఁ దలపోయుచు, దనతమ్ముని నల్ల నెత్తి దందడి దొరఁగం
జనుదెంచునశ్రుపూరము, కనుఁగవలో మ్రుంగికొనుచుఁ గామిని పలికెన్. 79

ఆ. ఇంత ³దలర నేల యెమ్మెయి నైనను, గొమ్మ నలవరించి కూర్చు టరుదె
యుమ్మలంబు దక్కి యూటతోడ నీ, వేగు మనలవలవ దింక నిచట. 80

క. ఆసవమున కని నీదుని, వాసమునకు ⁴దివములో నవశ్యంబును నే
నానుదతిం బుత్తెంతు ని, జానక్తి ఫలింపఁ గొఱలు మభిమతకేళిన్. 81

1 కామినిన్. 2 జాటి...కావర మైన; కానలుఁ డైన. 3 దలఁక. 4 దినము...

→= కీచకుండు చౌపదియందలిమోహంబునఁ బరితపించుట. =←

వ. అనిన విని కీచకుండు ముదితహృదయుం డయి నిజసదనంబునకుం జని వివిధ మధురసంబు లొనరించి సముచితఖాద్యంబులుసమకట్టి తత్ప్రదేశంబు విజనంబు గావించి యొక్కరమ్యస్థలంబున నుండి పాంచాలివలనితగులు చిత్తంబు నుత్తల పటుపం దలరి నెవ్వగల కగపడి తలపోతలకుం జొచ్చి దుర్విదగ్ధుండు గావున నమ్ముగ్ధకుం దనసన్నిధిఁ గామవికారంబు వుట్టుట గలుగ భావించుచు. 82

సీ. కేలిమై నొక్కట లీలఁ గ్రేల్లుటకెడు, వాలుగుసోగల నేలుదెంచి
కరువలిసుడియమిఁ గరలక చెన్నొందు, నెఱవిరితమ్ముల నుఱక తెగడి
బెడఁ గొందఁ దుడిచిమైఁ దొడసినవలరాజు, వాలికతూపులఁ దూలఁ దోలి
పొలపంబు మెఱసి దిక్కులఁ గాంతిపూరించు, క్రొక్కరుమెఱుఁగులనుక్కడంచి
తే. తనవిలోచనములు నాదుమనము నాఁచి

కొనఁగ నయ్యింతి ననుఁ గనుఁగొనియె నాత్మఁ
గైకొనియె రాగరసమునఁ గడలుకొనియె
మదనవికృతి బయల్పడ నుదిలకొనియె.

83

ఉ. చిత్తము మెచ్చి నావలనఁ జిక్కఁగ వెండియు నాలతాంగి య
చ్చొత్తినయట్లు నాకుఁ దనయుల్లము దెల్లము నేయ కున్ని దా
నత్తఱిఁ గ్రొత్తకా న్నగుట నడ్డము సొచ్చిన సిగ్గుపెంపు ²న
న్నుత్తల మందఁ జేయుటకునో తలపోసి యెఱుంగ నయ్యెడున్.

84

తే. అనుచుఁ గొందలపడుకోర్కు లగ్గలించి
చిఱుమొత్తాడు చుండ నచ్చెలువచెలువుఁ
దగిలి తనయిచ్చఁ బాఱుచిత్తంబుపజ్జ
నరిగి యిట్లను నక్కీచకాధముండు.

85

సీ. లీల నాముందట నాలేమి వొలసినఁ, జూడ్కికిఁ జుట్టినచూఱ గాదె
కను విచ్చి నన్ను నాతనుమధ్య సూచినఁ, దనువున కమృతసేచనము గాదె
చిఱునవ్వు బెరయ నచ్చెలువ నాతోడఁ బ, ల్కినఁ జెవులకు రసాయనము గాదె
యెలమి నమ్మెలత నన్నెలయింపఁ దివిరిన, నెడఁద కానందంబు నిక్కగాదె

తే. యానితంబిని మక్కువ ననఁగి పెనఁగి, యింపు పొంపిరివోవ నన్నేలికొనఁగఁ
దలఁచి పొందిన నది జన్మఫలము గాదె, యనుచు వలరాజుబారికి నగ్గ మయ్యె.
వ. మఱియు ననేకభంగుల ననంగవిభ్రమంబుల కనురూపంబు లై న³ బహువిధప్రలా
పంబుల బ్రొద్దు గడపుచు నమ్మదిరాక్షిరాక కెదురుచూచు చుండ నక్కడఁ
బాంచాలి రావించి సుదేష్ట తృష్ట భావించుచు నిట్లనియె.

87

1 బెల్లె (గ్రేల్లె) నఁగెడు ... దుడిచిచేఁ (దుడిచినఁ). 2 తన్నుత్తల. 3 బహుప్రకారంబులం.

- క. ఒదవెడుతృషపెల్లిదమున, వదనము వలువల్లు వట్టె ¹వాసితరాజ
స్తదిరారస మానఁగ నా, హృదయంబున వేడ్క యెసక మెనఁగెడుఁ దరుణీ.
- క. కీచకునియింట నెప్పుడు, వాచవి యగుబహు²విధములవారుణి గలుగున్
వే చని యిచటికిఁ గొని ర, మ్మా చూతముగాని నీగమనవేగంబున్. 89
- వ. అనవుడు. 90
- ఉ. ఉల్లము దల్ల డిల్లఁ దను వుద్గతఘర్తజలంబు దాల్చుచున్
డిల్లపడంగ నా కిది గడిందివిచారము వుట్టె³ నందుఁ బో
నొల్ల ననంగ రా దచటి కూరక పోవను రాదు నేర్పు సం
ధిల్లఁగ దీనిఁ బాపికొనుదీమన మెట్టిది యొక్కొ దైవమా. 91
- వ. అని తలంచుచు డోలాందోళితమానస యగుచు నమ్మానిని సుదేష్ట కిట్లనియె.
- ఉ. ఉత్పలగంధి న న్ను⁴డుగు మొడ్లను బంపుము కల్లు దేర నే
సత్పథవృత్తి నీకడన సంతతమున్ బహుమానపాత్ర మై
తత్పరతం జరించి యుచితంపుఁబనుల్ దగఁ జేయఁగాక దు
ష్కృత్యరివారయోగ్యపరిచారముమైఁ జనునట్టిదాననే. 93
- క. అతివ తగునమ్మ నీగృహ, మతినిర్మలచరితభరిత మని యీయెడ మ
త్పతులయసన్నిధి నై నను, మతి నూటడి యన్నచోట మన్నన దప్పన్. 94
- ఉ. సాధులు నేరి 'నెమ్మిగ నిజస్థిరవృత్తము దుష్టకోటిచే
బాధలఁ బొంద కుండఁ దమపాల వసించినఁ బెద్దవారు ది
క్కె ధరియించి వారి కొకయాపద వుట్టక యుండఁ గాచుటా
ప్రై ధరఁ గీర్తి కెక్కడె యపాయము సేసిన నింద వుట్టదే. 95
- ఆ. ఏవ్వరేనియింటి కెద్దియే నొకటికి, నన్నుఁ బంపఁ దగునె నిన్ను నాఁడ
కొలుచునెడ ననుజ్ఞ గొననె నీచము లగు, పనుల కేను జాల కునికి సెప్పి. 96
- క. అనిన విని యనుచితంబున, కనయము శంకించియును లతాంగి మదిం ద
మ్మునివలవంత దలఁచి యి, ట్లనియెం బాంచాలితోడ సాదరవృత్తిన్. 97
- ఉ. అక్కట యేను వేడ్కపడియానెడునాసవ మర్ధిఁ దేరఁ 'గా
నొక్కనికృష్టఁ బంచుటకు నోపక చెప్పిన దీని నీవు గో
సెక్కఁగఁ జేసి నిన్ను నతిహీనవిధాననియుక్తఁ జేతఁ గా
నిక్కమ యుమ్మలించి తిది నెయ్యముతియ్యముకల్క్రియే సఖి. 98
- క. అది లాఁతియిల్లె నినుఁ దమ, హృదయంబుల నెవ్వరేని నెఱుఁగరె యేఁ జె
ప్పుదు నీదుపెంపు నినుఁ గ,న్నది మొదలుగ నెల్లవారి కయ్యైభంగిన్. 99

1 వాడెడు. 2 విధంపువారుణి. 3 డిగి యొడ్డుల; డుగు మొడ్డుల. 4 నమ్మిగ...
వచ్చిన నింద. 5 ఎవ్వరింటికేని యె...బుచ్చఁ దగునె. 6 నొండొక్కని... నెయ్యముకల్క్రి
యె చెప్పమా సఖి.

- క. అని మఱియుఁ బెక్కుభంగులఁ, దనుఁ బ్రార్థింపంగ ద్రుపదతనయకుఁ జిత్తం
బున నింకఁ బెద్ద పెనఁగం, జన దీయమతోడ ననువిచారము వుట్టెన్. 100
- వ. ఇట్లు దోచినతలంపునం జేసి. 101
- . ద్రాపది కీచకునింటికిఁ గల్లు దేరం బోవుట. ←←
- చ. మన మురియాడు చుండ ననుమానముతోన సుదేష్టఁ జూచి నీ
వనయముఁ గోరినట్టిపని యర్థిమెయిం జని చేయుదానఁ గా
కనుతనమాట కప్పొలఁతి హర్షము బొందుచు నంది యిచ్చుకాం
చనచషకంబు వుచ్చికొని చారువిలోచన యార్తమూర్తి యై. 102
- వ. చను చుండి నీహృదయుం డగుకీచకుండు దన¹యెదుర నప్పుడాడినకర్ణశూలం
బులగుమాటలమీఁదం బిడుగు పడినవానిఁ గొఱవిం జూడిన తెఱంగున సుదేష్ట
ద న్ననుచితవ్యాపారంబునకు నియోగించుటకు నిర్వేదనంబుం బొంది. 103
- చ. అలమటఁ బొందు ²మాయవిధియా యని దైవము దూఱు నిత్తఱిం
గలరొకొ నాకు ది క్కను మొగంబున నశ్రులు వెల్లిగొల్పుఁ దొ
ట్రీలఁబడు జల్లనం జెదరుడెందము గూడఁగఁ దెచ్చి సన్నుఁ గే
వలమున ముట్ట నెవ్వరికి వచ్చు ననుం గలఁగున్ వెనుంబడున్. 104
- వ. అట్టియెడ. 105
- నీ. దైన్యంబుతలపోత దలకొన్నఁ జెలువ కా, ననమున ³వెల్లదనంబు గదిరె
భయరసవేగంబు పైకొని ముట్టినఁ, గాంతకుఁ దనులతఁ గంప మడరె
బెగ డంత కంతకు మిగిలిన నింతికిఁ, బదముల నటఁ దొట్టుపాటు బెరసెఁ
దల్లడం బొందినఁ దన్నికి నవయవం, బుల నెల్ల ఘర్తాంబుకళిక లెసఁగఁ
- ఆ. దలఁకు వుట్టెఁ గొంకు గొలఁదికి మీఱె వెం, బాటు దోచె ముట్టుపాటు దొడరె
వెఱఁగుపాటు దనికె నెఱ నాడె నొప్పు నె, వ్వగలు వగల నీనె దిగులు వొడినె.
- వ. ఇవ్విధంబున ద్రుపదపుత్రి దురవస్థం బొందుచు మహాపదలకుం బరిహారణంబు
హరిస్తరణంబ యని తనహృదయపుండరీకంబునం బుండరీకాక్షు నిక్షేపించు
కొని సుదేష్టమందిరంబు వెలువడి దినకరుం గనుంగొని వినయవినమితోత్త
మాంగ యై నిజాంతర్గతంబున. 107
- తే. పాండుపుత్రుల కేను దప్పనిమనంబు, గలుగుదాననయేని యోకమలమిత్త
కీచకుని⁴దెస న న్నొకకీడు తెరువు, వొరయ కుండఁగ రక్షింపు కరుణతోడ.
- వ. అనుచుం గేలు మొగిచిన. 109
- క. తరణియు దుఃఖిత యగున, త్రుణిం గాచుటకు నత్యుదగ్రభుజావి

1 యెదురెదుర నప్పు...ద న్ననిచిన యనుచితవ్యాపారంబునకు నిర్వే. 2 మాలవిధి హా
యని...వెతంబడున్. 3 వి(చి)న్నదనంబు...గంప మొండె...బదములఁ దొట్టెలపాటు బెరసెఁ
...దలఁకు ముట్టె...నెఱ వాడె నొప్పు నె. 4 బారి.

స్ఫురణాఢ్య నోక్క¹రక్కనుఁ, గరుణార్ద్రమనస్కుఁడగుచు గ్రక్కున బనిచెన్.
వ. వాఁడునుం బని పూని యంబరతలంబున నదృశ్యాకారుం డై వచ్చి నిలిచె.

తే. ఇట్లు ప్రార్థించి పాంచాలి యెట్ట కేని, సింహబలుమందిరం బల్లఁ జేర నరిగి
యెల్లఁబోవుచు బెబ్బలియున్న పొదరు, సొచ్చు²లేడిచందంబునఁజొచ్చుటయును.

ఉ. అంబురుహాక్షి వచ్చుతెరు ³వారయఁ గీచకముఖ్యుఁ డట్లు దె
ల్లంబుగఁ జూచి యుల్లముకలంకయు వారక మేన వెమ్ముతా
పంబును డిగ్గఁ ద్రావి గరుపాటుచు నుత్కటసంభ్రమంబు హ
ర్షంబుఁ బెనంగొనంగ నతిచంచలభావపరీతమూర్తి యై. 113

క. చిడిముడిపడుచు నెదురుచనఁ, గడఁగుచు హారములు సక్కఁగాఁ ద్రోచుచు మ
ల్లడిగొనుచు ⁴దుర్విలాసం, బొడలికి నొడఁగూర్చు చుండ నుగ్గలి యంతన్.

వ. ⁵తత్ప్రదేశంబునకుం జని. 115

తే. దేవి దృష వుట్టి వారుణి దేరఁ బనుప, నరుగుదెంచితిఁ బోయింపుఁ డనిన నింతి
నెమ్మొగంబున దృష్టులు నిలిపి తమక, మడర నిట్లను నాకీచకాధముండు. 116

క. దేవితృష దీర్పఁ బూనితి, వావెలఁదినహోదరుండ నగునాతృష లీ
లావతి నీదుసరససం, భావనమెయిఁ దీర్ప కునికి పాడియె చెపుమా. 117

సీ. కాంతి దళ్కోత్తు నీకడకంటిచూడ్కితోఁ, బొందఁగానని మేనుపొగులుటయును
దీపారునీపల్కు దెల్లంబుగా వినఁ, గాననివీనులు గందుటయును

⁷నిం పగునీచెయ్యి నెలమిమైఁ గొనియాడఁ, గాననికోర్కులు గలఁగుటయును
సొగయించునీకేళిఁ దగిలి యానందంబు, బొందఁ గాననిమది గుందుటయును

తే. బాయ నా దగుజన్మంబు ఫలము నొంద, భావజన్మనిపూనిక పార మెద్దు
నన్ను బంటుగా నేలుము నలినవదన, యింక నీసిగ్గుదెరయాల మేల నీకు. 118

వ. అనవుడు. 119

తే. చెలువ యప్పలుకులు పెడచెవులఁ బెట్టి
ధీర గావున విగతవికార యగుచు
మదిర వోయింపుఁ డదేవి యెదురు⁸చూచు
నలుగుఁ దడవై న మగుడఁ బో వలయు ననిన. 120

చ. మదిర సుదేష్టపాలి కొకమాత్రన పుచ్చెద నొడ్లచేత నిం
పొదవెడునట్టిదీనిచవి యుల్లము సొక్కఁగ నాను మీవు నీ

1 యసురం. 2 లేటి. 3 (వారఁగఁ) వారయు...గ్రమ్ము (పెల్లు) తాపంబు.
4 దుర్వికారం. 5 తదనంతరంబ ద్రుపదపుత్రి కీచకుం డున్నతత్ప్ర. 6 జాలితి; జాఁగితి...నీ
(విలసితసం) దువినయసం, భావన. 7 నింపారు చెయ్యల నెలమి గైకొని...చూడ్కులఁ(గోర్కు-
లు) గనలుటయును...నన్ను (నీ బంటుగా నేలు) బంటుగా నేలుమా...యింక సిగ్గుది యది యె
ల్లమేల నీకు; యింక సిగ్గుల నీకు నోయింతి యనియె. 8 చూచి యలుగుఁ...మగుడి పో.

- వదనసరోజు¹సౌరభ మవారణ నన్నును గోల నిమ్మ బె
ట్టిదుఁ డగుకాముతూపులఁ దొడింబడ కుండఁగఁ గావు మిత్తటిన్. 121
- క. కరితురగరథసమితిఁ బొం, పిరివోయెడునాదులక్షి పెంపున కెల్లన్
²సరసిరుహవదన నీవ కు,దురుగా నొనరించెదం గుతూహల మెనఁగన్. 122
- క. రుచిరమణిభూషణంబులు, నుచితవిహారప్రకార యోగ్యా³గార
ప్రచయము సుందరగణికా, నిచయము నొప్పించుపాఁడ నీకుం దరుణీ. 123
- క. ⁴నాకులకాంతల నెల్లను, నీకుం బని నేయఁ బనిచి నెయ్యంబున నే
నీకనుసన్నన మెలఁగెద, నేకార్యం బైన నడపు మీవ తగంగన్. 124
- వ. ⁵అనుచు సింహబలుండు దనయంతరంగంబున నంత కంత కగ్గలించుతమకం
బునఁ దన్నుదా నెఱుంగక పయిం బడి పట్టికొనిన. 125
- క. ⁶తనుఁగాచి వెనుక వచ్చిన, దనుజుమహాబలము దనదుతను వొందిన నా
తనిచే విడిల్చి రభసం,బునఁ దన్తందిరము ద్రుపదపుత్రిక నెడలెన్. 126
- వ. ఇట్లు ద్రోచిపోయినం గీచకుండు వెనువెంటం దగిలిన నమ్మగువయు మరలిచూచి
భయభ్రాంత యై యెవ్వలనికింబోదునో యనితలంచి దైవయోగంబున విరా
టుం డప్పుడు ⁷గొలు వునికింజేసి తత్సభాభాగంబుదెసకు వెనం బొటినం గామా
యత్తచిత్తుండును గర్వోస్తత్తుండును గావున జనసమూహంబు సరకు నేయని
రహస్యప్రకాశవిభేదవిచారంబు దక్కి. 127

—|| కీచకుండు ద్రౌపదిం బట్టుకొనుటకు వెంటఁ దగులుట. ||—

- సీ. సమదవారణము జంగమలత వెనుకొని, సరభసంబునఁ బట్టఁ జనువిధమునఁ
గ్రూరదానవుఁడు భూచారినిర్జరకాంతఁ, బొదువ రయమ్మునఁ బోవుభంగి
ఘోరగృధ్రము సుకుమారనాగాంగనఁ, బటుగతి నొడియంగఁ బాటుకరణఁ
బ్రబలబిడాలంబు బాలశారికమీఁద, నడరి సత్వరముగ సరుగుమాడ్కి—
తే. సింహబలుఁ డత్యుదగ్రతఁ జిగురుబోడి
పజ్జఁ గడువడిఁ దగిలి కోపంబు గదుర
నొడిచి తలపట్టి తిగిచి మహోగ్రవృత్తిఁ
గొంకు కొన రించుకయు లేక కూలఁ దాచె. 128
- వ. అట్టియెడఁ బాంచాలీరక్షకుం డైనరాక్షసుం డతని డొల్ల వేసిన. 129
- క. కీచకుండు వ్రేటువడి తన, నీచపుదెస యొరు లెఱుంగ నేరక యుండన్

1 (సౌరభము వారక ; 'వారుణి') మవారణఁ గ్రోలఁగ నిమ్మ నన్ను బె, ట్టిక మగు.
2 సరసిరుహవదన ; సరసిరుహవదన. 3 చార. 4 నాకుఁ గలకాంత లెల్లను. 5 (అనుచు లేచి సింహ)...గ న్నెఱుంగక. 6 తను గావ...నాతని (చేయి దుల్చి) చే యదల్చి. 7 బయ (లికొలు వు)లు కొలువునను...ప్రకారవిభేదనవివేకంబు దక్కి. 8 దగ్రుఁ డై...కూలఁ (ద్రోచ) దన్నె. 9 రక్షకుం డై వచ్చిన రాక్ష.

- ¹లేచి వెనుకఁ జని విస్మయ, గోచరుడై యనురకతనఁ గుంతితుఁ డగుచున్.130
- న. ఒడుపు దప్పినమహానాగంబునుంబోలె నిట్టూర్పు నిగుడ నిట్టలం బగుకోపంబు
పెల్లున మల్లడిగొను చుండె నయ్యవసరంబున. 131
- క. తానును నన్నయు నయ్యా, స్థానమ్మున నుండి పవనతనయుఁ డసహ్యాం
బై నమనోవల్లభయవ, మానము నాసింహబలునిమదజ్యంభణమున్. 132
- చ. కనుఁగొని కోపవేగమునఁ గన్నుల నిప్పులు రాల నంగము
²ల్లనలఁగ సాంద్రఘర్త సలిలంబులు గ్రమ్మ నితాంతదంతపీ
డనరటదాస్యరంగవికటభ్రుకుటీచటుల ప్రవృత్తన
ర్తనఘటనాప్రకారభయదస్ఫురణాపరిణద్ధమూర్తి యై. 133
- సీ. నేలయు నింగియుఁ దాళముల్ గాఁజేసి, యేపున రేఁగి వాయించి యాడఁ
గులపర్వతంబులు ³గూల్చి యొండొంటితోఁ, దాఁకంగ వీకమైఁ దన్ని యాడ
నేడుసాగరములు నిక్కడక్కడఁ బెట్టి, పలుచనిరొంపి మై నలఁదికొనఁగ
దిక్కులు నాలుగు నొక్కచోటికిఁ దెచ్చి, పిసికి పిండలి నేసి పిడుచగొనఁగ
- తే. మిగిలి బ్రహ్మాండభాండంబు పగుల వ్రేయ
సప్పళించుచుఁ బ్రళయకాలానలమున
గండరించినరూపంబుకరణి భీముఁ
డతిభయంకరాకారత నతిశయిల్లె. 134
- వ. ఇట్లు పేర్చినగోపాటోపంబున సవిచారితసమయవర్తనం డయి వృకోదరుండు
గీచకుని గీటడంగింపం జూచి తత్సంబంధబద్ధుండును నాజ్ఞాపరిపాలకుండును
గావున మత్యపతిఁ ⁴దనయలుకలోనివానినకాఁ దలంచుచు నచ్చేరువ నున్న
యున్నతవృక్షంబు నిరీక్షించి యాననంబు పల్లటిల్ల ధర్మతనయుం గనుం
గొనిన నతండు దననయనాకారంబున వారించి యిట్లనియె. 135
- మ. ⁵వలలుం డెక్కడఁ జూచె నొండెడ నసేవ్యత్తైజముల్ పుట్టవే
ఫలితం బై వరశాఖ లొప్పఁగ ననల్పప్రీతి సంధించుచున్
విలసచ్ఛాయ నుపాశ్రితప్రతతికిన్ విశ్రాంతి గావింపఁగాఁ
గలయీభూజము వంటకట్టియలకై ఖండింపఁగా నేటికిన్. 136
- తే. అని నిగూఢభాషణముల నయ్యజాత, శత్రుఁ డనిలజుకోపరసంబుపేర్చి
సెఱిచె నయ్యన్నదమ్ములచేష్టితములు, దెల్లముగ నప్పు సూచుచు నల్ల లేచి.137
- సీ. ఎలదీఁగఁ గప్పిన లలితపరాగంబు, క్రియ మేన మేదినీరేణు వొప్పఁ
జంపకంబున నవసౌరభం బెనఁగెడు, కరణి నాసిక వేడిగాడ్పు నిగుడఁ

1 లేచి వెను చనక (తనమదిని) విస్మయ. 2 ల్లనలఁగ...పీడనవికృతాస్య...ప్రగల్భభయద.

3 గూల్చి...పిడిచికొనఁగ...(కాలానలంబు) గండళించిన ; గం డడంచిన ; గం డెసంగిన. 4 ము
ను దనయలుకలోనివాడకా...దనయాకారంబున. 5 వలలా యెక్కడఁ జూచె దొండెడ.

దోయజదశములతుది మంచు దొరఁగెడు, గతిఁ గన్నఁగవ సశ్రుకణములును
నిందుబింబముమీఁదికందుచందంబునఁ, గురులు నెమ్మొగమున నెరసి యుండ
వే. సర్వజనవంద్యయైనపాంచాలి సింహ, బలునిచే నివ్విధంబున భంగపాటు
దనకు వచ్చిన నెంతయు దైన్య మొంది,యవ్విరాటునిసభఁ జేర నరిగి నిలిచి.

—|| దౌపది తనభంగపాటు విరాటునితోఁ జెప్పట. ||—

ఉ. పంబినకోపమున్ సమయభంగభయంబును నగ్గలించి యు
ల్లంబు పెనంగొనంగఁ బతులం దగ సభ్యులఁ జూచుమాడ్కి దూ
క్షం బగుచూడ్కి నా¹ద్రుపదుకన్నియ సూచి సభాజనప్రతా
నంబును మత్స్యనాథుఁడు వినంగ నెలుంగు సలింప నిట్లనున్.

139

నీ. నిఖిలధర్తాధర్తనిపుణంబు లై నశు, ద్ధాంతరంగంబుల సతిశయిల్లి
శిష్టసంరక్షణదుష్టనిగ్రహముల, నీతి వాటింపంగ నేర్పు గలిగి
సకలశస్త్రాస్త్రసంచయములఁ బరమాద్భు, తంబు సేయు పరిశ్రమంబు చాల్చి
దుర్దమప్రతిభటమర్దనకీ²డమైఁ, జతురులు నా నెందు నుతికి నెక్కి

తే. యున్న గంధర్వులేవురు నన్ను నిట్టు, లొకఁడు వటుపంగ నూరక యునికి సూడ
నచ్చెరువుగాదె యెవ్వరియాండ్రు రింకఁ, బరిభవంబునఁ బొందక బ్రదుకువారు.

క. ఈసరపతియాస్థానము,లో నొక్కరుఁడైన ధర్మలోప³భయమునం
బూని తగ వైనవెడపలు, కై నను బలుకంగఁ జాలఁ డయ్యెడు నకటా.

141

ఉ. ఇందలుఁ జూడఁగా నిచట నిమ్మెయి నన్ను⁴ బతివ్రతాగుణా
స్పందితవర్తనం బరమసాధ్వి ననిందితశీలఁ గీచకుం
డెందును నెట్టియంగనల నెవ్వరుఁ జేయనియట్లు సేయఁగాఁ
గొందఱు కై న నిష్టు కృపకుం దఱి గా దటె యేమి సెప్పుదున్.

142

ఉ. ఐనను మత్స్యదేశమునయాజ్ఞ కితం డొడయుండు గాన నా
కీనరనాథు దూఱఁ దగు నెయ్యదియేని నధర్మ మెవ్వ రెం
దైన నొనర్చినం బ్రభువు లారసి దండన మాచరింతు రి
చ్చో నను⁵ దన్నఁ గీచకునిఁ జూచియు నూరక యున్ని పాడియే.

143

చ. అనుడు విరాటుఁ డుల్లమున నక్కటికం బొలయంగ నంగనం
గనుఁగొని కీచకుం గినియఁగాఁ దగున త్వము లేమిఁజేసి సాం
త్వనములు వల్కి రోషభరితస్థితిఁ గంపితమూర్తి యైనయా
తనిమది⁶కుందు వాపిన నతండును బోయె నివాసభూమికిన్.

144

వ. అట్టియవసరంబున.

145

నీ. శుభలక్షణాంగి యీనుందరి సైరంధ్రీ,యగు పెట్లకోకో యని వగచువారు

1 ద్రుపదకన్యక.

2 భయంబుం బూని ; భయమునన్ మానుగఁ దగ దనియెడు.

3 బవిత్రతా...కై న నిందు.

4 దన్ను కీచకునిఁ.

5 కందు.

- నిమ్మేని కక్కట యిట్టిది నేసెనే, ¹మాయదైవం బని మఱుగువారు
నింతకీ డొనరించెనే రాజు సూడ నీ, దుష్టాత్మకుం డని దూఱువారు
దేవియుపేక్షయ చూవె యీయమకు ని, ప్పాటు వచ్చుట యని ప్రందువారు
తే. నగుచు సభవార లందఱు నంత నంత, నల్లనల్లన గుజగుజ లాడు చుండి
దుల్లమున నిండి భేదంబు వెల్లివిరిసె, నాఁగ మోములవిన్నదనంబు గదుర.
ఉ. అప్పుడు ధర్మసూతి హృదయంబు గలంగ లలాటభాగముం
గప్పఁగ ఘర్మవారి యధికం ²బగురోషము నొంది యుండియుం
దప్పఁగఁ ద్రోచికొంచుఁ దనదైర్యముపెంపున నిర్వికారుఁ డై
యెప్పుడుఁ దాను బల్కునెలుఁ గేర్పడ ద్రాపదితోడ నిట్లనున్. 147
- సీ. జననాయకుండు నీసభవారు నీ దగు, తెఱఁగెల్ల నెఱిగిరి తెఱవ యింక
మానక యీపలుమాట లాడఁగ నేల, చనుము నీవు సుదేష్ణసదనమునకు
నీపరాభవమునఁ గోపింప నేరరే, గంధర్వులకుఁ దఱి గాదు గాక
సమయ మెయ్యదియేనిఁ దమకును ³నీకుఁ గ,ల్లినయట్టు లైనను గినియ రిచటఁ
తే. గాన నాథుల దూఱంగఁ గాదు వినుము, సతికిఁ దానెంత వడియును సభలలోన
దడవుగా నిల్చి యిట్టు లుదగ్రవృత్తి, శంక సెడి ధిక్కరింపంగఁజనునె చెపుమ.
వ. అని యిట్లు సెప్పినధర్మతనయునిపలుకులు విని వెండియు సైరంధ్రీయచ్ఛోటు
గదలక నిలిచి యెద్దియేనియుం బలుకం దలంచినం ⁴జూచి యతండు మఱియు
నిట్లనియె. 149
- క. పలువోకలఁ బోవుచు వి,చ్చలవిడి నాట్యంబు ⁵సూపుచాడ్పున నిచటం
గులసతులగఱువచందము, దొలఁగఁగ నిట్లునికి దగునె తోయజవదనా. 150
- వ. అనిన విని పాంచాలి సాభిప్రాయంబుగా నతని కిట్లనియె. 151
- ఆ. నాదువల్లభుండు నటుఁ ⁶డింత నిక్కంబు, పెద్దవారియట్ల పిన్నవారుఁ
గానఁ బతులవిధమ కాక యే శైలూషిఁ, గా ననంగ రాదు కంకభట్ట. 152
- వ. అట్లగుటంజేసి నాకు నాట్యంబును బరిచితంబ మత్పతి శైలూషుండ కాఁడు
కితవుండునుం గావున జూదరియాలికి గఱువతనం బెక్కడియది యనుచు నచ్ఛో
టువాసి తనచిత్తంబున. 153
- ఉ. నన్నిట లాదురాత్మసదనంబునకుం జను మన్న జంత కి
బన్నము లన్నియుం ⁷దెలిపి ప్రయ్యడనే యని పోయె నార్త యై
కన్నుల బాష్పపూరములు గ్రమ్మఁగ మోమున దైన్య మొందఁగా

1 మాల ... (వ్రండు; ఎందు; పలుకు) వారు, ...దుల్లముల నుండి. 2 బుగ రోష రసంబు నొందియున్. 3 నీకును, గలిగిన యట్లైనఁ గనల...నిలిచి యుండి యుదగ్ర. 4 జూచి యక్కంతకు మఱియు. 5 సలుపు. 6 డొట...పతులవిధమె కాక సతులకు శైలూషిఁ. 7 దెలిపి (పల్కెదఁ గా కని) ప్రయ్యడనే యని పోయె; దెలియఁ బల్కెదఁ గా కని.

నన్నలినాక్షి తొట్రిలుచు నంగము దూల సుదేష్టపాలికిన్.

154

తే. చనిన నయ్యెలనాగయు సంభ్రమంబు
దెచ్చికొని తా నెలుంగనితెఱఁగు దాల్చి
శాత్రమున నుమ్మలించి పాంచాలితోడ
నెలుఁగు వే టొకభంగిగా నిట్టు లనియె.

155

సీ. ధరణిపరాగంబు వొరసి ధూసరిత మై, చేడియ నీమేను చెన్నుఁ దఱిఁగెఁ
జిత్తంబు తలపోతచే వాడు పొదవిన, చెలువ నీనెమ్మొము చిన్నబోయెఁ
బ్రవ్వేదమునఁ దోఁగి ఫాలంబుతో నంటి, యగ్గలి నీకురు లొప్పు గండెఁ
గన్నీరు వట్టోడి కాంతి యెంతయుఁ గొన్న, వెలఁది నీకనుఁగవ విన్న నయ్యె

ఆ. నేది కారణమున నెవ్వ రెచ్చోట నీ, కేమి కీ డొనర్చి రెట్టిపాటి
సాహసికులొ వారిఁ జంపుదు నొంపుదు, భంగపఱుతు¹ నిడుమపఱుతుఁజెఱుతు.

వ. ఇత్తెఱంగు నాకుం జెప్పు మనిన నీ వెఱింగియు నెలుంగమి భావించిన నింక
నేమని పలుకం గలదాన నైనను విను మని సైరంధ్రి యిట్లనియె. 157

మ. నను నీ వప్పుడు సూతమందిరమున స్తద్యంబుఁ దె మ్మన్నఁ బో
యిన నాతం డవినీతి సేసినను జే యీ కేను మత్స్యవనీ
శునియాస్థానముదిక్కు వే చనిన నచ్చోఁ దీవ్రకోపంబున
న్వెనుకం గూడఁగ ముట్టి పట్టికొని తన్నెం బల్కు లిం కేటికిన్. 158

వ. అని యేర్పడం బలికిన. 159

ఉ. భేదము దక్కు మీక్షణమ కీచకు దండితుఁ జేసి నీకు నా
హ్లాద మొనర్తు నే నని² నయంబునఁ గేకయరాజపుత్రి య
త్యాదరవృత్తితో ననునయం బొనరించిన నయ్యసత్యసం
వాదినిపూన్కి పాండుసుతవల్లభ యాలము సేసి యిట్లనున్. 160

క. నీ వింత యలుగ నేటికి, నావంతయుఁ జౌరజనమనఁభేదము నొ
క్కావంత ద్రిక్క కుండఁగ, లావంతులు మత్పతులు గలరు పగ దీర్చున్. 161

క. అనిన సుదేష్టయుఁ దత్పరి, జనములు³ వెఱఁ బొంది యెన్నిసాంత్యనములు సె
ప్పినఁ దేఱద మజ్జనభో, జనములకుం జొరద ద్రుపదసంభవ యెట్లున్. 162

వ. అట్టియెడ⁴ సుదేష్ట నేయునది లేక నివ్వెఱఁ గంది యుండెఁ దక్కటియంగనలును
గీచకునినీచత్వంబు దలంచి⁵ వానిచేటున కొడంబడిరి పరిభవానలనంత వృద్ధులను

1 జెఱుతుఁ బఱుతు ననుచు. 2 భయంబునఁ. 3 వగఁ... దెరలక మజ్జన. 4 సుదేష్ట
యుఁ బరిజనంబులు...యుండిరి. 5 “ వానిచేటున కొడంబడి రనిన విని జనమేజయుండు వైశం
పాయనున కిట్లనియె నయ్యా కీచకుం డేవంశంబునవాఁ డెవ్వండనిన నమ్మనివరుం డాజనపతి కిట్లని
చెప్పె బ్రాహ్మణియందు త్పత్రియునివలనం బుట్టినవాఁడు సూతుం డనం బరఁగుఁ బ్రతిలోమబా
తులలోన నద్విజుం డనంబరఁగి త్పత్రియునికంటె నించుకతక్కువయు వైశ్యునికంటె నధికుండు

పాంచాలి నిజశయనస్థానంబునకుం జని తల్పంబుపై మేను వైచి యపాంగం
బులం దొరఁగుకన్నీరు చెవులకొలంకులు నిండ నెవ్వగలు నివ్వటిల్లం దలపోయు
చుండి. 163

క. ప్రబలుం డారయ నాసిం, హబలుం డాతని జయింప ననిలతనయు బా
హుబలంబ గూడఁ దగుదై, వబలంబును ¹నాతనికి నవశ్యముఁ గల్గున్. 164

—|| చౌపది భీమసేనుతోఁ దనభంగపాటు సెప్పి పరితపించుట. ||—

వ. ఇట్లు హించి రాత్రిసమయం బగుటయు సమస్తజనంబులుఁ గ్రమంబున
నిద్రింపం దొడంగినం దానును శయ్యాతలంబు విడిచి మేనిధూళిగడిగి ధౌతపరి
ధాన²పరీత యై మహానసగృహంబున సుప్తుం డైనవృకోదరుకడకుం జని. 165

ఉ. నన్నుఁ బరాభవించి నదనంబునకుం జని కీచకుండు ము
న్నున్న తెఱంగు దప్పక సుఖోచితశయ్యను నిద్ర సేయ నీ
కన్ను ³మొగుడ్చునూటకుఁ గారణ మెయ్యది భీమసేన మీ
యన్నపరాక్రమంబు వల దన్ననొకో దయమాలి తక్కటా. 166

వ. అనుచు మందమందసంభాషణంబుల సంబోధించుపాంచాలిపాణిస్పర్శనంబున
మేలుకని యిది యెవ్వ రసవుడు నే ననునమ్మానినియెలుం గెఱింగి భీమసేనుం
డు యాజ్ఞ సేని కీచకుదురాచరణంబు నాకుఁ బ్రకటించి వాని నిర్జింప నియో
గించునది యై యరుగుదెంచెం గావలయు నత్తెఱం గిత్తెఱవ దాన చెప్ప
విందు నని తలంచి. 167

తే. ఇంతప్రా డ్దేల యిచ్చోటి కేఁగుదేరఁ, గారణం బేమి యెవ్వరుఁ గాన కుండు
నట్లుగాఁ జనుదెంచితె యంబుజాక్షి, యనిన నయ్యింతి యిట్లను నతనితోడ.

చ. ఎఱిగి యెఱింగి న న్నడుగ నేమిటి ⁴కప్పు డెఱింగి యింతకు
న్మఱచుట గల్గెనే నది వినం బని లే దటుగాక యున్నరూ
పెఱిగియు నేన చెప్ప విన నిష్టము గల్గుట చాల లెస్సయ
త్తెఱఁ గెఱిగించెదన్ వినుము తెల్లముగా మొదలింటనుండియున్. 169

చ. అధిపుమఱంది సింహబలుఁ డప్పకు మ్రొక్కఁగ వచ్చి నన్ను న
త్యధికమనోజరాగమతి యై కనుఁగొంచుఁ గడంగి ⁵యెన్నియొ
విధములఁ బల్కి నాకుఁ దనవిన్నను వెల్లను జూపి చెప్పి మా

కన్యాసముద్భూతుండును నగుకీచకుం డనువాఁడు గలండు వానికి మాళవియంచు నూటయార్వరు
కీచకులు వుట్టి రం దగ్రజుండు బలవంతుండై యుండి కేకయరాజపుత్రి యగుతమతల్లిచెలియలి
కూతు రైనసుదేష్ణకుం బరిచరించుచు విరాటనగరంబున నుండు వానితమ్ములు నూటయేవరును వా
నిన యనుసరించి యుండుదు రని యిట్లు సూతవంశప్రకారం బెఱింగించి యిట్లనియె నంతం బరిభ
వానలసంతప్త” అని కొన్నిప్రతులలో నున్నది.

1 నీతనికి. 2 పరీన్యత. 3 మొగుడ్చు. 4 కిప్పు డెఱింగి. 5 యెన్నియొ...
వొప్పఁగ జూపి చెరి మా.

నధనవిహీనతం జెనకినం గడు నేవము వుట్టి యయ్యెడన్.

క. ¹విడియం బలుకఁగ వెండియు, నుడుగక కీచకుఁడు మనస్థోన్మాదము ద
న్నడరిన న న్నడుగుటకుం, దొడరినఁ గోపించి వానితో నిట్లంటిన్.

శా. దుర్వారోద్యమబాహువిక్రమరసాస్తోకప్రతాపస్ఫుర

ద్గర్వాంధప్రతివీరనిర్తధనవిద్యాపారగుల్ మత్పతు

శ్రీర్వాణాకృతు లేవు రిష్టు నిను దోర్లీలన్ వెనక్ గిట్టి గం

ధర్వుల్ మానముఁ బ్రాణముం గొనుట తథ్యం బెమ్మెయిం గీచకా.

వ. అనిన విని వాఁడు గొన్నిప్రల్లదంబులు వలికిన నేనునుం దత్కాలోచితపచ

బులం ద్రోచి పుచ్చినం బోయెఁ బదంపడి పాపాత్మ యైనను దేష్ట దనకు మది

సంబు దేరం గీచకనివాసంబునకు నన్నుం బనిచినం బోవుట కొడంబడక యె

సెప్పిన నన్నింటికి నన్ని సెప్పి నిర్బంధించినం బెద్ద పెనంగ నొల్లక నామసంబు

న్నెవ్వరికి నేమి నేయ వచ్చు నని మీలావు నచ్చి సూతునింటికి సురకుం బోయె

క. కొన్ని వెడమాట లాడుచు, నన్ను నతఁడు సెట్టి వట్టినం ద్రోచి వెనం

జన్న వెనుకొనుటయును మీ, యున్నెడ కే నపుడు సంభ్రమోపేతగతిన్

తే. పాటు తెంచిన నక్కులపాంసనుండు, గోప మడరంగ వెనుకన కూడ మ

నట యెఱుంగుదు నీవు మీయన్న పెద్ద, తనముఁ జూచితి నేమందు సనిలతన

ఉ. మీసుభటత్వమున్ బలము మిన్నక పోవఁగ దుస్సనేనుఁ డ

ట్లాసభలోన నన్బటిచె నంతియ కాక జయద్రథుండు సం

త్రాసభరంబు లే కనుచితం బొనరించినఁ జెల్లి పోయె నేఁ

డీసభికుల్ గనుంగొనఁగ నిట్లయితిన్ వగ నాకు వింతయే.

ఆ. అకట యాఁడుకూయు నాలకూయును లాఁతి, వార్షిక న సరయ వలయు న

నన్నుఁ గీచకుండు దన్నంగ నెట్టులు, సూడ నేర్చె ధర్మసూనుఁ డపుడు.

వ. అనిన విని యతం డిట్లనియె.

ఉ. కీచకుఁ డట్లు మీఁదు పరికింపక నిన్నుఁ బరాభవింపఁగాఁ

జూచి మహోగ్రకోపవివశుం డగునన్నును జూచి ధైర్యహే

మాచలుఁ డై నధర్మసుతుఁ డమ్మెయి వారణ సేయ కున్న నే

³నీచత వాని మత్స్యవిభునిం బరివారము నుగ్గు నేసినన్.

వ. ఆ⁴సంరంభంబున సమయభంగంబుగా జనంబులు మసల నెఱింగిరయేని.

క. ముందటిభంగిన కానల, యందుఁ ⁵జరింపంగ వలదె యది నీవును నే

నుం దెచ్చినయాపదగా, నిందింపరె యెల్లవారు నీరజనయనా.

వ. కావున సత్యవ్రత⁶నిష్ఠుం డగుయుధిష్ఠిరుండు పొగడ్తకుం దగువాఁడు

1 విడియఁగఁ బల్కిన మఱియును. 2 వెనుకొని కూడ ముట్టి, తన్ను యెఱుంగుదు. 3 చపలాత్ము...నా పరివారము. 4 సమయంబున. 5 వసింపంగ. 6 గరిష్ఠుం.

దూలు వడ నర్జుండు గాఁ డని వెండియు నిట్లనియె.

182

క. పరిభవకరుఁ డగుకీచకుఁ, బరిమార్చుట ¹యిపుడు గడవఁ బడియెనె యిమ్మై
దురపిల్ల నేల వేల్చిడిఁ, బొరిగొని నీమనముకలఁక వుత్తు లతాంగీ.

183

వ. మనల నెవ్వరు నెఱుఁగ కుండునట్టితెఱంగు దలపోయ వలయుఁ గాక ²పగ
తుని భంజించుట యెంతటిపని యనిన విని యమ్మానిని యిట్లనియె.

184

క. గొంతికి నంత వెఱవ మీ, కంత వెఱవ దైవమునకు నంత వెఱవ న
త్యంతకలుషాత్మ విరటుని, కాంతకు నే వెఱతుఁ బనులు గావించునెడన్.

185

చ. కినుకకుఁ జాల కెంతయును ³గీడ్పడి నాపడుపాటు లెల్ల వ
మ్మునఁ గలయంగ నిట్లు లొకమూర్ఖునిచేఁ దుదిఁ బోయి కోలుపో
యెనె యభిమాన మన్వగపు నేడ్డెఱ డెందము గొందలంబుఁ బొం
దిన ధృతి మాలి యేఁ బలికితిం దగ వెల్ల నెఱింగి యుండియున్.

186

—|| ద్రౌపది భీమునితో ధర్మరాజుమహిమ సెప్పుట. ||—

వ. ఇట్టిద కాని సమ స్తజన స్తవనీయుం డగుపాండవాగ్రజు నిక్కంబ నిందించిన
దానం గా నని పలికి మఱియును.

187

క. ధర్మతనూభవునంతత, ధర్మనిరతి మనము బ్రదుకఁ దలఁచుట యరుదే
నిర్మలుఁ డగునాతని⁴న, త్కర్తంబునఁ గాదె బ్రదుకు ధాత్రికి నెల్లన్.

188

సీ. చనునె వేఱొకని కజాతశత్రుం డను, పేర దిగ్విజయంబుపెంపు దాల్చ
రాజసూయమహాధ్వరము గోరి చేయంగఁ, దీటునే పెఱధరిత్రీపతులకు
ధర్మైకనిరత్తుఁ డాతం డొక్కరుఁడ చూనె, యనఁ జన నొరులకు నలవి యగునె
నిత్యవ్రతంబుగా సత్యంబు ⁵పాలింప, వచ్చునె యెరుల కెవ్వరికి నైన

తే. నయ్యుధిష్ఠిరుగాంభీర్య మతనిధైర్య, మరయ నొండెడఁ గలుగునె యతఁడు కీర్తి
ధరుఁడుగరుణోత్తరుఁడుమహీసురసమృద్ధి, కరుఁడునిజవంశకరుఁడుపకారపరుఁడు.

క. కలిమికి నొ ప్పుగునీగియు, బలిమికి ⁶దొడ వైనయట్టిబలఁగము నై లో
కులచిత్తములకు వేఱి గగు, కొలఁది మనన్ గొంతిపెద్దకొడుకున కమరున్.

సీ. ఎవ్వనివాకిట నిభమదపంకంబు, రాజభూషణరజోరాజి నడఁగు
నెవ్వనిచారిత్ర మెల్లలోకములకు, నొజ్జ యై వినయంబునొఱపు గఱపు
నెవ్వనికడకంట నివ్వటిల్లెడుచూడ్కి, మానితసంపద లీను చుండు
నెవ్వనిగుణలత లేడువారాసుల, కడపటికొండపైఁ గలయఁ బ్రాచు

తే. నతఁడు భూరిప్రతాపమహాప్రదీప, దూరవిఘటితగర్వాంధకారనైరి
వీరకోటిరమణిఘృణివేష్టితాంఘ్రి, తలుఁడు గేవలమర్త్యుడె ధర్మసుతుఁడు.

1 కిపుడు. 2 పగతుర. 3 గీడ్పడు...ధృతి మాలి. 4 స,ధర్మంబున. 5 పాలింప,

వచ్చునే యెరుల నెవ్వరి కైన; పాలింప, వచ్చునె యెట్లు లెవ్వ...యతుల కీర్తిపరుఁడు. 6 దో

డెన...కొలఁది మనసు.

- ఉ. అట్టిమహాత్ముఁ డొక్కనికి నాశ్రితుఁ డై నెడగూడు జీరయుం
బెట్టుఁగ నిల్చి వాని మదిప్రీతికి నీ డగువృత్తిఁ బేరునుం
బుట్టును మాలి యిప్పు డిటు బ్రుంగుడుపాటునఁ బొందఁ జూచి నా
కెట్టు మనంబు వట్టు ధృతి యెఘ్మెయిఁ దూలక నిల్చుఁ జెప్పుమా. *
- ఉ. నీవలమూఁపులావు మును నేల వహించిననాగకూర్మగో
త్రావనిభృద్దిశాకరుల కారయ నూటపట్టు గాదె సం
భావన భూజనంబులకుఁ బండువు గాదె మహోగ్రకోపరే
ఖావిభవంబు వైరులకుఁ గాలముచేరువ గాదె పావనీ.
- తే. బకహిడింబకిమ్మితులబాహుబలము, నాజరాసంధునుగ్రదర్పాతిశయము
లోకభీకరములు విజయాకరములు, నైన నీకరములకు లోనయ్యెఁ గాదె.
- ఆ. అట్టిసీవు వంటకట్టియలకు లావు, సూపు చుండ నెపుడుఁ జూచి చూచి
వగతు నదియుఁ గాక తగ వేది యమృతస్య, మేదిసీశ్వరుఁడు వినోదమునకు.
- మ. మహిషవ్యాఘ్రగజాదిసత్త్వచయమున్ మల్లవ్రజంబుం గృపా
రహితుం డై యెదు రొడ్డుచున్ వరుసఁ బోరం జూచు ని న్నెప్పుడున్
మహనీయం బగునీశరీరము జగన్తాన్యంబు నీచక్రియా
విహితం బైనకుజీవనంబు విధి గావించెం గటా చీనికిన్.
- వ. అని మఱియు నిట్లనియె వివేకహీనుం డగువిరాటుండు నిన్నుం బోరించు
నప్పుడు నిజాంతఃపురకాంతలకు వినోదంబు నేయ వారల రావించిన నేను
సుదేష్టతో నరుగుదెంచి చూచు చుండుదు నయ్యవసరంబున.
- క. భరమున నీపోరెడునెడఁ, బరమవిషాదంబు నీవు బలిమి మెఱసి యు
ద్ధరవృత్తి జయము గొనినం, బరితోషముఁ బొందు నన్న భావించి మదిన్.
- వ. ఊహించి సుదేష్టయుఁ దత్పరిజనంబులుం ¹దమలోన.
- క. వలలునిదెస మాలినిచూ, డ్కుల తెఱఁ ²గెడపొందుఁ దెలిపెడుం గంటిరే
రలు వచ్చిననమయంబును, దలఁపఁగ నొక్కటియ యివ్విధం బెల్లొక్క.
- వ. అనుచుం గలదు లే ³దని పెక్కువిధంబులం దలపోసి గుజగుజలు వోవు చుండు
దు రట్టియెడ.
- తే. ⁴మరగినీమూర్తిపైఁగన్న మనముఁదగిలి, యుండ నేమఱియుండియొక్కొక్క మాట
దలఁచికొని వారిదెసమదినిలుపునప్పు, డెఱుఁగనగువారునా తెఱఁగెఱుఁగు తెల్ల
- వ. కావున మదీయపరిభవాతిరేకంబునకు నీ వుద్రేకించినజనంబులుమనల భేదింతుర
నీకుంబోలినభంగి రహస్యభంగంబుగాకుండ నరిభంగంబు నేయుమనివెండియు
- సీ. తొడరినహరు నైన దోర్బలంబునఁ దన్ను, మిగులంగ నీఁ డనుమేటిమాట

* (దీని వెనుక) వ. అని మఱియు. 1 బెక్కువిధంబులం దమ. 2 గద. 3 దమ
సందియంబులం బెక్కు. 4 మఱియు నీమూర్తి.

- యమరేంద్రునర్ధాసనమునకు నైన న, ర్హం డెంతయును ననురూఢిమాట
జమునిల్లు సొచ్చిన జంతువు నైనను, గాచు నెమ్మెయి ననురాచమాట
దనుఁ గోరి యూర్వశి దాన వచ్చిన నైన, లోలుండు గాఁ డనుమేలిమాట
తే. శౌర్యవై భవప్రాభవ¹శౌచములకు, నొగుల కైనఁ గైవార మై యుల్లసిల్లు
నొక్కరుని కివి యెల్లను నిక్క మట్టె, యెందుఁ గలుగునె యర్జునునీడువాఁడు.
- క. ఆపార్థుఁడు భరతాన్వయ, దీపకుఁ డమరేంద్రసుతుఁడు దేజోనిధి వి
ద్యాపారగుం²డు వినుత, వ్యాపారుం డాపదలకు నగ్గం బయ్యెన్. 205
- చ. అరయ నతండు మానధనుఁ డక్కట రంగమునందు నిల్చి సుం
దరులకు నాట సూపెడువిధం బతిదీనము దానిఁ జూచి యే
బురపురఁ బొక్కుదుం గడుపుఁ బ్రోచికొనన్ లఘువృత్తి కిమ్మెయిం
జొర నగువాఁడె దేవపతిసూనుఁడు దైవముచేత సూచితే. 206
- చ. మగలకు మేటి యైనబలమర్దననందనుఁ బేడిఁ జేయఁ గాఁ
దగునె విధాత నీకు నని దైవము దూఱుదు నోర్వ రానినె
వ్వగ దలకొన్న నెంతయును వందుదు నిద్దురవస్థ యెన్నఁజో
తెగు టని సంతతంబును మదిం దలపోయుదు నేమి సేయుదున్. 207
- సీ. తనోయొప్పెదురఁ గన్నఁ దగిలి యెవ్వరికైన, మలఁగిక్రమ్మఁజూడవలయువాఁడు
దనవర్తనము విన్న మునిజనంబుల కై న, నలవరించికొనంగ వలయువాఁడు
దనబంటుతన మాజిఁ గనిన మార్తుర కైనఁ, బలుమాఱు నగ్గింపవలయువాఁడు
దనవితరణకేళి వినినఁ గల్పకతరు, వుల కై నఁ దల యూఁప వలయువాఁడు
తే. నకులుఁ డొరులకు నశ్వశిక్షకుఁడుగాఁగ, నగునె యాతనిదుస్థి స్థితియనుదినంబుఁ
గాంచి కన్నీరు డించుచుఁ గడవ రాని, దైవఘటనకు నొత్తుఁ జిత్తంబులోన.
- శా. ఆరూపం బవికార మాభుజబలం బత్యంతనిర్గర్వ మా
శూరత్వంబు దయా⁴రసానుగత మాశుంభత్క్రియాజ్ఞాన మా
ర్యారంభ ప్రతికూలవాదరహితం బాయీగి సమ్మానవి
స్తారోదాత్తము మాద్రిపిన్నకొడు కేతన్తాత్రుఁడే చూడఁగన్. 209
- క. సుకుమారుఁ డతఁడు గోపా,లకన్పత్తి వహించి యడవులం గ్రుమ్మరు చు
న్నికి నాక కాదు పగవా,రికి నైనను నకట మన మురియదే నగలన్. 210
- ఉ. ఏనును మీరుఁ గానలకు నేఁగునెడన్ ననుఁ జేరి యెంతయున్
దీనత దోఁపఁ గుంతి సహదేవుని నిల్లడ వేట్టి నాకు న
మ్మా నిను నమ్మి చాల విషమం బగునివ్వనవాస మీతఁడుం

1 శౌచములను. 2 డుదారుం, డాపదలకుఁ దాన యిప్పు డగ్గం బయ్యెన్. 3 యొ
ప్పదము...విని కల్పతరు వైనఁ, దలయూఁచి కొనియాడ వలయువాఁడు... కన్నీ రడంచుచు...
నోర్తుఁ. 4 సుసారగత. 5 మెరియ. 6 వెట్టె.

బూనఁగ నియ్యకొంటి నని బోరన నశ్రులు గ్రమ్ము చుండఁగన్.

211

ప. మఱియును.

212

చ. కడుఁబసిబిడ్డ వీఁ డొకటి గా దవు నా నెఱుఁగండు ముందరె

య్యెడ నొకపా తెఱుంగఁ డెద యెంతయుఁ గోమల మెప్పు డైన సేఁ

గుడువఁగ బిల్తుఁ గాని తనకుం గలయాకటిప్రాద్దెఱుంగఁ డీ

¹కొడు కిటు వోకకున్ మనము గుండెడు నిన్ గని యూఱడిల్లెడున్. 213

తే. ఎప్పు డెయ్యెడ నేమిట నెట్టు లరయ, ²వలసె నమ్మెయి నారయు మలసి డస్సి

నొచ్చి యెనను నేమఱ కిచ్చఁ దలఁచి, తడవి నాచేత దీవన వడయు మమ్మ.

వ. అని యప్పగించె నేనును వనవాసకాలంబున నానేర్చువిధంబున మీకు నెల్లను

³గారా మైనతమ్ముని నమ్మెయిం బరికించికొని వచ్చితి నిపు డజ్ఞాతవాసాయాసి

తుం డగునతని నాకు ననుసరింప వెరవు గామింజేసి చేయునది లేక చింతిల్లు

చున్నదాన నాతెఱంగు వినుము.

215

సీ. ద్రుపదభూవిభుఁడు పుత్రులకంటె నెంతయుఁ, బెంపు సేయుచు గారవింపఁ బెరిఁగి

కుంతీమహాదేవికోడండ్రలోపల, నగ్గలంబుగఁ గొనియాడఁ బరఁగి

ప్రాణంబులకు నెల్లఁ బ్రాణంబుగా మీరు, నెయ్యంబుతెయ్యంబు నెఱప నడచి

మదిఁ దల్లిదండ్రులమాఱుగాఁ గొని జను, లనిశంబు భక్తిసేయంగ నెగడి

తే. రూపగుణవిక్రమంబులరూఢి కెక్కు, నట్టికొడుకులఁ గని భరతాన్వయంబు

నందు నాయిల్ల యిల్లుగా నతిశయిల్లి, తగవుమై బాంధవులచేతఁ బొగడు వడసి.

మ. వినుతింపం దగురాజసూయమునఁ బృథ్వీదేవతాకోటి కె

ల్లను ⁴సంతృప్తి యొనర్చి వారిదయఁ గల్యాణాత్మ నై పుణ్యవ

ర్తన పాండుక్షీతిపాలుకోడ లనఁగా రాజన్యమాన్యప్రియాం

గనలం దెల్లఁ బొగడ్త గంటి నతిలోకం బైనమీమన్ననన్.

217

ఉ. ఏను మనంబుపెంపు సెడి యిప్పుడు ⁵నీచతరప్రచారముం

బూని నికృష్ట నై యుదరపోషణకై తగ వేది యెంతయున్

దీనతఁ బొంది యిమ్మెయి సుదేష్టపనుల్ గనునన్నఁ జేయుచున్

హీనత నున్కి మీకు వగ వేమియుఁ జేయద యేమి సేయుదున్.

218

క. పని వంపఁ గాని యొకతకుఁ, బని సేయ నెఱుంగ నన్నఁ బనిగొనునెడఁ బాం

డునియగ్రమహిషి గొంకుచుఁ, బని గఱపెడుచందమునన పనుచు తెఱుంగవే.

ఉ. బిల్లరు రాజుదేవులును నొడ్డులు రాచినచందనంబు మే

నెల్లఁ జెమర్పఁగా నలయ కేను శ్రమంపడి నిల్చి నిల్చి య

ల్లలన మార్దవం బొనరునట్లుగ నెట్టకునేని రాచి మీ

1 కొడు కని పోకకున్. 2 వలయు నెమ్మెయి...తడవి నాచేత. 3 గారాబ మైన...యా సగతుం. 4 సంతృప్తి. 5 నీచతరప్రచారమున్ ; నీచతనమ్ము నిమ్ములన్.

తల్లికి భక్తిఁ బెట్టెడువిధంబునఁ బెట్టుదు బ్రహ్మఁ దిట్టుదున్.

220

ఉ. నున్నదనంబుగా నలుఁగు నూరియుఁ జందన మట్లు రాచియుం

బన్నుగఁ గ్రొత్త లై నకలపంబులు గూర్చియు నాసుదేష్టకుం

గన్నులసన్నలం బనులు గైకొని ¹వారక చేయు చుండుటన్

మున్నటు లున్నపాణితలముల్ ²బలుగాయలు గాచెఁ జూచితే.

221

క. అనుచుం దొరఁగెడునశ్రుల, మునిగినమో మతనివక్షమునఁ జేర్చిన న

వ్వనితయవస్థయ తాల్చుచు, ననిలసుతుం డడలె ³డెంద మలమటఁ బొందన్.

తే. అట్టియెడఁ దన్నుఁ దాన యూరార్చికొనుచు

⁴నంబుజానన నెమ్మొగ మల్లఁ దుడిచి

యనునయించి తత్కరములు దనమొగంబుఁ

గదియఁ జేర్చుచు నిట్టూర్పుగాడ్పు నిగుడ.

223

వ. చింతాక్రాంతుం డైనకొంతేయునకు నయ్యింతి యిట్లనియె.

224

తే. ఇందఱకు నిన్నిభంగుల నిడుమ గుడువ, వలసె ధర్మతనూభవువలనఁజేసి

దాయ లొడ్డినమాయజూదంపుటురులఁ, బడి కులంబున కాతఁ డిప్పాటు దెచ్చె.

ఉ. అక్కట మోసపోయి యడియాసలఁ జావక యున్నదాన ము

⁵న్నొక్కెడనే దురంతదురితోత్కటబాధలఁ బెట్టి యున్ననా

కెక్కడి దుఃఖశాంతి గడ యెద్దుట యెమ్మొయిఁ గల్గ నేర్చు మీ

ముక్కున నూర్పు గల్గ నొకమూర్ఖునిచేఁ బడితిన్ సభాస్థలిన్.

226

క. మీ రేమి సేయుదురు దై, వారంభము గాక శుభము నశుభంబును సం

⁶సారులఁ దనతనతటి నని, వారణఁ బొందంగ మాన్ప వచ్చునె దానిన్. 227

ఉ. కావున మీర లభ్యుదయగౌరవ మొందుట యాత్మఁ గోరి యే

సేవిధి నైన నాపదల కెల్లను నోర్చెద దాని కేమియీ

⁷కావర మైనకీచకుండు గామనిపీడితుఁ డై యలంతులం

బోవక యేచి పట్టుకొనఁ బోయిన దూతెదఁ గాక యిమ్మొయిన్.

228

తే. వానిఁ దెగఁజూడ వై తేని వాయుపుత్ర, నీవు గనుఁగొన నురి నైన నీర నైన

నగ్ని ⁸నైన విషంబున నైన నేను, మేను దొఱఁగుదు నెట్టు నీయాన సుమ్ము.

వ. అనిన వృకోదరుండు చిఱునవ్వు నవ్వుచు నిట్లనియె.

230

చ. జలజదళాక్షి కీచకునిఁ జంపుట కిమ్మొయి ముట్టఁ బల్కఁగా

వలయునె యేను జూడ ననివారణ నిన్నుఁ బరాభ⁹వించి వాఁ

1 పాయక. 2 పలిగాయలు. 3 దేహ. 4 తోయజానన మొగ మల్లఁ దుడిచితుడిచి.

5 నొక్కతేనే ; నొక్కరినే...దుఃఖవార్ధి గడ యీదుట. 6 సారులకుం దమ తటి... వానిన్. 7 కావర...వేచి పట్టు...దూతెదఁ. 8 నైనను సేవిషమాని యైన. 9 వించె వాఁ.

¹డిల మన నింక నాండ్రకును నెవ్వరు భంగము నీగఁ జాలునా
రలఘుమదీయ బాహుబల మప్పుడ చూపనితప్పు సాలదే.

231

తే. ఎల్లి యెల్ల విధంబుల నెందుఁ జొచ్చె, నేని నాధర్మ తనయుండు దాన నచ్చి
యడ్డపడెనేని నీవ పెంపారుకరుణఁ, గాచితేని నాచేఁ బడుఁ గీచకుండు. 232

వ. వానిదెసం జింత యావంత వలవ దమ్మాటలు విడువు మని యూఱిడ్డిం బలికి
దుర్దశల నలందురునవ్వెలంది²డెందంబుకుందు వాపం దలంచి యిట్లనియె. 233

సీ. చ్యవనునివాంఛకు సంయాతినందన, యిడుమలఁ గుడువదె యడవిలోన
రాఘవుతోడ నరణ్యవాసము సేసి, సంతాప మందదె జనకతనయ
కుంభసంభవునకై ఘోరదుర్గముల లో, పాముద్ర యలజడిపాలు గాదె
నలునిపిఱుందఁ గానల కేఁగి దమయంతి, మనుజులు వడసియుమ్మలిక నడదె

తే. వారు సైరణ సేసి దుర్వార⁴మైన, నిరతిశయదుఃఖభారంబు నిస్తరించి
సౌఖ్య మొందరె నీవు నాచందమునన, యాపదల కోర్చి సంపద లనుభవింపు.
వ. దుర్యోధనదుశ్శాసనకర్ణశకునిసైంధవప్రముఖం బగుదుష్టలోకంబు సధోలోకం
బున కనుచునంతకు మదీయాంతరంగంబు చింతాభరభుగ్నంబును సవమాన
పంకమగ్నంబును గోపోద్విగ్నంబును నై వేగిరపడుచున్నయది ధార్మిరాష్ట్ర
లకుం గాలావసానం బైనయట్లు సమయకాలావసానం బయ్యె సజ్జతవాసంబు
నకుం జొచ్చి పదునొకొండునెలలు సని పండ్రెండవనెల వర్తిల్లుచున్నది దీనికొ
ఱంత దీతిన నీదువంతయుం దీఱు నూఱిడ్డిల్లి యుండుము సింహబలుండు నిన్నుఁ
బరిభవించి మైమైతోనయునికిం జేసి యెల్లియుం జెనక వచ్చు నీవుం గ్రమంబున
నొడంబడుట భావించికొని వానికి నర్తనశాల సంకేతప్రదేశంబుగాఁ జెప్పి
యొంటిమెయిం జనుదేర నియమింపుము వాడు వచ్చిన నాసాబగునిం దెగఁ
జూచి నీకుం జూపి నీచిత్తంబు వడసెద నిత్రైఱంగుదప్ప నొండువిధంబు గర్తంబు
గా దిదియ నిశ్చయం బిట్ల చేయువార మిమ్మాటలవలనం దప్పవు గాని వేగుచు
న్నయది జనులు మేలుకొంచి మనలం గాంచిరేని వంచన బయలువడినం
గార్యంబు దప్పుఁ గీచకవధంబునకుం బూనిన నామనోరథంబు దుదిముట్ట
వలయు నిజశయనస్థానంబునకుం బొమ్మని శయ్యాతలంబు విడిచి యత్తన్విం
దటిమి కొన్ని యడుగు లనిచి మరలి మారుతాత్మజుండు గలుషితాత్మం
డగుచు సెజ్జకు వచ్చె నచ్చెలువయుం దననిద్రించునెడకుం బోయి పర్యంకభా
గంబునం దనువు వైచి యంకిలి దేఱనిడెందంబు గొందలంబుతోడి నిశ్చ
యంబుఁ బొరయ నిద్రం బొరయనికనుదోయి మొగిడ్చి యుండె నంత. 235

1 డిల మగ లింక. 2 డెందం బలరునట్లుగా. 3 కై శర్యాతి... 4 ఘోర. 5 మెయి
గానక (మెయితోడన) ...దెగటార్చి...మిమ్మాటల(వలనం దలంపముగాని) వెలిపుచ్చమిం దలంపు
గలిగి సేయుదముగాని.

—|| ప్ర భా త కౌ ల వ ర్ణ న ము. ||—

- తే. ద్రుపదనందన పరిభవదుఃఖమునకు, నుల్లమున దురపిల్లుచు నున్నసరసి
వేడినిట్టూ¹ర్పులో యన వెడలె గ్రొత్త, తావి మూతులు విచ్చునె త్తమ్మివిరుల.
- క. విచ్చెం దిమిరము గాఁపులు, వచ్చె మధుపకులము లబ్జవనముల కురులం
జొచ్చె విరులు తరులతికల, నిచ్చె రథాంగములు వంత యెల్లఁ దొగలకున్.
- సీ. పెనకువఁ ²దనిసినతనువు లొండొంటితోఁ, గీలించి నిద్రించి మేలుకాంచి
తరుణులుఁ బతులు వాతాయనంబుల నల్లఁ, బొలయువేఁబోకటి మలయపవను
నింపారుచోఁకున నిగురొత్తుచిత్తంబు, లెలసి యొండొరులపైఁ బొలయుచూడ్తు
లాదట నుపకరణావలి వెడవెడ, యాదరించుట రాగ మడరఁ దొడరి
- తే. కేళి నలిపిరి భవనదీర్ఘి కలతమ్మి, విరులనెత్తావి నెనయంగ బెరసి చెమట
పొడముమేనులతనికంపు వోచి తఱచు, టూర్పుగాడ్పులపరిమళ ముల్లసిల్ల.
- తే. రాలి యున్నపుష్పప్రకరము విదిర్చి, చెన్నుగా నున్న సేసినసెజ్జ యనఁగ
వేగుటయుఁ జక్కలన్నియువిరిసి విశద, భాతిఁ జెలువొందె జూడనంబరతలంబు.
- వ. ³తదనంతరంబ యల్ల నల్లన తెఱపి యిచ్చి యవులవులం జనునంధకారంబు దూ
రంబులయందును లే కునికివలనం గడ శ్లష్పళించి నెరసి విరసినం బొలుచుకలు
కట్టలుం బోనిదిక్టటంబులును దమపాసినకందువలు రోసి యెత్తినమెడలును బచ
రించినచూడ్కులు వేడ్కలం గ్రం దైనడెందంబులుం గలిగి మెలంగుచు
నొండొంటి బిట్టు గాంచి యొదవునమ్మదంబునం బొదలుమేనులు బెరయించి పర
మానందంబునం జొక్కుచు జక్కవకవలు గలసి పొలసి నలిరేగి చెలంగుచు
రేయింటియాకటిపెల్లున గొదగొని కమిచి చంచువులం దిగిచి త్రుంచి యానుచు
నిక్క డక్కడఁ బఱచినం జక్కువడి యున్న మృణాళశకలంబులవలన బాల
చంద్రశతాభిరామంబు లగుశంభుజలమూర్తివి శేషంబులుంబోనిసరోవరంబు
లును జీకటి వాసినం బ్రభాతం బనువంతమానిసి మెలంగి ముసుంగు పుచ్చి
నట్లు మేలుకని యెఱకలు వొదల విదిర్చి కూర్చికొని కలగొనం బలుకుపులుఁ
గులయెలుంగులవలన నొండొంటిం దెలుపుకరణి నొప్పుధరణీరుహంబులును
బరఁగునరుణోదయరాగపటలంబు నెనయు కెంజాయ రంజల్ల వికసిల్లురక్తార
విందంబుల దందడి నెగసి చరించుచంచరీకంబుల యెఱకలనెఱుల గిఱికొని
క్రొత్తయగుకాంతిప్రవాహంబులం గడలుకొల్పుపుష్పొల్లు డుల్చి రాల్చుచుం
బొలయుమలయానిలంబునం గ్రాలుమవ్వంపుఁదీవలఁ గడివోయి తొరఁగినవిరుల

1 రుపో...తావి మూతులు. 2 దనియని (దనరిన) ...మలయువేఁబోకటి...సోఁకున...

బొలసి...వాదరించుచు...క్రొత్తావి...దొడరుమేనుల తగుకంపు; తనిగప్పు; తఱిగంపు; తగునింపు.

3 తదనంతరంబున... నెగసి విరిసి(నం బొలుచు చుక్కలకట్టలుం; నం బొలుచు కలువకట్టలుం)

నచాలు చుక్కలకట్టలుంబోని...పెల్లునం దగ గొని కదిసి...కలగొని పలుకు...రక్తారవిందంబుల

వలన మీనకేతనపురాతనబాణశాలలుం బోనిలతామండపంబులును మొగి
డియు జగంబుసంధ్యాంజలిపుటకరణంబుల ననుకరించువిధంబునం దర్శనీయం
బు లగుకుముదవనంబులును నేమేనినెపంబున నొండొరుల మేలుకాన్పురమణ
రమణీజనంబులనర్థాలాపంబులన్ బెరయుదరహాసంబులకాంతిఁ దెలుపెక్కు
నట్లు వెలరాదుదీపంబులును మునుకడ వచ్చి యెఱుక సేయమికి వాతాయన
పవనునిపయిం బుట్టినయలుకవిధంబున వేగుఁబోకట నంకురించు మదంబునఁ
గెంపు గడురుట నిద్ర లేమి సని శంకింపక యింపునం గదియువిదగ్ధవిటజనం
బులమనంబులం దిగుచు లలనాలోచనంబులును రేపకడ వనలక్ష్మీపురశ్రీ నలంక
రించువడుపున నెడపడక యెల్లెడల నిగుడువిభాతకుసుమకదంబపరిమళంబును
నై యున్నంత.

240

సీ. నీరజాకరములు నిష్ఠమైఁ జేసిన, భవ్య¹తపంబులఫల మనంగ
దివసముఖాభినందితచక్రయుగ్తకం, బులయనురాగంపుఁజ్రో వనంగ
హరిహరబ్రహ్మమహానుభావంబు లొక్కటి గాఁగఁ గరఁగినగట్టి యనఁగ
నతులవేదత్రయలతికాచయము పెను, పొందఁ బుట్టెడుమూలకంద మనఁగ
తే. నఖిలజగముల కన్దెఱి యగుచు జనన, మాజకరపుటహృదయనరోజములకు
ముకుళనంబును జృంభణంబును నొనర్చి, భానుబింబంబు పూర్వాద్రిపై వెలింగ.
వ. ఇట్లు సూర్యోదయ మగుటయు సమయసముచితకరణీయంబులు వేగిరంబ నడపి
²వేగిరపాటుతో సింగారంబు నేసికొని సింహబలుండు.

242

క. తనమదిఁ గదిరినతమకం, బునఁ జడిముడి పడుచు ద్రుపదపుత్రికపై నూ
నినవేడ్క దిగువ ³నొకటియుఁ, గనుఁగొన విన లేక మదనకంపితుఁ డగుచున్.
వ. అతిత్వరితంబ సుదేష్టమందిరంబున ⁴కరుగుచు నంతరంగంబున.

244

ఉ. చయ్యన నేఁగి యంబుజవిశాలవిలోచనఁ గాంచి. ప్రీతిమై
నయ్యెడ నేకతంబ హృదయం బలరం దగఁ బల్కి యొక్కమై
నియ్యకొనంగఁ జేసి యెలయించెద నిక్కకుఁ దార్చి నేర్పునన్
శయ్యకుఁ దెచ్చెదం గుసుమసాయకుపూనికి నేడ తీర్చెదన్.

245

క. అని యువ్విల్లూరుచు వెనఁ, జని కేకయరాజపుత్రి సదనంబున న
య్యనిమిషచారువిలోచన, ⁵యనురూపవిధాననిరత యై యుండంగన్.

246

చ. కనుఁగొని యప్పు గ్రొత్త యగుకౌతుకవృత్తి మునింగి పల్లటి

నందంద దందడినెరసి...విదిల్చి రాల్చు (బెరల్చి రాల్చు) చుం...దీపల వాసనలం గడివోయి...
పురాణబాణ...జనంబుల...కరంబుల...లలనాలోకనం...నెడపక.

1. తపనపుణ్యఫల ; తపంబునఫల...గుట్టి యనఁగ; ఘటిక యనఁగ...వేదత్రయ...కట్టె
లు యగుచు. 2 చిడుముడిపాటు. 3 నెద్దియు ; నొంటిం. 4 కరిగియు. 5 యొక్కమై...
నిక్కకుఁ దాఁచి. 6 యనురాగవికాసనిభృత.

- ల్లినధృతితోఁ గ్రమం బరయ లేనిమనంబు చలింప నచ్చటన్
¹జను లెడ యాట గాంచునెఱి సాలక గ్రక్కున నింతిఁ జేరఁగాఁ
 జనియె విధాతృలుబ్ధకవశంబునఁ బోవుమృగంబుచాడ్పునన్. 247
- వ. చనుటయు ద్రౌపది యతనిం, గనియుం గాననివిధంబు గైకొని చిత్తం
 బున బెదరక తనముందటి, ²పనివెరపున నుండె భీముపలుకులయూతన్. 248
- న. అట్టియెడ. 249
- సీ. ఎవ్వరితో నైన నెలుఁ గెత్తి యొక్కింత, ³పని లేనివెంగలిపలుకు వలుకు
 మట్టియ లొండొంటి బిట్టు దాఁకఁగ నేల, నందంద మునిగాళ్ల నప్పళించుఁ
 గడు వికారంబుగా నొడ లెల్ల విఱుచుచు, మలఁగి రిత్తకు రిత్త సెలఁగి నవ్వుఁ
 దాశంబుగాఁ గరతలమునఁ బెలుచఁ గం,బంబు వ్రేయుచు వెడపాట వాడు
 తే. మలయు నంతంతఁ జేరువఁ బొలయు నింతి,దన్నుఁ జూడమి కెంతయుఁ దల్లడిల్లు
 నిక్కడక్కడవడుఁదగు లినుమడింపఁ, జూచునత్తన్విఁ బొరిఁ బొరిఁగీచకుండు.
 వ. ఇట్లు బహుప్రకారంబు లగు⁴దుర్విలాసంబులు నేయుచు నద్దురాత్తుండు ద్రుపద
 నందన డాయంబోయి. 251
- ఉ. భాగ్యము గాదె నీచరణపద్మము లెప్పుడుఁ జేరి కొల్వఁగా
 యోగ్యత గల్గెనేని నను నొక్కని నొల్లవొ కామసౌఖ్యవై
 రాగ్యము నీమనంబునఁ దిరంబొ నిజం బెఱుఁగంగఁ జెప్పు సౌ
 భాగ్యము ⁵గుందునే మగలపై నొకయించుక చూడ్కి నిల్పినన్. 252
- ఉ. ఆలము సేసి నాతగుల మాఱడి వుచ్చఁగ నేల బేల న
 న్నేలి యనంతభోగముల నిచ్చమెయిన్ విహరింపు నిత్యల
 క్షీలతికాలవాల మగుజీవన మంతయు నీమొగంబ కాఁ
 బాలన సేయు మిప్పురముభామిను లెల్లను నిన్నుఁ గొల్వఁగన్. 253
- ఉ. రాజుల నెల్లనుగ్రసమరంబుల వ్రేల్కిడి నోర్చి పేర్చి యీ
 భూజనకోటి నా దగువిభుత్వసమగ్రత ⁶నాదరింప వి
 భ్రాజితరాజ్యతంత్రములు పాలనసేయుదు నేన వీటికిన్
 రా జనఁగా నెపం బిడి విరాటుసకుం దగఁ గూడు వెట్టుదున్. 254
- వ. కావున. 255
- క. నీ వొకత వేల యిలఁ బది, వేపుర నే వలచి పట్ట వెదకిన నడ్డం
 బై వచ్చి వలదు నా నిం, ⁷దేవాఁడు మగండు దీని నెఱుఁగవ కంటే. 256
- చ. విరటుఁడు సూచు చుండ నిను వేపురముందట ⁸నట్లు ద్రోవ నొ

1 జను లెడయాల (జను లెడయాట) ... ముగ్ధమృగంబు. 2 యనువున నట్లుండె భీము
 నాశ కలుగుటన్. 3 పస...లీలఁ గం,బంబు. 4 దుర్వికారం. 5 గం (మం) దునే. 6 నా
 కరించి. 7 దేవాఁడి మగండు (దేవాఁడు గలండు). 8 నట్లు తాఁచ.

- క్కరుఁడును గాదు గూడ దనఁ గల్గెనె పోటరు లైనభర్త లే
వురు గల రంటి వారియలవుం జలముం ¹గడగంటి నింక నె
వ్వరు గల రెట్లు దప్పె దనివారణఁ బట్టెద నెందుఁ జొచ్చినన్. 257
- వ. అనిన నవ్వెలంది వీఁడు దమకించి యున్నవాఁడు నాయంత్రించుమాటలకు
మున్న కదియంబడినఁ గర్జంబు దప్పు నని విచారించి. 258
- తే. బహువిధంబుల నమ్మెయిఁ బలుకునతని
పలుకు లేర్పడ విని మెత్తఁబడినయట్లు
సుభగ మెయివడిచూపుగాఁ జూచి తనదు
హృదయ మెఱిగించుతెఱఁగున నిట్లు లనియె. 259
- చ. వల దని యెంత సెప్పినను ²వావిరి వై కడువేగపాటుమైఁ
బలుమఱు నెల్లెడం దొడరఁ బాతెదు నీహృదయంబునట్లకాఁ
దలఁపు మనోజుతూపులకుఁ దక్కటిచిత్తములం గడంగి వి
చ్చలవిడి నేత గర్జమె విచారము గోర్కికిఁ గానివావియే. 260
- క. మగ లడఁకువ ³నుండక తమ, తగులమ పాటింతు రెట్టితగులం బైన
మగువల యెడలన యడఁగుం, దగవు విడిచి యడిచిపడరు ధైర్యము పేర్కెన్. 261
- ఆ. ఇట్లు లగుట యెఱిగి యెల్లభంగుల రహ, న్యంబు గోలుపోనియట్లు గాఁగ
నడరునీదుకోర్కి కనురూప మెట్టిది, యట్టిభోగభంగి ననుభవింపు. 262
- చ. అనవుడుఁ గీచకుండు హృదయంబునఁ బొంగి లతాంగితోడ ని
ట్లను ధృతిఁ గోలుపుచ్చెఁ గుసుమాయుధుఁ డేటివిచార 'మిట్లు లే
ప నగునె యైన నీ దయినపం పెదఁ గైకొని చేయువాఁడ నే
యనువున నెప్పు డెయ్యెడ నిజాభిమతం బొడఁగూర్తు చెప్పుమా. 263
- క. అని పలికినఁ బాంచాలియుఁ, దనయురులం గీచకుండు నగులుట భావం
బున నిశ్చయించి యిట్లను, ననురాగాయత్తచిత్త యెసదివోలెన్. 264
- ఉ. ఉత్తర లోనుగాఁ గలపయోజముఖుల్ పగ లెల్లఁ బ్రీతితో
నృత్తముఁ జేసి పోవఁ గమనీయరహస్యవిధిన్ ⁴నిశీధిని
వృత్తము గోరువారలకు వేడ్కకుఁ బట్టగుచుండునాగృహం
బుత్తమ మితైఱంగునకు నొంటిమెయిం దగ నీవు వచ్చినన్. 265
- క. అనిన నతఁడు వికసిల్లుచు, నను నమ్మెయి నేల్లికొనిన నలినానననీ
యనుమతి సేయనెయొక్కఁడఁ, జనుదెంచెద నేటిరాత్రి నమ్మదలీలన్. 266
- తే. ⁵ఇదియ నిశ్చయ మిమ్మాట వదల కుండు, మనిన నీ వొక్కరుండవ యరుగు దేర

1 దగఁ గంటి. 2 వావిరి మై...పాతెదు నీహృ...గరంగి విచ్చలవిడి. 3 నూచక
...యెడఁ దన. 4 మింక. 5 గడంగి యి. 6 ... నిశ్చయార్థ...పదలక, యుండు మనిన
నీవు నొక్కరుండ, వరుగుదేరవలయు నటుగాకయున్న నే, నిలుచుదానఁ గాను నిమ్మనంబు.

వలయు లేకున్న నయ్యెడ నిలుచుదానఁ, గాను జూనిక్కువం బని పూని వలికి.
క. మన మియ్యెడఁ బెద్దయుఁబ్రొ¹ద్దనుమానము లేక మాట లాడుట దగ దీ
వును బొమ్మేనును నా దగు, పని సేసెద ననియెఁ గమలపత్తాననయున్. 268

చ. సమయము నిర్ణయింప విని చంద్రనిభాననపల్కు లష్ట చి
త్తమునకు నింపు వెంపఁగ ముదంబునఁ గీచకముఖ్యుఁ డాత్మగే
హమునకుఁ బోయె నమ్ముదిత యచ్చట వెండియుఁ బ్రస్తుతక్రియా
సముచితవర్తనంబుఁ దగఁ జల్పి మహానసశాలలోనికిన్. 269

—|| ద్రాపది భీమునితోఁ గీచకుఁడు నర్తనశాలకు రాఁబోవుటం జెప్పట. ||—

క. చని వెడ వికసిల్లెడునా, ననపద్మముతోడ ననిలనందనునకు ని
ట్లనియెఁ జతురోక్తిరీతి య,తనిగూఢకోధవహ్ని దరికొల్పంగన్. 270

క. నాకొఱతఁ దీర్చి వచ్చితి, నీకొఱతయ యింక సూతునిం దెగఁ జూడఁ
లోకము వంచింపను దగు, చీకటిరే యొదవ నేమి సేసెదో చెపుమా. 271

వ. అనిన విని దరహాసితవదనుం డగుచు వృకోదరుం డిట్లనియె. 272

క. నన్నడుగ నేల నీవును, నన్నీచుఁడు నేమిమాట లాడితి రది నా
కున్నట్టు లెఱుఁగఁ జెప్పుము, నిన్నే మెచ్చించువాఁడ నీరజవదనా. 273

వ. అనినఁ బాంచాలి సుదేష్ణమందిరంబునం దా నుచితాచరణంబున నునికియు
సింహబలుండు సింగారించుకొని వచ్చుటయు రేయింటిమాటలవలనం దాను
బెదరమియు వాఁడు సామభేదదానదండంబులు సూపి పలుకుటయు దానికి
మెయికోలు భావించికొని క్రమంబునం దగినసంభాషణంబు సేసి నాట్యమండ
పంబు సంకేతస్థలంబుగాఁ జెప్పి యొక్కరుండ వచ్చువాఁడ వని నియమించు
టయు నద్దురాత్తుండు ప్రముదితాత్తుం డగుచు రాత్రిసమయంబున నయ్యెడకు
నొంటిమెయిం జనుదెంచువాఁడై చనుటయుఁ దెలియం జెప్పిన నతండు పర
మాహ్లాదంబునం² బొంది. 274

శా.క్రోధం బప్రతికార మై హృదయముం గుందింప నత్యంతచిం
తాధూతాత్ముఁడ నై ననాకుఁ బరమోత్సాహంబు సంధిల్ల దు
స్సాధం బై నవిరుద్ధకార్య మిటు లాసన్నంబుగా సంఘటిం
తే ధర్మాత్మజుఁ డాత్మ మెచ్చఁ బగ సాధింపంగఁ గా న్పల్పమే. 275

వ. అని పలికి కొండొక విచారించి. 276

క. వెఱవక సంకేతించిన, తెఱఁగున నయ్యెడకు నరుగుదెంచునొకో కొం
దఱుఁ దెచ్చునొకో వెడఁ గై, యతిముటి వెలివుచ్చునొకో రహస్యం బెల్లన్.

ఉ. ³అట్టిద యేల చేయు ననయంబు నయం బొడఁగూడఁ బల్కి నీ
విట్టితెఱంగు సేయు మని యేర్పడఁ జెప్పిన వాని కత్తటిం

- బుట్టినసంతసంబుననువుం బరికించితి కాదె యింకని
టటనఁ డెట్టు లైన హృదయంబున నెక్కడిశంక వానికిన్. 278
- ఉ. వచ్చు మదాంధవృత్తి ననివారణ ¹నొక్కఁడు నాట్యశాలకుం
జొచ్చు నవశ్యమున్ వెదకి చూచి ననుం గని యష్ట సంగరం
బిచ్చు మదీయబాహుబలహీనబలుం డయి నీకుఁ బ్రీతిగాఁ
జచ్చు నసంశయం బిది విచారము లిన్నియు నింక నేటికిన్. 279
- వ. అని నిశ్చయించి వృకోదరుండు వెండియు నిట్లనియె. 280
- మ. బలియుం డాసాబగుండు భావభవదర్పభ్రాంతుఁ డై వచ్చి ని
శ్చలసర్వాంగత నున్న నన్నరసి నీచందంబు గా కున్న నా
కులతం బొందెడు నష్ట మండపము సంక్షోభింపఁగా ²నేతుఁ గ
ట్టుకన్ బెబ్బులి గోల వేసినటు లుగ్రాకార మేపారఁగన్. 281
- క. ఎఱిగి పిలుసనిన వెనఁ బై, కుఱుకుదు సాళువము గాకి నొడిసినభంగిన్
వెఱచఱవం బొదువుదుఁ బఱి, పఱిసేయుదు నీదుపూన్ని పారం బెయిదన్.
- ఆ. నాదుబాహుబలమునకు మాఱుకొనఁ జాలు, భుజబలంబు గలిగి పోక ³చిక్కఁ
బెనఁగి నన్నుఁ గొంత గినియింప నోపెడు, చంద మైన వినుము సరసిజాక్షి.
- మ. అవనీచక్రము సంచలింపఁగ దివం బల్లాడ నాశాచయం
బవధూతంబుగ గోత్రశైలనికరం బాకంపముం బొంద న
ర్ణవముల్ ఘూర్ణన మొందఁ గ్రోధము గృతార్థత్వంబు నొందించి చి
త్రవధప్రోధి వహించి సూతునకు రాద్రం బేర్పడం జూపెదన్. 284
- వ. అనినం బాంచాలి సంచలితస్వాంత యై నిజాంతర్గతంబున సతనితీవ్రక్రోధంబు
గుప్తసాధనంబునకు బాధకం బగు ననిబోధింపం దలంచి యిట్లనియె. 285
- ఉ. ఒవ్వనివారు నవ్వ మహిమోదధి ధర్మసుతుండు దీనికిన్
నెవ్వగఁ బొంద భూజనులు నింద యొనర్పఁగ నే నొనర్చునీ
చివ్వకు నీవు నల్కమెయిఁ జేసినయాపని గూఢవృత్తికిన్
ద వ్వగునేని ⁴నియ్యభిమతం బొడఁగూడియు నిష్ఫలం బగున్. 286
- క. కావున వంచన బాహిర, పోవక యుండంగ మనరిపుం బరిమార్చుం
గా వచ్చునేని నట్టిద, నావల పటు గాక తక్కినను వలదు సుమీ. 287
- వ. అనిన విని ద్రుపదనందనకుం బొండునందనుం డిట్లనియె. 288
- చ. మదమునఁ గీచోకాగ్రజుఁడు మార్కొని నిల్చిన వీక మైమెయిం
గదిసితిమేని నప్పుడు ప్రకాశరహస్యవిభేదబుద్ధి నా
కొదవునె యైన నేఁ దలఁచి యోపినభంగి నిగూఢవృత్తిమై

1 నొక్కఁడ.

2 నేతుఁ...గోల నేచినటు.

3 చిక్క, వెనఁగి.

4 నాయభి.

5 కాదముఁడు నీకయై వదిలివెళ్ళినా

బదిలము గల్గి తిన్ననియుపాయమునం దెగఁ జూతు నాతనిన్.

289

క. అనవుడు జయలక్ష్మీం జే,కొను మని దీవించి యింతకుం గేకయనం

దన నన్నుఁ దడవుఁ దడయం, జన దియ్యెడ నని లతాంగి సనియెం బ్రీతిన్.

వ. మారుతసుతుండును గృతనిశ్చయుం డై యుండె నట గీచకుండు గందర్ప

దర్పగోచరుం డై పరిజనంబుల వంచించి యేకాంతస్థలంబున.

291

→ కీచకుండు ద్రౌపదియందలిమోహంబునఁ బరితాపంబు నొందుట. ←

సీ. నామాక్షిరుచిరలావణ్యంబు భావించుఁ, దన్వంగిరూపు చిత్తమున నిలుపుఁ

గంబుకంధరచెన్నుకై వడి దలపోయు, నంగనసౌకుమార్యము దలంచు

భామినిసహజవిభ్రమ మెదఁ గీలించుఁ, బడఁతిచెయ్యులు మదిఁ బట్టుకొలుపు

మానినిగరువంపుమాటపొం దూహించు, దళితాబ్జముఖితిన్నదనము మెచ్చు

తే. నడరికొర్కులు చిట్టుముట్టాడ వెడఁగు, పడినయుల్లంబు పట్టునఁ బలుపఁదనకు

వశముగా కున్న నెంతయువంతఁబొందుఁ, జింతయెనకంబు వడిగొనిచిక్కువలుప.

చ. తలరు నలందురు¹ నవయుఁ దాపభరంబున వెచ్చనూర్పు మే

నలయఁగ నొల్లఁబోవు వెగ డందుఁ గలంగుఁ బరిభ్రమించుఁ గొం

దలపడుఁ దల్లడం బడరి ధైర్యము దూలిన బెగ్గడిల్లు వి

చ్చలవిడిఁ బేర్చు నెవ్వగలసందడి డెందము గంది చేడ్పడున్.

293

వ. ఇవ్విధంబున² మదనవేదనాదూయమానమానసుం డగుచు నిట్లని వితర్కించు.

సీ. పడఁతి న న్నూటడఁ బలికినభంగిన, నిచ్చమై నిక్కకు వచ్చునొక్కొ

వచ్చి తొల్లిటియట్ల వడిఁ ద్రోచి పోవక, పొలఁతి యిం పెసలారఁ బొందునొక్కొ

³తలపోత గలిగి యమ్మెలఁత వచ్చుటకు నొం, డొకవింత పుట్టకయుండునొక్కొ

గంధర్వు లేవురు గల రని చెప్పె న, న్నెలఁతుకమాటలు నిక్కమొక్కొ

తే. తెఱవ చిడిముడిపాటు సుదేష్ట యెఱిగి

వేడ్కఁ బని వంచు టుడిగి రా విడుచునొక్కొ

మదనుఁ డింతికి నొజ్జ యై మతకములును

నదను నెఱిగించి నాకడ కనుచునొక్కొ.

295

ఉ. నిక్కమపోలె నప్పు డొకనేరిమిమై ననుఁ ద్రోచి పుచ్చఁగా

నక్కమలాక్షి పొందు దగ నాడి తుదిన్ నిజ మేది నేటిరే

యిక్కకు రాక తక్కిన సహించునె⁴ నన్ మరుఁ డట్లు లైన నా

కెక్కడిప్రాణ మేటితను వెయ్యది నిల్కడ యేమి సేయుదున్.

296

క. అట్టేల రాక తక్కుం, గట్టిడియే యాలతాంగి గామాతురు నన్

బెట్టి యచటఁ దానికి మన, సెట్టు నిలుచుఁ దగవు విడువ నెట్టులు నేర్చున్.

1 సొగ (ల) యు...వెఱ గందు...మాలిన బెగ్గ...డెందము గుందు. 2 మదనకదనదో
ధూయ. 3 (తలఁ పాత్మఁ గలిగి)...దొ, నొండువింతలు పుట్టకుండునొక్కొ. 4 మన్మథు.

ఉ. దానికి నేటినిక్కము వృథా పరితాపము దక్కి ¹బాసమై
పూనికి డిగ్గద్రావి వెనఁ బోయెద నిప్పుడ పోయి ముట్టి య
బ్జాననఁ బట్టి తెచ్చి హృదయం బలరంగ ననంగతంత్రవి
ద్యానిపుణత్వ మేర్పఱిచెదం బ్రమదాంబుధి నోలలా ర్చెదన్. 298

ఆ. అనుచు సంచలించు నడియాసఁ గ్రమ్మఱఁ, బాసఁ దలఁచి ధృతికిఁ బట్టువెట్టు
మరుని కోహటించి యురియాడు²దుదిముట్టఁ, గాననిశ్చయించుఁగలఁగుఁదేలు. 300

వ. ³మఱియు నక్కోమలివలని ప్రేముడిం దగిలి.

సీ. పొడసూపిన ప్లెన వడిఁ బట్ట ⁴సమకట్టి, పరికించి కానక బమ్మరించు
మెలఁగినయ ప్లెనఁ బలికింపఁ ⁵దలఁచి ని,రూపించి లేమి నశ్రులు వహించుఁ
గదిసినయ ప్లెనఁ గాఁగిలింపఁ ⁶గడంగి, యారసి బొం కైన నలఁత నొందు
నొడఁబడ్డయ ప్లెన నడరి పైకొనఁ ⁷జూచి, చెన్నఁటియగుట నిశ్చేష్టఁబొరయు

తే. లలితవివిధవిహారంబులకు లతాంగి, యెలసి పొలసినయ ప్లెన నెలమిఁ గలసి
యభిమతక్రీడ సలుపంగ నప్పల్గించి, వెదకి ⁸రిత్యబయల్ గని విహ్వలించు.

—|| కీచకుఁ డుద్యానవనంబున విహరించుట. ||—

వ. ఇట్లు బహుప్రకారంబు లగుమన్తధవికారంబుల కగపడి నెగ డంది యమంద
సంతాపభరితాంతఃకరణం డగుచు సింహబలుండు పరిచారికాస్థానం జేసి
మజ్జనభోజనంబు లొకభంగి నడపినవాఁడై తదనంతరంబ మనోవేదనాపనోద
నార్థంబు మందిరారామభూమికిం జని తత్ప్రదేశంబున. 302

చ. కమలవనంబుపొంత నునుగా డ్చొకయించుక యాదరించుఁ జి
త్తమునకు దానఁ దల్లడము దన్కుటయుం జని గారవంపుఁజూ
తముకడ నిల్చు నిల్చి యది తాపముఁ బెంచిన లేతతీవజ్జం
పముఁ జొరఁబాటు నం దలఁత పైకొనినన్ వెడలున్ వెనుంబడున్. 303

ఆ. సుడియుగాలిఁ బువ్వుఁబొడిఁదన్ను ⁹గప్పునో, యనుచు బెగ్గలించు నగ్గలముగఁ
గురియు తేనియలకుఁ గొంకులతాగుల్కు, తరుసమీపములకు నరిగి యరిగి. 304

వ. ఇత్తైఱంగున నొక్కయెడ నయినను గా లూఁదక లీలోద్యానంబు గలయం
గుమ్మరుచు. 305

సీ. ¹⁰ఇంపైనప్రియ కాన నిచ్చి నిల్చినమధు, వాదట నానుమత్తాలివిభునిఁ
జెట్టుపల్ పచరించి చుట్టుఁ గ్రమ్మరి మనో, రమ నియ్యకొలుపుమరాళవిభుని

1 నాసమై. 2 మనమూఁత. 3 మఱియుమఱియు. 4 సమకట్టు. 5 దలఁచు. 6 గడంగు(గి), యాఱడి పోఁ కైన. 7 జూచు. 8 తా రిత్తబయ లని. 9 గప్పిన, బెగ్గలించు మిగుల. 10 ఇంచిన ప్రియకాంత కిచ్చి...ఇంపారఁ బ్రియకాంత యిచ్చినమకరంద, మాదట.

ఫలరసమొండొంటికెలమిఁజంచులనిచ్చు, మెయిన చొక్కెడుశుకమిధునములను
గమిఁ బొసి తలిరుజొంపమునకు మెయిమెయిఁ, దాఁకంగఁ జనుపికదంపతులను
తే. జూచి చూచి యుల్లంబున నేచి కోర్కు
లడరఁ జిడిముడిపడు మా)నుపడు వెడంగు
పడు వెనుంబడుఁ దల్లడపడు దురంత
చింతబారికి నగపడు సింహబలుఁడు. 306

వ. ఇట్టివలవంత నిక్కడక్కడ వడిఁ దిరిగి తిరిగి. 307

క. వగ ముట్టికొనినఁ జిత్తము, వెగ డొందఁగ మేను గలయ వెమ్మఁగ ధృతిపాఁ
తగల నొకతీవయింటికిఁ, దగి యుండెడుచంద్రకాంతతల్పము సేరెన్. 308

క. అం దొరగి కీచకుం డా, యిందీవరనయన నాత్మ నిడి వేడ్కమెయిన్
డెందము చన విచ్చలవిడిఁ, గందర్పుఁడు వెట్టి జేయఁగా నిట్లనియెన్. 309

సీ. కెంగేలు గేలితోఁ గీలించి నెయ్యంపు, మాటలఁ దగుమఱుమాట లార్తు
గుచము లురంబునఁ గుదియించి క్రమమున, నిటిసినకొఁగిట నిం పొనర్తు
నంగుళంబుల నల్ల నలకలు గబళించి, కెమ్మోవి యాని ¹యెక్కింతుఁ గాయ్య
మనము మనంబునఁ బెనఁచి కేళికిఁ జొచ్చి, సతిఁ దేల్తు సౌఖ్యరసంపునిట్టఁ

తే. దనివు మొదలైనఁ జగురొత్తు తమకమునకుఁ
బ్రాకు వెట్టుచు మగుడఁ బైఁ బడుచు నింతి
వింతభంగుల కెలయించి వెకలిఁ జేసి
యభిమతక్రీడనములకు సలవరింతు. 310

వ. అనుచు వెండియు నిగుడుమనోరథంబులను భావరతంబుల శిశిరోపచారంబులఁ
బ్రొద్దు గడపి కడ గానక. 311

క. మాయరవి యేల క్రుంకఁడొ, కో యను నిట్టేల తడసెనో యనుఁ గ్రుంకం
బోయెడుఁ జూ యిప్పుడ యను, ²దాయ వటిచె నను మనోజతాపముపేర్చిన్.

ఆ. దివమ కాని యింక ³భువనంబునం దిట, వట్టి రాత్రి లేనియట్టు గాఁగఁ
జేసెనొక్కొ విధి విశేషించి నాకకా, నేడ దివము సాఁగి నిలిచెనొక్కొ.

తే. అనుచుఁ గ్రుంకింప రానిప్రా ధ్వరసి యరసి, శిశిరపర్యంకమున మేనుసేర్చి చేర్చి
వంతఁ దలపోసి తలపోసి వనరి వనరి, మిగుల వందరి వందరి పొగిలి పొగిలి.

సీ. తనికెడునారటంబున నంత కంతకు, వెమ్ముచు నునికికి విడుమరయును
గోలుమసంగెడుకోర్కుల వెనువెంటఁ, బొలుచు నునికికి నూటయను
వావిరి ⁴బొదివెడువగలసందడిఁ బడి, యురియుచు నునికికి నుడుకువయును
సందంద కదిరెడుకొందలపాటుచేఁ, దలఁకుచు నునికికి నిలుకడయును

1 చొక్కింతుఁ గళల...బడుచు...నింతి...నప్పళింతు. 2 దాయ వెటచె. 3 భువనం
బులం...సాల నిలిపె. 4 బొదివెడు.

- ఆ. లేమిఁ దాల్చి గొనఁగ లేక యలందురి, తనువు నింద్రియములు మనముధృతియుఁ
దనవశంబు గాక తల్ల డపడి సింహ, బలుఁడు విషమబాణు బారిఁ ¹బాటె.
- క. ²ఇమ్మైయిని నధికపరితా, పమ్మునఁ బడుసూతుహృదయపద్మం బలరం
దమ్మి కొలంకుల మొగుడ వ, నమ్ములు సోలంగ దివసనాథుఁడు గ్రుంకెన్. 316
- వ. తదనంతరంబ. 317

—|| సూ ర్యా స్త మ య వ ర్ణ న ము. ||—

- క. ఇనుఁడు దనకడకు నేతెం, చిన రాగముఁ బొందు టిది యుచిత మనఁగాఁ గెం
పున మెఱసి పశ్చిమాశాం, గన జనసంభావనముల గౌరవ మందెన్. 318
- ఉ. చుక్కలు తోడుతోడఁ దలచూపఁ దొడంగె మనోభవుండు వి
లై క్కిడి చక్రవాకములయిక్కలు రోయఁగఁ జొచ్చె నేల కెం
పెక్కుచు వచ్చె దీవియలయేడ్డెఱ సోయగ మందె సందడుల్
దక్కెఁ బురంబువీధుల ³మదం బొలసెన్ విటచి త్తవృత్తులన్. 319
- వ. పదంపడి జారచోరజనంబులమనంబు లలరం జంద్రాస్తమయం బగుటయు.
- క. పెనుమి ట్టిది పల్లం బిది, యన కుండఁగ నోలమును బయలు నొక్కటిగాఁ
గనువిచ్చుటయును మోడ్చుట, యును సరిగాఁ దమము పర్వె నుర్విం దోడ్దొన్.
- వ. అప్పు డాకృశోదరి వృకోదరుకడకుం జని సమయం బయ్యె ననవుడు. 322
- తే. అతఁడు పెండ్లికిఁ బిలిచినయట్లు వికచ, హృదయుఁ డై తలచీర యాయితమునేసి
ద్రుపదనందనఁ జూచి నాతోన వెనుక, నల్ల నంతంత నరుగుదె మ్మని కడంగి.
- చ. గమనమువీక వేటొకవికారము పుట్టక సంగరోత్సవో
ద్యమరభసాతిరేకము బయల్పడు టించుక లేక రోషసం
భ్రమ మొకయింత యైనఁ బరభావనిరూప్యము గాక ద్రాపదీ
రమణుఁడు వోయె విక్రమధురంధరతం దగ నాట్యశాలకున్. 324
- వ. చని వివేకరహితుహృదయంబునుంబోలెఁ దమోదూషింబును విదగ్ధవనితా
ప్రేమంబునుంబోలె దుర్నిరూపంబును ఘోరాటవీభాగంబునుంబోలె నిర్మను
ష్యంబును గాపురుషలక్ష్మీవిలాసంబునుంబోలె ననుపయోగ్యంబును ననభ్యస్త
శాస్త్రంబునుంబోలె దుర్గమంబును స్వప్నలబ్ధపదార్థంబునుంబోలె నదృష్టిగోచ
రంబును విషమకావ్యంబునుంబోలె నస్పష్టాలంకారంబును బాలిశురాజ్యంబునుం
బోలె జారచోరహృద్యంబును నైనయాస్తనాగారంబుముఖభాగస్థలంబు నేరి.
- క. కెలకులుఁ బిఱిందిదెసయుం, గలయం బరికించి తనయఖండితబాహు
బలగర్వమ యచ్చట ముం, గలిగా మదమ త్తభద్రగజసదృశగతిన్. 326
- శా. ధ్వాంతాకారి తకుడ్యకుట్టిమఘన స్తంభావలీరూపమున్

1 బడియె. 2 అమ్మైయిని నధిక మగుతా... సాలంగ దివస. 3 మదం (దెసఁగెన్)
బొలసెన్ విటకోటి కెంతయున్.

- ¹బ్రాంతాదిప్రవిభాగబోధరహితప్రాద్భావముం గాతర
స్వాంతత్రాసకరంబు నై దురభివేశం బైనయూలోను ని
శ్చింతం డై సతికేలు వట్టికొని చొచ్చెన్ భీముఁ డత్యుగ్రతన్. 327
- వ. ఇట్లు సొచ్చి తఱియం జని మధ్యప్రదేశంబున విరాటనందనలీలాపర్యంకం బరసి
కని దాని కనతిదూరంబునం బాంచాలి నోసరిల నునిచి తా నాతల్పంబును
నుండె నంతం గీచకుండు. 328
- క. కై సేసి మదవికారో, ల్లాసంబున మేను వొంగ లఘుగతి నుత్కం
తాసవ²పానవిధాన, వ్యాసంగతరంగితాంతరంగుం డగుచున్. 329
- శా.సింగం బున్నగుహానికేతమునకున్ శీఘ్రంబునన్ వచ్చుమా
తంగంబుం బురుడించుచుం బవనపుత్రస్వీకృతం బైనయా
రంగాగారము సేర వచ్చి మదిలో రాగంబు ఘూర్ణిల్ల నిం
తిం గాముం డిటఁ దేడె యింత కని ³యుద్వృత్తాంగజోన్మాదుఁ డై. 330
- ఉ. స్వాంతము బాహుగర్వఘనసంతమసాంధము గాఁగ శంక⁴యొ
క్కంతయు లేక కీచకుఁ డహంకృతి ముంగలి గాఁగ మండపా
భ్యంతరభూమిఁ జొచ్చి తఱియం జని యారసి సెజ్జ గాంచి య
త్యంతముదావహం బగుడు సందు రయంబునఁ గేలు సాచినన్. 331
- చ. ఘనతరకోపవేగమునఁ గంపము నొందునిజాంగకంబులం
దసధృతిపెంపుసాం పచలితంబులఁ జేయ సమీరుకూర్చినం
దనుఁడు దదీయచేష్టలును దద్వచనంబుల⁵చొప్పు నేర్పడం
గనుమతి నూర కుండె సవికారనిగూఢనిజప్రకారుఁ డై. 332
- ఆ. కీచకాధముండు గిమ్మిరవైరిపైఁ, గేలు సాచి యావిశాలనయన
గాఁ దలంచి మేను గరుపాఱ ని ట్లను, మధనఘూర్ణమానహృదయుఁ డగుచు.
- చ. వనిత మనోహరంబు లగువస్తువు లెల్లను వేడ్క నేటి నీ
కని నియమించి తెచ్చితిఁ బ్రియంబునఁ గైకొను మెప్పు నంగనా
జనములు నన్నుఁ జూచి మరుసాయకముల్ దమచిత్తవృత్తు లే
చినఁ గొని వచ్చి యిత్తురు విశిష్టధనంబులు నాకు లంచముల్. 334
- సీ. నాదురూపంబు మనంబునఁ జిక్కిన, తరుణి ద క్కొరు నేల సరకునేయు
నాదులావణ్యంబునకు నిచ్చ మెచ్చిన, యెలనాఁగ పైబడ కేల నిలుచు
నావిలాసంబులు భావింపఁ బడసిన, యింతి పుష్పాస్తుచే నెట్లు బ్రదుకు
నావివేకమున కానందింపఁ గనినయం, గన యెట్లు నిలుపునఁ గ్రాగ కుండు
తే. మెఱయ నాయాదుమాటలు దెఱవపిండు, నుల్లములకు నింపా రెడునురులుగావె

1 (బ్రాంతాదిప్రవిభాగ ; బ్రాంతాది)...ప్రాభాగముం. 2 విశేషపాన, వ్యాసంగ.

3 యుద్విక్త. 4 యా, పంతయు. 5 సాంపు. 6 విరహాగ్ని...నాతోడిమాటలు.

- యిట్లు నీ వొక్కతవె నన్ను ¹నేలుకొంటి, గాక మాట లిం కేటికిఁ గమలవదన.
 క. అనవుడు మనమున నిస్సీ, యని యుచితనిగూఢభంగు లగుభాషణముల్
 దనప్రియ వినిపించుట కి, ట్లనియెన్ మృదురీతి భీముఁ డాతనితోడన్. 336
- తే. ఇట్టివాఁడవు గావున నీవు నిన్నుఁ, బొగడికొనఁ దగు నకట నాపోల్కి యాఁడు
 దాని వెదకియు నెయ్యెడనై న నీకుఁ, బడయ వచ్చునె యెఱుఁగక పలికి తిట్లు.
 క. నాయొడలు సేర్చినప్పుడ, నీయొడ లె ట్లగునొ దాని నీ వెఱిఁగెదు న
 న్నేయబలలతోడిదిగాఁ, జేయఁ దలంచితివి తప్పు సేసితి గంటే. 338
- క. నను ముట్టి నీవు వెండియు, వనితలసంగతికిఁ బోవు వాఁడవె యైనం
 దను వేఁ బడసినఫలమే, కనియెద విదె చిత్తభవవికారము లెల్లన్. 339
- మ. అనుచున్ గ్రక్కున లేచి రోషకఠినం బాహాస మాసూతునె
 మ్మన ముద్వేగముఁ బొందఁ జేయ బల²సామగ్రిన్ సముజ్జృంభణం
 బున వానిం దల వట్టి వంచుటయు నేపుం జేవయుం దోఁప వాఁ
 డనుమానింపక బెట్టదల్చికొని కోపాటోపదీప్తాంగుడై. 340
- || భీమసేనుఁడు గీచకుని సంహరించుట. ||←
- వ. గంధర్వుం డనుతలంపున. 341
- చ. పవనతనూజుబాహువులు పాణియుగంబునఁ బట్టి వీక మై
 నవనిపయిం బడం దిగిచి యంగము ³జానుల నూఁదినం గడున్
 జవమున దండతాడితభుజంగముభంగి సముద్ధితాంగుఁ డై
 యవయవముల్ ప్రకోపరభసాతిశయంబునఁ బొంగ నుద్ధతిన్. 342
- మ. మగుడం గీచకుఁ బట్ట వాఁడును బలోన్తాదంబునన్ బాహుగ
 ర్వగరిష్ఠుం డగునాహిడింబరిపుఁ దీవ్రక్రోధుఁ డై పట్టి బె
 ట్టుగఁ ద్రో పాడఁగ నిద్దఱున్ భుజబలాటోపంబుమై నొండొరున్
 మిగులం జాలక కొంతసేపు వడి మేమేఁ బోరి రుగ్రాకృతిన్. 343
- వ. అట్టియెడ. 344
- క. తనయగపాటారు లెఱుఁగుదు, రని సూతుఁడు సమయభంగమగుటకు భీముం
 డును గొంకుచుఁ జప్పుడు నే, యనిగూఢవిమర్దనప్రహారములఁ దగన్. 345
- వ. మల్లయుద్ధనై పుణ్యంబు మెఱయం గడంగి. 346
- సీ. తిగిచిన నడుగులు దెరలక యొండొరుఁ, గ్రమ్మఱఁ దిగుచుచుఁ గడిమి మెఱయఁ
 బొడిచిన వెన బీటు వోవక యొండొరు, నందంద పొడుచుచు నవనిఁ బెట్టి
 యొత్తిన బెగ్గలం బొందక యొండొరు, బలువిడి నొత్తుచు నలవు మిగిలి
 యడఁగంగఁ బొదివిన నడిచిపా టించుక, యును లేక వీక నొండొరుల నడరి
 తే. యడఁగఁ బొదువుచు నలుక యంతంత కగ్గ

లించి యాయముల్ నొంచి దోర్లీల నెఱపి

యుల్లసిల్లిన స్రుక్క కొం డొరుల రాద్ర

వృత్తి నొంచు చొండొరులకు ¹వెక్కసముగ.

347

క. కదియుచుఁ బాయుచుఁ బట్టుచు, ²నదలుచుచుం బడుచులేచుచడఁగుచు వడి
చొదవెడుకినుకం గడుబె, ట్టిదముగఁ బెనఁగిరి చలంబు డింపక కడిమిన్. [గొం

ఆ. ఇవ్విధమున నేచి యిరువురుఁ బెద్దయుఁ, బొద్దు పోర వాయుపుత్రుబలము
దోడుతోడఁ బెరుఁగఁ దొడఁగె నాకీచకా, ధమునిలావు పిదపఁ దఱుఁగఁజొచ్చె.

ఉ. దాని నెఱింగి యెంతయు నుదగ్రత నాబకవైరి గ్రక్కునన్
వాని నడంగఁ బట్టి పడ వైచి మహోగ్రత నాక్రమించెఁ బం
చానన మేణముం బొదువునట్లతఁ డూర్జితశక్తి ³నుదృఢుం
డై నెగసెన్ సమీరసుతునల్కకుఁ బ్రాఁ కిడినట్లు వీకతోన్.

350

క. నెగయునెడ నగ్గ మైనను, ⁴బిగి యారుచుఁ బిఱుఁదుసనినఁ బిడికిట గొఱసం
ది గడు బెడిదముగఁ బొడిచెం, బగతుఁడుగను మిడిసి నేలఁ బడి తన్నికొనన్.

ఆ. పల్లవప్రసూనఫలభరితం బగు, మాను గూలఁ ద్రోచుమత్తగజము
⁵పోల్కి వివిధరత్న భూషణభూషితుం, డైనసూతుఁ గూల్చె ననిలసుతుఁడు. 352

చ. వికృతపుఁజావు సంప మది వేడుక వుట్టినఁ గిట్టి పట్టి మ
స్తకమును బీనదీర్ఘభుజశాఖలుఁ బొదయుగంబు మేనిలో
నికీఁ జొర నుగ్గుగాఁ దుఱిమి నించినగ్రంథలతి త్తియైనకీ
చకుధరణీస్థలిం జదిపి చక్కనిముద్దగఁ జేసెఁ దుష్టుఁ డై.

353

క. తనకడిమికలిమి నచ్చియు, మనమునఁ దలఁ కడర సూతుమరణంబు గనుం
గొనుటకుఁ దల్లడపడుప్రియ, వనిత కతనిచావు సెప్పి వడిఁ దన్మాత్రన్. 354

చ. అనలము గూఢయత్నమున నయ్యెడకుం గొని వచ్చి దానిఁ జ
య్యన వెలుఁగొందఁ జేయుటయు నచ్చెరువున్ భయమున్ బ్రియంబునుం
బెనఁగొనఁగాఁ గనుంగొనియె భీతమృగేక్షణ భీము డాయఁ గాఁ
జని కడునక్కజం బయినచందమునం బడి యున్న పీనుఁగున్.

355

ఉ. చూచుచుఁ జేరి వేల్కిడుచుచుం దల యూచి ⁶విలక్షచిత్తయై
యాచపలాక్షి ముక్కుపయి నంగుళముం గదియించి దీనికై
కీచక యింత నేసితి సుఖిత్వముఁ బొందుదుగాక యింక న
ట్లచిన నిట్లు గాకుడుగునే యనుచున్ వెఱఁ గందు చుండఁగన్.

356

క. పూనిక నెఱపితి సత్యయవ, మానముఁ బరితాపభరము ⁷మాన్పితి నిపు డి

1 వెగ్గలముగ. 2 నొదలుచుచుం...చుడుగుచు వడిఁ గెం, పొదవెడు; లేచు చలుగుచు
నెడఁదం, బొదవెడు కినుకం...బోరి. 3 నుదృఢుం. 4 బిగి యాడుచు..., భీకరుఁ డై బెట్టుగఁ
బొడిచె నపుడు భీముఁడు; పిఱుఁదుసని పిడికిట ఘోరం, బుగఁ బొడిచెను వడి భీముఁడు, పగ,
5 పోతె. 6 విదగ్ధ; విషణ్ణ. 7 మాన్పించితి ని; మాన్పితి ననిలో.

తే. నని మదిఁ బొంగెడుపవ, మానసుతుం డిట్లు లనియె మానినితోడన్. 357
శా. చింతాశల్యము వాసెనే భుజబలోత్సేకంబు నీ కెక్కెనే

శాంతిం బొందెనె రోషపావకుఁడు దుశ్చరిత్రునిం జూచితే
సంతోషించితె యిట్లు గాక బ్రదుకన్ శక్యంబె దుర్వృత్తి నీ
చెంతం జేరినయట్టి¹వీరులకు నాచేతం బయోజననా.

358

క. అనిన విని సింహబలమ, ర్దను నవలోకించి ద్రుపదరాజతనయ యి

ట్లనుఁ దనమనమున నిండా, రినసమ్మోదంబు వెలి విరిసి బెరయంగన్. 359

సీ. కొలువులోపల నిన్న కోప మ ట్లెత్తినఁ, దలఁకక నిలిచినధైర్యమహిమ

నేఁడిందుఁ జనుదెంచి నిర్వికారతఁ బ్రజ, కన్నులు²గప్పినగౌరవంబు

మనవారిలోన నొక్కని నైనఁ బిల్వకు, త్సాహంబు నేసినసాహసంబు

లోకదుర్జయుఁ డగునీకీచకునిని వ్రేల్చి యీ రూపు మాపినకడిమిసొంపు

తే. సూడఁ దలపోయ మెచ్చ సంస్తుతి యొనర్ప, నాదలంబె నీయుత్తమనాయకత్వ

మఱిగి నినుఁ గొనియాడ నేనెంతదాన, మహిత విస్తయానందనిర్మగ్న నైతి.

క. అనుపలుకులు కర్ణరసా, యనము లగుడు నయ్యుధిష్ఠిరానుజుఁడు ముదం

బునఁ దేలి యింకఁ దడయం, జన దని ద్రాపదికిఁ జెప్పి చయ్యన నేఁగన్.

క. అనిన విని కీచకుఁడు స, చ్చినపిమ్మటఁ బుట్టినవ్విశేషము లెల్లన్

వినువేడుక మన మలరెడు, ననఘా యేర్పడఁగఁ జెప్పు మనుటయుఁ బ్రీతిన్.

చ. పరమకృపావిధేయ నిరుపాధికచిన్తయకాయ⁴గాఢవి

స్తరనిగమైకవేద్య గుణతత్త్వవికారనియత్యభేద్య సం

స్తరణనిరస్తతాప ఘనసంస్మృతినంతమనప్రదీప ని

ఘరభుజసారదానవనిఘాదన భక్తజనప్రమోదనా.

363

క. చతురానందమయా దుర్గతిరోగోద్గమచికిత్సకా భువనభవ

స్థితిసంహారకరా నిర్వృతిపణ్యాపణపదారవిందవికాసా.

364

మాలిని. ⁵సురపరివృథచూడాశోభితాంశువీచి

స్ఫురణసుభగపాదాంభోజసంచారకేళి

పరిచయకలనాలబ్ధవ్యయాతీతసౌఖ్యో

త్తరమునిజనహృన్మాద్యన్తరాశప్రతానా.

365

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి

తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బయిన శ్రీమహాభారతంబున విరాటపర్వంబునందు

ద్వితీయాశ్వాసము.

1 వారలకు.

2 గట్టిన...నాతరంబ నీయుత్తమ...మహితగుణపూజ్యసంతోషమగ్న.

3 బుట్టు. 4 గూఢ దు, స్తర...నిరస్తపాప. 5 సురపరివృథ (దృఢ).

శ్రీ

గణేశశారదాగురుభ్యో నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

విరాటపర్వము, తృతీయాశ్వాసము.

త్వశివాత్వాలంబన
తత్త్వాశ్లేషా త్తశబలతాసంగతక
ర్పత్వాది¹కలీలా త్తమ
హత్వాహంకారభావ హరిహరనాథా.

1

→|| ఉపకీచకులు ద్రౌపదిం దమయన్మశవంబుతోఁ గట్టి దహింపం గొని పోవుట. ||←

వ. దేవా నై శంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియెఁ బవనతనయుం డట్లు నని
మహానసమందిరంబు పరిసరంబున శరీరప్రతౌశనంబు సేసికొని యనులేపనంబున
²నన్మగ్ధం బుడిపికొని కృతకృత్యుం డై శయ్యాతలంబునం గూర్చుండె నిట
యాజ్ఞ సేనియు భీమసేనుం డింతకు వంటయింటికింబోయి నిశ్చింతంబున నుండు
నని నిశ్చయించి నర్తనశాల వెలువడి కావలివారలం బిలిచి. 2

క. నాపతు లగుగంధర్వుల, చేపడి మృతిఁ బొందె వీఁడె సింహబలుం డీ
పాపాత్మునిఁ జూడుఁడు దు,ర్వాప్యపారఫలంబు గాంచె నని పలుకుటయున్. 3

ఆ. వారు సంభ్రమించి వడిఁగోలదివియలు, గొనుచు నులివు మిగులఁ గూడఁబాటి
నృత్తశాలఁ జొచ్చి రత్తటి నాకల, కల మెటింగి కీచకవ్రజంబు. 4

చ. ⁴కడువెస వచ్చి రూపతినకాయమునున్న తెఱంగుఁ జూచి బి
ట్టడలు మనంబులం గదిరి హా యనువారును జోద్య మంది మా
న్పడియెడువారు నగ్రజునిపైఁ బడి మూర్ఖులఁ బొందువారు న
య్యెడ కరుగంగ నోర్వక మహిం బెఱచోఁ బలవించువారు నై. 5

వ. ఉన్నంత బంధుజనంబులు గూడం బాటి కీచకశవంబు గనుంగొని. 6

ఉ. మానవకోటి నిట్టోవిసుమానపుఁబీనుఁగు లై నవారి నెం
దై నను గంటిమే యకట యాఱిడి వ మ్మయి పోయె దుర్జయం

1 విశాసమయమ (విలాసాత్తమ) హత్వాలంకార. 2 నస్ర (విస్ర) గంధం...వంట
కంబునింటికిం. 3 గాలుదివియలు ; దివ్యేకోలలు. 4 కడువడి. 5 కసుమాలపుఁ.

బై నబలంబు గానితెరు వై తన కిత్తటిఁ దోడు ¹గాద యు
క్కినిమనంబు గీడు పరికించునె క్రొవ్విసఁ జేటుదప్పునే.

7

వ. అనుచు డాయం జని.

8

తే. కరము లెయ్యవి శిరమేది గాళు లెచట, జొచ్చె గంధర్వవరులచేఁ జచ్చువార
లెల్లనిట్టుల యగుదురో యితనితోడి, యలుకఁ జేసిరో యిది గడు నక్కజంబు.

వ. అని వెండియు బహుప్రకారంబులం బలుకుచు శోకవిస్తయపరీతచేతస్కు లయి
యున్నంత నొక్కయుపకీచకుండు నిజసహోదరులం జూచి.

10

క. మన మెంతోపనవి పిలిచిన, విన నేర్చునె సింహబలుఁడు వేగమ యితనిం
గొనిపోవఁగ వలయుం గా, కని యందఱఁ దేర్చె ననునయాలాపములన్. 11

ఉ. సూతులు దాని కియ్యకొనుచుం దమయన్నకు నగ్ని యేర్చువా
రై తగ వాచరించునెడ నల్లన ద్రాపది వీరి చందముల్
సూతము గాక యంచునొకచోఁ దమచేరువ నున్నగాంచి సం
జాతమహోగ్రకోపు లయి చారువిలోచనఁ బట్టి క్రూరతన్.

12

క. పెడగేలు గట్టి పాపపుఁ, బొడ వగు నిది గాదె యితనిఁ బొడ వడఁగించెన్
గెడగూడ దీని నీతని, యొడలిపయిం బెట్టి కాల్చు టుచితం బరయన్.

13

వ. అని విరాటున కెఱింగించి చేయువారై యంతకు మున్న యీవృత్తాంతం బంత
యు విని సంక్షుభితహృదయుం డై యున్నయతనిపాలికిం బోయి.

14

తే. ఎల్లభంగుల సైరంధ్రీ నేము సింహ, బలునితోఁ జంపువార మై తలఁచి నీకు
నెఱుఁగఁ జెప్పంగ వచ్చితి మీవు నింత, వట్టుమన్నన మాకు నీవలయు ననిన.

వ. అతండును దనమనంబున నియ్యుపకీచకులచందంబు సూడ నేను వారించితినే
నియు నుడుగం గలవారు గా రని (య గంధర్వులు బలవంతులు గావునఁ
దద్రక్షిత మైనసైరంధ్రీ కపాయంబు వొంద దని) యు నూహించి వారలం
గలయం గనుంగొని యట్ల కాక మీకుం బోలినతెఱంగు నేయుం డనిన సది
య యనుమతిగాఁ గైకొని సరభసంబునం జనుదెంచి.

16

ఉ. అంగజరాగమత్తుఁ డగునన్నకు నిమ్మైయి నైనఁ బ్రీతిసే
యం గలవార మీజఱభి యాతనితోడన తీఱుఁ గాక యం
చుం గొనిపోయి ⁴దైన్యమున సూతునిపీనుఁగుమీఁదఁ బొందువు
త్రాంగనఁ బెట్టి కట్టిరి దయాపరివర్జితచి త్రవృత్తు లై.

17

చ. అశుచియుఁ గష్టఁడున్ లఘువు నైననిజాగ్రజుమేనితోడ ని
త్యశుచియుఁ బుణ్యశీలయు నుదాత్తయు నాఁ జనునింతిఁ గొంచుఁ గ
ర్కశమతిఁ గీచకుల్ బహుముఖంబుల బాంధవవిప్రలాపముల్

1 గాక. 2 వనరి పలికి. 3 యిచ్చు...నల్కక ద్రాపది. 4 దైన్యమున (హీనమగు)
...వరితు లై రయంబునన్,

- దిశ లద్రువం జెలంగఁ గరదీపనికాయము ప్రజ్వరిల్లఁగన్. 18
- క. పితృవణముదెసకుఁ జన న, యృతివ భయభ్రాంతచిత్త మై బాష్పజలో
ద్గతి మొగముఁ గప్ప నిట్లని, యతిరావముగా నొనర్చె నాక్రందనమున్. 19
- ఆ. అనద నైతి నిచట నాలికుయ్యాలింపుఁ, డకట మీరు గలుగ నాక్రమించి
నన్నుఁ గట్టి సూతనందను లిమ్మెయి, వెఱపు లేక భంగపఱుచు¹వారు. 20
- ఉ. ఆనత్వైరి యోజయ మహాద్భుతవిక్రమ యోజయంత దు
ర్జానవిఘ్నార్ణమానరిపుమర్దన యోవిజయాభిధాన తే
జోనిహతాహితప్రకటశూరగుణప్రతిభాన యోజయ
తేన విరోధిబాహుబలజ్యంభణభంజన యోజయద్బలా. 21
- నీ. ²తొడఁగినపని చలం బెడవక యతిదుష్కరం బైనఁ గడ తేర్చుప్రభువులార
పెనఁగిన వైవస్వతుని నైనఁ గడిమిమై, వేల్కిడిఁ బరిమార్చువీరులార
శరణార్థి యగుదుష్టశాస్త్రపు నైనను, గరుణ రక్షించునత్పురుషులార
యర్థికిఁ బ్రాణంబు లైనను డాపక, తమకించి యిచ్చునుదారులార
తే. నాథులార గంధర్వరత్నంబులార, నన్ను నుపకీచకులు దమయన్నశవము
నందు బంధించికొని వెన నరుగు చున్నవారు రక్షింప వేగ రావలయు మీరు.
- || భీముఁ డుపకీచకులం జంపి ద్రౌపదిని విడిపించుట. ||—
- చ. అని పలవించునయ్యెలుఁగు లాపవమానతనూజుఁ డేర్పడన్
విని మది నాదువల్లభకు ³వీండును గ్రమ్మఱ నింత సేసిరే
యనుచు సరోషసంభ్రమత నాయిత మై వెనఁ బాటి వప్రలం
ఘన మొనరించె గుప్తముగ గ్రక్కున ముట్టెడుదానికిం దగన్. 23
- తే. ఇట్లు లంఘించిపోయి పరేతభూమి, యొద్ద నలుదిక్కులునుజూచి యొక్కయున్న
తావనీజంబు వెటికి రాద్రాతిరేక, మడర ⁴భుజశిఖరంబునయం దమర్చి. 24
- మ. వికటభూకుటిఘోరపాల⁵కలితస్వేదోద్భటుండుం జల
ద్వికృతోష్ఠద్వయుఁడుం బ్రమర్దనదశావిర్భావసంభావితాం
గకుఁడుం జిత్తవిదాహదోహాలసమగ్రక్రోధవేగుండు నై
బకవిధ్వంసకుఁ డయ్యెడన్ నిలిచె శుంభన్మూర్తివిస్ఫూర్తితోన్. 25
- వ. తదనంతరంబ. 26
- ఆ. సూతుశవముతోడ సేతెంచు ⁶నెరవులు, దవ్వుదవ్వులన యుదగ్రరూప
కలితుఁ డైనభీముఁ గనుఁగొని నడవక, నిలిచి రంత నంతఁ గలఁగఁ బాటి.
- మ. ఇదే గంధర్వులు వచ్చి ముట్టికొని రింకెట్లొక్కొక్క యంచున్ భయం

1 వారె. 2 తొడరిన... బెడలక... చెనకిన వైవ... వీరె యరుగు. 3 వెండియు వీండు
ను. 4 నిజభుజశిఖరంబునం. 5 ఘటితస్వేదో (ద్గమం) ద్భవుండుం... బ్రవర్ధనదశా... విధ్వం
సకుఁ. 6 కీచకుల్ (వారలు).

బొదవం బల్లములందు డాఁగియు సమీపోర్వీజముల్ వ్రాకియుం
జెదరం బాఱియు నీరు సొచ్చియును నిశ్చేష్టం బదద్వంద్వముల్
గుదివడ్డం బెగడొందియున్ భరితసంక్షోభాత్తులై రత్తఱిన్. 28

ఉ. సూతులు భీతులై ద్రుపదసూతినమేతము గాఁగ నగ్రజ
ప్రేతము వైచి వీటిదెసఁ బెల్లుగఁ బాఱి దొడంగినన్ వడిన్
వాతసుతుండు ముట్టికొని వారి బడల్పడ వేసి యందఱు
జేతులతీఁట వో నులుముసేసె విశ్వంఖలవిక్రమంబునన్. 29

వ. ఇవిధంబుననూటయేపు రుపకీచకులను సమయించి శమితక్రోధుండై నచ్చి
పాంచాలీబంధమోక్షంబు గావించి యింక నిశ్చింతంబున సుదేష్టమందిరంబున
కుం జను మని యవ్వెలంది వీడుకొలిపి తానును వేటొక్కమార్గంబున మహానన
గృహంబున కరుగుదెంచెం దత్సమయంబున విరాటుండు గీచకానుజులుగంధ
ర్వులచేత నిరవశేషంబుగా మృతిం బొంది రని విని చకితచేతస్కుం డగుచు
సహోదరమరణశోకాయత్తచిత్త యయినజీవితేశ్వరి నుచితాలాపంబుల ననుస
యించి యిట్లనియె. 30

ఆ. చంద్రవదన యింక సైరంధ్రీ నిచ్చోటు, వాప వలయు నేమిభంగి నైనఁ
గాన నాదుపలుకు గాఁ జెప్పు వెడలుట, కనుగుణముగ నవ్వృగాక్షితోడ. 31

ఆ. పురుషు లాలతాంగిపౌరువునఁ బోయినఁ, జేటు వచ్చుఁ గానఁ జెప్పు నేను
వెఱతునాఁడువారు ¹వెరవుతో మృదువచో, రచనఁ జెప్పుటరయ నుచితవృత్తి.

ఉ. ఆకమలాక్షిరూపమహిమాతిశయంబు మనోహరంబు భో
గై కపరాయణుల్ పురుషు లంగజుఁ డప్రతికారచేష్టిత
స్వీకృతలోకుఁ డట్లగుటఁ జేటు పురంబునవారి కెప్పుడుం
గా కెటు లుండు నిట్టియవగాఢపుఁబొత్తు మనంగ వచ్చునే. 32

క. అని నిశ్చయించి పలికిన, విని కేకయరాజపుత్రి విభుతలఁపు మసం
బునకుఁ బ్రియం బగుటయుఁ గై, కొని యాపని యట్లచేతకుం బూనెఁ దగన్.

క. అంతం గుంతీనందన, కాంతాచింతామహాంధకారముతో న
త్యంతంబు మచ్చరించెనొ, నంతమసం బనఁ బ్రభాతనమయం బయ్యెన్. 33

వ. పదంపడి పద్మినీప్రమోదసంపత్కరుం డగునరుణకిరణుం డుదయించె నట
మున్న పాంచాలి సచేలస్నానంబు సేసి రాగాదివికారనిరాననంబునం బ్రసన్న
యయిన బుద్ధియుంబోలె సింహబలప్రభృతికీచకవిధ్వంసనంబునం దెలి వొంది
మందమందయానంబునం బురంబు సొచ్చి రాజవీధి నరుగుదెంచునప్పుడు. 34

సీ. మనకీచకుల కెల్ల మారి యై పుట్టిన, సుదతి వోయెడు నని చూచువారు
నద్దిరా నీకుఁ గ్రొవ్వలుగదే జూతు గా, కని తల సూపక యడఁగువారు

నలవోక గనుఁగొని యంతరంగము బిట్టు, ¹బెదరమాలు మొగంబు వెట్టువారు
నెదురుగావచ్చిన నెంతయేనియు దవ్వు, గలుగ వేఱొక త్రోవఁ దొలఁగువారు
తే. ముట్టఁబడి మేనఁ గంపంబుపుట్ట నొదిగి, యుండువారుఁ గరంబుననుదరమప్ప
ళించి యమ్మరొ రక్కెసయంచు నుల్ల, ములుకువారునై పురజనంబులు దలంకి.

చ. పులిఁ గనుఁగొన్న ²లేడులునుబోలె విభీతిఁ గలంగఁ బాట న
న్నెలఁతుక యంతరంగమున నిండినహాస్యరసంబు మోముపై
వెలి విరియంగ నీక చని వేచి మహానసశాలవాకిటన్

38

నిలిచినభీమసేనుఁ గని నెయ్య మెదం జిగురొత్తు చుండఁగన్.
క. తనయంతన యటు వలుకుచుఁ, జనువిధమున సతనిదిక్కు చక్కనిచూడ్కిం

³గనుఁగొనక ద్రుపదస్మృపనం, దన యిట్లను నిజకృతార్థతం దెలుపుటకున్. 39

తే. కీచకులదెసఁ బుట్టిన కిల్బిషంబు, పాచి నన్ను రక్షించినపరమధర్మ
రతికి గంధర్వపతికి నిరంతరంబు, భక్తియు క్తిమైఁ బ్రణమిల్లి బ్రదుకుదాన. 40

వ. అనిన విని యనిలనందనుండు నిగూఢవచనచాతుర్యధుర్యుం డై యిట్లనియె.

చ. అతివ యపాయముం బొరయునప్పుడు గావక తక్కెనేని నా
పతి పతియే తలంప మగపాడియె లోకముపాడియే భవ
త్పతు లిటు లాచరించుట గదా భవదీయమనోనువర్తన
స్థితి ⁴కుచితంబు వారల నుతింపఁగ నేల నిసర్గవృత్తులన్. 42

→. చౌపది యర్జునునితో సల్లాపంబు సేయుట. ←

తే. ఇట్లు దమ్ము నిరూపింప నితరజనము, లకు నశక్యంబు గాఁగ సల్లాపరసము
ననుభవించుచు సల్లసల్లన లతాంగి, యరిగెన ర్తనమండపోపాంతమునకు. 43

వ. చని విరాటకస్యకలయాటఁ జూచుచందంబున నందుఁ బురందరనందనుం
గనుఁగొనునప్పాంచాలి నాలోకించి యతండునుం దారును దదభిముఖంబుగా
వచ్చి యక్కన్నియ లిట్లనిరి. 44

ఉ. కీచకకోటిచేత నొకకీడును బొందక వచ్చితమ్మ ని
న్వేచినదుర్మ దుండు జమునిం గొలువం జనెనమ్మ యంతఁ బో
కేచినసూతు లీయొడలి కింతయపాయ మొనర్తురమ్మ వే
కాచి విరోధులం దునుమఁ గా నిటు ముట్టుదురమ్మ నీపతుల్. 45

వ. అని తారు మున్ను విన్నకీచకవృత్తాంతంబున కనుగుణంబుగా నుపచారంబులు
వలుకు చుండ నాబృహన్నల సైరంధ్రీ కిట్లనియె. 46

క. ఆపాపాత్ముల నీచ, వ్యాపారక్రమము వార లందఱు మృత్యు

1 బెదరి...రక్కసి. 2 లేళ్లగమి (బోలెను) బోలెడి; భీతి (గలంగిపాట) గలంగువాట.

3 గొన నీక ద్రుపదనందన, యనియె నిజకృతార్థవృత్తి యంతయుఁ దెలియున్. 4 యుచితంబు

వారికి... (వృత్తిముల్).

- ప్రాపితు లైనతెఱంగును, నీపలుకుల నెఱుంగ వలయు నెఱతుక ¹చెప్పుమా. 47
- వ. అనిన విని సైరంధ్రీ సాభిప్రాయంబుగా బృహన్నల కిట్లనియె. 48
- తే. కన్నియల కాట గఱపుచు నున్న నీకు, నకట సైరంధ్రీ యిప్పు డేమయ్యెనేని
భేద మెద నించుకయు లేమిఁ గాదె సస్తి, తాననంబుతో నన్నిటులడుగుటెల్ల. 50
- వ. అనిన బృహన్నల యిట్లనియె.
- క. ²నీ వలుగులపడుటకు దుః, ఖావేశము వొందెనే నిరర్థక మగుని
య్యేవపుఁబుట్టువు వుట్టిన, నావగ పెవ్వరికి నెక్కు నలినదళాక్షీ. 51
- క. నీతోడిపరిచయము ³లే, దే తలపోయఁగ ననింద్య వెందును నీ వి
ట్లాతుర వగుటకు నామది, నేతాపము లేదు నైజ మెఱుంగవు గంటే. 52
- వ. అని తాను నిజసహోదరులయట్లపోలే వేషాంతరంబు దాల్చినయంతియ కాక
యూర్వశి యిచ్చినశాపం బనుభవించుటకు శరీరాంతరపరిగ్రహంబు సేయుటం
జేసి రిపుమర్దనంబు తనకు వెరవు గా కునికి గుప్తసాభిజ్ఞానంబుగాఁ దెలిపిన బలసూ
దన సూనుపలుకులు విని పాంచాలి యంతస్త్రితకమనీయకపోల యగుచు
నిట్లనియె. 53
- ఆ. అట్ల కాక యింత యన నేల నీమది, తెఱఁగు గొంత యేను నెఱుంగ కున్న
దానఁ గాను నగరఁ దగవుమై నీవు వ,ర్తించుటయ కరంబు ప్రియము నాకు.
- వ. అనుచుం గన్యకాజనపరివృత యై యరిగి యంతఃపురంబు సొచ్చి సహోదర
మరణ⁴శోకాతుర యగుకై కేయికడకుం జనునప్పుడు. 55
- సీ. ముదమున నెలమిసాం పొద వినెమ్మెగమునఁ, దోఁపంగ వచ్చినఁ ద్రోచి త్రోచి
లలి నుల్లసిల్లుచు లలితలోచనదీప్తు, లడర నుంకించిన నాఁగి యాఁగి
సంతసంబున బాలిశము లగుచెయ్యులు, దొడరఁ జూచినఁ జేయ కుడిగియుడిగి
మనమున నుబ్బు మై మాట నాలుకకు రాఁ, గడఁగిన నాడక కడపి కడపి
తే. ధీర యై యిట్లు సమృద్ధపూరమునకు, గఱువతన మనుబలితంపుఁగట్ట వెట్టి
వెలఁదియెఱుంగనియదివోలెవికృతిలేక, యల్ల నెప్పటియట్టుల యరుగుటయును.
- క. భయశోకంబులు దనదుహృదయమునఁ బిరిగొనవిరాటధరణీనాథ
ప్రియ సంభావన సేసె వి,నయపూర్వము గాఁగ ద్రుపదనందనకుఁ దగన్.
- వ. ఇట్లు సంభావించి యత్తరుణిం దనపరిసరంబున నునిచికొని తదీయవదనం
బవలోకించి. 58
- తే. నీవు చక్కనిదానవు నెఱత ధైర్య
రహితచిత్తులు మగవారు రాజు దీనిఁ
దలఁచి భయ మంది నిన్ను నీవలచునెడకు

1 మాకుక్. 2 నీవు వగలఁ; నీ వలజడిఁ; నీ వలమటఁబడు...వొంద నే. 3 లే, నేతల.

4 శోకాయత్తచిత్త యగుకేకయరాజనందనకడకుం. 5 వచ్చినఁ...ముదమున నుబ్బు. 6 బురికొన.

నరుగునట్లుగఁ బ్రార్థించి యనుపు మనియె.

59

వ. అని తనమనంబునం గదిరినయనుజవియోగతాపం బుత్కటం బగుటయు వెండియు నిట్లనియె.

60

క. ¹బిరుదు గలమగలు గల రని, తరమిడి చంపింపఁ జూచెదవు జనములు నీ పొరువునఁ బో వెఱతురు మా, పురమును రాష్ట్రంబు వెడలి పొమ్మెం దైనన్.

వ. అనిన విని విరాటవల్లభకు సైరంధ్రీ యిట్లనియె.

62

ఉ. ముందటియట్ల యింకఁ బదుమూఁడుదినంబులమాత్రకు భవ స్తందిరవాస మియ్యకొనినం గడతేఱు మదీయవాంఛ యం తం దగఁ దోచి మత్పతు లుదాత్తమతి భవదీయవాంఛితం బుం దలకొల్పఁ జాలుదు రపూర్వమనఃప్రమదంబు సేకుఱున్.

63

క. కృతమెఱుఁగుదు రుపకార, న్రతమున వర్తింతు రెపుడు ²వదలరు కరుణా ని్వితు లీనరపతికి శుభ, ప్రతిపాదకు లగుదు రేమిభంగుల నైనన్.

64

వ. కావున.

65

క. సైరంధ్రీ యిట్లు లనుటకుఁ, ³గారణము దలంప నేమిగా నోపునొ యం చారసి బహుప్రకారవి, చారములకుఁ జొచ్చు టుడుగు సరసిజవదనా.

66

క. ఇదియేమియైన నే మగు, మది నా ⁴కించింత యేల మన్ననయెల్లం దుదిఁ జెఱుపక ప్రార్థన సే,యుదుఁ గా కని నిశ్చయించు టుచితమె నీకున్.

67

చ. అనిన సుదేష్ట యిట్లనియె నం తవునంతకు మద్భ్రహంబునం దునికికి సమ్మతించితి నిజోచితవృత్తిఁ జరింపు నాదునం దనుల మదీయవల్లభు నుదాత్తమతిం బరికించికొమ్ము నీ మనమున కెట్లు లూఱట సమస్తము నట్టుల చేసెదం దగన్.

68

క. అని యూఱడిల్లఁ బలికిన, విని తొల్లిటియట్ల యుచితవృత్తి ద్రుపదనం దన యుండె నట్టియెడ నిట్లని మోసిరి జనులు పురమునందును భూమిన్.

చ. విరటు మఱింది కీచకుఁడు విక్రమదుర్దముఁ డన్యసైన్యభీ కరమహానీయమూర్తి బలగర్వసముద్ధతచిత్తుఁ డెందు నె వ్వరు సరి లేరు వీని కన ⁵వాలినదండిమగండు సూడ న చ్చెరు వగుచావు సచ్చె నటు సేసినవా రట యెట్టివీరులో.

70

తే. సింహబలుఁడు గంధర్వులచేత నొక్క, సతికిఁగా నిట్లు ఘోరంపుఁజావు సచ్చె నకట రిత్తకు రిత్త మత్స్యవనీశు, లావు గోల్పోయె సూతకులంబు వొలిసె.

వ. ఇవిధంబునం బ్రవర్తిల్లుజనవాదంబు గ్రమక్రమంబున సమస్తదేశంబుల నెరసి చెల్లుచుండె నట్టియెడ.

72

1 బిరుదు లగు. 2 వరగుణ...రెన్ని భంగుల. 3 గారణ (మిది యేమి యేమి) ము ప కేమి యైనఁ. 4 కింతేల యనుచు...టుచితము. 5 వ్రాలిన. 6 నెగసి.

—|| దుర్యోధనుని వేగులవారు పాండవుల వెదకి కొనక వచ్చుట. ||—

- ఉ. పాతకి యై సుయోధనుడు పాండుతనూజులు సల్పు చున్నయ
జ్ఞాత¹ విధివ్రతంబు గలుషంబుగఁ జేయఁ దలంచి పంచినన్
భూతల మెల్లఁ జూచి మును వోయెడునప్పుడు సెప్పుకొన్న సం
కేతపుఁజోటఁ గూడఁబడి భేదముఁ బొందుచుఁ జారు లందఱున్. 73
- వ. మగుడి వచ్చి హస్తీపురంబు సొత్తెంచి. 74
- సీ. వరుస నేనుంగులు గురిసినదానధా, రావలి దగుకలయంపి గాఁగ
రాజులసందడి రాసినతొడవులు, మురిసి రాలినపొడి మ్రుగుగాఁగఁ
గాంతలసంకులగతిఁ ద్రెస్సి తొరఁగిన, హారముల్ పుష్పీపహారములుగ
నే మేమ యని² యోలి నెత్తినపరదేశి, దొరలపావడములు తోరణముగ
తే. సహజ మైనయలంకారమహిమనతిశ,యిల్లి మహనీయవైభవ మెసక మెసఁగ
వఱలునరపతిమందిరద్వారభూమి, సేర నరిగి యావేగులవారు ప్రీతి. 75
- వ. సముచితంబుగాఁ బ్రవేశించి. 76
- తే. ద్రోణగాంగేయభానుమత్సూనుకృపను, శర్త్తు³దుశ్శాసనులు సర్వసైన్యపతులు
నార్యజనములుఁ గొలువ మహర్షా కాంచ,నోన్న తాసనమునఁగొలుపున్నవాని.
స్థగర. మాళిస్తకస్సంగరంగఁ మధుకరపటలీ మానసాకృష్టివిద్యా
శాలిస్సారాజ్ఞరేఖాంజలిపుటఘటనాచారుఫాలస్థలత్నై
పాలశ్రేణీవిశాలాంబకకుముదవనీ బాంధవాయత్తచంద్ర
శ్రీలీలాగాఢకాంతిస్థితవదనరుచిస్సీతు నాగేంద్రకేతున్. 78
- వ. కని జయజయశబ్దపూర్వకంబుగా సాష్టాంగదండప్రణామంబు సేసి. 79
- క. మొగిచిన చేతులు ముందల, నిగిడించి నితాంతవినయనిరతిం జారుల్
దగ విన్నవించి రిట్లని, జగతీశ్వరునకు నిజప్రచారం బెల్లన్. 80
- క. దేవరయానతిఁ బాండవు, లేవురు ద్రౌపదియు నున్నయెడ యే మరయం
గా వెడలి వారు సనినమ,హావిపినం⁵బులకుఁ దొలుత నరిగితిమి వెసన్. 81
- వ. అందు. 82
- ఆ. ⁶పరఁగు పొదరు పొదరు పల్లంబు పల్లంబు, మ్రాను మ్రాను దుర్గమంపుఁజోటు
దుర్గమంపుఁజోటు దొన దొన గుహ గుహ, యాదిగాఁగ నెందు నరసి యరసి.
- వ. ఒక్కయెడ నరదంబు లరిగినచొప్పు గాంచి దానివెంబడిం జని చని. 84
- క. కేవలసూతులతోడన, పోవుట గని వానిఁ జేరఁ బోవక యవి యిం
కేవంకఁ బోవునొకొ యను, భావనఁ బోయితిమి వానిపజ్జన యేమున్. 85
- వ. అవియును ద్వారకానగరంబున కరిగిన. 86
- క. అందుల నుండుదు రనునా,నం దెల్లముగాఁగఁ బెక్కుచందంబుల ము

ట్లం దిరిగి తడవి కుంతీ, నందనులం గాన లేక నానాభంగిన్.

87

వ. విచ్చి పోయి సమస్తదేశంబులుం గలయం గ్రుమ్మరి కొండొకయు నుపేక్ష లేక
¹వెరవుతోడిదకాఁ బరికించుచు బయలను నాలస్యంబు దక్కి యోలంబునట్ల
 శోధించుచుఁ గీ డయిన నుదాసీనతయు నుడిగి మేలిచందంబునం భావించుచు
 వివిధప్రకారంబు లయినబహుప్రదేశంబులు రోసి కాంతేయులం గానక సంకే
 తస్థలంబునం గూడికొని మావర్తించినతెఱంగు దేవరకు నెఱింగించి యటదివ్య
 చిత్తంబున నవధరించినభంగి సేయువార మై చనుదెంచితిమి మాకుం జూడఁ
 బాండవులు పొడవడంగి లేక పోయిరి గాని యీలోకంబున నునికి గలిగిన
 నగపడకుండ నేర రిది యిక్కార్యంబునున్నరూపు మఱియొక్కవిశేషంబునం
 బ్రియం బంది వచ్చితిమి చిత్తగింపుము.

88

సీ. మత్స్యదేశాధీశుమఱఁదిఁ గీచకునిఁ బు, ణ్యోజ్జ్వలాకృతి యగునొక్కవనిత
 కతమున నడురేయి గంధర్వు లతిరహ, స్యప్రకారంబునఁ జంపి రదియు
 నక్కజం బాయుధ²వ్యవహార మేమియు, లేదు శిరంబు గా లేలు డొక్క
 లోనికిఁ జొరఁ ద్రోచి పీనుంగు ముద్దగాఁ, జేసి వైచిరి దుష్టచిత్తులై న

తే. యతనితమ్ముల నొక్కరి నైనఁ దప్పి, పోవ నీక యారాత్రియ పొదివి చిత్ర
 నిహతిఁ దెగఁ జూచి యనిరూపణీయదుర్ని, వారవృత్తిమై నరిగిరి కారవేంద్ర.

వ. ³విరాటుండు పగతుండు గావునఁ దదీయవ్యసనం బెఱింగింప వలయు నని విన్న
 వించితిమది యట్లుండెఁ బాండవుల నన్వేషించుపని యిట మీఁదం జిత్తగించు
 తెఱం గాన తిచ్చునది యనిన విని యట్ల చేయుదముగాక యని వారలఁ బోవం
 బనిచి కొంతసేపు చింతాక్రాంతుం డై యమ్మహీకాంతుండు మంత్రులం జూచి
 యిట్లనియె.

90

తే. సమయసముచితకృత్యంబు చక్కఁజేసి
 పాండవులు రాజ్యమున కాస పడక మున్న
 యరసి యెఱిగి యరణ్యంబునందుఁ దొంటి
 యట్ల యిడుమలఁ గుడువఁ బో నడుపవలయు.

91

క. ఎఱుఁగుట దుర్బట మెవ్విధి, నెఱుఁగంగా వచ్చు మీర లెల్లను మీమీ
 యెఱిగినచందంబున నా, కెఱిగింపుఁడు వారి వెదకి యెఱుఁగుతెఱంగుల్.

92

వ. అనిన రాధేయుం డిట్లనియె.

93

ఆ. వివిధదుర్నిరూపవేషముల్ గైకొని, నిఖిలదిశలయందు నిపుణవృత్తి

⁴నెఱుఁగునట్లుగా ననేకులఁ బుచ్చిన, నెల్లి నేటిలోన నెఱుఁగఁబడరె.

94

1 పరువు...గీడు నుదాసీనతయు. 2 వ్యాపార. 3 విరాటుండునుం బ్రతిభటుం డై
 భంగించుచుండుం గావునఁ దదీయ...యిక మీఁద. 4 నేఁగునట్లుగా...నెఱుకపడరె.

- క. అనుపలుకులు విని దుశ్శా, సనుఁ డేమియు సరకుగొనక ¹సమద విలాసా
ననుఁడై నిజాగ్రజన్తునిఁ, గనుఁగొని యిట్లనియె గాఢగర్వస్ఫూర్తిన్. 95
- చ. వలవదు రోయఁ బాండవుల ²వా రొక యూటట లేని ప్రిష్టుటన్
బల మఱి వన్యసత్వములపాల్పడి చచ్చినచోటఁ బూరియు
న్దొలవదె యింత కిం కిట మనోముద మస్థలితంబు గాఁగ వి
చ్చలవిడి రాజ్యలక్ష్మిఁ దగుచందమునం గొనియాడు మున్నతిన్. 96
- వ. అనిన విని దరహాసితవదనుం డగుచుఁ గుంభసంభవుం డిట్లనియె. 97
- ఉ. ట్టాత్తసమగ్ర లార్యనుతశౌరవదీప్తులు వర్ణనీయసౌ
భాత్తు లుదాత్తదైవబలభవ్యులు దివ్యసమాను లాపృథా
పుత్తులు వారి నాపదలు వొందునె ³యోపిన నింక నై న నీ
ధాత్రిఁ గడంగి యారయువిధంబులు సెప్పుఁడు నేర్పు లేర్పడన్. 98
- = భీష్ముఁడు దుర్యోధనునితో ధర్మరాజునుగుణంబులఁ జెప్పట. —=
- వ. అనిన నాతనిమాట లాదరించి భీష్ముం డిట్లనియె. 99
- ఉ. నల్లవొ నిక్క మాడె నృపనందనుముందట దోణుఁ డొక్కఁడుం
దెల్లము వారు బాహుబలధీబలదై వబలంబు లొప్ప వ
ర్తిల్లుదు రన్తుహాత్తుల కరిష్టము లేమిట నెందు నేల పా
టిల్లెడు వారిఁ ⁴గాన్పను గడింది తదీయమహానుభావతన్. 100
- క. వారలును వీరలును నా, కారయఁగా నొక్కరూప యైనను గార్యం
బీ రెఱిగింప వలయు నని, కౌరవపతి నన్ను నడిగెఁ గాన యితనికిన్. 101
- క. కలరూ పెఱిగింపంగా, వలయుం జెప్పెద మదీయవచనములు హితం
బులు గాఁగ నిశ్చయస్థితిఁ, దలఁచి యనుష్ఠింప బుద్ధి ⁵దలకొనునేనిన్. 102
- సీ. బ్రాహ్మణభక్తియుఁ బరహితోశక్తియు, నిర్మలమతియును నీతిరతియు
సత్యభాషణమును సాధుపోషణమును, జిరవితరణమును నేవ్యగుణము
సన్తార్గరక్షయు నున్నతశిక్షయు, నంచితోదయముఁ గృపాతిశయము
బంధుసంప్రీతియు భవ్యవిభూతియు, శాస్త్రోపగమము సస్థలితదమము
తే. సజ్జన స్తవనీయసౌజన్యములును, ధర్మసంచితబహుధనధాన్యములును
గలుగు నక్షీణపుణ్యదోహతుఁడు ధర్మ, సూనుఁ డున్న దేశంబున మానవులకు.
- క. మఱియును నొక్కవిశేషం, బెఱిగించెద నతనియున్నయెడ గోధనముల్
మెఱుఁ గెక్కిపాఁడి ⁷నేమిం, గొఱతవడక యుండఁ జేపి కురియుచు నుండున్.
- వ. కావున నిట్టిదేశం బిప్పు డెయ్యది యగు నందుఁ గుంతీతనయుల సరయం బనుప

1 సమదలీలా ; సమదవికాసా. 2 (వారక) యుద్భువ; యిక్కువ; యూఁడువ లేని
పిమ్మటన్...గొని యేలు. 3 యెంచును. 4 గాంచుట. 5 దాహొను. 6 యుక్తియు...
శాస్త్రో (ధి) నుగమము. 7 నేమిటఁ, గొ.

వలయు ననినఁ గృపాచార్యుం డిట్లనియె.

105

క. అరయఁగ నయ్యెడు తెఱఁగుల, నరయుట కార్యంబు వారి నాలస్యము లే
కరయునది పెక్కుభంగుల, నరసినఁ దోచెదరుగాక యది యట్లుండెన్. 106

ఉ. వారలు పూనినట్ల వనవాసము నల్పిరి ¹వీరు వేచి త
మ్మారయఁగా బయల్పడనియట్లుగ నుండెడువత్సరంబునుం
జేరువచేరువల్ గడచెఁ జిత్తములుం గలుషంబు లమ్మహా
వీరుల కీన్యపాలునెడ వీరికి నూరక యున్ని గర్జమే.

107

క. అలు చైనను బగతునిదెసఁ, దలఁపు గలుగ వలయు ననిన దర్శిజ్జ్వలదో
ర్బలు లగుకొంతేయుల మన, మెలమికలిమి నచ్చి యిట్లు లేమట నగునే. 108

చ. మనబల మెంత యంతయు సమగ్రసముద్యమదుర్దమంబుగా
మునుమును గూర్చి తోడుపడుమూఁకలకుం దగుమైఁ గ్రమక్రమం
బున నెఱిగించి రాఁ బనిచి భూరిసముజ్జ్వలసైన్యజృంభణం
బున ²వెర వొంది యున్ని కురుభూపతి కిప్పటికార్య మారయన్.

109

ఆ. పాండురాజసుతులు బాసమై నడవడి, గడచి కయ్యమునకుఁ గాలుద్రవ్వ
కున్నయట్లు లైన ³నన్నరనాథుతో, నంధి నేయు టొప్పు సముచితముగ. 110

క. ⁴ఏచి చలంబున నొంటికిఁ, జూచిన నప్పటికి మనకుఁ జూడం గార్యం
బేచందంబునఁ దెఱఁ గగు, నాచాలుట కోర్వవలయు నది యట్లుండెన్.

క. వారలు ⁵లేరట పోపెట, వారలఁ దగుభంగి. మనకు వశ్యులఁ జేయక
భూరిబలయుతుల మగుటయ, కారణ మను టనుమతంబు గాదే మనకున్.

తే. ఇవ్విధంబునఁ దమతమయెఱుఁగు తెఱఁగు
లందఱును జెప్ప విని కురునందనుండు

దగ విచారించి కార్యంబుతెగువ గాంచి

యెలమి వారలఁ గనుఁగొని యిట్లు లనియె.

113

ఆ. సింహబలుఁడు భీమసేనుండు శల్యుండు, హలధరుఁడు సమానబలమువార
లొండొరులను గెలుచునుత్సాహమునుగల, ⁶రుద్ధతులును బాహుయుద్ధపరులు.

క. ఈనలుపురభుజశక్తుల, తో నెనయఁగఁ జాలునట్టిదోర్బల మెందుం
గానము గావున వీరల, లోనన యొండొరుల కని గెలుపు సమకూరున్. 115

ఉ. తక్కినవార లాతనికి దవ్వులచోటులవారు వాయుజుం
దొక్కఁడ యింక సింహబలునుద్ధతి మాన్చిన మాన్పువాఁ డతం
డక్కడ నిల్చెఁ గావలయు నాసతి ద్రాపది గాఁగ నోపు వే

1 వైరు లేచి...నుండిరి వత్సరం...జేరువసేరువం. 2 వెర వొంది ; నెఱి వొంది. 3 ని
న్నర. 4 ఏచిన చలమునఁ బోరఁగఁ, జూచిన ; ఏచి చలంబున నేటికి.... 5 వేటట పో,
6 యు (య)ద్ధతులు భుజాసమిద్ధబలులు.

ఊక్కురుఁ డాజిఁ గీచకుల నోర్వఁగఁ జాలమి మీ రెఱుంగరే.

116

క. గంధర్వు లనునెపంబున, నంధతమనగూఢవృత్తి ననిలసుతుఁడు గ

ర్వాంధమతి యైనసూతు న, బాంధవముగఁ జంపెఁ గాక పరులకు వశమే.

వ. పితామహుం డుపదేశించినలక్షణంబు లద్దేశంబునం గలిగి యుండునని విందు
ము పాండవులు ప్రచ్ఛన్న వేషంబున విరటుప్రోల వసియించినవారు గావలయు
నతండును బ్రతిభటుం డయి భంగించు చుండుం గావున నతనిపయి నెత్తి పోయి
తదీయగోధనంబుల గ్రహించిన ధర్మతనయుండును దమ్ములు నడ్డపడం బటతెం
తు రయ్యవసరంబున మనము సమయభంగంబు సెప్పి వారలం గ్రమ్మఁ బండ్రం
డువత్సరంబులు వనవాసంబు సలుపం బుత్త మట్లైన నప్రతిహతంబుగాఁ జతు
రంతభూచక్రం బాక్రమించి కీర్తనీయుల మై నర్తిల్లుదుము కుంతీనందను లందు లేక
తక్కినమత్స్యపతిసమస్తవస్తువులును జూటగొండ మదియును లాభంబ యెల్ల
భంగుల నిప్పటి కీదియె కార్యంబు మీకు నందఱకుం జూడఁబోలునేని దీని కను
రూపంబగునుద్యోగంబు సేయుం డనినఁ ద్రిగర్తాధీశ్వరుం డగుసుశర్మ వొలుతఁ
గర్జదుశ్శాసనులలోఁ గొండొక ప్రసంగించి వారలయనుమతి నవసీపతితో
నిట్లనియె.

118

క. కేకయ¹సాల్వులు దోడుగ, నాకీచకుఁ డాజి నన్ను నపజితుఁ జేసెం

జా కుండ మున్న యొక²పరి, నా కాతనితోడ భండనము లే దయ్యెన్. 119

ఉ. భంగముతోడ నున్నననుఁ బంపు ³విరాటునిమీఁద భూమికిం

జెంగట నుండు నా దయినజీతపుటూళ్లును సంతతంబు వా

నిం గడు గాసిసేయు నతనిం జెఱుపం దఱి యయ్యె ముట్టి న

ప్రాంగముఁ జూటదెచ్చెద నహంకృతి యెల్ల నడంచి వచ్చెదన్.

120

ఆ. ఉద్దవిడిన పసుల నూఁచముట్టుగఁ దెత్తు, నతఁడు వెనుక వచ్చి యడ్డపడిన

చోటఁ బొండురాజసూనుల నరయుదు, నెల్లభంగి దీని కేన తగుదు. 121

వ. అనవుడుఁ గర్ణుం డిట్లనియె.

122

క. బరవసముమైఁ ద్రిగరే, శ్వరుఁ డిట్లను టుచిత మింక జననాయకుఁ డె

ప్పురుసున నానతి యిచ్చెను, దొర లే మని రట్ల చేయఁ దుదిఁ గార్య మగున్.

చ. అనునినసూనుమాట విని యందఱఁ గన్గొని పెద్ద లెల్ల ని

న్ననుమతి సేయ సైన్యముల నన్నిటిఁ బన్నఁగఁబంపు రెండుమై

ల నడత మీత్రిగర్తులబలంబుల ముందటఁ బంచి వానిపో

యినమఱునాఁడు పోద మనియెం గురునాథుఁడు దుస్ససేనుతోన్.

124

చ. అనుటయు ఫాలభాగకలితాంజలి యై యతఁ డట్ల చేయువాఁ

డ ననిన మేదిసీశుఁడు దృఢం బగునిశ్చయ మెల్లవారుఁ గై
కొనుటకుఁ గార్య¹బోధమునకుం దగఁ జుట్టల నున్నవారలం
గనుఁగొని యాదరాధికసశౌరవభావనతోడ నిట్లనున్.

125

ఉ. మున్ను సుశర్త దాను బలముం²జని గోవులఁ బట్టువట్టినన్
వెన్నడి వచ్చు మత్స్యపుథివీపతి సేనల నెల్లఁ గొంచు శౌ
ర్యోన్నతి సూపువాఁ డయి సముద్ధతిమై నిట వేట కౌరవుల్
గొన్నిటిఁ బట్టఁ గయ్యమునకుం బఱతెంతురు పాండునందనుల్.

126

ఉ. కందువ సెప్పి యొక్కెడఁ ద్రిగర్తులు³ దాడికిఁ గూడువారు మీ
రందఱు వేట యొక్కయెడ నాజకి సేనల గూర్పుఁ డెల్లవాఁ
డుం దనవారిఁ దోకొని కడున్ రభసంబున గూడి వార్తకున్
ముందర పోయి గోధనము ముట్టుకొనన్ వలయున్ మహోగ్రతన్.

127

వ. అని చెప్పి వెండియు సుశర్తం జూపి.

128

క. బహుశాష్టమి సీతఁడు స, న్నహనముతోఁ బనులఁ బట్టు నవమిని మనగో
గ్రహణ మని నిశ్చయించిన, నహి కేతనుపలుకులకు మహోహ్లాదమునన్.

129

వ. సమ స్తపరిజనంబులును సముద్యుక్తులై రట్టినమయంబున.

130

ఆ. పాండురాజసుతులుఁ బాంచాలియును దమ్ము, నొరు లెఱుంగకుండఁదిరుగవలయు
దుష్కరంపుటేఁడు దుది సేరఁ బాతె నె,వ్వరును దీనిఁ⁴దలఁపవలను లేర.

131

→|| సుశర్త దక్షిణగోగ్రహణంబు సేయుట. ||←

వ. సుశర్తయు సేలినవానిపనిఁ బూని జోడుపక్కెర కైదువు బిరుదు రవణంబు
మొదలై ననవరణంబులం జూడ నక్కజంబు గాఁ గూడి పరదేశం బాపోశ
నంబు గొనం దమకించుతనబలంబులగజిబిజి యుడిపికొని గోగణంబులయగపా
టూహించి జతనంబుతో నడచుచుండియు వెసగుందక వేగిరంపుఁబయనంబు
లయ్యును బ్రజల నోలాకుపడ నీక యెత్తెడుచోట్లను విడిదలలయందును లోను
గానిస్సాణాదు లైనయుద్భటచిహ్నంబులు ప్రకటింపక దాడిమెయిం జని
వేగులవారివలన విరాటుతోట్టు లున్నయెడ యెఱింగి గ్రద్దనం గదుపుల
⁵గార్చిచ్చుచందంబునం బొదివి వెలిచిన.

132

శా. కూడం బాటి సముద్ధతిం గడఁగి తద్గోపాలకుల్ మూఁకల
ల్లాడం దాకి నిశాతసాయకపటువ్యాపారఘోరంబుగా
నీడం బోక పెనంగినం గని త్రిగర్తేశుండు చేవీచుడుం
గ్రీడాఘాతనిరూఢి నాశ్వీకులు వారిం దున్ని తూటాడినన్.

133

1 (భార) ... జుట్టను ... భావలతోడ. 2 గొని ... వెన్నడి వచ్చి ... సూపువాఁ డట.

3 దాడిగ...దోడ్కొని...ముందుగఁ బోయి. 4 దలఁపవెరపు లేర ; దలఁపవలను లేదు; దలఁ
చువారు లేర. 5 గాంతారంబుఁ గార్చిచ్చుపొదువుచందంబున.

వ. ¹వారలలోన.

చ. అసదుగఁ దాకి మేనఁ దఱి చై పొరి నెత్తురు గ్రమ్మపోటులన్
వస మఱి తూలు చుండియును వారనిభీతిఁ బదంబులం గడున్
²వెస కలిమిం బురంబునకు వేగమె కొందఱు వాఱి మత్స్యనా
ధుసభకు నేఁగి దీనదశతోఁ బ్రణమిల్లుచు నార్తమూర్తులై.

క. కారణ మెయ్యది యగునొకొ, వీరలదురవస్థ కనుచు ³వెఱు గందెడునా
భూరమణుఁడు సభయును విన, నీరెలుఁగు దలంక బల్కి రిట్లని గోవుల్.

చ. హయరథదంతినంతతి నిరంతరదుర్దమలీలఁ బేర్చి నే
ల యవిసి మూఁగిన ట్లగుబలంబులతోడఁ ద్రిగర్తులెంతయున్
రయమున గోవులం బొదివి రక్షకు లొక్కట నార్చి తాఁకినన్
భయదమహాస్త్రశస్త్రపటుపాతపరంపరఁ దున్కి యుద్ధతిన్.

క. గోవులకు వెనుక యై వెనఁ, బోవుచు నున్నారు గడవఁ బోవక యుండం
బో వలయు నడ్డపడియెడు, దీవన ⁴మెదఁ గలిగెనేని దేవర కడఁకన్.

వ. అనిన విని విరాటుం డదరిపడి.

శా. ఏమీ నిక్కమె ము న్నెఱుంగఁడె త్రిగర్తేశుండు మద్గోధన
స్తోమంబుం గొనిపోవుతెంపునకు నుద్యోగించెనే మేలు మే
లామై తోడనె పోవుఁ గాక యని వీరాలాపముల్ వల్కి యు
ద్ధామక్రోధశిఖాకలాపవికటోద్యద్భూక్తికుటిస్ఫూర్తి యై.

→= విరటుఁడు సుశర్తమీఁద యుద్ధము సేయఁ బోవుట. ←=

చ. సచివులఁ జూచి యిప్పుడ వెనక్ మన ⁵మెయ్యక తక్కినం బశు
ప్రచయము దప్పి పోవుఁ దుది భంగము నేగియు వచ్చుఁ గాన మీ
రుచితవిధాన⁶సత్వరత నుద్ధతయోధసమగ్రవాహినీ
ప్రచలితభూమిభాగముగఁ బన్నఁగఁ బంపుఁడుదండనాథులన్.

వ. అని నియోగించి.

శా. యానప్రక్రమసూచకంబు లగుతూర్యంబుల్ దిశాపాటన
ధ్వనస్వైరవిహారకల్పితసముద్రక్షోభముల్ గా ధరి
త్రీనాథుండు రణోచితోద్యమము సంధిల్లంగ శస్త్రాస్త్రవ
⁷ర్తానీతిక్రమదక్షులం బనిచె నయ్యెవారికిన్ గ్రక్కునన్.

ఉ. సారథిఁ జూచి నీవు రభసంబునఁ బూన్పుము ఘోటకంబులం
దేరఁ దదీయవర్తము లతిస్ఫుట⁸బంధముగాఁగఁ బెట్టు నీ
వీరవచోవిలాసములు విందుము మున్నిదె వచ్చెఁ గయ్య మే

1 వార లాలోన.

2 వెస కడిమిం.

3 వెగ కొందెడు.

4 మేడ్తలయఁ గలుగు.

5 మేఁగక.

6 తత్వరత...భాగమునఁ.

7 ర్తానీక.

8 బదము.

పారఁగఁ జూపు నీ దగునహంకృతికిం దగుధైర్య మియ్యెడన్. 144

వ. అని పనిచి తానును యోధవీరోచితప్రకారంబున సింగారంబు సత్వరంబుగాఁ జేసికొని ఖచితకాంచనబిందు¹సందోహం బగుసన్నాహంబు వెట్టికొని విరచి తాలంకారచక్రంబును బద్ధపరికరకూబరాక్షయుగాద్యవయవంబును 'బ్రతికల్పి తతురంగంబును సన్నివేశితవివిధాయుధంబును సన్నద్ధసారథికంబును నైన రథం బెక్కి గోగణహరణప్రదేశంబు పశుపాలకులం దెలియ నడుగుచు వెడలునప్పు డమృతస్యపతియనుజన్తుండు. 145

శా. లోకస్తుత్యవిభూతి నన్యపుతనాలుంటాక బాహుబల శ్రీకల్కి రథదంతిఘోటకభటశ్రేణీసముద్దాంతసే నా²కల్పధ్వజవిభ్రమంబున సుహృద్యప్రోద్యముం డై శతా నీకుం డుద్ధతి నేఁగుదెంచె నఖిలానీకంబు నుప్పొంగఁగన్. 146

ఉ. ఆతనితమ్ముఁ డైన³మదిరాశ్వుఁడు గర్జరూశంర్ముశాసము ధ్ధూతబలోత్థరేణుపరిధూసరితాంబర మైనవారణ వ్రాతము గొల్చి రాఁ గడఁగి వచ్చె సముజ్జ్వలహేమవర్తని ర్యాతరుచిచ్చటాపటలరంజితహేతిమహోగ్రసైన్యుఁ డై. 147

తే. అతనియనుజుండుసూర్యదత్తాహ్వయుండు, సమదసైనికనానాస్త్రిశస్త్రబహుశ దీప్తిజాలకప్రతిహతదినకరాంశు, రాజి యై చనుదెంచె సంరంభ మెసఁగ. 148

ఉ. తెల్లనిజోడు వెట్టుకొని తీవ్రగతిం జనుదెంచె మత్స్యభూ వల్లభునగ్రనందనుఁడు వైరిమదాపహవిక్రమ⁴ప్రకా రోల్లసితుండు వన్యబల ముద్ధతిఁ గొల్చుమృగేంద్రరేఖ శో భిల్లుచు నుండ శంఖుఁడు విభీషణశంఖునినాద మొప్పుఁగన్. 149

వ. మఱియు ననేకయోధవీరులు వివిధవాహనారూఢులై గాఢసన్నాహంబు లగు నిజవ్యూహంబులతో నేతెంచు చుండిరి విరాటుండు బలంబులం గూర్చికొను తలంపునం బురబహిరంగణంబునం గొండొకసేపు నిలిచె నట్టిసమయంబున ధర్మతనయుం డనిలతనయమాద్రీతనయుల నంతంతం బొడసూపి నిలువుం డని నిపుణంబుగా నియోగించి తానును మత్స్యమహీవల్లభునల్లన చేరి యిట్లనియె.

చ. ఒకఋషిచేత నాయుధసముత్కర మెల్లను⁵ సప్రయోగమం త్రకముగ నభ్యసించి సమరంబునకుం గొఱి యైనవాఁడ గో ప్రకరముల⁶ మరల్చుటకు బంధులు నీవును బోవ నాకు నిం

1 సందోహసుందరం బగు (సన్నాహంబు) మై మఱువు వెట్టికొని విరచితవీరపతాలంకా ర...బ్రకల్పిత. 2 కల్పోజ్జ్వలవి(భ్ర)క్రమంబున మహాద్యతోద్ధ్యముం డై. 3 మదిరా(స్యు) డుఁడు. 4 ప్రభావోల్లసితుం (ప్రకాశోల్లసితుం) డసంఖ్యబల...గొల్వ మృగేంద్రరేఖ... శంఖుఁ డరిభీషణ. 5 సంప్రయోగ. 6 ప్రకరముల

- టికడన యున్ని పాడియె ఘటింపఁగఁ బంపు రథంబు సయ్యనన్. 151
- క. అనిన విని యియ్యకొనున, మ్మనుజాధీశ్వరునితోడ మఱియు నతం డి
ట్లనుఁ బవనతనయుఁ గవలం, గొని సమరంబునకుఁ బోవఁ గోరెడుమదితోన్.
- సీ. మనవలలుండు లావున బంటుతనమున, జను లెఱుంగఁగ సడిసన్నవాఁడు
మంచిమగండు దామగ్రంథి యసమసం, గ్రామ కేళీగాథకౌతుకుండు
వినుము తంత్రీపాలుఁడును దుర్దమారాతి, మర్దనచాతుర్యమహితభుజుఁడు
మున్నును వీరలు మువ్వరకడఁకల, కొలఁదు లే నెఱుఁగుదుఁ గొంతకొంత
- తే. యెక్కఁదగునట్టియరదంబు లిచ్చి వీరి, ననికె దోకొని పోక గార్యంబు నాకుఁ
జూడ ననవుడు మేదిసీశుండు హర్ష, నిర్భరాత్మకుఁ డై శతానీకుఁ జూచి. 153
- ప. కంకవలలదామగ్రంథితంత్రీపాలురం జూపి యిట్లనియె. 154
- మ. రథముల్ మంచివి గాఁగ నాలు¹గతిశీఘ్రవ్యాప్తిసత్త్వంబులం
బ్రథితం బైనతురంగమోత్కరము సంగ్రామార్హచాపంబు ల
శ్లథవర్తంబులు వీరి కిమ్ము రణలీలాదక్షత² మస్తనో
రథముం దీర్పఁగ వీర లోపుదురు దోర్లర్వం బఖర్వంబుగన్. 155
- ప. అనిన నతం డట్ల చేయుదు నని వారలం దోడ్కొని చని సమ స్తంబును సన్నద్ధం
బు గావించి యంగరాగమాల్యాంబరాభరణంబుల నలంకృతులం జేసినం గైకొ
ని తమయంతవట్టునుం గూడుకొని సూతకృత్యంబులకుం దార చాలి రథంబులు
దోలికొని చనుదెంచిరి తదనంతరంబ. 156
- సీ. గంధదంతావళకర్ణమారుతహతిఁ, గాంతారములు చాచకట్టు వడఁగ
రథ ఘోషమునఁ బ్రతిరవ మిచ్చునద్రులు, భయమున వాపోవుభంగి నుండఁ
దురగఘరోద్ధూతధూళి³ ద న్బెరసిన, వననిధి పిండలివండు గాఁగ
బహుళపదాతిదుర్భరభార మడరిన, నురగకూర్తంబు లొండొంటిఁ బొంద
- తే. సైన్యముల నడపించె నుత్సాహలీల, యతిశయిల్లంగ సంరంభ మగ్గలింప
బరవసము మిక్కుటంబు గఁ బసులు సన్నజాడ గైకొని యమృతస్వజనవిభుండు. 158
- ప. ఇట్లు సని కూడ ముట్టిన. 158
- క. విరటుబలంబుఁ ద్రిగరై, శ్వరుబలముం జెలఁగ నార్చి వడిఁ దాకె భయం
కరనాదమేదురము లగు, శరనిధు లొండొంటిఁ దాకుచందం బమరన్. 159
- మ. గుణరావంబుఁ గృపాణఘట్టనరవక్షోభంబునుం గింకిణీ
క్వణనోవ్యావృతహేషితస్వనములున్ ఘంటానినాదాత్తపో
షణనానాపటుబృంహితధ్వనియు శశ్వద్గాఢ మై పేర్చినన్
రణనం బించుక దోష లేద బహుతూర్యశ్రేణి నాసేనలన్. 160

— విరాటసుశర్మల సైన్యంబులు సంకులంబుగాఁ బోరుట. —

వ. అట్టిసమయంబున.

161

సీ. ఒండొంటితోఁ దాకి మండెడునవియును, జిందముల్ పొడిపొడి నేయునవియు
గట్టిమైమలుపులు దట్టముల్ గావించు, నవియును నెఱును నో నాడునవియు
¹నెట్టుపైఁ బడిమేని నెగయించునవియును, దల నేల డొల్లంగఁ దాకునవియు
నిరుమెయిఁ దొలిచి బెట్టిలఁ దూలు నవియును, నలువుర నేవుర నాటునవియు

తే. నైనశరములు గనుఁగొని యాడి యాడి, నారదుఁడు విచ్చలింపంగ వీరకేళి
సలిపె నుద్ధతిమై ధనుర్బలము లడరి, లావు వెరవును నెఱయఁ జలంబు మెఱయ.

వ. అప్పుడు సుభటులు గడంగి.

163

ఉ. ఏటుల మొగ్గువారిఁ గని యించుక కొంకక²యర్చుపెంపునం
బోటులవాతఁ బోవుభటపుంగవులన్ మది మెచ్చుచున్ వడిన్
వేటులఁ గీడ సల్పి పృథివిం బడువీరులఁ ద్రొక్కికొంచు నె
చ్చోటుల నైన నగ్గలికఁ జొత్తురు నెత్తురు వజ్రు సేయుచున్.

164

సీ. ఒక్కఁడు పెక్కండ్రకెక్కిన విచ్చియుఁ, బొదివి³చె టొకపోటు వొడుచునెడలుఁ
బలువు రొక్కనిమీఁదఁ బఱపిన సైరించి, నళికి పైఁబెట్టక నిలుచునెడలు
దళము దళంబుతోఁ దాకి యగ్గలికమై, నీడఁ బోవక వేటులాడునెడలు
నోహరిసాహరి నుయ్యాలచేరుగా, వెనుకొంచుఁ దెరలుచుఁ బెనఁగునెడలు

ఆ. నై యనేకభంగి నాశ్వకసేనలు, బొమ్మ లాడినట్లు పోరు చుండె
నమరగణము సిద్ధసమితియు వేడుకఁ, జదల నిలిచి చూచి సంస్తుతింప.

165

వ. ఒక్కయెడ.

166

ఉ. ఒండొరు మీరుకోర్కిమెయి నొక్కట⁴బాసలవారు సొచ్చినన్
రెండయి పాయ యిచ్చినయరిప్రకరంబులు వేలువేఱ యు
ద్దండభుజాబలం బలరఁ దాకిన సంగడిఁ బాటు చుండఁగా
గండమరంగ నిల్చి చెలికాండ్రయి క్రమ్మట వత్తు రిద్దఱున్.

167

సీ. కరశీకరంబులు గరటగళద్దాన, తోయంబులును ధరాధూళి మ్రింగఁ
⁵బొడవులనడి సన్న యొడఁగుల దెంచన, మ్ములపెంపు గగనంబు గొలఁదివెట్ట
బృంహితధ్వనులును బృథులఘంటావలీ, రవములు దిక్కుల నవులఁ ద్రోవ
రోషారుణాక్షుల రుచులును సిందూర, కాంతియు రవిదీప్తి గ్రమ్మఁజేరి

తే. జోదు లొక్కటవాలంపసోనగురియ, రాద్రరసమాకృతులఁదాల్చిరణమొనర్చు

1 నేటు... నెరియించు... (నిరుమేను లుచ్చి) నిరుమెయి గెలిచి బెట్టిలఁ దూలు... గైకొని.

2 యర్చుపెంపునం బోటులచేతఁ. 3 చె టొక (వే టొక) ... బఱపి సైరించిన, (నలఁగి) నల

మి పైఁ. 4 బాసటవారు... సందడిఁ బోరు చుండఁగా. 5 బొడవుల... యొడఁగులు (దెంచి

య, మ్ముల) డెక్కియ, మ్ముల.

కరణి నత్యుగ్రముగఁ గరిఘటలు గడఁగి, కలను పీనుంగు పెంటగాఁ గలయ బెరసె.

ఉ. అక్కజ మైనశౌర్యమును నద్భుతసంపద నొందుశక్తులుం
జిక్కనిమేనులున్ మొనకుఁ జెల్వగుకైదువులుం ¹దగంగను
కెక్కినయట్టిమేటిమగ లించుకవారణ లేక భేచరు

లెక్కన మంద నొచ్చియుఁ జలింపక పోరిరి పెక్కుభంగులన్.

169

సీ. నొగనొగతోఁ దాకి ²పగులంగ నరదంబుఁ, బఱపి యాతేరిపై కుఱుకువారు
రథ్యముల్ వడ్డ విరఘు లయ్యు నసిముద్గ, రాదుల నడరి పోరాడువారు
సారథి నొచ్చినఁ దేరును గడపుచు, నేయుచుఁ గయ్యంబు నేయువారు
నరదంబుపై వ్రాలి యాలోనఁ దెలిసి త, న్నేసినాతనిఁ బడ నేయువారు

తే. నగుచు రథికనికాయంబు లడరి యప్ర, మత్తనిజచిత్తవృత్తు లై మగతనంబు
ఘోరమూర్తులు గైకొని పోరునట్లు, సలిపె సంగ్రామ కేళి సంకులము గాఁగ.

వ. ఇట్లెరువాఁగును నరవాయిగొనక పెనంగు చుండ.

171

ఉ. భీకరబాణవర్షముల పెల్లున వైరులు ³పెల్లగిల్ల మా
ర్యీకృతగర్జితంబు పృథివీవియదంతర మెల్ల నిండ ను
గ్రాకృతికల్పసంక్షయమహాభ్రముచందము నొందుచున్ శతా
నీకుఁడు దాఁకెఁ గంకటమణిద్యుతివిద్యుదుపాంతకాంతి యై.

172

తే. అతఁడు నానాప్రకారశస్త్రాస్త్రనిహతి, నతులవిక్రమవిభవ మనర్గళముగ
యోధసారథియుగ్యసంయుతముగాఁగ, నూఱురథములు వ్రేల్కిడి నుగ్గుచేసె.

మ. *మదిరాశ్వుండు గడంగి యన్నకు బలోన్మాదంబు ⁴రెట్టింప న
ప్రదరజ్యాలతికాక్రియాసమభిహార క్షీడనం బప్పు డొ

ప్పిద మై యోగవియోగసంధులు నిరూపింపంగ రా కుండఁ గ
ర్ణదళోపాంతము వింతనేయ నడరెన్ రాద్రంబు శోభిల్లఁగన్.

174

క. అడరి వడి రథచతుశ్శతి, పొడిసేసి పరాక్రమం బపూర్వం బై యే
ర్పడఁ గరిహయనరనికరము, బడలువడం దటిమె నలినభశ్చరు లార్వన్.

175

ఉ. మండలచారి యై రథ మమానుషవిక్రమలీల నొప్ప ను
ద్దండభుజాబలంబు ప్రథితంబుగ నత్తటిఁ దాకి సూర్యద
త్తుం డనిహర్యశౌర్యగుణధుర్యుఁడు వీడ యనంగఁ బేర్చి వే
తండఘటావిపాటనవిదగ్ధతఁ బొల్చె రణాంగణంబునన్.

176

ఉ. అప్పుడు శంఖుఁ డెంతయుఁ ⁵బ్రియంబునఁ బెండ్లికిఁ బోవునట్లు మో
మొప్పఁగ నస్త్రీశస్త్రములయుల్లసనంబున శత్రునేత్రముల్

1 జెలంగ. 2 పగుల బెట్టిదముగా; పగులంగ బెట్టుగా (పగులంగ బెడిదంబు) ...సార
థి చచ్చినఁ...యంబు లప్రమత్త, మహితనిజచిత్త. 3 దల్లడిల్ల. * 'మదిరాత్తుండు' సం. భా.
4 సిద్ధింప(ను)సంప్రదర...రాద్రం బుదగ్రంబుగన్. 5 రయంబున.

గప్పఁగఁ జీకటుల్ రణముఖంబు సమస్తముఁ దానయై రథం
బుప్పరవీదిఁ దోలికొని యుగ్రగతిం బఱతెంచి తాఁకినన్.

177

తే. మందరాచలచటులవిమర్దనమున, ఘూర్ణమాన మై గాఢసంక్షోభ మెసఁగఁ
దలఁకుజలనిధి నాఁ ద్రిగర్తక్షీతీశు, బలము దిరుగుడువడియై సంకులము గాఁగ.
వ. అయ్యవసరంబునం దక్కినదొరలును దలపడి యతి¹భీమంబుగా సంగ్రామంబు
సేయం దొడంగిన.

179

చ. అనుజతనూజమంత్రిసుభటాప్తజనంబులపోరు సూచి నె
మ్మనమునఁ బొంగి మై వెనిచి మత్స్యమహీరమణుండు సారథిం
గనుఁగొని ²యల్ల కంటె మొనఁ గ్రాలుచు నున్నత్రిగర్తనాథుకే
తనమునచక్కటిన్ మనరథంబు వెసం జన్ నిమ్ము నావుడున్.

180

క. అగ్గలిక నతఁడు హయముల, పగ్గంబులు సడల విడిచి ³పటురయమున నా
మొగ్గరము దఱియఁ బఱపిన, మ్రగ్గెను రథపంచశతము మత్స్యధిపుచేన్.

181

మ. అవసీనాయకుఁ జూచి యేచి ⁴నలి వీరావేశదుర్దాంతమై
కవిసెన్ గుంతభుశుండితోమరగదా ఖడ్గాదిశస్త్రాస్త్రీ
వ్రవిహారంబు విరోధిదుర్విషహాసంరంభంబుగా నొక్కపె
ట్ట వడిం దద్బల మెల్ల నారదుఁడు వేడ్కం గుంచె సారింపఁగన్.

182

వ. ఇవ్విధంబున విరాటుండు దానును సేనయుం జేయం గలవారును బరవసంబు
సేసి యొక్కుమ్మడి నడరుటయుం దెరలి మరలిననిజ సైన్యంబుదైన్యంబు గలయం
గనుఁగొని కోపాటోపంబునం గెంపు గదురులోచనంబులుం ⁵బెంపొలయుభుజ
శిఖరంబులుం గలిగి సుశర్మ తానుం దమ్ముండును సంగడంబుగాఁ గోల్తల సేసి రథ
సమూహంబుతో విరాటవ్యూహంబు నెదురుకొని.

183

క. బలవిక్రమములు మెఱయఁగ, దలపడి రథదంతిహయపదాతిచయంబుల్
⁶గలను సుడివడఁగఁ దామర, కొల సేనుఁగు సొచ్చినట్లు గురువుగఁ జొచ్చెన్.

ఉ. ఏలినవానిఁ గాంచి మొన లెల్లను నెంతయు దర్ప మెక్కి యా
భీలనిశాతహేతిరుచి భీకరలీల నెదిర్చి మత్స్యభూ
పాలకసైన్యరాజఁ దలపడ్డ మహోగ్రతఁ బేర్చి యాసమి
తేల్కె వియచ్చరప్రతతికే వెఱఁ ⁷గందఁగఁ జేసె నెంతయున్.

185

తే. కడిమి⁸మెఱయంగఁ బోరుత్రిగర్తనాథు, రథముఁగనుఁగొని కడఁగివిరాటవిభుఁడు
⁹వరవునకు నల్లి నట్టుల సరకుగొనక, యతులరభసాతిరేకత నతనిఁ దాఁకె.

186

1 భీషణంబు. 2 యల్ల గట్టి... కేతనమునకై రథంబు వెస దండడిఁ బోవఁగ నిమ్ము నా
వుడున్. 3 బలిమి మెఱయ. 4 యతి... గుంతముసుండి. 5 బలు పొలయు. 6 గలఁగి
... గూల్చఁగఁ జొచ్చెన్. 7 బొందఁగ. 8 సెఱయంగ. 9 పరువునకు.

— విరాటుఁడు సుశర్మమీఁదఁ దనరథంబు తోలించి పోరుట. —

187

వ. ఇట్లు దలపడి.

మ. పటువేగం బగుశాతభల్లచయసంపాతంబునన్ మింట మి
క్కుటమై మంట ధగద్ధగద్ధగ యనం గోపంబు రూపంబు లై
చటులక్రీడఁ జరించున ట్లిరువురున్ శౌర్యోన్నతిం బోరి రు
త్కుటదర్పోద్ధతు లై పరస్పరజయాకాంక్షం బ్రచండంబుగన్.

188

క. తదవసరంబున నొక్కటఁ, బదియమ్ములు దొడి త్రిగర్తపతివక్షంబున్
వదనంబు నేసి విరటుఁడు, మదమునఁ దురగముల నేసె మఱియుఁ బదింటన్.

క. ఇంచుకయు నీడఁ బోవక, కాంచనపుంఖప్రకాండకాంతి¹స్థాయ
త్పంచాశద్బాణంబులు, నించె నతఁడు మత్స్యమేదిసీపతిమేనన్.

190

తే. దొరలు దలపడ్డనాహవదోహలమున, నుభయబలములుఁ దమకించి²యోర్వలేక
కలయ బెరసి భూరేణువుకతన రాత్రి, గాక మున్న యొండొరువులఁ గానరైరి.

క. క్షతములఁ బెల్లు దొరఁగుశో,ణితము రజఃపటల మడఁచి నెఱసిన నరుణ
ద్యుతిఁ దమము వాపు వేకువ, గతిఁ దత్సమయం బతిప్రకాశత నొప్పెన్.

192

ఉ. దానికిఁ జిత్తవృత్తులు ముదంబునఁ బొందఁగ మేను లుబ్ధుఁగా
నేనలు రెండు నుద్భటవిజృంభణతన్ వివిధాస్త్రఘట్టన
ధ్వానము దిక్కులం బరఁగఁ దాకి రణం బొనరించె నత్తఱిన్
భానుఁడు పశ్చిమాద్రిఁ గనుపట్టెఁ దలిర్చినమావిమ్రో కనన్.

193

క. సమరంబున భటులు గడు, స్థిమ మొందిరి తమము గవిసినం గాని సము
ద్యమసంరంభ ముడుగ రిది, సమయం బని తొలఁగినట్లు సవితృఁడు గ్రంకెన్.

వ. తదనంతరంబ.

195

క. ముఱిముఱిచీకటియప్పుడు, నఱిముఱి భటు లుడుగ కడరి యని సేయంగా
నెఱసి తమ మెల్లయెడఁ గ్రి, క్కిఱిసిన మఱి పాసి నిలిచి రింతను సంతన్.

వ. ఇట్లుభయసైనికులు సాంద్రసంతమసంబునం జేయునది లేక సంగ్రామంబు దక్కి
తమకం బెక్క నొక్కింతసే పూర కున్నంత.

197

క. తనమనుమలు పాండుతనయు, లని సేతకు వేడ్క సేయు టాత్తఁ గని తమం
³బునవారు మెఱయ రని వచ్చినక్రియ శశి పూర్వశైలశిఖరం బెక్కెన్.

198

క. వెలుఁగు గని కడఁగి యిరువఁ,గులుఁబోరికి జొచ్చె మత్స్యకుంజరుఁడును స
గ్గల మగుమగఁటిమిసాంపునఁ, దలపడియె సుశర్మతోడఁ దదనుజతోడన్.

199

చ. తలపడి పోర వారియరదంబు లనేకము లొక్కపెట్ట యి
ట్టలపురయంబునం బొదివి డాసెఁ గడంగి వడిం ద్రిగర్తనా
థులు నిరుదేరుఁ దద్రథముతోఁ గదియించి తదీయసారథిన్

- బలువిడిఁ గూల్చి రథ్యములప్రాణములుం గొని రుగ్రమూర్తు లై. 200
- వ. ఇవ్విధంబున విరాటుండు విరథుం డగుటయు. 201
- చ. అతిరభసంబుమై నడరి యాతనిఁ బట్టి సుశర్మ పెల్చు నా
ర్చి తనరథంబుపై నిడి యశేషబలంబులు ¹నల్దెసన్ భయ
ద్రుతగతిఁ బాతినన్ విజయదుందుభు లొక్కట మోయ విక్రమో
ద్ధతివిభవంబునన్ మది ముదం బొలయన్ మరలెన్ మహోద్ధతిన్. 202
- వ. అట్టియెడ ధర్మతనయుం డనిలనందను నవలోకించి సత్వరం బగుచి త్తంబుతో
మత్స్యవిభునివలను సూపుచు నిట్లనియె. 203
- తే. ఇతనియాశ్రయమున మన మెల్ల బ్రదికి, యున్న వారము గావున నుగ్రరిపుల
పాలువడకుండవిడిపింపఁబాడియితని, నెయిదుమెయిదుమురధరయమెసకమెసఁ
చ. అనవుడు మేను వెంచుచు మహాబలనందనుఁ డప్పు డన్న కి [గ.
ట్లను నిదె సాలవృక్షము రయంబున దీన నరాతిసేన డొ
ల్ల నడిచి యీసుశర్మునిబలంబుఁ జలంబును మాన్చి యవ్వారా
టుని విడిపించెదన్ రణపటుత్వము వైరులు పిచ్చలింపఁగన్. 205
- తే. నీవుఁ దమ్ములు నొక్కడ నిలిచి చూచు
చుండుఁ డని పల్కుటయుఁ బుయిలోటతోడఁ
గీచకారాతిఁ దప్పక చూచి నగుచు
సతని కిట్లని చెప్పె ధర్మాత్మజుండు. 206
- క. తరువు వెసఁ బెఱికికొని నీ, పురవడిమైఁ గవిసి తేని నుభయబలము న
చ్చెరు వందుచుఁ జూచి వృకో, దగుఁడ వగుట యెఱుఁగ కున్నె తద్విధ మేలా.
- వ. కవలు నీకుఁ జక్రరక్షకులు గా లోకసామాన్యంబు లై నచాపకృపాణగదాదు
లగునాయుధంబుల విరోధినధం బాపాదించి వేవేగ విరాటు విడిపింపుము.
- చ. అనుపలు కంకుశంబునక్రియం గుదియించిన నిల్చి భూరుహం
బునదెస వోక మత్తగజపుంగవుచందమునన్ సమీరనం
దనుఁడు శరీరదోళనవిధాపరిశోభితవిక్రమోద్యమం
బున విలసిల్లి యిట్టు లను భూకుటి ఫాల మలంకరింపఁగన్. 209
- క. మీపనిచినట్ల చేసెద, నేపారినవైరిబలము నెల్లను బాహా
టోపమున నోర్చి మత్స్యమ, హీపతి విడిపించి తెచ్చి యిచ్చెద మీకున్.
- వ. అనిన విని కౌంతేయాగ్రజుండు సంతసిల్లి తమయంతవట్టునుం గూడుకొని.
- ⇒ పాండవులు సుశర్మ నోడించి విరాటుని విడిపించుట. ⇐
- తే. తాను మున్నుగ శాత్రవసేనమీఁద
రథము లొక్కటఁ బఱపిరి పృథివి యద్రువ

నుఱక యేచి త్రిగర్తులు నుద్ధతముగఁ

జెలఁగి మార్కొని పొదివి సంకులము గాఁగ.

212

క. ఏయుచుఁబొడుచుచువ్రేయుచు, డాయుచునుద్వృత్తిఁదఱుముటయుఁ¹బొడిసేసె

న్వాయునుతుఁడు రథముల నిరు, వేయిటి రథిరథ్యసూతవితథంబులు గాన్.

తే. ఏడునూఱురథంబుల నేపుమాపె, నకులుఁ డప్పుడు మున్నూటినామ మడఁచె

నతనియనుజుండు గుంతీసుతాగ్రజుండు, రథికముఖ్యులవేపురఁ బృథివిఁ గూల్చె.

215

వ. అతండు మఱియును.

చ. తఱిమి సుశర్తఁ గిట్టి యతిదారుణభంగి రణంబు సేయ వాఁ

డుఱక నిశాతసాయకము లొక్కమొగిం బది మేనియందుఁ గ్రీ

క్కిఱియఁగఁ జేసి నాలుగిట నేసెఁ దురంగములన్ యుధిష్ఠిరుం

డఱిముఱిఁ జంపె సారథిఁ దదశ్వములన్² వరబాణపాణి యై.

216

వ. అయ్యవసరంబున మత్స్యమహీనాథుండు జనితోత్సాహుం డై.

217

ఆ. ఆసుశర్త తేరియందున్నఘనగదా, దండ మెత్తికొని యుదగ్రవృత్తి

జరతదేహుఁ డయ్యుఁ దరుణవయస్కున, ట్లవని³ కుఱికి పోయి యతని వ్రేసె.

క. అట్టినమయమునఁ గరువలి, పట్టి త్రిగర్తేశురథముపై కుఱికి వెనం

బట్టికొని యతనిఁ బెడగే, లట్టి పెలుచ నార్చెఁ దద్బలము పెల్లగిలన్.

219

వ. ఇట్లు సుశర్తం బరాజితుం జేసినఁ జక్రరక్షకుం డై నశోణాశ్వండు మొదలుగా

నాప్తభృత్యవర్గంబు ననుజుం డై నసువర్త లోనైనబంధుజనంబులు నాదిగాఁ గల

పరివారంబు పలాయనపరాయణంబగుటయు వెనుకొని యెయిది గోధనవర్గంబు

మరల్చి కరితురగరథంబులం దలమీఱి పొదివి తెచ్చి యన్న పాలికి వచ్చి తాను

మున్ను త్రిగర్తేశురథంబుకడ నిలువ నియోగించి యున్న తమ్ములం గూర్చుకొని

తమయంతవట్టును నొక్కట విరాటునకుం బొడసూపిన.

220

క. ఆదరము సంభ్రమంబును, మోదంబును దనమనమున ముప్పిరిగొన నా

భూదయితుఁడు వివిధప్రియ, వాదంబుల గారవించె వారల నెల్లన్.

221

వ. ఇట్లు సంభావించి పాండవాగ్రజు నవలోకించి.

222

క. మానముఁ బ్రాణముఁ గాచితి, దీనికి సరి గాఁగ నీమదికిఁ బ్రియ మెసఁగం

గా నాకుఁ జేయ నయ్యెడు, దాని నెఱుఁగఁ గాన మత్పదము గైకొనవే.

223

తే. ఒడలు సిరియును నాకు నీయొసఁగినవియ, కాన⁴ దగ సమర్పించెదఁ గరుణ నీవు

సమ్మతించి యిమ్మత్స్యదేశంబుఁ గావు, పంచి పనిగొని నన్ను రక్షించికొనుము.

వ. అనిన విని యజాతశత్రుం డతని కిట్లనియె.

225

చ. మనుజువరేణ్య నావలనిమన్నన యట్టిద కాదె శత్రుమ

1 పడిఁ జేసెన్... వేయింటిని రథ్యసూతవీతం.

2 పటు.

3 కెఱఁగి.

4 నీకు సర్పిం

చెదఁ గరుణ నీవు; దగ సమర్పించెదఁ గరుణ నీకు.

- ర్దన మొనరించి మత్స్యనగరంబున కుత్సన ముల్లసిల్ల నీ
చనుటయు నాకుఁ దేజమును సంపదయుం గరిమంబుఁ గాక యి
ట్లనఁ దగునయ్య ¹యే నిచట నైనది యేటిది యింత యేటికిన్. 226
- క. అనుపలుకులకును విస్తయ, మును సంతో²షమును జిత్తమునఁ బెనఁగొన నా
జనపతి ధర్మతనూభవుఁ, గనుఁగొని యిట్లనియె మఱియు గౌరవ మెసఁగన్.
- క. ఉపకారమొ బంటుతనమొ, కృపయో పెంపో సమగ్రకీర్తిప్రియమో
రిపుదుస్సహ మగునీరణ, నిపుణతకుం గారణంబు నెయ్యమొ యెఱుఁగన్.
- ఉ. మంటయుఁబోనిశాత్రవసమాజము నించుకయేని శంక లే
కంటఁగఁ దాకి ³వెండి తెగటార్చె మహాద్భుతశక్తిశాలి యీ
వంటలవానిచేసినయవార్యపరాక్రమ మొండుచోటులం
గంటిమె వింటిమె యితఁడ కాఁడె వెనక గెలిపించె న న్ననిన్. 229
- క. ⁴కంధరములు దెగి తలలు వ,సుంధర నతిపక్వతాలసుభగఫలాళీ
బంధురత రాలు దామ,గ్రంథి పగఱమీఁదఁ గినిసి కవిసినయెడలన్. 230
- క. ఎక్కడఁ జూచినఁ దా నై, యక్కజ మగుకడిమికలిమి నరిసేనఁ గరం
బుక్కఱఁ దంత్రీపాలుం, డొక్కడ ⁵పొలియించె నీరణోత్సాహమునన్. 231
- క. ఈనలుపురు దక్కఁగ మన, సేనల నొక్కరుని నైనఁ జేడ్చడనిభటుం
గానం జెలి కెడ రై నం, బూని ⁶తలుగునతఁడ చూవె పురుషుం డెందున్.
- ఉ. కావున మీకు దంతిహయకాంచనరత్న విభూషణంబులు
దేవనితంబినీజనసదృశమృగాక్షులు నాది గాఁగ నా
నావిధవైభవంబులు మనంబులవాంఛలకుం దగంగ నీ
కేవిధి నీఁగువాఁడ ఋణ మెయ్యది యేనియు వేఁడుఁ డిచ్చెదన్. 233
- క. అనవుఁడు బాండుతనూభవు, లనఘా యిట్లెంతయుం బ్రియంబున సంభా
వన సేసితి మా కిది ⁷యా, ధనము వడయుదానికంటెఁ దక్కువె చెపుమా.
- || ధర్మరాజు సుశర్మను సపరివారంబుగా విడిపించుట. ||—
- వ. మ మ్మైరవుగాఁ దలంచి యియ్యెడ నిట్ట ట్టన వలవదు పురంబున కరిగి యయ్యెడ
నీ కెట్లు ప్రియం బట్లు మన్నింపు మని రందుఁ గంకుండు మఱియు నిట్లనియె.
- క. తగ నొక్కటి వేఁడెద నిను, జగతీశ్వర యిచ్చు టొప్పు సరథగజాశ్వం
బుగ విడిచి పుచ్చు మిప్పుడ, త్రిగర్తపతి నిదియ నాకుఁ బ్రియ మెబ్బంగిన్.
- వ. మననగరంబునకు జంఘాలురం బంపుము పురంబున వారలు వోయి భవద్విజయ
ఘోషం బాచరించి శోభనధ్వజోన్నయనంబును మంగళతూర్యనాదంబులును

1 యీ విచట. 2 ఁంబు నాత్మ ముప్పిరిగొనఁగా. 3 చెండి (వేగ) ...వంటలవాఁ
డు...విడిపించె. 4 కంధరలు ద్రెవ్వి...రాలె. 5 పొదలించె...హంబుక. 6 తలఁగు.
7 యే, ధనము.

బరస్వరగంధసలిలసేచనంబులును గీతవాద్యనృత్తంబులును నాదిగాఁ గలవివిధ శుభాచారంబులం బ్రవర్తింప నియోగింప వలయు ననిన విరాటుండును బనిచినం¹గాలరులు వేఁగునంతకు పీఠికిం జని గెలుపు ప్రకటించి పట్టణాలంకరణ ప్రముఖని ఖలభద్రవిధానంబులు సేయించి రిట పాండవులును మత్స్యమహీవల్లభుండును నమస్తసేనాసమేతులై విభవం బెసఁగ విలసిల్లుచు లజ్జావనతాననుం డగునుశర్త సపరిచ్ఛదంబుగా విడిచి పుచ్చి గుత్తులకొలందికిఁ గృత్యంబు లయిపడి యున్న పాదంబులవలనం గెందలిరుల సెజ్జల చందంబు లగుచోట్లును దునిసి చిక్కువడి యున్న యూరుకాండంబులవలన మదగజంబులు సొచ్చినకదలీవనంబులుం బోనియెడలును బ్రోవులు గొనియున్న ప్రేవులవలన లావు గలయంచపిండు పేరాఁకలి నఱి ముఱిం బెఱికినఁ గుఱుకులు గట్టినమృణాళనాళంబుల నొప్పుకమలాకరోద్దేశంబులఁ గ్రేణిసేయు ప్రదేశంబులును నంగుళీయకరుచు లడర నెఱింజఁగి పడి యున్న బాహుదండంబులవలన నురగనివాసంబుల ననుకరించుతలంబులును గీలాల జలంబులపయిం దేలుచు నవ్వినట్లున్న శిరంబులవలన వికచారవిందదీర్ఘి కల విడంబించుతావులును నవయవభేదంబు లడంగునట్లుగాఁ దుత్తునియ లై పడియున్న గాత్రంబులవలనం గృతాంతమహానసశాలలపగిది నొప్పునట్లును గలపొలిగలను గలయం గనుంగొనుచు వెడలి చంద్రికానుందరం బగునొక్కసైకతస్థలంబున నారాత్రి పుచ్చి రని చెప్పిన విని మఱునాటివృత్తాంతం బెల్లయ్యెనో యని సాదరంబుగా నవలోకించిన.

237

చ. అపరిమితప్రకార వినిరస్తసమస్తవికార షట్ప్రమాణపరమదూర గాఢభజనక్రమగత్యనుభావ్యసార దేవపితృపథప్రవర్తన వివర్జననిర్మలచిత్తోచోర శాంతిపరమహాత్మసంసరణతీర నిరంజన భక్తరంజనా.

238

క. విజ్ఞానానందరసా, భిజ్ఞహృదయకమలహంస భీమదురితమర్కజ్ఞవివిధాభిధానా, యజ్ఞాతకరూప నిశ్చలావ్యయదీపా.

239

మాలిని. త్రిజగదవననిత్యక్రీడనోద్యత్ప్రమోదారజనిచరవిఘాతారంభలీలావినోదాభజననిరతసౌఖ్యప్రాప్తిజాగ్రత్ప్రసాదానిజతనువిభవతోష్ణీలనాచ్చిన్ననాదా.

240

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజితకనసోమయాజిప్రణీతం బయిన శ్రీమహాభారతంబున విరాటపర్వమునందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ
గణేశశారదాగురుభ్యో నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

విరాటపర్వము, చతుర్థాశ్వాసము.

మదరేఖవిషాదవి
రామాహితగాఢశమధురానిర్భరని
ష్టామర్దితవివిధవికా
రామలచేతోనివాస హరిహరనాథా.

1

—|| ఉత్తరగోగ్రహణము. ||—

- వ. దేవా వై శంపాయనుండు జనమేజయున కి ట్లనియె. 2
- క. సూర్యోదయావసరమున, దుర్యోధనుబలము ప్రబలదోర్బలలీలా
ధుర్యగతి నడచె భీష్మా, చార్యరవిసుతాదియోధసంఘోద్భట మై. 3
- వ. ఇట్లు నడచి మత్స్యనగరంబున కనతిదూరంబున విరాటుపశుగణంబులం ¹బొ
దివె నట్టియెడ మ్రుక్కడిమూఁకలు సని యెక్క డెక్కడ యని తలపడినం గృపా
శ్వత్థామ శకుని దుశ్శాసన కర్ణ వికర్ణ దుర్ముఖ ప్రముఖరథి కజనంబులు గోపాల
వర్గంబు ననర్గళ ప్రసారం బగుశరాసారంబునం గప్పినం గని కౌరవబలం బగుట
యెఱింగి బెగ్గలించి గవాధ్యక్షుండు రథంబు దోలికొని యాక్రోశించుచుం
బురంబున కరుగుదెంచి రాజమందిరద్వారంబుఁ జొచ్చి రథావతరణంబు సేసి
యంతఃపురంబున నున్న భూమింజయుం గాంచి ససంభ్రమంబుగా ని ట్లనియె. 4
- మ. ధరణీచక్రము సంచలింపఁగ నముద్దాంతంబు లై గ్రక్కునం
గురుసైన్యంబులు వచ్చి ముట్టికొనియె గోవర్గము వేగమై
మరలం దెచ్చుటకుం గడంగుము రిపుత్క్రాపాలలోకంబు నీ
శరజాలంబులపాలు సేయుము భుజోత్సాహంబు శోభిల్లఁగన్. 5
- ఆ. తేరుఁ బూన్పఁ బంపు తెప్పింపు దృఢతను, త్రాణ ముగ్రచాపబాణపూర్ణ
తూణఘనగదాసితోమరచక్రాదు, లనువుగా నొనర్పు మతిరయమున. 6
- చ. విరటుఁడు నిన్ను ²నెప్పుఁ బదివేపురముందటఁ జెప్పు బాహువి

1 బొదివిపట్టె నట్టి. 2 నెప్పుడును వేపురముందఱి.

స్ఫురితుఁడు శౌర్యశాలి కులభూతివిశేషవిధాయకుండు భూ
భరణవిశారదుండు జనభవ్యతపఃఫలసంభవుండు గా
తరపరిరక్షకుం డనుచు దానికి నీడుగఁ జేయు మిత్తటిన్.

7

క. అని కాంతాజనములలోఁ, దను నగ్గించుటయుఁ బొంగి దర్శోద్ధతి ని
ట్లను నుత్తరుండు దనమన, మున సంగరకౌతుకంబు ముడివడు చుండన్.

8

—|| భూమింజయుండు గోవుల విడిపింప గౌరవులతోఁ బోయటకుఁ బో నెన్నుట. ||—

ఉ. ¹ఎత్తునఁ గొందుఁ గౌరవుల నెల్లను మార్కొనిరేని గోవులం
దెత్తు ముహూర్తమాత్రమునఁ దేరికి సారథి లేమిఁజేసి నా
చిత్తమునక విచారదశ సెందెడు నెవ్వఁడు గల్గునొక్కొ నా
కిత్తటి నేఁ గదా కడప నెంతయు నేర్తు రథం బనం బురిన్.

9

క. తగుసారథి దొరకొనినం, బగతుర ²భంజించు తెంతపని కదుపుల ద
వ్వుగఁ గొని పోదురొక్కో యి, ట్లగునె కలండేని సూతు నరయుం డెందున్.

10

చ. కురుపతిభీష్మకర్ణకృపకుంభజముఖ్యులు ³మత్సముద్యమ
స్ఫురణము సూచి పార్థుఁ డనుబుద్ధిఁ గలంగఁగ బెట్టు గిట్టి సం
గరమున నోర్చి యేఁ బసులఁ గ్రమ్మఁ దేరక యున్న నన్న భూ
వరుఁడు సుహృజ్ఞనంబుఁ బరివారముఁ జిత్తములందు మెత్తురే.

11

వ. అనునప్పుడు తత్ప్రదేశంబున నునికిం జేసి.

12

క. విని ద్రుపదధరణిపతినం, దన సామర్థ్వాపహాసతరళహృదయ యై
చని తద్వృత్తాంతము ⁴మె, త్తనిపలుకులఁ జెప్పె నింద్రతనయునితోడన్.

13

ప. అతండు నజ్ఞాతవాసవత్సరం బతీతం బగుట నిరూపించి పాంచాలికి ట్లనియె నీవు
వోయి వారలతో నిట్లనుము మనబృహన్నలకు సారథ్యంబు సేయుసామర్థ్యం
బు గలదు దొల్లి ఖాండవదహానంబునం బాండవమధ్యమునకు సారథి యై యత
నిచిత్తంబు వడసె మఱియుఁ బెక్కెడలం దదీయం బగురథంబు గడపఁ దాన
యై యుండు నేను నెఱుంగుదుం దత్సహాయ్యంబునం గురుసైన్యంబుల జయిం
పవచ్చుటకు సంశయంబు వలవ దనుము వా రేమనిరేని మఱియుం దగ నాడి
నన్నుం బిలిపించునట్టితెఱంగు గావింపు మన నట్ల చేయుదు నని సైరంధ్ర
యు త్తరయున్నయెడకుం బోయి.

14

చ. జనపతినందనుండు దగుసారథి నారయు చున్నవాఁ డెఱిం
గినపని సెప్పఁగా వలయుఁ గ్రీడి మనంబున మెచ్చునట్టినే
ర్పును భుజశక్తియుం గలిగి రూఢికి నెక్కినసూతవృత్తిమై
నని నడి సన్న యేడ్డెఱ బృహన్నలకుం గల దంబుజాననా.

15

1 ఎత్తెల; ఎత్తు; ఎత్తెర...రథంబు నా (నీ) పురిక. 2 నిర్జించు; సాధించు...నే కలఁ
డేని సూతుఁ డర్హుఁడు నాకుక. 3 మద్భుజాబల. 4 నా, తనిపలుకులుఁ,

తే. అర్జునునకు ఖాండవదహనాదు లైన, విక్రమము ¹లాబృహన్నల వెరవులావు
గాదె జయ మొనరించెలోకంబు లెఱుంగ, నువిద దీని నెఱింగింత ముత్తరునకు.

క. అని యమ్ముదితయుఁ దానును, జని యతనికి నత్తెఱంగు సముచితముగఁ జె
ప్పిన నక్కుమారవరుఁ డి, ట్లనియెం బాంచాలితోడ నల్లన నగుచున్. 17

తే. అకట సైరంధ్ర) నన్ను నిట్లానిగొనఁగ, నేల చక్కఁగఁ గను విచ్చి యేను బేడిఁ
జూడ రోయుదు రణమునసూతకృత్యభరము దాల్చుట కెమ్మెయిఁబనుచువాఁడ.

వ. అదియునుం గాక.

చ. కురుబల మేఁగుదెంచె ²నటె గోవుల బి ట్టఱఁ బట్ట దానిపైఁ
బరిగొని శౌర్యసంపదయు బాహుబలంబును జూపఁ బూని యే
నరిగెద నట్టె తేరికి బృహన్నల సారథి యైన దీని న
వ్వరె పురిలోన నింతకఱవా రథచోదకు లింత యేటికిన్.

వ. అనిన విని సైరంధ్ర) యతని కిట్లనియె.

ఉ. కౌరవసేన గాదు త్రిజగంబులు నొక్కట నెత్తి వచ్చినం
దేరు బృహన్నలావశగతిం జరియించిన గెల్వ వచ్చుఁ ద
ద్వీరగుణంబుసొంపు పృథివీవరనందన ము న్నెఱుంగుదుం
గారణజన్మ మై తనువికారము ³వచ్చినఁ బెంపు దప్పునే.

వ. అనవుడు.

క. మన మురియాడుచు నుండఁగఁ, దన కొరు లప్పటికి లేమి ధరణీశ్వరనం
దనుఁడు బృహన్నలఁ బిలువం, బనుచుట కొడఁబడినపలుకు వలుకుటయుఁ దగన్.

వ. సైరంధ్రదేసఁ గనుంగొని యేను బోయి తోడ్కొని వచ్చెద నని పూని. 25

సీ. అడుగులనునుఁగాంతి నయ్యెడ పద్మ రా, ⁴గంబులనెలకట్టుకరణి నొప్పఁ
బాలిండ్లు దను వెడ వ్రాలింపఁ జెన్నొందు, ననదుఁగౌఁదీఁగె యల్లాడు చుండఁ
దఱి వేచి వెనువెంటఁదగులుకామాంధకా, రములీలఁ గ్రొవ్వెదగొమరు మిగులఁ
గర్జభూషణమాక్తికప్రభాడోలన, మీక్షణ దీప్తుల నినుమడింప

తే. నందియలమొరపంబున కరుగుదెంచి, ప్రోది రాయంచ రయమునఁ బోవునవ్వి
ధంబు దగ నభ్యసించుచందమునఁ దోన, చనఁగ నుత్తర నర్తనశాల కరిగె. 26

ఆ. మెఱుగు⁵ మొగిలుసొచ్చు తెఱఁగుననాట్యమం, దిరముసొచ్చితనదుగురువుకడకు
నరిగి నెమ్మి నిట్టు లను నింతి ప్రార్థనా, వినయసంభ్రమములు పెనఁగొనంగ. 27

క. ఇచ్చట నొకకయ్యంబునఁ, జచ్చె మదీయాగ్రజన్తుసారథి తగువాఁ
డెచ్చోట లేమి నాతం, డచ్చుపలుపఁ డయ్యె నీక్రియకు నొండొకనిన్. 28

1 లీబృహన్నల. 2 నట...నరిగెద నంట (నట్టి). 3 వొందిన. 4 గములుగుట్టిన నేల
కరణి...బాలిండ్లు తను పెద...ప్రేఁ గైనవేనలి వెనువెంటఁ దగులుకా, మాంధకౌరములీల నతిశ

5 మొగిలు : మొయలు.

వ. అది యట్లుండె నేడు కౌరవులు పసులం బట్టి రని కూయి వచ్చిన ¹నన్న సన్న
 ధుండై వెనుకం దగుల సమకట్టి సారథ్యంబు సేయవాడు లేమికి విషాదంబు
 నొందిననీకందువ సైరంధ్రి సెప్పినం బ్రియం బంది నిన్నుఁ దోడ్డేర నన్నుఁ బని
 చిన నేనును నీపాల నాకుఁ జనవు గలుగుటంజేసి యెల్లవిధంబులం దెత్తు నని
 పూనివచ్చితి నీవును నాపలుకులు గుఱుచసేయక నీపెంపునుం బ్రకటంబుగా
 నయ్యుత్తరకుమారునకు రథంబు గడప నియ్యకొని యియ్యాపదఁ దలుగ
 వలయు నిట్లాడంబడక తక్కుట నావలనివాత్సల్యంబు గొఱంతపఱుచుట య
 నిన నమ్ముద్దియపలుకులు ముద్దుసేసి. 29

క. నగుచు బృహన్నల యిట్లను, జగతీశ్వరపుత్రి నాకు సారథ్యము నే
 ర్పు గలదె నీమాటకు నే, మిగులంగా వెఱతుఁ బోదము మీఁ దట్లుండెన్.

క. భవదీయప్రార్థనచే, దివిరి పరమదుష్కరములు దీర్చి యయిన ను
 త్సన మొనరించెద సారథ్యవిధం బొకఁ డనఁగ నేల యంబుజవదనా. 31

వ. అనుచు సంగీతనిలయంబు వెలువడి సలీలంబుగా మెత్తమెత్తన సడతెంచు
 మత్తశుండాంబునుంబోలె. 32

—|| ఉత్తరుడు బృహన్నలను దనకు సారథిగాఁ జేసికొనుట. ||—

తే. ³అరుగుదెంచుబృహన్నల నంత నంతఁ, గని నృపాలసుతుం డను గౌరవమునఁ
 గౌరవులతోడఁ గయ్యంబుగలిగె నాకుఁ, గడఁగి నేడు రథ మ్మీవుగడపవలయు.

క. ⁴వేరమ్ము మైమఱువుఁ దొడి, తే రెక్కుము దప్పఁ గ్రుంకఁ దీఱదు నీకు
 సైరంధ్రి సెప్పె నీదగు, బీరమ్మును బెంపు లావు వెరవును మాకున్. 34

చ. అనుటయు నాటపాట గలయప్పటికిన్ ననుఁ గోరి పిల్వఁ బం
 చినఁ దగుఁ గాక సంగరముసేతకు సారథి గమ్ము రమ్ము నీ
 వను టుచితంబె యెల్లెడల నారసి బాహుబలాధ్యుఁ డైనయొ
 క్కని రథ మేడ్తెఱం గడపఁగా నియమింపుము రాజనందనా. 35

వ. అనిన విని వైరాటి గిరీటి కిట్లనియె. 36

ఉ. ఖాండవ మేర్చునప్పుడు దగ్గ రథచోదకవృత్తి సల్పి యా
 ఖండలసూతికిన్ జయము గల్గ నొనర్చినయట్టిబుద్ధియున్
 దండితనంబు నీయెడన తక్కెనె నా దెస మైత్రి పెన్ను మిం
 కొండొకమాట దక్కుము రణోత్సహనం బొనరింపు గ్రక్కునన్. 37

తే. అనిన నాతనిమాటకు నడ్డ మాడ, వెఱచినట్టితెఱంగు భావించి యల్ల

1 సమరసన్నధుం...దోడ్డెత్తు నని బూని వచ్చితి. 2 బోదు మీఁ దెట్లుండెన్. 3 అరు
 గుదెంచు నాబృహన్నల నంతంత, గని నృపాలసుతుండు గౌరవమున, గౌరవులకు నాకుఁ గయ్యం
 బు గల దీవు, గడఁగి నేడు రథము గడపవలయు. 4 వేరమి (వీరత) మైమఱు (వుం దొడి) వు
 దొడిగి...వీరత్వము బాహుబలము.

నియ్యకొనుటయు నమ్మనుజేంద్రసుతుఁడు, దృఢతనుత్రాణ మతనికిఁ దేరఁబనిచె.

క. తెప్పించి తొడుగు మీ వని, యొప్పించిన నిట్లు నట్లు నొటవలుగా మైఁ

గప్పికొని యాబృహన్నల, యప్పుడు ¹నగుపించె నచటియబలాజనమున్. 39

క. ఉత్తరుఁడు సత్వరంబుగఁ, దత్తనువున మఱువు ²దొడిగి తానును హృద్యో

దాత్తం బగుకంకట మిడి, చిత్తము పసిఁ గ్రమ్మఱింపఁ జడిముడిపడఁగన్. 40

వ. బృహన్నల నవలోకించి. 41

క. హయములఁ బూన్పుము రథమున, రయమున సిడమెత్తు మిపుడ రావలయును గో

చయము గొని యస్త్రదీయవి, జయ మభినందింపఁ బురముజను లెదురుకొనన్.

తే. అనిన నీవేమి పనిచిన నట్ల చేయ, వలయు నీవున్నయెడ నుండ వలయు నీవు

సన్నదెసఁ జనవలయు నాశక్తియెఱిగి, పంచిపనిగొని కడిమిమైఁ బగఱగెలుము.

వ. అనిన పలుకుచు మనంబున ముదం బొదవ నాధనంజయుండు. 44

క. కాంచనమాలాలంకృత, చంచ త్తనులీల ³మెఱయ జవనాశ్వములం

బూంచి రథంబున మణిమయ, పంచాననకేతు వెత్తె బంధురభంగిన్. 45

వ. ఇట్లు సన్నాహరేబు మెఱసినసారథిం జూచి యుత్తరయుం జెలులు నిట్లనిరి.

క. కురువీరుల గెలిచి తదం, బరములలోఁ జిత్రవర్ణ భాసురములు గాఁ

దర మెఱిగి లోచనోత్సవ, కరములు గా బొమ్మపొత్తికలకుం దెండి. 47

క. అనుడు బృహన్నల యిట్లను, జనపాలక నందనుండు జయలక్ష్మీం జే

⁴కొను నట చీరలు దెచ్చుట, పనియే యటు సూడుఁ డెల్లభంగులఁ దెత్తున్.

వ. అనుచు ధనుస్తాణీరకృపాణముద్గరాదివివిధసాధనంబులు రథంబుపైఁ బదిలంబు

గా నిడి నొగ లెక్కి పగ్గంబుల స్త్రుక్కు సక్కుంజేయ నుత్తరుండును బసులం

బట్టినదెస ⁵గోపాలకు నడిగిన వాఁడు పితృవణంబువలననిచెప్పిన వినుచు రథా

రోహణంబు సేసి వెడలి పౌరవృద్ధపుణ్యాంగనాభూసురసమూహంబులు బృహ

న్నలం జూచి తొల్లి ఖాండవదహనంబున నర్జునునకు నీకతంబున నయినమాం

గల్యం బెట్టి దట్టిద భవత్సహాయ్యంబున భూమింజయున కయ్యెడు మని దీవించి

సేసలు సల్లం బురంబు నిర్గమించి నిరర్గళపరాక్రమం డయినయాఫలునునై పు

ణంబున వల్గదశ్వం బగురథంబు రయంబునకు మెచ్చుచుం బరేతనిలయప్రాంత

ప్రదేశంబు సేరం జని. 49

సీ. అభినవజలధరశ్యామంబు లగునెడ, లాకుజొంపంబుల ననుకరింప

సాంధ్యరాగోపమచ్చాయంబు లగుపట్లు, కిసలయోత్కరములఁ గ్రేణిసేయ

రాజమరాశగౌరము లగుచోటులు, దఱచుఁబూఁబొదలచందంబు నొంద

హరిద్రుచినమానాకృతు లగురావు, లడరెడు ⁶పుష్పాడులట్లు మెఱయఁ

1 నగి(పిం)యించె. 2 దొడిపి. 3 మెఱయు. 4 కొను(టే)డే చీరలు. 5 గోపాలకుల

నడిగిన వారు...వినుచు వలగొని రథా. 6 పుష్పాశ్శకడిమి.

తే. గలయ నెగసి ధరాధూళి లలితవనము

దివికి ¹నలిఁ గాఁపువోయెడు తెఱఁగు చాల్చు

గోగణము ముంగలిగ నేల గోడివడఁగ

నడచుకౌరవరాజునైన న్యంబుఁ గనియె.

50

—|| ఉత్తరుండు గురునైన న్యంబు గనుంగొని భయభ్రాంతుం డగుట. ||—

క. కని యుత్తరుండు గరుపా, తిన మేనును దలఁకుమనము తీర్చవడినచూ
పును నై తొట్టుపడుచు ని, ట్లనియె దిగులు సొచ్చి యాబృహన్నలతోడన్.

శా. భీష్మద్రోణకృపాదిధన్వనికరాభీలంబు దుర్యోధన

గ్రీష్మాదిత్యపటుప్రతాపవినరాకీర్ణంబు శస్త్రాస్త్రజా

లోష్మస్ఫారచతుర్విధోజ్జ్వలబలాత్యుగ్రం బుదగ్రధ్వజా

ర్చిష్మత్వాకలితంబు సైన్య మిది యే జేరంగ శక్తుండనే.

52

క. అకృతాస్త్రుండ బాలుండఁ గార్తుకవిద్యాప్రాధిమై నిరూఢు లయినయీ

శకుని జయద్రథ దుర్ముఖ, వికర్ణ కర్ణాదియోధవీరుల కెదురే.

53

క. ఇ ట్లగు తెఱుంగక వచ్చితి, మెట్టొకొ మనభంగి వీర లిందఱును గడున్

బెట్టిదులు మనకు మార్కొను, నట్టికొలది గాదు భీతి యడరెడుఁ దోడ్పాన్.

ఉ. కౌరవసేనఁ జూచి వడఁకం దొడఁగెన్ మదితోన మేను నీ

పూరక పోవు చున్ని యిది యొప్పునె యిప్పటిభంగిఁ జూచిన

స్వీరల నేను మార్కొనమి నిశ్చయ మట్లగుటన్ రయంబునం

దేరు మరల్పు ప్రాణములు దీ పన మున్ ²వినవే బృహన్నలా.

55

వ. ³అనిన దరహాసితవదనుం డగుచు శతమఖతనయుం డతని కి ట్లనియె.

56

చ. అసదృశలీలఁ బొల్చురథికావలిమీఁదఁ జనంగ వెట్టినే

మసలక యామిషంబు గొని మార్గము వట్టినతుచ్చసైన్యమున్

వెసఁ జని ముట్టి గోధనము వేగ మరల్తము గాక యిమ్మైయిం

బను లటు వోవఁగా మరలఁ బాడియె నీకు నరేంద్రనందనా.

57

ఉ. అంతిపురంబులోనఁ గలయంగన తెల్లను నెమ్మనంబులన్

సంతస మందఁగాఁ బనులఁ జయ్యనఁ దెచ్చెద నంచుఁ బూని నీ

వెంతయుమేటి వై యరద మెక్కి రయంబున వచ్చి యిచ్చటన్

దంతితురంగసద్భట⁴కదంబముఁ జూచి కలంగు టొప్పునే.

58

ఆ. అనినపలుకులకు బృహన్నలఁ గనుఁగొని, యెలుఁగు ⁵వడఁక నాతఁ డిట్టులనియెఁ

బనుల దయ్య మెఱుఁగుఁ బడఁతులసంతోష, మేల నాకు ననికెఁ జాల నేను.

వ. అనవుడు.

60

1 వెసఁగాపు (నరిగాపు). 2 వినమే. 3 అనిన విని మందస్మితముఖుం డగుచు ననిమిష
ఫణితనయుం డతనికి. 4 రథంబు(ను)లఁ. 5 వడఁగ.

- చ. తనభుజశక్తియుక్ రిపులదర్పము నేర్పడఁ జూచి చూచి యె
ట్లును దెగ కున్నఁ బోక యిది లోకముచక్కటి శూరు లైన దీ
నిని మది మెచ్చ రీబలము నీదెసఁ దేఱియుఁ జూడ దింతకున్
మును భయహేతు వైనవిధముం దగఁ జెప్పుము నాకు నిత్తఱిన్. 61
- సీ. దెసలు బీటలు వాఱఁ దివురు¹ చిందంబుల, కోలాహలములకుఁ గుదియఁబడక
యురవడి సేనలు దెరలఁ బైఁ దోఁతెంచు, ధూళి పెల్లడరినఁ దూల పోక
చతురంగబల మతిసాంద్రతఁ గవిసిన, యగ్గలికమునకు బెగ్గడిలక
శస్త్రాస్త్రములు రథ్యసారథివర్తాంగ, తతి నాటుతఱచునఁ దల్లడిలక
- తే. బహువిధంబులఁ బగతుర బరవసమున, నిత్తెఱంగునఁ గలుగుక్రందెల్ల నోర్చి
నిల్చి గెల్చిన సత్కిర్తి నెగడుఁగాక, దవ్వుదవ్వుల నిల్లైన నవ్వ రెట్లు. 62
- చ. అనుదివిజేంద్రనందనున కమ్మను²జేంద్రతనూజుఁ డిట్లనున్
వినుము త్రిగర్తవాహినులు విక్రమసంపద సొంపు మీఱ గో
ధనములఁ బట్టినం బతి యుదగ్రత సైన్యము లెన్ని యన్నియుం
గొని యట వోయెఁ గాన మనకుం బురి బాసట లేర యెవ్వరున్. 63
- తే. ఒంటిఁ దలపడి కురుసేన నోర్చువాడ, నేయిదేటికి వెడమాట లిట్టు లాడ
వారు గానక³ముందఱ తేరు దోలు, కొని రయంబునఁ బురి కరుగుటయ నీతి.
- వ. అనినం బార్థుండు పార్థివనందనున కిట్లనియె. 65
- క. ⁴వెగ డొంది యిట్లు వలుకఁగ, నగునే పగతురు ప్రమోద మందఁగఁ బసులన్
దిగ విడిచి పురజనంబులు, దెగడంగా మగిడి పోక దీనత గాదే. 66
- వ. అట్లుం గాక. 67
- మ. నను సైరంధ్ర⁵ గడంగి పేర్కొనియె దానం బెంపుమైఁ బిల్చి తో
డని తోడ్తెచ్చితి వీవు బంటుతన మట్లగించి పౌరాలి దీ
వన లిచ్చెం దుదిఁ బోయి కౌరవులు గోవర్గంబుఁ గొంపోవఁగాఁ
గని యే గ్రమ్మటి రిత్త వోదునె భయోత్కంపంబు నీ కేటికిన్. 68
- తే. చిత్తవృత్తి యొక్కించుక చిక్కఁ బట్టు, మిపుడ కౌరవసైనికు లెల్లఁ జూచి
వెఱఁగుపడవేగమునులావువెరవుమెఱయఁ, గదుపుఁ బెట్టించిపోదముగ్రమ్మఱంగ.
- వ. అనుచు వివ్వచ్చుండు గడంగి తేరు వోవ నిచ్చుటయు నాననంబు పల్లటిల్ల
మాననంబు దల్లడిల్ల నాభూవల్లభకుమారుండు. 70
- క. దవ్వుల విఱిగినఁ బౌరులు, నవ్వుదు రఱె మేలుమేలు నను నాఁగకు నీ
క్రొవ్వలుగదేనిఁ దలపడు, మెవ్విధఁ జని తేని యనుచు నెత్తినభీతిన్. 71
- క. శరములు శరాసనము న, య్యరదముపై డిగ్గ విడిచి యతిరభసమునన్

1 చిందములకో, లాహలంబులకుఁ గలంగఁ బడక... దెరలుపై దోఁతెంచు. 2 జ్యేష్ఠర
నూను. 3 మున్న యీ తేరు. 4 బెగడొంది...(మగుడి).

- ధరణికి లంఘించి వెనం, బురిదెసకును లజ్జ వీటిఁ బోవం బాతెన్. 72
- వ. ఇట్లు వాఱినం దనమనంబునం గుత్తించుచు బీభత్సండు యుగ్యంబులపగ్గం
బులు నొగల ముడిచి రథంబు డిగ్గ నుటికి లంబకేశభారుండును నాందోళిత
రక్తాంబరయుగళాంచలుండును నగుచు నతనివెనుకం బఱచునమయంబున
నిలిచి కనుంగొనుకౌరవబలంబునందు. 73
- ఉ. అజ్ఞులు కొందఱు టప్పు డపహాసము సేయుచు గూఢరూపరే
ఖాజ్ఞత లేమిఁ దద్వికృతకాయముమీఁదను ¹దృష్టు నిల్పఁగాఁ
బ్రాజ్ఞులు మూర్తిసౌమ్యతయు బాహులదీర్ఘతయుం భటత్వత
త్వజ్ఞతయుఁ గతిస్ఫురదుదాత్తతయుం గని సంశయంబుతోన్. 74
- తే. ఆఁడుఁజందంబుఁ బురుషసమాకృతియును
గలిగి యున్నది యొప్పు నూప్యలతసౌంపు
వికృతవేషా²కృతంబు లై వెలయ కితఁడు
నివులు గవిసిన మెఱయనినిప్పువోలె. 75
- ఉ. బాహులచాయయుఁ గమనభంగియు నర్జునునట్ల దీన సం
దేహము లే దితండు దనతేజము డాఁపఁగ మత్స్యభూమిభృ
ద్దేహమునందుఁ బేడి యనఁ గీడ్పడి యుండెనొ కాక యీకురు
వ్యూహముతోడికయ్యమున కొండొకరుం డిటు లొంటి వచ్చునే. 76
- చ. విరటుఁడు ³దక్షిణంబునకు వీరుల సారథులఁ నిజాజ్ఞకై
పురిఁ గలవారి నెల్లఁ గొని పోయిన నొండులు లేమిఁజేసి యు
త్తరుఁ డిట వచ్చు చుండి యరదంబు దగం గడవంగ నెవ్వరుం
దొరకొన కున్నఁ దా నితనిఁ దోడ్కొని వచ్చినవాఁడు సూడఁగన్. 77
- చ. పరి ననుదెంచి గోగణముఁ ⁴బట్టి రనఁ విని పిన్న గాన మీఁ
దరయక రాజనందనుఁ డహంకృతిమైఁ బఱతెంచి సైన్యవి
స్ఫురణముఁ జూచి భీతిఁ దనబుద్ధి గలంగినఁ బాఱఁ జొచ్చె ని
ప్పురుషునిశౌర్యసంపదయు భూరిబలంబు నెఱుంగఁ డేమియున్. 78
- వ. అనుచు నిశ్చయరహితహృదయు లగు చుండ శుండాలరయలీలాసమరేఖం
బగుగమనంబునం బురుహూతపుత్రుండు పదశతమాత్రప్రదేశపలాయితం
డైనభూమింజయు నెయిది పట్టికొనిన నతండు. 79
- సీ. ⁵వెలవెలఁ బాటుచు వెగ డొందుఁ బెదవుల, తడి యాట నెంతయుఁ దల్లడిల్లు
జల్లన నంగంబు లెల్లనిండఁ జెమర్చు, బదములుఁ గరములుఁ గుదియ వడఁకు

1 దృష్టి...బటుత్వతత్వజ్ఞత. 2 వృతంబు లై వెలయ కితఁడు. 3 పట్టుదట్టముగ ;
బెట్టుదిట్టముగ ; దండుదట్టముగ...నొండొరు లేమిఁ. 4 బట్టె ననన్. 5 వెలువెల...పెదవు
లఁ, దడవుచు...గుదులువడఁగ ; గుదిలవడఁగ ; గుదువవడఁగ.

హృదయంబు దటతట నదరంగఁ బెలుకుఱు, దీనదృష్టుల మోముఁ దేటి చూచు
నెలుఁగు గద్గదికఁ దొట్రిల నేడ్చు విడు మని, ప్రార్థించు మాటఁ గీడ్పాటు దోష
తే. నిష్కశతశుద్ధహేమంబు నిర్తలోజ్జ్వ
లాప్తవైడూర్యములుఁ దురగాఢ్యరథముఁ
గరటిదశకంబు నొకయూరుఁ బురము సొచ్చి
నపుడ ¹యిచ్చెద నీ కను నార్తుఁ డగుచు. 80

క. నాతోడిప్రేముడిం గడు, నాతుర యె యెదురుచూచునంబకుఁ జేతః
ప్రీతిగఁ జని యాయమఁ బొడ, సూతుం బో నీఁగదే విశుద్ధచరిత్రా. 81

—|| అర్జునుఁ డుత్తరునిఁ దనకు సారథిఁగాఁ జేసికొనుట. ||—

వ. అని మఱియు నానావిధదీనాలాపంబులం బ్రార్థించు చుండం బార్థుండు నగుచు
నతనిం దేరు సేరం దెచ్చి. 82

చ. వెఱవకు మన్న పోటు కురువీరులతోడ నశక్యమేని న
తైఱఁ గది యేల నీ ²కుడుగు తేరికి సారథి గమ్ము నాకుఁ జి
చ్చుఱిపిడు గెట్టు లట్టడరి శూరులమొత్తము నుగ్గు సేసెదం
బఱపెద సేన రాజుధృతిఁ బాపెద గోవులఁ గ్రమ్మఱించెదన్. 83

క. అనుచు నొడఁబాటు లే కున్నను నయ్యుత్తరుని నొగల నడుకొన నిడి తా
నును రథ మెక్కి రథికుఁ డయి, చనియె నరుఁడు జమ్మి సేర సమ్మదలీలన్. 84

వ. ఇట్లు సవ్యసాచి నిక్షిప్తాయుధం బైనశమీవృక్షసమీపంబున కరుగునవసరం
బునం గ్లీబరూపచ్చన్నం డయ్యును బ్రస్ఫురణవిశేషభీషణుం డగునతనిం
గనుంగొని కౌరవసైనికులు గలంగినమనంబులతోడ నివ్వెఱపడి యుండ వా
రలం గనుంగొని తోఁచునుత్పాతంబుల నాలోకించి గురుం డిట్లనియె. 85

క. మాసె నభోమణి నక్కలు, గూసెం గలయంగ దెసలకుం బలుసాయల్
³సేసెం బఱమొయిళు లడరి, మ్రోసెం దమయంతఁ దూర్యము లపధ్వను లై. 86

క. ఇగ్గజములు మిన్నకయును, మ్రొగ్గెడు నుత్తమతురంగములు బాష్పజలం
బగ్గలము విడుచు చున్నవి, ⁴దగ్గెడుఁ గారణము లేక తడఁబడి పడగల్. 87

క. దగ్ధము లైనట్టులు స, మృగైర్యము లెడలె మండె నాయుధచయముల్
దిగ్ధూమం బెసఁగె నసం, దిగ్ధము మన కాజి యగుట దీనికిఁ దగఁగన్. 88

క. మొన ⁵లోఱపుగఁ దీర్చికొనుఁడు, దనతనవాహనము లాయుధము లెల్లజనం
బును ననువుసేసికొనుఁ డో, పినయంతయుఁ గాచికొనుఁడు బెదరక పసులన్.

వ. అని చెప్పి తా నప్పు డర్జును నెఱింగినవాఁడు గావున నతనికి నజ్ఞాతవాససమయ

1 యిచ్చెద ననుఁ గడు నార్తుఁ. 2 వుడుగు. 3 సేసెఁ బఱమొగులు గీడె. 4 త్రగ్గె
డు కారణ...తడఁబడె. 5 లొప్పుగఁ.

భంగం బగునో యనుభయంబున సురనదీసూనువదనం¹బు వీక్షించి నన్న
వాఱ నిట్లనియె. 90

చ. ²వెరవరి గాక వీడు కురువీరులకుం బొడసూపువాడె య
చ్చెరు వొక మానిపేర నిట సేరగ వచ్చుచు నున్నవాడహం
కరణమ కాని యొం డొకటి గానఁడు మూర్తివిశేష మారయన్
సురపతియట్ల వీనిమదిచొ ప్పది యెట్లొ యెఱుంగ నయ్యెడున్. 91

క. అనిన విని యెఱిగికొని యాతనిమది సందియము మాన్పఁ దలఁచి నరేంద్రుం
గనుఁగొనుచు నతనితోఁ జెప్పినభంగి నిగూఢవృత్తి భీష్ముడు వలికెన్. 92

క. తలఁపఁగ రిపులకు నిమ్మగు, కొలఁది గడచి వచ్చితిమి యకుంతితబాహు
బలము నెఱపఁ దఱి యయ్యెను, జలింప వల దింక మనకు శత్రులవలనన్. 93

వ. అనవుడు నాచార్యుం డయ్యర్థంబు ³గనికొని పార్థునకు సమయభంగంబువలని
సంకటంబు లేకునికి మనంబునం బ్రియం బంది మొగంబునం దోఁప నీక
పుయిలోట దక్కి యిట్లనియె. 94

శా.సింగం బాఁకటితో గుహంతరమునం జేడ్పాటుమై నుండి మా
తంగస్ఫూర్తితయూధదర్శనసముద్యతోధ మై వచ్చునో
జం గాంతారనివాసఖిన్నమతి నస్త త్సేనపై వీడె వ
చ్చెం గుంతీసుతమధ్యముండు సమరస్థేమాభిరామాకృతిన్. 95

ఉ. ఈతనితోడికయ్యమున కియ్యకొనం దగువార లస్తదీ
యాతతసేనలోఁ గలుగు టారయ ⁴సంశయ మెల్లభంగి గో
వ్రాతనివర్తనంబు సుకరంబ కిరీటి కితండు రుద్రునిం
బ్రీతునిఁ జేసె నా వినమె పెం పెన లారెడుబాహుసంపదన్. 96

వ. అనుపలుకు లాకర్ణించి కర్ణుండు గటకటంబడి కుంభసంభవున కిట్లనియె. 97

ఉ. పాండవపక్షపాతమునఁ బల్కుదు నోరికి వచ్చినట్లు ని
న్నొం డన రామిఁజేసి యిది యొప్పునె కౌరవసేన కెల్ల నొ
క్కండవ మేటి వీబలము గర్వముఁ గుండఁగ నిట్లు శత్రుదో
శ్చండిమ కోహటించితి నిజంబునకున్ నరుఁ డింతయెక్కుడే. 98

ఆ. అతఁడు వచ్చెనేని నస్తచ్చిలీముఖ, పాతచలితహృదయపద్మఁ జేసి
వెగడుపఱిచి యోధవీరుల కెల్ల నుత్సవ మొనర్తు బాహుదర్ప మొప్ప. 99

వ. అనిన విని సుయోధనుండు రాధేయున కిట్లనియె. 100

ఆ. తప్పఁ బలికి తీవు సెప్పెద విను మితఁ, డర్జునుండ యేని నడవి కేఁగి
భ్రాతృయుతము గాఁగఁ బండ్రెండువత్సరములును నంద నిలువవలయు మగుడ.

క. ఒరుఁ డయ్యెనేని మామక, శరాసనక్షిప్తదీప్తసాయకపంక్తిం

బరిమార్చెద వేల్కిడి న,చ్చెరువుఁ బ్రమోదంబు నొంది సేనలు వొగడన్.

క. అనుపలుకులకును భీష్ముం,డును ద్రోణుఁడు ద్రోణసూనుఁడును గృపుఁడును మే
లని యియ్యకొనిరి హృదయా, ననురూపము లై న¹తెలుపు లాస్యముఁ బొందన్.

→|| అర్జునుఁడు శమివృక్షనిక్షిప్తం బైనగాండివంబు గొనుట. ||←

వ. అట్టియెడ శమివృక్షసమీపంబున నరదంబు నిలుపం బంచి పార్థుం డుత్తరున
కి ట్లనియె. 104

క. ఇన్నగమునందు గాండివ, మున్నది యది గాని మద్భుజోద్రేకవిలా
సోన్నతి కోర్వపు పెద్దయు, నన్నవ లీవిండ్లు గుఱుచ లలఁతిబలంబుల్. 105

క. ఇవి నీతెగకొలఁదివి వీ,రవినోదము నప్పు డధికరభసము లగుమ
ద్వివిధాటోపములకుఁ జా,లపు విల్లది నూఱువేలలా వరయంగన్. 106

క. ²వీనిఁ గొని గట్టిమైమఱు, వేనుంగును మఱియు నెట్టి వేనియుఁ దునియం
గా నేయ నగునె కైదువు, లేని ³యలవుకలిమి పోర లె సైన్య సేన్. 107

వ. కావున నిమ్మహీరుహం బెక్కి యమ్మహానీయచాపంబు దెచ్చి యిమ్ము ధర్మజ
భీమార్జుననకులసహదేవులు దమతమసమస్తాయుధంబులుఁగూడం గట్టి యిందుఁ
బెట్టినవా రాకట్ట విడిచి యందు గాండివంబు వుచ్చికొని ⁴తక్కటియవి యెప్పటి
యట్ల బంధింపు మని చెప్పి శవాకారంబున నున్న శస్త్రాస్త్రసంచయంబు సూపి
న భూమింజయుం డతని కిట్లనియె. 108

క. పీనుఁగు నంటఁగ నగునే, భూనాథతనూజుఁ డనక పుయి లోడక న
న్నీనీచపుఁబనిఁ బనుపం, గా నీకుం దగునె పాపకర్తము గాదే. 109

వ. అనిన విని ధర్మనందనానుజుం డత్యాదరంబున. 110

ఆ. మనుజు లంట కుండ మఱువడఁ జేసిన, యస్త్రశస్త్రసంచయంబు గాని
శవము గాదు మత్స్యజనపాల⁵తనయయే, నట్టి దైనఁ బనుతు నయ్య నిన్ను.

క. నమ్ముము కైదువుమో పగు, జమ్మి వెసం బ్రాకి విడిచి చాపము నా కం
దిమ్మనుడుఁ జేయునది లే, కమ్మగుం డమ్మహీజ ⁶మలసత నెక్కెన్. 112

వ. ఇట్లుత్తరుండు సమారూఢశమివృక్షుం డగుటయు నరదంబుపయి నిలుచుండి
పాండవమధ్యముండు వేవేగ విడుపు మనవుడు నతండు నాయుధసంచయబంధం
బెడలించిన. 113

క. మెఱసి యుదయించుగ్రహముల, తఱచుప్రభలఁ గ్రేణిసేసి దశదిశలం గ్ర
క్కిఱిసి వెడలె⁷నావిండ్లన్, మెఱుఁగులు నృపతనయదృష్టు మిఱుమిట్లుగొనన్.

వ. అట్టియెడ నయ్యాయుధంబులు. 115

1 తెలుపు. 2 దాని (దీని)... నేయ నగును. 3 యెలవు. 4 తక్కిన. 5 పుత్ర. 6 మల్లన.

7 నావిండుల.

క. పెనుఁబాములచందంబున, నునికికి భయ మంది వడఁకునుర్వీశసుతుం

గని తగుమాటలఁ గుంతీ, తనయుఁడు వెఱ వాపుటయు నతం డచలితుఁ డై.

వ. ¹పొదువు విరియం దట్టి కనుంగొని నిరూపించి సారథీ యని సవ్యసాచిం బిలిచి
యిట్లనియె. 117

క. ఇది యొకచాపము విస్తయ, మొదవించుచుఁ గొండచిలువయొకొ నాఁ దగి యు
న్నది ఖచితకనకకమలస, ముదయద్యుతినముపగూహనోజ్జ్వల మగుచున్. 118

వ. దీనిం బొండవులయం దెవ్వరు ధరియింతు రని మఱియు బహువిధంబు లగు
నాయుధంబు లుపలక్షించి వేఱువేఱ వానిచందంబు లుపన్యసించి యివి యెవ్వ
రెవ్వరి వని యడిగిన నర్జునుం డిట్లనియె. 119

తే. తొలుత నీవు నన్నడిగినదొడ్డవిల్లు, గాండివము ఫల్గునున కేడుగడయు నదియ
సమరమున దేవదానవసమితిన్ నై న, గెలుచు నశ్రమమున దానివలన నతఁడు.

క. ఆద్యపురుషోపలాలిత, ముద్ద్యోతితరోచిరుద్గమోగ్రం బరిని
రేభద్ద్యము దివ్యజనన మన, వద్ద్యం ²బిది కార్తుకై కవరము గుమారా. 121

వ. ³ఇమ్మహానీయచాపంబు బ్రహ్మశతనహస్రవర్షంబులు ప్రజాపతి చతుష్షష్ఠినహస్ర
వర్షంబులు నింద్రుండు పంచాశీతిహాయనంబులు సోముండు పంచశతాబ్దంబులు
వరుణుండు శతశరత్సమితియుఁ గ్రమంబున ధరియించిరి వరుణచేత నగ్ని దేవుఁ
డు వేడుకపడి పుచ్చికొని పదంపడి ఖాండవదహనంబున నద్భుతకర్తృంబునకు
మెచ్చి వివ్వచ్చున కిచ్చె నతండును నలువదే నేండ్లు ధరియింపం గలవాఁ
డి ట్లిది త్రిలోకపూజ్యమహిమ నొప్పు చుండు. 122

సీ. నీలోత్పలచ్ఛాయ నెరసి సౌవర్ణవృ, షావలి నొప్పుబాణాసనంబుఁ
దాశప్రమాణసుందరమునై భర్తృశా, ఖామృగాంచిత మగుకార్తుకంబుఁ
దీప్రకృశానుసందీప్తాకృతియుఁ గన, త్కనకమత్స్యంబులుఁ గలుగుధనువు
మెఱుఁగారుసారంబుమెఱయుకాంచనమయూ, రములశోభిల్లుచాపమునువరుసఁ

ఆ. బొండవాగ్రజుండుఁ బవనపుత్రుఁడు నకు,లుండుఁ దదనుసంభవుండుఁ బట్టు
నవి కుమార యగ్రవాజినకోశమ, హాశరంబు పార్థునదియ చూవె. 123

క. ఎద్దెసలం దనరుచులు స, ముద్దీప్తము లగుచు నుండ నుజ్జ్వల మగున
య్యుద్ధండగదాదండము, పెద్దయు ⁵నెడ మెచ్చి పట్టు భీముఁడు పోరన్. 124

—|| అర్జునుఁ డుత్తరునకుఁ ద న్నెఱింగించుట. ||—

వ. అని చెప్పి మఱియు బాణకృపాణతనుత్రాణాదు లగువివిధసాధనంబులు వేఱు
వేఱ నిరూపించి గ్రక్కున నెఱింగించె నప్పుడు మూఢాత్ముం డగునయ్యుత్త
రుండు పాండవోత్తము నెఱుంగమి నిట్లనియె. 125

- క. ఈయెడ నిట్టిమ్మహనీ, యాయుధమును వెట్టి యెచటి కరిగిరి మనకౌం
తేయులు బృహన్నలా తగ, నీయెఱిగినయంతవట్టు నిక్కము సెపుమా. 126
- వ. అని సన్నేహంబును సగౌరవంబును సవిషాదంబునుం గా మఱియును. 127
- క. ఏ నమ్మహానుభావుల, మేనల్లుడ వార లార్యమిత్తులు శత్రు
క్షౌణాయకగర్వతమో, భానులు బంధుహితకార్యపరతంత్రాత్ముల్. 128
- తే. అయ్యుధిష్ఠిరుఁ డెచ్చట నడఁగి యున్నవాఁడో భీమునిపార్థునివర్తనంబు
తెయ్యెడల నేమిచందంబులయ్యె నక్కటా విధాతృండ కవలెందుడాఁగిరోక్తా.
- క. భూపాలవల్లభాజన, దీపిక యనఁ జాలుదాఁపదికి నెయ్యెడలం
దేపాటులు వాటిల్లెనొ, కాపురుషులవలన నిట్టికాఱియ వుట్టెన్. 130
- క. కపటద్యూత మొనర్చిన, నృపతియు దుర్యోధనాదినీచుల¹వలఁ బా
ఱి పడియెఁ గడుఁ బెక్కిడుమల, రిపుమర్దనవీర్యభుజగర్విషుం డయ్యున్. 131
- క. వినఁబడ రెచ్చోటను దమ, వినుతమహీరాజ్యమహిమ విడిచి చనుట నే
మని వినియెదనో నీచే, ననుడు నతం డిట్టు లనియె నాతనితోడన్. 132
- వ. వారలకు వగవ వలవదు విధివశంబున వచ్చినయాపదకు నోర్చి బాస దప్పక
తారును బాంచాలియు నొక్కటఁ బండ్రెండ్రెండ్లు వనంబున వసియించి పదు
మూఁ డగునేఁ డజ్ఞాతవాసంబు సలుప వలయుట నిట వచ్చి మనవీట² నవ్యా
పన్నులై యున్నవారు వినుము వారి నెఱింగించెడ. 133
- క. కంకుఁడు ధర్మసుతుఁడు వల, లాంకుఁడు భీముండు గవలు హయశిక్షకగో
కింకరులు సెప్పఁ దొడఁగితి, నింకఁ గొఱఁత వెట్ట నేల యే నర్జునుఁడన్. 134
- తే. అధిపనందన మాలిని యనఁగఁ బరఁగు, కాంత ద్రాపది దానికై కాదె సింహ
బలునిఁ దమ్ముల గంధర్వపతులు సంపి,రనఁగఁ జంపె మహాగ్రత ననిలసుతుఁడు.
- వ. అనిన విని భూమింజయుండు సంభ్రమాశ్చర్యసంశయంబులు మనంబున ముప్పి
రిగొనం దప్పక చూచి సవ్యసాచికి వెండియు నిట్లనియె. 135
- క. చిరకీర్తిప్రియుఁ డగున, న్నరునకుఁ బది గలవు భవ్యనామములు మనో
హరముగ నవి సెపుమా యొం, డరయక యే నమ్మెదను బృహన్నల నిన్నున్.
- వ. అనుడు నతండు సస్థితాననుం డగుచు నర్జునుండు ఫల్గునుండు పార్థుండు కిరీటి
శ్వేతవాహనుండు బీభత్సుండు విజయుండు జిష్ణుండు సవ్యసాచి ధనంజయుండు
నను నివి పదియును నాపేల్ల నవుడును త్తరుండు పాండవమధ్యమున కిట్లనియె.
- క. ³ఏమిగతంబున నిట్టి, నామంబులు సంభవెల్లె నరునకు నవి చే
తోమోదంబు గఁ జెప్పుము, నీమదిఁ దత్తద్విధంబు నిశ్చిత మేనిన్. 139
- వ. అనుటయు నట్ల చేయుదు నని యతం డిట్లనియె. 140
- ఆ. ధరణి యెల్ల గెలిచి తగ ధనంబులు గొని, యునికి నే ధనంజయుండ నైతి

నెట్టివారి నైన నెదిరినఁ బోర జ,యంబు గొనుట విజయుఁ డండ్లు నన్ను. 141

తే. తెలుపు లగువాహనములు నా¹తేర సమర

భూములం దెప్పు నియతిమైఁ బూన్కిఁజేసి

శ్వేతవాహననామవిఖ్యాతి నాకు

సకలజనసమ్మతంబుగ సంభవించె.

142

చ. రవి యుదయించినట్లు సమరంబున నాతలమీఁదఁ గాంతిమూ

ర్తి వెలుఁగు నింద్రుఁ డిచ్చినకిరీట మభేద్యమహోగ్రసుస్థిర

త్వవిభవరూఢిమై జనులు దానన నన్నుఁ గిరీటినామసం

స్తవనవిశేషపాత్రముగ సమ్మతిఁ జేసిరి మాత్యనందనా.

143

తే. వీరులకుఁ జూడ బీభత్సవిధము గలుగ, నట్టికార్యంబు ²నేతకు నెట్టినమర

భంగులను దడఁబడక బీభత్స సేయ, దాన బీభత్సుఁ డనునభిధాన మయ్యె.

క. భండనమున నిరుగేలను, గాండీవము దివియ నేర్పు గలిగిన నం దు

ద్దండ మగుసవ్యకరముప్ర, చండతఁ బరఁగుదును సవ్యసాచి యనంగన్. 145

తే. ధరణి దుర్లభ మగునవదాతవర్ణ, మారఁ గలుగుట నర్జునుఁ డండ్లు నన్ను

ఫల్గునాహ్వయ ముత్తరఫల్గునీవి, శిష్టకాలసంజననతఁజేసి కలిగె.

146

క. అని మొన మార్కొని న్రణ మేఁ, గనుఁగొన ధర్మజునిమేనఁ గావింపఁగ న

య్యనిమిషులుఁ జాల రెవ్వరుఁ, జెనకినఁ బరిమార్తుఁ గాన జిష్ణుఁడ నైతిన్.

క. పృథ యనుపేరు మదంబకుఁ, బ్రథితం బై యునికిఁజేసి పార్థుఁడ నైతిన్

వృథయుఁగఁ బలుకుదునే యవి, తథవచనుం డైనధర్మతనయుననుజుఁడన్.

వ. ఈపదిపేళ్లును నివి కారణంబులుగాఁ బ్రకాశంబు లయ్యె సకలసురనికరంబు

లడ్డపడినం బుండరీకాక్షసహాయుండ నై ఖాండవం బేర్చినప్పుడు మెచ్చి భద్ర

మూర్తు లైనరుద్రవిరించులు సన్నిధిసేసినం బెన్నిధి గన్న పేదచందంబున

సంభ్రమించునాకుం గరుణించి కృష్ణుం డనునేకాదశనామంబును నప్రతిహత

బాణంబులు నొసంగిరి వారలయనుమతి నింద్రాదు లయినవిబుధులును వివి

ధంబు లగుదివ్యాస్త్రంబు లిచ్చిరి పదంపడి గీర్వాణులకు నోర్వరానియట్టివారి

వరదానగర్వితుల నివాతకవచు లనియెడుదై తేయుల మాతలిసారథికం బగు

నైంద్రస్యందనం బెక్కి యొక్కండన మూఁడుగోట్ల నిర్జించితి దుర్జయు లగు

హిరణ్యపురనివాసుల నలువదివేవురు దేవారాతుల వారాశితీరంబునం బరి

మార్చితి నప్పుడు ప్రీతుం డై కదా గిరిభేది గిరీటం బొసంగె దేవసంఘంబు

శంఖం బిచ్చె నది గతంబుగా నచ్చిందంబు దేవదత్తం బనం బరఁగె మఱియు

నెయ్యెడల నెవ్వరు దొడరినం బొలివోనిబలిమికలిమి వెలుంగుదు గాంధారి

1 తేరు...నియతమై. 2 నేత కే నట్లు సమర...బీభత్సుఁజేయ. 3 లక్షయతూణీరంబు

నందనుండు గంధర్వరాజుచేతం బట్టువడినయప్పుడు పదునాలుగువేల గంధర్వుల జయించి యతని విడిపించితి నీ వోడకు మీకూడినకురుబలంబుల గెలిచి కర్ణగాంగేయకృపద్రోణద్రాణిదుర్యోధనులు గనుంగొను చుండఁ గదుపులం గ్రమ్మఱిచెద నని సత్వరంబుగాఁ జెప్పిన విని యుత్తరుండు చిత్తంబున నద్భుతహర్షంబులు వొడువ మ్రాను డిగ్గనుటికి సర్వాంగసంగతోర్వితలం బగుదండ ప్రణామం బాచరించి చేతులు మొగిచి నిలిచి యిట్లనియె.

149

==|| ఉత్తరుండు బృహన్నల నర్జునుఁగా నెఱుంగుట. ||==

- ఉ. బాహుసమగ్రశత్రుమదభంజనశౌర్య సమస్తలోకచే
తోహరమూర్తి నీ విటులు దోచుట నాకుఁ బ్రసన్నవిస్ఫుర
ద్దేహముతోడ భాగ్యమయదేవత సన్నిధిసేత గాదె స
మ్మాహము వాసెఁ జిత్తము ప్రమోద¹రసత్వముఁ బొంది పొంగెడున్. 150
౧. ని న్నెఱుఁగక² యే నేమే, నన్నపలుకు లెల్ల మఱచి యాశ్రితరక్షా
సన్నద్ధభావ మేర్పడ, నన్నుం గృపఁ జూడవే సనాథుఁడ నగుదున్. 151
౨. ³అన వినుచుఁ దేరు డిగి గ్రక్కునఁ గౌఁగిటఁ జేర్చె విరటుకొడుకును గుంతీ
తనయుండు సమ్మదమునఁ దన, కనుఁగవఁ గడు నశ్రువారి గడలుకొనంగన్. 152
౩. ఇట్లు సమాలింగితుం డై. 153
౪. మనము కలంక దేతె రిపుమర్దనవిక్రమ యెక్కు తేరు నీ
ఘనభుజశక్తిప్రాపున నఖండితశౌర్యమహోన్నతుండ నై
యనిమొన సారథిత్వముమహాత్వము వైరులు మెచ్చఁ జూపెదన్
ననుఁ బనిగొమ్ము లెమ్ము కురునాథు ⁴నదల్పు మరల్పు గోవులన్. 154
౫. మనమునఁ గోరుదు నే న,ర్జునునకు సమరమున రథ్యచోదకభావం
బున బనిసేయ వలయు నని, యనిశము విధికరుణ నాకు నది సిద్ధించెన్. 155
౬. అని పలుకునుత్తరు నత్యాదరంబునం జూచి సవ్యసాచి యతని కిట్లనియె.
౭. ప్రియ మక్షీణము నాకు నీదెస మదిన్ భీతి ⁵ప్రదోద్వేగనం
శయముల్ సేరఁగ నీను నీకు ఘనరక్షాకల్పనాబుద్ధిని
శ్చయసంపాదిని నాదుదృష్టి నిను నశ్వవ్రాతముం జోక గా
లియు రా నీను దృణీకరింపు రిపు దోర్లీలాసముల్లాసమున్. 157
౮. అనిన విని భూమింజయుండు సవినయంబుగా నిట్లనియె. 158
౯. నిను నర్జునుం డని యెఱింగినయంతన పాసె నెల్లకిల్బిషములు నీ
తను వేల షండభావం, బునఁ బొందెనొ యెఱుఁగ నలయుఁ బుంస్తాభరణా.

1 రసంబునఁ. 2 లేక యమ్మెయి ; యే నమ్మెయి...సనాథుఁడ నైతిన్. 3 అనిన విని
దేరు...కనుఁగవ పై నశ్రువారి ; కనుఁగొన బ్రమదాశ్రువారి. 4 దెరల్పు మరల్పు. 5 భ్రమో
ద్వేగ...దృణీకరింతు.

- చ. అనవుడు నాతఁ డిట్లను మదగ్రజుపంపున బ్రహ్మచర్యవ
ర్తనకయి పూర్వశాపవిహితం బగురూపముఁ దాల్చి యేకహా
యనపరిపాలనీయ మగునట్టివ్రతంబు సమాప్తిఁ బొందఁ జ
ల్పినజతనంబు లోకులకుఁ బేడితనం బయి తోఁచె నిమ్మైయిన్. 160
- వ. అదియును నిట మీఁద లే దనినఁ బ్రమోదమానమానసుం డయి మత్స్య
పతిసూనుండు పాండుసూనున కిట్లనియె. 161
- ఆ. ఇట్లు దెలియఁ జెప్పుటెల్ల నాదెస దయ, పెంపుతోడికూర్చి పేర్చి గాదె
యింక సురల కై న శంకింతునే భవ, ద్వాహువప్రగుప్తి¹ బలుపు గలుగ. 162
- వ. నాకుం బని యెయ్యది పనుపు మనిన నతండును గాండీవంబును గాంచనపుం
ఖంబు లగు² బాణంబులు గలతూణీరయుగళంబును మదీయతనుత్రాణ కృపాణం
బులును బుచ్చికొని తక్కినవాని నెప్పటిభంగిన కట్టి పెట్టి రమ్మని నియోగించిన
నాతండు నట్ల చేయుటయు నమ్మహాత్ముండు నియతాత్ముం డయి యధిదేవత
లకుం బ్రణమిల్లి భక్తితోడ దివ్యకోదండాదు లగుసాధనంబులు గైకొని నవి
శేషస్ఫూర్తియగుమూర్తి నత్యంతదర్శనీయత్వంబు నొంది. 163
- క. బలరిపుఁ డిచ్చినకుండల,ములు నుష్ణీషంబుఁ జిత్తమున భక్తిమెయిం
దలఁప నవి వచ్చె వెండ్రుక, ³లలవడఁగాఁ బాచి ముడిచె నమర దృఢముగన్.
- క. తలచుట్టు⁴ చుట్టెఁ గుండల,ములు వెట్టెను ద్రిండు గాఢముగఁ గట్టెఁ గరం
బుల వలయంబులు గనుఁగొని, యెలన వొలయంగ నెక్కె నేడ్డెఱ రథమున్.
- వ. అట్టియెడ వరదానమహానుభావంబునంజేసి. 166
- క. పెట్టక కట్టక మాళిం, బుట్టినక్రియ దీధితులు నభోభాగంబున్
ముట్టి వెలుంగఁగ నింద్రుని,పట్టి కిరీటంబు వొలిచెఁ బ్రస్ఫురితం బై. 167
- వ. ఇవ్విధంబున సన్నద్ధుం డై యతిరథశ్రేష్ఠుండు రథం బెక్కి యం దాయుధం
బులు పదిలంబుగా నిడి తనుత్రాణతలత్రాణంబులు దాల్చి కవదొనలం బూని
గాండీవంబుఁ బుచ్చికొని యెక్కువెట్టి ముష్టి నలవరించి గుణధ్వని సేసిన.
- తే. పక్షిమృగజాతు లెల్లను బ్రమసి యిట్టు,నట్టుఁగలగొనఁజెదరె వృక్షాళియదరెఁ
గురుబలంబునుబెదరె నంబరముదిశలు,బూరటిల్లంగఁ ⁵దొడఁగెదదారవమున.
- వ. తదనంతరంబ యగ్ని దేవుం దలంచిన నతండును దనవరంబున మున్న కలిగి
విశ్వకర్మనిర్మితంబును మాయామయంబును వానరాకారంబును నగుమహా
గ్రకేతనంబును దదాశ్రితంబు లైనవికృతాభీలనానావిధభూతంబులఁబు త్రేంచిన
నుదాత్తచిత్తుం డయి యుత్తరుసింహా⁶పతాక శమీవృక్షంబునం బెట్టించి నిజ
ధ్వజంబు రథంబునం గట్టించి దివ్యంబు గావున దేవదత్తంబు చిత్తజ్ఞత్వంబున

1 బలము. 2 బాణంబులతూణీర ; బాణంబులపొదియుఁ దూణీర. 3 లలవడఁ బాచి ము
డివెట్టె. 4 చుట్టి...గట్టి. 5 జెలఁగె, 6 పతాకంబు.

సన్నిధి సేసిన సవినయంబుగాఁ గైకొనియె నక్కుమారుండును నాయితం బై
నొగ లెక్కి పగ్గంబు లమర్చికొని యగ్గలికతోడం దురంగంబులయంగంబులు
దొడయుచు వానిజవనత్వంబులు వేటువేట వర్ణించిన. 170

—|| అర్జునుఁ డుత్తరసారథికం బైనరథం బెక్కి దేవదత్తంబు పూరించుట. ||—

చ. తడ వగుదెంచె జమ్మికిఁ బ్రదక్షిణవృత్తిగఁ దేరు వోవ ని
మైడ గలుగంగఁ బోయెఁ బను లిప్పుడ కూడుద మన్న నాతఁడున్
నడపఁ దొడంగుడున్ మనమునన్ రణకౌతుక ముల్లసిల్లఁగాఁ
బిడుగులపిండు బిట్టులియు ¹పెల్లునఁ బాద్మఁడు శంఖ మొత్తినన్. 171

మ. కలఁగెం దోయధిన ప్తకంబు గిరివర్గం బెల్ల నూటాడె సం
చలతం బొందె వసుంధరావలయ మాశాచక్ర మల్లాడెఁ గొం
దల మందెం ద్రిదశేంద్రపట్టణము పాతాళంబు ఘూర్ణిలై నా
కుల మయ్యెన్ గ్రహతారకా²కులము సంక్షోభించె నవ్వేధయున్. 172

తే. అపుడు నిశ్చేష్టితంబు లై హయము లవనిఁ, జాపకట్టుగఁ బడియె మత్స్యక్షి తీశ
నందనుండునునొగలపైమ్రుందినట్లు, ³మ్రొగ్గతిలఁజాఁగిబలితంపుమూర్చఁబొందె.

చ. కనుఁగొని ఫల్గునుండు దురగంబులవాగెలు వట్టి యెత్తి త
త్తనువులు నూల్కొనన్ నివిరి తత్సరతం దగ మత్స్యభూమిభృ
త్తనయుని నూఁది పట్టి వికృతం బగురూపము చక్కఁజేసి నె
మ్మన మొకభంగిఁ దేర్చి గరి⁴మంబుగఁ గాఁగిటఁ జేర్చి యిట్లనున్. 174

తే. శంఖభేరీరవంబులు సామజముల, బృంహితంబులు వింతలే పృథులసైన్య
పరిచయోదాత్తు లగునరపాలనుతుల, కెలమిఁ బొందుము దీనికి నింత యేల.

చ. అనవుడు మత్స్యరాజసుతుఁ డాతని కిట్లనుఁ దొల్లి శంఖని
స్వనములు విందు భేరులరవంబులు విందుఁ గరీంద్రబృంహిత
ధ్వనులును విందు నద్భుతవిధంబుగ నిట్లవి యెల్లఁ జిత్తమో
హన మొనరింపఁ జాలునె మహానినదం బిది యోర్వ వచ్చునే. 176

చ. చెవు లవిసెన్ దిశల్ దిరిగెఁ జిత్తము నీ అయి పోయె నాకు నీ
రవమున నిమ్మహోగ్రకపిరాజపతాకయుఁ జూడ్కిఁ జీకటుల్
గవియఁగఁ గ్రాలెడున్ భవదఖండితతేజము పర్వి యాత్మకున్
వివశతఁ జేయుచున్నయది విహ్వలభావము మాన నేర్చునే. 177

క. అన విని తగుమాటల నా, తనిగొందలపాటు పాండుతనయుండు గ్రమం
బున డిందుపటిచి యరదము, సనఁగా నెఱిగించి పట్టె శంఖము మఱియున్.

వ. ఇత్తెఱంగున నయ్యుత్తరకుమారు ధీరుం గావించికొని పాండవవీరుండు రథనేమి
నిస్వనజ్యానాదమేదురం బగుశంఖారవంబు సెలంగ నడచునమయంబున నాచా

179

ర్యుండు దుర్యోధనున కిట్లనియె.

సీ. శ్రవణపుటంబులు వ్రయ్యంగఁ దాకి సం, ఘోభంబు ¹గావించె గుణముమోత
బ్రహ్మాండభాండంబు వగిలించి భూతని, శైతన్య మొనరించె శంఖరవము
గగనభాగం బెల్లఁ గప్పి క్రాలుచు బెగ, డడరించె నుగ్రంపుఁబడగపటపు
మిటుమిట్లు గొని చూడ్కి పటివోవ వెలిగి ప,రిభ్రాంతి సేసెఁ గిరీటకాంతి
తే. తెల్ల మిది గాండివంబును దేవదత్త, మును గపిధ్వజమును వాసపునివరమునఁ
గన్నమకుటంబు నగు వేట కొన్ని యైన, నుజ్జ్వలాద్భుతభంగులై యున్నెయిట్లు.

ఉ. అచ్చెరు వైనవిక్రమమునగ్గలికన్ సమరంబు గోరి యీ
వచ్చుచు నున్నవాడు బలవద్రిపుభీషణ²బాహుఁ డైనవి
వచ్చుఁడ యింక మిన్నక వివాదము సేసినఁ బోవ దియ్యెడం
బొచ్చెము లేనిబల్లగలఁ బోరి కమర్పుము దర్ప మేర్పడన్.

181

వ. అని కృపాశ్వత్థామాదియోధా³ముఖ్యుల నవలోకించి.

182

క. మనమొనల దుర్నిమిత్తము, లనేకములు వుట్టఁ దొడఁగె నట్లగుట జయం
బనుమానం బొకకార్యము, వినుఁడా మీ కెల్లఁ జూడ వెర వగునేనిన్.

183

ఉ. ముందర రాజుఁ బుచ్చి జలముల్ గలయంబడి గోవ్రజంబులన్
దందడివెట్ట కుండఁ బిఱుదన్ నడపింపఁగఁ బంచి గట్టిమై
నందఱు నింతకున్ వెనుకయై మొన లేర్చి చనంగ నెప్పు సం
క్రందనసూతి డగ్గటియెఁ గయ్యము సేయుట కప్పు డిమ్మగున్.

184

వ. అనినవిని సుయోధనుండు భీష్మ కృప కర్ణ వికర్ణులదేసం గనుంగొని ⁴మున్నునుం
జెప్పితిని కాదె జూదంబునం బరాజయం బొంది పాండునందనులు పండ్రెండు
వత్సరంబులు వనంబున వసియింపను బదు మూడగునేడు జనపదంబున మన
మెఱుంగ కుండఁ జరియింపనుం బూని కాదె భూమి వెలువడిరి యీపద్మమూఁ
డవయేటి కొఱంత గలుగం బార్థుండు ద న్నెఱింగించికొనియె నేని నెప్పటి
యట్ల వనవాసంబునకుం జన వలయు ⁵నిది మనము మోహంబునం గానమి
నొండె వారు లోభంబున వచ్చుట నొండె నగుం గావున నెక్కువదక్కువలు
నిరూపించి భీష్ములు దీని నిశ్చయింప నర్హులు రిత్తయుత్తరుండ కాక గాండివియు
నగుట మనకార్యంబు సఫలంబు సుశర్మ నక్కడ గోవులం బట్టం బనిచి
యిక్కడ మనమును బట్టుట మత్స్యనగరంబునం గాంతేయు లున్నవా
రని శంకించి వారలు గూయివచ్చినం గనుటకుం గాదె యిట్లు నిశ్చయించి
చేసినపనికి నిపుడు విచారం బేల యని పలికి వెండియు నిట్లనియె.

185

ఉ. అర్జునుఁ డైన నేమి సుర లైనను నే మగు విద్విషా⁶చ్చిదో

1 నొందించె...ది, గాభ్రాంతి సేసెఁ గిరీటకాంతిసాంపు. 2 రోషు. 3 వీరుల. 4 మున్ను
చెప్పితిం గాదె. 5 నది...గానమి యొండె...వచ్చుట యొండెఁ గావలయుం గావున ..గాండి
వియు వచ్చుట. 6 చ్చిరో.

పార్జిత మైనగోగణముఁ బట్టితి మెవ్వరు వచ్చి రేని వి
సూర్జితబాహుసంపదలు సూపుద మొండొరు మీటి నిర్మలా
తూర్జితకీర్తికారణరణోద్ధతి వెల్వలఁ బాట నేటికిన్.

186

చ. ¹మనసుల నూలుకొల్పి యనుమానము లెల్లను బాచి యేచి వా
హనములు నాయుధంబులును నాయిత మయ్యెడుభంగిఁ జేయుచున్
మొనలకు హెచ్చుగా మనము మున్ను గడంగినఁ గాక శత్రులం
గనుఁగొని యిట్లు లొండొరుమొగంబులు సూచుచు నున్నఁ బోవునే. 187

—|| దుర్యోధనుఁడు ద్రోణాచార్యుల నధిక్షేపించుట. ||—

ఆ. హరుల హేషితములు ననుకూలవాయుసం, చారములును మనకుజయముకలిమిఁ
దెలుపు చున్నయవి యుధిష్ఠిరానుజుఁ డొక్కఁ, డీబలంబు గెలువ నెట్లు నేర్పు.

క. ఎవ్వరు వినినను దీనికి, నవ్వుదు రని యెఱుఁగఁ డకట నాయెదు రెదురన్
వివ్వచ్చుఁ జూపి సేనలు, గ్రొవ్వఱు బలుపలుకు లిట్లు ద్రోణుఁడు వలికెన్. 189

తే. రోష మొండెను రాజ్యాభిలాష మొండె, గాక యీతనిరాకకుఁ గారణంబు
²పెరియెఱుంగమయెదిరిని బెద్దఁ జేసి, పూని వందివిధంబునఁ బొగడనేల. 190

వ. ³ఆచార్యు లైనవారలు కార్యంబు దవ్వులం గనియెడువారు గాన కయ్యంబు
తెఱంగువారల నడుగ వలవదు బుద్ధిమంతు లిండ్లకడనుండి భోజనావసరంబుల
నాయుధశ్రమసమయంబుల నీతిశాస్త్రగోష్ఠీకాలంబుల నుచితాలాపంబులు
వలుకుదురుగాని పోట్లాడెడువారు గారు వారిం గలనం గలసి నిలువ నీక పిఱింది
దెస నిలిపిన మనకు వారు విజయంబు గోరుచుండుట లెస్సయనిన విని యశ్వ
త్థామ యతని కిట్లనియె. 191

ఉ. కావలివారిఁ దోలి యెసకంబున గోవులఁ ⁴బట్టికొంటి నం
చీవెడమాట లేల ధరణీశ్వర యిత్తుకు మున్న వీటికిం
⁵బోవవు శత్రునే పుడిపి పోయెడువాడవు గావు నీవు సై
న్యావలి యైనఁ జేడ్పడక యాతల కెయ్యుట లేదునేనియున్. 192

క. సమరమున గెల్చి యొరురా, జ్యము గొనియును సుజనుఁ డిట్టోలాడఁడు సిరి జూ
దమునఁ గొని రజ్జు లేటికి, సమయం బరుదెంచెఁ దొంటిచందము గలదే. 193

ఉ. పాండవవీరులం గలన బాహుబలంబున నోర్చియే సము
ద్దండత నీవు దొల్లి ద్రుపదక్షితిపాత్తజఁ గొల్వులోనికిం
దెం డని పుచ్చి తద్దెసకుఁ దెచ్చుట సౌబలునీతిఁ గాదె యా

1 మనసుల...నుబ్బుగా మనము...నుండఁబోలునే. 2 వీర మెఱుఁగమి. 3 ఆచార్యు
లు దవ్వులఁ గార్యంబు తెఱంగుఁ గనియెడు...కయ్యం బిచ్చు తెఱంగు విజయంబు (గోరుచుండు
రది; గోరుట; గోరుదు రది) లెస్స. 4 దెచ్చికొంటి. 5 బో వవి...బాల్పడక యాతల (కేదుట)
లేదయేనియున్. 6 లాడునె.

తండ మరల్చుఁగాక సముదగ్రత వచ్చువిరోధి నిప్పుడున్.

194

వ. అబ్బంగి నవమానింపంబడినవాఁడు గావున ధార్తరాష్ట్రకులధూమకేతు వగు కపికేతనుండు దోచె నీకు దుర్మదంబున ద్రోణాచార్యుల నధిక్షేపింప వచ్చు నంతియకాక దేవదానవుల కయినను దుష్టయుం డగునర్జునునకుం దలసూప వచ్చునే నయవిక్రమంబుల నతిలోకుం డగునతని నెవ్వరి కేనియుం బొగడ వలయు ననినం బుత్రనిర్విశేషుం డగునిజప్రియశిష్యుని నగ్గించుట గురునకుం గొఱంతయె యింక సిగ్గుమాలి రణంబు సేసెనేనియు ద్రోణుండ సేయుం గాని యే నిట్టిదాని కోర్వ నదియునుంఁగాక.

195

క. ప్రళయాంతకుండు బడబా, నలమును మృత్యువును నెదిరినం గొఱతవడన్ నిలిపినను నిలుపు మార్కొని, చెలఁగిననరుశరము ¹లనవశేషము సేయున్.

ఆ. కుటిలబుద్ధు లిచటఁ గొనవు నెట్టన ఘన, దోర్బలంబు మెఱసి తొడర పలయు నతఁడు గాండివమున నడ్డసాళులు వైవఁ, ²డురుల సంపవాన గురియుఁ గాని.

క. విను మట్టులు గా కున్నం, దనగోవులవెనుక మత్స్యధరణీశుఁడు వచ్చిన ⁴మార్కొందుము నరుఁ డే,పున ముట్టిన నతనిపొంతఁ బోదుమె యధిపా.

వ. అనిన విని రాధేయుండు సక్రోధుం డై యోధవీరలోకంబు నాలోకించి. 199

చ. వడిగొని గోగణంబుఁ బొదువం బఱతెంచితి రెల్లవారు మున్నొడఁబడి పాండునందనులయున్నెడ యిమ్మెయిఁ గాన వేఁడి యిప్పుడు నరుఁ గాంచి మీరతనిపోటు నుతించుచు భీతి నిట్లు ⁵వా విడిచి యనేకభంగిఁ బృథివీపతి వీటిఁడిఁ జేయు టొప్పునే.

200

చ. వెఱచితిరేని నిల్వఁ డొకవీరున కొక్కఁడ చాలుఁ గాక యెందలు వలయుం గపిధ్వజము దవ్వుల వేల్చిడిఁ ద్రుంచి వైచెదం బఱపెదఁ దత్పిశాచముల భగ్నముసేసెదఁ దేరు సారథి నెఱకులు నొంచెదం బొదులు నించెద నర్జునుగాత్ర⁶శాలలోన్.

201

శా. జ్యౌహిషం బతిభీషణం బయి దిశాచక్రంబు నిండన్ శరవ్యాఘాతంబున శాత్రువుండు వికలస్వాంతుండు గా నారద శ్లాఘాపాత్రము నై యనర్గళభుజాసంరంభతన్ రాద్రురేఖాఘోరాకృతి యేన ⁷చూపెద నశంకం జూడుఁడి యేర్పడన్.

202

క. క్రోధజ్వాలలు నిగుడ వి, రోధిబలేంధనముఁ బొదువుక్రూరతమై దుస్సాధ మగునర్జునాగ్నిని, సాధించెద ⁸నేన పూసి శరవర్ష మునన్.

203

వ. పాండవమధ్యముండు పదుమూఁడువత్సరంబులు పూఁచి పట్టి కయ్యంబునకు వచ్చె నతనిలావును బీరంబును లోకంబునకు నెక్కి యున్నయవి యేనును గురు

1 వాఁ డగుటంజేసి ధార్త...కపికేతువు. 2 నిరవశేషము. 3 డరుల. 4 మార్కొందుము. 5 వో విడిచి...జేయఁ బాడియే. 6 శాలలన్. 7 చూపెదను జక్కం. 8 నేన యనిన.

సేనయందు శక్తిశౌర్యంబులు గలవాడనపోలే వర్తించెడం గావున నే మిరువు
రము నొండొరులకు బాహుబలవిలాసంబును విక్రమక్రీడాకాశలంబును బ్రక
టించుట యుచితంబు గాదె యని వెండియు నిట్లనియె. 204

సీ. అనుదినంబును నంత కంతకుఁ ¹బెరిగెడి, యధిపతిమన్ననయప్పు దీర్ప
నర్జును నోర్చెద ననిలోన నే నని, యతనితోఁ బలికినప్రతిన నెఱపఁ
గర్జారజులయందు ఘనుఁ డెవ్వఁడగునొక్కొ, యనుజనంబులసందియంబు మాన్ప
జమదగ్ని సుతుకృపాశ్రయమునఁ బడసిన, విలువిద్యగలరూపు వెలయఁజేయఁ
ఆ. గనుట నేడు పుణ్యాదిన మయ్యె నాకు మీ, కెల్లఁ బోరు సూడ నిష్టమేనిఁ
జూడుఁ డట్లుగాక వేడుక లేదేని, సంతసమునఁ బసులజాడఁ బొందు. 205

వ. అనిన నమ్మాటలు విని కృపాచార్యుం డతని కిట్లనియె. 206

ఆ. కయ్యమునక యెపుడుఁ గాలుద్రవ్వుదు కార్య, గతికీ జొరవు నీతియుతులు సమర
మధమసాధనముగ నాడుదు రర్థసం, సిద్ధిఁ బొందుతెఱఁగు సేయనెడల. 207

క. అగు దేశకాలబలయుత, ముగఁ జేసినపోర నర్థములు మోఱకు లై
తెగఁబాటి తమ్ము నెదిరిని, వగవక తొడరుటలఁ గీడు ²వర్తిల్లుఁ దుదిన్. 208

వ. అక్కిరీటి యొక్కరుండ కాఁడె యని తలంతుమేని. 209

సీ. శక్రాదిసురులతో సంగ్రామ మొనరించి, ఖాండవం బేర్చె నొక్కరుఁడ కాఁడె
యాదవబల మెల్ల ³నాఁగఁ ద్రోచి సుభద్రఁ, గడిమిమైఁ దెచ్చె నొక్కరుఁడ కాఁడె
దిగ్విజయంబునఁ దేజంబు సేసె ని, క్కురువంశమునకు నొక్కరుఁడ కాఁడె
బలముతో గంధర్వపతి నోర్చి విడిపించెఁ, గౌరవేశ్వరుని నొక్కరుఁడ కాఁడె

ఆ. యని నివాతకవచులనుదానవుల నాతఁ, డొక్కరుండ కాఁడె యుక్కు మడఁచె
నమరులకు నజేయు లగుకాలకేయుల, నొక్కరుండ కాఁడె యొడిచె గర్జ. 210

క. భూవరు లెల్లను నొక్కట, దోవద్దికై తొడరి యతనితోఁ బెనఁగి కడుం
జేవ సెడి పోవు నప్పుడు, నీ వచ్చటఁ గలవా లేవా నిక్కమ చెపుమా. 211

శా. కుంతీనందను లొక్కఁ డొక్కఁడ రిపుఁడోభంబు సంధిల్ల దు
ర్దాంతస్వైరపరాక్రమంబులు మహోత్సాహంబునం జేసి ర
త్యంతోదగ్రతఁ బల్కె దీ విచట బాహు శ్త యిష్టేదిసి
కాంతుం డియ్యకొనంగఁ ⁴బూనితి వృథాగర్వంబు నీ కేటికిన్. 212

తే. ఏచి మున్నీరు సేయీత నీద నగ్ని, నుఱుక వాసుకికోటలు వెఱుకఁ గడఁగి
నట్లు గాదె రాధేయ నీవర్జునునకుఁ, బోర నెక్కటి మార్కొనఁబూను టరయ.

క. బలుగాలిఁ బేర్చుదావా, నల మొక్కరుఁ డార్పఁ బోయినను దీఱునె నీ
చల ముడుగు సాహసమునం, గలదే మే లెట్లు నధిపుఁ గావఁగ వలదే. 214

1 నెక్కడు, నధి...మీ, కేల పోరు. 2 వాటిల్లుఁ. 3 నాఁగి ద్రోచి...యుక్కుమడిచె.

4 జూపుము; జూపితి; జెప్పితి.

తే. కురువిభుండును భీష్ముండు గురుఁడు గురుత, నూభవుండును నీవు నేనును గడంగి
కూడుకొనితాఁకుదముగాక క్రీడితోడ, నొంటి మార్కొన వశమె ముక్కుంటికైన.

—|| కర్ణుఁడు గృహచార్యు నధిక్షేపించి పలుకుట. ||—

- క. అని పలికిన సందంభం, బున నినసుతుఁ డిట్టు లను రిపులయెడఁ జిత్తం
బున నీవు ప్రియము గలుగుటఁ, గని కని నినుఁ దోడు పిలువఁగా బతి బేలే.
- క. ఏలినవానిధనంబులు, బాలురు బంధువులుఁ దారు బ్రదికినదినముల్
1వేలారిచి తిం ద్రాతని, యోలము గని పిదప భీతి నొదుఁగుదు రాజిన్. 217
- క. జన్నములు సేయునెడఁ బ, క్వాన్నంబులు గుడుచు 2చుండు మధిపతి నిన్నున్
జన్నియ విడిచె రణముతటి, మిన్నక కినువడక పొమ్ము మీగృహమునకున్. 218
- తే. ఏను విల్లందుకొనిన నీరేడుభువన, ములును వడవడ వడఁకు నాయలఘుబాహు
బలముఁ దలఁపక పలికితి పార్థుఁ డనఁగ, నెంతవాఁడొక్కరధికున కింత యేల.
- వ. అనియె నితైఱంగున నందఱుఁ బలుకుపలుకు లెల్ల వినుచు గాంగేయుండు
గౌరవేశ్వరు నుద్దేశించి ధర్తార్థసంగతంబును సువిహితంబునుగా నిట్లను ద్రోణా
చార్యుండు నీతిపథంబునంబలికె నాచార్యతనయువచనంబు లుచితంబులు గృహ
చార్యుం డాడినచందంబును దెఱంగు వడియున్నయది మన్నన గలమానిసి
యగుట నంగరాజునకు సంగరపాటవంబుమాటలు దగుంగాక మాన్యుల నధః
కరింప నగునే యని వెండియు. 220
- ఆ. నేల ప్రొద్దెఱింగి చాలుమానిసి రణో, ద్యమ 3మొనర్చి కాక తగినవారి
చెవికిఁ జేఁదు గాఁగ నవమానవాక్యంబు, లుడుగ కిట్లు పలుకు టొప్పునెట్లు.
- క. బీరము లావును 4మిగులఁగ, వైరులు దటి యైనఁ దొడర వచ్చినచోటన్
దూరమున వెరపుతోడివి, చారము గలుగు టిది దగదె నద్భుద్భులకున్. 222
- ఆ. అరులగుణము లైన నగ్గింతు రెప్పుడు, 5గలయ బెరసినపుడు గలితనంబు
మెఱయుదురు మహాత్ము లెఱుఁగఁడు తుదిమొద, లెట్టివారి నితఁడు బెట్టు పలుకు.
- వ. ఆచార్యు లైనవారలు పూజావాక్యంబుల కర్హులు గాక గర్హించుటకు విషయంబె
యనుచుఁ గృపాశ్వత్థామలకరంబులకు నిజపాణిపుటంబులు సాచి యిట్లనుఁబని
సాలినంత గలదు వివ్వచ్చుండు వచ్చుచున్నవాఁడు విరోధంబునకు సమయంబు
గాదు మన మందఱముం గూడికొని కయ్యంబు సేయుదము బలవద్వ్యసనంబు
నందు భేదంబు గలుగు టొప్ప దని బుధులు సెప్పుదురు వేదంబు లొక్కవలనను
ధనుర్వేదం బొక్కవలనను గలమీయట్టిమహానుభావు లెందునుం గలరె కురుబ
లంబునోకొకటి పుట్టినం బ్రసిద్ధులరు గావున నదిమీతలన నిలుచు నట్లగుటంజేసి.
- క. ఊమియింప వలయు నొకఁ డెఱుఁ, గమి నేమే నన్న నంతఁ గటకటఁబడి భూ

1 మేలనుకొని..., మే లరసి తిందు రాతని. 2 చుండ నధిపతి...కినుక వడక చను. 3 మొన
ర్చుఁగాక. 4 గలిగెడు, వైరులు పో టొడ్డి తొడర...సద్భటులకునున్. 5 గలన. 6 కొకకీడు.

- రమణునికార్యస్థితి చి, త్తములం దెడ సేయునట్టితరమే ¹మీరల్. 225
- వ. అనిన విని వార లి ట్లనిరి. 226
- క. ఊమియింప నెవ్వరము భూ, రమణునికార్యమున కెవ్వరము ద్రోణులచి.
త్తము శాంతివొందఁ జేయుట, మముఁ దెలఁచుటయిట్లు లేల మాకొలఁదులకున్.
- వ. అనిన విని గాంగేయకర్ణులం గూర్చికొని కురుపతి గురునిం బ్రార్థించి యశ్వ
త్థామను వేడికొని కృపాచార్యులం దేర్చినం బ్రసన్నుం డయి యోధవీరులం
గలయం గనుంగొని ద్రోణాచార్యుం డి ట్లనియె. 228
- తే. అలుక భీష్ముని² పలుకులయపుడ పోయె, మీఁదికార్యంబు నడపుఁడు మీర లింక
మోహసాహసములఁ గురుముఖ్యుడెసకుఁ, గీడు రాకుండఁ దగఁ బరికింపవలయు.
- క. వాసవనందనుఁ డెంతయు, గాసిలి యున్నాఁడు మనలఁ గని యింఁచుకయుం
దా సైరణ సేయఁడు గను, మోసము లేకొక్క మొగిన ³ముసరఁగవలయున్.
- వ. అప్పుడు కురుపతి సమయకాలవిషయంబుగా నాడినమాటయుం గలదు దాని
నిరూపించి యున్నరూపు గాంగేయుండు సెప్ప నర్హుఁ డనిన నతండు దుర్యో
ధనున కి ట్లనియె. 231
- || భీష్మఁ డర్జునునజ్ఞాతవాసవత్సరవ్యాప్తి నిష్కర్షించుట. ||—
- సీ. రెండవయేట నొక్కం డధిమాస మి, ట్లెక్కినయన్నెల లెల్లఁ గూర్చి
కొనఁ బదుమూఁడు హాసములు దప్పక, నిన్నటితోడన నిండె నింత
యెఱిఁగియ తమఘాన్కియెల్లను దీర్చితి, మని పొడసూపె నర్జునుఁడు నేఁడు
పాండుపుత్రులు ధర్మపరులు ధర్మాత్మజుం, డేరి కధిష్ఠాత వారు ధర్మ
- తే. పథము దప్పుదురే యన్ని పాటు లట్లు, పడినవారలు దఱియంగఁ బాట నేర్తు
రెల్లు దమకించి నీతివిహీనవృత్తిఁ, దమకు నొకకీడు వచ్చువిధంబు గాఁగ.
- ఉ. అట్టిద యైన నాఁడ తఱియంబడి మూర్ఖుతనంబు సేయరే
నెట్టన ధర్మపాశముల నిచ్చిరి కాలము వేచి యుండి రిం
కెట్టును⁴ వారు గొంత తమయేడ్తెఱ సూపక మాన నేర్తురే
ముట్టఁగ వచ్చి రేని మనముం దగ నోర్తము గాక దానికిన్. 233
- ఉ. వచ్చినవాఁడు ఫల్గునుఁ డవశ్యము గెల్తు మనంగ రాదు రా
లచ్చికినై పెనంగినబలంబులు రెండును గెల్వ నేర్చునే
హెచ్చగుఁ గుం దగుం దొడరు టెల్లవిధంబుల ⁵కోర్పు టట్లు గా
కిచ్చఁ దలంచి యొక్కమెయి నిత్తఱి బొం దగుచేతయుం దగున్. 234
- వ. అనిన విని కురుపతి దరహాసితవదనుం డగుచు ని ట్లనియె. 235
- ఆ. మనకుఁ బొండురాజతనయవర్గమునకు, నెట్లు వొందు ⁵గలుగు నేను రాజ్య
భాగ మీను సమరభంగిక విక్రమ, నిరతిఁ బూను టిదియ నిశ్చయంబు. 236

వ. అనిన నయ్యిరువురవచనంబు లొక్కరించి గురుం డిట్లనుఁ గార్యగతియును
 గయ్యంబు భంగియు భూపతికంటె మిగులం గనియెడువారు లే రయినను నా
 యెఱింగిన యంత నొక్కతెఱంగు సెప్పెద నీబలంబున నాలవపాలు గొని
 మహీపాలుండు సత్వరంబుగా ముందర పోవ వలయు నంతియసేన తదనంత
 రంబ కదువులం బొదివికొని చన వలయుఁ దక్కటినగంబుతో మనము నిలిచి
 మోహరించి యల్లనల్ల నరుగ వలయుఁ గవ్వడి యెయ్యెడం గవిసె నయ్యె
 డన తలపడ వలయు నిట్లైన మానవేశ్వరుండు సురక్షితంబుగా సందడిం బడక
 నడచు గోవులు ¹నిన్నెలం గడచు మనమును ధనంజయునకుం జాలినయప్పుడ
 యట దోడుపడ నెవ్వరు గలిగినను వారికిం జాలి నిలుత మనిన విని సురనదీ
 సూనుండు దాని కియ్యకొని రాజన్యునకు సైన్యంబు బంచి యిచ్చి పుచ్చి పసు
 లకుం దో డగుభాగంబునుం బంచి యున్నంత వట్టు చతురంగంబుల నియతి
 సేసికొని యాచార్యుండు నడుమను గృపాచార్యుండు వలపటను నాచార్య
 పుత్రుండు దాపటం గర్జుండు ముందట వికర్ణ దుశ్శాసన శకుని సైంధవ సోమ
 దత్త బాహ్లిక భూరిశ్రవః ప్రభృతియోధవీరు లెల్ల నెడ నెడం గలయ నిలుచు
 నట్లుగా మోహరించి మహోత్సాహంబున సన్నాహసౌందర్యంబు నొంది
 తాలధ్వజం బెత్తించి మెఱసి తాను వెనుక యయి నడపించుచుండె నట్టి
 సమయంబున.

237

చ. అరుదుగ నిట్టు లొక్కనికి నంతబలంబునకున్ మహోగ్రసం
 గర మగుడున్ మనం బతులకౌతుక మొంది కనుంగొనన్ సురే
 శ్వరుండు సుదర్శనం బనఁ బ్రశంసకు నెక్కువిమాన మెక్కి యం
 బరగతి వచ్చె దేవమునిపంక్తులు సిద్ధగణంబుఁ గొల్వఁగాన్.

238

వ. అద్వివ్యయానరత్నంబునందు.

239

తే. స్వర్గమున నున్న రాజులుఁ జక్రవర్తు, లును²యథోచితచ్చత్త్రంబులును నిజార్హ
 చామరంబులుఁ జెలువొందఁజారులీలఁ, గొలిచియుండిరి వేడ్కలుగొనలునిగుడ.

క. పాండుమహీపాలుం డా, ఖండలుచేరువన పెద్దగద్దయ నమరీ

మండలి వీచోపు లిడఁగ, నుండి కనుంగొనుచు నుండె నుజ్జ్వలభంగిన్.

241

వ. అంత.

242

సీ. దేవదత్తాభీలరావంబు వెనఁ ³గర్జ, ముల దీటుకొన లేటమొగము వడుచు
 రథనేమిదళితధరాధూళి యంగంబు, లెల్లఁ గప్పఁగ వెలువెల్ల నగుచు
 బహుళకపిధ్వజప్రభలు లోచనములు, మిఱుమిట్లు గొనఁ బర్వ మేడుపడుచు
 నుద్భటాకారసముద్ధతి మనము లు, త్తలపాటు దోవంగఁ దల్లడిలుచు

1 నిన్నెలపు...జాలుద (జాలితి; జాలింత)మనిన. 2 నిజోచితచ్చ. 3 కర్జ, ములు...
 వెలవెల్ల...బర్వ మెందుకొనుచు...లు, త్తలపడఁ.

తే. నడచుకొరవరాజుసైన్యంబుఁ గదిసె, దీఁగ దిగించినగతిఁ దనతేరు మెఱయ
రయముమైఁ జని ప్రళయభైరవనహస్త, ¹గర్జనోదగ్రతర్జనుఁ డర్జునుండు. 243

వ. ఇవ్విధంబునఁ గురుబలంబులఁ ²క్రోశద్వయంబునం గూడ ముట్టి క్రీడి తల
యెత్తిచూచి యుత్తరున కిట్లనియె. 244

చ. ఇది యొకపెద్దగట్టిమొన యీమొనముందట గోగణంబుతో
నదె యొకయల్పసైన్య మట ³యాతల వేటొకకొంతసేన య
ల్లదె యిటు వంచి పెట్టఁ జనునంతటిలోన వృథాభిమానదు
ర్నదబహుభాషి యైనకురురా జెచటం జనుచున్నవాఁడొకో. 245

క. అరయుదము గాని యిమ్మో, హరమునకును డావలించి యరదముఁ బో ని
మ్మరవడి నతనిక యుఱికెద, నరుదుగ నెబ్బంగి నెవ్వ రడ్డం బైనన్. 246

ఉ. ఆతఁడు సిక్కెనేని బల మంతయు విచ్చు మరల్ప వచ్చు గో
వ్రాతము ⁴నట్ల యైన సుకరంబుగ నంతట నెల్లఁ దీఱు నీ
యాతతసేనయం దతని నారసి కానక యున్న వీరి ని
ట్లీతల డించి యాకదుపు నెద్దుఁగఁ బోదము గాక వేల్చిడిన్. 247

క. విచ్చి చన కుండఁ బసులం, దెచ్చుట మునుమున్న వలయుతెఱఁ గావనికిం
జొచ్చి యది చక్కఁ బెట్టఁగ, నచ్చోటన దాయ మనకు నగపడెడు బలే.

క. అనిన విని యుత్తరుం డ, మ్మొనవలపటఁ బెట్టి యరదమును బోవఁగ ని
చ్చిన సరన కరిగి కవ్వడి, కను విచ్చి బలంబు నెల్లఁ గలయఁగఁ జూచెన్. 249

వ. ఇట్లు గలయం గనుంగొని మధ్యదక్షిణవామాగ్రపశ్చిమోత్తరభాగంబుల
నిట్టిటివారలు నడచు చున్నవా రని సారథితో నేర్పడం బలికి వీరలలో నురగ
కేతనుండు లేఁ డతండు గోవులం గొనిపోవనోపు ⁵నిరామిషం బైనయీసేనతో
నని సేయం బని లేదు వీర లెయిది యడ్డపడి తడవు సేయకుండునట్లుగా ముట్టి
కొని పసులఁ బెట్టించి దొరయును నెల గడవం బోవక యుండఁ బొదువ వలయు
నని చెప్పి యతని నద్దెనకుఁ దేరు వఱుపం బనిచి గురుకృపగాంగేయులకుఁ జరణ
సమీపస్థలంబుల నిలువ రెండును గర్ణాభ్యర్థప్రదేశంబులం జన రెండునుగా నా
లుగేసి యమ్ము లేసిన నాసవ్యసాచిం జూచి యాచార్యుండు పరిసరవర్తులగునాప్త
జనంబులతో నల్లన యర్జునుం డింత యొప్పి యుండునే యని యగ్గించి వెండియు.

—|| దో॥ జాచార్యుఁ డర్జునుం జూచి ప్రశంసించుట. ||—

మ. విలసద్గాండివచాలనోద్ధతి గనద్విద్యుల్లతాలీల గా
నలఘుస్ఫూరకపిధ్వజధ్వని సముద్యదర్జజ్జచందంబు గా

1 గర్జనోదగ్రతర్జనుఁ డర్జునర్జు. 2 క్రోశద్వయమాత్రంబునం. 3 యావల...జనె నన్ని
టిలోన. 4 (నట్లు లైన) సుకరం బగు. 5 నిరామిష యైన ... వీ రియ్యెడనె యిది... దొర
యును గడవం.

జలదాకారత ¹నొందె దే రితఁడు పర్జన్యాకృతిం బొల్చె దో
ర్బలతీవ్రారినిదాఘదుర్విషహగర్వస్ఫూర్తి నిర్హూర్తిగాన్.

251

వ. ఇప్పుడు నాకుఁ బ్రణామంబులుగాఁ బాదంబులమొదలం బడ రెం డమ్ము లేసి
పెద్దకాలం బేనిఁ బాసి యున్నవాఁడు గావునఁ గుశలప్రశ్నంబుగాఁ జెవులు
సోకియుం జోకములుగా రెం డమ్ము లేసె నని పలికి వెండియు నిట్లనియె.

క. ఇడుమలఁ బదుమూఁ ²డేండ్లుం, బడి కడుఁ గోపించి వచ్చె బలువిడి నీక
వ్వడి దఱియ నుటికి వడి ని,ప్పుడ యిమ్ములుప్రోవు నెల్లఁ బారిగొనెడు బలే.

తే. వివినవానంబు నజ్ఞాత³విధమువర్త

నంబు గడపి నవాభ్యుదయంబు నొంది

రాత్రిఁ బుచ్చి తోతెంచుమార్తాండుమాడ్కిఁ

జూడ నుజ్జ్వలుఁ డగుచు నర్జునుఁడు వొలిచె.

254

వ. అనియెఁ గృపాచార్యభీష్ములు పార్థబాణపాతప్రకారంబులు ప్రణామకుశలప్రశ్నం
బులు గా నంతరంగంబులం గనికొని సంతసిల్లిరి ధనంజయుండును దక్కిన
వారికి దుర్నిరీక్ష్యుం డగుచు నమ్మోహరంబుదెస ననాదరంబు సేసి గోవుల
పజ్జం బోవు చుండె నతనిం జూచి సురనదీసూనుండు కురువీరులతో నిట్లనియె.

క. చిరకాలమునకుఁ గంటిమి, నరు నక్కట వీఁడు నజ్జనప్రియుఁడు సుహృ
త్పరతంత్రుఁడు బాంధవహితుఁ, డరిభీకరుఁ డిట్టివార లవనిం గలరే.

256

క. మనచూడ్కికి వ్రేఁ గయి యీ,తనియతులితమూర్తి యత్యుదాత్తతఁ గడునొ
ప్పినయది గంటిరె జగ మెల్లను నేలఁగఁ దగునముజ్జ్వలత యూహింపన్.

క. వెనుకదెస వచ్చి కదిసియుఁ, దనరథము దొలంగ నిచ్చి తఱియఁ బడుటకొ
ల్లనితలఁపు గలిగి క్రేఁగం,టన మనలం జూచుచుం గడచి యట నడచెన్.

క. మొనఁ గలయఁ జూచి యూరక, చను టధిపతి నరసి తా నిచటఁ గానక యా
తనిపజ్జ నరుగుతెఱఁ గగు, ననుమానము లేదు క్రోధ మగ్గలము మదిన్.

259

చ. మనకును గౌరవేంద్రునకు మధ్యముఁ జొచ్చినయేని నాతఁ డ
ర్జునునకు ⁴నొంటి సాలఁ డని రుద్రుఁడు నెక్కటి మార్కొనంగ లేఁ
డనిన నొరుండు శక్తుఁడె రయంబుమెయిన్ మన మెల్ల నిప్పు డా
తనికడ సేరఁగాఁ జనుట దప్పినఁ గార్యము దప్పు నెంతయున్.

260

ఆ. వాసవాత్మజుండు వసుధేశనందను, ముట్టికొనిన నొకటి పుట్టెనేని
మనప్రయోజనంబు మఱియేమి పసు లవి, యేటి కొండుధనము లెల్ల నేల.

261

వ. అని పలికి *బలంబుఁ బురికొల్పికొని యతండు రాజరక్షణతత్పరత్వంబున నర

1 నొప్పె...స్ఫూర్తి (ను) మస్ఫూర్తిగాన్. 2 డేఁడులు, పడి...యి ముమ్ములుఁ బ్రోవు (ముమ్మి ప్రోవు). 3 వివిధవర్త. 4 నొంటిఁ జాల. * 'బలంబు' (కొన్నిప్రతులలో లేదు).

దంబు సత్వరంబు సేసిన ¹సేనాపతిం గని సైనికనికాయంబులుం గడఁగి చనం
దొడంగె నిప్పట నమ్మేటిమొనయును వెసం బోవ గోవులకావలిమూఁకయు
వానిం దఱిమిఁగొని యతిరయంబున నరుగం దానును గెలనఁ గ్రోశద్వయ
మాత్రంబు నడచి పురుహూతపుత్రుం డుత్తరున కిట్లనియె. 262

మ. ఇదె గోవర్గము సేర వచ్చితిమి పో నిం కేల సైన్యంబులుం
గదియన్ వేచనుదెంచె రెంటినడుమం గాఁ జొచ్చి యీవచ్చును
న్మదవీరావలికిన్ భుజావిభవవిన్యాసంబు గాన్పించి మా
న్చేద గర్వంబు మరల్చెదం బసుల నాచే జిక్కు రా జెమ్మెయిన్. 263

— యుద్ధ రంభ ము. —

క. అనుటయు విరాటతనయుఁడు, మొన కడ్డముగాఁగఁ దూర్పుమొగమై రథముం
గొని కట్టెదిరికిఁ బోయినఁ, దనమూఁపులు రెండు నపుడు దలకుం గడవన్. 264

వ. తేరు సమ్ముఖంబు సేయించి పేరు వాడి క్రీడి కరతలం బెత్తి నిలునిలు మని
యదల్చినఁ ఘోషంబుతోడన వెడలునిశితశరపరంపరల దట్టంపుఁబఱపున నంబ
రంబు సీరంద్రం బగుటయుఁ దదంధకారంబును భయతిమిరంబునుం గవిసి
గుండియ లవిసి కురుబలంబు లెదురు నడవను మరలం బఱవను మఱచి వెఱ
చఱచి హరితనయహస్తలాఘవప్రశస్తి దక్కం దక్కినచేష్టలు దక్కియుండె
నతండు గోవులవెనుకం బోవు నల్పబలంబు బెదరి తూర్పుదెసకుం ²జేదరు
నట్లుగా నరదంబుఁ బఱపించి తెఱపి సూపి వెలిచీర సారించి దేవదత్తంబు
పూరించినం గేతుకపి గర్జిల్లం దదీయభూతంబు లార్వ మార్వీరవంబును రథ
నినదంబును బ్రతిపతాకినీతుములంబును గగనంబునం బొగడునమరులయెలుం
గులును నొక్కటఁ జెలంగ సముదితసాంద్రసంరావంబు రోదనీకుహరంబు
నిండిన నొండొండ మట్ట లెత్తుకొని నేలమ ట్టవియుచు నద్రువం బసులు
వెసం దిరిగి మున్ను వివ్వచ్చుండు వచ్చినజాడ గైకొని దక్షిణదిశకుఁ గెరలు
వొడుచుచుం దెరలం బాటిన. 265

క. గోవులతోఁ బొదువంబడి, పోవుచు నున్నట్టిగోపపుంజంబు దదీ
యావసరంబున సరభస, మై వానిపిఱుందఁ ³దిరిగి యమ్మెయిఁ బఱచెన్. 266

ఆ. అప్పు డర్జునుండు దప్పక చూచి యీ, బలము పసుల కడ్డపడక యుండ
నెడ సారంగ వలయు నిట ⁴యెద్దియొకొను మని, పనిచె మత్స్యభూమిపాలనుతుని.

క. పనిచిన నాతఁడు నమ్మెయిఁ, జననిచ్చె రథంబు గోపసంఘముఁ దిరమై

1 సేనాపతి సైనికనికాయంబులం గడచి చనం... గెలపట ; గెలనిపట్ల గ్రోశ. 2 జేరునట్లు
...విలునారి సారించి...మంట లెత్తుకొని నేలమ ట్టవిసి యద్రువం...దెరలువొడుచుచు, జెరలు
వొడుచుచు; జిఱులువొడుచుచు. 3 దగిలి. 4 యెదుర్కొను మని.

- కొని పొండు పసుల నోడక, యని తా¹నెలిగించి వీటికై నూల్కొలిపెన్. 268
 వ. అట్టిసమయంబున. 269
- క. కరితురగసమితి² గార్కొని, కురువీరుల మొనలు మొగులు కొమరునఁ గవియన్
 శరవేగంబున నరుఁ డు, ధృరమారుతచండభంగి దోఁపఁ దెరల్చెన్. 270
- క. కదిసినబలములు విచ్చినఁ, గదుపులఁ జెదరంగ నీక గాండీవి వెసం
 బొదివి యట కడపె నవియును, గొడగొని తమపొలము సొచ్చె గోపాలురతోన్. 271
- వ. అని చెప్పిన విస్తయంబు నొంది. 272
- ఆ. పసులు వట్టువడినపదపడి నరుఁ డెద్ది, యాచరించెఁ గౌరవాధినాథుఁ
 డేమి సేసె బలము లెట్లయ్యె భీష్మాది, వీరు లెవ్విధంబువార లైరి. 273
- వ. అనవుడు. 274
- మ. నవతామూర పురాణతానుపగతా నానాత్వ సంశోభితా
 వివిధత్వాపగమోజ్జ్వలా బహుకళావిర్భావశాలీ సము
 ద్భవరాహిత్యనిరూఢ సూక్ష్మతర సంభాసా మహాస్థూలమూ
 ర్తివిశేషా నిరుపాధికా గుణమయా ధీవర్తకా నిష్క్రియా. 275
- క. అంతఃకరణచతుష్టయ, శాంతినముద్యద్వివేకసంపద్వేద్యా
 చింతాతంతుత్రుటనా, త్యంతవిదగ్ధకభజనతత్పరహృద్యా. 276
- మాలిని. ప్రణమదవనవిద్యాప్రౌఢసంరూఢకాంతి
 ప్రణుతచరణపద్మా పద్మజాతిత్యసతో
 షణచతురదయావిస్ఫారితాలోక లోకా
 పణనిపుణజనాంచద్భక్తివిక్రీతమూర్తి. 277
- గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి
 తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బయిన శ్రీమహాభారతంబున విరాటపర్వంబునందుఁ
 జతుర్థాశ్వాసము.

1 నెలుఁ గిచ్చి. 2 గా (దా) ర్కొని, కురువీరులు మొగులగములకొమరున ; గూర్కొని
 ... మొగులు గవియుకొమరున. 3 బోధితా ... సూక్ష్మతరసం (భాషా) భావా ... ధీవర్తనా
 (నిర్వర్తకా).

శ్రీ

గణేశశారదాగురుభ్యో నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

విరాటపర్వము, పంచమాశ్వాసము.

సంపాదనచాతు

ర్యా సేవ్యపదారవింద యాగికవిద్యో

¹దృఢాసితమూర్తిమయాత్మ

వ్యాససమానైకరూప హరిహరనాథా.

1

—|| అర్జునుఁ డుత్తరునకు గౌరవవీరుల వేటువేట నిరూపించి చెప్పట. ||—

- దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నివ్వధంబున విరోధివర్గంబుక్కు దక్కి వెక్కనపడి చూచు చుండ నిరర్గళభుజార్గళసంరంభవిజృంభణంబు శోభిల్లఁ బసులక బెట్టించి యనతిదూరవర్తి యగుకౌరవచక్రవర్తిదేసం గనుం గొని ధనంజయుండు భూమింజయు నక్కడఁ దేరు వటుపం బనుప నప్పళించు నప్పుడు కురువీరులు గూడుకొని మూఁడువేలరథంబులతోడను గాంగేయకర్ణులొక్కొక్కరుండు వేయింటితోడను దలకడచి రాజున కడ్డపడి కవ్వడిదిక్కు మొగంబుగాఁ దిరిగి రట్టియెడఁ గదుపులు వట్టువడుటకు నిట్టూర్పు ²నిగిడించుచు మగిడి మనుజపతియు ననుజసహితుం డై సహస్రస్యందనంబులతోడ వెన్ను దన్ని నిలిచె నంతఁ దక్కటిబలంబులు నెయిదికొని యమ్మెయిన దళంబుగాఁ గవిసిన. 2
- కనుఁగొని యెలన ³వొలయు వ,దనమున గరువంపుఁజెన్ను దలకొనఁగా నర్జునుఁడు విరాటసుతున కి,ట్లనుఁ గేవలవీరరసమయాత్మకుఁ డగుచున్. 3
- కాంచనమయవేదికాకన త్కేతనో, జ్వలవిభ్రమమువాఁడు కలశజుండు సింహలాంగుల⁴భూషితనభోభాగకే, తుప్రేంఖణమువాఁడు ద్రోణసుతుఁడు గనకగోవుషసాంద్రకాంతిపరిస్ఫుట, ధ్వజసముల్లాసంబువాఁడు కృపుఁడు లలితకంబుప్రభాకలితపతాకావి, హారంబువాఁడు రాధాత్మజుండు

1 దృఢాసితమూర్తిమయాసం (శ్రీ; సద్) వ్యాససమానైకరూప; దృఢాసితమతి (గుణ) మూర్తి యావ్యాససమానైకరూప; దృఢాసి...యాత్మన్యాస...నైకరూప. 2 నిగుడించుచు మగుడి... మెయి సరభసంబుగాఁ;యమ్మెయిన దళం. 3 వొలయు. 4 భూషిత...కాంతిపరిస్ఫుర, ధ్వజ.

- తే. మణిమయోరగరుచిజాలమహిత మైన, పడగవాడు కురుక్షేత్రపతి మహాగ్ర
శిఖరఘనతాళతరు వగుసిడమువాడు, సురనదీసూనుఁ డేర్పడఁ జూచికొనుమ
- క. గురునకుఁ బ్రదక్షిణంబుగ, నరదముఁ బో ని త్త మిమ్మహాపురుషునెడం
బరిభవము వలవ దీతఁడు, కురుకులనృపతనయశిక్షకుఁడు సు మ్మనఘా.
- క. శత్రుప్రకారనిపుణుం, డత్రువిదుఁడు దూరపాతనాభీలుఁడు వ
ర్చస్త్రాసితరిపుఁడు ధను, శాస్త్రపరిజ్ఞానఘనుఁ డనదృశుఁడు శ క్తిన్.
- ఉ. ఈతనితోడికయ్యమున కియ్యకొనం దగ దేను దుష్పథ
ద్యూత¹జయోద్ధతుం డగుసుయోధనునిం బరిమార్పఁ బోవుచో
శాతశరోత్కరం బితఁడు చక్కఁగ నేయునొ నన్ను నేయఁడో
చూతము దాన మున్ననికేఁ జొచ్చినఁ జొత్తముగాక పిమ్మటన్.
- క. గురుపుత్రుఁడు తేజోనిధి, సురాసురుల కైనఁ దేటి చూడ నరిది సం
గరమున ²నీతని నీశ్వర, వరజనితుఁడు మేటి కౌరవవ్యూహమునన్.
- క. ³ధైర్యధనుఁ డితఁడు ద్రోణ, చార్యుల కెన వచ్చుదివ్యశరవిదుఁడు గృపా
చార్యుఁడు మత్పితృసఖుఁ డా, చార్యక మొనరించె మాకు శైశవముతటిన్.
- తే. వీర లిరువురు మాన్యులు వీరితోడి, కయ్యమున కిట్లు మన మంత గాలుద్రవ్య
వలవ దెచ్చోట నెదురుగా మెలగి రచట, మనరథం బల్ల నల్లన చనఁగ నిమ్ము.
- శా. యోధాగ్రేసరుఁ డిద్ధ తేజుఁడు రణోద్యోగానురక్తుండు దు
స్సాధప్రక్రమబాహువీర్యుఁడు గురుత్వాపాలవాల్లభ్యుల
క్షీధామాత్ముఁడు జామదగ్న్యకలితశ్రేష్ఠాస్త్రవిద్యాధ్యుఁ డీ
రాధేయుం డొకచీరికిం గొనఁడు వీరవ్రాతముం బోరులన్.
- క. శౌర్యాటోపంబున దో, ర్వీర్యంబున నస్త్రుశస్త్రవి త్త్వమునను మా
త్సర్యంబు నేయు నాకును, దుర్యోధనుఁ డెపుడుఁ ద న్నెదురు నేయంగన్. 12
- చ. అతిదృఢవేది పేరు గలయట్టిమగండు రణంబు గల్గె నేఁ
డితనికి నాకుఁ దెల్లముగ నిట్టియెడం బరికించి చూడుమీ
మతి గలఁగంగనీక యనుమానము వాయఁగ నీవు సాయకో
ద్ధతిఁ బ్రకటించుచో బహువిధంబుల నిద్దటతారతమ్యముల్.
- క. ⁴ఈయెడ ననుఁ గని వారణ, నేయుడు నితఁ డగ్గ మైనఁ జిచ్చుటపిడు గై
పోయి పయిఁ బడుదు నీ వర, వా యించుక లేక పటపవలయు రథంబున్. 14
- ఉ. ఉగ్రుఁ డనూనమానమహిమోన్నతచిత్తుఁ డజయ్యవిక్రమో
దగ్రుఁడు హస్తలాఘవసమన్వితుఁ డేయునెడన్ సమగ్రకో
పాగ్రహబుద్ధి మాదెస సనార్యుఁడు గార్యమునందు ధార్తరా
ష్ట్రాగ్రజుఁ డీతనిం గదిసినప్పుడు పండువు నాకు నుత్తరా.

- తే. అరసికొని యెన్నిభంగులనైన నితని, తేరు మనబారి కగపడు తెఱఁగు గాంచి
యడరిబాసటయైయెవ్వరడ్డపడిన, ¹మెఱపుమెఱచినచాడ్పునఁదఱియఁజొరుము.
- క. అస్తత్ప్రతామహం ²డతి, విస్తయజననప్రతాపవిభవాగ్నిశిఖా
భస్తీభూతప్రతిప, క్షస్తయకాననుఁడు ప్రథమగణ్యుఁడు బుద్ధిన్. 17
- క. బహుమహితాయుధవిద్యా, రహస్యసంవేది ధార్తరాష్ట్రులకును మా
కు హితంబ కోరు నముఁడై, ³సహాయ మగు వారలకు నచటఁ దా నునికిన్.
- క. వివిధము లగులక్ష్మ్యంబుల, నవలీలం దునియ నాట నవియఁగ ⁴నేయున్
భువనైకధన్వి నత్యు, గ్రవిచేష్టితు నోర్చెఁ బరశురాముం బోరన్. 19
- క. శంతనునందనునరదము, పొంతం బో వలవ దలుక వుట్టి యతఁడు భూ
⁵కాంతునకు సైన్యమునకుం, జెంతలఁ జేరంగ నీక సిలుగులఁ బెట్టున్. 20
- వ. అని యిట్లు వేఱువేఱ చూపి క్రమంబున నేర్పడం జెప్పి సవ్యసాచి సమరోన్ము
ఖుం డగునమయంబున ⁶సస్థితం డగుచు నశ్వత్థామ రవితనయు నవలోకించి
యిట్లనియె. 21
- క. నిను నీవ పొగడికొని పలి, కినపలుకులు పెక్కు గలవు కీడి యనికి వ
చ్చినవాఁ డిదె పులివలె మా, ర్కొన రాదే కర్ణ సేనకుం బ్రియ మెనఁగన్.
- క. తలఁకు గల దేని శకునిం, బిలిచి విచారింపఁ బొమ్ము పృథివీపతి నీ
తలన మనకార్యఖడ్గం, బులమో పెక్కించె రిత్త వోవునె నీకున్. 23
- వ. అనిన విని యతఁడు క్రోధఘూర్ణమానోతారకుం డగుచు నిట్లనియె. 24
- చ. తలఁకెడువానికి ⁷మగఁడఁ దా నటె న న్నడికించువాఁ డిసీ
పలుకకు భీతున ట్లాదుఁగఁ బాటునె శూరుఁడు నిన్ను నచ్చియే
కలనికి వచ్చితి ⁸నరుడ కాఁ డట వాసవుఁ డైన నేమి నా
బలముఁ జలంబు నేరిమియు బంటుతనంబును నీవ చూడుమీ. 25
- క. అని ¹⁰కడఁగునినసుతునకు, న్తును ద్రోణుఁడు ద్రోణనందనుఁడుఁ గృపుఁడును శాం
తనవుఁడుఁ గడఁగుట దుర్యోధనుఁ డవలోకించి యత్యుదగ్రతఁ గడఁగెన్. 26
- వ. ఇవిధంబున నయ్యేవురుదొరలును ధరణీశుండును సరభసంబుగా బరవసంబు
సేసిన దుశ్శాసన దుష్ప్రహ దుర్ముఖప్రముఖనిఖిల కుదుకుమారనికాయంబును
శకునిసైంధవప్రభృతిబంధునివహంబును బాహ్లికసోమదత్తాదిసామంతనికురుం
బంబును మఱియునుం గలవివిధయోధవీరనిచయంబును నొక్కటఁ గరటిఘటా
ఘోటకధట్టరథయాధ పదాతి వితతి సంరంభశుంభ త్సేనాసమూహసహితంబు
గాఁ ద్రోచి నడచిన. 27

1 మెఱుగుమెఱసిన. 2 డరి. 3 సహాయుఁ డగు నచటఁ దాను సన్నిధి యగుటక.

4 నేయున్. 5 కాంతుదెస...జెంతం. 6 మందస్మితాననుం. 7 వలదే. 8 మానసుం. 9 మగఁ
డు తా నటె...భీరున ట్లా...ధీరతయు బంటు. 10 కడఁగెడునినజనకున్...దగ్రత నడరెన్.

చ. ధరణి వడంకె ధూళి దివి¹ దన్నిన భానుని గానరాద బం
 ధురవివిధప్రకారపటుతూర్యరవంబులఁ బొంగె దిక్కులా
 స్ఫురితమహాయుధోగ్రుచిపుంజవిజృంభణఘోర మయ్యె నం
 తరము సహస్రనేత్రముఖదై వతమండలదుర్నిరీక్ష మై.

28

—|| అర్జునుఁడు గౌరవసైన్యంబుల నుఱుమాడుట. ||—

వ. అట్టియెడ నుద్భటహాసోల్లాసభాసురముఖుం డగుచు శతమఖతనయుండు. 29

చ. గుణమున లస్తకంబునను గోటియుగంబున² గేలఁ దారభీ
 షణముగ నుప్పతిల్లి రభసంబున రేగినమాడ్కిఁ దీవ్రమా
 ర్గణనికరంబు లొక్కట నరాతిబలంబులఁ గప్ప గాండివ
 క్వణనము రోదనీకుహరకర్పరముం బగిలింప నుగ్రతన్.

30

క. తలపడి తలమీఠినకా, ల్బలములఁ బొడిసేయు మఱియుఁ బైపైఁ బీనుం
 గులద్రొక్కికొనుచు వెస ముం, గలిమొనఁగవియుటకు వేడ్కగడలుకొనంగన్.

క. తనదృష్టియు ముష్టియుఁ దగు, ననువున మున్నెత్తి యేయునతఁ⁴ డప్పుడు డిం
 చినగాయముల సపాటం, బునఁ బదియుఁ బదేను నుచ్చి పోయెం గోలల్.

32

చ. ఉడుగక నెంచియున్ సుభటు లొక్కమొగిన్ వెస నంటఁ దాకి క
 వ్వడిపటుబాణభాన్వదనివార్యసముద్ధతిఁజేసి మంటలో

మిడుతలు సొచ్చిన ట్లయిన మేటిమగల్ గని యీడఁబోక బ

ల్విడి మఱియున్ వడిం బొదువ వేల్పిడిఁ ద్రుంచె నతండు దోడుతోన్.

33

తే. అంత కంతకుఁ గదిసి సైన్యములు సుట్టు, ముట్టి శస్త్రాస్త్రసంచయమున నభంబు
 దీటుకొనునట్లు సేయఁ గిరీటి గాండి, వంబు పరిచాలనంబు దీవ్రంబు గాఁగ.

34

సీ. గోరఁ బోఁజినమాడ్కిఁ గొన్నింటిఁ జక్రసాఁ, బాలుగా వ్రయ్యలు వాపి పాపి
 బాడిన నఱకినభంగిఁ గొన్నింటిఁ దు,త్తునియలుగా బిట్టు త్రుంచి త్రుంచి
 వెస అంపమున నిడ్డవసిగఁ గొన్నిటి నిను, మంతలుగా నుఱుమాడి యాడి
 పనివడి తోలఁ గొట్టినలీలఁ గొన్నింటిఁ, జిఱునుగ్గుగాఁ బొడిసేసి చేసి

తే. యడరిపోదివినబలమునానాయుధములఁ, బ్రతిహతంబులఁ గావించెనతిరయమున
 నక్షతధ్వజసూతహయత్వలసద, ఫల్గురధవల్గనుం డగుఫల్గునుండు.

35

క. ఆమెయిన వివిధ⁷వర్క, స్తోమం బలుపుల్లు నేసి సునిశితబాణో
 ద్దామప్రసారవిభవ, శ్రీ మాధుర కద్భుతంబు నేసెం గడిమిన్.

36

క. గర్జదుణుఁ డై పగతుర, జర్జరితాంగులుగఁ జేసె సాయకజాల
 స్ఫూర్జన చూపఱు వొగడఁగ, నిర్జరవరనందనుండు నిమిషార్ధమునన్.

37

1 దన్నిన (దాకిన ; దాకెను) భానుఁడు గానరాడ.

2 శ్రేష్ఠ వాఱ; కేల ధార.

3 గదియుటకుఁ గడఁక. 4 డప్పుడు ని(గు)గి, డ్చిన. 5 బుదగ్రంబు. 6 జీరిన... (వక్కులు)...

(బాడిత(ద)నఱకిన)... బెట్టు త్రుంచి... నిడ్డవసినఁ ; నిడ్డపసగఁ. 7 వర్క.

- శా. శక్తిస్ఫూరధనంజయాయతభుజాసంరంభగాండీవని
 ర్ముక్తకూరశరావలీదళితశత్రువ్రాతముల్ శోణితా
 సిక్తాకారతః బొంది సాంద్రకుసుమశ్రేణీవికాసోల్లస
 ద్రక్తాశోకతరువ్రజంబులక్రియన్ రంజల్లి యొప్పెం గడున్. 38
- చ. తదవసరంబునన్ దొర లుదగ్రతః ద్రోచిన¹ వజ్రధట్టముల్
 మదమున నొక్కపెట్ట బలమర్దనుసూనురథంబు గ్రక్కునం
 బొదివెఁ దురంగకింకిణులభూరిరవంబుఁ గరీంద్రఘంటికా
 భృదితనినాదమున్ రథవరోద్ధితఘోషము నుత్కటంబుగాన్. 39
- తే. అట్టియెడ వేల్పు² వచ్చినయట్ల మేను, వొంగ నలిరేఁగి పాండవపుంగవుండు
 మత్స్యనృపనందనునిబలుమాటతోడి, యేపు సెవికిని జూడ్కికి నింపు నొనఁగ.
- క. మేదురదీర్ఘతరం బగు, నాదం బెడతెగక గుణమునను వడి³ నిగుడం
 గోదండము సంతతవల, యోదాత్తస్ఫురణ వెలుఁగు చుండఁగ నేసెన్. 41
- మ. ఒకమాత్రన్ వితతప్రసారనిబిడాత్యుగ్రాస్తసంతానముల్
 సకలానీకములందుఁ బర్వ నరుభాస్వన్నూర్తి శోభిల్లె దీ
 ప్తికలాపంబులు లోక మంతటను విస్తీర్ణంబులై యాగప
 ద్యకృతవ్యాప్తి వెలుంగ నొప్పెనఁగుమార్తాండున్ విడంబించుచున్. 42
- క. నరు లొరులు దృశ్యములపైఁ, బరఁగింపఁగఁ జూడ్కు లెట్లు వడుఁ దప్పక య
 ప్పరుసున నరుఁ డేయునిశిత, శరములు లక్ష్యములు దప్పి చన వించుకయున్.
- క. గజఘోటకరథసూత, ధ్వజకంకటయోధగాత్ర⁴తతియం దెచటన్
 విజయధనుర్ముక్తశర, వ్రజములు దవులంగఁ బడ కవారణ నిగుడున్. 44
- చ. కవదొన లేల పూనునొకొ కవ్వడి నా వల దుగ్రసంగరో
 త్సవమున సవ్యపాణి నపసవ్యకరంబున మార్చి మార్చి గాం
 డీవము ధరింపఁగా శరపటిష్ఠతయుం బొరిఁ జేయి మార్చి చూ
 పువెరవుతోన వీడ్వడక పొం దొడఁగూడెడు⁵ నెప్పు సూచినన్. 45
- క. సమవిషమవినిమ్నోన్నత, సమీపదూరస్థలములు సదృశములు గఁ⁶జి
 త్రముక్రియ నవిహతగతులను, సమరమహిం గ్రీడిరథము సను నవితథ మై. 46
- వ. వెండియు నతండు. 47
- మ. బల మెల్లన్⁷ వెఱ రెండుపాయలు గ శుంభద్వేగుఁ డై చొచ్చి యా
 వలగా నడ్డము వచ్చి నాలుపు గ దుర్వారోద్ధతిం బోయి మూ
 లల నానాశకలాకృతిం బొరయ లీలాయానదుర్దాంతుఁ డై

1 పోల్చుధట్టముల్...మర్దనుసూతి...రోద్ధత...నుదృటంబుగాన్. 2 సోకిన; వట్టిన.
 3 నిండం. 4 (తతులం దెల్లన్)...దవులంగఁ బడవ...డన్. 5 నెప్పు సూడఁగన్; నేపు
 సూచినన్. 6 జిత్రముక్రియ (నవహిత). 7 వెస.

- వలయంబుల్ నని చించి చిక్కువ చున్ వైకల్యసంపాది యై. 48
- వ. ఇవ్విధంబున నంబుధిలోన మహామత్స్యంబు విహరించుచందంబునఁ దదీయ రథంబు గౌరవసైన్యంబునందు సంచరించునయ్యవసరంబున. 49
- ఆ. రత్న కేతనములు రాజిత¹శేఖరం, బులును రుచిరఘంటికలును బాద్ధ బాణనిహతిఁ దునిసిపడుఁ గౌరవులచేటు, దెలుప డుల్లు నుల్కికలునుబోత. 50
- క. నరు²భల్లంబుల నగ్రిమ, చరణంబులు ద్రెస్సి మ్రొగ్గుజవనాశ్వంబుల్ కరుణమెయి రాహుతులకున్, శరణం బగు మనుచు మ్రొక్కుచందం బొందెన్. 51
- క. దంతిఘటానంతానము, కుంతీసుతునారసములఁ గూలినతటి న త్యంతనిబిడా భ్రముల దివి, యెంతయు సొంపారుభంగి నిల సెలు వొందెన్. 52
- క. పలుపులుఁ ³గాండ్లుం బగ్గం, బులుఁ దనయ స్త్రంబు లడరి పొడిసేసిన వి చ్చలవిడిఁ బాతెడురథ్యం, బుల నేయఁడు దివిజరాజపుత్రుఁడు గృపతోన్. 53
- ఆ. అర్జునాశ్రుఖండితాతపత్రధ్వజ, చామరములు గాలిఁ జిదలఁ దూలఁ జిహ్నములవిభూతిఁ జెందంగఁ గని యొప్పె, నప్పు డాడుచున్నయట్ట లచట. 54
- క. ఒకమరి కిరీటికట్టెది,రికి ⁴నలుమునఁ బోయిరేని రెండవమా టి య్యకొనుట కోర్వఁగ లేరై, రొకళ్లుఁ గురురాజుసేన యోధులలోనన్. 55
- సీ. మండితధ్వజదండమండలంబులఁ గిట్టి, ⁵వీటతాటనంబుగా విఱిచి విఱిచి చటులఖురోద్భటాశ్వశ్రేణిఁ బొదివి ర,యంబునఁ దునిమి తూటాడి యాడి రాజితబహువిధరథసమూహముఁ జొచ్చి, గలిబిలి యగునట్లు గలఁచి కలఁచి మదభరభీషణమాతంగముల ముట్టి, చిందఱవందఱ చేసి చేసి
- ఆ. పటుపదాతిచయముపై రాద్రరసమహో,గ్రముగ నడరి నేలఁ జమరి చమరి నవ్యసాచిబాణసంఘంబు మత్తశుం,డాలఘోరలీలఁ గేలి నలిపె. 56
- ఉ. శిక్షితచిత్రసంగరవిశేషములం బ్రతిహేతిఖండనా దక్షతపెంపుసొంపునను దైవబలంబున నత్తటిన్ సహ స్రాక్షతనూజసారధిరథాశ్వచయధ్వజముల్ పరాస్త్రశ స్త్రక్షతి లేక యొప్పెఁ గురుసైన్యము ⁶వెక్కస మంది బెగ్గిలన్. 57
- క. తేజోధనుఁ డగునరుఁ డు, ద్భ్రాజితగతి నడుమ మెఱసి బడబాగ్ని దళం బై జలనిధిఁ ద్రొక్కినియెడు, నోజం గురుబలము పేర్చియుడిపెం దోడ్తోన్. 58
- తే. కాలపక్వంబు లై నలోకముల జముఁడు, బారిసమరెడుచాడ్పున మారి మనఁగి యుగ్రరూపుఁ డై శౌర్యసమగ్రబాహు,సంపదుద్దాముఁ డగుక్రీడి సంపె రిపుల.

1 శిఖరంబు, లును సురుచిరఘంటలును గిరీటి... (నుల్కములును). 2 బాణంబుల తాకు నఁ ... దునిసి మ్రొగ్గు... (రావుతులకున్). 3 గాడులు... (పుత్రుండు గృపన్). 4 నలుమఁ గఁ; నటిముటిఁ; నిమ్మగఁ. 5 వీటతాటంబుగా ... గజభిజి యగు ... 6 నివ్వెఱఁ గంది.

వ. అట్టియెడ మున్ను తురంగమ¹ ఖురాదులం దూలినకెంఘాళియుం బైపయి నెగ
యఁ బరబలంబునెత్తుట జొత్తిల్లుచు నుచ్చి చనువివ్వచ్చు నిశితశరపరంపరలు
సైనికశరీరంబులపై సుడిసి తడిసి రుధిరశీకరనికరవిక్రీర్ణ రవికిరణపరిణతం బగుసమీ
రణంబును, ధారాశకరాశరక్తపరిషి క్తవిశ్వంభరాభాగంబునుం గలయం గెంపు
సంపాదించి యకాలసంధ్య నావహించినం దదుచితవ్యాపారపారంగతంబు లై
పోడసూపినయుడుగణంబులుంబోలెఁ బొలుచుధనంజయసాయకదళితకుంజర
కుంభవిక్రీర్ణమా క్తికవిసరంబులవలనను; సముదీర్ణమదవేగదుర్ని వారవారణవిదా
రణంబు లగునర్జునాస్త్రపాతంబుల బెదరి తేం ప్లెగయుట పొగలెగయుటయుం,
బ్రతిభటబాణఘట్టనంబునం బాండవమధ్యము కాండప్రకాండంబుల నిబిడ
జ్వాలలు నిగుడుట మంటయునుగా, మూర్తం బగుతదీయక్రోధదవానలంబు
చటచ్చటాశబ్దంబులచాడ్పునం జెలంగుచున్నయుధిష్ఠిరానుజ నతినిష్ఠురభల్లభ
జ్యమానబలవదరాతిఖరాస్థినిస్వనంబులవలనను; దొట్టి తొట్టి యెడనెడ మడు
వులు గట్టుశోణితంబు నీళ్లునందుఁ బడి తేలాడు వెలిగొడుగులు పుండరీకంబు
లును, వింజామరలు మరాళపుంజంబును నై కొలంకులచందంబు నొంద వాని
కెఱఁగెడుకొదమతుమ్మెదపదువులపగిదిఁ దొరఁగు నాఖండలతనయఖండితపర
వీరకాలాయసనారాచశకలంబులవలనను; గిరీటిశరపాటవపరిస్ఫోటితరిపుకపాల
గళితమ స్తిష్కపలలపంకంబునను, నలుదెసల నంతంతఁ గదియం జాఁగి పడి
యున్న కృత్తకరచరణంబులను, వెదపదనికి రొంపి గలంచి వరుజులు పదిలం
బుగా నమర్చినకేదారంబుతెఱంగు దోఁచుటకు నీ డై చతురహాలికుండు సల్లు
పరువంపు మొలకలచెలువునఁ బెల్లు డుల్లుఫల్లునాశుగసంతాడనవిక్రీర్ణ శత్రుశేఖర
వజ్రవ్రజంబులవలనను; సంగ్రామం బభిరామం బయ్యును ఘోరప్రకారం బయ్యె
నమ్మహాభయంకరసంకులసమరంబున.

60

చ. ఉఱక విరోధిసైన్యముల నుక్కుమడంగఁగ నుల్లసద్గతిం
బఱప రథద్విపాశ్వములు పాండవమధ్యము తేరివీధియం
దఱవఱ లై పడం గని భయంపడి యిద్దెస వచ్చెనేని న
త్రైఱఁ గయి పోమె యంచు ²నెడతెంపిగఁ గొందఱు వాయఁ బాఱఁగన్. 61

క. వాలమ్ములు దోకి ధరన్, వ్రాలుభటులఁ జూచి ³యెదలు వడఁకఁగ మేనుల్
దూలఁగఁ దముఁ దాఁకకయును, నాలము సాలించి కొందఱు వలఁ జనంగన్.
తే. ప్రొద్దు గ్రుంకిన మఱి కాని పోవఁడొక్కొ, క్రీడి యని కొందఱు తాజికి నీడఁబోవ
బలమునెల్ల నుదెగటాఱఁబఱపి కాని, తక్కఁడెట్టులు ననుచుఁ గొందఱు చలింప.

1 ఖురంబులం...శితవిశిఖపరంపరలు...లయకాలసంధ్య...కరగెడు కొదమ...నికృత్తచర
ణంబు లను...పటలంబునను. 2 నెడతెంపుగఁ; నెడతెవ్వఁగఁ...పాయవాఱఁగన్. 3 యె
డలు...అవులచనంగన్.

- క. తరతరమ ప్రజలఁ దునిమెడు, నరునప్పటియెత్తికోలునకు సురవిద్యా
ధరభేచరులును భీతిం, బొరసిరి తమదెనకు నేమి పుట్టునొ యనుచున్. 64
- క. తమతమయొద్ది బలంబులు, గ్రమవిరళము లైన దొరలు గాండివిపై ను
గ్రముగఁ దఱుముటయు నాతఁడు, సమరోల్లాసమున దివ్యశరతత్పరుఁ డై. 65
- సీ. ఆచార్యు డెబ్బది యమ్ముల నాచార్య, పుత్రు నేడింటఁ గృపునిఁ బదింట
దుష్ప్రహుఁ బండ్రెంట దుశ్శాసనునిఁ బది, యేనింట సౌబలు నెనిమిదింట
నమరనదీసూను నఱువదింటను నేసి, రవిసుతురధ్యసారథుల నొంచి
వర్తమంతయుఁ ద్రుంచి వైచిమర్తాస్థిబం, ధములు భేదించి విక్రమము నెఱపి
- ఆ. యిట్లు దొరలు నొవ్వ నేడ్డెఱఁ దనచేతి, కొలఁది సూపి క్రీడి సెలఁగి దేవ
దత్త మొత్తుటయును దత్సైన్యములు సెడ, విఱిగి పాటి భీష్ము మఱువుసొచ్చె.
- క. గాంగేయుఁ డవష్టంభో, త్తుంగతనుం డగుచు నిట్లు దూలినకురుసే
నాంగంబులఁ బురికొలిపి సు,నంగతములు సేసె సమరసమ్ముఖములుగాన్. 67
- వ. ఇట్లు భగ్నబలసమాశ్వాసనోద్భాసి యగుభీష్ముభుజబలంబుప్రాపున ¹మాతంగ
తురంగస్యందనసందోహంబులతోఁ గుంభసంభవకృపాశ్వత్థామకర్ణవికర్ణప్రము
ఖనిఖిలయోధజనంబులు సుయోధనుముందటఁ బన్ని నిలిచినం జూచి సవ్యసాచి
ప్రత్యేకప్రథనకుతూహలాయత్తచిత్తుం డగుచు నుత్తరున కిట్లనియె. 68
- ఉ. కందము లప్పళించి తురగంబుల నించుక నిల్పువైరిసే
నం దెలియంగఁ జూడుము ఘనప్రకరంబునుబోలె గాఱుకొం
చుం దఱు చైనదంతి²భటసుందరకేతనరాజి గ్రాలఁగా
ముందట నిల్వఁ గట్టెదిరిమోహర మున్నవిధంబు గాంచితే. 69
- ఆ. కర్ణుకేతనంబు గ్రాలెడు ³నల్లదె, యాతఁ డాజికేళికాతుకమునఁ
గడఁగి వచ్చుటయును గలిగియున్నది మున్న, తొడరవలయు నతనితోడమనము.
- వ. అని మఱియును. 71
- చ. రయమునఁ గిట్టి ⁴యాతనిపరాక్రమలీల యడంచి నొంచి దు
ర్జయుఁ డని నమ్మి యున్నకురురాజునకు⁵ వగ వుట్టఁ జేసెదన్
హయములఁ బోవ నిమ్మనుడు నాతఁడు నాతనిలావు నచ్చి ని
ర్భయమునఁ దేరు వోఁ బఱపె భాస్కరసూతికి సమ్ముఖమ్ముగన్. 72
- || అర్జునుఁడు చిత్రాంగదప్రభృతికురుకుమారుల నిర్జించుట. ||—
- వ. ఇవ్విధంబున వృషభంబున కాదికొనుబెబ్బులియునుంబోలె రాధేయుదెస నడచు
కవ్వడిం గని చిత్రాంగదుండును జిత్రరథుండును సంగ్రామజిత్తును దుష్ప్రహుం

1 నేని మాతంగ ... వికర్ణదుర్ముఖప్రముఖ. 2 రథ ; ఘట ... ముందర నిల్చి కట్టెదిరి ; ముందర గట్టి మై నిలిచి. 3 జూచితే (నింది దె), యాతఁ...నితని (వీని) తోడ. 4 యాతని ...జేకు వే నడపె.

దును జిత్రసేనుండును వివింశతియును దుర్ముఖుండును దుర్జయుండును వికర్ణుం
డును శత్రుంతపుండును దుశ్శాసనుండును లోనుగాఁ గలకురుకుమారవర్గంబు
నిరర్గశప్రకారంబు లగురథచిత్రప్రచారంబులు మెఱయ మొనకుం దలకడచి
చటులపటుబాణవేణికాపరంపరలు నిగుడ నొక్కపెట్ట కవిసిన నతండును
గుణధ్వని తంత్రీనాదంబుగా నావిండ్లవా రొత్తుకారుగా గాండీవంబు వీణగా
వినోదంబు సలిపె నట్టియెడ వికర్ణుండు. 73

క. తలమీఱి నిశితశరమం,డలిఁ గప్పెం బార్థ నుత్కటక్రోధమునన్
విలు విలుగ నేసి యతనిం, దొలఁగంగఁ జేసె నరుఁడు దోర్బలలీలన్. 74

క. ¹ఇంతయుఁ గనుఁగొనియును శత్రుంతపుఁ డోసరిల కాజి దోహల మలరం
గాంతేయుతోడఁ దలపడి, వింత లయినకూర్చ నఖరవిశిఖము లేసెన్. 75

వ. అర్జునుండును. 76

క. సూతుఁ బదింటను నైదిట, నాతనియంగంబు నొంచి యంత నిలువమిన్
²శాతఘనశరము వేకొని, యాతల వెడలంగ నేసి యసువులఁ బాపెన్. 77

తే. ఇట్లు శత్రుంతపునిఁ ద్రుంచి యివ్విధమున
నొక్కఁ డొక్కఁడ తలపడు టుడుపఁ దలఁచి
వివిధబాణపరంపర వెల్లిగొలిపె
భయరసమువట్టుపెట్టునఁ బగలు వాఱ. 78

క. అందఱు రథికులు పఱవఁగ, నిం దేటికి మున్ను వచ్చి ³తిస్సీ యని సం
క్రందనసుతు మార్కొనియెఁ ద,గం దేగి సంగ్రామజిత్తు గర్వోద్ధతుఁ డై. 79

క. తలపడి వాలమ్ములు పై, నల వేర్పడ నినుచుటయును నలుక వొడమినం
దల దునిమి నైచె నాతని, బలసూదనసూనుఁ డొక్కపటు⁴భల్లమునన్. 80

తే. అపుడు రాధేయుఁ డిమ్మై ననుజుపాటుఁ, జూచి యేనుంగునకు సిల్లు సూపినట్లు
గవిసిహాయముల మత్స్యభూకాంతుతనయు, నేసి పండ్రెండుశరముల నేసెనరుని.

ఉ. కేసరివిక్రముండు కపికేతనుఁ డత్తటి వైరివీరసం
త్రాసకరప్రకార మగుదర్ప మెలర్పఁగ బాణజాలవి
న్యాసమునన్ వెసం బొదివె నర్కసుతున్ గరుడుండు పాము ను
ద్యాసితపక్షుఁ డై పొదువుభంగి సురావలి పిచ్చలింపఁగన్. 82

క. ఇరువురు వీరులు నిట్లాం,⁵దొరువులఁ దలపడుట సూచి యుత్కట మగున
చ్చెరువాటుఁ గౌతుకంబు న,డర నూరక యుండె నయ్యెడం గురుసేనల్. 83

మ. ప్రళయాంభోధరము క్తసాంద్రవిసరత్పాపాణవర్షంబు మి
క్కిలి యై శైలముఁ గప్పునట్లు నరు నక్షీణాస్త్రసంతాన మి

1 అంతయుఁ...దోహల మడరం. 2 శాతఘనశరము చేకొని; శాతశర ముద్ధతిం గొని, యాతల వేగమున నేసి. 3 రిస్సీ. 4 బాణమునన్. 5 దొరులం...యుండి రయ్యెడం గురువీరుల్.

ట్టల మై కప్పినఁ దీప్తమారుతము గాఢవ్యాప్తిజీమూతమం
డలిఁబోలెన్ విరియించె భానుజుఁ డవప్తంభోజ్వలాకారుఁ డై.

84

క. విల్లును దానును శిఖ రా,జిల్లఁగ వెలుఁ గొందువహ్ని చెలువంబున శో
భిల్లుటఁ గని కుర్చుసైన్యము, లెల్లను దూర్యములు మోయ నేడ్డెఱఁ జెలఁగెన్.

క. రవితనయుబాణములు వా,సవనందనుఁ బొదివినపుడు సంతోషముఁ ద
ద్వివిధాస్త్రము లాతనిపైఁ, గవియ విషాదంబు నొందుఁ శౌరవసేనల్.

86

వ. ఇవ్విధంబున నేట్లాడుచుం గదిసి గాండీవి గర్జున కిట్లనియె.

87

ఆ. సభలఁ బలుకు దీవు సరి ¹లేరు నా కని, యిదే రణంబు వచ్చె నెల్లవారి
కెఱుఁగవచ్చు దీనఁ బెఱచోట రజ్జెన, యట్లు పూరగింప నగునె యిచట.

88

క. మాటలు పెక్కాడితి వీ,పోటుమగలు వినఁగ నింకఁ బోవుట దగ దె
ప్పాట నది గాక తమ్ముని, పాటును గన్నారఁ గంటి పాటకు మింకన్.

89

ఆ. పలుక వచ్చుఁగాక పలికినయట్టుల, చేయ వచ్చునెట్లు దాయ యెందుఁ
బోయె దట్లు ద్రుపదపుత్రికఁ ²బలుపంగఁ, గాంచి నగినఫలము గందు గాక.

క. ఏ నపుడు ధర్మపాశా, ధీనుఁడ నై కోపమునకు దీ కొనరింపం
గా నేరకున్న మెయిమెయిఁ, బో నయ్యెం గాక యింకఁ బొవ్తూ యిచటన్.

వ. అనిన విని రాధేయుం డిట్లనియె.

92

ఉ. అప్పుడు ధర్మహానికి భయంపడి ³నిల్చితివో కడంకతో
నిప్పుడు వచ్చినాఁడ విట యెల్లను జేయుదుఁ గాక యన్నపైఁ
దప్పు ఘటించి నీవు నొకతాలిమి గల్గినవాఁడ నై నెపం
బొప్పినఁ జెల్లె నీదునిలుపోవును జూతము గాక యిచ్చటన్.

93

క. సమయంబు నడపినను రా,జ్యముభాగం బీరె ⁴యెట్లు ననునాస నర
ణ్యమున వసించితి గాక ని,జమునకు నీయందు ధైర్యసారము గలదే.

94

క. మును నీ వచట నచటఁ జేసినబంటుతనంబు లెల్లఁ జెప్పఁగ విందుం
గనినఁ గదా నమ్ముదు నవి, యనుమానము నాకు నీభయస్థితిఁ గనుటన్.

95

→• కర్ణార్జునుల ద్వంద్వయుద్ధము. •←

వ. అనుచు వాలమ్ములు గురిసిన నర్జునుండును ⁵గుపితుం డై గాండీవవిక్షేపక్షోభిత
సభోభాగుం డగుచుం గానీనుపై నానానిశితవిశిఖంబులు నినిచె నట్లయ్యిరువు
రును దేవాసురసంగ్రామసాదృశ్యవిక్రమప్రక్రియం బొలిచి రట్టినమయంబున.

క. రవిదీపులు సార నేరమిఁ, గవిసెం జీకట్లు పవనుగమనం బడఁగెన్
వివిధాస్త్రంబుల నంబర, మవిరళముగఁ బొదువఁబడుట నద్భుతభంగిన్.

97

ఉ. అప్పుడు కర్ణుసైన్య మమరాధిపనందనుఁ జుట్టు ముట్టఁ దే

1 నాకు లే రని. 2 నొలువంగ. 3 నిల్చితిపో...నీనిలువు (పు) నోపును. 4 యనుచు
నాసమెయి నర...ధర్మసారము. 5 బ్రీతుం డై.

రుప్పరవీధి మై వలయ మొప్ప వెనం బఱపించి క్రీడి పెం
గుప్పలుగా రథావలిని ఘోటతతిం గరిరాజిఁ గూల్చుచుం
దప్పక భానుసూనుమెయి దాఁకఁగ నేయుచు నుల్లసిల్లినన్.

98

వ. రాధేయుండును.

99

క. తఱిమి పయి నడరుటయు విలు, విలుగంగా నేసె నరుఁడు విక్రమలీలం
గొఱతవడ నీక కర్ణుఁడు, మెఱుఁగు లడరుశక్తి సురలు మెచ్చఁగ వై చెన్.

ఆ. వైచుటయును సవ్యసాచియుఁ గౌరవుల్, విస్తయంబుతోడివెఱపు వొంద
నధికరయము మెఱయ నది పెక్కుదునియలు, చేసె నంతరమున శితశరముల.

వ. అట్టియెడ నినతనయు మన్నించుజోదులు దెగి¹పయిం బడినఁ గ్రోధారుణనయ
నపల్లవితంబును దంతకాంతి స్తబకితంబును గుంభస్థలఫలితంబును నగుతదీయ
కరటి ఘటావికటవిటపిపటలంబు నాత్మీయవిశిఖవ్యాపారమహావాతంబున²
బడలువడం గూల్చి చండమూర్తి దాల్చి శోభిల్లుబీభత్సం గని యతండు
బామ ముడివడ నెక్కొని వేఁ తొక్కవి లైత్తికొని.

102

క. తురగముల నాలుగిట ను, త్రరు నాటిట నెనిమిదిట రథముఁ బదిటను వా
నరు నఱుపదిశరముల న,న్నరునంగంబులను బెలుచ నాటఁగ నేసెన్.

103

వ. ఇతైఱంగున.

104

కీ. రోషంబు భీషణరూప మై చెలు వొంద, నతులకేతువు శిఖయై వెలుంగ
శరజాలములు పటుజ్వాల లై నిగుడ న,ర్కతనూభవోగ్రాగ్ని² ప్రజ్వరిల్లు
నుద్ధతి సైఁపక యుజ్జ్వలదివ్యప,తాక మెఱుంగు గా దళితధరణి
రథనేమిరవము గర్జనము గ శరపరం, పరలు ధారలు గాఁగఁ బరఁగి యడరె

క. నర్జునాంబుదం బనన్యసామాన్యస,ముద్యమమున ముఖపయోరుహముల
కాంతి దఱిఁగి యపుడు కౌరవసేనాస,రోవరంబు దీనభావ మొంద.

105

క. వెండియు నుడుగక రవిసుతుఁ, డొండొండ నిశాతసాయకోత్కరము సము
ద్దండతఁ బై నించిన నా,ఖండలనందనుఁడు గెంపు గనుఁగవఁ గదురన్.

106

క. శిరము లలాటంబును గం,ధరమును బాహువులు నురము దందడి వ్రయ్య
గిరిపైఁ బిడుగులు దొరఁగెడు, పరుసున దృఢదీప్తశాతభల్లము లేసెన్.

107

క. అఱిముఱి నంగము లెల్లను, నుఱుముగ నిట్లడరు నర్జునునియమ్ములకు
వెఱ చఱచి సూతపుత్రుఁడు,పఱచెఁ బుడమి యద్రువమత్స్యపతిసుతుఁ డార్వన్.

క. ఇట్లు కర్ణుండు³ గయ్యంబు విడిచి పాఱినఁ బార్థుండు దేవదత్తంబు పూరించి
యుత్తరున కిట్లనియె.

109

క. వీఁ డొకఁడు కురుబలంబున, వాఁడిమగం డనఁగఁ జాలువాఁ డిబ్బంగిం

- బోడిమి సెడియెను ద్రోణుల, వేడిమి¹యిట మనకుమునుమువిక్రమమునకున్
 వ. అనుచు వీరావేశంబునఁ గౌరవానీకంబు నాలోకించునప్పు డుత్తరుండు. 11
- ఉ. వెక్కసపాటు భీతియును విహ్వలభావము నొంది యిట్లను
 న్నిక్కిలి యైన²శౌర్యమును నిర్భర తేజము నంత కంత కి
 ట్లెక్కెడులావుఁ జూచి మది యెంతయు బెగ్గిలె మేను చేష్టలం
 దక్కె నశక్య మింకిట రథవ్యవహారము నిర్వహింపఁగన్. 112
- ఆ. పుట్టినంతనుండి³ యిట్టివి యెన్నఁడుఁ, గాన నెందు నట్లు గాన చోద్య
 మంది యంతరంగ మవశతఁ బొందిన, కతన నింద్రియములకడఁక దక్కె.
 తే. అనినఁ గొండొకన వ్యోలయంగఁ జూచి, యింద్రనందనుఁ డాతని కిట్లు లనియె
 నేను గలుగంగ నీ కేమి యెలమివాహ, నముల కుబ్బుగ సం⁴చోదనంబు సేయు.
- క. అనుటయు నాతఁడు దగ నూ, లొకనినం దా నుదితనినదకోదండుం డై
 యనితరసులభోద్యమమున, ధనంజయుం డిట్లు లను నతనితో మఱియున్.
- క. అరుణాశ్వంబులఁ బూనిన, యరదంబున పీఠె నిడుపులగుచేతులు బం
 ధురకంధరంబు వెడలుపు, టురమును నై ద్రోణుఁ డొప్పె నుత్తర కంఠే.
- వ. అని చూపి వెండియు నిట్లనియె. 117
- ఆ. సకలకురుకుమారచాపశిక్షాచార్యుఁ, డాజిదుస్సహుండు సాంగవేద
 వేది నీతిశాస్త్రవిదుఁడు దివ్యాస్త్రకో, విదుఁడు సుజనహితుఁడు విమలబుద్ధి.
- వ. అని యగ్గించి. 119
- క. తనతనయుకంటె నెమ్మన, మున నాకుం గూర్చు⁵ భావమున గురులకు మా
 రొకనియెదము రాచధర్మం, బునకీడునఁజేసి యింత వృట్టఁగ వలసెన్. 120
- చ. ఎదురుగఁ బోవ నిమ్ము రథ మీతనితేరికి నన్న నాతఁడుం
 బదిలముతోడ రథ్యములపగ్గము⁶ లేడ్డెఱ నూలుకొల్పి యు
 న్నదగతి నట్ల చేసిన నమానుషవిక్రముఁ డైనద్రోణుఁడుం
 గదిసి యిభం బిభంబుఁ జెనకం జనుదెంచినలీల వచ్చినన్. 121
- వ. నరుఁడు నమస్కరించి గురున కిట్లనియె. 122
- క. అడవులఁ బెద్దయుఁ గాలం, బిడుమలఁ గుడిచితిమి మాకు నిది దఱి యని యి
 ప్పాడు వచ్చితిమి విపన్నుల, యెడఁ గృప సేయుటయ లెస్స⁷ యీ రలుగకుఁడీ.
- || అర్జునుఁడు దోశాచార్యులతో యుద్ధంబు సేయుట. ||—
- క. మును వెఱతు నేయ మీరలు, నను నేసినఁ గాని యనుడు నాకేశసుతుఁ
 ధనురాచార్యుం డిరువది, సునిశితబాణముల నేసెఁ జూపఱు వొగడన్. 124

1 యికమీఁద మనకవిక్ర. 2 ము న్వరుస నిర్భర... ట్లెక్కెడు. 3 యిట్టిది... జూడ
 నట్లు గాన... యంతరంగ మిప్పు డవశతబొందిన... (కణక(యడిగె)దఱిఁగె). 4 బోధ. 5 బాప
 మున. 6 లేర్పడ... గదలి. 7 యిపు డలు.

- ఆ. అర్జునుండు వాని నన్నింటి నడుమన, తునియ నేయుటయును ద్రోణుఁ డడరి
శతసహస్రసంఖ్య శరములు గప్పిన, నతఁడు నతనిఁ గప్పెఁ బ్రతిశరముల. 125
- చ. అతిరథు లస్త్రశస్త్రవిదు లద్భుతబాహుబలుల్ పరాక్రమో
ర్జితయశు లిట్లు దాఁకి గురుశిష్యులు గౌరవసేనలోనిభూ
పతిసుతకోటికిఁ వెఱఁగుపాటొనరించిరి బాణజాలసం
పృతగగనాంగణం బగునవీనమహాహవ¹విక్రమంబునన్. 126
- వ. అట్టియెడఁ గురుసైన్యంబుజనంబులు. 127
- క. ²గురుఁ డొక్కరుండు దక్కఁగ, నరుఁడు గడఁగినపుడు మార్కొనం జాపధరుం
డొరుఁడు గలఁడె మఱి వెదకిన, హరుఁడు గలం డింకఁ గలుగు నన రా దెందున్. 128
- క. ద్రోణుఁడు రయమున నేసిన, బాణము లెడతెగక యొక్కబాణమపోలె
శ్రేణి యయి వోవఁ బార్థుఁడు, రేణువు గావించుఁ గంటిరే చిత్రగతిన్. 129
- క. గురుశరములు సితపక్ష, స్ఫురణంబున నంచపిండుపాలుపు వహించె
నరుబాణతతి ఘనావలి, కరణి మిగుల నొప్పె నల్లగఱులచెలుపునన్. 130
- వ. అనుచుం గనుంగొను చుండ. 131
- శా. శ్రాప్యం బై చెలఁగె గభీరమధురజ్యానాద ముద్దామవీ
రవ్యాపారనిరూఢతం బ్రతిశరారంభంబు మర్దించుచున్
సవ్యప్రోథి దృఢాపసవ్యగతి నాశ్చర్యంబుగా నేయుచున్
దివ్యాస్త్రంబులఁ బోరి రిద్దఱును సాదృశ్యం బదృశ్యంబుగన్. 132
- వ. ఇంద్రాగ్ని వాయువరుణదైవత్యంబు లగుశరంబులు గురుం డేసిన నరుండును దత్త
దేవతాకంబు లగునంబకంబులఁ బ్రతిహతంబులు నేయుచు వచ్చె నయ్యిరువు
రుఁ బెల్లెయుసాయకంబు లంతరిక్షంబున దలంబై సంతమనంబు గలిగి యునికి
నేబాణం బెక్కడఁ బాటుటయుం దోఁప కుండె నట్టియెడఁ గుంభసంభవు
బలంబు సరభసంబుగా నతని కడ్డంబు సొచ్చిన వివ్వచ్చుండు వ్రేల్కిడిం బొడిసేసి
సకేయూరంబు లగుబాహుదండంబులను సకుండలంబు లగుకర్ణపాశంబులను
సకిరీటంబు లగుశిరోభాగంబులను భూభాగం బలంకరించి యప్పు డావహిల్లిన
రుధిరసాగరంబునకు రత్నాకరత్వం బలవరించె నిట్లు దుర్జయుం డగునర్జునుండు
సైన్యంబు దైన్యంబు నొందించుచు నాచార్యునకు భరంబుగ నేట్లాడు చున్నం
జూచి యతండు విస్మితుండై. 133
- క. అర్జునుని నాహవంబున, నిర్జింపఁగ ³నగునె ఫాలనేత్రున కై నం
బర్జన్యసుతుఁడు శరవ, ర్షోర్జితమూర్తి యగు టరయ నుచితమ కాదే. 134
- వ. అని మఱియును దగినపలుకుల నగ్గింప నిలింపనికరంబు. 135
- తే. ఇంతప్రొద్దు కిరీటికట్టెదుర నిలువ, వెఱవ కున్నప్పు ద్రోణుండ వింటివాఁడు

1 విభ్ర. 2 నరు...గురుడు...మాటుకొనఁ జాప...(మఱి గలఁడె వెద). 3 వశమె.

నల్లవో తనయున్న సేనకు నొకండ, బలిమిఁ దలమీఱునే యిట్లు నిలువ వలదె.
 మ. అనుచుండం ద్రిదశేంద్రసూనుఁడు రయం బత్యంతఘోరంబుగా
 ఘనశాతోజ్జ్వలదుర్ని వారవిలసత్కాండంబులన్ ద్రోణువా
 హనసూతధ్వజదేహముల్ వొదివె నిట్లస్త్రాబినిర్మగున్ జే
 సిన హాహానినదంబు లొక్కమొగి బేర్చెన్ సర్వసైన్యంబులన్. 137

క. ఈమెయి నిజజనకుభుజో, ద్దామబలము దోడుతోడఁ దఱుఁగుటయు రథ
 స్తోమంబుఁ దాను నశ్వ,త్థామ వెనం దాఁకెఁ బాండుతనయునితోడన్. 138

—|| అర్జునుఁ డశ్వత్థామతో యుద్ధము సేయుట. ||—

చ. అతఁడును దీప్రబాణముల నాతనిఁ గప్పుచు మాఱుకొన్న నా
 శతమఖవృత్తసంగరముచందము దోఁచె వడిం జటచ్చటా
 యితరవ మట్టు వేణువులనేర్చుదవానలు మోఁతభంగి ది
 క్తతిఁ బరఁగెన్ మహాద్భుతముగౌరవసేనకు నావహిల్లఁగన్. 139

వ. అట్టియెడ. 140

చ. ఉఱక నరుండు ద్రోణసుతుయుగ్యములన్ వెన నొంచె నాతఁడుం
 దెఱపి యొకింత గాంచి ఘనతీవ్రశరంబున నారిఁ ద్రుంచి క
 న్గిటిసినమాత్రలోన నతనిం బటుబాణచతుష్కయుగ్మ మే
 డైఱఁ దొడి మార్చి గ్రమ్మఱ ఘటించునెడన్ వడి నేసి యార్చినన్. 141

క. కురుసేనలోన ని ల్లె,వ్వరుఁ జేసిన వారు లే రవార్యభుజావి
 స్ఫురణోద¹గ్రుండు గదే, గురుపుత్రుం డనుచు నమరకోటి నుతించెన్. 142

చ. చిఱునగ వొప్ప గాండివము సెచ్చెర సజ్యము సేసి సేన లు
 క్కఱ రభసంబుమై నడరెఁ గవ్వడి చాణియు నీడఁబోక య
 త్తటిఁ దఱుమంగ నస్త్రములు దందడి ²మార్కొని మండు చుండెఁజి
 చ్చఱపిడుగుల్ వడిం దొరఁగుచాడ్పున నంబరవీధి నుగ్రమై. 143

వ. ఇవ్విధంబున ధనంజయుం³డు రయంబున నేయ వేగంబున నేయుద్రోణతనయు
 తూణీరంబులు శరశూన్యంబు లయ్యెఁ దనతూణీరంబు లక్షయబాణంబు లగు
 టంజేసి యంతకంతకు నతిశయిల్లుపెల్లున నేయుచు నధికుం డగునప్పాండవమ
 ధ్యముం గనుంగొని కృపాచార్యుండు సెంగటం దలమీఱిన. 144

—|| అర్జునుఁడు కృపాచార్యునితో యుద్ధము సేయుట. ||—

క. గురుపుత్రునిరథము విడిచి, సరభసముగ నందు సవ్యసాచి గవియుడుం
 దిర మై యాతఁడు శితశర, పరంపరలు గురిసె నుగ్రబంధుర⁴గతులన్. 145

వ. పాండుపుత్రుండును జిత్ర⁵సంచారంబుల మెఱయుచు. 146

1 గ్రుండు గదె యీ, గురు. 2 దార్కొని ... జి, చ్చఱ...చొప్పన నంబర. 3 ధేయు
 వేగంబున నేయుటయు ద్రోణ. 4 భంగి. 5 ప్రచారం.

- క. పటువిశిఖపంక్తి¹యత్యు, త్కటరయమున నిగుడఁ జేయఁగా నవ్విధ మూఁ
దుట యైన మండే దీప్తో, దృటభంగిఁ గృపానలంబు బలములు వొంగన్. 147
- వ. ఇట్లు²మండి శిఖిబోలెడికనకలిప్తఘనబాణంబు వనచరకేతువుం దాఁకించి
వేడిమి సూపి వివిధాస్త్రజ్వాలలు గవియించి దిక్కులు సెలంగ నార్చినం
గోపంబున నాటోపంబు మిగిలి బలసూదనసూనుం డతనికేతనంబు దునిమి
తరణికిరణానుకారపారంగతంబు లగునారాచంబులు దదీయాంగంబుల నినుపం
దొడంగిన రథచక్రరక్షకు లగుచంద్రకేతుండును జిత్రాశ్వుండును మణిమంతుం
డును మంజుమాళియు హేమవర్తయును సురథుండును సుషేణుండును నరిష్టుం
డును సుకేతుండును నుక్కు మెఱయ నొక్కటం దాఁకిన. 148
- ఆ. అన్ని వెడఁదవాతియమ్ము లద్భుతముగ, నొక్కముష్టిఁ దొడిగి³గ్రక్కనంగ
నతఁడు లీలఁ దునిమె నందఱతలలును, ఘోరభంగి రక్తధార లెగయ. 149
- సీ. తునిమి తోడన యొక్కసునిశితశరమునఁ, గాఁడియు రెంట నక్షములఁ ద్రుంచి
హరుల నాల్గిటఁ జంపి యాలంపుఁ⁴గోలతో, నొగలు మూఁడమ్ముల నుగ్గుసేసి
ధనువును సూతునితలయుఁ జెఱొక్కట, నఱకి లోచనముల నవ్వు నెఱయఁ
గృపుని నాలోకించి క్రీడి తద్వక్షఃస్థ, లంబునఁ గూరభల్లంబు నాట
- ఆ. హతరథుండు నిపతితాశ్వుండు సంఛిన్న, చాపుఁడును నికృత్తసారధియును
నయ్య నొచ్చియును భుజార్గళసంరంభ, మతిశయిల్ల శక్తి నతఁడు వైచె. 150
- ఉ. మందుచు⁵వచ్చుదానిఁ బదిమార్గణముల్ గొని వేగ మొప్ప నా
ఖండలనందనుండు గడికండలు సేసినఁ జూచి యప్పు డా
తం దుడివోక లేక సమదంబున ఖడ్గము ఘోటకంబు ను
ద్దండతఁ గొంచుఁ దేరు డిగి తాఁ గవిసె⁶రయ ముల్లసిల్లఁగన్. 151
- వ. ఇట్లు గవిసిన. 152
- క. పలుకయు వాలును నింతిం, తలు దునియలు సేసె బాణతతిఁ బాండవుఁ డి
ట్టల మైనవెఱఁగుపాటున, నీలిచి కృపుఁడు ద్రోణపుత్రునిరథం బెక్కెన్. 153
- ఆ. అప్పు డే పడంగి యన్ని సేనలు భీష్టు, రథముపొంత కొదిఁగె రాద్రరసవి
నోది యైనయద్భుతుఁడు ధనుశ్చాలన, దీప్తమూర్తి యగుచుఁ దిట్ట కుఱికె. 154
- వ. ఇత్తైఱంగున నుఱక తఱియ నుఱికిన. 155
- క. బలములు దొరలుఁ బొదివి సం, కులీయుద్ధము సేయ గోధఘోరాకృతి యై

1 యం దు, త్కట...యై మండే దీప్తో. 2 మండేడు శిఖిబోలెఁ గనలి దీప్తఘన; మం
డేడు శిఖిబోని కనకదీప్తఘనబాణంబులఁ గపికేతువుం...దిక్కులు (గలంగ) పెల్లగిల్ల...నొక్క-
మెయిం దాఁకిన. 3 యుక్కు-మెఱయ...ధార లులియ. 4 టెలుఁగుతో...తలయు (వేటొ
క్కట) నొక్కొక్కట. 5 బోవుదానిఁ...వోక యొక్కడుమదంబున; వోక వెక్కసము ద
న్కఁగ. 6 సమరము.

యిలఁ బ్రోవుగఁ జతురంగం, బుల వేల్కిడిఁ బాండురాజపుత్రుఁడు గూల్చెన్.

ఉ. చేతులతీఁట వో నిటు ల శేషబలంబుల నుగ్గునేసి మాం

సాతతపంక యై బహువిధాయుధమీనము లొప్పుఁ జామర

వ్రాతము ఫేనభంగి గ నిరంతరవీరశిరస్సరోరుహ

స్ఫీతవిభూతిఁ బొల్పునది నేసె రణస్థలియందు నెత్తుటన్.

157

తే. ఇట్లు కౌరవానీకంబు నెల్లఁ గలఁచి, యాడి భీష్మునిదెసఁ ¹బ్రోవుక్రిడిఁ దాఁకెఁ
గొండతోఁ దాఁకుతగరునుద్దండవృత్తి, దోఁప వృష సేనుఁ డాహవదోహలమున.

వ. విజయుండును.

159

తే. భల్ల మొక్కట నాతనివిల్లు దునిమి, యైదునారసములు వక్ష మాడ నేసె

నతఁడు సైరింప రానినొ వృడరుటయును, బెగ్గలంబున నరదంబు డిగ్గి పాటె.

వ. అట్టియెడ దుశ్శాసనశకునిదుర్ముఖవివింశతి²వికర్ణులు దన్నుం బొదివికొనిన వా
రలరథరథ్యకేతువర్తంబులు జ్వరరితంబులుగా నేసి గాసిచేసిన నందఱుం గనుక
నిఁ బఱవం దొడంగినఁ బార్థుండును బ్రహ్మసోల్లాసభాసి యగుచు నుత్తరుం
గనుంగొని.

161

తే. కనకమయతాలకేతువు గ్రాలఁ జిరత, టిల్ల తాలీలఁ గలిగి శోభిల్లునంబు
దంబుచాడ్పున సురనదీతనయుఁ డున్న, వాఁడుసూచితె మత్స్యభూవరతనూజ.

—|| అర్జునుఁడు భీష్మునితో యుద్ధంబు సేయుట. ||—

క. బలువిడి ³మనదివ్యాస్త్రం, బులచవి సూపంగవలయుఁ బో నిమ్ము రథం

బలనగతి నతనిదెస కని, పలికిన నతఁ డట్ల చేసెఁ బరమప్రీతిన్.

163

ఉ. శాంతనవుండు నష్ట నిజశంఖము గౌరవరాజసైన్యముల్

సంతస మంద నొత్తుచు ససంభ్రమలీల నెదుర్కొనంగ దు

ర్దాంతభుజాబలప్రకటదర్ప మెలర్ప నరుండు నొత్తె డి

గ్ధంతినికాయకర్ణపుట⁴దారణవిత్తము దేవదత్తమున్.

164

తే. మలసి అంకెలు వై చుచు మాఱుకొనిన

వృషభములభంగి నక్కురువృషభు లిట్లు

సమదగతిఁ జేరునెడఁ జూచి రమరు లర్ధి

ననిమిషత్వంబు దమ కప్పు డచ్చుపడఁగ.

165

వ. ఇవ్విధంబునం గనుంగొనుచు వారలు దమలోన.

166

క. మనలను దానవులను గడ, చినయవి భుజబలము లస్త్రశిక్షావిధముల్

గొనియాడఁ గొలఁది గా⁵దీ, తని నాతఁడ యతని నితఁడ తగుఁ జెనయంగన్.

1 బోవ. 2 వికర్ణులు మొదలుగాఁ గలదొరలు... బ్ర(హసో)హస్వోల్లాసభాసురముఖుం
డగుచు. 3 నాదివ్యా. 4 దారుణవృత్తము. 5 దీ, తని కౌతఁడ యతని కితఁడ తగు.

- సీ. అనుచుండ సైన్యంబు లార్పులుఁ బెడబొబ్బ, లును దూర్యనాదంబు ¹లుల్లసిల్లఁ
బేర్చి యొక్కుమ్మడి భీష్ము నగ్గింపంగ, నతఁడు నిశాతబాణాష్టకమునఁ
బడగపై హనుమంతునొడలను బహుశరం, బుల నందుఁ జెలఁగెడుభూతములను
దశవిశిఖములరథ్యములను సారథి, నేసె వాసవియును నెనక మెనఁగు
- తే. నగ్గలిక గాండివంబు చక్రాకృతిప్ర, కాశవహ్నిస్వరూపత గలిగి విడుపు
తెఱపి గానంగ రా కుండ మెఱసి యొప్పు, సాంద్ర సాయకతతి నాకనంబు గప్పె.
- తే. ²అర్జునుండు గవించిన యంప మూడ, మంచు దళముగఁ గప్పినమార్గణాంశు
జాలముల వెన విరియించె శాంతనవప, తంగుఁ డుద్ద్యోతమానప్ర తాపలీల. 169
- క. అమరేంద్రతనయుఁ డుగ్రా, స్త్రీములు ³వడిం గురియఁ గురియఁ దరమిడి వానిం
దుమురుగఁ జేయుచు వచ్చెను, సమరోల్లాసంబు మెఱయ శంతనుసుతుఁడున్.
- క. అర్జునుఁడు దివ్యబాణ, స్ఫూర్జితదోశ్శక్తి దనకుఁ జూపిన నతఁ డ
త్యూర్జితబలుఁ డై నియమో, పార్జితఘోరాస్త్రవితతిఁ బ్రతిహతిఁ జేసెన్. 171
- క. కవ్వడి యెమ్మెయి నేసిన, నవ్విధమున ⁴నాశరంబు లన్నియు దాదా
దవ్వలన నిలువరింపఁగ, వివ్వచ్చుఁడు గినిసి యేసె విలు విలుగంగన్. 172
- మ. తనకోదండము ఖండితం బగుడుఁ గ్రోధంబార మందాకినీ
తనయుం డప్పు సటా⁵విలుంఛనసముద్యత్కోధసింహాకృతిఁ
ధను వొం డుద్ధతలీల నెత్తికొని యస్త్రశ్రేణిఁ బర్వించె న
ర్జునుపైఁ దాకిరి చక్రరక్షకులు నార్పుల్ నింగి ముట్టన్ వడిన్. 173
- చ. విజయుఁడు వారినెల్ల నొకవేల్కిడిఁ ద్రుంచియు భీష్ముసాయక
వ్రజము నడంచియున్ రథమువాజుల నొంచియు నాజికేళియం
దజితవిలాసముల్ మెఱయ నప్పుడు విస్తయ మందు చుండఁ గుం
భజముఖయోధవీరతతి ప్రస్తుతి నేసిరి సిద్ధభేచరుల్. 174
- క. కొండొకయెడఁ గని శాంతన, వ్రుం డాఖండలతనూభవునిడామూఁ పు
ద్దండభుజబలము మెఱయఁ బ్ర, చండాస్త్రక్షతము నేసె సరభసవృత్తిన్. 175
- చ. కినుక మనంబునం గదిరి క్రీడి పితామహువిల్లు వేల్కిడిం
దునిమి ⁶నితాంతగాఢరయదోర్విభవంబున నొండువిల్లు గై
కొనియెడుసందునన్ నినిచెఁ గూరశరంబు లురంబునందు గ్ర
క్కున నతఁ డొల్లఁ బోయి రథకూబర మూతగ నిల్చె సోలుచున్. 176
- క. కనుఁగొని సూతుం డరదముఁ, గొనిపోయెం దొలఁగ నపుడు కుంతీతనయుం
డనిఁ దనివి సనక గుంపులు, గొని యున్నెడ లరసెఁ గలయఁ గురుసైన్యమునన్.

1 లును జెలంగ...రూపత గడల విడుపు (వ). 2 అర్జునుఁడు గవించిన యంపమూఁ
కు. 3 వడిం దొరుగజేయ ; వడిం గురియ నడుమఁ. 4 నారసంబు లన్నియు నతఁడున్.
విలుం (ట) తన. 6 నిశాతకాండరయ.

- వ. ఇ ట్లత్తై త్తి చూచి గాండీవంబు దొడసి గుణంబు సారించి కవదొనలు బిగియించి.
 క. ఆచార్యసూర్యతనయకృ, పాచార్యప్రభృతిరథికు లందఱు ¹దన్నుం
 జూచుచు నుండఁగ నద్దెస, కేచి భుజాబలము మెఱయ నింద్రజుఁ డరిగెన్. 179
- వ. అప్పు డశ్వత్థామ గర్జన కి ట్లనియె. 180
- ఆ. ²వీఁడె వచ్చు చున్నవాఁడు పార్థుఁడు మన, మేమి సేయువార మీవు దక్క
 నొరులు నిలువరింప నోపెడువారు లే, రోట లేక తాఁకి యోర్వవలయు. 181
- క. అని తను నుల్లస ³మాటకుఁ, గినిసి యినతనూజుఁ డేను గ్రీడి నిచట మా
 ర్కొనువీఁకఁ గన్నులారం, గనుఁగొనుమీ నిలిచి యనుచుఁ గవిసెం బెలుచన్.
- క. దొరలును సుభటులుఁ గర్ణుని, యరదమునకు మున్న పొదివి రర్జును నచటం
 గరి ⁴సొచ్చుతుంగమడువున, పరుసున మొన చాఁపకట్టు వడియె నతనిచేన్. 183
- తే. ఇవ్విధంబునఁ బోరెడు నింద్ర తనయు, నుక్కులావును నంతంత కెక్కుడయ్యె
⁵నలసి మేనులు దూలాడ నిలిచి రంత, నంత నయ్యోధముఖ్యు లాహవము దక్కి.
- వ. అట్టియెడ నుత్తరుండు నరున కి ట్లనియె. 185
- చ. ⁶ఉడుకువ లేనికయ్యమున కోర్వఁగ వచ్చునె నాకు డప్పి వు
 ట్టెడు నొకమాటు నాగ్రహము డింపవు నీవును జక్కు సేసి ప
 చ్చడి గలపంగ వెండియును జండితనంబున వచ్చి వచ్చి పో
 రెడు మొన లింకఁ జాల నొనరింప భవద్రథసూతకృత్యమున్. 186
- వ. అనిన విని కవ్వడి నవ్వుచు నేను గలుగ నీకు నోహటింప నేల యంతియ వలసి
 నం దురంగంబులఁ దోడు గడపెద నించుక సైరించి నిలువ వలయు నెల్లపను
 లును జక్కనయ్యె రా జొక్కరుండు గొఱంత ⁷యాతం డభిమాని మనలం
 గని సరకు గొనఁ డిప్పు డున్నచందంబు మనతోడం దలపడం గడంగుట
 దోఁచుచున్నయది తమ్ములు నాప్తభృత్యులు నిరుగెలంకుల నగ్గలిక మెఱసి
 డగ్గటి యున్నవా రని కౌరవేశ్వరునిగట్టి మోహరంబు సూపి యతనిం బురి
 కొల్పి యద్దిక్కు దేరు వోవని మ్మనుటయు నతండును దలకొని యట్ల చేయ
 నడరి యెడనెడ నడ్డపడుకురువీరులం జిలునగవు గెడ నిగుడ మెఱుంగు
 వాలమ్ములఁ దొలంగ జడియుచుం గదిసిన నమ్మేదినీవల్లభుండు. 187

—|| అర్జునుఁడు దుర్యోధనునితో యుద్ధంబు సేయుట. ||—

- క. పులి గోల వేసిన ట్టి, ట్టలపురయంబునఁ గడంగుటయుఁ దద్వక్ష
 స్థలమునఁ గిరీటి రెం డ, మ్ముల నాటఁగ నేసె బొమలు ముడివడు చుండన్.

1 మోఁడై ; ప్రోవై. 2 చూడు వీఁడె వచ్చుచున్నాఁడు పార్థుఁడే, మేమి సేయు...
 (వార లే, మోట లేక తాఁకి) వారు లే, రోర లేక తాఁకి. 3 మాడినఁ. 4 సొచ్చినతుంగమ
 డువు, పరు. 5 (సొలసి) మేనులు తూఁగాడ. 6 ఉడుగ పదేమికయ్యమున కోపఁగ. 7 యా
 తండు దురభిమాని.

క. క్షతములఁ బెల్లు దొరఁగుశో, ణితధారలు మదముగా ¹వినిర్గళకరియా
కృతిఁ గవిసి యతం డేసెను, శతమఖసుతుఫాలతలము శాతశరమునన్. 189

తే. ²రక్తధారయు వెడలంగ రశ్మి వెలుఁగఁ
బొలుచు బాలార్కుచాడ్పునఁ జెలుపు మిగిలి
ఫల్గునుండు ప్రతాపసంభరితమూర్తి
యగుచు శరకిరణంబులు నిగుడఁ జేసె. 190

శా. వానిం దీప్తశరంబులం దునిమి గర్వం ³బెక్కి నానాస్త్రిసం
తానంబుల్ గురిసెన్ సుయోధనుఁడు దుర్దాంతాకృతిన్ గోత్రభి
త్సానుండుం బటుసాయకోత్కరమునం జూపెన్ భుజాటోప మి
ట్లేనుం గేనుఁగుఁ దాఁకునట్లు సమరం బేపారఁగా నయ్యెడన్. 191

తే. హస్తీపురిఁ బేరు గల ⁴మదహస్తీ నెక్కి, క్రాలుకావలిరథములు గవియుదేర
నభ్రగజముపైఁ బర్జన్యుఁ డనఁగ నంప, వాన పరఁగ వికర్ణుండు వచ్చి తాఁకె.

ఉ. వీక నెదిర్చి యిట్లు కురువీరులకుం బ్రమదం బొనర్చుచుం
దాఁకినఁ గ్రోధవేగసముదగ్రత నెట్టనిచూడ్కిఁ జూచి పే
రాఁకలితోడ నున్నజమునాకృతి భీషణరేఖ యొప్పుఁగా
వ్రేఁకనినారసంబు దొడి క్రీడి కరిన్ దృఢముష్టి నేసినన్. 193

ఆ. ఫాలకుంభసంధిఁ బడి వాలమున ⁵వెస, నుచ్చిపోవుటయును నుర్వి యద్రువఁ
గూలె నగ్గజంబు గులిశఁచండాహతిఁ, బడుమహానగంబుభంగి దోఁప. 194

క. అరుణమణిమాలికావి, స్ఫురణంబున దంతితనువు సూడఁగ నొప్పెన్
⁶ధరణిఁ బడియున్న బహుముఖ, పరిగతదావాగ్నిఁ బొల్పు పర్వతముక్రియన్.

వ. ఇవ్విధంబున నేనుంగు పీనుం గైన వికర్ణుండు వెఱచఱచి పఱచి వివింశతిరథం
బెక్కి నాలోనన యట్టినారాచంబున రారాజునురంబు నోనాట నేసినఁ గరీం
ద్రుండు వడుటయు నరేంద్రుండు నొచ్చుటయుం గని టిచ్చవడురథికుల వివ్వ
చ్చుం డనర్గళప్రసారం బగుమార్గణాసారంబున ముంచిన వెగడుపడి విటిగి పాటి
రిత్తెఱంగునఁ దనచుట్టును బయలైన నయ్యురగకేతనుండును మరలె నిట్లు
⁷దొరయును విటిగి కలను వాసి కాలుద్రోసిపోవుటయు నతిరథమహారథులెల్లం
జెల్లాచెద రగుటయుం జూచి సైన్యంబులున్నవి యున్నచోటన తెరలి కనుకనిం
బఱవం దొడంగిన. 196

తే. యూధపతితోడిదంతిసముత్కరంబు, వెనుకఁ దగిలెడుసింగంబువిధము దోఁప

1 వినిదకరీంద్రాకృతి; వినిర్గతకరియాకృతిఁ ... శాతశరములన్. 2 రక్తధారలు
వెడలంగ (రక్తధార వెడల నొక) ... బాలార్కు బింబంబు చెలువు మిగుల...యొగచి శర.
బెక్కి. 4 మదహస్తీ...కావలిమూఁకలు; కావలిరథికులు. 5 వెస... కులిశధారా
హతిఁ. 6 ధరఁ బడియున్నను. 7 దొరలును విటిగి (దొర విటిగి) కాలు నూసి.

- నార్పు నాదంబుగా నరుఁ డంటఁ దాఁకె, రాజుఁ దారును బాతెడురథికవరుల.
 క. వెనుకొని కర్ణునిపెడతల, యును దుశ్శాసనునివీపు నొక్కొక్కశరం
 బున నేసె నప్పు డయ్యిన,తనయుం డిట్లనియె నతిరథశ్రేష్ఠులతోన్. 198
 ఆ. కూడి ముట్టెఁ గ్రీడి కురువంశమున కెల్ల, మూలకంద మీనృపాలుఁ ¹డతని
 నిచటఁ గాచికొనుట యెల్లపౌరుషములుఁ, జేత నిలిచి లావు సేయవలయు.
 క. అనవినుచుఁ గురుపితామహుఁ,డునుద్రోణుఁడు ద్రోణపుత్రుఁడును గృపుఁడును గ
 ర్ణునిమాట సరకు సేయక, చను చుండఁగ దీనవృత్తి జనపతి వలికెన్. 200
 క. లోకంబుతోడివారుగ, మీకుం జనునయ్య మగఁటిమికి గుటి గాదే
 నా కెడ రైనయెడం దగఁ, జేకొని యది ²మీరు చక్కఁజేయుట యరయన్.
 వ. అనిన విని వారలు వెనుక యై యాశ్వాసవచనంబులు వలుకుచుం బోవం
 బోవుచున్నయన్నరేంద్రు నెలుం గెత్తి పిలిచి పాద్యం డిట్లనియె. 202

—|| అర్జునుఁడు దుర్యోధను నుపాలంభించుట. ||—

- ఉ. క్షత్రియుఁ డోడునే తగదు కౌరవరాజ యొకండ నేఁ బృథా
 పుత్తులలోనఁ బిన్న నినుఁ బోరికిఁ బిల్వఁగ ³మాని నాఁగ ని
 ధ్ధాత్రిఁ బ్రసిద్ధి కెక్కి బలదర్పనమగుఁడ వై ననీవు నీ
 మిత్తులుఁ గూడ నిట్లయిన మెత్తురె వత్తురె కొల్వ భూభుజుల్. 203
 సీ. ఏనుంగు నెక్కి పె క్కేనుంగు లిరుగడ, రాఁ బురవీధులఁ గ్రాలఁ గలదె
 మణిమయం బైనభూషణజాల⁴ముల నొప్పి, యొడ్డోలగంబున నుండఁ గలదె
 కర్పూరచందనకస్తూరికాదుల, నింపు సొం పార భోగింపఁ గలదె
 యతిమనోహర లగుచతురాంగనలతోడి, సంగతి వేడ్కలు సలుపఁ గలదె
 తే. కయ్యమున నోడి పోయినఁగౌరవేంద్ర, వినుమునాబుద్ధిమరలి యీతనువు విడిచి
 సుగతి వడయుము తొల్లింటిచూఱ గలదె,జూద మిచ్చట నాడంగరాదునుమ్ము.
 వ. అని వెండియు. 205
 క. నీయట్టివాఁడు నిస్సీ, పోయెడిదే యిట్లు వోకు పోకు మనుడు భూ
 నాయకుఁడు మరలి పటుతో,పాయత్తతఁ ద్రొక్కఁబడ్డయహిగతిఁ గవిసెన్.
 వ. ఇట్లు గవిసి రథంబులం గడచి కవ్వడిం దలపడియె భీష్మద్రోణాదియోధవీరులు
 నొక్కుమ్మడి మగిడి యధిపతితోడన నిగిడి క్రీడియరదంబుఁ బొదివిరి తక్కిన
 బలంబులు సంతకు మున్న కౌంతేయుడెస మరలి చూచుచుం బాటు చునికిం
 జేసి యేలినవాఁ డటుముటయును దొరలు దెగి తిరుగుటయుం గని తెంపు
 సేసి కూడికొని రభసంబునం జుట్టు ముట్టి యతనిపైఁ గ్రందుకొన నడరె నివ్వి

1 నితని. 2 మీకు. 3 బోక పాడియేధాత్రి...భూజనుల్. 4 ములు చాల్చి,
 యొనరఁ భోలోగం బుండఁ గలదె...నోడి పాటినఁ.

ధంబున వివిధవ్యూహంబు లగుబహుయోధ¹యాధంబులుగురిసినయనేకాశ్రు
శశ్రుంబులు నానాప్రకారంబులఁ గుప్పంగూరలుగాఁ దొరఁగినం బెరిఁగినశౌ
ర్యసంరంభంబున విజృంభించి విజయుం డాశ్చర్యధుర్యనిరతిశయరయభరితకర
యుగళుం డయి రథరథ్యసారథిస్వాంగంబులు గాచికొని తనతోడంబుట్టువుల
ప్రతిన లూహించి యొండునేయ నొల్లక సపరివారంబుగా ధార్తరాష్ట్ర²ల
భంగపెట్టం దలంచి యింద్రదైవత్యంబును సత్యసంవాదనంబును నరాతిసైన్య
దైన్యసంపాదనంబును నగుసమ్మోహనాస్త్రంబుఁ బ్రయోగించిన. 207

ఆ. ఆయుధములువిడిచియంగముల్ సోలంగఁ,దలలుమెడలుఁ ³జక్క నిలువకొఱగ
నెల్లవారు నెఱుక నెడలి చొ క్కెక్కి ని, ద్రాతిశయము గూరినట్లు లైరి. 208

వ. అప్పుడు పాండవోత్తముం డుత్తరమాటలు దలంచి యుత్తరుం గనుంగొని.

సీ. ఇక్కురుసైన్యంబుసొక్కు దక్కకమున్న, గ్రక్కునఁ జనుము రారాజు ద్రోణ
తనయుండుఁ జుట్టినతలచుట్లు నల్లని, యవి సూతపుత్రుశిరోంబరంబు

⁴పచ్చనియది కుంభభవ కృపాచార్యుల, యష్టిషములు వెల్ల లుఱక నీవు
దె మ్మింతవట్టును దేవనదీసూనుఁ, డియ్యస్త్రమునకు మా తెఱుఁగుఁ గాన

ఆ. యతఁడు దెలిసియుండు నాతనిదెస వోకు,మనిన మత్స్యరాజతనయుఁ డెలమి
దొలఁక నొగలఁ బగ్గములు గట్టి చని వాని,నెల్లఁదెచ్చి యరద మెక్కుటయును.

వ. ఈరథబృందంబులయిఱకటంబు వెడలి నిలుత మని కదలినం గిరీటిం దాఁకి
గురుపితామహుండు శరవర్షంబులు గురిసిన. 211

క. ఆతనిరథ్యంబులఁ ద,త్సూతుని నొప్పించి సాంద్రసునిశితబాణ
వ్రాతంబు మేన నించి పృథాతనయుఁడు నిలిపి వెడలె దరో⁵జ్వలుఁ డై. 212

వ. ⁶ఇవ్విధంబున నరదంబులయిఱకటంబు గడచి యెడ గలుగ నిలిచి రాహు
నిగ్రహనిరాసభాసురుం డగుభానుండునుం బోలె వెలుంగు చున్నంత బలం
బులు దెలిసిన. 213

ఆ. కౌరవేశ్వరుండు గను విచ్చి దిక్కులు, గలయఁ జూచి పార్థుఁ గాంచి కడఁగి
యదరఁ జూచుటయును నమరనదీసూనుఁ, డతని కిట్లు లనియె నల్ల నగుచు.

క. ఇంత యెఱుంగవు సైన్యము, లింతవడిం దలలు చీర లెఱుఁగక మోహ
క్రాంతంబు లయ్యెఁ బని దెగుఁ, గాంతేయుఁడు సొరఁడు గాని క్రౌర్యంబునకున్.

క. మెడ యొఱగఁ జేతికై దువు, వడ నిను నీ వెఱుఁగ కున్నభంగి గవియుఁ గ
వ్వడి యూర కుండు నటె చె,ప్పెడుకొలఁదియె వానికరుణపెంపు కుమారా.

వ. అతండు మనప్రాణంబులపై రానొల్లక నిలిచిన మన మింతట నిలుచుట కార్యంబు.

1 యూధంబులు గవిసి యనేకాశ్రు...గుప్పంగూరలుగాఁ దొరఁగించినం...భుజయుగళుం.

2 గాల్లు...నెఱుక యె(ల)డలి. 3 పచ్చన కుంభసంభవ. 4 ద్ధతుఁ డై. 5 ఇతైఱంగున
...రాహుగ్రహణ.

ఉ. మోహనబాణపాతమున ¹ముం దలచీర లెఱుంగ కున్నయీ
బాహుబలంబుతోఁ గడఁగి పార్థునిఁ దాఁకెడుబుద్ధి గ్రమ్మఱన్
సాహసవృత్తిఁజేసి యవిచారతఁ బోయితిమేని వాఁడు పూ
ర్ణాహుతి సేయఁడే మనల నందఱ నొక్కట మార్గణాగ్నికిన్.

218

వ. కావున.

219

క. మన దేశమునకుఁ బోదము, మన ²మల్ల న తెరువు వట్టి మత్స్యవిభునిగో
ధనముఁ గొని యతఁడు ప్రీతిం, జనుఁ గా కటు మనకు నంతచల మేమిటికిన్.

—|| మర్యోధనుఁడు పరాజితుం డై మరలి తనపురంబునకుఁ బోవుట. ||—

వ. అని చెప్పినపితామహుహితవచనంబు లాకర్ణించి సంగ్రామాతికామియుం గో
పాటోపఘూర్ణమానమానసుండు నగునమ్మానవేశ్వరుండు నిట్టూర్పు నిగిడించి
యుద్రేకంబు దక్కి నిలిచెం దక్కటివారలు నూర్జితం బగు నర్జునాననంబు నా
లోకించి ధార్తరాష్ట్రరక్షణతాత్పర్యంబున శౌర్యంబు సాలించి భీష్మువాక్య
ప్రకారంబు సేసి రిట్లందఱు ముందర దమవచ్చినవంకన తిరిగి యరుగు చున్నం
గని కిరీటి శంఖరవజ్రానాదంబులు సెలంగఁ గొండ్లొకదప్పు వెన్నడిం దఱిమి
బిరుదులతోడిగొడుగులును నడియాలంబులతోడిసిడంబులును వైపించుకొని
తృప్తిం బొంది మరలువాఁడై యెల్లవారును వినం బెద్దయెలుంగునం బోయి
వచ్చెద నని చెప్పి గాంగేయద్రోణకృపాచార్యులకుఁ బ్రణామబాణంబు లేసి
వారివీడ్కొనినవాఁడై మిట్టకోలల రారాజుమకుటంబుమణులు డులిచి యతని
కిం జెప్పినవాఁడై యఖిర్వబాహుగర్వనిర్వహణంబు మెఱయ నప్పుడు మధ్యం
దినమార్తాండప్రచండుం డగుచుండఁ గౌరవవీరు లతనిం దేటి చూడనుం జా
లక చని రతండును జూపఱం దోలి నిలిచిన⁴మదపు టేనుంగుచందంబున నిలిచి
విరాటతనయున కి ట్లనియె.

221

ఆ. పసులు మరలె శత్రుబలములు పీనుంగు, పెంట లయ్యె రాజుఁ బెద్దదొరలుఁ
జీర లొలువఁ బడిరి సి గ్గటి బిరుదులు, వైచి రింక మగుడ వలదె మనకు. 222

క. హయముల మరల్పు మీతల్లియు బంధులు నెడలు సంచలింప గుమురు గ
ట్టి యెదురుసూతురు వారికిఁ, బ్రియముగ శీఘ్రమునం బురికిఁ బో వలయున్.

వ. అనిన నతండు రథంబు ⁵మగిడించినం జని చని. 224

తే. కాలుతక్కువోవారలుగలయఁజెదరి, వెనుకఁబడిపోవునెడఁదన్నఁగనిభయమునఁ
బ్రాణదానంబు వేడినఁబార్థుడభయ, హస్తమిచ్చుచుదయపెనుపారఁబలుకు.

వ. ఇట్లు నానావిధదీనదశాదందహ్యమాను లగుకృపణులం దనకృపామృతంబునం
దడిపినం దేటి వారు దీవించుచుం బ్రణమిల్లుచుం బొగడుచుం బోవు చుండ

1 ముంచిన లజ్జ. 2 మియ్యెడ మసల నేల మత్స్య. 3 (నిగుడించి) నర్జునానలంబు.
4 మదమునేనుంగుచందం. 5 (మగుడించినం). 6 గలవారు.

ధనంజయుండు భూమింజయుం జూచి.

226

ఆ. కురుబలంబు గెలిచి గోవులఁ గ్రమ్మఱఁ, దెచ్చు పెల్ల నీయుదీర్ణబాహు
బలమకాఁగ నీవుపలుకుము వెలిఁబుచ్చు, టుడుగు మధిపుపాల నొండుదెఱఁగు.

క. అనవుడు నీచేసినయీ, పని నాచేఁగాక యునికి పతి యెఱుఁగఁడొకో
జనులు నిజము సేయుదురే, నిను నెఱిఁగింపకయ చెప్ప నేర్తునె పొనఁగన్.

వ. అని యుత్తరుండు మఱియును.

229

క. నీ¹వలచినయప్పుడ ధా,త్రీవల్లభుఁ డెఱుఁగునట్టితెఱఁగు నడపెదన్
దేవేంద్రపుత్ర యే ననఁ, గా వేటొకపేరు గలదె కార్యము నడపన్.

230

వ. అనువచనంబు లియ్యకొనుచుం జని శమివృక్షసమీపంబున నిల్చి గాండీవాది
సాధనంబులు పూర్వప్రకారంబున నిక్షేపింప నియోగించి కపిధ్వజదేవదత్తకిరీ
టాది దివ్యపరికరంబుల సవినయంబుగాఁ బ్రార్థించి యంతర్ధానంబు సేయించి
యెప్పటిసింహపతాక రథంబున బంధింపం బనిచి వీరాటతనయుండు నిజాయు
ధంబులు గైకొని రథికుం డయి వచ్చునట్లుగాఁ జేసి తొంటిచందంబునం దల
చీర యలవరించికొని సారథి యై సవ్యసాచి నొగ లెక్కె నట్టిసమయంబునఁ
బురందరాది బృందారకులును దేవమునిసిద్ధగంధర్వాదులును బాండుప్రముఖ
రాజలోకంబును నాశ్చర్యహర్షాయ త్తచిత్తులయి సమరవిషయంబు లయినమా
ట లాడుచు నిజనివాసంబుల కరిగి రిట నరుండును త్తరు నాలోకించి నీవిజయం
బు పురంబున ఘోషింప గోపాలురం బుచ్చు మనిన నతం డది దెఱంగుగాఁ
గైకొని యట్లచేయ నిట్లు నిగూఢంబుగాఁ బట్టణంబునకుం జనుచుండ నంతకు
మున్న మత్యమహీవల్లభుం డాహవజయదర్పితవాహినీపరివృతుం డై నగరం
బు సొత్తెంచి.

231

తే. మందిరాభ్యంతరమున కానందలీలఁ, బాండుపుత్రులుఁ దక్కటిబంధుజనులుఁ
దానుఁ జని విపులును వనితా²జనంబు, సేన లొలుక సింహాసనాసీనుఁ డయ్యె.

వ. ఇవ్విధంబునం దనవిజయంబు గొనియాడ వచ్చిన వారి నెల్ల నభినందించి యు
త్తరుం డెచ్చట నున్నవాఁ డని యడిగి వారలవలనం గురునాథుండు భీష్మద్రోణ
కర్ణకృపాశ్వత్థామాదియోధవీరులు బెరసినబలంబులతోడ నడచి యుత్తరంబు
నఁ బసులం బట్టిన నతండు బృహన్నల సారథింగాఁ గైకొని యొక్కరుండ
కుయివోవుట విని విషాదవేదనాదోదాయమానమానసుం డగుచు మంత్రుల
మొగంబు సూచి యిట్లనియె.

233

— విరాటుఁ డుత్తరుఁడు గురునైన్యంబు గెలువఁ బోవుట విని చింతించుట. —

చ. అసమున మీఁ దెఱుంగక మహాగ్రహవృత్తిఁ గడంగి చెచ్చెరం

1. వలసిన...వేటొక(మాట)పట్టు గలదె ; వేటొక్కఁడనె తలఁపఁ గార్య. 2 గణంబు.

బసులకుఁ గూయిగాఁ జనియె¹ బాపఁడు కారవసేన యేడ యొం
టి ననుట యేడ నా కిది గడిందివిచారము వుట్టె సైన్యముల్
వెనఁ జని తోడు గావలయు వేగమ పంపుఁడు సాలునట్లుగన్.

234

చ. అనుటయుఁ గంకుఁ డిట్లనియె నక్కడ వచ్చి సుశర్మ యోడఁ గా
వున విట వీరికిఁ జయ మవున్ వెఱ పేటికి నీకు నుత్తరుం
డని నొకరుం²డు నాకుము బృహన్నల సారథి గాన గెల్పు న
య్యనిమిషకోటి నైన నతఁ డద్భుతవిక్రమజృంభణంబునన్.

235

చ. అన విసుచుం గలంగుహృదయంబునఁ దాపము నివ్వటిల్ల ని
ట్లను మఱియున్ విరాటుఁడు రణావనియందుఁ ద్రిగర్త సేనచే
ననయము నొచ్చినట్టిజను లందఱుఁ దక్కఁగ³ నేటుఁ బోటుఁ దాఁ
కని ఘనయోధకోటి సనఁగా వలయున్ బలుమై రయంబునన్.

236

క. చని యక్కుమారుఁ డే మ, య్యెనొ యత్తెఱఁ గెఱిగి మనకు నెయిదించుట వు
ట్టినకార్యమునకుఁ దగియెడు, పని యట విధి⁴ గెలువ వశమె బ్రహ్మకు నైనన్.

వ. అనుచు నుత్తలపడునయ్యవసరంబున నుత్తరుండు వుత్తెంచినగోపాలురు పఱ
తెంచి యతనిం గాంచి.

238

చ. కురుబలమున్ జయించి మనగోవుల నెల్లను గ్రమ్మఱించి యు
త్తరుఁ డిదె తాను సూతుఁడు నుదగ్రత వచ్చుచు నున్నవాఁడు త
త్తురగరథధ్వజాలి నొక తుప్పుడు రాలదు మమ్ముఁ బిల్చి వే
పురి⁵ నెఱిగింపుఁ డన్న నృపపుంగవ వచ్చితి మేము నావుడున్.

239

తే. అంతరంగంబు నిండి రెండలువులందు

వెడలుసంతోషపూరంబువిధము దోఁపఁ

గన్నుఁగవ సమ్మదాశ్రులు గడలుకొనుచు

గండపులకాంకురములతోఁ గ్రమ్ము దేర.

240

క. ఏమేమీ యని గోప, స్తోమముఁ బలుమాఱు నడుగుచున్ మెయి వొదలన్
భూమిశుఁ డపుడు మంత్రుల, మోములు గనుఁగొని సగర్వమున నిట్లనియెన్.

శా. వీటన్ వీధుల నెల్ల నేనుఁగులపై విస్ఫారఘంటాధ్వనిం
జాటం బంపుఁడు పేర్కి నుత్తరుజయాశ్చర్యంబుఁ బుణ్యాంగనా
కోటిం బుచ్చుఁ డెదుర్కొనంగ మహితక్షోణీసురవ్రాతమున్
ఘోటస్యందనోవారణప్రతతులం గూడన్ సతూర్యంబుగన్.

242

క. ఉత్తమకన్యాజనములు, నుత్తరయును గంధమాల్యయు క్తముగఁ గుమా

1 (బాతఁడు).

2 డ నాకుము ; డు కాకల.

3 నాటుఁ బోటు...బలు (పై) వై.

4 గడవ వశమె (నగునె) బ్రహ్మదులకున్.

5 కెఱిగింపుఁ.

6 హస్తీసైన్యతతులం ; చారణ

ప్రతతులం.

రోత్తము నెదుర్కొనం దగు, నత్తెఱఁగున సంఘటింపుఁ డభిరామము గాన్.

వ. అని నియోగించి గోపాలురకుం గట్టనిప్పించి కంకు నాలోకించి నెత్తం బొకప
లుక యాడుదమే యని యుబ్బుమై మాటగాఁ బలికి నతండు నీవు¹ సుమాళం
బున నున్నవాఁడవు నేఁడు నీతోడ నాడి జయింప రాదు వెఱతు ననిన విరా
టుండు నగుచుఁ దత్ప్రదేశంబున మెలంగునైరంధ్రిం గనుంగొని సారెలు దె
మ్మని పనిచి పలుక ముందటికిఁ దిగిచికొనుచు నిందు ర మ్మనవుడుఁ బాండవా
గ్రజుండు జూదం బాడుట యెంతలెస్స యనుచుం జేరి యాడం దొడంగు
నప్పుడు మఱియు నిట్లనియె.

244

ఆ. జూద మాడి ధర్మసూనుండు రాజ్యంబు, ననుజులను బ్రియాంగనను బణంబు
గాఁగ నొడ్డి యాడి కాఱియఁ బడఁడె య, ట్లగుట దీనితోడి²యర్థి గీడు. 245

వ. అని పలికి యాడు చుండుసమయంబున. 246

మ. నరనాథుండు ప్రమోదసంపదుదితోన్తాదంబుమై నిట్లనుం
గురుసైన్యంబుల ముట్టి గెల్చి యెలమి³ గోవర్గముం దెచ్చె ను
త్తరుబాహుబలశౌర్య⁴సారము లుదాత్తంబుల్ గదే యెందు నె
వ్వరు నెక్కాలము నిట్లు సేసిరె కులైశ్వర్యం బవార్యంబుగన్. 247

వ. అనిన విని కంకుం డతని కిట్లనియె. 248

చ. కురుపతి భీష్మకర్ణ కృప కుంభజముఖ్యమహోగ్రయోధవి
స్ఫురణము నోర్వఁ జాలి రణభూమి భుజాబల ముల్లసిల్ల ను
త్తరుఁడ జయించెనేని వసుధావర యింతటికంటె నింక న
చ్చెరువును గల్గునే ధరఁ బ్రసిద్ధికి నెక్కఁడె యాతఁ డొక్కఁడున్. 249

తే. అనినఁ గటకటఁబడి యిట్లు లాడు టెల్ల, నతనివిజయము సందియ మనుటగాదె
యింతవట్టును సైరించి తీవు గాన, యింక నీమాట లుడుగుము కంకభట్ట. 250

వ. అనుచు విరాటుండు గటంబు లదరఁ గన్నులఁ గెంపు గదురఁ బలుక చప్పుడగ్గ
లంబుగా నాడుచున్న సరకు నేయిక యుధిష్ఠిరుండు వెండియు నిట్లనియె. 251

చ. కురుబల మేల దైత్యసురకోటులు వచ్చిన గెల్వ రాదెయి
త్తరునకు నాబృహన్నల రథంబుపయి⁴ బరవాహినీభయం
కరభుజసారము⁵ మెఱయఁ గాఁ దత్తి గాంచితి నంచు విక్రమో
ద్ధరగతి నాజికేలినిరతుం డయి దుర్దమలీల నుండఁగన్. 252

వ. అనిన విని సక్రోధహాసోల్లాసవికృతాననుం డై మత్స్యమహీనాథుండు. 253

ఉ. వింతలు సాల నీవలన వింటిమిగాని ధరిత్రి నెందు నే
మింతకు మున్ను సారథుల నెవ్వరిఁ జూడమె వైరివీరదు
ర్దాంతభుజావिलाస మలరం దెగి పోరుల నస్త్రశస్త్రవి

- క్రాంతిఁ గడంగువారి నని కన్నుల నిప్పులు రాలు చుండఁగన్. 254
- క. నాకొడుకు¹పోటుమాటలు, నీకేటికిఁ బొసఁగ నాడ నేరవు మాఝోయ్
దేికమునఁ బలుకు చుండుట, మాకు సహింపంగ రాదు మానుము విప్రా.
- క. అనినం జలమునఁ గుంతీ, తనయాగ్రజుఁ డిట్లు లనియె దరహాసం బా
ననమున ముసుఁగువడఁగ న, జ్ఞననాయకుతోడ² నిట్లశంకితభంగిన్. 256
- ఉ. ఆహవకేళి వేడుక బృహన్నలచిత్తమునం³ దెలర్చినన్
సాహసవృత్తి నుత్తరుని సారథిఁగాఁ గొనిపోయి కౌరవ
వ్యూహము నోర్చి నీపసుల నొక్కఁడుఁ దక్కక యుండ సత్వరో
త్సాహతఁ దెచ్చెఁ గా వలయుఁ దప్పదు నాపలు కట్ల చూడుమి. 257
- క. అని యంతట నిలువక య, మ్మనుజేశ్వరు మొగముఁ జూచి మఱియును నతఁ డి
ట్లనుఁ బురములోనఁ జాటం, బనుపు బృహన్నలజయంబు భవ్యవిచారా. 258

—|| విరాటుండు గంకుని సారెగొని వ్రేయుట. ||—

- ఆ. అనిన రాద్రురసము మనమున నడరంగఁ, బడగ యెత్తునురగ⁴ పాలురేఖ
నెనయు చేతిసారె గొని వ్రేసెఁ బతి పేడి, గడన యుడుగు మన్న నుడుగ వసుచు.
- వ. ఇవిధంబున వ్రేటువడి యజాతశత్రుం డలుక గదురనిహృదయంబుతోడం
బాంచాలిదెసం జూడ్కి మలఁగ నూర కుండె నన్నారీరత్నంబును రయంబునం
జేరి వ్రేటుగంటిం దొరఁగురుధిరంబుఁ దనయుత్తరీయంబున మెత్తన యొత్తి
యచ్చేరువ నున్న కనకకలశంబుజలంబులం గరతలంబు దడిపికొని తుడుచునప్పుడు
మత్స్యమహీవల్లభుం డీశోణితంబు పైచీరం బట్టుటకుఁ గతం బేమి యని
తన్నడిగిన నతని కిట్లనియె. 260
- తే. విమలవంశంబునను బుణ్యవృత్తమునను, వఱలునీతనిర క్తంబు వసుమతీశ
ధరణిపై నెన్ని బిందువుల్ దొరఁగె నన్ని, వర్షములు గల్గు నిం దనావర్ష భయము.
- వ. అని చెప్పి యుత్తమద్విజలోహితపాతం బెట్లునుం గీడు గావున నీకు నొకహాని
వుట్టుటకుఁ జాలక యిబ్బంగిం జేసితి నని వెండియుఁ గొండొకకీలాంబు దొరఁ
గం దొరఁగం దుడుచు చుండె నంత నట యుత్తరు నెదుర్కొనం బోయి. 262
- క. మంగళతూర్యరవములు సె, లంగఁగ మా క్తికవిమిశ్ర⁵లలితాక్షతవృ
ష్టిం గురిసిరి విప్రులుఁ బు, ణ్యాంగనలును భద్రవాక్చయంబులతోడన్. 263
- ఉ. అత్తఱి గన్యకాజనసహస్రముఁ⁷ దానును జేరి వేడ్కమై
నుత్తర చందనార్ద్రకుసుమోత్కరమున్ నవరత్నసంచయో
దాత్తసువర్ణపుష్పములు దందడి చల్లెఁ గిరీటిమిఁద న

1 నోపు. 2 ఁదగ నశంకితబుద్ధి; ఁదగ నశంకితభంగిన్. 3 దలిర్చినన్...నొక్క
టి ద్రిక్కక యుండ...నావచనంబు జూడుమి. 4 ఫాలరేఖ. 5 వర్షము లగు ననావృష్టివలని
భయము. 6 లాజాక్షత. 7 గొల్వఁగ.

- యుత్తరుపైఁ బ్ర మోదకలనోత్కటసంభ్రమసంభృతంబుగన్. 264
- ఉ. తక్కటివారలుం గని ముదం బల రారఁగఁ గౌఁగిలించుచున్
మ్రొక్కుచు నాదటం దనదుమోముపయిం దనివోనిచూడ్కులం
గ్రిక్కిరియించుచుం బొదివి గెల్పు నుతింపఁగ రాజపుత్రుఁ డ
¹య్యొక్కుడుమాట కోరువక యిట్లను నర్హ జనంబుతోఁ దగన్. 265
- చ. కురుబలమున్ జయించుటయు గోవులఁ దెచ్చుటయున్ బృహన్నలా
స్ఫురితభుజాబలంబునన చూవె నిజం బిది నాక యేల ²యె
వ్వరికిని నెవ్వరిం గెలువ వచ్చున యిట్టిసహాయసంపదం
బొరయక యున్న మీ కెఱుఁగఁ బోలునె నాబ్రదు కెట్టిభంగియో. 266
- వ. అని సారథ్యప్రశంసాప్రకారంబుగా నక్కుమారుం డత్యుపచారవచనంబుల
చందంబున సంక్రందననందను నుతించుచుం జనుదెంచి రాజమందిరద్వారంబుఁ
జేరునవసరంబునఁ బ్రతిహారి ససంభ్రమగతిం జని భూవల్లభునకుం బ్రణమిల్లి
భూమింజయప్రవేశంబుతెఱంగు విన్నవించిన నారథికసారథులం జూచువేడ్క
మనంబు వేగిరపెట్టెడు నయ్యిరువుర నియ్యొడకుం జయ్యనఁ దోడితె మ్మనువిభుని
పలుకులు విని ధర్మతనయుండు పణిహారితో నల్లన యిట్లనియె. 267
- క. ఇన్నెత్తురు గనుఁగొనిన బృహన్నల గోపించు నన్ను నతిభక్తిమెయిన్
మన్నించుఁ గాన రాజుం, దన్ను విచారింప కేమి ³దప్పుఁ దలఁచునో. 268
- వ. ఇది లెస్సగాఁ దుడుచునంతకుఁ దదీయప్రవేశం బించుకవడి వారింపుము
పదంపడి రా నిత్తు గాని యంతకు నుత్తరుం డొక్కరుండు వచ్చునట్లుగాఁ
జేయుము. 269
- క. అని చెప్పి హర్షసంభ్రమమున నజ్ఞననాయకుండు మునుఁగుట నది యే
మని యడుగఁదలంపమిఁ దన, ⁴కను వై కార్యము ఘటించి యతనిం బుచ్చెన్.
- చ. అతఁడును బాఠు నిల్పి వినయంబున నుత్తరుఁ దోడితెచ్చినం
బితృచరణాంబుజంబులకుఁ బ్రీతిమెయిం బ్రణమిల్లె నాతఁ డా
పతియును జిక్కఁ జేర్చె గరుపాతెడుమేనును హర్షబాష్పసం
ప్లుత మగునాననంబు నయి పుత్రునిఁ బెద్దయుఁ బ్రొద్దు గౌఁగిటన్. 271
- వ. ఇవ్విధంబున నాలింగితుం డయి భూమింజయుండు పునఃపునఃప్రణామంబు సేసి
కంకునిం గనుంగొని సశౌరవంబుగా నమస్కరించి మొగంబుగంటిసూచి యిది
యేమి యని యడిగిన. 272
- క. ఏ నీవిజయము వొగడఁగఁ, దా నప్పుడు పేడిఁ బొగడె దానం గోపం
బూనిన సైరింపక నా, చే నడిచితి సారె గొని విశ్వంఖలవృత్తిన్. 273

1. య్యొక్కువమాట. 2. నెవ్వరికిని గెల్వ వచ్చునె ధ్రువంబుగ నిట్టి; నెవ్విధిం గెలువ వచ్చునె (వచ్చునటె వారక) ...బొరయఁగఁ గన్న. 3. దప్పు. 4. కను వగు.

క. ¹అని పతి పలికిన విని నె,మ్మనమున భయసంభ్రమములు మల్లడిగొన న
మ్మనుజేంద్రనందనుం డి,ట్లను నత్యాదరము మెఱయ నాతనితోడన్. 274

తే. తప్పు సేసితి రిట్టులు దగునె వీర, లేమిగతిఁ బల్కినను నది యెల్ల మనము
గైకొనవలయుఁ గా కిట్లు గాదు గూడ, దని నిషేధించు టొప్పునె మనుజనాథ.
వ. అని మఱియును. 276

క. సవినయముగఁ బ్రార్థింపుఁడు, పవిత్రచారిత్తు లైనపరమద్విజు లి
ట్లవమతు లై కోపించిన, నవనీశుల కేల కల్లు నాయువు సిరియున్. 277

వ. అనిన విని యమ్మాటలు పాటిగాఁ బట్టి విరాటుండు భయభక్తియుక్తంబుగా
వేడికొనినం బాండవాగ్రజుండు నగుచు నాకు నలుక యెక్కడిది యితండును
గీడు తెరువువాఁడు గాఁ డిది యొక్కప్రాద్దు ²కీడున నయ్యెం గాని యది తాను
రాజుదెసఁ బ్రసన్నుం డగుట దెలియునట్లుగా నుత్తరుతోడం బలికిన నమ్మహీ
వల్లభుండు సంతసిల్లి తదవసరంబునఁ బ్రవేశించి కాంచినయాబృహన్నల నాద
రించి నిజనందను నాలోకించి యిట్లనియె. 278

— విరాటుఁ డుత్తరుని సమరప్రకారం బడుగుట. —

ఉ. ద్రోణుఁడు భీష్ముఁడుం గృపుఁడు ద్రోణసుతుండును గర్ణుఁడుం బశు
త్రాణపరాయణత్వమున ³దర్పసముజ్జ్వలభంగి నుల్లస
ద్బాణపరంపరల్ గురియఁ బార్థివుఁడు వెను దన్ని చూడ న
క్షీణజవంబునం గవియుసేనకు మార్కొన నగ్గలించితే. 279

ఉ. బాసట లేదు క్రొవ్వడర బంటుతనంబునఁ దాకి తేనియుం
బాసినచోట వాయుఁ బెఱపట్టులవీరు లుదగ్రవృత్తిమై
మూసికొనంగ వత్తు రొకమోహర మమ్ముల మ్రగ్గెనేని నా
సాసల నొక్కరుండ యనునాగ్రహవృత్తి బలంబు పైఁబడున్. 280

ఆ. ఒకఁడు పరశురాము నోర్చినవాఁ డొక్క, రుండు ధనువునకు గురుండు దాన
హరువరమునఁ బుట్టి యక్షీణబలవిక్ర, మముల నొక్కఁ డొప్పుమాటు లేక.

ఉ. తక్కటివారలున్ సురుల దైత్యుల నైనను బోర గెల్చువా
రక్కురుసేన మేటిమగ లాధృతరాష్ట్రతనూజు లాజి నొ
క్కొక్కఁడ ధాత్రియంతయును నోర్వఁగఁ జాలుదు రట్టివారి నీ
వెక్కటి దాకి నొవ్వకయు నెమ్మెయి గెల్చితి నాకుఁ జెప్పుమా. 282

ఉ. గోవుల నెట్టు లాఁగితి వకుంతవిక్రముఁ డైనరాజరా
జేవిధి మానభంగమున కెల్లను నోర్చి పలాయమానుఁ డై
నీవిజయంబు సైఁచి ఘననిందకు నియ్యకొనంగఁ జాలెఁ బు

1 అని యిట్లు నృపతి పలికిన, మన; అని పలికిన విని తననె,మ్మన. 2 కారణంబున; గు
ణంబున. 3 దర్ప మెలర్పఁగ జే(ర్చి)ర్చియుల్లస.

- త్రా వెఱఁ గయ్యెడు¹ రణవిధం బఖిలం¹బు నెఱుంగఁ జెప్పుమా. 283
- చ. అనవుడు నాతఁ డిట్లనియె నక్కురుసేనల నేను గెల్వ గో
ధనమును నే మరల్ప మనదై వబలంబునఁ జేసి దేవసం
జనితుఁడు నాఁగ నర్హ మగుచందమువాఁడు మహాత్ముఁ డొక్కరుం
డని ననుఁ గాచెఁ గౌరవుల నందఱ గెల్చె మరల్చె గోవులన్. 284
- వ. అ తైఱంగు వివరించి విన్నవించెద నవధరింపుము. 285
- తే. ధూళి పెల్లుగ నెగయంగ నేల గోడి, వడఁగఁ జనుమూఁకఁ గని వడవడ వడంకి
పాటు తేరంగ నమ్మహాభాగుఁ డప్పు, డోడ కోడకు మని నన్నుఁ గూడ వచ్చి.
వ. పట్టుకొని మగుడం గొనిపోయి రథంబుపైఁ బెట్టిన నే నతనియాజ్ఞకు మిగుల
కుండితి. 287
- ఉ. కౌరవసేన గోగణముఁ గైకొని పోవ నతండు ముట్టి యం
దారసి రాజుఁ గానక యుపాంతమునం దొలఁగించి వేగ నా
తే రట దోలి యడ్డపడి తీవ్రశరంబుల నబ్బలంబుదు
ర్వారరయంబు మాన్చి పశువర్గము నిద్దెస వెల్చె నార్పుచున్. 288
- ఆ. చెదరకుండఁ బసులఁ బొదివి యించుక మేర, యిక్కడరుగుదెంచి యెలమి²మగిడి
కడచి పోవుచున్న కౌరవపతి ముట్ట, నడరినంత సేన లతనిఁ గూడె. 289
- మ. కురురాజు³ సబలంబుగాఁ గవిసిన⁴ ఘోరాహవం బయ్యె నం
దరదంబుల్ నుఱు మయ్యె నశ్వములు ను గ్గయ్యెం గరివ్రాతముల్
ధర దంతంబుల యూతగా నొఱగె నుద్యద్బాహుదృప్యద్భటో
త్కరముల్ దిట్టినయట్లు గూలెఁ గలయం దద్బాణపాతంబులన్. 290
- క. శత్రుంతపాదు లగునృప, పుత్రులుఁ బేరు గలయోధపుంగవులును ద
చ్చిత్రశరనిహతి సంగర, ⁵ధాత్రిఁ బడిరి వారి నెన్నఁ దడ వై యుండున్. 291
- తే. మొనలు దెరలినఁ గర్ణుండు ముంచి తాఁక
నమ్మహావీరుఁ డాతని⁴తమ్ముఁ జంపి
హరుల నొప్పించి సూతు నో నాడ నేసి
యంగముల బాణములు నించి యతనిఁ బఱపె. 292
- క. గురుఁడు దలపడిన నతఁ డ,చ్చెరువుగ దివ్యాస్త్ర⁵వితతిఁ జిక్కువఱిచి త
ద్వరసుతుఁడుఁ గృపుఁడుఁ దాకినఁ, దెరలిచి భీష్మనకుఁగవిసె దృఢరభసమునన్.
- మ. అతనిం దీవ్రశరంబులం బొదివి నానాస్త్రంబు లేసె⁶ నదీ
సుతుఁడుం దత్సమయంబునం ⁷గినిసి యాశూరుండు చాపంబు ద్రుం

1 బును మాకుఁ జెప్పుమా. 2 మగుడి. 3 ధాత్రిం బడి రెన్నఁ జూడఁ దడ. 4 య
నుజుఁ. 5 గదిసి.

చి తదీయాంగము నొంచినన్ వివశుఁ డై చేడ్పడ్డచో సూతుఁ¹డు

దత్తభీతిం చాలగంగఁ దోలె రథముం చత్పాణరక్షార్థి మై.

29.

క. తమతమబలములతో ని, ప్లమితభుజావీర్యులై నయారథికవరుల్

గ్రామమునఁ దలపడి యోడిన, సమరవిహారమునఁ దనివి సనక యతండున్.

మ. ధరణీనాథుఁడు దానుఁ దమ్ములును దుర్ద్రాంతోద్ధతిం గూడి మో

హర మత్సరీతభంగి నేర్చుకొని యుద్యద్విక్రమం బొప్ప బం

ధురసంరంభత నున్నఁ జూచి ²బలవద్దోస్తంభలీలాభయం

కరరేఖావలమానచాపుఁ డయి వీరకం దాఁకె నాసేనతోన్.

296

క. కౌరవపతియనుజన్ముల, దూరమునక విశిఖి³నిహతిఁ దొలఁగ జడియుచుం

జేరి వికర్ణనికరి నొక, నారసమునఁ గూల్చి కదిసి నరపతి సేసెన్.

297

తే. రాజు నొచ్చిన విఠిగిరి రథికవరులు, విభుడు దోడన తిరిగె నవ్వీరుఁ డపుడు

దోలి యాచిక్కుమూఁకలతోడఁ గూడ, నతని దవ్వుల నడవికి నడిచి మగిడె.

వ. ఇది యమహాపురుషుడేసినవిధం బనిన విని యచ్చేరు వంది విరాటుండు.299

౮. ఆతఁ డెవ్వఁడొక్కొక్క యష్టహాత్తునిఁ గనుం, గొనఁగఁ గౌఁగిలింప వినయ మొప్పు

సర్వపాద్యవిధుల సర్వంప భక్తిసం,యుక్తి నెపుడుఁ గొలిచి యుండ వలయు.

క. ఎచ్చోట నున్నవాఁడతఁ, డిచ్చోటికి నేల రాఁడొ యిప్పు డనుడుఁ దా

సచ్చట సంతర్హి తుడై, యిచ్చు జనియె దోచు నేటియెల్లిటిలోనన్. 301

301

ఉ. దేవకుమా^{ర్}కుండ యగుఁ దేజముచందము సూడ నాతఁ డి

గోవులఁ గ్రమ్మఱించుటకుఁ గూడినయంతియ కాదు నాకు సం

భావన సేయువత్సలతభంగులఁ దా మనవంశ మంతయుం

గావను బ్రోవనుం దలచు గల్గుట ద్వైముసేసె నెంతయున్.

302

ప. అనిచెప్పి యుత్తరుం డతనిం బ్రమోదాయ త్తచిత్తుం జేసె నట్టి నమయంబునఁ

శాంతేయగ్రజుండు ముఖప్రాంతంబు పైచీరచేటంగునం బొదివికొని ధనంజ

యునిఁ జక్కఁ జూడక యుండె విరాటుండు గిరీతిపరాక్రమంబు గ్రమంబున

నిట్లు దనతనయునివలన వినియునుం దెలియక యెప్పటినుం నకత్రబుద్ధితోడన

సంభావించి పోవం బనిచిన బృహన్నలయును జతురంబుగాఁ బలికి తిదియ

తెలుగు ధర్మనందనునకు నింతకు మిక్కిలి యెఱింగింప కుండునది యని వె రా

టితో నల్ల న చెప్పుచుం జనియె నజ్జననాయకుండును గంకునిం బొమ్మని యుచిత

పరివారవృత్తుం డయి భూమింజయు నంతిపురంబునకుం దోడ్కొని యరిగి

సు దోష్టానందర్థననమాచరణంబు నడపి యతం డడుగు ద్విగ ర్పతి నోర్చిన

తేజం గెఱింగించె నట నరుండు నాట్యశాలకుం బోయి.

303

1 దుద్ధతఘ్నిం.   2 ప్రచల.   3 తతులః; పంక్తిః.   4 (నరిగ)...దోలఃబడి(దోడు
డి)...దవ్వుదవ్వుల నతనినిఁ దగిలి మగిఁ(గు)డె.   5 రుఁ ధాతఁ డగుఁ.

—|| అర్జునుఁ డుత్తరకు బొమ్మపొత్తికలుగా గురువీరులశిరోఁబరంబు లిచ్చుట. ||—

తే. చెలులు దానును నుత్తర యెలమిఁ దన్నుఁ
గాంచుట¹యుఁ బ్రీతి యెసలార గారవించి
బొమ్మపొత్తిక లడిగితి కొమ్మ యింద
మనుచు నిచ్చెఁ దాఁ దెచ్చినయంబరములు.

304

వ. ఇవ్విధంబునఁ గృతకృత్యుం డయి యథాపూర్వంబుగా మజ్జనభోజనంబులు
సలిపి ధర్మతనయునివాసంబునం దేకాంతస్థలంబునఁ దా రేవురును చాప్రది
యును గూడఁబడునట్టితెఱంగు సంఘటించి సమాగమసముచితప్రకారంబు
నడపి గోగణనివర్తనంబును రణప్రవర్తనంబును నన్యోన్యవిదితం బైనయనంత
రంబ యగ్రజు నుద్దేశించి బీభత్సండు భీమసేనున కిట్లనియె.

305

క. మొగ మొప్పదు నాదెస నీ, జగతీనాథునకు నే విచారించియునుం
దగ దీనికిఁ గారణ మిది, యగు నని యేర్పలుప నేర² నయ్యెడ నెట్లున్.

306

వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుం డతని కిట్లనియె.

307

క. ఒం డేమియు లేదు విరా,³టుం డాత్మతనూజుఁ బొగడుడును దుర్దమదో
ర్దండత గల్గుబృహన్నల, యుండఁ గొఱత యేమి పగఱ నోర్చుట కంటిన్.

ఆ. అనినఁ బేడి⁴ బొగడె దని యవివేకి యై, కోప మడర సారె గొని యతండు
వ్రేసె నెత్తు రపుడు వెడలఁ బోయినఁ జీరఁ, గప్పికొంటి నీవు గాన కుండ.

క. అని చెప్పి గంటి సూపిన, ననిలతనూభవుఁడు గనలి యాదుష్టాత్తుం
దనయాదిబంధుయుతముగ, ననిచెద జముప్రోలి కనియె నంగము వొంగన్.

వ. కిరీటియుం గోపించి.

311

క. తనకొలఁది యెఱుంగనియి, మ్మనుజాధము నిపుడ పట్టి మర్దింపక త
క్కినఁ గాదు వీనిరాజ్యము, నిను నంతయుఁ జేరుఁ గా కనియె ధర్మజుతోన్.

చ. అనవుడు నాతఁ డిట్లు లను నక్కట యింతకు ముంద రేమియున్
మనల నెఱుంగఁ డవ్విభునిమాటునఁ బూనిక దీర్చికొంటి మా
తని కొక్కయెగ్గు సేత యుచితంబె యెఱింగెడునట్లు గాఁగఁ బో
యినఁ గనియున్ దురుద్ధతి వహించినఁ జూతముగాక పిమ్మటన్.

313

వ. అని పలికి వారల⁵ కందు మాన్పి యిది యట్ల కాక యొండు దగునే యనుచుఁ
దక్కినవారిదెసయుం గనుంగొనిన నెల్లవారు నుపశమించిరి తదనంతరంబ తమ్ము
నెఱింగించు తెఱంగు దలపోసి తారందఱు విరాటుకొలువుకూటంబునకుం బోయి
బయలుమెఱసి యుండువారుగా నిశ్చయించి యారాత్రి గడపి వేగుటయుం

1 యను బ్రయంబున.

2 నయ్యెడ.

3 టుండు దనతనూజుఁ.

4 బొగడి తని.

5 కీడు...మదోద్ధతి వహిం.

6 కుందు.

గృతస్నాను లయి పాండుసూనులు సమయవిహితాచారంబులు నడపి యుచిత ప్రకారంబున.

314

క. తెలుపు లగుచీరలను బూఁతలఁ బువ్వుల నొప్పి రాజతనయానుగుణో జ్జ్వలమాననీయవేషము, లలవడఁ గూడుకొని నగరి కరిగిరి ప్రీతిన్.

315

క. చని ధర్మసుతుఁడు సింహఁ, సనమున భీమాదు లాత్మసముచితరుచిరా సనముల సభాస్థలిం గయి,కొని పంచాగ్నులునుబోలెఁ గూర్చున్నంతన్.

316

తే. వేడ్కఁ దొడి పూసి కట్టి యవ్విరటుఁడు త్త,రుండుదోఁ జను దేరఁగొల్పుండుబుద్ధి నచటి కేతెంచి కని విస్తయంబు¹నొంది,యెల్లిదంబుగఁ దలఁచుచు నిట్టులనియె.

క. ఇది యేమి కంక నీ పు,న్నదవృత్తిని శంక దక్కి నాగద్దియపైఁ బదిలంబుగఁ గూర్చుండితి, వదియును గా కిపుడు డిగ వహంకారమునన్.

318

వ. అనిన విని మందహాసంబు నేసి సంక్రందననందనుం డతని కిట్లనియె.

319

సీ. నడదివియలు నేసె నగరికి మాణిక్య, మకుటముల్ పూనినమనుజపతులఁ దగునాజ్ఞా³సూయాణముగ నొనరించె మం,చిగ నేలనాలుగుసెఱఁగులకును బ్రీతార్థిజనుల సచేతనత్యాగధ్వ, జములుగా నన్ని దేశములఁ బఱపె దిక్కు లన్నింటను దెలు పారుపూత గా,వించె నుజ్జ్వలయశోవిభ్రమంబు

తే. రాజసూయాధ్వరప్రవర్తకుఁడు నిత్య, సత్యభాషామహావ్రతశాలి పాండు రాజదుగ్ధపయోనిధిరాజు ధర్మ,రాజు సుమ్ము మత్స్యావనీరమణ యితఁడు.

ఉ. ఈతఁ డజాతశత్రుఁడు మహిం దగ దిగ్విజయంబు నేసె ⁴వి ద్యాతిశయాద్ధి వాసపుమహాసన మైనను నెక్క నర్హుఁ డు ద్యోతితమూర్తి గౌరవకులోద్భవాఁ డార్యనికాయసంతత ఖ్యాతచరిత్రుఁ డీచిఱుతగద్దియకుం దగఁడే నరేశ్వరా.

321

—|| అర్జునుఁడు విరాటునకుఁ ద మ్మెఱింగించుట. ||—

వ. అనిన విని యతండు విస్తయసంశయంబులు మనంబునం బెనంగొన నితండు ధర్మతనయుండయేని భీమార్జుననకులసహదేవులుం బాంచాలియు ⁵నేరి యని యడిగినఁ గవ్వడి యిట్లనియె.

322

చ. వలలుఁ డనంగ నీనగరవంటలవాఁ డయి నిల్చి వేడ్కకుం బులిఁ గరిఁ గేసరిం దొడరి పోరఁగఁ బంచినఁ బోరు జెట్టిమ ల్లుల విఱుచుం గడంగి ప్రబలుం డనఁగాఁ జరియించు చుండు వి చ్చలవిడి భీముఁ డీతఁ డవిషహ్యాపరాక్రమదుర్దముం డనిన్.

323

1 దోఁప. 2 మాగద్దియ. 3 చెల్లించె ధ ర్మ కనిరతి మ,చ్చిగ...చెఱఁగులందు...దేశ ముల నిలిపె దిక్కుల నన్నింట...పాండురాజవంశపయోనిధిరాజు.....,పంశజలనిధి పూర్ణజ్ఞ వా త్మకుండు, రాజవరుఁడు మత్స్య. 4 వీర్యాతిశయా...సమ్మతఖ్యాత. 5 నేరి.

- తే. బకమహాసురు ¹నిర్జించి బ్రాహ్మణులకుఁ
 బ్రీతిఁ గావించెఁ గిమ్మిరువే రడంచి
 వనము నిష్కంటకముసేసె ఘను హిడింబుఁ
 గూల్చి యాతనిచెలియలిఁ గొనియె నితఁడు. 324
- క. నీమెచ్చువారువంబులఁ, దా ²మచ్చిగ నరయు నిత్యతాత్పర్యమునన్
 దామగ్రంథి యనఁగ నొక, నామము ధరియించె నితఁడు నకులుం డధిపా. 325
- క. శత్రునృపకాలకూటము, మిత్రామృతవృష్టి బుధసమీహిత ³సిద్ధి
 తేత్రము సజ్జనసంస్తుతి, పాత్ర మితఁడు మాద్రితొలుతపట్టి నరేంద్రా. 326
- క. నీపాలికి వచ్చి నిఖిల, గోపాలకముఖ్యవృత్తిఁ గొలువు వడసి తం
 త్రీపాలుఁ డనఁగ మత్స్య, త్తోపాలక మెలఁగు వీఁడె సహదేవుండున్. 327
- క. సుకుమారమానసుఁడు గొం,తికిఁ ⁴బ్రాణము ప్రాణ మితఁడు తేజోగణ్యుం
 డకుటిలుఁడు రాజనీతి, ప్రకారసంవేది వంశపావనుఁడు నృపా. 328
- వ. అని యిట్లు ధర్మజభీమనకులసహదేవులం గ్రమంబునం జూపి చెప్పి మఱియు
 నిట్లనియె. 329
- క. విను సైరంధ్రీవేషం,బున మాలిని యనఁగఁ బరఁగి పూతచరిత్రం
 బునఁ గేకయభూవరనం, డనకడ మెలఁగునతి ద్రుపదతనయ ⁵మహీశా. 330
- క. ఆచపలాక్షికిఁగా మన, ⁶కీచకు లందఱను రాత్రి గీటడఁచె రహ
 స్యోచితవిధమున గంధ, ర్వాచరణముపేర భీముఁ డతిభీమముగాన్. 331
- || విరాటునకు భీముఁ డర్జును నెఱింగించుట. ||-
- వ. అనియె నప్పుడు వృకోదరుండు. 332
- సీ. పండరూపమునఁ బ్రచ్ఛన్నుఁడై వచ్చి క,న్నియలకు నెల్లను నృత్తగీత
 వాద్యనైపుణ మనవద్యశితౌవిధి, నలవరించుచు బృహన్నల యనంగఁ
 బరఁగునీతండు బీభత్సుండు సుష్టుని, చూపి యమృతస్వరాజునకుఁ జెప్పి
 వెండియుఁ బలుకు నాఖండలు నోడించి, ఖాండవ మేర్చె నాతండు దన్ను
- తే. గారవించిన నెక్కటి కాలకేయ, వర్గములఁ బరిమార్చె నివాతకవచ [డు.
 సంఘముల నోర్చె గంధర్వసమితిగెలిచి, ధార్తరాష్ట్రాగ్రజునిచెఱఁదలిగె నితఁ
- వ. అనిన విని యద్భుతరసాక్రాంతం బగునంతరంగంబునం గలుగుసం దేహవేశంబు
 వినయసంభ్రమంబుల నిగుడ నీ కునికింజేసి చిక్కువడి యున్ననిజజనకునకు
 నర్జునుం జూపి యుత్తరుం డిట్లనియె. 334
- తే. ఈతఁ డింతకు మీకుఁ ద న్నెఱుంగఁ జెప్ప

¹ మర్దించి...బ్రయము గావించి. ² మెచ్చుగ. ³ సిద్ధి; బుద్ధి. ⁴ బ్రాణం బితఁడు
 బుగుల; బ్రాణము దలఁప నితఁడు...డకుటిల మతి నృప నీతి,...డధిపా. ⁵ నృపాలా. ⁶ కీచ
 తతిఁ బట్టి. ⁷ రాష్ట్రాని విడిపించెఁ దగ నితండు.

వలవ దని నియమించినఁ దెలియఁ బలుక

నలికి యొక దేవసన్నిభుం డంటిఁ గాని

నిన్న సంతయుఁ దాఁ గదా నిర్వహించె.

335

చ. ఒకరుఁడ తాను భీతి వెగ ¹డొందెడు రెండవనన్ను నెట్టకే
లకుఁ దగఁ దేర్చునప్పుడు బలంబులతోఁ గురురాజు సూడ దా
నికి మదిశంకలేమి మహానీయపరాక్రముఁ డైనయీకిరీ
టికిఁ జనుఁ గాక యివ్విధము డెప్పుర మన్యుల కోర్వ వచ్చునే.

336

చ. తము నెఱిగించి యల్ల నుచితప్రియభాషల నన్ను సూతకృ
త్యమునకుఁ జొన్న నేను బ్రమదంబున ²నప్పటి కియ్యకొంటి లో
కముసమరంబులట్ల యని కయ్యముతీవ్రతకుం దగంగ ర
ధ్యములఁ జరింపఁ జేత భర మై తుదిఁ బల్కఱు నోహటించితిన్.

337

క. మొగ మోడఁ డితఁడు గౌరవ, జగతీశుఁడు విఠిగినపుడు జవమున వెనుకం
దగిలి యిది జూద మాడఁగ, నగునెడగా దఱుమ వలయు ననియె నతనితోన్.

ఆ. అనిన ⁴నతఁడు వెఱపు నత్యాదరంబును, సంతసంబు మానసమున బెరయ
నవయవముల సంభ్రమావేశ మేర్పడ, గౌరవమున విజయుఁ గొంగిలించె. 339

క. వినయంబు మిగులఁ గుంతీ, తనయాగ్రజుపాదపీఠతలమున ఫాలం
బును బొందఁ జాగి మొక్కియ, తనికొంగిలి వడసె సమ్మదము దళుకొత్తన్.

ఆ. ప్రీతి ⁵నలుమడింప భీమునిఁ గవల నా, లింగనంబునేసి యంగకములఁ
బులక లెగయఁ గేలు దల మోడ్చి ధర్మజు, నానసమున దృష్టి యడర నిలిపె.

ఉ. అత్తటి లేచి వచ్చి తనయన్నలఁ దమ్ములఁ గానిపించె న
య్యత్తరు నర్జునుండు ⁶దగ వొందఁగ నప్పుడ పిల్వఁ బంచె మా
తోన్వితముఁ డార్యమిత్త్రసచివోత్కరసోదరవర్గపుత్రు
దాత్తభటాదియోగ్యుల ముదంబునఁ బొండవదర్శనార్థ మై.

342

వ. ఇట్లు సమస్తజనసమేతంబుగా ధర్మ తనయ సేవాతత్పరుం డై తదనుమతి నముచిత
రుచిరాసనంబున నుండి విరాటుం డంతఃపురవర్తులం బిలిచి యంతయు సుదేష్ట
కేఱింగింపం బనిచి పాంచాలిం దగిన తెఱంగున గౌరవించునట్లు గావించె నట్టి
యెడ ధనంజయుం డతని కిట్లనియె.

343

తే. చాల దుస్తర మైనయజ్ఞాతవాస, వత్సరంబు భవద్గర్భవాసగు ప్తి
వలనఁ గడపితి మతిసుఖావాప్తచిత్త, వృత్తి నేము నిర్భయుల మై విందులట్ల.

వ. అనిన విని విరాటుం డతని కిట్లనియె.

345

1 డొందఁగ రెండవయేను ; డొందెడు రెండవ నేను...ననుఁ దేర్చు...మది లెక్కలేమి
(శంకలేక)...కిరీటికి చనుఁ. 2 నప్పని. 3 పతి...దరుగు మనియె నాతనితోడన్. 4 విరటుఁ
డపుడు న. 5 యిసుమడింప...దృష్టు లడర. 6 నలు వొప్పుగ.

- ఉ. ఏనన వేట యొక్కఁడనె యిట్లనఁగాఁ దగునయ్య యిమ్మెయిం
గానన దేశవాసములఁ గాఁటియ కోర్చి యడంగి యుండి మీ
పూనిక దీర్చి మీ రెలమిఁ బొందుట యెల్లను బుణ్యదేవతా
నూనదయాసమృద్ధి వను నొందుట గాదె సురేంద్రనందనా. 346
5. అని పలికి ధర్మనందనుం జూచి. 347
- చ. ధరణియుఁ బట్టణంబు హయదంతిరథంబులు గోవులు భటో
త్కరము నమాత్యవర్గమును గాఁ గలరాజ్య మితండ యేలు ని
ర్భర¹మున నేనుఁ బుత్రులును బంధులుఁ దమ్ములుఁ గొల్చి యుండెదం
గరిపురి కెత్తునట్టిపని గల్గిన నోపినయంత నేసెదన్. 348
5. అన విని యుత్తరుండు దగ నజ్ఞనపాలకుతోడ నిట్లను
న్నన కొకరాజ్యముం గలదె నన్నును నిన్నును నిన్న మొన్న వీ
రనితరసాధ్యశత్రువిజయంబునఁ గాచినయప్పు గల్గఁ జే
సినయది దక్క దాని మఱి సెప్పఁగ నేటికి నింతవంతగన్. 349
6. ²అది సిద్ధం బట్ల చెల్లుం గాక యించుకవిశేషంబు గలదు వినుము. 350
5. సవినయవృత్తిఁ గొల్ప మిట చన్నదినంబుల వీరు నీలు పైఁ
గవిసిననిప్పులట్ల యధికం బగు తేజము ³దోచ కున్ని న
ట్టివిధముసౌపరాధతను డెందము లూటఁ బొంది యుండ నే
రవు మన కట్లు గాన తగఁ బ్రార్థన నేయుట యుక్త మిత్తఱిన్. 351
- అదియునుం గాక. 352
- ధనవర్గంబులు వీ రిచ్చినయవి యట్లగుట వేడ్క నేయవు తగ నూ
తన మగుకానిక యీవల, యను వే తోడ్డేరఁ బనుపు ముత్తరఁ బ్రీతిన్. 353
- అనిన విని మత్స్యమహీవల్లభుండు మనం బలర మంత్రులమొగంబు సూచి
కుమారిక నలంకరించుకొని తెం డని నియోగించిన వారును ప్రియంబునం
జని తత్కార్యశ్రవణసంప్రీత యగుసుదేష్టయనుమతం⁴బున. 354
- పదనికి రాఁ బులు గడిగిన, మదనాస్త్రమురేఖ గలిగి మానినిమెయి సె
న్నొదవఁ గయిసేసి రప్పుడు, ముదితాజనములు ప్రమోదమున లలితముగన్.
- ⇒ విరాటునిమంతు లుత్తరను బాండవులయొద్దకుఁ దోడ్తెచ్చుట. ⇐
- ఇట్లు శృంగారంబు సేసినయమ్ముద్దియకు ముక్తాఫలప్రాలంబమాలికలతోడిగొడు
గులు వట్టించి యత్యాదరంబున నయ్యమాత్యులు దోడ్డేర ధారాధరనికర
మనోహర యగుపర్జన్యలక్ష్మీయుంబోలె వచ్చు చున్నం గని విరాటుం డెదురు
వోయి పురోహితులును బంధుజనంబులుం దానునుం బొదివికొని పాండవా

1 తను...బంధులు నిప్పుడు (నుం దగఁ)...దీర్చెదన్. 2 ఇది...దవధరింపుము. 3 దాచి
నిన్ని నిట్టి. 4 బు నొందిన.

- గ్రజునగ్రభాగంబునకుం దెచ్చి యచ్చెలువ నిలిపి సపరివారంబుగా దండ
ప్రణామంబు సేసి చేతులు మొగిడ్చి యిట్లనియె. 356
- క. ఎఱుంగమి ¹చీకటి నీపె, ద్దఱికంబు దలంప నేమితప్పు గలిగినన్
మఱచి దయఁ జూడు మిట్లం, దఱు నీకుం బనులు సేయఁ దగుదురు వీరల్. 358
- వ. ²అని నిజానుజతనూజులం జూపి మఱియును. 359
- క. ఇమ్ముద్దియ యర్జునునకు, నిమ్మిపని బంధుజనుల కిందఱకుఁ గడున్
సమ్మత మెల్లప్రజకు నే, నిమ్మెయి ³నినుఁ జేరి బ్రదుకు టిష్టం బధిపా. 359
- క. అని పలికిన విని కుంతీ, తనయాగ్రజుఁ డింద్రసుతువదన మాలోకిం
చిన నాతఁ డిట్లు లను న, మ్మనుజేంద్రుఁడు వినుచు నుండ మత్స్యధిపుతోన్.
క. ఈకన్నియఁ గోడలిఁగాఁ, గైకొనియెదఁ గాని యిది దగ ⁴దుచితవృత్తిన్
నాకడన యబల మెలఁగుట, లోకము శంకించు నన్ను లోలాత్తునిఁగాన్. 361
- వ. అదియునుంగాక నృత్తగీతాదులయెడ నిక్కోమలికి గురుండ నైననాకు నివ్వి
ధంబు ధర్మంబు గాదు గావున. 362
- మ. హరిమేనల్లుఁడు బాహువీర్యపటుశౌర్యస్ఫూర్తి త్రైలోక్యసుం
దరుఁ డాచారపవిత్రుఁ డంచితకళాదత్తుం డుదారుండు గా
తరసంరక్షకుఁ డార్యసమ్మతుఁడు విద్యావైభవోల్లాసి య
త్యురు తేజుండు వరించుఁగాక యభిమన్యుం డీసరోజాననన్. 363
- వ. అనిన విని మత్స్యమహీకాంతుం డత్యంతసంతృప్తాంతరంగుం డై. 364
- తే. అర్జునునివియ్య మనియెడునంతకంటె, గడవఁ బెంపు నా కెయ్యది కార్యనిశ్చ
యంబు ధర్మతనూభవుం డానతిచ్చు,వాఁడు మనమెల్లఁ గావించువారమదియు.
- ఆ. ⁵అనుడు నతనికిట్లు లనుఁ బాండవాగ్రజుం, డింద్రతనయుఁ డుచిత మెఱిఁగి పలికె
నిట్లు సేయువార మిప్పుడు సుట్టల, కెల్లఁ జెప్పి పుచ్చుఁ డీశుభంబు. 366
- వ. అని నిశ్చయించి పలికిన విరాటుండును గౌరవాన్వయసంబంధంబున మాత్స్య
వంశంబు పావనం బయ్యె నని పలుకుచు ధర్మజభీమార్జుననకులసహదేవులకుఁ
గ్రమంబున నుత్తరఁ బ్రణామంబు సేయించిన వారు దీవించి యంతఃపుర
గమనంబునకు ననుజ్ఞ సేయ నచ్చెట్లువ నెచ్చెలులుం దానును దత్సమయసము
చితపరివారపరివృత యై యరిగినయనంతరంబ మహూర్తికుల రావించి లగ్న
నిరూపణంబు సేసి యాదవపాంచాలాదిబంధుజనంబుల నెల్లఁ బెండ్లికిం బిలువ
రెండుదెఱంగులవారును గాలరులం బనిచి రజాతశత్రుండును విరటు గారవించి
తా రతనిపాల నజ్ఞాతవాసంబు సుఖవృత్తి నడపికొనుట వాక్రుచ్చి పలికి యతని

1 నిం కిట నీ పె, ద్దఱికంబుఁ దలంచి యేమిదప్పు...మి ట్లం, దఱుమును నీపనుపు సేయఁ దగుదుము తలఁపన్. 2 అని నిజతనూజం జూపి యిట్లనియె ; అని పలికి యక్కన్నియం జూపి మఱియును. 3 మిముఁ. 4 దు శిష్యగతిన్ ; దు శిశువృత్తిన్. 5 అనిన.

గుణంబులు గొనియాడి నీవు మాకు వాసుదేవునట్ల కాక సామాన్యబంధుం
డవే యని సంభావించి వినయసంభృతుం డగునతనిం దిగిచి పునఃపునరాలింగ
నంబు సేసిన నతండును ససంభ్రమపరిజననముపనీయమానంబు లగునానా
విధోపకరణంబులం గాంతేయులకు వివిధోపచారంబు లాచరించి మహర్హ
మజ్జనభోజనంబులు నడపె నంత నక్కడ దుర్యోధనుండు నిజపురంబునకుం జని
చని నడుమ విడిసినయెడం గర్ణశకునిదుర్మంత్రంబువట్టి గాంగేయునివచనంబు
లప్రమాణంబులు సేసి ధర్మతనయుం డసత్యంబున కియ్యకొనమి యెఱింగి
యాతనిపాలికి దూతం బుత్తేంచిన వాఁడు నేతేంచి కాంచి యిట్లనియె. 367

తే. ¹వాలి యజ్ఞాతవాసనంవత్సరంబు, నిండ కుండంగ మున్న పార్థుండు బయలు
మెఱసి సమయంబు దప్పె నీ వెఱిగి దీని, కేది దగు నది సేయుము మేదిసీశ.

4. అని పునర్వనవాసకరణంబు దోష నాడిన నవ్వి యధిష్ఠితసత్యవ్రతుం డయిన
యధిష్ఠిరుం డతని కిట్లనియె. 369

5. నిండె సమయాబ్దములు నిం, కొం డన లే దిపుడ చని సుయోధనుతో భీ
ష్ముండును గురుఁడును వినఁగా, ²నిండె ననుము నిండె నిండె నిక్కంబునకున్.

6. అని తగఁ జెప్పి పుచ్చఁ జని యాతఁడు దప్పక చెప్పె నంతయున్
విని ధృతరాష్ట్రసూనుఁడు వివేకవిహీనత నాఁటిరాత్రి కొ
ల్వన గురుభీష్మకర్ణకృపులుం దనతమ్ములు నుండ ధర్మనం
దనునకు దూతఁ బుచ్చినవిధంబు ప్రకాశము సేయ కిట్లనున్. 371

7. మనము మోసపోయి యనిమిషపతిసూతి, తోడఁ బొడిచితిమి యదోషవృత్తి
నతఁడు సమయకాల మంతయుఁ గడచిన, వచ్చెనో యెఱుంగవలయు నిజము.

8. అనిన విని యేటిమాటలు, వినువారలు నగరె యేను వివ్వచ్చుఁడు వ
చ్చినయపుడ తెలుపనే వల, దనుమానము సమయకాల మట మును కడచెన్.

9. అనవుడు భీష్మునిపలుకులు, విని యందఱు సమ్మతించి ³వెరవిడియే ఫ
ల్గునుఁ డనిరి పతియుఁ బురికిం, జనియెను మఱునాఁడు విరళసైన్యంబులతోన్.

⇒ శ్రీకృష్ణుఁడు బలదేవాదులతోఁ బాండవులఁ జూడ వచ్చుట. ⇐

10. ఇవిధంబునం బ్రకాశులై పాండునందనులు శమివృక్షనిక్షిప్తనమస్తసాధ
నంబులుఁ బూజాపూర్వకంబుగాఁ దెచ్చికొని యుపప్లావ్యంబున వసియించి
మత్స్యమహీనాథుండు పంపు సేయం బెంపు మిగిలి పౌరజానపద (సమానీత)
నానావిధోపహారంబులు గైకొనుచు బహురత్నంబులకు భాజనంబులై మహా
నీయవిభూతి శోభిల్లుచున్నంత వాసుదేవుండు బలభద్రపురస్సరంబుగా సాత్యకి
సమేతుం డై సుభద్రాభిమన్యులం దోడ్కొని కృతవర్తయుఁ బ్రద్యుమ్నుండును

1 సాగి...వత్సరదినములు, నిండ కుండంగఁ బార్థుండు నిన్న బయలు. 2 నిండె ననుము నిండె నిక్కం. 3 వీఁటిఁడి.

సాంబుండును యుయుధానుండును రుక్మండును సక్రూరుండును నింద్రసేనాది
పాండవసారథులును రథారూఢులై కొల్చి రా మణియు సనేకయాదవకుమా
రులును గరితురగస్యందననిబిడంబు లగుబలంబులతోడ నిరుగెలంకుల నడవం
జనుదెంచి.

375

తే. భవ్యవిభవంబుతో నుపప్లావ్యపురము, సొచ్చిసంభ్రమమునఁ బాండుసుతులుదనకు
నెదురు వచ్చిన నాహ్లాద మెసకమెసఁగఁ, దత్సమాగమయోగ్య¹విధంబు నడపె.

వ. బలదేవప్రముఖులకును దదీయసందర్శనసముచితసమాచారంబు లొనర్చి సుభ
ద్రాభిమన్యులం బాంచాలిపాలికిం గొనిపోవ నభ్యంతరజనంబుల నియోగించి.

క. లలిత²మణిమయవిభూషణ, ములు రుచిరాంబరములును బ్రమోద మెదల ని
ట్టలముగ హరి గుంతీపు, త్రుల కెల్లను నిచ్చి పిదప ద్రోవది కిచ్చెన్. 378

వ. ఇట్లు గట్ట నిచ్చి వేలువేలు రథకరితురగదాసదాసీజనంబుల నొసంగి పద్మనా
భుండు పాండవులుం దానునుం గలసి సంతసంబున నలరారు చుండె దదనం
తరంబ.

379

సీ. ద్రుపదభూవిభుండు పుత్రులుఁ దానుఁ జతురంగ, బలములతో వచ్చిపాండుసుతులఁ
గాంచి వారలు దన్నుఁ గరము సంప్రీతిమై, గారవింపఁగ నుండె గాశిరాజు
శై బ్యుండుఁ బదపడి సైన్యసమేతు లై, చనుదెంచి ధర్మనందనునిచేయు
సత్కారముల గాఢసమ్మదంబునఁ బొంది, రవ్వెరాటుండును నంతవట్టు

తే. వారలకుఁ దత్తదుచితప్రకారములఁ బ్రి
యంబుఁ దలకొన సంవిధానంబు సేసె
మణియు బహుదేశములబంధుమాన్యమిత్త
వర్గములు వేడ్కఁ బెండ్లికి వచ్చెఁ గలయ.

380

వ. ఇవిధంబున రెండుదెఱంగులచుట్టంబులు నై నభూపతులు దమతమవిభవంబు
లు మెఱసి వచ్చి యుండ విరాటుండు పురంబున నుత్సవంబు సాటించిన. 381

క. ⁴కలువడములు మణితోరణ, ములుఁ గట్టిరి క్రముక కాండమోచాస్తంభం
బులు నాటిరి కుంకుమమునఁ, గలయ నలికి మ్రుగ్గు లిడిరి కర్పూరమునన్.

క. వివిధాలంకరణంబుల, నవకాంతి వహించి పట్టణంబు వివాహో
త్సవమాధవలక్ష్మీకి లలి, తవనం బై యెలమికలిమితావల మయ్యెన్. 383

ఉ. తాను సుదేష్ణయు⁵ సుతులుఁ దమ్ములు బంధులు గంధమాల్యనా
నానవరత్నభూషణమనఁప్రియమాంగలికప్రసాధనా

నూనవిభూతి మత్స్యవిభుఁ డుజ్జ్వలలీల వహించి భూమిదే

⁵వానయనాదికృత్యపరు లై నజనంబుల గారవించుచున్.

384

1 వర్తనము. 2 ము లగుమణిభూషణ, ... బ్రమోదం బెద నిట్టల... ద్రుపదజ కి. 3 తుం డె.

4 కలువడఁగులు... మోచాస్కంధం, 5 వాసునయాధి.

వ. గరువంపుసంభ్రమంబులతోడ నిజమందిరంబునందు.

385

సీ. ¹అమలరత్నప్రదీపావలి మెఱుఁ గిడఁ, బనిచి మణిస్తంభపంక్తిఁ గ్రొత్త
జగి దళు కొత్తునట్లుగఁ దొడయించి వి,చిత్రవితానముల్ సెలుపు మిగులఁ
గట్టించి నూత్నముక్తాదామములతోడఁ, గునుమమాలిక లెడ గ్రుచ్చి వ్రేలఁ
గీలింప నియమించి కేవలమంగళ, భూరుహపల్లవతోరణములు

తే. సంఘటింప నియోగించి చందనమునఁ, బరిణయాగార మలుకంగఁ బాణి యాణి
గలుగుముత్తయముల మ్రుగ్గుగా నొనర్పఁ, జతురపుణ్యాంగనాజనతతిఁ బొనర్చె.

క. వైదికతాకికవిధినం, పాదితవివిధార్హ వస్తుభరితత్వమునన్
వేదిక పాలు పగునట్లుగ, మోదమునఁ బురోహితుండు మునుకొని చేయన్.

క. ఉత్తర నలంకరింప ను, దాత్తాభరణాదివస్తుతతి యొసఁగి నరేం
ద్రోత్తముఁడు నేర్పు గలచెలి, కత్తియలం ²బుచ్చెఁ బ్రీతి గడలుకొనంగన్. 388

—|| అభిమన్యుని వివాహమహోత్సవము. ||—

5. ఇట్లు వైవాహికవర్తనసంవిధానసావధానం డగుమత్స్యమహీనాథుండు మా
హూర్తికాదిశిష్టజనులు పరివేష్టింప నుండి లగ్నం బొసన్నం బగుచు వచ్చె
నని ధర్మతనయున కెఱింగింపం బనిచిన నతండు ననుజతనుజసహితంబుగా నలం
కృతుం డై వివిధప్రసాదనశోభితు లగుసమస్తబంధుజనంబులం గూర్చికొని
యభిమన్యునకు శృంగారంబు సేయించి భద్రగజారూఢుం జేసికొని యేనుం
గులం బేరు గలవారువంబులను ³మట్టపుదట్టంబు సేసికొని మణిగణంబులు
నంబరనికరంబులుఁ బుష్పపుంజంబులు ఫలప్రచయంబులు లోనుగాఁ గలయో
గ్యవస్తువుల విస్తరిల్లినక్రంత నడవ మంగళతూర్యనాదంబులు విప్రాశీర్వాదం
బులు మాగధగానంబులు వందిజనవాక్యసంతానంబులుఁ జెలంగ వాసుదేవపు
రస్సరంబుగా విరాటుమందిరంబున కేతెంచి శంఖజయఘంటాపణవాదినిక్వణం
బులతోడ నెదుర్కొని చల్లుసేసలు గైకొనుచుం జొర్రైచిన. 389

విరటుఁడు సంభ్రమమును నా,దరమును భక్తియును నాత్మఁ దలకొనఁ బూజా
పరుఁ డై సమయసముచితా, చరణంబులు నిర్వహించె సమ్మదలీలన్. 390

6. విహితపరిపాటితో విప్రవృద్ధజనులు, పుణ్యకర్త పరంపరఁ బూని నడవ
⁴నర్ధిఁ గృష్ణయుధిష్ఠిరపార్థమత్స్య, వరులు దెరయొద్ద నవ్వధూవరుల నిలిపి.
సాంవత్సరికదత్తకాలకళావిశేషంబులమంగళతూర్యంబులు సెలంగ నత్తైర
యెత్తించిన. 392

వీనులఁ దియ్య మెక్క మును ⁵విన్నిఁ బరస్పరరాగవృత్తి లో
నూనినఁ జూచు వేడుకల నువ్విళ్లు లూరెడునెమ్మనంబు ల

1 ఆతుల. 2 బనిచె. 3 మట్టంపువస్తువులు విస్తరిల్ల బుణ్యాంగనాజనంబులు క్రంత
ప. 4 పరఁగఁ. 5 విన్నవిధంబులఁ జిత్తవృత్తి లో.

చో నొకయింతసేపు నెడసొచ్చుట కోర్వక యుండ నున్నయ
మ్మానినియుం గుమారుడును మారవికారము లంకురింపఁగన్.

393

వ. అన్యోన్యవలోకనంబు సేయునప్పుడు.

394

సీ. వరుచూడ్కి ముద్దయవదనంబుపైఁబాటి, తివుటమై నునుఁగాంతితిపు గోలు
సుందరీరత్నంబుచూపు మనోరము, నడుగులయొప్పుపై నల్ల నడరుఁ
బతివిలోకనములు పడఁతుకమైఁదీవఁ, గలయంగఁ బలుమఱు మెలఁగు చుండు
జెలఁదికటాక్షముల్ విభునిపైఁ గ్రమమున, నెగసి మోమునఁ జోకి మగిడివచ్చు
తే. నొండొరువులలేజెమటల నూని¹వ్రేఁగు, పడినచాడ్పున నవయవభంగులందుఁ
దగిలి మఱపునఁ దడయు నిద్దఱవిశాల, నయనదీప్తులు నెఱుకువ బయలుపడఁగ.

396

వ. తదనంతరంబ.

తే. ఒండొరులదోయిళుల నినుపొందఁ జేయు, నక్షతప్రకరంబు లన్యోన్యమస్త
కములఁబోసిరి మందారకల్పలతలు,² విరులుగమియనొండొంటిపైఁగురియునట్లు.

చ. లలితతనూవిలాసముల లజ్జకతంబునఁజేసి మున్ను వి

చ్చలవిడిఁ బట్టఁగా వెరవు సాలక యోరలు వాఱుచూపులన్

లలిఁ దలఁబ్రాలు వోయునెడలం దగ వొందిన నూలుకొల్పి యి

మ్ములఁ బచరింతు రొండొరులమోహనమూర్తులపై వధూవరుల్.

398

తే. చిత్తమున గాఢరాగంబు చేతఁ జూపు, తెఱఁగు దోపఁ గెంపా రెడు⁴తీఁగబోఁడి
మృదులపాణిఁ గుమారుండు మెలపుమై గ్రహించె బల్లవాలంబిమ తేభలీల.

వ. ఇట్లు పాణిగ్రహణం బాచరించి.

400

క. పెనుఁగుదుట నిడినచూతం, బును నవమాలికయుఁబోలె బాలు పొంది రతం
డును నమ్ముగ్ధయు నేకా, సనమున నున్నపుడు నూత్న సౌభాగ్యమునన్.

401

సీ. కోర్కులు గెడఁగూడుకొని పార⁵మెయ్యంగఁ, జిత్తంబు లూఱటఁ జిగురులొత్తఁ
బులకాంకురములకుఁ దలతాకు డై యిరు, మేనను మవ్వంబు మిగిలి పొదలఁ
దటి వేచి చనఁ బోయి తడఁబడి మార్గతి, వడి చూపు లాదట బయలుపఱుపఁ
జెమటలతావులు తమలోనఁ గలసి వే, తొక్కసౌరభ మయి చొక్కు సేయ

తే. గాఢసంస్పర్శభంగులు గలుగునట్టి, హోమసమయకృత్యంబుల నొదవి సౌఖ్య
రసము పెన్నిట్ట పొరిఁబొరిఁగ్రమ్మదేర, నమ్మదాంబుధిఁ దేలిరి పతియుఁ బతియు.

వ. ఇవ్విధంబున వివాహంబు నిర్వహించి మత్స్యమహీనాథుండు మణిభూషణం
బులు గుచిరాంబరంబులుఁ గర్పూరాదిసుగంధద్రవ్యంబులుఁ దాంబూలంబుల
తోడిపల్లెరంబులఁ బచరించి పాండవులకు వాసుదేవపూర్వకంబుగాఁ బురో

1 ప్రేక...మఱపునఁ దడయు...నెఱుకలు బయలు. 2 విరులగమియు; విరులగములు.

3 బర్వఁగా...యిమ్ములఁ బరఁగింతు. 4 మెఱుఁగుబోడి. 5 మెయ్యనఁ; మేదినఁ, ...మే

హితప్రకరంబునకుం గట్ట నిచ్చి యాజ్ఞసేనీసుభద్రులకు ననురూపాభరణపరిధానంబు లంతఃపురవర్తులై నయర్హజనంబులచేతం బుచ్చి సౌభద్రునకు భద్రసామజసప్తశతీయును లోకోత్తరతురంగదశసహస్రంబును సలక్షణగోపంచలక్షయు రథంబులు రెండువేలును దాసదాసీజనంబు లక్షయు మఱియు నానాప్రకారంబు లగుధనంబులు నరణం బిచ్చె నమ్మహనీయమహోత్సవంబు మంగళసంవిధానసావధానపుణ్యాంగనలవలనను నృత్తగీతాద్దివైచిత్ర్యమనోహరవారనారీజనంబులవలనను వినూత్నరత్నమయభూషణాది ¹దీప్తవేషవిరాజమాను లగు కుమారులచతురపరిహాసాదివిలాసంబులవలనను బ్రభూతవిభవవిభ్రాజితు లగు రాజసూనులమాననీయగరిమలలితవిహారవిశేషంబులవలనను బాంచాలయాదవకేకయాదిబాంధవమహితమహిమాంచితసంచరణంబులవలనను నానందనిష్యందిపాండునందనసౌహార్దంబువలనను మత్స్యమనుజపతిమందిరంబు పరమసంపద్భరితం బై యుండె నని చెప్పిన విని వైశంపాయనునితో జనమేజయుండు.

క. కుంతీనందను లట్లత్యంతవిభవ మెసంగఁ బరిణయము సేసి సుహృత్సంతోషోజ్జ్వలు లై తద, నంతర మెబ్బంగి నడచి రనవుడుఁ బ్రీతిన్. 404

చ. అమృతమయాత్మ భక్తి ²నిగమానుభవోజ్జ్వలదివ్యవర్తమట్రమయగతానుభావ పురుషత్రయతావివృతస్వభావ నిర్మమహృదయైకవాస మునిరంజననిత్యవిలాస దోషసంగమవినికర్తనా పరమగౌరవధుర్యపదప్రవర్తనా. 405

క. దుర్వహపటుతాపత్రయ, నిర్వాపణ³కరణ బోధనిర్మలజనహృత్పర్వాచరణ మహాసుర, గర్వాపహరత్వసంప్రకాశైకరణా. 406

మాలిని. నిగమకుసుమగంధోన్మేషభూతాభిధానా
సగుణవిగుణలీలా ⁴సౌమ్యసాక్షిత్వనానా
జగదవనపిధానస్థైర్యదత్తావధానా
నగశరధినివాసానందసంస్తూయమానా. 407

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజితిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బయిన శ్రీమహాభారతంబున విరాటపర్వంబునందు సర్వంబును బంచమాశ్వాసము.

విరాటపర్వము సమాప్తము.

1 దీప్తివిశేషవిరాజమాను ...మత్స్యనగరంబు. 2 నిగమా ... త్రయతావృతనిస్స్వభావ. 3 నిపుణ ... గర్వాపహరత్వత్వసంప్రకాశనమూర్తి ; గర్వహరణత్వత్వసంప్రకాశనకరు (ర)ణా. 4 సౌమ్య (స్వామ్య) ... దవనవిధాన ... సంస్తూయమానా (సంధార్యమాణా).

శ్రీ
గణేశశారదాగురుభ్యో నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఉద్యోగపర్వము, ప్రథమాశ్వాసము.

గౌరీ¹పల్లవపుట

యోగాశ్రయమంజరీసముజ్జ్వలమూర్తి

యోగీంద్రసంతతాంత

ర్యాగపరిపాకరూప హరిహరనాథా.

1. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె. 1
2. ఎలమి నభిమన్యుపెండిలి యివ్విధమునఁ, జేసి యుల్లాసలక్ష్మిగై నేసి మత్స్య
మనుజుపతియన్వయంబుపావనము నేసి, దినచతుష్టయానంతరమునఁ బ్రియమున. 2
3. ధర్మతనయుండు దమ్ములుం గొడుగులుం ²బరివేష్టించి యుండ విశాలరమణీయం
బగువిరాటుకొలుపుకూటంబున కరిగి యందు. 4
4. విరటుండుఁ బాంచాలుండును, హరియును రాముండు వారియనుజతనూజుల్
పరిణయసమాగతాఖిల, ధరణీశులు ³బలసి యుండఁ దద్దయు నెమ్మిన్. 5
5. ఉన్నసమయంబున సభాసదులై నమానవేంద్రులు నానావిధంబులఁ గృష్ణయుధి
ష్టిరులతో సంభాషణంబులు నేయు చుండఁ బాండవకార్యార్థి యై కృష్ణుండు
దదీయవచనంబులు వారించి వారలఁ గలయం గనుంగొని యిట్లనియె. 6
6. కపటద్యూతమునందు సౌబలునిచేఁ గాంతేయులాత్మీయరా
జ్యపదభ్రంశముఁ బొంది ⁴సత్యనిరతి శక్రాత్మలై యుండియుం
గుపితస్వాంతులు గాక తత్సమయసంక్షోభంబు గా కుండఁగా
విపినావాసము గూఢచర్యయును గావింపం దలం పొప్పదే. 7
7. తలఁచినట్ల వ్రతముసలిపి యమ్మాడ్కిఁ బం, డ్రెండువత్సరములు పాండవేయు
లకట క్రూరసత్త్వయాతుధానావలి, తోడఁ గాననమునఁ గూడి మనరె. 8

1 వల్లభ పటు...ర్యాగమపరిపాక. (ర్యాగమపరిపాకరూఢ). 2 బరివేష్టించి చనుదేర
ల. 3 గొలిచి యుండఁ; బలసి కొలువఁ. 4 ధర్మనిరతి (సత్యాత్ములై).

- క. పదపడి దుస్తర మగునీ, పదు¹మూడగునేడు గడవఁ బడుట యరిది త
మైదు రెఱుంగమికై యాపద, లొదవిన సైరించి రిట్టియునికియుఁ గలదే. 9
- క. ²మీరలు ధర్మజువర్తన, శౌరవ మెఱుంగుదుర కాదె కావున నాగాం
ధారీతనూభవులకును, వీరలకును హితమ కా వివేకప్రౌఢిన్. 10
- తే. ధర్మమార్గంబు ³దప్పక తలఁపుఁ డొక్క, తెఱఁగు ధర్మపుదప్పి యుధిష్ఠిరుండు
వడయ నొడఁబడఁ డయ్యింద్రపదవి యైన, నుచితగతి నెంత వడసిన నుల్లసిల్లు.
- వ. కావునఁ బాండవులకుఁ బితృధనం బగురాజ్యంబు ⁴గపటద్యూతంబున దుర్యో
ధనుం డపహరించుటయు నది వీరలు దిగ్విజయంబుఁ జేసి యలవరించికొన్నపదం
బగుటయు ధర్మసూనుమహానుభావంబు విచారింపక ధార్తరాష్ట్రులు పరిభ
వించినం దెగి యితండు వారలకుం గీడురోయమియు నీరెండుదెఱంగులవారికిం
బంచి కుడువం దగుటయుం దలపోసి తగినకార్యంబు సెప్ప నర్హుల రేనును
నాకన్నంత సెప్పెద వినుండు. 12
- క. కుంతీతనయులు సమయము, ⁵శాంతతమై నడపి తమభుజాబలమును దు
ర్దాంతోద్యమశౌర్యము నెఱి, గిఁతు మనుచు నున్నవారు గిను కెడఁ గదురన్.
- క. వీరితలం పెఱిగిన గాం, ధారీతనయుఁడు సుహృద్వితానముఁ ⁶గూర్చుం
బోరఁ బరిమార్తుఁ గొంచెపు, వా రై యున్నెడన యని యవశ్యముఁ గడఁకన్.
- క. ⁷అలఘుబలవిక్రమోదా, త్తుల కై నను బలము లేక దోర్దర్బముమై
గెలువఁగ వశమె సహాయము, కలిమి ననంతంబు లగుపగఱసైన్యములన్. 15
- క. కావునఁ బాండవపక్షము, భూవల్లభకోటి యిచటఁ బ్రో వగు నిమై
నావీరులు నీవీరులు, దేవాసురులట్ల యనికెఁ దెగుదురు గడిమిన్. 16
- వ. ⁸ఇది యిక్కడితెఱంగునకుఁ దోచినతలం పక్కడివారిచి త్తవృత్తి యెట్టిదగుట
యెఱుంగ మెదిరిమతం బెఱుంగక యెట్టికార్యంబు నిశ్చయింప నెర వగునే
కావున నియ్యవసరంబునం దగిన మానిసి నందులకుం బుచ్చవలయు దుర్యో
ధనుండు వీరికి రాజ్యంబుపా లిచ్చిన మేలగుఁ గాక తక్కిన నప్పటికిఁ బోలిన

1 మూడవయేడు... రెఱుంగకుండ నాపద, లొదవఁగఁ జరియించి రిట్టి. 2 ఆరయ... (హితముగా). 3 దప్పఁగఁ దలఁపఁ డొక్క, తెఱఁగు గైకొని సేయు యుధి (మూలవిపర్యస్తము). 4 గపటంబున...గీడుసేయ రోయమి...కుడువం దగుటాం దగుటయుం ...నర్హుల రేనును నాయెఱింగినంత; నర్హుల రైనను నాకన్నంత. 5 శాంతంబుగ...గిను కెడ. 6 గూర్చుం...గడకన్. 7 అలఘుతర...దోడు (దళము) లేక దోర్దర్బముచే..., కలిమిన గెలువంగ నగు పగఱ ; కలిమి ననంతంబులుగ పగఱ గెల్వ నగున్. 8 ఇది యొక్క తెఱంగునం దోచినతలం; ఇది యిక్కడికార్యంబునకుఁ దోచినతెఱంగు; ఇది యిక్కడి తెఱంగు మనకుం దోచినతలం పక్కడివారిచి త్తవృత్తి యెద్దియేని యెఱుంగక కార్యంబు నిశ్చయింప నగునే...వృత్తి యెట్టిద యగుటయు నెఱుంగుదుమె... (మెదిరితలం పెఱుంగక యిట్టికార్యంబు నిశ్చయింప నేర నగునే) ...మేలట్లు గాక తక్కినప్పటికి,

పని సూచుకొంద మని పలికిన విని బలదేవుం డియ్యకొని రాజలోకంబు
నాలోకించి యిట్లనియె.

క. హరివాక్యము వింటిరె ¹యిది, యిరుదెఱఁగులజనములకును హితమును ధర్మో

17

త్తరమును నై యున్నది యీ, వెరవున శక్యంబు మనకు వీరలఁ దీర్చన్.

చ. తమసగపాలు గోలుపడి దానిన యిప్పుడు గోరువీరికి

18

సముచితవృత్తి నిచ్చి తమసామున సంతస మంది యున్ని యు

క్తము ధృతరాష్ట్రసూనునకు దాన నపాయము లేక యుండుఁ గో

ప ముడిగి వీరు సేయుదురు బాంధవ మిజ్జగముం బ్రియం²పడున్.

19

వ. కావున నిక్కార్యం బెడ సేయక యొక్కరుం బనుప వలయు వాడునుం జని
యభిమతంబు సాధించునప్పుడు.

20

ఆ. మాటపొం దెఱింగి ⁴యోటమై నల్లన, చేరి కారవేంద్రుచి త్రవృత్తి

కనుగుణంబు గాఁగ నానతుం డగుచుఁ బ్రార్థించి యడుగకున్నదెఱఁగుపడదు.

వ. అది యెట్లనిన ధర్మనందనుం డతనియుద్ధతికిం ⁵బుయిలోడి మెయివడి గల

నడవడిం బ్రవర్తిల్లు చుండియు జూదంబువెంట మోసపోయి తొడరి చిక్కునం

బడియె నదియును నతం డక్షవిద్యాపాటవంబు దనకు మిగుల లేమింజేసియు

బంధుజనంబులు దన్ను వారించుటయుఁ దా నాడుట మాని గాంధారరాజు

నియమించినం దత్కళాకాశలంబునం బరిణతుండు గావున నాశకుని యాడి

యుధిష్ఠిరుం డొడ్డినయొడ్డిమియు గెలుచుచు వచ్చి నల్లగుట నాతనియందును

గొఱంత లేదిత్రైఱంగున వార లధర్మపరు లని నిందింప రా కునికి కారణం

బుగా వీరలు వుచ్చినమానిసి వినయంబుతోన యిక్కార్యంబు దీర్చికొని రా

వలయు ననిన సాత్యకి గోపించి యిట్లనియె.

22

—|| సాత్యకి దుర్యోధనుకడకు దూతం బంపఁ గూడ దని చెప్పట. ||—

ఆ. ఇట్లు లాడఁ దగునె యిది నీక పోలు ని, నే నే మనంగ నేర్తు నిత్రైఱంగు

పాడి గాఁగఁ బూని పలుకంగఁ జెవి యొడ్డి, యాదరించువారి నందుఁ గాక.

క. వేడుక వుట్టిన జూదం, బాడెనె ధర్మజుఁడు వారలందఱుఁ ⁷దమలోఁ

గూడికొని పిలిచి బలిమిన, యాడి కపటజయము గొనుట యది దగ వగునే.

౧. ధర్మతనూభవుడెన దు, మ్మర్తము రూపించి సభ నొకండును మైమై

బేర్చి సెడక పో నేర్చునె, ధార్మికు లిం ⁸కేటివారు తథ్యం బరయన్.

25

౨. పలికినచందముల్ నెఱపి పైతృక మై చనురాజ్యభాగ మి

1 యది...(యే, వెరవున శక్యంబు). 2 పడక. 3 నిక్కార్యంబున కెడ. 4 యోట
లే కల్లన) మై నల్లన. 5 బుయిలోట గలుగునడవడిం బ్రవర్తిల్లుచు...గెలుచుచు వచ్చె...నిపే
ంప రా కునికి. 6 జెవు లొడ్డి (జెవి యొగ్గి), యాలకించువారి. 7 సభలోఁ. 8 కేటివారు.
సాత్యభాగ.

- ములఁ బడయం దలంచి బలముం జలమున్ నెఱపం గడంగువీ
రలు నొరు వేడఁ బోదురె యరాతులు సాధుల మెత్తురే రణం
బుల జయలక్ష్మిఁ జేకొనుటఁ బోలునె యొండొకరాజధర్మముల్. 26
- తే. సముచితము లగుమాటలఁ జక్కఁబడక, తక్కు నేనుక్కివుం డగుధార్తరాష్ట్రఁ
గ్రూరశరముల నే నియ్యకొలుపువాడ,¹నవని గాంతేయులకు నిచ్చునట్లుగాఁగ.
క. భీమార్జునులకు రణమున, నేమగలును ²బ్రతియె వీరు నేనును సైన్యో
ద్దాముల మై నడచిన నే, భూమిశులు నెదిరి బ్రదికి పోవం గలరే. 28
- ఆ. కవలవారుఁ గొడుకుగమియుఁ బాంచాలవర్గంబు వృష్టివరులుఁ గడఁగిరేని
నొక్కమాత్రలోన నువ్వెత్తు గొనరె దు,ర్యోధనాదిశతము ³నుద్దవిడిన. 29
- క. ఈమత్స్యపతి ⁴సహాయము, గా మాకుం దీర్ప రానికార్యము గలదే
సామాన్యపాయపరుఁ డు,ద్దామభుజాబలయుతుం డితఁడు కేవలుఁడే. 30
- క. నామతమునఁ గార్యము సం, గ్రామము ⁵సేయుటయ యిట్లు గా కీలోనన్
సామవచనంబు లక్కురు, భూమిశ్వరుతోడ నాడఁ బుచ్చెదరేనిన్. 31
- ఉ. దైన్యము దక్కి దూత యుచితంబుగఁ బొందునృపాలుపాలు రా
⁶జన్యవరుండు ధర్మజుఁడు సమ్మతి వేడెడు నన్న లోకసా
మాన్యవిధిం దగంగ గరిమంబున నిచ్చినఁ బుచ్చికొంద మ
నోన్యవిరుద్ధభాషణము లాడినఁ దత్ఫల మాతఁ డందెడున్. 32
- వ. అనిన ద్రుపదుం డిది వోలు బలదేవు⁷మాట మాట గాదు బలపరాక్రమ
వంతుండును సహాయసంపన్నుండును దుష్టాత్ముండును నై నదుర్యోధనుండు
ప్రియవచనంబుల రాజ్యంబుపా లిచ్చుట కియ్యకొనమి సిద్ధంబు యుద్ధంబునం
గాని చక్కంబడఁ డని పలికి మఱియు ని ట్లనియె. 33
- క. మృదుభాషణముల దుర్జన, హృదయములు ప్రసన్న తామహిమఁ బొందునె యె
ల్లిదముగఁ గొని యంతంతకు, మద మెక్కుంగాక దురభిమానముపేర్చిన్. 34
- వ. అదియునుం గాక. 35
- తే. కూటికై ద్రోణభీష్ములు గుమతి యనక
యనుసరింతురు ధృతరాష్ట్రుఁడును దనూజు
తృష్ణ నూనినవాఁడు రాధేయుబోటి
తులువ లెల్లను ⁸నతని సద్బుద్ధి యండు. 36
- వ. కావున నతండు దుర్విసీతుం డై యుండు నెల్లభంగుల సంగరంబు గాఁ గల

1 నరసి. 2 (సరియె వీరు నేమును) శౌర్యో. 3 నుద్దవడి (ని) న. 4 సహాయుఁడు, గా...,ద్దామయశోబలయుతుం. 5 సేయుటయ యిట్లు ; సేయుటయ లెస్స యటు గాకున్నన్, సామవచనములు నక్కురు, ...తోడఁ జెప్పఁ. 6 జన్యవిభుండు ; జన్మఁడు ధర్మనందనుఁడు..., ధొందెడున్. 7 మాటలు పాడిగావు ; మాట పాటిగాదు...వీరికి రాజ్యంబు. 8 వాని,

యది యీసమయంబున బలంబులం గూర్చికొని పిలువం దగురాజులం ¹బిలిచి
పుచ్చవలయు సుయోధనుండును దో డాసపడి పుచ్చు నుచితపరు లగునరపతులు
దొలుతఁ జెప్పినవారిక సహాయత్వంబుఁ జేయం జూతురు మనము వెన గల
కాలరుల వేగంబ పుచ్చి శల్య కేకయధృష్ట కేతుజరాసంధతనయప్రభృతులయిన
భూపతులకును వారివారిబంధుమిత్రజనంబులకును నెఱింగించి పుచ్చుట కార్యం
బిది నాకుం బోలినతెఱుంగని పలికి తనకెలన సముచితాసనంబున నున్న
విప్రవరుం జూపి.

37

క. ఇతఁడు మదీయాగ్రపురో,హితుఁ డితనికి నెల్లపనులు నెఱింగించి తగఁ
ధృతరాష్ట్రకడకుఁ బనుపుఁడు, చతురవచనరచనఁ గఱపి సంప్రీతిమెయిన్.

ఉ. ఆతనిసమ్ముఖంబునఁ దదగ్రతనూజకడఁ ²మరున్నదీ
జాతునిసన్నిధిం గలశసంభవునొద్దఁ గ్రమోచితంబుగా
నీతెఱఁ గిట్టు లాడు మని యేర్పడ నంతయుఁ జెప్పి పుచ్చఁగా
నీతిమెయిం దగం బలుక నెయ్యము లాభముఁ బెంపుఁ జొప్పడున్.

39

వ. అనిన వాసుదేవుండు పాంచాలపతివచనంబు లుచితంబు లయి యున్నయవి
యిబ్బంగిన చేయవలయు నని పలికి మఱియు నిట్లనియె.

40

క. ³కౌరవులకుఁ బాండవులకు, నారయ నే నొక్కరూప యట్లగుటఁ దగఁ
వారును వీరును దమతమ, నేరిమిమెయి ధరణి యేలి నెగడఁగఁ జూతున్.

41

తే. ⁴పెండ్లి కని పిల్వఁ బంచినఁ బ్రియముతోడ, నేఁగుదెంచితిమిన్నాళ్లు నెల్లయొప్పి
దములఁ జూచితిమియ్యెడఁదడవుగాఁగ, నిలువఁదీఱదు పోయిరావలయుమాకు.

వ. అని పలికి ద్రుపదు నాలోకించి మీరు మా కెల్లవారికి గురుస్థానంబు మీమాట
యనిన ధృతరాష్ట్రండు బహుమానంబు నేయు మిమ్ము శాంతనవుండునుం గొని
యాడు మీయందు ద్రోణోక్తపాచార్యులు సఖ్యంబు వాటింతు రట్లగుటం జేసి.

తే. పాండవార్థమై యొక్కరుఁ బనుప మీక, భరము మీపలు కందఱపలుకు మీరు
తెఱఁగుపఱుపంగ ⁵మిగిలి యుద్రేకు లైన, వార చెడువారు విమలవిచారవిభవ.

. పాం దైన లెస్స ⁶విరసపుఁ, గ్రం దయ్యెడుచంద మైన రాజుల నెల్ల
ముందర రావించి క్రమం, బొందఁగ మముఁ బిలువఁ బంపుఁ డొయ్యన పిదపన్.

. మీపనుపున రాజ్యముపా, లీపాండుతనూభవులకు నీ కున్న ⁷భుజా
టోపభయంకరుఁ డర్జును, కోపానల మడరి ముట్టికొనదే వారిన్.

46

. అని గమనోన్ముఖుం డయి మురాంతకుఁ డాద్రుపదుండు ధర్మనం

1 పిలువం బనిచి యుద్ధసన్నద్ధుల మయి యుండ వలయు...పిలిచి పుచ్చునుచిత; పిలువం
చ్చు నుచిత. 2 వియన్నదీ...నెయ్యము తియ్యము. 3 కౌరవులును పాండవులును, నారయ
కొక్కరూప..., నేయపుమెయి. 4 పెండ్లికిని పిల్వ ... నెలమి యొప్పి. 5 కృపాయలు
(బూని) మీఱి...చెడుదురు...హృదయ. 6 విసరపు; వీరపు; కయ్యపు. 8 జయా,

దనుఁడు వృకోదరాదు లగుతమ్ములు మత్స్యమహీవిభుండుఁ ద
న్ననుప హాలాయుధప్రభృతియాదవలోకము తోడ రా ముదం
బున నిజపట్టణంబునకుఁ బోయె సముజ్జ్వలవైభవంబునన్. 47

వ. వివాహమహోత్సవంబునకు వచ్చినతక్కటిరాజులును సంగ్రామసన్నాహంబున
కై తమతమపురంబులకుం జనిరి తదనంతరంబ. 48

క. సమరమునకుఁ దగునుద్యో, గమునఁ బ్రవర్తిల్లి రెలమిఁ గాంతేయులు మ
త్స్యమహీనాథుఁడు ¹సన్నాహము సేసెన్ ద్రుపదవిభుఁడు నాయిత మయ్యెన్.

వ. ఇట్లు సన్నద్ధులై ²వెలివీడు విడిసి తమకు ననురక్తులై నరాజులపాలికిం దగు
దూతలం బుచ్చి రట దుర్యోధనుండు వీరలచందంబు విని తానును దనబంధు
మిత్రగణం బైనరాజులలోకంబు నెల్ల రావించిన. 50

క. ఇభతురగస్యందనగతి, రభసంబునఁ బృథివి యద్రువ రాఁ దొడఁగిరి భూ
విభులు నలుదిక్కులను లోకభయంకరలీల నుభయకటకంబులకున్. 51

—|| దుర్యోధనుఁడు దనపురోహితుని దుర్యోధనుకడకు దూతఁగాఁ బంపుట. ||—

వ. అట్టినమయంబున నజాతశత్రుననుమతి వడసి పాంచాలపతి వయోజ్ఞానవృద్ధుం
డైనతనపురోహితుం గురుపతిపాలికిఁ బుచ్చువాఁడై యతని రావించి. 52

క. హితుఁడవు మతిమంతుండవు, చతురవచనకోవిదుఁడవు ⁴సమయజ్ఞుఁడవు
న్నతవంశవర్ధనుఁడ విం,గితవేదివి నెచ్చెలివి సుకృతి వట్లగుటన్. 53

తే. నాకుఁ గర్తవ్య మగుపని నీకుఁ జేయఁ, దగవు గావున నెల్లవిధములఁ బూని
పాండవార్థంబు ధృతరాష్ట్రపాలి కరిగి, నేర్పు వాటించి కార్యంబు చీర్పవలయు.

వ. అని చెప్పి యొడంబటిచి యతనితో మఱియు నిట్లనియె. 55

క. విను కొడుకు గొన్న వేదమఱి, కొని ⁵కొట్టినతిండికాఁడు కుటిలుం డతఁ డా
జనపతిచందము ధర్మజు, ననుపమశీలంబు నెఱుఁగు దది యట్లుండెన్. 56

తే. పుడమిపాలు పాండవులకు నడుగఁ బోయి
నీవు ధృతరాష్ట్రతో ధర్మనిష్ఠ మైన
యచిత మాడిన నందుఁ బో టొడ్డి యున్న
దొరలభృత్యులమనములు దిరుగఁబడవె. 57

క. గురుభీష్మాదులమనములు, దురమునకుం జొరక యుండ దుర్యోధనుఁ డా
తురుఁ డై యొడఁబఱుపఁగ ని,ప్పురుసున నెర వైన టిచ్చవడు బల మెల్లన్.

ఉ. పాండుతనూభవుల్ వడినపాటులు బంధుల కెల్లఁ దెల్పుచుం
బండితవృద్ధసజ్జనులపాలికిఁ బోయి కులోచితంబు గా
కుండుట సూపి చెప్పుచుఁ బ్రియోక్తులఁ దక్కటివారి ⁶నిట్లు మే

1 నుత్సాహము సేసెను. 2 వెడలి వీడు (వడసి) విడిచి ... బనిచి రంత. 3 బనుచు.

4 సర్వజ్ఞుఁడ (పున్నతవంశవర్తనుఁ). 5 కొట్టినతింటుకాఁడు; క్రొవ్విస...కుజనుం డతఁ. 6 కెల్ల.

లొండొకచంద మొప్ప దని యుల్లములం దలపోయఁ జేయుచున్. 59

వ. మఱియు సమస్తజనంబులమనం¹బులు నిక్కడ న్రాలునట్టియుపాయంబు తెన్ని
గల వన్నియు నయ్యైతగవులమై నాచరించుచుఁ జరియించునది యిచ్చట విరా
టుకొలుపుకూటంబునం బుట్టినకృష్ణాదులసంవాదంబుతెఱంగును మన యెఱిం
గినయదియ తదనురూపంబుగాఁ బలికి పాండవులకుఁ దేజోలాభంబుం గావిం
చుట కర్తవ్యంబు నీవు కరినగరంబున వసియించి ధృతరాష్ట్రధార్తరాష్ట్ర
గాంగేయవిదురగురుకృపాదులకడ కరిగి నానాఁటికి వారివారిచిత్తంబుల తెఱం
గెఱింగి ప్రవర్తింపుము దైవగతింజేసి నీ యొడ్డినసూత్రంబునకు సుయోధనుం డొ
డంబడియె నేనియు నదియ సకలజనసమ్మతం బయినవిధం బగు దాన నజాతశత్రుం
డును బ్రీతుం డగుఁ బోయి రమ్మని నిశ్చయంబు నేసిన నమ్మహీసురవరుండు.

క. మును పాంచాలవిభుని వీడ్కొని ధర్మజు భీము నరు నకులు సహదేవుం
గని ²యనుమతుఁ డై యందఱు, ననుపగ మన్ననలు వడసి యరిగెం బ్రీతిన్.

వ. అంత నక్కడ దుర్యోధనుండు సకలరాజన్యసామాన్యంబుగా గోపాలదేవుపాలికి
దూతం బుచ్చుట దగ వగునే యని విచారించి. 62

క. వెరవుమెయిఁ దాన కతిపయ, పరిజనసహితముగ నరిగెఁ బటతురగగతి
స్ఫురణానుమోదలీలా, భరితుఁ డగుచు వేగిరంపుఁబయనములఁ దగన్. 63

వ. చని తదీయపురప్రవేశంబు నేసె నాదివసంబున ధనంజయుండును గోవిందుం
గాన వచ్చె నట్టియెడ. 64

తే. ³అతఁడు పవడింప మును కౌరవాధినాథుఁ, డరిగితలయంపిదెస నున్న తాసనమున
నుండెఁ బదపడి కాలకడయొద్ద కల్లఁ, జని వినముఁ డై నిలుచుండె సవ్యసాచి.

వ. అంత. 66

క. మేలుకని కృష్ణుఁ డర్జును, నాలోకించి మఱి కౌరవాధిపుఁ గని త
త్కాలోచిత⁴బహుమతిమైఁ, జాలఁ బ్రియం బిరువురకుఁ బ్రసన్నతఁ జేసెన్.

వ. తదనంతరంబ. 68

ఉ. వారలఁ జూచి కేశవుఁడు వచ్చినకార్యము సెప్పఁ డన్న న
కౌరవనాథుఁ డిట్లనియెఁ గయ్యము ⁵సేయుపగన్ సహాయముం
గోరి భవత్ప్రకాశమునకుం జనుదెంచితి మేము వీరు నీ
కారయ నొక్కరూప హృదయంబునఁ బేర్చినబాంధవంబునన్. 69

క. మున్నేను గాన వచ్చితి, నిన్ను సుజను లైనవారు నెమ్మిని మునుమున్

1 బులుం బ్రయోక్తుల నిక్కడ...కృపాదులయిండ్ల...నీయాడిన. 2 యందఱు వేడుక
కో. 3 బటతురగతి విస్ఫురణానుమోదలీలా, పరిణతుఁ డయి. 4 గణక నున్న పదంపడి కా(లి)
కడకు, నుండె...కాలకడ కొయ్య నొయ్య. 5 బహుగతి ; కృతమతి యై, చాలఁ. 6 సేయు
వెడన్; సేయఁదగన్; సేయు సుపాశ్రయంబునన్ ... (భవత్ప్రకాశ) భవత్ప్రకాశదమునకుం.

- ¹గన్నం దగఁ గైకొండ్రు న, మున్న తసౌజన్యసారయుతుఁడవు నీవున్. 70
- వ. కావున లోకంబుపాడి విచారించి నాకుం దోడు గావలయు ననిన వాసుదేవుం
డి ట్లనియె. 71
- ఉ. నీ విట మున్న వచ్చి ²తిది నిక్కము పార్థునిఁ దొల్లఁ గాంచితిం
గావున మీకు నిద్దటకు గౌరవ మొప్పఁగఁ దోడుపాటు న
ద్యావము దీనికిం దెఱఁగు దప్పక యుండఁగ నేర్పరించెద
స్త్రీవల పెట్టు లట్ల తగ నీవును నీతఁడుఁ గోరికొం డొగిన్. 72
- క. నాపాటియ పదివేవురు, గోపాలురు గలరు సమరకోవిదబాహు
టోపాభిరామమూర్తులు, చాపాద్యాయుధకళావిశారదచిత్తుల్. 73
- క. నారాయణాభిధానులు, వారలు గయ్యంబు ³సేయువా రొక్కడ నే
నూరక నిరాయుధవ్యా, పారతమై నుండువాఁడఁ బరమాపుండ నై. 74
- క. వా రొకతల యే నొకతల, యీరెండుదెఱంగులందు నెయ్యది ప్రియ మె
వ్వారికిఁ జెప్పఁడు దొలితొలి, గోరికొనన్ బాలునికిఁ దగుం బాడిమెయిన్.
- || అర్జునుఁడు శ్రీకృష్ణునిం దనకు సహాయునిఁగాఁ గోరికొనుట. ||—
- క. అని పలికి హరి గిరీటిం, గనుఁగొని ⁴కొండొకవు నీవు గావున నీకున్
మును గోరఁ బాడి యనవుడు, విని కృష్ణునిఁ గోరికొనియె విజయుం డెలమిన్.
- ఆ. దాని కాత్మఁ బొంగి ధార్తరాష్ట్రుఁడు వారి, నపహరించికొనినయట్ల కాఁగఁ
దలఁచి చెన్ను ⁵మీటి బలములఁ గైకొని, చనియెఁ బ్రీతి రాముసదనమునకు.
- వ. చని యతనిం గని సమ్మానంబు వడసి తనవచ్చినకార్యం బెఱింగించిన దుర్యో
ధనునకు బలదేవుం డి ట్లనియె. 78
- క. అభిమన్యువివాహమునకుఁ, బ్రభువర్గం బెల్లఁ గూడఁబడి యుండఁగ నా
సభ నీకై యేఁ బలికితి, నిభపురమున మాట వుట్ట⁶దే యీవు వినన్. 79
- వ. దానికిఁ గొందఁ జనహృదపడి పాండవపక్షపాతంబునం బ్రతికూలవచనంబులు
వలికిన నవి కృష్ణునకుఁ బ్రియంబు లైయుండె నట్లగు⁷టంజేసి. 80
- తే. అతనిఁ బాసి యొక్కింతప్రాదైన నిలువఁ, జాలమియుమూలముగవిరసంపుమాట
లాడ నొల్లమి సేమియు ననక యంత, నుండి యొకనిశ్చయమ్ముమై నున్న వాఁడ.
వ. అది యెయ్యది యంటేని. 82
- క. మీరును వారును జలమునఁ, బోరెడునెడ ⁸నెద్ది యెట్లు వోయిన నెఱి నే
నూరక యుండుదుఁ దో డె, వ్వారికిఁ బో నింత నిక్కువం బెబ్బంగిన్. 83
- వ. అనిన విని దుర్యోధనుండు దాని కియ్యకొని సవినయంబుగా బలదేవుని పీడ్చొని

1 గన్నంతనె కైకొం. 2 తది...తోడ నెంతయును దప్పక...; దీనికిం దగవు తప్పక రెం
డుగ నేర్పరించెదన్. 3 సేయు వలను గలరు నే; సేయు వా రొక్కడ నే. 4 కొండికవు.

5 మిగిలి దళములఁ. 6 దె(ది)ట్టివు వినన్. 7 ట యెఱింగి. 8 నెవ్వ రెట్లు; నెవరివంకఁ బో.

వాసుదేవు నామంత్రణంబు సేసి కృతవర్తపాలికిం జని యాతం డొక్కయత్తో
హిణితోడఁ దన్నుం గలయ వచ్చువాఁ డయి యూఱడం బలికినఁ బ్రియం
బంది నిజపురంబున కరిగెఁ దదనంతరంబ కృష్ణుం డర్జునున కిట్లనియె. 84

క. నారాయణగోపాలుర, భూరిపరాక్రములఁ గురువిభుఁడు గొన సంగ్ర
మారంభరహితు నన్నుం, గోరికొనుట నీకు మే ¹లగునె తలపోయన్. 85

క. ²అనుటయు నాతఁడు హరి కి, ట్లను నేను రణంబునకు సహాయం బొల్లక
విను సుప్రసిద్ధుఁడవు నీ, వని సేసినఁ బేరు నీక యగు నెప్పటన్. 86

వ. నీ కెదు రై జయంబు గొన రా ద ట్లగుటంజేసి విజయమూలం బగునీతోడును
వలయు నీవు సమరంబు సేయ ³కునికియుం బ్రియంబు కావున నిన్నుం గోరి
కొంటి నని చెప్పి మఱియు నిట్లనియె. 87

క. సారథ్యం బొనరింపు మ, పారకృపాలీల నెల్లభంగుల ⁴నా కీ
గౌరవమును జిరకాలము, గోరినయది దీని నిమ్ము గుణరత్ననిధి. 88

క. అనినఁ గిరీటికి హరి యి, ట్లను నీ దగుకోర్కి దీర్చు టది నాకు వ్రతం
బనఘా తగ సారథ్యం, బొనరించెద నీకు ⁵నసమయుద్ధక్రీడన్. 89

క. అని యూఱడించి నరుఁ దో, డొని ధర్మతనూజునొద్దకుం బ్రియ మెసఁగం
జనుదెంచెం గార్యాలో, చనమును దగఁ జేయు బుద్ధి శౌరి గడంకన్. 90

వ. అంత నట శల్యుపాలికిం బోయినదూత లతనిం గని సముచితాలాపంబుల సమర
సహాయత్వంబునకుఁ గోరి పిలిచినం బ్రీతుం డై యతండును బుత్రమిత్రసమే
తంబుగా నానాసేనాతినంకులంబుగాఁ గదలి పాండవు లున్నయెడకు నిత్యప్ర
యాణంబుల నడచుసమయంబున. 91

—|| చుర్యోధనుండు శల్యసాహాయ్యంబు గోరుట. ||—

తే. ఇంతయును విని కౌరవాధీశ్వరుండు, దత్తు లగునా ప్తజనములఁ దత్త ణంబ
మద్రనాథునిచనియెడు మార్గమునకుఁ, బుచ్చియెడ నెడి నతులవిభూతి మెఱయ.

క. అరు దారుమేలుక ట్లయితం బై చూడ, నొప్పారి తను పగుచప్పరములుఁ
⁶బర పై నచెలువంబు గరగరికయుఁ దియ్య, తెల్సిరుఁ గలిగినదీర్ఘి కలును
బొడ వై నమువ్వంచఁబొలుచునట్లుగ నేనుఁ, గులకు గుఱ్ఱములకుఁ గొట్టములును
ముందర బయలై నచందంబుఁ జతురాభి, మత మైనయాస్థానమండపములు
బియ్యములును నేయుఁ బెరుఁగును గూరగా, యలును వంటకట్టియలును గడ్డి
కవణములును బెల్లుగా నొడఁ గూర్చి ని, గూఢవృత్తిఁ దానుఁ గూడ నడచె. 93

1 లొక. 2 అనవుడు...సహాయత యొల్లక, విను నీవు సుప్రసిద్ధుఁడ, వని. 3 కునికి
ప్రియం. 4 ననికిక గౌరవమునఁ. 5 నతుల. 6 బరపు లై చెలువంబు..., (బొడవు వై)
డవు లై మువ్వంచ..., మతము లొ నాస్థాన... (ఖాణములును బెల్లు గా నొడఁ).

- వ. ఇవ్విధంబున విడిదలపయనంపునంపదలు వొంపిరివోవం దనకు సమకట్టినసమస్త వస్తువులయవై కల్యంబునకు శల్యుండు సంతృప్తాంతరంగుం డై నిజపరిజనంబులం జూచి యిట్లు చతురంబుగా మనకు వలయువాని సంపాదించుటకుఁ బ్రవర్తకులై నయుధి రామాత్యు లెవ్వారు వారలం దోడ్కొని రండు వారలు ప్రసాదదానంబున కర్హు లని పలుకునవసరంబున నట మున్న పలుదెఱంగులఁ బనులు సేయుచున్న తనపల్లాయనంబువారిలోఁ గలసి మఱువడి యున్న కౌరవేశ్వరుం డమ్మాటలు విని యతనికిం బొడసూప నిదియ సమయం బని సముచితప్రకారం బునఁ దన్నెఱింగించికొని వినయంబునఁ గనిన నతండును సంభ్రమంబునం గాఢాలింగనంబు సేసి కనకాసనంబున నునిచి యంతయు నిమ్మహాత్మునుద్యోగం బున నయ్యెం గావలయు నని తలంచి విస్తయం బంది నీ కెయ్యది యిష్టంబు గోరు మిచ్చెద ననిన గాంధారీనందనుండు పరమానందంబునం బొంది యిట్లనియె.
- క. సత్త్యసరస్వతి వగు¹మా, చిత్త్యవిశారదము నీదుచిత్తము నియమాదాత్త్యంబు మెఱయ నాకు న,మాత్మ్యుడ వై పూని నడపు మత్తెన్యంబున్.
- ఆ. తలఁపఁ బాండవులును ధార్తరాష్ట్రులు నీకు, నొక్కరూప భక్తి యుక్తిఁ జాల నీవు నన్ను ²మాననీయుఁడు గాఁగ న,నుగ్రహించి తగఁ బరిగ్రహింపు. 96
- చ. అనవుడు శల్యుఁ డియ్యకొని యట్టిద కాదె విభేద³వృత్తి నా మనమున లేదు పాండవసమాజము మీరును నొక్కరూప కావున నిది లెస్సమాట దగవుం దలపోయఁగ మున్ను ప్రీతిఁ గాంచిన నిను నెమ్మిఁ గూడుటయ చేయుదు నిట్టుల యెల్లభంగులన్. 97
- ఉ. దానఁ గొఱంత లే దభిమతం బిది గాకయుఁ గల్గెనేనియుం బూని యొనర్తు నన్నఁ గురుపుంగవుఁ ⁴డెంతయుఁ బొంగి నీవు సమ్మానము సేసి నా కిటు లమాత్మ్యుడ వై నపదంబుకంటె మేలై నుతి కెక్కుకోర్కి యెటు లారసి చూచిన నొండు గల్గునే. 98
- వ. అనిన విని వికచవదనుం డగుచు మద్రేశ్వరుండు. 99
- క. చను నీవు హస్తినగరం, బున కేనును బాండుభూపపుత్రులఁ బ్రీతిం గని యట వత్తు నవశ్యం, బును వారలఁ జూడ వలయుఁ బోయెద ⁵ననినన్.
- ఆ. అట్ల కాక వేగ మట నోయి మరలుండు, వరము మఱవ కుండవలయు మిమ్ముఁ జేరి నెగడువాఁడఁ గారుణ్యమున నిట,యరసి యుండుఁ డనియెఁ గురువిభుండు.
- వ. అనవుడు. 102
- క. దరహాసముతో మద్రే, శ్వరుఁ డాలింగనము సేసి సందియపడ కీ

1 దౌ,చిత్త...నీయాదాత్త్యంబు. 2 మాననీయునిఁ గాఁగ; మాననీయుఁ గాగ ననుగ్రహించి తగఁ బరిగ్రహింపవలయు. 3 బుద్ధి...నిట్లు లనేకభంగులన్. 4 డెంతయుఁ ప్రీతిఁ బొంగి...వరంబుకంటె...చూచినఁ గల్గ నేర్చునే. 5 ననుడున్.

వరుగు మని పలికె నాతఁడు, కరిపురికిం జనియె మది వికాసముఁ బొందన్. 103

—|| శల్యుఁడు పాండవులం జూడ నుపప్లావ్యంబునకు వచ్చుట. ||—

వ. అంత శల్యుఁడు నుపప్లావ్యంబునకుం జని ¹స్కంధావారంబు దఱియం జొచ్చి
ధర్మనందనునివాసంబున కరిగిన నతండు దమ్ములుం దానును ద్రాపదీసుభద్రలు
నభిమన్యుప్రభృతిపుత్రవర్గంబును నెదురు వచ్చి కృతప్రణాము లై తోడ్కొని
పోయి కాంచనాసనంబున నునిచి యర్ఘ్యపాద్యంబు లిచ్చి కుశలం బడిగిన సర్వం
బును గుశలసంపన్నంబ యని వారల నందఱ నభినందించి యుధిష్ఠిరుం బున
రాలింగనంబు సేసి యిట్లనియె. 104

క. జనరహితం బగువనమున, ననుజన్తులు ద్రుపదభూవరాత్తజయును నీ
పును నింతకాల మలయక, ²యునికి కడుక్ దుష్కరము మహోదా త్తమతీ.

ఆ. దానికంటె నరిది దలపోయ నజ్ఞాత, వాన ముజ్జ్వలాంగభాసమాను
³లై నమీకు మీదయాసునృతాదుల, పెంపు మిమ్ముఁ గడవఁ బెట్టకున్నె. 106

క. ఇమ్మహి యెల్లను ⁴నీమది, యుమ్మలికకుఁ జాల నొచ్చె నుర్వీవర నీ
విమ్మెయి నిప్పు డఖిలదురి, తమ్ములుఁ గడచుటకు సమ్మదమ్మునఁ బొదలెన్. 107

వ. అని యుచితసంభాషణంబులు సేసి దుర్యోధనుండు దన్నుం గాంచినవిధంబు
ను నతండు ప్రార్థించినతెఱంగును దానికిఁ దా నియ్యకొనుటయుం జెప్పిన ధర్మ
నందనుం డతని కిట్లనియె. 108

తే. మేలు సేసితి ⁵రొక్కరి మెచ్చి వారి, కోర్కి దీర్చుట పెద్దలగుణమ కాదె
యది మదీయచిత్తమునకు హర్షకరమ, తివిరి యొక్కటి వేడెడ నవధరింపు.

వ. పార్థునకుఁ గృష్ణుండు సారథ్యంబు ⁶సేయువాఁడై యున్నవాఁడు కర్ణుండు
పార్థుతో నెప్పుడు మచ్చరించుచు నుండు వీ రిరువురకు సంగ్రామం బైనయప్పుడు
కృష్ణునకుఁ బ్రతిసారథ్యం బొనరింప మీరకాని యక్కడం దక్కొరుండు లేడు
గావున నవశ్యంబును మీకుం గర్ణ సారథ్యంబు గర్తవ్యంబు గాఁగలయది సమర
సమయంబున నిరాకరించి పలికి కర్ణుచిత్తంబునకుం గలంక వుట్టించి పార్థు
రక్షింపవలయు నకృత్యం బని యనుమానింపక మత్ప్రార్థనంబున నెల్లభంగుల
నివ్విధం బనుష్ఠింపవలయు నని యభ్యర్థించిన సమ్మతించి శల్యుం డిట్లనియె.

క. అగు నిది ⁷వోలును నాకుం, దగ వట్టిద కర్ణునకు రథంబు గడవ నీ

1 పాండవస్కంధా ... నావాసంబునకుం జనిన...ప్రణాముఁడై. 2 యుని కిది దుష్కరము కడు (మహోదా త్తమతీ). 3 లైనయట్టిమీదయాసుకృతాదుల; లైన మీకు మీదయాసుకృతాదుల. 4 నీ దగు, నుమ్మలికకుఁ (జాలనోర్చి యుర్వీవర). 5 రొక్కట మెచ్చి వారి; రొక్కని (రొక్కరు) మెచ్చి వాని..., యది మదీయచిత్తమునకు నర్హమతమ; యైన నొక్కటి వేడెడ నవధరింపు. 6 సేయ నున్నవాఁడు...ప్రార్థనం బంగీకరించి యెల్ల. 7 వోలున (నాకుం, దగు నట్టిద).

- వగు దని కోరినకారవ, జగతీశ్వరుప్రార్థనంబుఁ ¹జలుపఁగ వలయున్. 111
- క. కర్ణునిసారథి నై నను, నిర్ణయమున కేను బాధునిం గాచెద నా
దుర్ణయవిచారు నెమ్మెయిఁ, గర్ణకఠోరంబు లాడి కలఁతుం బోరన్. 112
- తే. దర్పమును దేజమును మాయఁ ²దలరఁ బలికి, చిక్కువటిచిన నేయంగఁజేతులాడ
కునికి రాధాతనూజు నర్జునుఁడు దీప్త, బహుళబాణపరంపరపాలు పఱుచు.
- చ. ఇది యొకఁ డేల నీవు మది నెయ్యది గోరినఁ జేయువాఁడ నాఁ
డదయత సూతసూతి సభ నాడినమాటకుఁ జాల ³నొచ్చి మా
హృదయము లెల్ల నీవలన నెంతయుఁ బక్షము సేయు నక్కటా
యదియునుగాక మీపడినయాపద లెవ్వరి నొవ్వఁ జేయవే. 114
- ఆ. ఇట్లు వడితి ననుచు ⁴నెద నీవు వగవకు, గారవమున నీమనోరథమ్ము
ఫలము వొందు నెల్ల భంగుల దేవత, లయినఁ బడుదు రొక్కయవసరమున.
- క. వాసవుఁడు దొల్లి నిజకాం, తానహితము గాఁగ నధికదైన్యము వొందె
మీసంపద పెద్దయె విధి, సేసినగతిఁ ⁵బడక యుండ శివునకు వశమే. 116
- వ. అనిన విని ధర్మనందనుం డింద్రుండు శచీసమేతంబుగా ⁶నట్టిదురవస్థ యేమి
కారణంబున నెత్తెఱంగున ననుభవించె నని యడిగిన మద్రపతి దొల్లింటియితి
హాసంబు సెప్పెద విను మని యిట్లనియె దేవతలయందు మాన్యుం డై త్వష్ట
యనుపేరం బరఁగువాఁడు వాసవునకుం గీడు దలంచి మూఁడుదలలవాని
నొక్కని సృజించి విశ్వరూపనామధేయుం జేసిన నతం డింద్రపదవిం గోరి
ఘోరతపంబు సేయుచున్న దానికి భయం బంది నిలింపపతి యప్పురస్తీన్రిలఁ
దత్తపోభంగంబు సేయుండని నియమించి పంచిన. 117
- క. వారివిలాసంబులను వి, హారముల విలోకనముల నాలాపములన్
మార⁷వికారం బాతనిఁ, జేరద యన్నాకపతియు సి గ్గెడఁ గదురన్. 118
- తే. ⁸తలరి యమ్మునిఁ దెగఁజూచి ధర్మరహితుఁ
డగుట యెవ్వరు నెఱుఁగనియట్లు గాఁగ
నేఁడుగాలంబు గడపిన నెఱిఁగి భూత
గణము లాక్రోశ మొనరింపఁగా నతండు. 119
- వ. తనదుష్కర్తంబు ప్రకటం బగుటకు రోసి యొక్కవిషమవ్రతం బాచరించి
సముద్రతరుధరణీస్త్రీజనంబులయందు బ్రహ్మహత్య విభాగించి పెట్టి నిజకల్పవం
బుఁ బాపికొని మునిగణసేవితుం డయి సముల్లాసంబునం బొంది ⁹యునికికిఁ
ద్వష్ట గోపించి. 120

1 (స) జలుపన వలయున్. 2 దనర. 3 నొచ్చె... సేయ నక్కటా ; సేయు నల్లవో
...మీపడినయక్కట. 4 నెడదను (వగువకు). 5 బడయ కుండ. 6 నెట్టి... సేమికార
ణం. 7 వికాసం... సిగ్గెడఁ. 8 తలఁకి; 9 యునికిం గని త్వష్ట.

తే. అనపరాధుఁ దపోనిధి ¹నధికశాంతి, యుక్తుఁ జంపినపాపాత్ము నుఱక పట్టి
మ్రుంగజాలెడువాని నుత్తుంగ దేహు, నేను సృజియింతుఁ జూడుఁడీ యీక్షణంబు.

చ. అనుచుఁ గడంగి నిష్టమెయి నగ్నిముఖం బొనరించి వేలిమిం
²దనయు సృజించి లోకవిదితంబుగ వృత్రసమాఖ్య యిచ్చి మ
ద్వినుతతపోబలంబునఁ బ్రదీపితతేజుఁడ వై జయింపు నీ
వని నియమించి పంచె నమరాధిపుతో సమరంబు సేయఁగన్.

122

— ఇంచుఁడు వృత్తాసురునితో యుద్ధంబు సేయుట. —

చ. పనిచిన నాతఁడుం జనియె బాహుబలంబున ³నేచి వాసవుం
డని కెదురేగుదెంచె నిటు లద్భుతసంగర మైనచోట న
య్యనిమిషనాథుఁ బట్టుకొని యంగద వృత్తుఁడు మ్రుంగ దేవత
ల్లనమున బెగ్గలింపఁగఁ జలంబు బలంబును జూపి యుగ్రుఁడై.

123

వ. ఇట్లు మ్రుంగినం ద్రిదశగణంబులు దత్తణంబ యాదైత్యునకు నావులించు నట్టి
యాలస్యం బావహించిన.

124

తే. అసురనాథుండు నలసత ⁴యడర నీల్లి, యావులించిన నత్తటి నమరవిభుఁడు
దనశరీరంబు సంకుచితంబు సేసి, కడు జవంబునఁ గుప్పించి వెడల నుటికె.

క. ⁵వెలలి బలరిపుఁడు చలమునఁ, గలహమునకుఁ జొచ్చె వృత్తుఁడున బాహుబలం
బలవికి మీతెను దండ్రి వి,మలతపమునఁ జేసి సురలమనములు దలఁకన్.

వ. ఇ ⁶ట్లధికబలుం డైనవృత్తునాటోపంబు సహింపం జాలక సురపతి దెరలి మరలి
పఱచి మందరగిరిశిఖరంబున కరిగినం గనుకనిం జని యనిమిషు లతనిం గూడు
కొని వృత్రవధోపాయంబు విచారించునెడ నవ్వాసవుండును దనమనంబున
నిశ్చయించి.

127

క. హరిఁ గాంచి యతనిచెప్పిన, పరమోపాయంబు సేసి బ్రతుకుద మనినన్
సుర లదియ కర్జ మని య, మ్మరమర్దనుకడకుఁ జనిరి మునులుం దారున్.

128

వ. ఇట్లు దివిజానీకంబును మునిలోకంబును బాకశాసనం బురస్కరించుకొని.

మ. చని యాదైత్యుతెఱంగు సెప్పి యతులోత్సాహంబుమై నెప్పుడున్
దనుజవ్రాతముత్రు ల్లిడంచి దివిజేంద్రశ్రీవిలాసంబు పెం
పునఁ బొందించుట నీకు నైజము గదా భూతేశ ఘోరారిమ
ర్దనసంక్రీడ యొనర్పు లోకముల కత్యంతప్రమోదంబు ⁷గాన్.

130

క. ⁸అనిన విని యొకటి సెప్పెద, వినుఁ డాతనితోడ నమరవిభునకుఁ దగఁ బొం

1 నధికశక్తి. 2 దనుజు...నని సేయఁ బోవఁగన్. 3 ఁబేర్చి...నటు లద్భుత...య
ప్పుడు వృత్తుఁడు (యద్దనుజేంద్రుఁడు) మ్రుంగె. 4 యడరి...యంతనె యమర. 5 వెలువడి
శక్తుఁడు) బలారి (యంద్రుఁడు) చలమున...గలఁగన్. 6 ట్లవికలబల్లుం. 7 నన్. 8 అను
యఁ గేశవుఁ డిట్లు.

- దొనరింపుఁ డొక్కసమయం, బున ¹నడకువఁ గులిశధారఁ బొందెద నేనున్.
- వ. మదీయ తేజోవిశేషంబున నప్పురుహూతున కుత్సాహంబు సంభవింపం గల
యది యప్పు డనాయాసంబునఁ బగతు వధియింప నగు నని గదాధరుం డూఱ
డిలం బలికిన బలసూదనప్రముఖనిఖిలసురలోకంబును సంతసిల్లి మగిడి వచ్చి
వృత్తుకడకు మునిజనంబులం బుచ్చిన వారును జని యతని కిట్లనిరి. 132
- క. భుజబల²దుర్జయుఁ డింద్రుం, డజయ్యుఁడవు నీవు నీకు నతనికి మీలో
విజయము దక్కదు మీ రే,చి జగంబులు నొవ్వ రణము సేయఁగ నేలా. 133
- క. ³మైత్రీ సౌఖ్యముఁ బోలునె, శాస్త్రవ మెమ్మెయిఁ దలంప శక్తశ్రీకిం
బాస్త్రమ వై యింపుగఁ ద, నిత్తుఁడ వగు మిదియ మేలు మీయిద్దఱకున్.
- వ. అనవుడు వృత్రాసురుండు తేజంబువాసికి నాస పడియెడుమాయురువురకు సఖ్యం
బు సమకూర నేర్చునే యనుటయు నమ్మునులు సత్పురుషసాంగత్యంబు సంభ
వించినం జేయమి నీతి గాదు మహేంద్రుండు సకలలోకసమ్మతసద్భావుండు గావున
నతనితోడిచుట్టటికంబు మే లనిన నొడంబడి యతండు వారల కిట్లనియె. 135
- క. ఏ నొక్కతెఱఁగు సెప్పెద, దానిం గా దనక చేసి తగ మీరలు సం
ధానము దృఢముగఁ జేయుం, డానాకేశునకు నాకు నధికప్రీతిన్. 136
- వ. అది యెయ్యది యనిన నార్ద్రం బగుదానను శుష్కం బైనసాధనంబునను దరు
వునం బాషాణంబున శస్త్రాస్త్రంబుల దివంబున రాత్రియందును నేను వధ్యుం
డఁ గాకుండ వలయు ననిన వారును దానికి నొడంబడి యవ్వరంబు లొసంగి
వృత్రవజ్రధరులకు మిత్రభావం బొనరించి మగుడం జని యతైఱంగు వాసవున
కెఱింగించి నిజనివాసంబుల కరిగిరి సురనాథుండు సుఖం బుండి పెద్దకాలంబు
నకుం దనమనంబునఁ బాయనివైరంబు సైరింపం జాలక దామోదరునిపూని
కయు మునిజనంబు సేసినసంధివిధంబును నిరూపించి రిపుం ⁴బరిభవింప రంధ్రా
న్వేషణంబు సేయుచుండి యొక్కనాఁడు. 137
- చ. జలనిధితీరభూమిఁ దనశత్రుఁ గనుంగొని వీని నిష్టు దో
ర్బల మెసఁగంగ నాదుభిదురంబునఁ ద్రుంచెద రాత్రి గాదు తాఁ
దలఁప దివంబు గా దిది యుదగ్రపరాక్రమయోగ్యసంధ్య నా
యలవుఁ జలంబుఁ జూప నెప మై తగుసాధన మెద్ది గల్గునో. 138
- క. అని తలఁచుచు నచ్చట నొక, వననిధిఫేనంబుఁ జూచి వాసవుఁ డార్ద్రం
బును శుష్కంబును గా దిది, యనుచుం గులిశమునఁగూర్చి యధికరయమునన్.
- తే. దాన వృత్తుని ⁵వ్రేయ నత్తటి మురారి
యందుఁ దగ సంక్రమించి యయ్యసురఁ జంపె

1 దేకువఁ గులిశ. 2 దుర్జయుఁ...నతనికి ననిలో. 3 వృత్తా...యొప్పుగ ద, నిత్తుఁ
డ...మీకిద్ద. 4 బరిమార్చుటకు. 5 వైవ.

జిష్ణుఁ డతిభక్తి విష్ణుఁ బూజించె నాత్మ
నఖిలలోకంబులకు మోద మావహిల్లె.

140

వ. ఇవ్విధంబునం బగతుం బరిమార్చి పేర్చి యింద్రుండు నిజపురంబునకుం జనియె
మఱియును భూతసంఘం బిట్లు బ్రహ్మహత్య సేయం దగునే యని యతని
నిందించినం బ్రభుత్వసంపద సెడుటయు.

141

ఆ. నీచదశకు వచ్చి నిషధాచలంబున, కరిగి సురవరేణ్యుఁ డడఁగి యుండె
నమరు లెల్లఁ గలఁగి యన్యోన్యపీడన, భయముఁ బొంది కూడఁబాటి తమకు.

క. కావలి యై సురరాజ్య, శ్రీ వాలింపంగఁ దగువిశేషంబున సం
భావితుండు నహుషుఁడని చని, యావిభుఁ గని తారు మునులు నతనికి నెమ్మిన్.

→|| దేవతలు నహుషుని సురరాజ్యాభిషిక్తునిం జేయుట. ||←

వ. పాకశాసనుతెఱం గెఱింగించి యిట్లనిరి.

144

క. ర మ్మింద్రపదవి సేకొని, మ మ్మెల్లను ¹నరయు మనిన మానవపతి నా
కమ్మహిమకుఁ దగుమాహా, త్యమ్ము గలదె నన్ను నేల యలఁచెద రనినన్. 145

వ. అంత నిలువక యత్యంతప్రార్థనంబు సేసి.

146

క. యమవరుణాదిత్రిదశులు, దమతమశక్తిప్రభావదర్పంబులు భూ
రమణునకుఁ బంచి యిచ్చిరి, ప్రమోద మెసఁగంగ మునిసభామధ్యమునన్.

వ. ఇవ్విధంబున నిచ్చి యధికబలసమన్వితం గావించి తోడ్కొని పోయి పూజ్యం
బగు దివిజరాజ్యంబున కభిషిక్తుం జేసిన నతండును బరమధర్మపరుం డై కిన్నర
కింపురుష గరుడ గంధర్వ సిద్ధ విద్యాధ రాదిసమస్త దేవయోనులవలనను దేజో
భాగంబులు వుచ్చికొని మహానుభావుం డై దివ్యమునిసేవ్యం బై నయ ద్వేవేంద్ర
పదంబు సేకొని తుంబురునారదాది²వినోదపాత్రంబులును రంభాద్యప్సరోగ
ణంబులుం గొలువ నభిమతభోగంబు లనుభవించుచు మదంబు మిగిలి మన్త
ధాధీనుం డై వ ర్తిల్లుసమయంబున నొక్కనాఁడు.

148

తే. మహితలావణ్యమున నసమాన యనఁగఁ
జనిసపౌలోమి యానహుషునకు నయన
మార్గగోచర యగుటయు మదనబాణ

149

భిన్నహృదయుఁ డై ధృతిఁ బాయఁ బెట్టి యతఁడు.
సురలోక రాజ్య³పదవిన్, గరిమంబున నున్ననన్నుఁ గవయం బరమా
దరలీలఁ జతుర యగు నీ, సరసిజముఖి రామి యేమిచంద మొ తలఁపన్. 150

అని యప్పొలఁతిం ⁴బిలిపిం, చిన నదియును భయము నొంది శీఘ్రమ దేవే
జ్యునిసదనమునకు శరణం, బనుచుం జనుటయును వాసవాచార్యుండున్. 151

1 బ్రోవు. 2 వీణానాదంబులం దేలుచు వినోదపాత్రంబు లగురంభా. 3 పదవీ, రిమం...జతురముగ నీ...రామి కేమి. 4 బిలిపిం...[చరణములకు] శరణం.

- వ. పరమాదరంబున నద్దేవిని గారవించి నిన్ను నహుషుదుర్వినయంబుఁ బొరయ
కుండ నరయవాడ నాఖండలుండు నాయత్నంబున నవశ్యంబును దడయక
వచ్చు నని యూటడించిన. 152
- క. అది యెల్ల నెఱిగి కోపం, బొదవఁగ నహుషుండు గురున కుచితమె యే న
మ్మదితం ¹బిలిపింపఁగఁ దన, నదనంబున నునుచు టనియె సంక్షుభితుం డై. 153
- చ. అనుడు మునీంద్రులున్ సురలు నక్కట నీమహానీయగౌరవం
బునకుఁ బరాంగనం గవయుబుద్ధి ²జనించుట యీడు గాదు నా
విని మును పూని యిమ్మైయి వివేకము గౌతముభార్యఁ బాకశా
సనుఁ డెడఁ గోరుచోఁ గఱపఁ జాలర మీ రది యెట్లు సెప్పుఁడా. 154
- వ. అనుచు నతండు గడుఁ గోపించిన భయంబుఁ గొని వార లాపొలోమి నతని
పాలికిం దోడ్కొని వచ్చువా రై పూని బృహస్పతికడకుం జని యద్దేవియు
వినుచుండ నిట్లనిరి. 155
- క. నహుషుండు మహేంద్రపదవీ, సహితుండు శచికిన్ వరింపఁ జను నాతని లో
కహితంబు గాఁగఁ బుచ్చుము, మహాత్మ ³తచ్చిత్తమునయమర్షం బడఁగన్.
- క. అనవుడు శోకం బడరఁగ, ననిమిషగురుఁ జూచి యిట్లు లను శచి ⁴యటు పు
చ్చిన దూఱు రాదె నను శుచి, యని మీకొనియాడు తెల్ల ననృతము గాదే.
- వ. అనిన విని దరహాసితవదనుం డగుచుఁ బురుహూతపురోహితుండు. 158
- క. నహుషుండు పనుచువాఁ డటె, విహితానుష్ఠానపరులు వీ రటె ⁵తా లో
కహితం బటె యిది మనకున్, మహానీయమ కాక యెట్లు మానఁగ నచ్చున్.
- వ. అని యుల్లసం బాడి యనిమిషులను ఋషులను జూచి యిట్లనియె. 160
- తే. శరణు సొచ్చిన రక్షింపఁ జాలి యుండి, కడపి పుచ్చిననూర్ధ్వలోకములు దప్పుఁ
బుణ్యకర్తంబు ⁶లఫలతఁ బొందు ననఁడె, కమలగర్భండు దొల్లి జగద్ధితముగ.
- వ. అని యనురూపాలాపంబుల నిషేధింప వార లట్లేనిఁ గర్తవ్యం బెయ్యది
యూహింపు మనిన నద్దేవి నహుషు⁷కడకుం జని సముచితంబుగాఁ దదీయ
సాంగత్యంబున కెడ వలికికొని వచ్చునది యటమీఁద మనమందఱముం
బురందరున కభ్యుదయం బగుతెఱం గాచరించువార మనుటయు వాచస్పతి
వచనంబులకు సంతసించి సురసంయమిసంఘంబు లరిగినయనంతరంబ. 162
- క. పొలోమియు నానహుషుని, పాలికిఁ జనుటయు నతండు భావజవికృతి
వ్యాలోలమానసుం డయి, లీలా⁸సంభావనాలలితముఖుఁ డయ్యెన్. 163

1 బిలిపింపఁగఁ...నునుచుడనియె (ప్రాతప్రతులు బెక్కింటిలో భావార్థకటవర్ణమునకు
మాటుగా డువర్ణకమే కాననయ్యెడి). 2 జలించుట కాదు కీడు. 3 నీచిత్త. 4 యటు
(వంచిన) దూఱు గాదె. 5 పో. 6 విఫలతఁ. 7 పాలికిం. 8 రసభావనా.

వ. అట్టియెడ.

164

ఉ. అల్లన యింతి యిట్లనియె నారసి వాసపుకల్కి ¹లేమియుం
దెల్లముగా నెఱింగిగొని తేకువ లేకిట వచ్చు టొప్పు నా
యుల్లము శంకితం బగుచు నుండఁగ వేగురపాటు మేలె నీ
వెల్ల నెఱుంగు దిప్పు డెడ యిచ్చుట యుక్తము నాకుఁ జూడఁగన్.

165

వ. అని యొడంబఱిచి కొండొకకాలం బెడ వలికిగొని యింద్రాణియు మగుడం
జనుదెంచె నమరగణంబును మునిజనసహితంబుగా విష్ణుదేవుపాలికి రహస్య
వృత్తిం బోయి జిష్ణునిదురితంబు వాపుటఁ గోరిన శౌరి గరుణాయ త్తచిత్తుం డై.
క. హయమేధంబున నాకుం, బ్రియ మొనరింపంగ వృత్రభేదికిఁ బుణ్యో
దయ మగు నావుడు వారలు, రయమునఁ జని రందఱుం బురందరుకడకున్.

—|| ఇంద్రుఁడు నహుషుతేజోవిశేషంబు సూచి మఱుఁగునడుట. ||—

క. చని యతని నశ్వమేధం, బునఁ గల్కషరహితుఁ జేయఁ బురుహూతుండుం
దనపురికి నరిగి నహుషుం, గని తత్తేజోవిశేషకంపితుఁ డయ్యెన్.

168

వ. ఇట్లు వృత్రారి దనబ్రహ్మహత్య వాయుటయే కాని నహుషునంతబలంబు లేమిం
జేసి భయాకులితచిత్తుం డై.

169

క. ఎందేనిఁ జనియె నాతని, సుందరియును నెమ్మనమున శోకోద్దేకం
బొంది పురందరుఁ డరిగిన, కందువ ²యే నిప్పు డెట్లు గాంతునొ యనుచున్.

వ. నిశాసమయంబున నుపశ్రుతి నారాధించినఁ దదీయాధిదేవత ³నీసత్యంబువలనం
గను దని చెప్పి యనంతరంబ సాకార యై పొడసూపినఁ జాలోమి నీ వెవ్వర
వని యడిగిన నదియును భవత్పాతివ్రత్యసత్యశౌచంబులకుఁ బ్రియం బంది
వచ్చితి నుపశ్రుతి నని చెప్పి నీకుం బాకశాసనం జూపెద రమ్మని తోడ్కొని
హిమవంతంబును త్తరంబున మంజుమంతం బనుమహాశైలంబున కరిగి దాని
యందు శతయోజనవిస్తీర్ణం బైనయొక్కసరోవరంబు సొచ్చి యచ్చట నుల్ల
సిల్లుపంచవర్ణకమనీయంబు లగుకమలంబులలో నొక్కనాశంబు భేదించి ముం
దటఁ బ్రవేశించె నింద్రాణియుం దోడన చని తదీయతంతుమధ్యంబున సూక్ష్మ
రూపంబున నున్నసురపతిం గన్నంత నయ్యుపశ్రుతి యదృశ్యం బగుటయు.

క. పతిసన్నిధి వడసి మహా, ద్భృత మందెడుశచి తదీయపూర్వసుకర్త
స్తుతి నేయుచు నిలిచిన నతఁ, డతివం గని ⁴సంభృతాదరాత్తుం డగుచున్.

ఉ. ఇచ్చట నేను నిల్చు టిది యెట్లు లెఱింగితి నన్నుఁ గాన నీ
వచ్చినకార్య మేమి యనవద్యగుణోత్తర చెప్పు నావుడుం

1 లేమియే. 2 యే నెప్పు డెట్లు (గాంతున). 3 నీసత్యంబువలన నీమగనిం గను దని
..పాతివ్రత్యశౌచం...గనుపించి యంత నయ్యుపశ్రుతి. 4 యపుడు సంభృతాత్తుం.

- బొచ్చెము లేక యానహుషుపోయినపోకలు ¹దానికిం దగం
జెచ్చెరఁ గాలయాపనము సేసినభంగియుఁ జెప్పె దేవియున్. 173
- వ. చెప్పి యుపశ్రుతితెఱంగును నతని కెఱింగించి దేవా నీ విత్తఱిం బ్రకాశుండ
వై భవత్ప్రతాపంబున నహుషునకుఁ బరాభవం బొనరించి నన్ను రక్షింపక
తక్కిన నుక్కివుం డగునతనిపాపనిశ్చయంబున నాపద వచ్చు ననిన విని వల్ల
భకు దివిజవల్లభుం డిట్లనియె. 174
- క. ఆనహుషుబాహుగర్వ మ,నూనం బై యున్నయది సముజ్జ్వల²మునిన
న్తానప్రవృద్ధ మగుటను, దానం గాలంబు వేచెదను జయమునకున్. 175
- చ. తఱి యగునంతకుఁ రిపునుదగ్రత సైచుట నీతి నీవు నా
కఱపినయట్ల చేయుము తగం జని యాతనిఁ గాంచి నన్ను నె
త్తెఱఁగున నైనఁ బొందఁగ మదిం దల³పోతయ కల్గెనేనిఁ గ్ర
చ్చుట మునివర్గవాహనుఁడ వై చనుదె మ్మును మంతఁ దీతెడున్. 176
- ఆ. ⁴అనిన నట్ల కాక యని పతి వీడ్కొని, యింతి నహుషుపాలి కేఁగుదెంచె
నతఁడు దమక మడర నద్దేవిఁ బెద్దయు, నాదరించి యిష్ట మడుగుటయును.
- వ. ఇంద్రాణియు ని ట్లనియె మనవిరూపించినసమయంబునకుఁ గొండొకతడవు
గలదు కాలం బగుటయు నిన్ను వరియించెద నీవు మహామునివాహనుండవు
గా వలయు నది నాకుఁ బ్రియంబు నీకు ననన్యసామాన్యం బై నయానంబు
దేజోవిశేషకరం బగు ననిన నప్పలుకులకు నహుషుండు ప్రహర్ష చిత్తుం డై. 178
- ఆ. ఏను దక్క నొరుల కెవ్వరి కైన న, వ్యాహనంబు నెక్క వశమె నీకు
సమ్మదంబు గాఁగ సప్తర్షి గణము నా, యందలంబు మోవ నరుగుదెంతు. 179
- క. అని వనితఁ బంచి ⁵యప్పుడ, మునులం బిలిపించి మౌర్యమునఁ దనకుఁ వా
హనముగఁ జేసి యొకింతయు, ననుమానము లేక తిరిగె నతఁ డెల్లెడలన్. 180
- క. చని పోలోమియు సురగురుఁ, గని నహుషుఁడు వేచి యున్నకాలం బెడ లే
దనిమిషనాథున కిత్తఱి, ననుగ్రహము సేయ వలయు నవహితబుద్ధిన్. 181
- వ. శరణాగత నైననన్ను రక్షింపు మనిన నతం డిట్లనియె. 182
- క. ఆనహుషువలన నాపద, రా నీ నాతనికి నాతురత గావింపం
బూని యొనర్చెద వేలిమి, దానను ముని⁶వాహనత గతస్థైర్యుఁ డగున్. 183
- క. వెరవున నీపతియునికియు, నరసెద నని యూఱడించి యప్పుడ వైశ్వా
నరు నర్చితుఁ జేసి పురం, దరు తెఱఁగుం జెప్పి యతనిఁ దడవం బనిచెన్. 184

1 దాను దానికిం; వానికిం దగం. 2 ముగ సన్తాన (ప్రవిష్ట) ప్రయుక్త. 3 పోయఁగఁ
గల్గె నేని...నంత దీతెడుక. 4 అంత...పల్కి వీడ్కొని...నద్దేవిఁ గని పెద్ద, యాదరించి.
5 యప్పుడు. 6 యానమున (గతస్థైర్యుఁ డగుక). 7 దడవఁగఁ బుచ్చెన్.

—|| అగ్ని దేవుఁ డింద్రుని వెదకి బృహస్పతికిం చెలుపుట. ||—

వ. పనిచిన వహ్నియు వనితారూపంబునం జని మనోగతి యగుటంజేసి సర్వదిశ
లును భూమ్యంతరిక్షంబులును గిరివిపినంబులును గొండొకసేపునకుం గలయం
జూచి సంక్రందను నెందునుం గానక మగిడి వచ్చి వాచస్పతికి నత్తెఱం గెఱిం
గించి నాకుజలంబులు ప్రవేశింపరామి నంద పరికింప నేర నై తి నప్పులవలన నగ్ని
యు బ్రాహ్మణులవలన క్షత్రియజాతీయు నశ్శంబులవలన లోహంబును నుద్భ
వించె వానివాఁడిమి యెల్ల యెడలనుం జెల్లుఁ దమతమజన్మస్థానంబులయం దడం
గుం గావున నీళ్లు నాకు సంక్షయంబు సేయుట సుప్రసిద్ధం బనిన విని యని
మిషగురుండు హవ్యవాహను నత్యంతగౌరవంబునం గనుంగొని. 185

మ. సకలస్థావరజంగమంబులు భవత్సాన్నిధ్యమాత్రంబునన్
వికసిల్లుం గ్రతువైభవంబులుఁ జతుర్వేదంబులున్ నీవ పా
వక నీయంద ¹జలంబులుం గలిగె విశ్వవ్యాప్తిమై నున్ననీ
కొకచో పెట్టు లగమ్య మయ్యె నిను నీ పూహింపు పెం పారఁగన్. 186

ఉ. ఏనును బ్రహ్మమంత్రముల నెంతయు నీ కభివృద్ధిఁ జేసెదం
²గాని విశంకతన్ సలిలగామివి గ మ్మనినం గృశానుఁడుం
బూనిక నేఁగి వారినిధిభూరినదీసరసీతటాకనం
తానము రోయుచుం జని శతక్రతుఁ డున్నసరోవరంబునన్. 187

ఉ. అంబురుహంబులం గలయ నారసి ³చొచ్చి యొకండు నాశనూ
త్రంబున నున్నయింద్రుఁ గని రాగమునన్ గురునొద్ద కగ్ని శీ
ఘ్రంబున నేఁగుదెంచి తనకన్న తెఱం గెఱిఁగింప నాతఁ డు
ల్లంబున నుల్లసిల్లి సురలన్ మునులం దగఁ గూర్చి గ్రక్కునన్. 188

మ. దివిజాధీశ్వరుపాలికిం జని కృతార్థీభూతచేతస్కుఁ డై
వివిధస్తోత్రపరంపరాచతురవాగ్విన్యాసతం బ్రీతుఁ జే
సి పరిష్ఠం బగునీదుకృత్యము ననుష్ఠింపంగ నీ వుత్సహిం
⁴పవు నీ కేమికొఱంత వృత్రవధ యేపాపంబు రూపింపుమా. 189

క. శరనిధిఫేనంబున నా, హరి వొంది జగద్విరోధి యగువృత్రునిఁ దాఁ
బరి మార్చ నీకు విజయము, దొరకొనియెం గాక ⁵దీన దోసము గలదే. 190

వ. అని సముచితంబుగా సంబోధించినగురునిసంభాషితంబుల నిర్దోషితుం డయి
నిజరూపంబు వహించి సకలసుమనోమునిసహితంబుగా నతని సంభావించి
జంభారి గర్తవ్యంబెయ్యది యని యడిగిన నాచార్యుం డితం డెఱింగినను విస్పష్టం

1 జగంబులుం. 2 గాన నశంకతన్...పూర్ణసరిత్సరసీతటాక. 3 యం దొకపద్మనాశ
నూ ; చూచి యొకండు నాశనూ... 4 పవ నీ కేమి ... రూపింపఁగన్. 5 నీకు,

- బుగా నహుషువృత్తాంతం బంతయు వివరించెదంగాక యని తలంచి యిట్లనియె.
 క. నాఁ డట్లు నీవు నీ దగు, పోడిమి సెడి యడఁగుటయును భువనంబుల కె
 వ్యాడును రక్షకుఁ ¹డయ్యెడు, వాడిమగఁడు లేమి ద్రిదశవర్గము మునులున్.
- ఉ. ఒండొరుచేతఁ బీడ వడ నోపక రక్షకుఁ డైనవాని నా
 ఖండలతుల్యు నేమిగతిఁ గాంతుమొకో యను చున్నచోట ను
 ద్దండబలై కరక్ష్యము శతక్రతురాజ్యము దాని నేల న
 న్యుండు సమర్థుడే యనుచు నొల్లరు దివ్యులలోన నెవ్వరున్. 193
- వ. అట్టిసమయంబున మునిజనసహితంబుగ ననిమిషులు నహుషుకడకుం జని
 మనంబుల మనుజుం డనుననుమానంబు దక్కి యతని నింద్రపదవిఁ బరిపాలిం
 చుటకుం బ్రార్థించిన నతండును దాను హీనబలుండ నని శంకించినం దమతమ
 తేజంబులయంశంబు లతని కొసంగి శక్తిమంతుం గావించి యభిషిక్తుం జేసిన.
- క. మహానీయభవత్పదవీ, మహితుం డై నహుషుఁ డేచి మదమున ధర్త
 స్పృహ దక్కి తన్ను నిప్పుడు, వహియింపఁగ సన్తునీంద్రవర్గముఁ బనిచెన్. 195
- ఆ. ఇదియ కాదు మఱియు నెన్నియు దుర్విన, యములు గలవు వాని ²కలసి నిన్ను
 వెదక వచ్చితిమి వివేకహీనుం డగు, నతనిఁ జెఱుప నిప్పు డవసరంబు. 196
- వ. అది ³యెట్లంటేని వినుము నాఁడు హరిపంపునం జేసినయశ్వమేధంబున నీ వప
 గతకల్తఘండ వైనను సహుషునకుఁ దేజోహాని లేమింజేసి యతని నాక్రమింప
 రా దయ్యె నిప్పుడు మహామునుల నధఃకరించి యతండు నిస్తేజుం డై యున్న
 వాఁడు గావున నీచేతం జెడు నట్లగుటయుం దురగమేధఫలపరిపాకంబ యింక
 నుత్సాహంబు నేయు మను చున్న సమయంబున యమవరుణకుబేరులు సోమ
 సహితంబుగా నరుగు దెంచి పురందరుం గాంచిన నతండు ప్రియం బంది యప్పటి
 కార్యంబు తెఱంగు వారల కెఱింగించి తగినసంభాషణంబుల వారలఁ బ్రీతచేత
 స్కులం జేసి దృష్టివిషయదుస్సహుం డైననహుషు గెలుచునుపాయంబు
 విచారించునవసరంబున. 197
- క. ⁴కష్టం డగునానహుషుఁడు, నష్టాత్మకుఁ డయ్యె దివిజనాయక నీయు
 త్కృష్టచరితమున సురలకుఁ, దుష్టిగ నిజరాజ్యసంగతుఁడ వగు మనుచున్.
- క. మునివరుఁ డై నయగస్త్యుఁడు, సనుదెంచిన శతమఖుండు సమ్మతి నుచితా
 సన మిడి యర్ఘ్యముఁ బాద్యము, నొనరిచి యిట్లనియె ⁵సవినయోక్తి నతనితోన్.
- ఆ. అధికవిభవ మెసఁగ నసమానశక్తిస, నాథుఁ డగుచు నున్న నహుషుఁ డిప్పు

1 డై తగు. 2 నరసి (కలికి) నిన్ను...నిదియ యవసరంబు. 3 యట్లుండె వినుము.

4 దుష్టాత్ముం డగునహు; దుష్టుం డగునానహు (ఈ పద్యముశర్వాత) 'వ. ప్రార్థించి దీవించి రంత. అని యొకవచనము. సందర్భ మంతగాఁ భాసఁగలేదు. 5 సవినయోక్తులతోడక; నివయయికి 'నతనితోక'.

దేమికతన భాగ్యహీనుఁ డై యుజ్జ్వల, శ్రీ దొఱంగె మునివరేణ్య చెపుమ. 200

→|| అగస్త్యుఁ డిందునకు నహుషభ్రష్టతఁ జెలుపుట. ||←

వ. అనిన విని యమ్మునీంద్రుం ¹డిట్లనియె నన్నహుషుని మోచి వేసరు చున్నమును
లతనికడ గోష్ఠీవినోదంబుల నుండి బ్రాహ్మణంబు లయినమంత్రంబులు గోసంప్రో
క్షణంబునందుఁ జెప్పఁబడి యుండు నవి నీకుఁ బ్రమాణభూతంబు లగునే
యని యడిగినం బాపనిశ్చయుం డై యతం డమ్మంత్రంబులు ప్రమాణంబులు గా
వనిన నే నమ్మాటని పే.ధించి పూర్వాచార్యులచేత నభినందితంబు లగుమంత్రం
బులు నిందించుట యజ్ఞానం బని వివాదంబు నేసిన నతండు కోపించి మదీయ
మస్తకంబు దన్నిన నతనిం గనుంగొని పుణ్యహీనుండును దేజోహానిదీనుం
డును నగుట యుపలక్షించి నీవు పూజనీయు లయినమహామునుల నిన్ను వహిం
పం బనిచితి వారలు గొనియాడుమంత్రంబులు గర్హించి తదియునుం గాక నన్ను
నవమానించితి గావున నింద్రపదభ్రష్టుండ వై బహుసంవత్సరంబులు భూలోకం
బున నురగరూపంబున నుండు మని శాపం బిచ్చి పదంపడి యనుగ్రహించి
భవదీయవంశజాతుం డయి యజాతశత్రుం డనుపెంపు గలిగి యుధిష్ఠిరనామధే
యుం డై నయొక్కసత్పురుషునిసందర్శనంబున దురితంబులఁ బాసి పుణ్యలో
కంబు వడయువాఁడ వనినఁ దత్త ణంబ.

201

క. స్వర్గ²పరిభ్రష్టుం డై, దుర్గతికిం బోయె నతఁడు దుష్టాత్ములకున్
దార్గత్యము సుజనులకు న,నర్గళసద్గతియు నగుట యరుదే యెందున్. 202

మ. అనినన్ దేవతలుం దపోధనులు ³నిత్యానందముం బొంది రా
మునిఁ బూజించె నమర్త్యనాథుండు మనోమోదంబు సంధిల్ల న
య్యనురాగంబు చరాచరంబులకు హృద్యం బయ్యె సర్వాప్సరో
జనముం గౌళికుఁ గాన వచ్చె సుభగైశ్వర్యంబు శోభిల్లఁగన్.

203

వ. తదనంతరంబ.

204

ఉ. పావకుఁ డాదిగా దిగధిపాలురుఁ గిన్నరసిద్ధసాధ్యులున్
దేవగురుండుఁ ⁴దోన చనుదేరఁగ వై భవ ముల్లసిల్ల నై
రావణదంతి నెక్కి యమరావతికిం జని యింద్రుఁ డాశచీ
దేవియుఁ దాను మోదమునఁ దేలి రభీష్టవినోదలీలలన్.

205

వ. ఇవిధంబున మహానుభావుం డగునమ్మహేంద్రుండు.

206

క. ఆజ్ఞాభంగం బయినం, బ్రాజ్ఞేతరునట్లు దుఃఖపడి యుండఁడె తా
నజ్ఞాతవాసమును గా, లజ్జతఁ ⁵జలుపండె యన్యులకు వగ పేలా.

207

1 డమరవరున కిట్లనియె...మంత్రంబులం గొన్ని సంప్రోక్షణంబునం...దేజోహీనుండును
...సురగంబ వై. 2, పద...జనియె నతఁడు. 3 నిత్యా...మునిఁ గీర్తించె...చరాచరేంద్రులకు
...శ్వర్యం బవార్యంబుగన్. 4 దోడ ననుదేరఁగ. 5 జేయండె.

- క. కావున మీపడినయర, ణ్యావాస క్లేశమునకు నజ్ఞాతవిధిన్
¹నేవకుల రై నదానికి, నోవకుఁడీ మీరు లఘుమనోవృత్తుల రై. 208
- వ. అని యిట్లు సెప్పి శల్యుండు సభాసదులం గలయం గనుంగొని. 209
- ఉ. కౌరవనాథుఁ డాసహుషుకై వడి నాశముఁ బొందు వాసవ
 శ్రీరమణీయుఁ డై జయము నేకొని ధర్మజుఁ డంబురాశివే
 లారశనాసముజ్జ్వలవిలాసమనోహర మేదిసీవధూ
 సారసమగ్రభోగముల సన్నతి కెక్కెడుఁ దానుఁ దమ్ములున్. 210
- వ. అనిపలికి వెండియు నతండు పాండవాగ్రజున కిట్లనియె. 211
- క. సౌఖ్యంబులు వొందు జగ, తృప్తిఖ్యాతులుఁ జెందుఁ దగఁ బురందరవిజయో
 పాఖ్యానము విన్నను ద, ద్వాఖ్యానము నేసినన్ జనావలి కనఘా. 212
- క. మోహరము నడచు చుండఁగ, నీహరివిజయంబు వినునరేంద్రుఁడు రిపునం
 దోహంబు గెల్పుటకు సం, దేహం బించుకయు లేదు ధీరవిచారా. 213
- వ. అనిన విని ధర్మ నందనుండు మద్రపతిం బ్రస్తుతించి ³మహానుభావా భవదీయభా
 షణశ్రవణంబునఁ జిత్తంబు కలంక దేతె నని సంభావించి యతనికి సముచి
 తంబు లగుమజ్జనభోజనంబు లొనరించి యనంతరంబ యతండు పయనంబునకు
 నుద్యోగించిన. 214
- ఆ. అతని ననుప నేగి ⁴యధికసంప్రీతి నే, తెంచునప్పు డయ్యుధిష్ఠిరుండు
 రణములోన మీరు రాధేయుఁ బలుకుట, మఱవకుండ వలయు మమ్ముఁ దలఁచి.
- క. అనుటయు మద్రేశ్వరుఁ డా,తని నూటడఁ బలికి గాఢ⁵తరముగ నాలిం
 గన మొనరించి చనియె హ, స్తినగరికి బలమ్ముతో నతిత్వరితగతిన్. 216
- వ. అట్టియవసరంబున. 217
- మ. సకలారాతిభయంకరుం డగుచు నుత్సాహంబు వాటించి నే
 లకు వేఁగి గయ్యెడుభంగి వచ్చె రణలీలాకౌతుకం బొప్పఁ దా
 నొకయక్షోహిణితోడఁ బాండవబలం బుల్లాసముం బొంద సా
 త్యకి బాహుబలగర్వనిర్వహణవిద్యాప్రాధీనంరూఢుఁ డై. 218
- వ. అంతం జేదిపతి యగుధృష్ట కేతుండును జరాసంధనందనుం డగుసహదేవుండును
⁷జెఱొక్కయక్షోహిణితోడం జనుదెంచిరి సహోదరు లేవు రగుకేకయపతు
 లు నేకాక్షోహిణీసమేతు లై యేగుదెంచిరి తదనంతరంబ. 219
- క. కొడుకులుఁ దానును గుఱ్ఱపు, దడములఁ గరిఘటల ⁸భటరథవ్రాతములం
 బుడమి చలింపఁగ ద్రుపదుఁడు, గడువేడుకఁ దోడు సూపెఁ గాంతేయులకున్.

1 నేవకు లైనను దానికి. 2 విని. 3 మహాభాగా... భాషణంబులఁ జిత్తంబు కలంక
 దేతె...లొనగూర్చి...నుద్యోగించి కదలిన. 4 యతిశయప్రీతి. 5 తమముగ. 6 సంధిల్లఁగన్.
 7 నొక్కొక్క... 8 పటు.

వ. అదియును నొకయత్నోహిణికిం గలిగి యొప్పె నయ్యవసరంబున ననుజతనుజ
సమేతుండును బార్వతీయమహీపాలనహితుండును నై యొక్కయత్నోహిణి
యొడ్డనంబు దీర్చి. 221

క. చిందములమోతఁ బగతుర, డెందంబులతోడ దిక్తటీసంధులు నం
దంద పగులంగఁ గుంతి, నందనులకుఁ దోడు మత్స్యనాథుఁడు సూపెన్. 222

వ. పాండ్యవిభుండు లోనుగాఁ బలు¹దెసల నుండి వచ్చినబలం బొక్క యత్నోహి
ణికిం గలిగి యొప్పె. 223

క. ఏ డత్నోహిణు లిమ్మైయిఁ, గూడెం బాండునృపసుతులఁ గ్రూరాహవసం
క్రీడావినోదమునకుం, దోడుపడం బూని యతికుతూహలవృత్తిన్. 224

వ. ఇవిధంబునం గూడి పెరిగి యుధిష్ఠిరుసైన్యంబు గయ్యంబునకుం గాలుద్రవ్య
చు నుండె నంత నక్కడం ²గిరాతకాంచనసైన్యనిచయంబులం గూర్చికొని స
మరంబునకు నమరి యొక్కయత్నోహిణి గలభగదత్తుండు సుయోధనుం గలసె
భూరిపరాక్రముం డయినభూరిశ్రవుండును మహాబలుం డయినశల్యుండును నేకా
త్నోహిణీసమేతంబుగా నేతెంచిరి వారలయట్ల సన్నద్ధుఁడై కాంభోజనాథుం
డైనసుదక్షిణుం డనుయవనేశ్వరుండును వచ్చె నత్తెఱంగున సమకట్టి జయద్రథ
ప్రముఖు లై నసింధుసౌవీరనరపతు లరుగుదెంచిరి మాహిష్మతీపతి యగునీలుం
డు యాదవవీరుం డగుకృతవర్తయు నవంతీశ్వరులు సోదరులు నగు విందానువిం
దు లిరువురునుం గా నిన్నలువురు నొక్కొక్కయత్నోహిణితోడఁ జనుదెంచిరి
మఱియునుం బలుదెసలనుండి వచ్చి కూడినవాహినులు మూఁ డత్నోహిణులకుం
గలిగె ధార్తరాష్ట్రులకుఁ దోడుపడం బూనినయవి పదునొకం డత్నోహిణు
లయ్యె నట్టియెడ. 225

క. సవరణల నొప్పి యనిఁ బాం,డవబలముల మార్కొనం గడంగుచు నత్యు
త్సవమునఁ బేర్చినసేనల, కవకాశము లేదు విడియ హస్తీపురమునన్. 226

క. నానాముఖముల విడియం, గా నియమించెను బలంబుఁ గౌరవపతి యా
³సేనలదొరలకు నిలువఁగ, నైనను నెడ లేమి నధికహర్షం బెసఁగన్. 227

వ. ఇత్తెఱంగునం గురుజాంగలంబున రౌహితకారణ్యంబున మరుదేశంబున నహి
చ్ఛత్రంబునఁ గాలకూటంబున గంగాకూలంబున వారణావతంబున వటస్థా
నంబున ⁴విచ్చలవిడి విడిసి ధనధాన్యాదిసమస్తవస్తువులకలిమింజేసి యెలమి
మిగిలియున్నంత. 228

1. జేశంబుల. 2 గిరాతనిచయంబులం ; గిరాతకాంచనజననిచయం ; గిరాతయవనపుళింద
నిచయంబులం...నేగుదెంచిరి వారలయట్ల సన్నద్ధు లై కాంభోజనాథుం డైనసుదక్షిణుండును
యవనేశ్వరుండును నొక్కయత్నోహిణితోడ వచ్చి రత్తెఱంగున. 3 సేనకు దొరలకు. 4 విడి
దల విడిసి...యెలమి గలిగి.

- క. పాంచాలమహీవల్లభు, పంచినభూదేవుఁ డుచితభంగి నగరి కే
తెంచి ధృతరాష్ట్రుఁ బ్రీతిం, గాంచి కృపద్రోణవిదురగంగానుతులన్. 229
- వ. వారివారిమందిరంబులకుం జని కని సముచితాలాపంబులం బ్రసన్నచిత్తులం జేసి
దుర్యోధనుసందర్శనంబును నిర్వర్తించి నిత్యనిపుణారాధనంబున ధృతరాష్ట్రుఁ
నభిముఖుం గావించి యొక్కనాఁ డక్కారవేశ్వరు పేరోలగంబున సమస్తసేనా
పతులం గలయం గనుంగొని యిట్లనియె. 230
- సీ. ధృతరాష్ట్రపాండుభూపతులు సహోదరు, ¹లగుటయు వారలయాత్మజులకుఁ
దమతమతంద్రులధనములు గైకొనఁ, దగుటయు మీకు నందఱకుఁ జూడ
నుచితంబ కాదె యట్లుండఁ దొల్లింటిచం, దంబును మనకుఁ దెల్లంబకాదె
ప్రాణగొడ్డము లగుపనుల వారలఁ దీర్పఁ, దలఁచినఁ బుణ్యంబుకలిమిఁజేసి
తే. బాహుబల మొప్ప నిజరాజ్యపదవిఁ బొంది
యున్న వంచనమెయి మహిఁ గొన్న తెఱఁగు
నెఱుఁగుదుర కాదె దీనికి నెల్ల నియ్య
కొనియె నీపెద్దరాజు నే మనఁగ నేర్తు. 231
- శా. నారీరత్నము నట్లుదెచ్చి సభలోన న్వారలుం జూడఁగాఁ
జీరల్ ప్రోవులు గాఁగఁ జేయుటయు ²లచ్చిం బుచ్చికోలున్ మహా
గ్రాణ్యస్థలి నిల్వఁ బంచుటయు దైన్యవృత్తిమైపల్కులున్
సైరింపం జనుపాండవేయులకు నీసంధిక్రమం బొప్పదే. 232
- క. వీరలవృత్తముఁ బొండుకు, మారులవర్తనముతెఱఁగు మాత్సర్యము లే
కారసి ధృతరాష్ట్రునకున్, గారవమున బుద్ధి సెప్పఁగాఁ దగు మీకున్. 233
- తే. పాండవులు శౌరవులతోడిపగకు నొల్ల, రఖిలభూప్రజానాశన మగుటఁ జేసి
వార లన దని తలఁపంగ వలవ దధిక, ధర్మపరు లైనకతమునఁ ³దగవు నడచె.
- వ. అందుఁ గూడినవి యే డక్షోహిణు లిందుఁ ⁴గూడినవి పదునొకం డక్షోహిణు
లని తలంతు రేని వినుండు. 235
- క. బాహుబలఘనుఁడు భీముఁడు, సాహసరసికాత్ముఁ డయినసాత్యకియు మహా
గ్రాహవభూమి సహస్రా, డ్దోహిణు లట్లగుట మీరు సూడరె యెందున్. 236
- క. ⁵గాండీవధన్వనాహవ, పాండిత్యముఁ దలఁప నతని భండనమున మా
రొండు నని యొకఁడు గడఁగుట, కొండం గని తగరు దాఁకఁ గోరుట గాదే.
- క. ఆబీభత్సునిభూరిభు, జాబలమును దుర్ని వారశౌర్యము శరవి
ద్యాబహుళతయును బందికి, నై బవరముఁ జేసినట్టిహరుఁడ యెఱుంగున్. 238
- వ. అదియునుం గాక. 239

1 లగుటయు...దేర్పఁ, దలఁచినఁ...కొనిన యీ. 2 లక్ష్మీం...దైన్యవృత్తి; దైన్యవ్యా
ప్తి. 3 దగవె. 4 గలవి. 5 గాండీవధనుని యాహవ...దలఁప కతని.

- మ. వివిధోపాయపరాయణుండు రిపుదోర్వీర్యాపహరక్రియా
ప్రవణోద్యోగుఁడు మంత్రరక్షణకళాప్రావీణ్యగణ్యుండు ధై
ర్యవివేకాదిగుణోత్తరుం డఖిలవిద్యాజాలసంవేది మా
ధవుఁ ¹డాది క్కటె పాండవేయుల కసాధ్యం బెద్దియుం గలునే. 240
- ఆ. అదను దప్ప కుండ నమ్మహాత్ముల నెమ్మిఁ, బిలువఁ బంచి హితముఁ బ్రియము రెండు
పక్షములకు నగుట ²పాటించి తగవుమైఁ, గొంత భూమియిచ్చి కూడి మనుఁడు.
- చ. ³అనవుడు భీష్ముఁ డిట్లనియె నక్కట భాగ్యము గాదె పాండునం
దను లొకయాపదం బడక ధర్మగతిం దగ నందఱున్ సుహృ
జ్జనులను గృష్ణునిం గలసి సమ్మద మొందుటయుం బ్రశాంతిమై
మనముల నీసు దక్కి మృదు మార్గము వట్టుటయుం దలంపఁగన్. 242
- క. ⁴నీవాక్యము విప్రస్వా, భావిక మై యిట్లు శ్రుతికిఁ బరుషం బైనన్
భావింపఁ గార్యమునయం, దేవిధమున సభకు నింతయిష్టం బగునే. 243
- చ. సమయమ యూఁది పాండవు లశక్తులచాడ్పున ⁵నిందు నాఁడు బ
న్నమువడి చన్నదైన్యము వనంబునఁ బడ్డవిషాదవేదనా
శ్రమము విరాటువీట లఘు సంచరణంబున దాఁగి యున్నదుః
ఖమును జగం బెఱుంగదె యకల్మషులం బఱుపంగఁ బాడియే. 244
- క. పితృధన మగుపా లుచిత, స్థితి వారల కిచ్చి నిర్విశేషుం డై యీ
పతి లోకము మెచ్చఁగ ⁶నిజ, సుతనివహమునట్ల వారిఁ జూడఁగ వలయున్. 245
- వ. అట్లుం గాక. 246
- చ. ⁷కడవఁగ జూద మాడి యవుఁ గా దన నేరక సత్యభాషణం
బెడలిన వచ్చుధర్మగతి హీనత కోర్వక రాజ్యహీనతం
బడుటకు నోర్చి ధర్మజుఁడు వంచిన సైరణ సేసెఁ గాక క
వ్వడినెఱిగిన్క కెట్టి మగవారును నోర్తురె యిజ్జగంబులన్. 247
- వ. అనిన విని కర్ణుండు గనలి యిట్లనియె. 248
- క. జనులెల్ల నెఱింగిన⁸యీ, పని యేటికి నుగ్గడింపఁ బలుమఱు దుర్యో
ధనునకయి శకుని జూదం, బున మేదిని గెలిచె ధర్మపుత్రుం డోడెన్. 249
- ఆ. దీన నేమితప్పు కానకు నేఁగిన, యతఁడు సమయవృత్తి నాక్రమించి
తండ్రిపాలు మాకుఁ దగు నంచు ⁹నడియరి, తనము సేసి రాక తప్పు గాక. 250
- క. విరటుఁడు ద్రుపదుఁడుఁ దోడుగ, బరవసమున నెత్తి విడిసి బలిమి నడిగినం
గురుపతియు వెఱచి యిచ్చునె, ధరలోఁ జక్కనగ మిట్టి తగవులు గలవే. 251

1 డాది క్కటె. 2 భావించి 3 అన విని...గాక. 4 ఈవాక్యము. 5 నుండి.
6 దన. 7 (కడు) ... యెటుఁగా దన ... నెఱిగిన్క ... యేజగంబులన్ ; ముజ్జగంబులన్.
8 దీ, పనికి...మేదినిఁ గొనియె. 9 నది వెట్టి ; గడుసరి.

- వ. అనిన గాంగేయుండు గటకటంబడి కర్ణున కిట్లనియె. 252
- ఉ. చిక్కనిపోటుమానిసి విసీ వినువారలు నవ్వ నేమిగా
నెక్కుడుమాట లాడెద వహీనపరాక్రమశాలి యర్జునుం
డొక్కడ¹ యార్వర² మనల నుగ్రరణంబున గెల్చె నిన్న నే
డిక్కడఁ బల్కుల³ గెలిచె దీ వనిత⁴ మనరాజుకొల్వునన్. 253
- క. నరు⁵ డాలవెనుక వచ్చినఁ, గురురా జడుగంగ నీవు గురుఁడును గృపుఁడు⁶
గురుసుతుఁడు వినఁగ వారల, చిరసమయము దెగుట యేను జెప్పనె తెలియన్.
- తే. అనిన ధృతరాష్ట్రు⁷ డాపగాతనయు భక్తి
ననునయించి రాధేయునిఁ గినిసి ప్రియము
దోష⁸ దా నిట్లు లనియె నా ద్రుపదమనుజు
పతిపురోహితుతోడ సంభ్రమము లేక. 255
- ఉ.⁴ మంచిగ నేను బంధులును మంత్రిజనంబులుఁ బెద్దలు⁹ విచా
రించి సమస్తభూప్రజకుఁ బ్రీతిగ బిడ్డలపాలి కిప్పు పు
త్తెంచెద సౌమ్య నొక్కరు మదీయమనోగతి వారిఁ గూడి వ
ర్తించు తెఱంగు గైకొనుట దెల్లము కౌరవజాతి కెంతయున్. 256
- తే. నీవు మున్నేఁగు మని యతనికి విభూష, ణాంబరమ్ములతోఁ దమ్ములంబుఁ బెట్టి
వీడుకో లిచ్చి పుచ్చిన విప్రవరుఁడు, పాండుజనపాలతనయులపాలి కరిగె. 257
- వ. ఇట్లు సని వారలం గని యతండు సముచితసంభాషణంబులఁ దనపోయివచ్చిన
కార్యంబుతెఱం గెఱింగించె నిట ధృతరాష్ట్రుండును బుత్రమిత్ర⁶ వృద్ధా
మాత్యసహితంబుగా నాస్థానాసీనుం డయి యుండి సంజయు రావించి యతని
కిట్లనియె. 258
- తే. పాండునరపాలసుతు లుపప్లావ్యమునకు
వచ్చి యున్నారు నీవేఁగి వాసుదేవ
సహితముగ వారిఁ గని తద్విషాద మేమి
భంగి⁷ మాను నమ్మెయిఁ దగఁ బలుక వలయు. 259
- || ధృతరాష్ట్రుండు సంజయునిఁ బాండవులయొద్దకుఁ బంపుట. ||—
- క. మీయయ్య మీరు వనవా, సాయాసము నిస్తరించి యభ్యుదయమున⁸
డాయుట విని ముదితాత్ముం, డై యిట పుత్తెంచె నన్ను ననుమీ మొదలన్.
- వ. అని చెప్పి చుట్ల నున్నవారలతో నిట్లనియె. 261

1 నూర్వర² ... డెక్కుడు (పల్కుల³) మాటల⁴ గెలిచె దీవును వేడుక రాజుకొల్వునన్. 2 డాలమునకు. 3 గా...సంభ్రమ మెసంగ ; సంభ్రమము దలక ; సంప్రీతి మెయిన. 4 మంచిద నేను...జాతి కింతకున్ ; కంతకున్. 5 వీడు కొలుపునఁ బుచ్చిన విప్ర... ; వీడు కొల్పిననప్పు డ విప్రవరుఁడు, పాండురాజతనూజుల. 6 భృత్యామాత్య. 7 బాయు.

- క. దుర్యోధనుండు గార్యా, కార్యజ్ఞుడు గామినిట్టి కలఁక గలిగెఁ గా
కార్యులు దృఢధైర్యులు రణ, ధుర్యులు నగుపాండుసుతులు దోషా¹న్వితులే.
- క. క్షీరోదకవృత్తి మనము, వారలునుం గలసి బ్రదుక వలదే నెమ్మిన్
వారిడుమలఁ బడఁ దగియెడు, వారే పితృభాగ మేలు²వారలు గారే. 263
- ఆ. మనల నింక నమ్మ రన్మతాత్మ లన్యాయ, పరులు గర్వులనుచుఁ బాండుసుతులు
గూడి మనుట కియ్యకొన నేర రైనను, ధర్మజుండు గలఁడు దగవు నడప. 264
- వ. అని పలికి వెండియు. 265
- మ. మన కీకుండఁగ వచ్చునే మనము దుర్జానంబు ³వాటించి యొ
ప్పనికార్యంబులు వట్టి వారికిఁ దగం బా లీక ⁴గర్వంబు లా
డిన నిక్కం బగునల్క నర్జునుఁడు గాండీవంబు మోపెట్టఁ గృ
ష్ణనిసారధ్యము నై జగత్త్రితయసంక్షోభంబు గా కుండునే. 266
- తే. అలఘుగదఁ ⁵బూంచికొని భీముఁ డతిరయమునఁ
గురుకుమారులపైఁ దీవ్రకోప మెసఁగఁ
గవియు టాత్త భావించినఁ గంప మడరు
నిక్క మెవ్వరు మార్కొని నిలుచువారు. 267
- సీ. కవ ⁶లగ్రజన్ములకంటె నేమిటఁ గీడు, ద్రుపదుఁ డల్పుండె తత్తుతులు బాహు
గర్వసమగ్రులు గారె విరాటుండు, నాతనితమ్ములు నాత్మజులును
ననదులే సాత్యకి యలఁతులఁ బోయెడు, వాడె వృష్ణికుమారవరు లనేకు
లట్టియోధులు పోర నరవాయి గొందురే, పాండు్యండుఁ గేకయపతులు నాది
- తే. యైనబంధులు మిత్రులు నగ్గలికలఁ, గొఱఁతవడియెడువారె యందఱను గెల్వ
నోపినను రుద్రునకు నైన నోర్వరాని, ధర్మపుత్రుకోపమునకుఁ దలఁక వలదె.
- వ. అని పలికి సంజయుదిక్కు మొగంబై యెల్లవారును విన నిట్లనియె. 269
- తే. నీవు ధర్మజుపాలికి నెమ్మి⁷నరుగు, మతఁడు పేరోలగం బున్న యవసరమునఁ
గాన్పు మతనికి ననుజవర్గంబునకును, బంధులకు నింపు వుట్టంగఁ బలుకుమచట.
- క. నెయ్యము ⁸వాటించి కడుం, దియ్య మెసఁగ నలుక లెల్లఁ దీఱునటులుగాఁ
గయ్య మనుతలఁపు లోనుగ, నయ్యమనందనుఁడు మాను నట్టితెఱఁగుగాన్.
- || సంజయుఁ డుపప్లావ్యంబున నున్న పాండవులయొద్దకు వచ్చుట. ||—
౮. ⁹శాంతిప్రకారంబునం గార్యంబు నడపి యొక్కటి యై మనుట యొడఁగూర్చి
రమ్ము రథం బెక్కి పొ మ్మని తగినతెఱంగున వీడ్కొలిపిన సంజయుండునుం

1 త్తుకులే. 2 వారల కారే. 3 నం జేసె. 4 దర్పంబు... క్షోభంబు సంధిల్ల (వా
ల్ల) దే. 5 బుచ్చికొని...కోప మడర. 6 లగ్రజులకంటెఁ గడు బెట్టిదులు కారె...గర్వస
ంధులు...నరువాయి గొండె యా. 7 నరిగి, యతని. 8 వాటించిన మది; వాటించి తగం...
ల్లఁ దెగునట్టులుగాఁ; లెల్లఁ దీఱుడునటులుగాఁ...నక. 9 శాంతిప్రకారంబు నడపి.

జని యుపస్థావ్యంబు సొచ్చి మాధవుమందిరంబున కరిగి యభ్యంతరవినోదంబుల
నరసహితుం డై యున్నయన్నారాయణునకుం దనరాక యెఱింగించి పుచ్చి
తగఁ బ్రవేశించి భయభక్తివినయ¹సంభ్రమంబులు మెఱయ వారలం గాంచి
యమృహాత్ము లిరువుర సంభావనంబులును సంభాషణంబులునుం బడసి సంప్రీత
చేతస్కుం డై మఱునాఁడు ధర్మతనయునొడ్డోలగం బున్నసమయంబు వేచి
సముచితంబుగా నతనిం గని సాష్టాంగంబుగాఁ బ్రణమిల్లిన నతండుం బ్రియ
పూర్వకంబుగా నాదరించి తనసమీపంబున నునిచికొనినం గొలిచి యుండి
యతని కిట్లనియె.

272

తే. ²భాగ్యమున నిన్నుఁ గనుఁగొనఁ బడసి నాదు

చూడ్కి చరితార్థ మయ్యె నస్తోకపుణ్య

ధనుఁడు మీతండ్రి ధృతరాష్ట్రధరణినాథుఁ

డిందు మీయున్ని విని ప్రియ మెసక మెసఁగ.

273

క. అనుజులు నీవును ద్రోవది, యును బుత్రచయంబు నున్న యోగక్షేమం

బునతెఱఁ గారయఁ బుత్రైం, చె నితాంతన్న హపూర్ణచేతోవృత్తిన్.

274

వ. అనిన సూతనందనునకు ధర్మనందనుం డిట్లనియె.

275

క. ఆరాజు మాదెసం గల, కారుణ్యముకతమునను సుఖంబున నిట్లు

న్నారము నినుఁ బుత్రైంచిన, గారవమున నాదుమది వికాసముఁ బొందెన్. 276

క. అమ్మనుజేశ్వరునకు సే,మమ్మే పుత్రకులు సుఖులె మనుమలు సమ్మో

దమ్మునఁ బెరిగెదరే నగ, ³రమ్ముల భూములను శుభపరంపర గలదే.

277

సీ. ద్రోణుండుఁ గృపుఁడును ద్రోణసుతుండును, సుఖ మున్నవారె సుశ్లోకుఁడైన

భీష్ముండు గుశలియే పెద్దతనం బిచ్చి, యాతనిఁ గౌరవు ⁴లనుసరించి

మెలఁగుదురే బ్రాహ్మణులకు మన్నన గల్గి, యుండునే యేమర్థి నొసఁగినట్టి

వృత్తులు సెల్లునే యొత్తోరు వొండుల, వలనఁ బుట్టదు గదా కలఁకులందుఁ

తే. బుట్టినప్పుడు గాండీవి భుజబలంబు, తలఁతురా భీమసేనుగదావిహార

ముగ్గడింతురె కవలు మహోగ్రరిపుల, భూములంతంత కొత్తుట పొగడఁబడునె.

మ. ఒకనాఁడా తమముందటం బలుమఱున్ హోరాటమై నేల యొ

త్తికొనంగా బవరంబులన్ గెలువఁగాఁ దెల్లంబుగాఁ జూచి పాం

డుకుమారాళి నుతింప కుండుదురె యాటోపంబునన్ ఘోషయా

త్రకు గంధర్వులు వచ్చినప్పటిచరిత్రం బాత్మలం బాయునే.

279

క. వినుము మనము మధ్యస్థుల, మని నర్జును నెదిరి సంజయా యిట మున్నె

1 సంభ్రమంబులు మనంబునఁ బెనంగొన. 2 భాగ్యమునఁ గాదె నినుఁ జూడఁబడసి నా
దు...డిచట మీయున్ని. 3 రమ్మున జనులకును ; రమ్మున రాష్ట్రమున. 4 లాదరించి ... యొ
త్తుడు నొరువుల ; యొత్తురు యొడ్డల.

వ్యనికిని మానముఁ బ్రాణం, బును దగఁ దక్కించుకొనఁగఁ బోలునె చెపుమా.

క. దుర్యోధనునింటం దగు, కార్యమునకు ఖడ్గమునకుఁ గలవాఁడై చా
తుర్యంబు మెఱయుకడ్లుని, యార్యత్వము సెల్లు చున్న యదియే నెమ్మిన్. 281

వ. అఘిన విని సంజయుండు సవినయంబుగా నిట్లనుఁ గురురాజునొద్ద నవినీతులు
నీతిమంతులు సత్త్వసంపన్నులు దురహంకారులు మఱియు వివిధప్రకా¹రులు
నయి బెరసి యుండుదురు వా రొక శ్లోకశ్లమాటలం బోయెడువారు గారు
కావున వారి నంత యనం బని లేదు నావిన్నపంబు చిత్తగింపుము. 282

క. పొం దొందఁగఁ దలఁచితి నీ, విందుశిశిర మైనవిమలహృదయంబున వా
రందఱకును సేమం బిట, ముందర లే కున్న నేడు మొదలుగఁ గలుగున్. 283

క. ధృతరాష్ట్రభూపతికి వృ, ధృతకతమునఁ జిత్త మొకవిధము గామి సుతో
ద్ధతి మాన్పఁడ నా²డు మనః, క్షతి పిదపం బుట్టి యిపుడు శాంతం డయ్యెన్.

తే. ఇట్టిచందంబు లెల్లను నీవు పుణ్య, చిత్తవృత్తి³మై సైఁచినఁ జెల్లి వచ్చు
నీయజాతశత్రుత్వంబు నిఖిలలోక, విశ్రుతముగాదె ధర్మప్రవీణహృదయ. 285

చ. జగముల నెల్లెడన్ దురితసంతమనంబు జయింపఁ గోరి పొ
ల్పుగఁ బరమేష్ఠి నిల్పిన వెలుంగు మహీసురు లట్టివారికిం
దగవు ఘటింప సత్పురుషదత్తము లై చనుజీవనంబు లెం
తగుమతు లైన మార్తురె పదంపడి యాయువు శ్రీయు నొల్లరే. 286

ఉ. ఒక్కొకచోఁ గడంగి ప్రతియోధులు మార్కొనునప్పు డాత్మలన్
నెక్కొని మోములం ⁴బొడము నెవ్వగతోడ జనంబు లిట్టియం
దక్కట భీముఁ డైన మనయర్జునుఁ డైనను మాదిపుత్రులం
దొక్కరుఁ డైన నీపగఱ నుక్కడఁగింపరె యొక్కవేల్చిడిన్. 287

క. వా రొకయాగ్రహవృత్తిం, గూరి ⁵యధర్మంబునేతకుం జాలరు దు
ర్వారబలు లయ్యుఁ బొండుకు, మారులు శాంతాత్మ లంద్రు మనుజాధీశా. 288

క. నలువురు దమ్ములు భవదా, ప్తులుఁ గృష్ణుఁడు వినుచు నుండ భూవర నీ కేఁ
గొలువునను విన్నవింపం, బలుకులు గల వవధరింపు పరిపాటిమెయిన్. 289

చ. అనవుడు వీరె తమ్ములును నాప్తులుఁ గృష్ణుఁడు ⁶వీరె తక్కుకొ
ల్వునఁ గలయట్టిసర్వజనులున్ విను చుండెద రయ్య నిన్ను నే
మను మని పంచె జెప్పు మది యంతయు నేర్పడ నన్న ధర్మనం
దనుగరువంపుఁబల్కులవిధంబునకున్ మదిలోన నుల్కుచున్. 290

3. సంజయుండు గృష్ణు సద్భక్తి నీక్షించి, పవనపుత్రుఁ బార్థుఁ గవల ద్రుపద

1 రంబులఁ బెరసి...వా రట్లు గావున. 2 డ మన, స్కృత. 3 సహించినఁ; సైరించినఁ.
బొదువు ... జనంబు లిట్టిచో, నక్కట ... యందు రెల్లెడన్; చూడ నెల్లెడన్. 5 యు
ర్మంబు నెడుటకుం...మహిజను లెల్లన్. 6 వీఁడె...నల్కుచున్.

- తనయు సవినయమునఁ గనుఁగొని ప్రీతిఁ బాం, చాలు మత్స్యధరణిపాలుఁ జూచి.
 వ. సావధానుల రై వినుం డని పలికి యుధిష్ఠిరు దెసకు మోడ్పుఁగేలు ¹నిగిడించి
 యిట్లనియె. 292
- ఉ. శాంతతఁ బొంది కార్యముదెసన్ ధృతరాష్ట్రమహీశుఁ డాత్మ న
 త్యంతముఁ ²దేటి నన్నిట ప్రియంబునఁ బంచెడునప్పు నాకుఁ దే
 రెంతయు వేడ్కఁ దాన వెర వేర్పడఁ జెప్పుచుఁ బన్నఁ బంచె ని
 ట్లింత ఘటించెఁ బొందు మన మీపదనం దెలి వొందఁగాఁ దగున్. 293
- క. చులుకనికార్యము సేయం, దలఁచుట మీయట్టిసర్వధర్మజులు శాం
 తులు ననఁ బ్రసిద్ధు లగుపెద్దలకుం దగ పగునె యెవ్విధంబునఁ ³జూడన్. 294
- ఆ. మడుఁగుఁజీరయందు మసి దాఁకినట్లు మీ, సత్కులమునఁ గల్పవంబు గౌర
 వేంద్రకతనఁ బొందె నింతయుఁ బాపంగ, నీవ నేర్తు ⁴కార్యనిపుణహృదయ.
- చ. అఖిలజనక్షయం బయి జయాపజయంబులు రెండునుం దుదిన్
 సుఖములు గానియీపనికిఁ జొత్తురె యుత్తము లట్లుఁ గాక యా
 నిఖిలసుఖంబు లేమిటికి నీ వని వృద్ధజనంబు బాలురన్
 సఖులను బంధులన్ గురులఁ ⁵జంపితయేని దయాపయోనిధి. 296
- ఉ. పెట్టనికోట నీకు హరి భీముఁడు నర్జునుఁడున్ రణంబునం
 దొట్టినమంట లాకొలఁదియోధుల సాత్యకియున్ విరాటుఁడుం
 జుట్టపుమేరు పుగ్రోరణశోభితుఁ డీద్రుపదుండు నిన్ను ని
 ట్టట్టన వచ్చునే సురల కైనను నొల్లవుగాక చివ్వకున్. 297
- వ. మఱియు నక్కడ. 298
- ఉ. ద్రోణుఁడు భీష్ముఁడుం గృపుఁడు ద్రోణసుతుండును గర్ణశల్యులుం
 బ్రాణము లాసుయోధనునిపాలివ యండ్లు నిజానుజన్తుల
 క్షీణపరాక్రముల్ ⁷సుతు లజేయులు బాహ్లికసోమదత్తు లా
 స్థాణున కైన నోడరు వశంబె జయింపఁగ వారి నేరికిన్. 299
- ఆ. అధిప యిట్టిమీకు నన్యోన్యకలహంబు, నాకుఁ జూడ మేలనంగ రాదు
 రెండుపక్షములకుఁ బ్రియము హితంబును, నాత్మఁ గోరువారి నడిగి చూడు.
- వ. అని పలికి సూతనందనుండు గొలుపు గలయం గనుంగొని. 301
- ఉ. మ్రొక్కెద వాసుదేవునకు మోడ్చెదఁ జేతులు సవ్యసాచికిం
 దక్కటిమిత్త్రబాంధవహిత ప్రియమంత్రివయస్యకోటికిన్
 సుక్కుచు విన్నవించెద నసూయలు దక్కి యనుజ్ఞ సేయుఁడీ

1 మొగుడించి. 2 దీఱ...రంతయుఁ దాన యిచ్చి (ప్రియ మేర్పడ) ... మన మీపదనం; మన కీవదనం. 3 దలఁపన్. 4 ధర్మ. 5 జంపుదయేని. 6 సుతశోభితుఁ; రణక్షయము. 7 గల రజేయు.

యిక్కరుణాకరుణ శరణ మే నిదే వేడెదఁ గోధశాంతికిన్.

302

౪. అనుచుం బ్రణామపూర్వకంబుగాఁ బొండవాగ్రజువదనంబునం జూడ్కి నిలిపి
దేవా యుపశమించుట లెస్స ¹యిమ్మెయికిం గురుపితామహుండును సంతసిల్లు
నాతనికి మతం బయిన తెఱంగు సర్వలోకసమ్మతం బగు నన విని ధర్మనంద
నుం డిట్లనియె.

303

ఊ. నెయ్యము దప్ప నొం డొకటి నీచెవి సోకెనె నాదుపల్కులం
దియ్యెడ సంజయా యనికి నిమ్మెయి ²నల్కెదు నీవు మాకుఁ దాఁ
గయ్యము దక్కి మన్ని తగుకార్యము గాదొకొ పోరితంబు లే
కయ్యెడునర్థసిద్ధి వెడఁ గైనను నొల్లక యొండు సేయునే.

304

౬. జనులకు నెల్లను బధ్యము, లనఁగా ధర్మానుగతము లగు ననఁ బొగడం
జనుపనులు సేయుభీమా, ఝనులే దుష్కర్తమునకు రోయనివారల్.

305

౭. మది సుఖము గోరి దుఃఖం, బొదవం గల కార్యములకు నుత్సాహము సే
యుదు రొప్పనితృష్ణం బడి, చదు రేమియు లేనియట్టిజను లాతురు తై.

306

౮. యోగ్య³తృష్ణదారు లుచితంపుఁ గొలఁదిమై, నడచినట్టివారు బెడిదములకు
నంత సొత్తు రెట్లు సంతాపకారుల, కాక పెనఁకువలు సుఖంబు లగునె.

307

౯. భోగంబులు వలదా యని తలంతు మేని.

308

శ్రీ. వస్త్ర⁴మాల్యానులేపనావసర⁴ములును, జతురతూర్యత్రయంబులసమయములును
నేము వెలిగాఁగ మాతండ్రి కించునెట్లు, పుత్రులన పట్టి మమ్మేల పోవఁ ద్రోచు.

౧౦. అయినను నొకమాట సెప్పెద సమచిత్తుఁడ వై విను మని యిట్లనియె.

310

౧౧. ⁵తా నై న నపుడు వక్రం, డై నీతిపథంబు విడిచె నక్కట పతి మ
మ్మైనను జక్కనితెరువునఁ, బూని నడవుఁ డనుచు నిపుడు బుద్ధులు సెప్పెన్.

౧౨. ఎదిరిం దమయట్టులకా, మదిఁ దలఁచినఁ బొనఁగుఁ గాక మాకుం ⁶గుడు మిం
డిదె మీరు వ్రక్కఁ గొనుఁ డని, చదు రడిచిన మనసుపొందు చక్కంబడునే.

౧౩. అని చూపి చెప్పి వెండియు.

313

౧౪. సంపద దక్కి యుండఁగ నశక్తు లనం ⁷జనుమమ్ముఁ బిల్చి పూ
జింపఁగ నంత బేలె పతి సెప్పెడువారలబుద్ధి నాఁడ మ
న్నింపఁడ యింక నేల యగు నీ వడియాసల వచ్చి రిత్త గా
రింపక మాను మాతనిచరిత్రము నీకును మాకు వింతయే.

314

౧౫. తగుమాట లాంబికేయుం, డగు నని కైకొనునె యెన్నఁ డై నను గొడుకున్

1 యిమ్మెయిం. 2 .....మాకుఁ గాఁ; నుల్కెదు మీకు వారితోఁ. 3 తృష్ణఁ దగిలి
యుచితంపుఁ బోఁడిమై)... పెనఁకువల సుఖంబు గలదె. 4 ములను...యిచ్చు నెట్లు. 5 తా
నఁ బుత్రునకు వశుఁ, డై నీతి. 6 (గుడ) మిం డిదె మీకు...మనముపొందు; మనసుకుండు,
దగు...పూజింప నతండు బేలె.

- మగఁటిమి గలఁ డనియెడు¹న, మ్మిగఁ జూచుచు నుండు విషము మ్మింగినయేనిన్.
 క. జూదపుసిరి యాసపడం, గా దని విదురుండు సెప్పఁ గా నప్పుడు క
 ర్ణాదులపలుకులు విని పతి, యాదరణము సేయ కున్న² నంతన తీరున్. 316
- క. ధృతరాష్ట్రం డిటమీఁదను, సుతులును శకునియును సూతసుతుఁడును దను నే
 గతి నడపించిరి వారల, మతమ యనుష్ఠించుఁ గాక మరలంబడునే. 317
- క. కార్యముతెఱఁ గిట్టిది నీ, వార్యచరితమునకుఁ జొచ్చి యాడెదు నీ కా
 దుర్యోధనునవినయ మని, వార్యం బని యెఱుఁగరామి వలనో వెడఁగో. 318
- క. చక్రధరు లెక్కగొనఁడు ప, రాక్రమనిధి యర్జునునకు రాధేయభుజా
 విక్రమ మెదురుగఁ గొని ని, ర్వక్రముఁ జేసికొనువాఁడు రాజ్యం బెల్లన్. 319
- వ. అని పలికి వెడవెడ యలుక వొడమిన మఱియు నిట్లనియె. 320
- శా. చాపాచార్యుఁడు భీష్ముఁడుం గృపుఁడు నశ్వత్థామయుం గర్ణుఁడున్
 భూపశ్రేష్ఠుఁడు³ దారు మున్నెఱుఁగరే పో రెల్లుఁ గయ్యంబు లా
 శాపాశంబులు చుట్ట లా వెఱిఁగియుం జా వేఁడి మార్కొందు రిం
 తే పో తమ్ముఁ గపిధ్వజప్రభల యంధీభూతులం జేయవే. 321
- క. మును మమ్ముఁ బొగడి పదవడి, యని వారల గెలువ నరిది యని పొత్తుగఁ జె
 ప్పినమాటకు నే నొడఁబడ, విను సంజయ పక్షపాతవృ⁴త్తి విడువుమి. 322
- స్రగ్ధర. గాండీవజ్వారవం బుత్కట మయి పెలుచం గ్రమ్మిన⁵ భీముబాహ
 దండం బేపారి శుంభద్గద జడియుచు రౌద్రంబుగాఁ దోఁచిన⁶ వే
 దండద్వంద్వంబుమాడ్కిం⁷ దఱిమి కవలు మాద్యద్గతిం దాఁకినం జా
 కుండం బోకుండఁ గౌరవ్యులకు వశమె బిట్టుల్కి మూర్ఛిల్ల కుండన్. 323
- వ. కావున. 324
- చ. రణముల వారల⁸ గెలువ రా దనుపల్కు లటుండ నిమ్ము స
 ద్గుణుఁడవు నీవు వచ్చితి ప్రకోపశమంబు గఁ బల్కి తింక నై
 రణ దగఁ జేయువారము పరాభవ మొందియు⁹ మున్ను వారిదు
 ర్గుణములు సైఁచు టీవు నొకకొంత యెఱుంగుదు వింత యేటికిన్. 325
- ఉ. ఇంకను నట్లకాఁ దలఁపు మే మొకకీడునకుం దొడంగ మా
 శంకలు దక్కు మయ్య కువిచారము గల్గినయేని బాంధవం
 బంకుర¹⁰ మొత్త మావలన నక్కటికం బొలయంగ మమ్ము నే
 వంకకుఁ బోవ నీక గరువంబు జగంబు ప్రశంస సేయఁగన్. 326
- క. రం డని పిలువఁ బనిచి పా, లిం డని కొడుకులకుఁ జెప్పి యింద్రప్రస్థం

1 నె, మ్మిగఁ. 2 యంతన తీరెన్. 3 దారు మున్నెఱుఁగఁడే (పో రెల్లుఁ).

4 తింక విడుమి. 5 దఱిమిడి కవలు ద్యద్గతిం. 6 మున్ను...యెఱుంగుద యింత. 7 మొత్తు

- బొండ్లను వేటొకపట్టణ, మొండ్లను మా కిచ్చి¹ యనుచు టుచితమ కాదే. 327
- ః. నా విని సంజయుండు నరనాథున కిట్లను నెట్టితప్పులుం
బోవఁగఁ దోచి తాలిమియ పూనుదు గావున నిన్నిమాట లి
ట్టివు వినంగ నాడియును నేఁ దనివోవక విన్నవించెదన్
నీవిభవం బహింసయు ననింద్యచరిత్రమ కాక² యన్యమే. 328
- ః. పా లీక కౌరవులుదు, శీలతఁ జెడఁ దలఁచిరేనిఁ జెప్పెద రుధిరా
భీలాన్నంబునకంటెను, మేలగు భిక్షున్న మైన మీనడవడికిన్. 329
- ః. అది యెట్లంటెని. 330
- ః. రాజసూయమహాధ్వరం బట్లు నడపి న, ద్విజులకు సురలకుఁ దృప్తిజేసి
శాంతియు దాంతియు సకలలోకంబులఁ, బొగడొంద³ బ్రదికినపుణ్యమూర్తి
విట్టిసీచరితంబు హింసాకళంకిత, మగు టెంత యొప్పుదు నదియుఁ గాక
దుర్ణయవృత్తి దుర్ద్యుతంబు పుట్టించి, యంతలు సేసినయట్టివారి
తే. నేల గర్వంబు సెల్లంగ నిచ్చి జగము, చేతఁ దిట్టులు వడునట్లు సేసి పోయి
తేల యడవుల నిమ్మెయి నిడుమ గుడిచి, తేల తాల్మియ ధనముగా నింతవడితి.
తుదిఁ బోయి కూరకర్తా, స్పద మగు⁴ తెఱఁగునకుఁ జొచ్చి బంధుల గురులన్
వెదకి వధియించుసౌఖ్యం, బది యేటికి నార్యనింద్య మస్థిర మరయన్. 332
- ః. అల్పులకు మ్రింగఁ జేదైన హాలహలము
భంగిఁ బొంగెడుకోపంబు మ్రింగికొనఁగ
నీలగళు నెన్ని నిన్నెన్నఁ బోలు నట్టి
నీవు సాలినఁ గా కేల నెగడుఁ బేరు. 333
- ః. అనవుడుఁ బొండురాజతనయాగ్రణి సంజయుమోముఁ జూచి యి
ట్లను నది యెల్ల నీపలికినట్టిద ధక్తివు లట్ల యుండి బో
ధను లరయంగ వచ్చినన ధర్మములై చెడుఁ గొన్ని ధర్మవ
ర్తనములు గాక తోచి తుది ధర్మములై చనుఁ గొన్ని⁵ కర్మముల్. 334
కావున నన్ను దూఱఁ దలంచితేని నాచేయునది⁶ ధర్మం బధర్మం బని నిరూపించి
మఱి దూఱుము కోపంబు నివారింపం దగు నహింసయ యుత్తమధర్మం బగు
నట్లయినను వంశదూషకులును లోకకంటకులును నగుపాపాత్ముల నిర్మూలంబు
గాఁ జెఱుచుట ధర్మం బని పెద్దలచేత విందు మది యట్లుండె సంగ్రామంబు
రాజులకు ధర్మం బవుం గా దని నీవ చెప్పు మట్లుం గాక యిది కర్తవ్యం బిది యకర్త

1 యనుచు. 2 యల్పమే. 3 జేసిన...బ హింసా...యొప్పెడు...దుర్ద్యుతంబు ప్ర
సించి..., చేతఁ బ్రువ్వంగఁ బడునట్లు. 4 విధమునఁ జరించి; తెఱఁగునకుఁ (దొడరి) దొడఁగి.
బెల్లెన... నెన్ని యెన్నంగఁ; నెన్ని యెన్నినఁ. 5 కర్ములుల్; ధర్మముల్. 6 యధర్మం
నిరూపించి...కర్తవ్యం బిది యని మనఁ.

- వ్యం బని మనల శాసింప వాసు దేవుండు గలండు మన కీ వితర్కం బేటికి నితం
డు ధర్మాధర్మవిధులకు గురుండు గార్యాకార్యనిరూపకులకు శిక్షకుం డుచితానుచి
తజ్జులకుఁ బ్రదర్శకుం డితనిపంపునం గాదె యదు భోజాంధక వృష్టి సృంజయ కే
కయప్రభృతిభూపతిప్రకరంబు ప్రశస్తపథంబునం బ్రవర్తిల్లుచున్నయది విశేషించి
మాకు నితనిబుద్ధియ సమ స్తపురుషార్థమ్ములకు మూలం బగుట నితనివచనం బవ
శ్యంబు నలంఘనీయం బనిన విని జనార్దనుండు సంజయున కిట్లనియె. 335
- ఉ. పాండుతనూజకోటికి శుభం బెడఁ గోరుదు ¹నెప్పు నాంబికే
యుండును బుత్రపౌత్రమహిమోజ్జ్వలుఁ డక్కట చేటు మేలె యం
చుండుదు నట్లుఁ గాక తెలి వొంది యతం డిట వీరిఁ దేర్పఁగా
నిండుమనంబుతోఁ బనిచె ని న్నని దీనికిఁ బ్రీతిఁ బొందితిన్. 336
- ఆ. నీవు నుచితవృత్తి నెయ్యంబు ధర్మంబు, వినయ మొప్పఁ దెలిపి వీరు శాంతిఁ
బొందునట్టిభంగి పొనఁగఁ బల్కుటయును, ²నాకు సమ్మదం బొనర్చె నిపుడు.
- ఇ. అనఘ యిట్లు లంతయును దలఁపం గడు, నెనసినట్లు లుండెనేని వింటె
పాండవాగ్రజన్మపలుకులచందంబు, సూడ సంధి లేనిచొప్పు దోఁచె. 338
- క. అది యట్టిద సంధానము, దుది నెమ్మెయిఁ ³గల్గు నెట్లు దుర్యోధనుఁ డు
న్నదుఁడుధృతరాష్ట్రభూవిభు, హృదయంబు తెఱంగుగొంతయెఱుఁగుదుముగదా.
- క. ఆరాజు సేయునెయ్యము, గారామును జెప్పె దీవు గడుఁదీపులు గా
వీరు దమపాలు వడయక, నేరిమి⁴మాటలన దీర నేర్తురె చెపుమా. 340
- ఉ. వీరలు పెద్ద ద్రవ్య ⁵కొకవెంట నొడంబడి తేటి శాంతు లై
కారవకోటిఁ గూడి మనఁ గా మదిఁ గోరుట పెంపుఁ దాల్చియుం
గారుణికత్వముం దగవు గాదె జగంబున పాడిఁ దండ్రిపా
లీ రని తెంపు సేసి పయి నెత్తిన నెత్తిరి గాక ద్రోహమే. 341
- క. విను మవమానము పడి యి, ⁶ట్లునికిఁ బడయుతోగడుకంటె నుజ్జ్వలు లై మా
ర్కొనిన నది లెస్సయె ట్లయి, నను వీరికిఁ బోటు మేలు నాకుం జూడన్. 342
- క. సంగ్రామంబు రాజులకు ధర్మం బవు గా దని నీవ చెప్పు మని యుధిష్ఠిరుండు
నిన్నడిగెఁ గదా ద్విజాతులకు యజనయాజనాదికర్తకరణవిభాగంబు ధర్మశా
స్త్రాచార్యులు విధించునప్పుడు రాజు లిచ్చువారు గాని వేడుకొనువారు గా
రని చెప్పుట సకలలోక ప్రసిద్ధంబు సర్వవర్ణాశ్రమధర్మపరిపాలనంబు సేయునట్టి
రాజులు దార నిజధర్మంబు వదలుదురా యదియునుంగాక పాడితోడి⁷యార్జనం
బునం దమకుఁ గలకలిమి యనుభవించుచు సత్పథంబున నడచు చుండఁ ద

1 నేను...వీరిఁ (దీర్పఁగా) దెల్పఁగా. 2 దగఁగ నాకు సమ్మదం బొనర్చె. 3 గలుగ నేర్చు; ట్లునట్లు. 4 .....దేఱ; మాటలకుఁ దీర. 5 కొక వెంట... (మదిఁ దేఱుట)...పాటియందు. 6 హకుఁ దండ్రి. 6 ట్లునికిఁ (నగు పొగడ్తకంటె) బడయు పొగడుకుంటె. 7 యార్జనంబునం.

మైరులన్యాయంబు సేసినయప్పటికిం¹గదా యాశస్త్రాస్త్ర ధర్మంబులింద్రాడు
లగుపెద్దలు గావించిరి నీచెప్పెడిధర్మంబులు గౌరవులకుం జెప్ప వలవదా వారలు
గదా మీఁదెఱుంగక కొఱతనుఱుకు లై చెడుతెరువునం బోయెడు వారని
పలికి మఱియు నిట్లనియె. 343

క. నెట్టన సభలో² వేవుర, కట్టెదుర నరాతితనము గా కెంతయు వా
రెట్టితులువలో ద్రాపది, నట్టెల పఱిచెడిదె జూద మాడరె యెందున్. 344

వ. అనవుడు సంజయుండు దేవా నీచిత్తంబున నిడి దీని నింత గొనియాడినఁ గరం
బొడఁగూడునే యనిన వాసుదేవుం డిట్లనియె. 345

ఉ. అత్తఱి భీష్మముఖ్యు లగునచ్చటివృద్ధజనంబు లెల్ల నో
రెత్తక యూర కుండిరి మహీశ్వరుచిత్త మెఱుంగ కున్కిఁ దా
నొత్తి కుమారులం గినియ నోపఁడ యక్కట మాన్పఁ గన్న నా
చిత్తమ కాదు లోకములచిత్తము లెల్లను సంతసింపవే. 346

ఉ. తిట్టులఁ బోయి యక్కొలువు తేకువవారలలోని కింతిఁ దా
నట్టులు దుస్ససేనుఁ డదయాకృతి ముందల వట్టి యీడ్వఁగా
నెట్టు సహించె మామ సతియేడ్పు పెలుంగున కెట్టు లోర్చె నీ
పట్టున సేమ మారయఁగఁ బంచుట కెట్టులు నేర్చె గ్రమ్మఱన్. 347

చ. ఇది దగ దంచు నడ్డపడునింతకు నేరక సభ్యు లందఱున్
మది మరగొన్నయట్టియెడ మానినికిం దనుఁ దాన కాచికో
లొదవిన దానఁ జేసి సభ నొచ్చెము దక్కినఁ బాండునందనుల్
బ్రదికిరిగాక యయ్యెడరు రాచకుమారుల⁴కోర్పునట్టిదే. 348

వ. సంజయా వినవే యప్పుడు సభాసదులకుఁ గర్ణశూలంబు లగునట్లుగాఁ గర్ణుండు.

క. లే రిచట మగలు నీకును, వీరలు జూదమున నోడి విడిచిరి నిన్నున్
వారిజలోచన నీపైఁ, గూరిమి గలమగని వెదకికొను మొరు ననఁడే. 350

క. నరునకు నది వాఙ్మయ మగు, శర మైహృదయంబు నాఁటి చలియింపక దు
ర్భరవేదనఁ జేయంగా, జిరకాలము దచ్చికిత్స సేసెనె చెపుమా. 351

౪. మఱియు దుశ్శాసనుండు వీర లందఱును గొడ్డువోయినవారలు పౌరుషంబు గల
మానిసి యిం దెవ్వం డనియె నతనిచెప్పినట్ల పెద్దగాలంబేని వీరల గొడ్డువోయిరి
గాక వీరిదెస వారికి నేమి ఫలించె వెండియుఁ దత్సమయంబునఁ బుట్టినమాట
లుగ్గడించునట్టివి గా వీ సంతికార్యం బత్యంతదుర్ఘటంబు దీని ఘటయింపం
జేయుట యశక్యం బని తలంచెద నయినను. 352

1 గదా యీసర్వవర్ణాశ్రమధర్మపరిపాలనంబు సేయుశస్త్రాస్త్రంబు లింద్రాదు లగు;...
స్త్రాస్త్రకర్తంబు. 2 నేవుర...నట్టులు పఱిచెడిదె జూ; నట్టు పఱిచి రొరులు జూ. 3 తిట్ల
ఁ బోక...లొనర్చె గ్రమ్మఱన్. 4 కోర్వు వచ్చునే.

సీ. పాండవేయులఁ దగం బ్రార్థించి యందుల, కక్కట యే నైన నరుగుదెంచి
కౌరవులకు బుద్ధిగాఁ జెప్పి రాజ్యంబు, పాలునేసిన మృత్యుపాశములకుఁ
దప్పరే వారలు దగవును నేర్పును, నామీఁద నిలుచుట నాకుఁ గీడె
నన్ను మన్నింతు రన్యాయంబు సొరనినా, మాటకుఁ ¹దా రొడఁబాటు లేక
తే. యుండుదురె కేరడము లాడు చుండిరేనిఁ

గవియుపాండవబాణాగ్ని గాదు సువ్వె
తమ్ముఁ దమలోభ మనుచిచ్చు దరికొనంగఁ
దెగినవారయి పోదు రింతియ తలంప.

353

వ. అని పలికి వెండియు నిట్లనియె.

354

ఆ. రోషమయమహాతరువు సుయోధనుఁ డురు, స్కంధ మందులోనఁ గర్ణుఁ ²డలరుఁ
గొమ్మ సౌబలుండు గుసుమఫలములు దు, శ్వాసనుండు మూలశక్తి తండ్రి. 355

ఆ. ధర్మజుండు ధర్మతరు వర్జునుఁడు ఘన, స్కంధ మనిలసుతుఁడు శాఖ కవలు
పుష్పఫలము లేను భూసురులును వేద, ములుఁ దదీయ మైనమూలచయము.

క. ఈరెంటియందు నరసి య, సారం బిది గాఢసారసహితం బిది నా

నేర వలయు నదియును గా, కేరూపం బయ్యె ³నేని నీ సేమిటికిన్.

357

మ. ధృతరాష్ట్రుండును బుత్రులున్ వనము గుంతీనందనుల్ సింహముల్

మతి నూహింప నసింహ మైనవనమున్ మర్దింతు రెందున్ వనా

వృతవృత్తంబులు గానిసింహములకున్ వేగంబ చే టొందుఁ గా

న తగం బొందుట కార్య మీయుభయము న్సంతుష్టిమై నున్కికిన్.

358

క. పరిచారకులై యుండుదు, రరివర్గవృత్తికరమున కగుదురు వీరిన్

సరిఁ దనకొడుకుల మెలపిన, తెరువున మెలగింప వలదె ధృతరాష్ట్రునకున్.

క. ఏ నీపనికై వచ్చెదఁ, దా నొప్పుఁ దలంచె నొండెఁ దప్పం దలఁచెన్

దానన నెగడెద మే మ, మ్మానవనాథునకుఁ జెప్పు మామత మెల్లన్.

360

వ. అనిన విని సంజయుండు ధర్మతనయుం గనుంగొని యట్లయినను గడు లెస్స

గదా దేవా నావచ్చినకార్యంబు సఫలంబయ్యెఁ బనివినియెద ననివాసు దేవునకు

నట్ల విన్నవించి భీమార్జుననకులసహ దేవసాత్యకిద్రుపదవిరాటుల నీక్షించి మీ

యందఱచేతఁ ననుజ్ఞాతుండన కదా పోయి వచ్చెదనాయాడినమాటలయం దేమి

యుం దగనియట్టివి లేవు గదా యనుటయుఁ బాండవాగ్రజుండతని కిట్లనియె.

ఆ. పోయి వత్తుగాక యీయున్నయందఱు, వినఁగ నాడి తీవు విశదభంగి

నొక్క మాటయైన నుచితంబు గానిది, గలదె ⁴యిట్లనంగ వలయు నెట్లు. 362

క. ఎదు రున్నరూపు వలుకఁగఁ, దుదిఁ గటకటఁబడవు నీవు దుర్ణయమును బె

1 వా రొడఁ... కోటడము (గారడము) | లాడు ... గదిసిపాండవ; గవయుపాండవ.

2 డరయఁ. 3 సేమి. 4 యెట్లనంగ వలయు నిన్ను.

- ట్టిదమును బెండును నగుపలు, కొదవదు నీనాలుకకు నయోన్నత యెపుడున్.
- క. నీ వొండె విదురుఁ డొండెను, గా వలయుం గాక యిట్టికార్యంబులకున్
రా వేఱ కలరె తగువా, రీవినయము నేడ్పు గలదె యితరుల కెందున్. 364
- చ. అరిగినయష్ట పెద్ద లగునందలివిపుల నెల్లఁ గాంచి యా
దరమున వారినేమ ముచితంబుగ నారసి వెండి కాన్పుమీ
గురునిఁ బితామహుం గృపునిఁ గూర్తురు వారలు నాకు నానమ
స్కరణముగాఁగ ¹వారి కధికప్రియభక్తి నమస్కరింపుమీ. 365
- సీ. మాతండ్రిఁ గని యేను బ్రీతి మ్రొక్కుటగాఁగ, దండప్రణామంబుదగనొనర్చు
దుర్వృత్తి ²బొరయునాదుర్యోధనునిసేమ, మడిగితి నని చెప్పు మతనితమ్ముఁ
డగుటకుఁ దగియెడునాదుస్ససేనుని, కుశల మారయుము దక్కును గుమార
వర్గంబు నెల్లను వనితాజనంబుల, నుచితంపుమై సుఖ మున్ని యడుగు
- ఆ. విదురు శల్యుఁగాంచి వినయంబు దోచంగ, నాడుద్రోణతనయు నక్కు సేర్చి
కొంటి ననుము బాహ్నికుని సోమదత్తు భూ,రిశ్రవసునిఁదలఁచిప్రియము నెఱపు.
- వ. మఱియు వంశవంతులు వయోవృద్ధులు నగుభూపతులను గృతవర్తను గర్ణశకు
నిసైంధవప్రభృతులను దక్కటిరాజులోకంబును గయ్యంబునకుఁ దోడువచ్చినన
కలదేశాధీశులనుం గని యెవ్వరితోడ నెవ్విధంబునం బలుకం ³దగుబ్రహ్మ వి
నయబాంధవమైత్రీవాత్సల్యంబులకు నయ్యైప్రకారంబుల మద్వచనంబులుగాఁ
బలికి యుచితంబుమెయి నుపచరింపుము. 367
౪. దాసీదాసజనముల కు, దాసీనముగాక యుండఁ దడయక యే మి
త్రాసంగ మొంది శత్రుని, రాసం బొనరించి తమ్ము నరసెద ననుమీ. 368
౫. పోయినమొగమున నచ్చటఁ, జేయుతెఱం గెల్ల నీకుఁ జెప్పితిఁ బిదపన్
మాయయ్య పెద్దకొలుపున, వాయోడక యిట్టనంగవలయుం జుమ్మి. 369
౬. అనఘ భవద్బలంబునన యాపద యించుక లేక పాండునం
దనులు నిజాప్తబంధుసహితంబు ⁴సుఖస్థితి నున్నవారు త
జ్జనకునిరాజ్యపీఠమున సమ్మద మొందఁగ నిల్చి శైశవం
బునన ప్రభుత్వ మిచ్చి తగఁ బ్రోచితి వారల విశ్రుతంబుగన్. 370
౭. ఇప్పుడుపేక్ష నేసి కృప ⁵యేమియు లేక విహీనవృత్తి వా
రొప్పమిఁ బొందఁ జూచు టిది యొప్పునె యింతట సంతసింప రా
దిప్పుడు సంతకంత నట యెక్కుడు గోరినఁ జాల కుండదే
యొప్పుదే కూడి మన్ని మన కొప్పనివారలయుక్కు దక్కఁగన్. 371

1 నందుఁ గలసభ్యుల కెల్ల. 2 బొరయని. 3 దగు నెవ్విధంబునం బ్రణామ... వాత్స
ల్యంబు లగునయ్యై. 4 సుఖంబున. 5 యించుక...వృత్తి దా, రొ...చెప్పుడు సంత కంత
ం(కె)యె.

వ. అని ¹తదవసరంబునం బితామహుతో నిట్లనుము.

372

చ. అడఁగఁగ నీక శంతనుని యన్వయముం గలిగించి తీవ యి
ప్పుడు ²దగ నీమతంబునన పొం దొడఁగూడఁగఁ జేర్చి పౌత్రులన్
నడికి నధర్మవృత్తికిని జావునకుం దొలఁగించి మన్నినం
బుడమిజనంబు రాజులును భూసురులున్ నినుఁ బ్రస్తుతింపరే.

373

వ. అని పలికి వెండియు.

374

క. ఇంతలు పుట్టినచోటను, శంతనునందన యహీనకాంతిపరుం డై
కౌం తేయాగ్రజుఁ డాలము, పొంతం బోనొల్లఁడనుము బుధు లియ్యకొనన్.

సీ. ఆసమయంబున నచ్చటివా రెల్ల, వినునట్లుగా సుయోధనునితోడ
బాహుబలాధ్యులబలవిహీనులక్రియ, వెడలంగ నడిచిన వెట్టితనము
నత్యంతచిరకాల మడవులఁ గొండల, బాధలఁ బెట్టిన³పరుసఁదనము
సభలోన నట్లు పాంచాలరాజాత్మజుఁ, దల వట్టి యీడ్చినతులువతనము

తే. ధర్మపుత్రుండు సైరించెదధ్యమిపు, కురుకుమారుల నని మింగికొనకు మొరుల
సొమ్మునకు నానపడ దగ దిమ్ము వారి, పాలు వారలతోఁ గూడిబ్రదుకుమనుము.

వ. ఏము కలహం బొల్లక పొందు గోరుట తనకు మేలు దనమనంబున దరికొను
తృష్ణానలం బార్ప నొరు ⁴లడ్డంబు సారమింజేసి యేన బుద్ధి సెప్ప వలసెఁ దన
యొద్దం గలయోధవీరు లెయ్యెడల లేమి దెల్లం బయినను మాకుఁ జేదోడు
ధర్మంబు గల దదియునుం గాక యఖిలలోక సేవితం డై నకృష్ణుండు పెనుఁబ్రా
పుగావునఁ దమకు మమ్ము⁵గెలువం గొలఁది గా దది యట్లుండె నేను భీమసేనాదు
లకుం దమకుం బెద్దవాఁడ నగుట వీరును దారును మదీయప్రార్థనాభంగంబు సే
యక నా దగుశాంతియు దాంతియుఁ జెల్లించి నన్నలజడిఁ బెట్టక పోరితం బుడిగి
తమతమధనంబులు గుడిచి సుఖం బుండుట మనపెద్దలకుం దక్కటిబుద్ధిమంతు
లకును సంతోషం బగుఁ బెద్ద యీ నోవఁ డయ్యేనేనిఁ గుశస్థలంబును వృకస్థలం
బును వాసంతియు వారణావతంబును జాలుఁ గాదేని మఱియు నెందేని నొ
క్కటి యగునట్లుగాఁ దనతోడఁబుట్టువు లేవురకు నిలువ రావు లయి దిచ్చిన
సర్వశాంతియగు నట్లయిన నిందలియందలిబంధుమిత్రసహాయజనంబులు గ
లసి నవ్వుచుం దెగడుచు నునికి మనమనంబులకుఁ బ్రియంబు సేయుఁ గురుపాం
చాలయాదవ మాత్యులు షరస్పరప్రీతీసంపాదకత్వసంపన్ను లై బ్రదుకుట
నాకుంగోర్కయింతయు నమ్మహాపురుషునకుం దెలియం జెప్పు మనిన విని
దేవా నీయానతిచ్చిన మార్గం బంతయు నడపెద మీతండ్రినీకును దమ్ములకును
వాసుదేవునకు నెట్లుప్రియం బట్లుసేయుపాఁడ కాక యనుచుం బ్రణామంబు

1 తదనంతరంబునం. 2 దగు...గూడఁగఁ (జేసి) బిల్చి. 3 పందతనము. 4 లెవ్వరు
లేమిం జేసి. 5 గెలువ రా దని.

సేసిన సంజయునకు ధనంజయుం డ్లినియె.

377

క. బాలసఖుండవు ¹నాకును, నీలెస్సదనంబు నేము నీతి విడిచి దు
శ్శీలుర మగుటయు శైశవ, లీల మొదలు గాఁగ మును దెలియదే నీకున్.

మ. బలమత్తాకృతి యైనభీముఁ డనుశుంభత్కుంభిసంరంభమున్
నిలిపెన్ నాఁడును నంకుశం బయి తుదిన్ నేఁడుం దదుద్రోకమున్
మలుగం జేయ నజాతశత్రునికృపా ²మాఘ్యంబు చాలంగ వా
రల కేలా నయవిక్రమోచితవిచారక్లేశముల్ సంజయా.

379

వ. అని పలికి ధర్మతనయానుమతంబున సంజయునకు సపరివారంబుగా సముచిత
ప్రకారంబున మజ్జనభోజనంబు లొనరించి మాల్యానులేపనాద్యుపచారంబులు
సేయించి మణిభూషణచిత్రాంబరంబు లొసంగి వీడుకొల్పిన నతండును బాండ
వులను వాసుదేవుని వీడ్కొని చనియె నని చెప్పిన.

380

క. విని యత్యంతకుతూహల, మునఁ బొదలుచు సంజయుండు మున్నెచ్చటికిం
జనియెను నెవ్వరితో నే, మనియెను విన వలతు మునిజ నాధిప చెపుమా.

వ. అని యడిగిన.

382

ఉ. భూరికృపానుషంగ మునిపుంగవచి త్తసరోజభృంగ సం
సారదవప్రవర్ష సురసంస్తుతదివ్యగుణప్రకర్ష దో
స్సారనిరస్తదైత్య ³శమశాలిమనస్థితినిత్య లోకని
స్తారకశీల నిర్వృతివిశాల నిరంజన పాపభంజనా.

383

క. శ్రుతిమాళిరత్నమూర్తి, శతధృతిముఖపద్మషండసౌరభకీర్తి
రతిపతిహితాహితాత్మా, సతతసమాచరితభక్తజనసంరక్షా.

384

మాలిని. సదయవిమలదృష్టి సంశ్రితాశీఃప్రవృష్టి
హృదయ కమలవాసా యిదమాయావిలాసా
విదితనిఖిలభూతీ విశ్వరక్షాత్తహేతీ
సదసదుపచితాత్మా సంభృతానందవర్త్మా.

385

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి
తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున యుద్యోగపర్వంబునందుఁ
బ్రథమాశ్వాసము.

1 మాకును. 2 మాఘ్యంబు. 3 దమ...వృత్తిసువి. 4 తక్షిరవృష్టి... విమలభాసో
హేయమాయా ; హేతుమాయా...నిఖిలభూతీ...రక్షార్థ.

శ్రీ

గణేశశారదాగురుభ్యో నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఉద్యోగపర్వము, ద్వితీయాశ్వాసము.

విస్తారక¹రణకరు

ణావేశోదార శశ్వదమలాకారా

భావవికారవిదూర శు

భావహనామప్రకార హరిహరనాథా.

—|| సంజయుఁడు ధర్మజునిసంధిపల్కులను ధృతరాష్ట్రునకుఁ దెల్పుట. ||—

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నివ్వధంబున వీడ్కొన
సూతనందనుండు పవనజవనంబు లగునరదంబుతురంగంబులం దఱిమి ప్రొడ్డ
గ్రుంకునంతకుం గరిపురి సొచ్చి నగరి కరిగి యంతఃపురంబున నున్నధృతరాష్ట్ర
నకుం దనరాకయెఱింగించి పుచ్చి యతనిం గాంచి యడుగుల కెఱిగిన నవ
హీవరుండును నత్యాదరంబున నెత్తి సమీపంబున నునిచినం గొలిచియుం
చేతులు ²మోడ్చి యిట్లనియె.

ఉ. దేవర పంపఁగాఁ జని యుధిష్ఠిరునిం గని వచ్చినాఁడ నా
భూవిభుఁ డప్రమేయగుణపూజ్యుఁడు మీకు ³నమస్కరించె సం
భావన సేసె నాకిచటిబంధుల నెల్లఁ దలంచె మీసుఖ
శ్రీవిభవంబులు⁴ సుతులసేమము న న్నడిగెం బ్రసన్నుడై.

తే. అనుఁడు ధృతరాష్ట్రుఁ డిట్లను నయ్యజాత
శత్రునకు సేమమే యనుజన్తు లెల్ల
సుఖులె బంధులు భృత్యులు సఖులు మంత్రి
వరులు సంప్రీతి⁴మెయి నున్న వారె యచట.

వ. అనిన సంజయుం డిట్లనియె.

క. వా రెల్లను భవదీయ, స్ఫారబలము గారణముగ సౌఖ్యంబున ను
న్నార మని పలుకుదురు నిజ, మారయఁగా నట్ల కాదె యది జననాథా.

- క. ధర్మజునకు భోగంబులు, ధర్మపున ట్లింపు గావు ధర్మంబులలో
నిర్మలబుద్ధి నహింసకుఁ, గూర్చి గడుం గలఁ డతండు కురువంశనిధి. 7
- ఉ. మానుషశక్తి యొల్లఁడు సమంచితదై వమ యూఁది యుండు నీ
పై న యతండు పుణ్యమును బాపముఁ బెట్టినవాఁడు నీవు నీ
1 నూనువశంబ కాని యొకచొప్పుఁ దలంపవు కర్ణసౌబలా
ధీనము గార్యనిశ్చయము దెల్లము నీమత మొప్ప దేమియున్. 8
- ఆ. ఆలుబిడ్డలేనియట్టిత్రిమూరి యగు, కొయ్య గాక కుదుటఁ గూడు వెట్టి
కుడుచువార లిట్టికొవ్విదంబులు సేయఁ, జొచ్చు టిచ్చగించి చూతురయ్య. 9
- చ. కొడుకులఁ గానరే నృపు లకుంతిత తేజుల నెందు 2 నిష్ఠైయిం
జెడుతెరు వై నచోఁ దగవు సెప్పక యొప్పరికించి చూతురే
పుడమిజనంబు లెల్ల నినుఁ బ్రవ్వఁగఁ దిట్టఁగ వించు నున్ని నొ
చ్చెడుమది యెప్పుడుం జెవులు చీములు గట్టెడుఁ గౌరవేశ్వరా. 10
- చ. చలమున దుస్ససేనుఁడును 3 సౌబలుఁడున్ మిముఁ బట్టి యార్ప బొ
మ్మలక్రియ నాడు చుండుదురు మానక నీవు సుయోధనుండుఁ దా
రలసి యొకప్పు పాండునుతు లాగ్రహవృత్తికిఁ జొచ్చిరేని నీ
చలము బలంబునుం గులముఁ 4 జక్కుగఁ జేయరె యొక్కవ్రేల్కిడిన్. 11
- క. వినుము యుధిష్ఠిరు సైరణ, మనవారలు 5 వెఱపుగా సమర్థింతురు డీ
6 కొనఁగం దగరే కొండం, గని యోటమి వెట్టినట్లు కౌరవనాథా. 12
- క. అనుజులకు నడ్డపడి యే, మిని జేయఁగ నీమిఁ జూచి మెచ్చితి గా కీ
పును సాదు రేగెనేని, న్విను తలపొలమునన కాని నిలువదు సుమ్మి. 13
- చ. 7 అనయము పుట్టె జూదమునయప్పుడ యెంతయుఁ జిచ్చు వెట్టి కా
ల్చినయది నీయు పేక్షయ వశీకృతచిత్తుఁడు ధర్మసూతి మె
త్తనిపులి యెల్లవారలు నధర్మము నీపయిఁ బెట్టునంతకు
న్వినఁడును గానఁడుం బిదప నీకును నాకు మరల్ప వచ్చునే. 14
- చ. అనయము నొచ్చుచున్నయవి యంగము లెల్లను వేగ వచ్చుట
న్ననము వశంబు గాదు జననాయక ప్రొద్దును బోయె నిప్పు డే
బనివిని రేపు పుత్రులును బంధులు నాపులు నీవు నేర్పడన్
విన మనకార్య మంతయు నవిస్తరతం దగ విన్నవించెదన్. 15
- ఆ. అనిన నట్ల కాక యని సంజయుని వీడు, కొలిపి కొంతప్రొద్దు కురువిభుండు
కార్యచింత మునిగి కంచుకి నొక్కరుఁ, బిలిచి వేగ విదురుఁ బిలుపు మనియె.

1 నూనువతంబె కాని. 2 నెస్వరుం. 3 సైంధవుఁడున్...యాట. 4 జక్కుగఁ.

5 వెఱపుగాఁగ మదిఁ దలతురు డీ, 6 కొనఁగాఁ దగ రని వాసిన ; కొనఁ దగరు వెనుక డీసిన.

7 అనలము...జక్కు వెట్టి ని ; తేర వచ్చుటన్.

- వ. వాడును సత్వరంబుగాఁ జని యతనిం దోడ్తెచ్చి కాన్పించిన నమ్మహీవరుం
డత్యాదరంబున విదురుం దనయొద్ద నునిచికొని యతని కిట్లనియె. 17
- ఆ. పాండురాజసుతులపాలికిఁ జని యిట్లు, సంజయుండు వచ్చి సమ్ముఖమున
నన్నుఁ జాల దూఱి నాకు రేపచ్చటి, పనులు సెప్పువాడ ననుచుఁ జనియె. 18
- క. అప్పటనుండియు నెవ్వగ, గప్పికొనినఁ జిత్తవృత్తి గలఁగెడు మేనున్
నిప్పులఁ బొరలినయట్లయి, చొప్పుడ దించుకయు నిద్ర శుద్ధవిచారా. 19
- వ. అనిన విదురుం డిట్లనియె. 20
- క. బలవంతుఁడు పై నెత్తిన, బలహీనుఁడు ధనముగోలుపడినయతఁడు మ్రు
చ్చిల వేచువాడు గామా, కులచిత్తుఁడు నిద్రలేక కుందుదు రధిపా. 21
- క. ఇక్కొకగాములలోపల, నొక్కటి నీచిత్తవృత్తి నొందెనొ యొరు సా
మైక్కటి గుడువఁ దలంచితొ, నిక్కము గత మేమి ¹సెపుమ నిద్రసెడుటకున్.
- తే. అనిన ధృతరాష్ట్రుఁ డిట్లను నతనితోడ
ధర్మసుతుమాటచొ ప్పెవ్విధంబొ యెఱుఁగ
కునికిఁజేసి చింతిల్లితి నోపు దీవు
దెలియఁ బెప్పి నాయలమట మలుగఁ ²జేయ. 23
- చ. అనవుడు నిట్లనున్ విదురుఁ డక్కట ధర్మసుతుండు బాంధవుం
డును జెలికాఁడునుం దగుభటుండును బ్రెగ్గడయున్ గురుండుఁ ³గాఁ
డఁ నృపవరేణ్య నీకుఁ బ్రకటికృతసత్యుఁడు శాంతమూర్తి న
ద్వినయవివేకశీలముల విశ్రుతుఁ డాతఁడు గీడు వల్కునే. 24
- ఆ. నీవుఁ గొడుకు వారి ⁴నెఱి లేక పఱిచితి, రదియ చాలు నుచిత మైనపాలు
పంచి యిండు పిల్లిపట్టినయీరువు, సేసి యున్న నేల ⁵చెల్ల నేర్చు. 25
- వ. మీరు శకునికర్ణదుశ్శాసనులమీఁద రాజ్యభారంబు వెట్టికొని యుండుదు రిది
దుదిముట్ట నేర దెట్లం టేని. 26
- క. తముఁ దా రెఱుఁగుట వేగప, డమి దాలిమి విడుపు గలుగుటయు లేనిప్రభు
త్వము గలదె వారియందీ, సుమానుషము లొకఁడుఁ బట్టి చూడం గలఁడే. 27
- వ. యుధిష్ఠిరుండు నీవు నిక్కమ తండ్రి వని తగవు నమ్మి చాల సైరించి యున్న
వాఁ డది నీవ యెఱుంగు దనిన విని ధృతరాష్ట్రుం డిట్లనియె. 28
- తే. సంజయునిచేతఁ గార్యంబుచంద మెల్లి
⁶యెఱిఁగి మన కెద్ది సేయంగఁ దెఱుఁగు దానిఁ
బనిచి చేయింపు మిపుడు నామనము దల్ల
డిలుట హితభాషణంబుల డిందుపలుపు. 29

1 యిట్లు. 2 దలఁగఁజేయు. 3 వింటె...సత్త్వఁడు; శౌర్యఁడు; చిత్తుఁడు. 4 నెఱుఁ
గక పనిచితి...యీరువు 5 చెల్లి వచ్చు. 6 ఎఱిఁగి చేయఁగఁ దగు తెఱఁగెద్ది దాని.

- వ. నీవు ధర్తాధర్తవిదుండవు నయానయజ్ఞుండవు నాకుం బ్రజాగరం బొనర్చు చున్న
సంతాపం బుపశమించునట్లుగా భవద్వచనామృతంబు నాయుల్లంబున వెల్లి
గొల్పు మనిన విదురుం డిట్లనియె. 30
- క. జనులకు నొడఁబాటగువిధమున నడచుచు లోకసింద్యముల నుడుగుచు మీఁ
దని యొకనికలిమి¹ కులుకక, మనుజులతోఁ బొంది పొసఁగి మను టొప్పు నృపా.
క. కోపము నుబ్బును గర్వము, నాపోవకయునికియును దురభిమానము² ని
ర్వాపారత్వము ననునివి, కాపురుషగుణంబు లంద్రు కౌరవనాథా. 32
- క. ఏలినవానిని దైవము, నాలిని బంధులను సముచితారాధనసం
శీలతఁ బ్రీతులఁ జేయని, పాలసుఁడా ఫలము లానపడు³ మనుజేంద్రా. 33
- క. నెఱ్ఱి గలవారి నొల్లరు, త మ్మొల్లనివారివెనుకఁ దగులుదు రధిక
త్వ మ్మెఱిఁగి యెఱిఁగి⁴ తొడరుదు, రి మ్మెఱుఁగనియట్టివార లిభపురనాథా. 34
- క. ధనమును విద్యయు వంశంబును⁵ దుర్మతులకు మదంబుఁ బొనరించును స
జ్జను లైనవారి కడఁకువ,యును వినయము నివియ తెచ్చు నుర్వీనాథా. 35
- క. అరిదివిలుకానియుజ్జ్వల, శర మొక్కని నొంచుఁ దప్పి చనినం జను నే
ర్పరి యైనవాని⁶ సీతి, స్ఫురణము పగరాజు నతనిభూమిం జెఱుచున్. 36
- తే. ఒకటిఁ గొని రెంటి నిశ్చలయుక్తిఁ జేర్చి, మూఁటి⁷ నాల్గింటఁ గడు వశ్యములుగఁ జేసి
యేనిటిని గెల్చి యాటింటి నెఱిఁగి యేడు, విడిచి వ్రరించువాఁడు వివేకధనుఁడు.
క. విను మధురాహారంబులు, గొనుటయుఁ బెక్కండ్రు నిద్ర గూరినయెడ మే
ల్కనియునికియుఁ గార్యాలో, చనముఁదెరువు నడచుటయును జన దొక్కనికిన్.
క. నడవడి యనుమున్నీటిం, గడవం బెట్టంగ నోడకరణిం దగి తా
నొడఁగూడు ననిన సత్యము, గడచినగుణ మింక నొండు గలదే యరయన్. 39
- క. క్షమియించువారిఁ గని చా, లమి వెట్టుదు రైననుం దలంప ననూన
క్షమయ కడు మెఱయుతోడ వు, త్తమరూపము గోరువారు దాల్తురు దానిన్.
క. పురుషుండు రెండు⁸ దెఱఁగుల, ధర నుత్తముఁ డనఁగఁ బరఁగుఁ దా నెయ్యెడలం
బరుసములు వలుక కునికిన్, దురితంబులు వొరయుపనులు దొఱఁగుటకతనన్.
తే. చెల్లి యుండియు సైరణ సేయునతఁడు,⁹ బేదవడియును నర్థికిఁ బ్రియముతోడఁ
దసకుఁ గలభంగి నిచ్చునతండుఁ బుణ్య, పురుషులనిచెప్పిరార్యులుగురువ రేణ్య.
3. పాడి దప్ప కుండఁ బడయుసొమ్ములకు న, పాత్రములకు నీగి పాత్రములకుఁ
బెట్ట కునికి యనఁగ నెట్టన రెండు విధములఁ గీడు దొడరు ధరణినాథ. 43

1 కలుకుచు; కలరుచు. 2 దు, ర్వాపారత్వము. 3 నె నరేంద్రా. 4 తొడగుదు. 5 దుర్మ
తులకు...బాదలించును. 6 రీతి. 7 నాల్గింటి. 39 వ పద్యమునకు వెనుక, 'వ. అని మఱి
యు ధృతరాష్ట్రునకు విదురుం డిట్లనియె.' నని నొకవచన మున్నది. 8 గుణముల. 9 బేదవడి
కును....బెట్టినతండుఁ బుణ్య, చరితు లని.

- తే. వెలఁది జూదంబు పానంబు వేట పలుకు, ప్రల్లదంబునుదండంబుఁ బరుసఁదనము
సొమ్ము నిష్ప్రయోజనముగ వమ్మునేత, యనెడునప్తవ్యసనములఁ జనదు తగుల.
- తే. తగినవేషంబు దనుఁదానపొగడుకొనమి, నొచ్చియునుగీడు వలుకమియిచ్చివగవ
కునికి దన కెంత నడవకయున్నఁ బథము, దప్ప కుండుట నడవడి ¹కొప్పు సేయు.
- క. చెలిమియు సంభాషణమును, బలిమి వివాదంబుఁ ద్రోవుఁబాడియు దమయం
తలవారితోన తగు నధి, కుల హీనులతోడ ²నైనఁ గొఱగా దధిపా. 46
- తే. కొంచెమైనను దగఁ బంచి కుడుప మేలు
పనులయెడ దుఃఖ మోర్చి యల్పంబు సుఖము
ననుభవించుట హితము శత్రునకు నైన
నిచ్చుటయ లెస్స యడిగినయెడ నృపాల. 47
- క. తను లోకము గొనియాడఁగ, విని యుబ్బఁడు సజ్జనుండు వెండియుఁ గడు మే
లొనరించుఁ గీ డొకించుక, యును దనదెసఁ దోఁప నీక ³యుడుపుచు వచ్చున్.
- వ. ఇట్టిచందంబులు ధర్మనందనునకుం గల వని పలికి విదురుం డది ప్రసంగంబు
గాఁ బాండవులఁ బ్రశంసించి నీవు వారలం బెనిచి మానుసులం జేసి రక్షించి
యిప్పు డుపేక్షించి వారలు వెలినుండ నూర కుండం దగునే ⁴తగుపా లిచ్చి
వారి రావించి నీకొడుకులతోడివారింగా నడపుట యుచితంబు మీరును వారు
ను నొక్కటియై యున్న మీదిక్కు దేవతలకుం దేటిచూడ రాదనిన నమ్మాటలు
వెడవెడ యూఁకొని ధృతరాష్ట్రుండు విదురున కిట్లనియె. 49
- తే. హితముఁ గర్తవ్యమును నాకు నెఱుఁగు దీవ, ధర్మ సుతుచందమునువిదితంబు నీకు
నట్లుగావున నెఱిగింపు మఖిలకార్య, ⁵జాతమును జిత్తతాపోపశమము గాఁగ. 50
- క. అనుడు విదురుఁ డాతని కి, ట్లను నిష్ఠైయి నన్ను నొత్తి యడిగినఁ జెప్పం
జను నున్నరూపు సెప్పెద, విను మవధానంబుతోడ విమలవిచారా. 51
- ఉ. డక్కెను రాజ్య మంచు నకటా యిటు దమ్మునిభాగ మీక నీ
వెక్కటి మ్రింగఁ జూచె దది యెట్లరుగు ⁶విను మీను లోలత
గ్రక్కున నామిషంబు చవి గాలము మ్రింగిన ⁷చాడ్పుసూపె యి
ట్లుక్కివుఁ డై ననీకొడుకు నుల్లము నున్నటు లాడఁ గూడునే. 52
- క. అన విని నిరుత్తరుం డయి, మనుజేంద్రుఁడు గొంతసేపు మ్రొన్నడి తలఁపుల్
పెనఁగొన నిద్రాహానిం, దను వలయఁగ విదురుతోడఁ దా నిట్లనియెన్. 53
- క. ఇందాఁక నీదుపలుకుల, ⁷డెందముతాపంబు గొంత డిందుపడియె నా

1 కొప్పుఁ జేయు. 2 దొడరఁ. 3 యడుగుచు. 4 తగువారి నునిచి వారి రా
వించి. 5 సరవియును. 6 యట్లు చూపె యి, ట్లుక్కున నీసుతుండు తన యుల్లము నన్నిట
లాప్పుఁ గూర్చునే; నుల్లమునం దిటు లోరఁ గూర్చునే; యుల్లము నన్నిట లాడఁ గూర్చునే.
7 డెందంబుకలంకు.

- కుం దగ నయానయంబుల, చందంబులు సెప్పుచుండు సౌజన్యనిధి. 54
- న. అనిన విని విదురుం డి ట్లనియె. 55
- ఆ. ¹తనియఁ బండ కుండ మును గోసికొనఁ జవి, చేటకాదు విత్తుచేటుఁ గలుగుఁ బక్వ మైనఁ గొనిన ఫల మించుఁ జెడదు బీ,జంబుఁ గార్యసిద్ధిచంద మిట్లు. 56
- తే. మాలకరి పుష్పములు గోయుమాడ్కిఁ ²దేటి పువ్వుఁదేనియఁ గొనియెడుపోల్కి నెదురు గంద కుండఁగఁ గొనునది కార్యఫలము బొగ్గులకుఁ బోలె మొద లంటఁ బొడువఁ జనదు. 57
- క. ³పరులధనమునకు విద్యా, పరిణతికిం దేజమునకు బలమునకు మనం బెరియఁగ నసహ్యపడున, న్నరుఁడు దెవులు లేనివేదనం బడు నధిపా. 58
- క. ఎదిరికి హితమును ⁴బ్రియమును, మది కింపును గాఁగఁ బలుకు మాటలు పెక్కై యొదవినను లెస్స యటుగా, కిది యది యన కూర కునికి యెంతయు నొప్పున్.
- క. చెలిమియుఁ బగయును దెలివియుఁ, గలఁకయు ధర్మంబుఁ బాపగతియును బెంపుం దులువతనంబును వచ్చును, బలుకుబడిన కాన పొసఁగఁ బలుకఁగ వలయున్.
- క. బెడిదముగఁ గత్తి గొడ్డటఁ, బొడువఁ దెగినమా⁵నఁ జగురు మోడముఁ బలుకులం జెడఁ దునిసినకార్యంబు ని, గుడ నేరదు పిదప నెట్టుఁ గురువంశనిధి. 61
- క. తనువున విఱిగినయలుఁగుల, ననువునఁ బుచ్చంగ వచ్చు నతినిష్ఠురతన్ మనమున నాఁటినమాటలు, విను మెన్నియుపాయములను వెడలునె యధిపా.
- ఉ. అక్కట ధర్మనందనుని యాస్యమునం దొకనాఁడుఁ గీడుప లొక్కఁడు లేదు నీకొడుకు లొండొరు మీటి నికృష్టవాక్యముల్ ⁶పెక్కులు పెక్కుభంగులను బ్రేలుచు నుండఁగ నీవు దానికిన్ స్రుక్కక వించు నుండె దనురూపమె నీ కిది కారవేశ్వరా. 63
- క. చేటుకాల మైనఁ జెట్టమాటలు నెఱి, గాని తెరువు వట్టుకర్జములును ⁷దగినయట్ల తోఁచుఁ దగియెడునవి యవి, నీతు లని మనంబు నిశ్చయించు. 64
- స. నీబుద్ధి పాండవులతోడివిరోధంబునెడ మరలంబడమి పాపంబింతియ కాక యే మిసేయుదము మనకులంబునం దేజోధైర్యధార్మికత్వాదిగుణంబుల గరిష్ఠం డయినయుధిష్ఠిరుండు నీసిరికి వెలి యై యట్లుండుట దగ వగునే నీపెద్దతనంబు సూచి సైరణ వాటించి యున్నవాఁ డనిన విదురుదిక్కుమొగం బై ధృతరాష్ట్రుండు నీ చెప్పిననీతివాక్యంబుల నామనంబు దనివోవ దింకను జెప్పు మనవుడు నతండు వెండియు ని ట్లనియె. 65

1 కమియఁ బండ కుండఁ గాయఁ గోసినఁ జవి...బక్వ మైనఁ గోయ ఫల మిచ్చు...ని, ంబుఁ. 2 వెండి. 3 ఒగుల. 4 నిజమును...మాటలు దగఁ బె, క్కొదవినను...లేదా, ంది. 5 పెక్కువిధంబులం గణఁగి...డనురూపమె. 6 దగవులట్ల.

- ఆ. సకలపుణ్య¹కర్తృచయమును నొకదెస, వినుము పాడి దప్ప కునికి యొక్క
దిక్కుదీని శ్రుతులు తెలిపెడునెడఁ బాడి, కలిమి యెందుఁ బెద్ద ²గా నుతించె. 66
- తే. పాడిగలిగిన నిహలోకఫలము లెల్లఁ, జేరుటయ కాదు కీర్తియుఁ జెందుఁబురుషు
ధరణిఁ బొగడిత యెందఁకఁబరఁగు నంత, కాలమును బుణ్యలోకంబుగేల్లునంద్రు.
- వ. తొల్లి ప్రహ్లాదుండు దైత్యజాతినంభవుం డయ్యును దనకొడుకు విరోచనుండును
నంగిరసుం డనువిప్రుకొడుకు సుధన్వుండును దమతమప్రాణంబు లొడ్డుగా నొడ్డి
యొక్కధర్మసం దేహంబునకుఁ బన్నిదంబు సఱచి వచ్చి తన్నడిగిన నితండు గొ
డు కితండు లాఁతి యని తలంపక మధ్యస్థుం డై సుధన్వు గెలిపించి యతనిచేత
నిజతనయునిజీవితంబు దానంబుగాఁ గొని వాని బ్రదికించెంగావున నీవును ధర్మం
బు విడువక యధర్మోపేతు లై ననీకొడుకుల వలనిపక్షపాతంబు విడిచి తెఱంగు
సేయుము వారును నాపదలేక బ్రదుకుదురు నీకును శోకంబు లేక తక్కు
ననిచెప్పి మఱియును. 68
- క. పాపంబులు గర్జము లని, యేపునఁ జేయంగ నవియు నిం పగు ధర్మ
వ్యాపారంబు లకార్యము, లై పరిణతిఁ బొందె నేని నట్టుల చెల్లున్. 69
- చ. అది సభయే ప్రియం బెనఁగ నార్యులు నిల్వరయేని నార్యులే
మదిఁ దలఁపంగ వారలు సమంచితధర్మము వల్కరేని న
ట్టిదియును ధర్మవే తగ ఘటించిన నిక్కము ⁴లేదయేనిఁ దా
బదిలవునిక్కమే యొకనెపం బిడుచొ ప్పగు నేని భూవరా. 70
- ఉ. నీతిపథంబునకా బ్రదుక ⁵నేర్చుట యుత్తమభంగి శౌర్యసం
జాతము లై కరం బలరుసంపద లొందుట మధ్యవృత్తి య
స్థీతము లై నభారవహజీవనముల్ దలఁపం గనిష్ఠముల్
నీతికి బాహ్యు లై న ధరణీవర మెత్తురె వారి నుత్తముల్. 71
- ఆ. కయ్యమునక యెపుడుఁ గాలుద్రవ్వుదురు నీ, పుత్రు లెల్ల సూతపుత్రుఁ డాది
యగుతదీయమంత్రు లంతకు ముందర, బిరుదు లీవు నీతి తెరువు సారవు. 72
- క. పాండవులు శౌర్య మొల్ల ర, ఖండిత⁶నీతిప్రకారకార్యము మె చ్చె
యుండుదు రెదు రేచినఁ దుది, మండుదు రార్పంగ రాదు మఱి యెవ్వరికిన్. 73
- క. తమతండ్రిభంగి నీకును, సముచిత మగుభక్తి సేసి సజ్జన⁷నుతమా
ర్గమున నడచువారల ⁸నీ, వమలమతిం గన్నకొడుకుల ట్లరయఁ దగున్. 74
- వ. అని పలికి మఱియు నిట్లనియె. 75
- క. కారణము లేకయును నుప, కారపరత్వమున నొరుల కార్యంబులకు

1 కర్తృసంచయ. 2 గానిపించె. 3 శోకంబు గాక. 4 లేనిదేనిఁ; గాక జేనిఁ;
లేనిరీతిఁ. 5 నేర్చిన. 6 విక్రములు నీతి కార్యము మేలై...రేవినఁ. 7 మతమా.
3. నీ, దమలమతికా.

¹వారనియలజడిఁ బడియెడు, వారల చూ యేడుగడయు వారికి నధిపా. 76

చ. ఒకరునిచేతిప్రోవును దదున్నతిప్రోవును గాంచి యెల్ల వెం
టకును గొఱంత లేక పొగడం దగుసంపద నొంది యట్టిదా
తకుఁ దుదిఁ గీడు సేసినకృతఘ్నునిపీనుఁగు నైన రోత పు
ట్టక కబళింపఁ గుక్కలు నొడంబడునే కురువంశవరనా. 77

వ. కావునఁ గృతము దలంపమి గీడు పాండురాజు నీకుం బరమభక్తుండు పాండ
వులునుం దేజోలాభంబులు గావించినవారలు వారల నాదరింపు మని చెప్పి వెం
డియు ని ట్లనియె. 78

ఆ. బ్రదుకు చేటు పొగడు వడుట దూ తొందుట
యీగి వేడుకొనుట యిట్లు మఱియుఁ
గలుగుసౌఖ్యదుఃఖములు వచ్చు నెడపడి
వాని కింతయేల వగవ నధిప. 79

క. వగ బలము దఱుఁగు రూ పఱు, వగచిన మతి దప్పుఁ దెవులు వచ్చును దూఱ
వగచి నలంగినఁ బ్రియ మగుఁ, బగతురకును వగచు టుడుగు పార్థివముఖ్యా. 80

వ. అనిన విని ధృతరాష్ట్రం డి ట్లనియె. 81

క. రి త్తయుపచారముల నే, ను త్తముఁ డగుధర్మతనయు నుడికించితి దు
ర్వృత్తు లగుమత్సుతులకును, మి త్తి యగుం బోర వగలు మిగులక యున్నే.

వ. నెవ్వగలు నివ్వటిల్ల నీక నిలుపు నట్టిది యెయ్యది దాని నెఱింగింపు మనిన
విదురుం డి ట్లనియె. 82

తే. నియతతపమును నింద్రియనిగ్రహంబు, ²భూరివిద్యయు శాంతికిఁ గారణములు
వానియన్నింటికంటె మేలై నశాంతి, కారణము లోభ ముడుగుట కారవేంద్ర.

వ. అని వెండియు. 83

క. జ్ఞాతుల ³పూరితమును గో, వ్రాతమునాక్రమము విప్రవర్గముచనవు
నాతులకారించుటయును, బ్రీతిం జన నిచ్చునతనిపెం పొప్పు నృపా. 84

క. అలమిఁకొని యొండొరులప్రో, పులఁ బ్రాపుల నెలమికలిమిఁ బొంది బహుజ్ఞా
తులు నెమ్మిఁ గూడి తామర, కొలనిక్రియన్ సిరికిఁ బట్టగుదు రుజ్జ్వలు లై.

చ. కరితురగాదిఘట్టనయు గాలియు నొంపదె యొంటి నున్నయ
త్తరువు ననేకభూరుహావితానము గుంపయి పేర్చి బాధలం
బొరయునె యన్నదమ్ములును బొందిన నేరి. కసాధ్యు లట్లుగా
కెర వయి నిల్చినం ⁴గెలని కెల్లిద మై పఱివోదు రెంతయున్. 85

వ. కావునఁ గౌరవులుం బాండవులు నొండొరులకుఁ బ్రాపై ⁵పొదలిన నెదిరికి నజ

1 దారల జడిఁబడి తిరిగెడు. 2 భూరిదయయును. 3 పోరితమును. 4 బదుల కెల్లి

ద మై. 5 పొరలిన.

య్యు లగుదురు పరులయొత్తు లేనిరాజ్యంబు పూజ్యమహిమం బరఁగు వనవా సంబునం గుందినకౌం తేయులం దడయక తెచ్చి యుచితపదం ¹బిచ్చి నిలుపుట నీకొడుకులకు నిలుపు గావించుట యగు నని చెప్పి మఱియు నిట్లనుఁ బ్రియ వాదు తెందును గల రప్రియం బగుంగా కేమి యని తథ్యంబు వలుకువారు లేరు జూదంబునప్పుడే నడ్డపడి యప్రియం బగుటకు శంకింపక తథ్యంబు వలికితి నది నీకు రుచియింపక రోగికిఁ బథ్యాహారంబు దల కంటగించునట్లయ్యె నైన నిప్పుడుం జెప్పెద వినుము కాకంబులం గైకొని మయూరంబులం బరిహరించు విధంబున మార్జాలంబులం బాటించి సింహంబులయెడ ననాదరంబు సేయు చందంబున సుయోధనాదులం బట్టి యుధిష్ఠిరప్రముఖుల విడిచితి నేఁడు కా ర్యంబు ముట్ట వచ్చినం ²దోఁపక మిడుంగుఱు సోఁకినట్లు దల్లడించెదవు కులంబున కైయొకనిఁ దొఱంగుటయ నీతి యని పెద్దలు సెప్పుదురు దుర్ణయపరుం డైనదృద్ధి సెప్ప వినం డేని మనము దుర్యోధనుం దొఱంగిన నేమి యగు నది యట్లుం డె సంపద సహాయంబు నపేక్షించి యుండు సహాయంబు సంపద నుద్దేశించి వర్తిల్లు నిట్టివి యొకటొకటిపొందునం గాని సిద్ధింపవు గావుననీ సంపద పాండవులకును వారిసహాయత్వంబు నీకునుం బ్రియం బొనరింప నొండొరులకలయుట మేలు గాక మనలావు వెలిసేయుట తెన్న యగునే కురువంశనిస్తారకు లగు భీష్మ యుధిష్ఠిరులును నవక్ర విక్రములగు కర్ణార్జునులును బ్రతాపధాము లగుభీమ దుర్యోధనులును శస్త్రాస్త్రపారగు లగునభిమన్యులక్షణ ప్రభృతి కుమారులును శాపానుగ్రహసమర్థు లగుద్రోణద్రుపదాదిపరమాపురుషులును వారివారిబంధుమిత్ర జనంబులును నొక్క మొగంబై నీపనుపు సేయుచు నయవిక్రమంబు లప్రతిహతంబులై నడవం బృథివి శాసింప భవదీయవిభవం బుజ్జ్వలంబై యొరుల కెడ లేక చెల్లుచున్న నెంతయొ ప్పగునో యటు విచారింపుము పాండవులు ధీరమతులై వైర మెత్తక యూరక తొలంగి యుండిరేనియుఁ గతిపయదినంబులలోఁ జీకాకుపడి చెడుం గాక గాంధారీనందనుచేత వసుంధరాపరిపాలనభారంబు నిర్వహింపం బడునే యనిన విని ధృతరాష్ట్రుండు విదురున కిట్లనియె. 89

తే. నీవు సెప్పినమాటలు నిర్మలములు, నిపుణసమ్మతములు రాజనీతిమార్గ బోధకంబులు నైనను బుత్రు విడువ, నోప ధర్మోజయతి యని యుండువాఁడ. 90

1. అనిన విని విదురుం డతని కిట్లనియె దేవా జ్ఞాతులు గుణహీను లైనను విడువం దగ దనిన సకలగుణసంపన్నులై భవత్ప్రసాదంబు గోరుచున్న కౌం తేయులకొ దిగవిడువం ³దగునే యేను నీకు హితంబు గోరెడువాఁడ నని నిశ్చయించి నాబుద్ధి వినుము వారలజీవనంబునకుఁ గొన్ని యలంతిపల్లియ లైనను దుర్యోధను నొడం బఱచి యేర్పఱచి తెఱంగు పఱచిన తెన్న యని చూచెద నతని

విడువ వలయు నని చెప్పితినే నీ¹ పెనఁకువం బశ్చత్తాపంబు వుట్టు దాని కప్పుడు ప్రతీకారంబు లేదు కావున నెల్లభంగుల నియ్యకొని పాండవులతోడ సంధి సేయ వలయు నట్లుం గాక.

91

క. తమలోనిపాశ్ల²కుంగా, సమరము సేసినను గాని చాఁ జనదె శరీరము లాధివ్యాధిజరా, సమన్వితము లగుటఁ జేటు సహజం బరయన్.

92

చ. గజతురగాదినంపదలుఁ గాంతలతోడివిహారలీలలుం

బ్రజ కనురాగ మొందఁ బరిపాలన సేయుక్రమంబుఁ బోరులక విజయముఁ బొంది పేర్చుటయు విస్ఫురితాభరణానులేపవ ప్రజనితవైభవంబుఁ గలరాజులుఁ బోయిర కాక నిల్చిరే.

93

క. కావునఁ జెవికిం జేఁ దగు, నీవాక్యము వినఁగఁ జాలి తేని నిహపర శ్రీవిభవములకుఁ గీర్తికిఁ, దావల మై³వెలయు టింత తథ్యము సుమ్మి.

94

క. తగ నీలో నూహింపుము, దిగవిడువకు ధర్మతనయు దృఢమతి వై పొందగుచందము గొడుకులకుం, బ్రెగడలకుం జెప్పి తీర్పు పెం పేర్పడఁగన్.

95

ఆ. అనిన నాంబికేయుఁ డను నీదుపలుకులఁ, గలఁక⁴దేటి బుద్ధి దెలివి నొందె నిట్ల చేయువాఁడ నిదియ కర్జము ధర్మ, మును యశంబు లాభమును దలంప.

చ. అనుడు ముదంబు నమ్మమియు నాత్మఁ బెనంగొన నన్నతోడ ని

ట్లను విదురుండు పెద్దవడి కక్కట నీమది కార్యవృత్తి నూ లొనియె సుయోధనుం గని యకుంతితనిశ్చయ మై యతండు వ్రాలినదెస వ్రాల కుండిన బలే మముబోటులకుం బ్రియం బగున్.

97

వ. అని పలికి నిట్లూర్పు నిగిడించి.

98

క. దైవంబ నేర్చుఁ గా కిటు, వోవఁగ నే నేర్తు నేరఁ బొమ్మని పలుకం గా వశమె నరున కెక్కుడు, దైవము పౌరుషముకంటె ధరణీనాథా.

99

వ. అనిన విదురునకు వైచిత్రవీర్యం డి ట్లనియె.

100

తే. ధర్మపథమును నీతితత్త్వంబు తెరువు, నిర్మలము లగుపలుకుల నీవు నాకుఁ దెలియఁ జెప్పితి పరమార్థదృష్టి యెట్టి,వాక్యములఁ గల్గుఁ జెప్పుము వాని ననఘ.

— సనత్సుజాతుఁడు ధృతరాష్ట్రునకు నధ్యాత్మతత్త్వంబుఁ జెప్పట. —

వ. అని యడిగిన విదురుం డతని కి ట్లనియె నాకుఁ దోచినయన్నియు నానేర్చినట్లు నీకెఱింగించితి నత్యంతగుహ్యంబు లగునర్థంబులు పురాణం డయ్యునుం గుమారుం డగుసనత్సుజాతుండు దెలుప నోపుం గాని యిటమీఁద నాకుం దెలియ దనిన ధృతరాష్ట్రం డమ్మునీంద్రుండు నాకెంతదప్పు నీవ యవియునుం జెప్పు మనిన నేను శూద్రయోనిజాతుండ వేదాంతవేద్యంబు లగునర్థంబులు నా కగోచరంబు

లమ్మహాత్ముబుద్ధి నే నెఱుంగుదు దేవతలకుం దెలియనట్టివి యాతనికిం దెలియు
నతండు దెలుపం జాలు ననిన ధృతరాష్ట్రం డతికుతూహలుం డై. 102

ఆ. మనకు నిష్ఠ డతనిఁ గనుతెఱుంగెయ్యది, యగుటయును నెఱుంగ ననిన విదురుఁ
డధికభక్తిఁ దలఁచె నాత్మలో నాశ్రిత, వత్సలత్వనిధి సనత్సుజాతు. . 103

వ. ఇట్లు దలంచుటయును దివ్యజ్ఞానమానసీయుం డగునమ్మునివరేణ్యుం డాక్షణంబ
పొడసూసిన విదురుం డతనివచ్చుట యుగ్గడించుచు వినయంబున నతని నెదు
ర్కొని దండనమస్కారంబు లాచరించి యున్న తాననం బిడి యర్ఘ్యపాద్యం
బు లిచ్చి ససంభ్రమంబుగాఁ బ్రత్యుత్థానంబును బ్రణామంబునుం జేసి యున్న
ధృతరాష్ట్రం నతనికిం జూపి విదురుం డిట్లనియె. 104

క. దేవా దేవరకృప నీ, భూవల్లభుఁ డమలత త్వబోధక మై సా
ఖ్యావహ మగువాక్యచయముఁ, దా వినఁ గోరుటయు మిమ్ముఁ దలఁచితి భక్తిన్.

ప. మీరును గారుణ్యాతిశయంబున విజయంచేసితిరి గురుసమాశ్రితు లగువార తె
ద్దానివలన సుఖదుఃఖంబులు లాభాలాభంబులుఁ బ్రియ ద్వేషంబులు నాదిగాఁ
గలద్వంద్వంబులం బడక బ్రదుకుదు రట్టిపరమార్థోపదేశంబున నితనిం గృతా
ర్థునిం గావించి రక్షింప వలయు నని ప్రార్థించినం బార్థివుండును దదనురూపం
బులగు నాలాపంబుల నారాధించినం బ్రసన్నుం డై సనత్సుజాతుం డధ్యాత్మ
విషయంబు లగువివిధవాక్యంబుల సోపానప్రకారంబున నంత కంతకు సూక్ష్మం
బు లగునర్థంబులు సమర్థించుచు నందుఁ బ్రజ్ఞాచక్షుం డెయ్యది యేర్పడ నడి
గె నదియెల్ల వివరించుచు హృదయపుష్కరకలితం బగుపరతత్త్వంబు ప్రసా
దించునట్టి గూఢోక్తులను గ్రహించుచుండ నెట్లకేలకుఁ బ్రభాతం బగుటయు
ధృతరాష్ట్రవిదురుల నామంత్రణంబు సేసి యద్దేవముని యంతర్ధాన్యంబు నొందె
నట్టిసమయంబున. 106

—|| ప్రాతఃకాలవర్ణనము. ||—

తే. తనకులంబునఁ బుట్టినధార్తరాష్ట్రం, లన్నదమ్ములతో విగ్రహంబు గొనుట
కుమ్మలించి వివర్ణత నొందినట్లు, గంది యెంతయుఁ జెలు వేదెఁ జందురుండు.
క. కుముదములుఁ దారు నొక్కటఁ, బ్రమదంబున నుండి నానిపదవి దొలఁగినం
దమకున్ నిలువఁగఁ దగ దను, క్రమమునఁ జనునట్లు తారకంబులు విరిసెన్.
ఉ. ఎత్తినవేడ్కఁ గంధరము లెత్తి మొగంబులు సాఁచి చూడ్కులం
జిత్తములున్ నిగిడ్చి తమచెందెడునిక్కలు రోసి యింపుద
ళొక్కత్తఁగ నొక్కచో నొకటి నొక్కటి గాంచి యెలర్చు కావ్యులం

1 నెయ్యది, యనుటయును నెఱుంగు దనుచు విదురుఁ ; యనినఁ గాంచు వాడననుచు
విదురుఁ...శాశ్వత, వత్సలత్వ. 2 బు, ప్రత్యక్షం బై పొడసూపిన. 3 నాత్మఁ. 4 దొఱఁ
నన్, 5 చెయ్యులన్ ; కాన్పులన్,

జిత్తజుకేళిఁ దేలె విలసిల్లుచుఁ జక్కవదోయి వేకువన్.

109

మ. మునుసౌరభ్యము ¹నివ్వటిల్లఁగ మనోమోదంబునం దేటుల
ల్లన యోలి వెడలంగ రేకులు సముల్లాసంబునన్ బింక మె
క్క నయం బెక్కుచు గ్రద్దెపొం దెడలి వీకం గేనరంబుల్ గడ
లొకనఁ దోడ్తో మధు వుచ్చి పేరెల్లమిఁ బొల్పుం జెందె నంభోజముల్. 110

చ. వెడవెడ నిద్రవొంది కను విచ్చినపాంథులమీఁద దాడివోఁ
దడఁబడ నొండొరుం బిలుచుదర్పకుపంపుబలంబులోనియ
ల్కుడుకరణిం జెలంగె శుకకోకిలభృంగతతుల్ వనంబులం
దెడనెడఁ ²బల్కుఁ గూయ సొగియింపఁగ మ్రోయఁగఁ దద్విరావముల్. 111

నీ. పద్మపరాగంబుఁ ³బరఁగించు నరుణోదయంబుకాంతికిఁ జెలువంబు మిగులఁ
బరువంబు దప్పినవిరుల రాలుచుఁదరు, చయము చుక్కలు లేనిచదలఁ జెనయ
నరవిరి నెత్తావి నడరించు నున్నిద్ర, విటవీటిసౌరభవితతి వొదల
నెలఁత చీఱినయెఱకలనెఱిఁ దీర్చు జ, క్కవలు చందోయి కేకట యొనర్ప

ఆ. ⁴వెలరువాఱుదీవియల నల్ల నల్లార్చు, సోర్ణగండ్లయందుఁ జొచ్చి సుడిసి
తిరిగి వేగుఁబోక తెమ్మెర లెదీఁగ, కొనలవంక లొత్తు ననలఁ బోచు. 112

ఆ. అంత నుదయశైల మనునశోకద్రుమ, సమితియందుఁ గాంతిచారుభంగి
⁵నెఱయ విరిసి తొలుత నెగసినయుజ్జ్వల, స్తబక మనఁగఁ బద్మసఖుఁడు వొడిచె.

నీ. ఉర్వీధరంబుల నొప్పెడుజేవులుఁ, జలులకాంతికి నునుమెఱుఁగు వెట్టి
ధరణీజగుల్లల తావితానముపల్ల, వములకుఁ గట్టెఱవన్నె యొసఁగి
యరుణాంబుజంబులయంతర్దళంబుల, తళతళ యనుజిగి దళముకొల్పి
చక్రవాకద్వయసంతతియెఱకల, గొమరారుకెంజాయ గ్రొత్త నేసి

ఆ. తనదుబాలబింబ మనుపమేయప్రభా, పటలజటిలగగన⁷భాగ మగుచు
నుల్లసిల్లి జగము లెల్లను విలసిల్లఁ, బూర్వశిఖరిమీఁదఁ బొడిచె నినుఁడు. 114

వ. ఇట్లు సూర్యోదయం బగుటయు ధృతరాష్ట్రుండు దత్కాలోచితాచారంబులు
నిర్వర్తించి తగు తెఱంగున నలంకృతుం డయి యాస్థానమండపంబున కరిగి పేరో
లగం బిచ్చినఁ గుంభసంభవకృపకృతవర్తాశ్వత్థామకర్ణాదు లగుదొరలును భీష్మ
విదురబాహ్లికసోమద త్తభూరిశ్రవఃప్రభృతు లగుబంధుజనులును దుర్యోధనదు
శ్వాసనప్రముఖు లగుకుమారులును లోనుగాఁ గలసమ స్తపరిజనంబులును వచ్చి
బలసి యుండి రయ్యవసరంబున సంజయుండు వచ్చి వాకిట నిలిచి పణిహారుల

1 నివ్వటిల్ల సుమనో...జిక్క మె,క్క...బెక్కుచు గ్రంధ (దండు)పొం దెరలి వీకం
...మధు వుబ్బ...బొల్పొందెం సరోజాతముల్. 2 బల్కుఁ గూయ...యింపుఁగ. 3 బచ
రించు. 4 తెల్లవాఱుచున్న దివియ లల్లార్చుచు. 5 నెఱయ మెఱసి. 6 కట్టెఱకుఁ బన్న
నొసఁగి. 7 భాగుఁ డగుచు.

వలనఁ ద న్నెఱింగించి పుచ్చి చొచ్చి సముచితప్రదేశంబునఁ గూర్చుండి తనమాటలు వినుటకుఁ జిడిముడిపడు చున్నకొలువుఁ గలయం గనుంగొని యిట్లనియె.

— సంజయుఁడు ధృతరాష్ట్రునితోఁ బాండవుల తెఱంగు సెప్పట. —

తే. పాండురాజతనూజులపాలి కర్థి, నిమ్మహారాజు పనుపంగ నేగి ధర్మ .

పుత్తుఁ గాంచితి నాతండు మైత్రి మెఱయఁ, గౌరవుల సేమ మెల్ల¹ బేర్వేరనడిగె.

వ. మఱియుం దగువారల నెల్ల నయ్యెయ్యుచితవిధిం బ్రణామంబున వినయంబున బాంధవంబున మిత్రభావంబున వాత్సల్యంబునఁ బ్రసాదంబున నాదరించె నేనును భూనాథుండు గఱపిన తెఱంగునఁ గొఱంతలే కుండ బంధుత్వంబునకు వలయుమాటలాడితిఁ బదంపడి కార్యంబు ప్రసంగించి నాయాడినమాటలకు నయ్యుధిష్ఠిరుండు వలికినవచనంబు లింతయొప్పునే యని యగ్గించిన ధృతరాష్ట్రుం డవహితుం డై యడుగఁ దా నయ్యుధిష్ఠిరునకుం జెప్పినభంగులు నతండు వానికి నెల్ల నుత్తరం బిచ్చిన తెఱంగును నెఱింగించి ధృతరాష్ట్రునకుం బితామహునకు దుర్యోధనునకుం గ్రమంబున వారివారితో నాడు మని నియమించినచందంబులు ధర్మనందనుపలుకులపరిపాటిం దేటపడం జెప్పి సూతసూనుండు వెండియు నిట్లనియె.

117

తే. ఏ నుపప్లావ్యపురమున కేగి తోలుత, వాసుదేవార్జునులఁ గంటి వారు² సీతి పథము దప్పనిమాటలు బలిమిఁ దోచు, నట్లుగా నాడి రవి వినుం. డాదరించి.

వ. అనిన విని ధృతరాష్ట్రుం డవ్వాసుదేవుచిత్తం బెట్లతం డే మనియె నని యడిగిన నతనికి సంజయుం డిట్లనియె.

119

ఉ. తానును సత్యభామయును ద్రాపదియున్ నరుఁడున్ రహస్యగోష్ఠీనిరతాత్ముఁ డై సుతులుఁ జేరనిచెందనియట్టిచోటఁ గాం

తానివహంబు గొల్వఁ బ్రమదస్థితి నుండియుఁ బిల్వఁ బంచె న

న్నానలినోదరుండు హృదయంబున నీదెసకూర్చి యెట్టిదో.

120

వ. ఏనును దత్ప్రకారంబు పణిహారులవలన మున్న యెఱింగినవాఁడ నగుటంజేసి గంచుకంబును శిరోవేష్టనంబును ధరియించి వినీతవేషుండ నై పోవునప్పుడు కృష్ణార్జునుల నేకమణిమయభూషణప్రభాభాసితులై యొక్క సెజ్జన యున్నవారు కృష్ణుండు పవ్వళించి యుండి చాచినచరణంబులు దొడలపై నిడికొని యర్జునుండు గూర్చున్నవాఁడు సత్యభామయుం బాంచాలియు గద్దియలపై నున్నవారు సవినయంబుగా నేనును దండప్రణామంబు నేసిన నన్నాదరించి కృష్ణునిచేసన్న నర్జునుపనుపునం గనకరత్నమయం బగునతనిపాదపీఠం బతండు వ్రేల్చినకాళ్లు దిగిచికొన నిద్దఱుముద్దియ లెత్తి తెచ్చి నాకుం బెట్టిన నేనును దానిం గరతలంబున నంటుచు ధరణీతలంబునఁ గూర్చుండి కేలుమొగిడ్చి ఫాలతలంబునం గది

యించి నీలవర్ణులు బాహుబలమదభరితులును నయి¹యేనుఁగుదోయియుంబోలె
నున్నయమ్మాధవధనంజయులఁ జూచునప్పుడు నాకు హర్షాశ్రువులకలును దద
నంతరంబ భయంబునుం బుట్టె నట్టియెడ. 121

క. ఈయిరువురుఁ బంచినపని, సేయుదు రటె ధర్మజునకుఁ జేకుఁజితలం
పేయది యతనిం దొడరుట, వేయేటికి జమునిశిరము వ్రేయుట గాదే. 122

వ. అని తలంచుచుండ నమ్మహానుభావులు నన్ను సంభావించి తా రుపయోగించు
నట్టియన్న పానంబులను దమకుఁ గట్టఁదగినట్టివస్త్రంబులను దాము దొడుగునట్టి
భూషణంబులను నాకుఁ బ్రియం బొనర్చి గారవించిన నేనును నాపోయినకా
ర్యంబు విన్నవించిన విజయుండు బలుమొగంబుతో దానికి నుత్తరంబు వలుకం
దొడంగినవారించి వారిజోదరుం డిట్లనియె. 123

—|| సంజయుండు ధృతరాష్ట్రునకుఁ గృష్ణుండు సెప్పినమాట లెఱింగించుట. ||—

తే. వినుము సంజయ ధృతరాష్ట్రవిభునిపెద్ద
కొలుపునందుఁ దత్పుత్రులు గురుఁడుఁ గృపుఁడు
నాపగానందనుఁడు మొద లై ననకల
జనులు విను చుండఁగా నిట్లు లనుము నీవు. 124

ఆ. అయ్యజాతశత్రుఁ డలుగుట నీళ్లుల, నగ్ని వుట్టినట్టి దయ్యె మీకు
నార్ప వెరవు లేదు నేర్పుమై నింకఁ గా, వింప వలయుపనులు వినుఁడు మీరు.
వ. *అవి యెవ్వి యంటేని. 126

సీ. కలయట్టివివిధార్థములు నశేషంబుగఁ, దగ నొసంగుండు సత్పాత్రములకు
జెలులఁ జుట్టముల నాశ్రితులను రావించి, సత్కరింపుఁడు సంతసం బెలర్ప
నిచ్చానుగుణముల నింద్రియసుఖముల, ననుభవింపుఁడు హృదయంబు లలర
నాండ్రను బిడ్డల నయ్యైవిధంబుల, గారవింపుఁడు²ప్రియపూరితముగ
తే. మఱియు నెవ్వరిచిత్తమె తైఱఁగునందు, వాట మై యుండునదియెల్ల వలయునట్లు
సేసి విహరింపుఁ డిం కెడ సేయ³కనికి, నడవుఁ డఱచేతఁ బ్రాణంబు లిడి కడంగి.
వ. అని చెప్పు మింత యేమిటి కంటేని. 128

ఉ. ఎందును నెవ్వరుం బడనియెంత⁴యుఁ గష్టముపాటు వచ్చినం
గొందల మంది పాండువిభుకోడలుదవ్వుల నున్ననన్ను గో
విందుఁడ కావు మంచుఁ బలవించుట యీఁగఁగ రానియప్పుఁబో
లెం దలపోయ వ్రేఁ గయి చలింపక యున్నది యెప్పుడు⁵ మదిన్. 129

తే. ఇట్టియేఁ దేరు గడపంగ నెందు నుతికి, నెక్కుగాండీవ మేడ్తెఱ నెక్కువెట్టి
రెండుదొనలును బూని కిరీటి యనికి, వచ్చు నేఁ డెల్లి యెందుఁ బోవచ్చుమీకు.

1 యేనికదోయి. * ఈవచనము కొన్నిప్రతులయందు గానుపించదు. 2 ప్రియపూర్వ
కముగ. 3 కునికి. 4 యుఁ గష్టపుపాటు ; నికృష్టపుపాటు.

- వ. అని పలుకునప్పటివారియెత్తికోలును నీకొడుకువిడు పోపమియునుం దలంచి
భయం బందితి నితండు వారల నెఱుంగండు భీష్మద్రోణులప్రాపును గర్జుగర్వం
బును దన్ను గెలిపించు నని నచ్చి తొడరెడు ననిన వినిధృతరాష్ట్రం డర్జునుం
డే మనియె నని యడిగిన నతనికి సంజయుం డిట్లనియె. 131
- క. నరుఁ డలుక ¹వొడమియును సు, స్థిరుఁ డై తనయెఱ్ఱసెరలచెలువునఁ గెందా
మరలం దెగఁడెడుకన్నుల, నరుణచ్చవి నెఱయ నిట్టు లనియె నరేంద్రా. 132.
- ఆ. ఆసుయోధనుండు నతనికిఁ దోడ్పడ, ²నరుగుదెంచినట్టి ధరణినాథ
చయము వినుచు నుండ సంజయ నావచ, నములు గాఁగ ³నీ వనంగ వలయు.
- ఉ. పాండునియగ్రనందనుఁడు పా లడుగం దగ నీడయేని మా
కొండన నేల మే లది సుయోధనుఁ డింతకు మున్ను పెక్కులు
⁴ద్దండతఁ దాను జేసినవిధంబుల కెల్ల మెఱుంగు వెట్టిన
ట్లుండెడుఁగాక యేనును పృకోదరుఁడుం బ్రియ మందునట్లుగాన్. 134
- క. మాయీరువురతోఁ గయ్యము, సేయ నతం డియ్యకొనిన సిద్ధించెన కా
దే యుచితచరితుఁ డగుకాం, తేయాగ్రజుకార్య మట్టితెఱఁ గొప్పఁ గదా.
- క. వనవాసంబున భూశ, య్యను ధర్మజుఁ డున్నయట్టియాయాసము వో
వునె యంపశయ్య దుర్యో, ధనుఁడు రణక్షోణిఁ బడక ⁵తక్కినయేనిన్. 136
- ఉ. సూన్యత మూఁది బన్నములు సూడక లోన నడంచి నట్టికో
⁶పానల మెండి యున్ననిబిడాటవిపైఁ బచరించుతీవ్రదా
వానలుఁ బోలి శాత్రవచయంబుపయిం గవియించి నిల్చినం
గాని యుధిష్ఠిరున్ సరకుగాఁ గొన రాధృతరాష్ట్రనందనుల్. 137
- మ. గద సారించుచు నంత్య⁷కాలవిచలత్కాలాకృతిన్ భీముఁ డు
న్తదమాతంగచయంబు నుగ్గు గ లసన్నానారథవ్రాతముల్
చదియన్ భూరిహయవ్రజంబు పొడి గా సంరంభతుంగాంగుఁ డై
కదియం ⁸జూచి బలే సుయోధనుఁడు భాగం బిచ్చు రాజ్యంబునన్. 138
- సీ. కోల్పులి వీకమై గొదగొని లేళ్లకు, నుఱుకు తెఱంగునఁ దఱియఁ జొచ్చి
పెనుగాలి జీమాతబృందంబుపై బెట్టి,దంబుగ వీచుచందమున నడరి
కసిమసంగినమారి గడఁగి జీవులమీఁద, నుగ్రతఁ గవియున ట్లురవడించి
యాఁకొన్నలయరుద్రుఁడాగ్రహంబునజగ,త్ప్రచయంబుముట్టెడుభంగిఁ బొదివి

1 వొడిమి కడు...చెలువుగఁ. 2 నరుగుదెంచినట్టి యవనినాథ. 3 నిట్లనంగ వలయు.
ద్దండత నాచరించె భుజదర్పము నేత్రమజూపి యాతఁ డొ, క్కండ కులక్షయంబునకు గారణ
య్యెడు దప్ప దయ్యె నీ, వొండననేల యాచిరుదు నోపిన యంతయుఁ దీర్పు నేర్పుగాన్.
టీపద్యము పంచపాదిగఁ గన్నట్టుచున్నది. 5 తక్కిన నెండున్; నెట్లున్. 6 పానలుఁ
ండియున్న. 7 కాలవిలసత్కాలాకృతిన్. 8 జూచి కథా.

- తే. నకులుఁడును దదనుజుఁడు సాత్యకియు నాను, భద్రకొడుకును నెదిరినబలమునెల్ల
బెదరఁ జెదర బడల్పడఁ ¹బెల్లు సావఁ, జేయఁ గని కౌరవులు సంధిసేయువారు.
- ఉ. చిత్తము లుల్లసిల్ల ²నలసింహకిశోరము లొక్కమై మదో
న్మత్తగజావళిం బొదువుమాడ్కి నరాతిబలంబు ముట్టి యు
ద్వృత్తిఁ గడంగి యప్రతిమవీరులు ద్రౌపదిపుత్రు లేవురున్
నెత్తురనీరఁ దేల్చిన ననిం గని మీనృపుఁ డల్క దీతెడిన్.
- మ. చెలులుం జుట్టులు నిష్టభృత్యులు మహాజం బ్రాణముల్ డాఁప కు
జ్వలు లై తో నడవన్ విరాటుఁడును బాంచాలుండు ³నేపారి నే
నలయుద్రేకము రౌద్రముం బెనుప నానాహేతిఘోరంబుగాఁ
దలపడ్డం గని గాక స్రుక్కుదురె గాంధారీసుతుల్ మాటలన్.
- చ. తఱిమి శిఖిండి దన్నోరులు దాఁకఁగ నెవ్వరిదిక్కుఁ జూడ కే
డైఱఁ ⁴దనపూన్నిపై మనము ధీరత నిల్పి రథంబు బల్వడిం
బఱపి కురుక్షీతీశుఁ డనుబ్రహ్మకు వేయును నిండ భీష్ముపై
కుఱికినఁ గాక మాకు సగ మూరక యిత్తురె మీరు మేదినిన్.
- శా. విద్యుద్దండము నిల్చి పొల్చినగతిన్ విల్లంద మైయుండ న
స్కద్యోధావలిమానసంబున రణోత్సాహంబు రెట్టింప ధృ
ష్టద్యుమ్నండు గడంగి ద్రోణుఁ గడిమిన్ డాయంగ వీక్షించి కా
కుద్యోగించుట కేల తక్కుదురు మీ రుగ్రాహవకీర్ణకున్.
- సీ. గాండీవగుణరవం బొండొండ చెలఁగంగ, శరపరంపర లాకసంబు గప్పఁ
బ్రతివిశిఖములు ఖండితములై రాలంగ, నెదిరి సైన్యంబుల మదగజాది
చతురంగములును జర్జరితంబులై యవ, యవభేద మెఱుఁగనియట్లు గాఁగఁ
⁵దునిసిన నెత్తురు నెనడును నెమ్ములు, నెఱచియుఁ గండలు నెనసి సమర
- తే. తలము ఘోరంబుగాఁ గపిధ్వజము ధవళ
హరులు శోభిల్ల నొగలపై హరి యెలర్ప
దేవదత్తంబు మోయఁ దోఁతెంచునట్టి
రథముఁ గని కాని ⁶కానఁడు రాజరాజు.
- శా. బాలక్రీడమహాసురప్రకరమున్ భంజింపఁడే యెప్పుడుం
ద్రైలోక్యంబును భక్తియుక్తిఁ దగ నారాధింపదే యట్టిశౌ
ర్యాలంకారు మహాత్ముఁ దా సరకుసేయం ⁷డచ్యుతున్ మమృతం
డేలా కై కొను నాసుయోధనునియం ⁸దె గ్గేది యూహింపఁగన్.

1 చెల్లునడఁగ ; బెల్లగిల్లఁ. 2 ఘన (వర) (నర) సింహ. 3 నేపారు. 4 దనపూన్ని-
మై...బర్విడిం, బఱపి...బ్రహ్మకు నూరును. 5 దునిసి నెత్తురు గ్రొవ్వు మెదడును. 6 మా
నఁడు ; పాలిఁడు. 7 దుర్ముదుం. 8 చె గ్గేమి ; దేసీతి యూహింపఁగాన్.

వ. ఏము పితామహగురుకృపాచార్యులకు నమస్కరించి యస్త్రదీయరాజ్యభాగంబు
 నకై తొడరి కయ్యంబు సేయవారము కౌరవులకుం బూని యెవ్వరేమాతోఁ
 బెనంగినను వారిశస్త్రాస్త్రంబులు ధర్మప్రతిహతంబు లగు నని తలంచెదము పం
 ద్రేండు వత్సరంబులు వనంబున నమ్మెయి నిడుమలం బడి జనపదంబునం బదు
 మూఁ డగునేఁ డజ్ఞాతవాసాయాసం బట్లనుభవించివచ్చి మాతండ్రిపాలికిం బె
 నంగుమమ్ము నింద్రాదిసురసహాయు లయ్యును ధార్తరాష్ట్రులు గెల్చువారై
 రేని ధర్మంబుకంటె నధర్మము బలవంతం బైనయది యగు నింతియ కాని
 మాచేయునట్టిది గీ డైనదిగా దేము వాసుదేవుని ము న్నిడికొని నడతుము
 గావున నీయుద్ధంబున జయంబు మాకు సిద్ధంబ యెల్లభంగులం గర్ణసహితంబుగా
 గాంధారీనందనులందునిమి యేము భూమి గొనుట దప్పదు గాండీపంబు దివియ
 కయును గుడుసువడియెడు బాణంబులు దమయంతన తూణీరంబులవెడలెడుఁ దో
 లూడ్చుమహానాగంబునుంబోలెఁ గరవాలంబు దాన¹యొఱవెటికి నిగుడుచున్న
 యది గావున మా కవశ్యంబును సంగరంబు సంభవించుఁ బాశుపతాదిదివ్యశరం
 బులం గురుపక్షప్రజాక్షయంబు సేసి శాంతిం బొందెదము సూతనందనా
 నీవు సుస్థిరుండ వై యింతయుం దెలియం బలుకవలయు నిమ్మాటలు విని కురు
 వృద్ధుం డగుబాహ్లీకుండును బితామహుం డగుభీష్ముండును గురుం డగుకుంభ
 సంభవుండును శిక్షకుం డగుకృపాచార్యుండును గురుపుత్రుం డగునశ్వత్థామయు
 సద్బుద్ధి యగువిదురుండును ధర్తాచరణకల్యుం డగుశల్యుండును నెయ్యది నిశ్చ
 యించి పలికి రది యయ్యెడు సుయోధనాదు లాయుష్షంతు లగువార కాక
 యని పలికె నని చెప్పిన విని మందాకినీనందనుం డందఱు విన దుర్యోధనున
 కిట్లనియె.

146

సీ. నలినగర్భుండు పెద్దకొలువున నున్నెడ, సురపతిప్రముఖులచూడ్కు లెల్ల
 మెఱయుతేజంబున మిఱుమిట్లు గొన నిద్ద, అచ్చట నొరసికొం చరుగఁ జూచి
 పీ రెవ్వ రిమ్మెయి మీరుండ సరకు సే, యనియట్లు వోయెడునట్టివార
 లని బృహస్పతి బ్రహ్మ నడిగిన నతని కి, ట్లనియె నాచతురాస్యుఁ డాదరమునఁ
 తే. దపముపెంపును బలశౌర్యదర్పములును, గలిగి లోకహితార్థంబుగాఁ జరింతు
 రేయుగంబుల నరుండు నారాయణుండు, ననఁ బ్రసిద్ధికి నెక్కినమునులు సుమ్ము.

వ. అని పలికి వెండియు.

148

క. అనిమిష²హితము దనుజనా, శనమును జేయుదు రధర్మసంగ్రామము గ
 ల్గినచోట ధర్మపరు లగు, జనముల గెలిపింతు రధికసంరంభమునన్.

149

వ. దేవాసురయుద్ధంబునప్పు డింద్రుండు వోయివీరి నారాధించి తో డడిగినం జను
 దెంచి పోలోమకాలకేయాదు లగుననేకదైత్యదానవులం జంపి యింద్రునకు

విజయంబు గావించి రది మొదలుగా వీరల నెల్లవారలు నెఱింగి యుండుదు
రిది యొక్క తేజంబ రెండుదెఱంగు లై వెలుంగు చుండునని చెప్పె వినోదార్థంబు
జన్మాంతరంబు నొందినయమ్మహాత్ములు గదా యాయర్జునుండును వాసుదేవుం
డును నర్జునుండు సముద్రతీరంబున హిరణ్యపురంబువొడిచి నివాతకవచుల నలు
వదివేపుర నిర్జించి పర్జన్యనకుఁ బ్రియంబు సేసె వాసుదేవుపరాక్రమంబు గంస
నరకాసురప్రముఖనిఖిలదుష్టనిగ్రహంబునం బ్రసిద్ధంబు గాదె తెలియ విను
మున్నరూపు సెప్పెద.

150

క. ఆయిరువురు ¹నొకతల యై, యాయోధనమునకు నడచునట్టిద యేనిన్
వే యేల మనమకా దెదు, రై యేడ్తెఱఁ దాఁక హరునకైనను వశమే.

151

క. సారథియు రథియు నై యొక, తేరం గృష్ణు లతిఘోర²తేజస్సార
స్ఫారతఁ దోఁచిన నైనను, ధీరత వాటించి చూచి తెలిసెదవు బలే.

152

వ. అనుచు నాసుయోధను నుపలక్షించి శాంతనవుండు మఱియు నిట్లనియె.

153

క. మది నామాట కొకింతయు, ³బెదర వకార్యంబునందుఁ బ్రియము గలిగి యుం
డుదు కౌరవులకుఁ గాలము, తుదియో కా కిట్టిగర్వితుని నే మందున్.

154

తే. ⁴హితము లగునాదువచనంబు లిపుడు వినని, వాఁడవై తేని నప్పుడు వారు వడిరి
వీరు వడి రనుపలుకులు విందు గాక, శకుని కర్ణదుశ్శాసనుల్ సమ్మతింప.

155

వ. దుష్టకష్టనికృష్టాత్తు లగునిమ్మువ్వురుఁ జెప్పెడుబుద్ధులు గాని యొండు విన నొల్ల
వేమి సేయ వచ్చు నని పలికినం ⁵గానీనుండు గనలి గాంగేయున కిట్లనియె.

ఆ. ఇట్టు లాడఁ దగునె యే నేమి నేసితిఁ, గొలిచి కుడుచుపాడి నలవుఁ జలముఁ
బలుకు తెందు నెగ్గె పతికిఁ బుత్రులకును, మనుమలకు హితంబ యొనర నడతు.

క. కానితెఱఁ గైన నింతటి, మానిసిఁ గా నేల చేయు మనుజేంద్రుఁడు న
న్నీ నెఱి దప్పినమాటలు, నీనోరన్ వెడలఁ దగునె నిండినసభలోన్.

158

వ. అనిన విని భీష్ముఁడు ధృతరాష్ట్రుని కిట్లనియె.

159

→. భీష్ముఁడు గర్జునిచుర్జయంబు ధృతరాష్ట్రునితోఁ జెప్పట. ←

తే. ఒకట నైనను వారియం దొకరిలోని, ⁶చిదురపాలును బోలండు సిగ్గు లేక
పాండవుల గెల్తు నే నని పలుకు చుండు, వీనిరజ్జులు దులువలు విండ్రు తగిలి.

క. మగఁటిమి వారికి వీఁ డెదు, రుగ నమ్మి ⁷సుయోధనుఁడు విరోధము గొని స
ర్వగుణాఢ్యులు బలవంతులు, నగుపాండునృపాలసుతుల నవమానించెన్.

161

1 నొకతలఁపున. 2 తేజోవిభవ... తెలిసెద వీవున్. 3 బెదరవు కార్యంబు...గలిగి
యుం, డదు గౌరవులకు. 4 హితముగల నాదు. 5 గానీనుండు కడకటం బడి గాంగే.
6 చిఱుతవానిని, , , ,తులువలు వినుచు నుండు. 7 సుయోధనుండు రోషము గొని.

- ఉ. ఒక్కఁడొకం డనేక¹విధయుద్ధజయంబులు గొన్నవారు వా
రెక్కడ నేమి నేసె నితఁ డీతనితమ్మునిఁ గూల నేసి యు
క్కెక్కినపార్థుపైఁ గవిసెనే పను లాతఁడు గ్రమ్మఱింపఁగా
నక్కడ లేఁడె వీఁడు భవదాత్మజుఁ గోల్పడె ఘోషయాత్రలోన్. 162
- వ. ఈదుర్జాతుండు గర్జం బెఱుంగక నీతిబాహ్యుండై వలసినట్లు ప్రేలరిమాటలాడు
చుండు నీవునుం గైకొని విను చుండుదువు మేల కాక యనిన భీష్మపలుకులు విని
ద్రోణుం డమ్మహారాజుతో నిట్లనియె. 163
- ఉ. శాంతనవుండు సర్వకురుసంతతికిం గలవాఁడు గాఁడె య
త్యంతహితంబు లీపలుకు లాహవ మొప్పదు ధర్మసూతితోఁ
బొంతువ మేలు దేవపతిపుత్రుఁడు సంజయు²తోడ నాడిన
ట్లంతకు నోపు మీకుఁ దెలియం దగు ఖాండవదాహ మాదిగాన్. 164
- ఆ. శరశరాసనములు ³ధరియింప రెట్లు లె, వ్యరును మగతనంబు వలనుఁ గలిగి
కయ్యమున జయంబు గైకొనరే యొరు, లర్జునుండ విజయుఁ డనఁగ నెగడె.
- క. మనవీటన కా దయ్య, ర్జునునకు ⁴సరివింటివానిఁ జూడఁగ లోకం
బున నెందు లేమి దెల్లం, బనుమానము లేదు తొడర నగునే వానిన్. 166
- వ. అని చెప్పి యప్పాటం బరమహితోపదేశంబు నేసిన భీష్మద్రోణులపలుకు లాదరిం
పక వారికి సదుత్తరంబు లీక వారలతోడం దదనురూపంబుగా సంభాషింపక
ధృతరాష్ట్రుండు వెండియుఁ బాండవులవలనివార్త లడుగుటకు సంజయుదిక్కు
మొగం బై నం జూచి కురుపక్షవీరు లందఱుఁ బ్రాణంబులదెస నిరాశులై యుండి
రమ్మహీపతి సంజయునితో నిట్లనియె. 167
- తే. ధర్మపుత్రున కిక్కడి తలపుభంగి, యెట్టు⁵లుండు నీసైన్యంబు లెల్లఁ గూడి
యునికివినియెనే యెవ్వరిఁగొనియతండు, కౌరవులమీఁదనె త్తిరాఁగలుగువాఁడు.
- వ. అనిన విని సంజయుండు వెచ్చ నూర్చి టిచ్చవడి మూర్ఛ వోయినచందంబున
డెందంబు మొగుడం జేష్టలు దక్కి యుండి కొండొక నేపునకుఁ జిత్తం బొక్కింత
నేసికొని యక్కటా యీభూపాలుం డింతబేల యగునే యుధిష్ఠిరుం డెవ్వరిఁ గొ
ని యెత్తివచ్చువాఁ డని యడుగుచున్నవాఁ డింత యెఱుంగనివాఁ డెంత
సెప్పినను దెలియ నేర్చునే యితనిభంగి యిట్టి దనినఁ గొడుకులతెఱంగు వేఱ
యెన్న నేల యేనిక నే మనువాడ నైనను న న్నడిగినమాటకుం దగిన
మాటుమాట వలుకవలయున కాదె యని తలంచి ధృతరాష్ట్రుని కిట్లనియె.

1 విధయుద్ధములందు జయంబు గొన్నవా ... (పసి) గొల్పఁడె. 2 తోడ నాడె నెం, తకు. 3 ధరియింప రెవ్వరు, మగతనంబు దలఁప మిగులఁ గలిగి; వలన మిగిలి. 4 బ్రతివింటి వనిఁ జూపఁగ లోకం, బున లేమి నాకు దెల్లం. 5 విందుల సైన్యంబు లెల్లఁ ... రాఁగలఁడు (డగు) వాఁడు.

- చ. వినుము నరేంద్ర పాండుపృథివీపతి యగ్రసుతుండు నంధి నే
యన మదిఁ గోరు మీరు తమయయ్యనగంబును భూమి యీక త
క్కిన మఱి కాని ముంద రొకకీడుఁ దలంపఁడు మీబలంబు నె
ల్లను మదిఁ జీరికిం గొనఁడు లావున నేలఁ గొనం దలంచినన్. 170
- వ. అతం డెవ్వరిం గొని యెత్తివచ్చువాఁ డని యడిగితివి నీ యెఱుంగనివార లం
దెవ్వరు గల రవధరింపుము. 171
- మ. బకవిధ్వంసి జటాసురాంతకు హిడింబప్రాణపారీణుఁ గీ
చక నిర్మూలనకేళిలోలు సమరోత్సాహైకశీలప్రవ
ర్తకు నాగాయుతసామ్యకీర్తితబలోదగ్రం బ్రతివ్యూహదా
హకు భీముం గొని వచ్చు ధర్మజుఁడు బాహుతోపముం జూపఁగన్. 172
- వ. మఱియును. 173
- మ. అట మి¹న్నందినయట్టివానిపొడ వెం తన్నట్లు ఫాలాక్షు నె
క్కటికయ్యంబునఁ గన్న ఫల్గునుభుజాగర్వంబు లెక్కించు టం
తటివానిం గొని ధర్మసూతి సమరోత్సాహంబుమై నెత్తి వ
చ్చుటకుం గొంకునె వీపు సక్క నయి నిల్చుం గాక మీసైన్యముల్. 174
- తే. నకులు సహదేవుఁగొని ధర్మనందనుండు, మొనసి కౌరవబలములముట్టికొనఁగఁ
దలఁచి తఱి వేచి వచ్చుట ధరణినాథ, సింగములఁ బట్టి వేటాడుభంగి గాదె.
- తే. ద్రాపదేయులు నాసుభద్రాసుతుండు
నుక్కుతునియలు గారె మిమ్ముక్కుమార
వరులఁ గొని యొర్చువాఁ డయి వచ్చు ధర్మ
పుత్రుఁ డిది నీకుఁ జూడంగఁ బోల దెట్లు. 176
౪. అని చెప్పి వెండియు నిట్లనియె. 177
౧. వృష్ణికుమారోత్తముఁ డా, కృష్ణునితమ్ముండు సాత్యకియు దవదహనా
త్యుష్ణ²ప్రతాపమూర్తులు, కృష్ణాసోదరులు దలఁపఁ గేవలులె నృపా. 178
౨. శౌర్యోజ్జ్వలుండు పాంచాలభూనాథుండు, మహితవిక్రముఁ డగుమత్స్యవిభుఁడు
నధికధైర్యాన్వితు లతనితమ్ము లుదగ్ర, తేజస్కులై నతదీయసుతులు
³నన్నదమ్ములు ప్రతాపోన్నతు లేవురు, కేకయపతులు నక్షీణబాహు
శక్తి యుక్తులు జరాసంధసూనుఁడు సహ, దేవుండు నాజయతేనవిభుఁడు
- తే. వినుము శిశుపాలతనయులు వీరధనులు, ధృష్ట కేతుండు వృషభుండుఁ దీవ్రరణవి
నోది యదుభర్త చేకితానుండు దర్ప, ఘనుఁడు శైబ్యనృపాలుండుఁ గలరుగాదె.

1 న్నందినయంతవాని... లెక్కించు నంతట; లెక్కింత మంతట; లెక్కింపు మంతట;
ట్టించు నంతటి. 2 ప్రకౌరమూర్తులు; ప్రతాపదీపులు. 3 తమ్ములు నుగ్ర... యుక్తుఁడు

- క. వీరెల్లఁ బాండురాజకు, మారులపాటునకుఁ ¹గుందుమనములతోడన్
వారిపగ దీర్చఁ గడఁగెడు, వారల కా కందు లాఁతివారుం గలరే. 180
- వ. భీమసేనుసూనుండు ఘటోత్కచుండు దండ్రికంటెను లావును బీరంబునుం గల
వాఁడు మాయాబలంబున మనబలంబు నెల్లం గలంచు మఱియును దూర్పున
నుత్తరంబునం గలుగునరనాయకులు నానాసేనాసమన్విత లయి వచ్చి చి
చ్చయిననుం బిడికిలింత మనుచున్నవా రదియునుం గాక. 181
- క. సకలభువనములు నటచే, తికిఁ దేరం జాలునట్టిధీమంతుఁడు దే
వకికొడుకు గలఁడు ధర్మజు, నికి నాతం డెత్తి రాక నిలుచునె యధిపా. 182
- వ. అని చెప్పిన సూతపుత్రునకు నంబికాపుత్రుం డిట్లనియె. 183
- || ధృతరాష్ట్రుఁడు భీమసేనాదులపరాక్రమంబు దలంచి దుఃఖించుట. ||—
- క. వారిదెస నీవు సెప్పిన, యారధికులు ప్రబలు లగుదు రందరు నైనన్
వారెల్లను నొకతల య, మ్మారుతి యొకతల బల²ప్రమాణము సూడన్. 184
- ఉ. భీముఁ దలంచినన్ మనము భీతిఁ గలంగుచు నుండు నాకు రే
³లేమియు నిద్ర రాదతని నేడ్చెఱ మార్కొనఁ జాలునట్టివాఁ
డీమొన లే డతం డలుక నెత్తినయాగద కాలదండ ము
ద్దామవిలాసుఁ డై కురుకదంబములో విహరింప కుండునే. 185
- తే. చిటుతనాఁడును వాఁడు నాశిక్షఁ బోఁడు, వీరు చిన్వకుఁ జొత్తురు వైర మెత్తి
వానిచేఁ బీడ వడియును మాన రదియ, కాదె యీభేదమున కెల్లఁ గారణంబు.
- క. సమరమున ⁴దైత్యదానవ, సమితియు నాతని కెదుర్పఁ జాలదు భుజయు
ద్ధమున జరాసంధుని నొక, నిమిషంబునఁ జంపె నొరులు నిలుతురె యెదురన్.
- మ. బొమ లల్కన్ ముడివడ్డ రాద్ర⁵రస ముప్పొంగం దనర్పన్ భుజా
గ్రము లిం దెవ్వఁడు నాకు మా అనుచు శౌర్యస్ఫూర్తి శోభిల్లు దు
ర్దమలీలం గవియంగ భీముఁ గని ధైర్యం బేది కౌరవ్యసై
న్యము లంతంతఁ గలంగఁ బాటినటులై నామోమునన్ వ్రేలెడిన్. 188
- క. కరవాలము గద మొద లగు, పరికర మేమియును లేక బాహుబలమునం
గరిగతి నడరినను వృకో, దరునకు నొకఁ డెదుర నిలిచి ⁶తలపడువాఁడే. 189
- తే. ప్రళయకాలసముద్రముభంగిఁ బొంగి, కడు భయంకరుఁ డగుభీముఁ గడవ నీఁద
వశమె నాపుత్రులకు విధివశము వొంది, యెదిరిఁ దమ్మును నెఱుఁగరుమదముకతన.
- క. చిచ్చునకుఁ దోడు గరువలి, వచ్చుగతిన్ భీముదుర్ని వారవిహారం
బచ్చుపడఁగఁ బ్రాపె వి,వ్వచ్చుఁడు వెస వచ్చు గాండివంబును దానున్. 191
- వ. సంజయా వినుము నీ కున్నరూపు సెప్పెద. 192

1 గందుమనముల. 2 ప్రమాణము లందున్. 3 యేమియు...ద్దామవిహారుఁ డై...వని
యింప కుండునే. 4 దేవదానవ. 5 గరవనానాదిం గరియంగ తలపడువాఁడే

- క. ఆయర్జునుమగఁటిమి కెన, యేయుగములఁ జూడ వినఁగ నెందును గలఁడే
నీయెదుర నాడినంతయుఁ, జేయుట కతఁ డోపు రిత్త సెప్పెడువాఁడే. 193
- ఉ. ¹ఎక్కటిగాండివంబు నుతి కెక్కి వెలుంగుట మీఁదఁ గేశవుం
డక్కజ మైనతేజ మది యాసపడండు దనంత నర్జునుం
డొక్కఁడ వైరిసేనలకు నొట్టినమంట ప్రతాపమూర్తు లి
ట్లాక్కెడఁ గూడె నిన్నిటిమహోగ్రపువేడిమి కోర్వ వచ్చునే. 194
- క. దివిజదనుజసహితము లగు, భువనము లన్నిట మహేంద్ర²పుత్రుఁడు విజయో
త్సవలీలఁ గ్రీడ సల్పుం, దవులంబడఁ డెందు నత్యుదగ్రబలమునన్. 195
- వ. అని పలికి వెండియు. 196
- క. ³కురుసేనఁ గదా గెలుచుట, కరము భరం బర్జునునకు గాండివమునం
బెరిగినయమ్ములమంటల, దరికొని తెగఁ గాల్చునట్టిదయ యగుఁ జుమ్మి. 197.
- వ. భీమార్జునులకొలందులు భీష్మద్రోణు లెఱుంగునంతకంటె నెవ్వ రెఱుంగుదు
రెఱింగియు మానుషంబు వాటించి సేనమొగంబున నిలుతురు కీర్తి వట్టి ప్రాణం
బులు విడుతు రింతయ కాని చేయునది లే⁴దదియునుం గాక పౌత్రు లగుటయు
శిష్యు లగుటయు గాంగేయునకు గురునకు సామాన్యం బగుటంజేసి రెండు
దెఱుంగుల వారికి వీ రొక్కరూప మనకడ నున్నతప్పునకు మనముందట నిలువ
వలయు నను నింతమాత్రకుం గా వీరల కింత వలసె నేను దైవాధీనతకతం
బున బిడ్డల నొత్తి చెప్పను నియమింపనుం జాల మొదల విదురుం డే మని
చాటి చెప్పె నది యంతయుం బాటలె జూదంబునాటనుండియుఁ గురుజాతికిం
జేటు మూఁడుట దోఁచు చుండు మందబుద్ధియు లోభోపహతుండును నయి
దురభిలాషంబున దుర్యోధనుఁ డింత సేసెఁ గాలపర్యాయంబునఁ గౌరవు
లకుఁ గడవరానియవస్థ వచ్చె సంజయా నే నేమి సేయుదు నెందుఁ జొత్తు నెద్ది
దెరు వెవ్వరు శరణంబు వా రిరువురుఁ గలయంతటన పోయెనే విను మని
మఱియు ని ట్లనియె. 198
- చ. అనుజులు నట్టివార ద్రుపదాదిసుహృజ్ఞు లెల్ల నంతకం
టెను బలవంతు లాహవపటిష్ఠుఁడు రాజు యుధిష్ఠిరుండు స
ద్వినయ⁵వివేకశీలముల విశ్రుతుఁ డాతఁడు బంధుభృత్యులం
దనకు వశంబు సేసికొనుదానికి నేర్చుఁ బ్రభుత్వసంపదన్. 199
- ఆ. సత్యశౌచధర్మశాలి దయాపరుం, డట్టిధర్మపుత్రు నాక్రమింప
మనము దలఁచు టెల్ల మంటలో మిడుత లు,దగ్రవృత్తి నుఱుకఁ దలఁచునట్ల.

1 ఎక్కడి (డ)...నొడ్డినమంట. 2 పుత్రుఁడు సమరోత్సవలీలఁ. 3 కురుసేనలఁ దా
గెలుచుట,...తెగటార్చునట్టిదయ యగుఁ జుమ్మి. 4 దదియును పౌత్రు లగు...మూఁడుటకుం
జూచుచుండు...విపర్యయంబున. 5 వివేకదానములు.

- వ. కావునఁ బాండవులతోడిభండనంబునఁ గులక్షయం బగుట దప్పదు శాంతిఁ
బొందుటయ మేలు మనవారల కది ప్రియం బగునేని దానికిఁ దగినయత్నంబు
సేసెద ననిన విని ధృతరాష్ట్రునకు సంజయుం డిట్లనియె. 201
- క. దేవర యానతియిచ్చిన, యీవాక్యము లెస్స నాఁడు నీవ యుపేక్షం
బో విడిచితి వింకను నీ, చే వత్తురు వారు వీరిచే టొప్పుదురే. 202
- వ. అది యెట్లంటేని. 203.
- క. వారు దెస లొత్తికొనియు ధ,రారాజ్యం బిచ్చి ¹పోయి రా పోరా తా
రారణ్యపీఠఁ బడియును, రారాజుం జెఱకుఁ బాపరా మన మెఱుంగన్. 204
- వ. అట్టియెడ నైనను. 205
- క. రావించి తగవుమై సం, భావింపవ కాక నాఁడ పాండవు లలుకం
బో విడువరె మిగులుదురే, నీవచనంబులకుఁ బిలిచి నిలుపుము వారిన్. 206
- || దుర్యోధనుఁడు దండ్రితో స్వపక్షవీరులసామర్థ్యంబు నెప్పుట. ||←
- వ. అనిన విని దుర్యోధనుండు దండ్రి కిట్లనియె. 207
- చ. అడవులఁ గొండలం బడి మహాపద ²రూ పఱి చన్న వారి ని
ప్పుడు కొని వచ్చి కృష్ణుఁ డొకప్రోవుగఁ గూటువమూఁకఁ గూర్చినం
బాడుతురె పాండునందనులు భూవర యేటికి నింతభీతి మా
కడిమియు లావు నీ వసదు గా గణుతింపకు గెల్తు మెమ్మెయిన్. 208
- తే. పరశురాముని గెలిచినబల్లిదుండు, భీష్ముఁ డవనీశు లీతనిపేరు వినినఁ
బాటు చుండుట యెఱుంగవే పాండుపుత్రు, లనఁగ నెంతటివారితం డలిగెనేని.
- క. కృపుఁడును గురుఁడు నయోనిజు, ³లపరిమితభుజాబలాధ్యు లాహవకేళీ
నిపుణు లజేయులు వీరలు, కుపితాత్మకులైన మాఱుకొనునే హరుఁడున్. 210
- క. ఈశ్వరవరజనితుఁడు హరి, దశ్వప్రతిమానతేజుఁ డస్త్రకళాని
త్రైశ్వర్యధురంధరుఁ డీ, యశ్వత్థామ గలుగ మన కని వెఱ పేలా. 211
- ఆ. సహజకుండలుండు శౌర్యధుర్యుఁడు సము, దీర్ఘబాహుబలుఁడు గర్జుఁ డిందుఁ
గలఁడు వీని కెదురు గలఁ ⁴డని యెన్నుమా, ధర్మపుత్రుపాల ధరణినాథ. 212
- క. వినుము నరేశ్వర కర్ణుని, పెనుపు మహేంద్రుండు వచ్చి ప్రియమున శచికై
తను నర్థింపఁగ నిచ్చెను, గొను మని లోకంబు లెఱుంగఁ గుండలయుగమున్.
- వ. వీర లాధర్మపుత్రాదులచేతన కా దెవ్వరిచేతనుం జెడమిదెల్లంబు బాష్టాక సోమ
దత్త భూరిశ్రవ శ్శల్య సింధురాజ గాంధారరాజప్రభృతిమహావీరులు వీరలకం
టెను శక్తిసమగ్రులు దక్కటిరాజులోకంబును సహాయు లై వచ్చినవివిధ దే
శాధీశులును నాతోడిసుఖదుఃఖంబుల కియ్యకొని యగ్గలికమై నగ్గి నైన నులు

1 పోయిరో పోరో.

2 రూపఱుతున్నవారి... డొకప్రాపుగఁ... మా కడిదియ.

3 లపరిమితమహానుభావు. 4 డేవర డెన్నుమా.

కను సముద్రం బైన నీదను దెంపు నేసి పొంపిరి వోవుచున్నవారు గావునఁ
బొండవులకు మాదిక్కు దేటి చూడనుం గొలంది గా దనుమానింపకు
మిట్లునుం గాక మాకు నెవ్వరును లేక చుట్టంబులును జెలులును విడిచి తోడు
వచ్చినవారును విచ్చి పోయి భృత్యులును విరక్తులై వారిక పోటుమానుసులును
బంధుమిత్రసహాయులును బ్రజానురాగంబునుం గలిగినట్టి దైన నది ప్రాప్త
కాలం బింతియ కానియే మింక వారియడుగు లొత్తను బాటి పోవనుం జాల
మెల్లభంగుల¹ సమరంబు నేయుదుము తలపెట్టిన నాతలంచినట్లొండె వాసు
దేవుండు దలంచినట్లొండె నయ్యెడు నెల్లైన మే లింతవట్టును నిర్ణయం బని
పలికి మఱియు నిట్లనియె.

214

తే. కులములోఁ దలవం పగుకూడు గుడువఁ, బంపఁ జూచెద వొకభులఁ బటతురట్టె
వారు పై నెత్తి వచ్చినఁ బోరి కోప,² మనిన ధృతిచేట కాకపోం దగునె చెప్పుమ.

క. నీవు బతిమాలి కొడుకుల, చావునకును జేటునకును జాలక యిమ్మై
వావిడిచి యటచినం గడు, నేవపడరె జనులు నిన్ను నే మన నేర్తున్. 216

తే. ³భీమసేనుని నీ వింతపెద్ద చేసి, పెక్కుభంగులఁ జెప్పితి యుక్కు గలఁడు
గదకు నేర్చునం చెంతయు బెదరె దతఁడు, నన్ను బోలమియెఱుఁగవేనరవరేణ్య.

మ. గద నాతో సరి మూఁడులోకముల నేఁ గానం జలం బెత్తి యు
న్నదుఁ డాభీముఁడు న న్ననిం దొడరిన న్వజ్రప్రహారంబు బె
ట్టిద మై తాఁకినఁ గూలుపర్వతముమాడ్కిం గుంభినిం గూల వే
సెద నాకోర్కి గదా గదారణము వచ్చెం బెద్దకాలంబునన్. 218

ఆ. అతఁడు వడిన వెండి యాసేనఁ గోల్తల, నేయ నొకఁడు లేమి సిద్ధ మింత
యెఱిఁగి వెఱచి కాదె యేనూళ్లులైనను,⁴ దమకుఁ జాలు ననియె ధర్మ సుతుఁడు.

వ. అర్జునుండు గలం డని తలంచితి వేని. 220

తే. కర్ణువడసినయాశ్త్రగలుగఁ బోర, బ్రదుక వచ్చునె నరునకు నదియుఁగాక
యతని భీష్మాదిరథికులయతులితాప్ర, మేయదివ్యబాణంబులు మ్రింగి కొనవె.

వ. దుశ్శాసన దుష్ప్రహ దుర్ముఖ వివింశతి వికర్ణచిత్రసేనాదు లగునీకొడుకు లొకం
దొకండ జగంబు లెల్ల జయింపఁ జాలుదు రందఱు నొక్కమొగం బై త్రోచి
నడచిన సవ్యసాచి యొక్కరుండ కాఁడు పాండవుల నెల్ల నొక్కెత్తున వైచి
కొన నోపుదు రట్లునుం గాక మాకు నక్షౌహిణులు పదునొకండు వారికి నేడక్షౌ
హిణులు మాసైన్యంబు సారవంతంబు వారిబలంబు నిస్సారంబు వారు మ మ్మై
వ్యధంబున జయింప నోపుదు రీయొక్కవదక్కులు విచారింపక⁵ వలవనివెఱపు

1 సంగరంబు. 2 మయిన. 3 భీమసేనుని నెంతయుఁ బెద్దఁ జేసి...త ట్లుక్కు గలఁడు.

4 దమకుఁ బోలు. 5 వలువని.

గట్టికొని ముక్కురి వగచు చున్నవాడవు నిన్ను వగవ కుండ నుడుపం జాల
మంతియకాని తక్కిల్ల పనులకుం జాలుదు మని పలికి సంజయుడెసఁ గనుంగొని
సుయోధనుం డిట్లనియె. 222

క. నానాదేశంబులబలు, మానుసులం గూర్చికొని సమత్సరబుద్ధిం
1దా నే మనియెడు నయ్యమ, సూనుం డాతని తెఱంగు సూతము చెపుమా. 224.

వ. అనిన విని సంజయుం డిట్లనియె.
—|| సంజయుడు ధర్మోధనునకు ధర్మ రాజునిశ్చయం బెఱింగించుట. ||—

ఉ. ఆతఁడు భండనం బనిన 2నార్చిన మూరెడు వేర్పు నెంతయుం
బ్రీతి వహించి తమ్ము లొకపెండ్లికిఁ బోయెడునట్ల యున్నవా
రాతెలి వెందునుం గలదె యందలినాయకు లెప్పు డొక్కొక్క మా
చేతులతీఁట వుత్తు మనుచిత్తమ కాని చలింప రేమియున్. 225

తే. నరునిపాశుపతాదిబాణములపెంపు
భీముగదసాంపు నమ్మి యుద్దామలీలఁ
జెలఁగి వెఱ పేది యక్కడిబలము 3ముసురు
గవిసి యెపుడుఁ గయ్యమునకుఁ గాలుద్రవ్వ. 226

క. నావుడు నిది యా సంజయ, కైవారము నేసె దీవు కాంతేయుల వా
రేవి రణసాధనమ్ములు, గా వెఱవక నడచువారు కౌరవులపయిన్. 227

వ. అనిన సుయోధనునకు సూతనందనుం డర్జునుదివ్యరథ శ్వేతాశ్వ కపిధ్వజదేవ
దత్తంబులమహానుభావంబులు వేఱువేఱ వర్ణించి చెప్పి యధిష్ఠిర భీమ నకుల
సహదేవులయరదంబులు దురంగాదిపరికరంబు లిట్టిట్టి వని యేర్పడం బలికి విరా
టద్రుపదాదులకు వలయునుపకరణంబులు గొఱంత లేమియు నెఱింగించిన ధృత
రాష్ట్రుం డిందుఁ గలబలుమానుసు లెవ్వరికి నసాధ్యులు వీరి సాధించు తెఱం
గూహించిరే యని యడిగిన నతనికి సంజయుం డిట్లనియె. 228

సీ. గంగాసుతుండు శిఖండిపా లతనికిఁ, బ్రాపు మ త్యేశ్వరుబలము గుంభ
భవుఁడు ధృష్టద్యుమ్ను పా లతనికిఁ దోడు, పడు ద్రౌపదీపుత్రపంచకంబు
రారాజుఁ దమ్ములు మారుతిపాలు కు,మారు లందఱు నభిమన్యుపాలు
శకునిసైంధవులు నశ్వత్థామకర్ణులు, ద కొక్కరుచేఁ బోనిదండిమగలు

ఆ. సవ్యసాచిపాలు సాత్యకి పా ల్కృత, వర్తచేకితానవసుమతీశు
పాలు సోమదత్తుఁ డాలంబునకు నిట్లు, నిశ్చయించి రచట నృపవరేణ్య. 229

క. నకులుఁడు సహదేవుండును, శకుని నులూకాదిసుతుల సారస్వతులం
బ్రకటబలు లైన కాళిం, గకులను సమయించువారు కౌరవనాథా. 230

- క. కేకయులు మనలఁ గలసిన, కేకయుల జయించువారు కృతపుణ్యుఁడు ను
శ్లోకుఁడు ధర్మతనూజుఁడు, లోకోత్తరు ¹శల్యుఁ డా గెలుచువాఁ డధిపా. 231
- వ. అట్టిపలుకులసమయంబున నచ్చోటఁ గొందఱు జనంబులు ధర్మనందను నుద్దేశించి,
232
- క. ఇతఁ డెక్కడ మద్రమహీ, పతి యెక్కడ నితని కతఁడు పాటియె యనుడుం
బ్రతివచనంబుల శల్యుని, యతిబలశౌర్యములు వారి కాతఁడ చెప్పెన్. 233
- వ. ఇట్లు గాకయు నెవ్వరిమొగంబున నెవ్వరు వడిరి వారికి వార చాలి యుండు²వా
రని రివ్విధంబునఁ గ్రొవ్వుమిగిలి కొఱంత లేనితెగువం దేజరిల్లు చున్నవారు
నీకు నీకొడుకునకు నెయ్యది గర్జం బై తోచె నదియ చేయుం డనిన విని విచిత్ర
వీర్యతనయుం డి ట్లనియె. 234
- క. నాకొడుకుల కెక్కడిబ్రదు, కేకొలఁది దలంప నిప్పు డెన్నినవీరా
నీకంబు నోర్వవచ్చునె, ³యీకూడినసైనికులకు నే మనువాఁడన్. 235
- క. రాజు యుధిష్ఠిరుఁ డై హరి, దా జయ ⁴మొడఁగూర్చ నున్నఁ దత్తైస్యము రా
రా జిట్లు సరకు సేయమి, నాజన్మము దుఃఖభాజనం బగుటఁ జూమి. 236
- క. నా కుడుప నేల వశ మగు, నీకూడినభూపతులకు నింతియకాలం
బై కడచన్నది సంజయ, నీ కీవగ పేల యింక నిలుపుము పలుకుల్. 237
- వ. అనిన విని దుర్యోధనుండు నిజజనకుతో ని ట్లనియె. 238
- ఉ. ఏమును బాండునందనులు నేకకులంబునఁ బుట్టి యొక్కచో
నేమొకఁ డైనఁ జేసి గెడ నెప్పు చరించినయట్టివార ము
ద్దామబలంబు శౌర్యమును దర్పము వారిక కల్గి వార సం
గ్రామమున⁵ జయింతు రనఁగా నొకనిశ్చయ మెట్లు గల్గెడున్. 239
- ఉ. వారిని వారివారి నిటు వర్ణన సేసెదు గాని మమ్ము మా
వారిఁ దలంప విప్పుడమి వారికిఁ బాయను ⁶మాకు నంతయుం
జేరను మున్ సృజంచె విధి సిద్ధము దీని నొకండు మాన్పఁగా
నేరఁ డకారణంబ మది నెవ్వగ లేటికిఁ బట్టుకొల్పఁగన్. 240
- వ. అనిన విని సూతనందనునకు నంబికానందనుం డిట్లను నా⁶కొడు కు న్నత్తప్రలా
పంబులు సేయు చున్నవాఁ డింతియ కాని సత్యధర్మనయపరాక్రమసహాయ
సంపన్ను లై నపాండవులఁ దనకు గెలువ వచ్చునే తాను బ్రబలుం డయినను
బెనకువ గీడ కాక మేలగునే యది యట్లుండె నొక్కటి యడిగెద సంజయా
చెప్పుము. 241

1 శల్యు నని గెలుచు. 2 వార మని పూని రివ్వి ; వా రని పూని పలికి రివ్వి. 3 యీ
కారవసైనికులకు. 4 మొడఁగూర్చఁ గడఁగు. 5 మమ్ము...నెవ్వగ లేటికిఁ. 6 (కొడుకు
రిత్త) ప్రతాపంబులు వల్కుచున్నవాఁడు ; ప్రలాపంబులు వల్కుచున్నవాఁడు.

క. సమరమునకుఁ బురికొల్పుచు, మముఁ దలఁచిన ¹నుల్లికుట్టుమాటలఁ దచ్చి
తము లుడికించుచుఁ బాండవ, సమితిం గడఁగించువా రచట నెవ్వరోకో. 242

క. నావుడు సంజయుఁ డిట్లను, దేవా పాండవులయలుక ధృష్టద్యుమ్నం
డేవెరవుమాట నైనను, నే నోసినయగ్నిభంగి ²నిగుడం జేయున్. . 243

వ. అతండు ధర్మతనయుతో నిట్లను గాంగేయకుంభసంభవాది మహావీరక్రూర
సత్త్వ బహుళంబును గరిఘటాగిరికదంబకలితంబును దురంగనికరతరంగపరం.
పరాఘోరంబు నగుకౌరవసేనాసముద్రంబునకు నే నొక్కచెలియలికట్టనై నిలి
చెద ననవుడు నయ్యుధిష్ఠిరుండు నీ వింతకుఁ జాలుట యెవ్వరు నెఱుంగరే
యెట్లును సంగరంబున మ మ్ముద్ధరింపు మనియె నిట్లు గొనియాడిన నాతండు
నాదేశం గనుంగొని సంజయా మీవారల కెల్లనుం దెలియం జెప్పు మీశ్వ
రాదిదేవతలు సమకట్టినసవరణ గలయర్జునుచేత నిర్జింపంబడినయుత్కృష్టజాతు
లనేకు లగుట యెఱుంగుదుర కాదె మనుష్యు లతని కెంతపెద్ద ³యిట్టిజెట్టి
వెన్ను దన్ని చూడఁ గలవాఁడు గావున మముబోం టెల్లఁ బోక పెనంగినం
బోరు భరం బైనం బ్రాణంబులపై వచ్చు నంతకంటెను బరమదయాపరుం డైన
పాండవాగ్రజుమఱువు సొచ్చి బ్రదుకుం డను మంత లంతలు దప్పులు సేసితి
మని తలంక వలవ దెంతలు సేసినను గాంతేయపూర్వజుండు శాంతిసుధానిధి
యగుటంజేసి శరణు సొచ్చినం గాచు నని పలికె ననిన విని ధృతరాష్ట్రుండు
దుర్యోధనున కిట్లనియె. 244

క. పరిజనులకు నీకును ని, ద్ధరలోన సగంబు సాలుఁ దక్కటినగముం
గర ముచితంబుగఁ బాండవ, వరుఁ డగుధర్మజున కిచ్చి బ్రదుకుము నెమ్మిన్.

—|| ధృతరాష్ట్రుండు దుర్యోధనుతో సంధి సేయు మని చెప్పట. ||—

చ. పెనఁకువ ⁴నాక యేల మన పెద్దల కెవ్వరి కియ్యకోలు గా
దనుచితవృత్తి గాన గురుఁ డాదిగ నాపులు బంధుమిత్రులు
గొనకొని పోరికిం జొర రకుంతితేజుఁడు ధర్మపుత్రుఁ డా
తనిఁ దగఁ గూడి మన్ని ప్రమదం బగుఁ గౌరవజాతి కెంతయున్. 246

వ. అని వెండియు. 247

క. కర్ణుండు రేచి పెట్టఁగ, దుర్ణయపరు లై నశకుని దుశ్శాసను లీ
నిర్ణయమే మే లనఁగ నీ, కర్ణములకు నించు నెట్లు కార్యవచనముల్. 248

వ. అనినఁ గటకటంబడి సుయోధనుం డిట్లనియె. 249

క. నీచెప్పెడిపెద్దలు ద్రో,ణాచార్యులు మొదలుగాఁగ నని కొల్లనివా
రై చేరనివారిం గొని, యే చక్కంబెట్టువాఁడ నేఁ బాండవులన్. 250

శా. రాధేయుండును దుస్ససేనుఁడును బోరం బ్రాపుగాఁ బాండవ

క్రోధజ్వాలల నార్తు నొండొకఁడు ¹నాకుం దోడె నీ వింక నన్
బాధం బెట్టకు వాఁడిసూదిమొన మోవం జాలునంతైన నే
నీధాత్రీతల మీను వారలకు నాకే లింతసేగిం బడన్.

251

వ. అనిన గాంధారీవల్లభుం డతని కిట్లనియె.

252

ఆ. నీకు నంత వగవ నీపోవు తెరువునఁ, బోవువారు గాఁగఁ బూని యున్న
వారి కెల్ల నేను వగచెదఁ గయ్యంబు, వలవ²దుడుగు మయ్య చలముగొనక.

చ. ఉభయబలంబులుం బొగడ నుగ్రత భీముఁడు విస్ఫురద్గదన్
రభస మెలర్పఁ గుంభములు ³ప్రయ్యఁగ వ్రేసిన నెత్తు రొల్కఁగా
నిభములపిండు గావిసెలయెఱులతోడినగంబులట్లు సం

క్షుభితము లై పయిం బఱవఁ జూచి తలంచెదు నాదువాక్యముల్.

254

చ. ఉఱక ధనంజయుండు వివిధోగ్రశరంబుల నొక్కమాత్ర నే
డైఱ నుఱు మాడినం బుడమిఁ ద్రెల్లిన నీదగుసైన్య మంతయున్
నఱకినఁ బడ్డఘోరవిపినంబువిధంబున నున్నఁ జూచి య

త్తఱి నయినం దలంపు ⁴ముచితం బగునావచనంబుఁ బుత్రకా.

255

వ. అని పలికి యతనివలనం బలుకు గానక మనంబు ⁵మరలం బెట్టికొని కొడు
కులు జయింప నోపుదురొక్కో యనునాస సంజయుదిక్కుమొగంబు సేసి
పాండవ కౌరవపక్షంబులం గలవారి నడుగుచుం గొలందులు దలపోయుచు
నాతనివచనంబులం దనవిచారంబులను బలాబలంబులు నిశ్చయించి పాండ
వేయు లెక్కు డవుట యెఱుంగుచుఁ గ్రమ్మఱ నాసూతపుత్రుతో లెక్కలు
వెట్టుచుం బోలించుచుఁ బెద్ద ప్రొద్దు వితర్కించి కాంతేయులశక్తి దేవశక్తియు
గాంధారేయులశక్తి మనుష్యశక్తిం గాఁ దెలిసినవాఁడై యంబికానందనుండు
నిజనందనునితో నిట్లనియె.

256

క. నరుఁ డగ్ని దేవుఁ దనకును, వరదునిఁ గాఁ గొలిచినాఁడు వానికిఁ గేతు
స్ఫురణం బాదిగఁ గలసం, గరపరికర మెల్ల నతఁడు గావించె ⁶దయన్.

257

వ. అదియునుం గాక ధర్మదేవతయు వాయుదేవుండును వానవుండును నాశ్వ
నులును వారలకుఁ బాండురాజుతోడివారలు వారి నొకకీడునుం బొరయకుండ
రక్షింతురు గావున భీష్మద్రోణప్రముఖులకుఁ బాండవులం బరిభవింప రామి
దెల్లంబు.

258

క. దేవత లేటికిఁ బార్థుఁడు, దేవసముఁడు గాఁడె వాఁడు దివిజులచేతం
బోవనిదైత్యులఁ జంపఁడె, యీవును నీవారు నతని నెఱుంగరె చెపుమా.

259

వ. కౌరవులకు వచ్చినయిమ్మహాభయంబునకుఁ బ్రతీకారంబు శాంతిం గడచినయది

1 నాకుం బ్రాపె...నా కే లంతసేగిం. 2 దుడగ వయ్య చలము మాని. 3 ప్రయ్యఁగ
పొదిన. 4 ముచితంబుగ. 5 మొగుడం...వెట్టుచుఁ జాలించుచు. 6 దగన్.

లే దెన్నిభంగులం జూచినఁ గయ్యంబుడుగుటయ మనకుం గర్తవ్యం బై యున్న
యది యువశమింప వయ్య దీర్ఘవైరంబు వలవ దనినఁ దండ్రికిఁ గొడు కిట్లనియె.

క. దేవత లర్జునునకుఁ దో, డై వత్తు రనంగ వలవ దది యెట్లనినన్

దేవత్వము రాగ ద్వే, షావేశము లేమిఁ గాదె యైనది మొదలన్. 261

వ. కావున వారొకళ్లవారుం గా రట్లుం గాక పక్షపాతులై పూని వత్తురయేని
నది దేవత్వంబు గా దట్టిదేవత్వంబున నర్జునుండును సురక్షితుండు గా నేరఁడు
నీకు నాపనికిఁ జింత వలవ దని పలికి వెండియు నిట్లనుఁ బెరిగి వచ్చుకార్చిచ్చు
నుడుపను బాషాణవర్షంబు వారింపను మహావాయువు నిలుపను నీళ్లు గట్టిగా
నభిమంత్రించి వానిపైఁ గరితురగాదుల నడపింపను నాసేన నడచునప్పుడు
వలసినచోట జలంబు లుత్పాదింపను జాలుదు సింహశరభశార్దూలభూతబేతా
శాదిక్రూరసత్త్వసంరంభస్తంభనప్రకారం బెఱుంగుదు మిత్త్రశత్రువిషయంబు
లైనశుభాశుభంబులు వలయుభంగి నావహింప నేర్తు మఱియు నానావిధసిద్ధి¹ప్ర
దంబు లగుమంత్రధ్యానాద్యనుష్ఠానంబుల నాకుం గొఱంత లేదు నీచెప్పినయగ్ని
ప్రముఖదేవతలం బ్రసన్ను లగునట్లుగా నారాధించినవాఁడ వారికి నాకుం
బోలె మహానుభావంబు గలిగినఁ బదుమూఁడు వత్సరంబు లబ్బంగి నిడుమలం
బడుదురె వినుము చెప్పెద. 262

—|| దుర్యోధనుఁడు తండ్రితోఁ దనబలపరాక్రమంబు నెప్పుట. ||—

క. ఏ నలిగిన వారిని సుర, లైనను రక్షింప నోప రమరు లలిగినం

బూని చెడ కుండఁ గాతును, మానవు లొక²సరకె నాకు మనుజాధీశా. 263

తే. గర్వమున నాడుమాటలు గాఁ దలంప, వలవ దిది యెల్ల నిక్కంబు వసుమతీశ
నన్నునేఁ జెప్పికొందునే యెన్నఁ డైన, నాత్మసంస్తుతి పౌరుషం బగునె చెపుమ.

వ. ధర్మతనయాదిపాండవేయులును ద్రుపదాదిపాంచాలురును విరటాదిమాత్స్య
లును వాసుదేవాదియాదవులును మఱియునుం గేకయ పాండ్య మాగధ చైద్య
ప్రముఖనిఖిలదండనాయకులును నాబారింబడిమున్నీరు సొచ్చినయేఱులచందం
బున నడంగిపోవుట యవధరించెదు గాక వారెల్లఁ దేజోధైర్యపరాక్రమోపాయ
విచారవివేకంబుల నాయెత్తువత్తురె పితామహద్రోణకృపాశ్వత్థామలు శస్త్రాస్త్ర
విషయంబుగా నే నేమి యెఱుంగుదు రెంతెంత నేర్తు రది యెల్ల నెఱుంగుదు
నంతయు నేర్తు నని పలికి యందఱు వెఱఁగుపడి యుండం దాను సంజయతో
సంగరంబు తెఱంగు నాలోచనంబుగాఁ బాండవులదెస మాట లాడు చుండఁ గ
ర్ణుండు ధృతరాష్ట్రుం గైకొనక ధార్తరాష్ట్రునకుం బ్రియంబుగా నిట్లనియె.

క. గురునలుక నాకు నస్త్రీ, స్ఫురణ మెడలె నంద్రు జనులు బొం కది పూజా
పరతమెయి నమ్మునీశ్వరు, కరుణ గొఱలి మగుడఁ బడయఁ గాంచితిఁ బ్రీతిన్.

- ఉ. కావున నస్త్రీశస్త్రము లఖండితసంపద ¹నొంది యుండు దే
వావలి కైన నన్నుఁ జెనయన్ భర మేఁ గలుగంగ నర్జనుం
డే విడిపించు మేదిని గడిందిమగంటిమి యుల్లసిల్లఁగా
నీవు బలంబు మెచ్చ నని నిల్చెద గెల్చెదఁ బొండవేయులన్. 267
- శా. గాంగేయాదులు ²నీకడన్ నిలిచి వేడ్కం జూడఁ గా నర్వసే
నాంగంగంబులమీఁద గాలియును జిట్టాడంగ నీ కేను వీఁ
కం గౌం తేయులఁ దాఁకి తత్తనువు లుగ్రస్ఫారబాణాలిఁ గూ
లం గోదండవిలాసముల్ మెఱయ లీలం బోరఁ గ్రీడించెదన్. 268
- వ. అనిన విని యిననందనునకు మందాకినీనందనుం డిట్లనియె. 269
- క. కాలుఁడు ప్రేరేపఁగ నిటు, ప్రేలినయంతటన నిన్నుఁ బెద్దగఁ దలఁపం
బోలునె మాకును నుడుగుము, చాలుదు నీ వెల్లపనులు సాధింపంగన్. 270
- ఉ. కూలెడువారె పొండవులు ఘోరపుఁబోర నొకండొకండ యీ
చాలెడువార లెల్ల మును చావఁ గ్రమంబున సేన లన్నియుం
గూలఁగఁ గౌరవుల్ పిదపఁ గూలుదు రింతియ కాక నోరిచే
తేల వృథాభిమానమున నిన్నియుఁ బ్రేలెడు సూతనందనా. 271
- తే. దివిజపతి నీకు నిచ్చిన³తీవ్రశక్తి
చేతఁ గవ్వడి వడు నని చూతువేని
వాసుదేవునిచే నది వ్రయ్య లయ్యుఁ
దునియ లయ్యును బొడి యయ్యుఁ దొరఁగు ధరణి. 272
- క. సర్పముఖశరము గల దను, దర్పంబునఁ గ్రీడిఁ దొడరఁ దలఁపకు హరిపెం
పేర్పడఁగ నదియ కాదట, తీర్ప వలయువాని నెల్లఁ దీర్చు నరున్మకై. 273
- న. అని పలికి ధృతరాష్ట్రునితో నిట్లనియె. 274
- క. జ్ఞాతులు దమలోఁ బొందినఁ, ⁴జేతోమోదమున వెలిఁగి చెలు వొందుదు ర
న్నీతిం బొసిన విగతవి, భూతిం గడకొఱవులట్ల పొగయుదు రధిపా. 275
- వ. కావునఁ దమలో విరోధం బొప్పదు సంభాషణసహభోజనాదినత్కారంబులను
సవినయవర్తనంబులను బ్రీతు లైనజ్ఞాతు లిహపరార్థసాధకు లగుదు రని చెప్పి
వెండియ. 276
- క. విను మే నొకశైలమునకు, మును భూసురవర్గసహితముగ నొకపనికిం
జనునెడఁ జన రానితటం, బున నొకజు న్నుండె దానిఁ బొగడిరి తజ్జుల్. 277
- తే. దీనితేనియఁ ద్రావినమానవులకు

జరయు రుజయును డప్పియుఁ జావుఁ గలుగ
దనఁగఁ గొందఱు బోయలు విని కడంగి
యుఱక మొఱకులై ¹చటిఁ బడ నుఱికి రపుడు.

278

వ. ఇట్లుటికి మృతిం బొంది రట్లపోలే నవినీతు లైననీకొడుకులు పుడమియెల్లను
దార యేలుతీవుఁ జూచెదరు గాని తమపొలిసిపోవుటం గానరు వీర లర్జును
తోడం బెనంగి ²మానప్రాణంబులు దక్కించుకొనువారె యట్లుంగాక సమబలు
లైననుం గయ్యంబునఁ గదా వీ రాదురు వారాదు రనవచ్చు నది యేల నీలోనికి
ధర్మనందనుం దెచ్చికొనుటయ నీకుం గర్తవ్యం బనిన బాహ్లికుండు ధార్త
రాష్ట్రుని కిట్లనియె.

279

క. కను బ్రమసినతెరువరి తన, కనపాయం బైనమార్గ మరసి తగ నెఱిం
గినవారు సెప్పఁగాఁ గై, కొననికరణఁ దగినవెంటకుం జొర వకటా.

280

వ. అనిన వైచిత్రవీర్యుండు దుర్యోధనున కిట్లనియె.

281

మ. కొడుకా యే నెటు లట్ల బాహ్లికుఁడు నీకుం గూర్చు భీష్ముండు నీ
యెడ సన్నేహుఁడు వీరిమాట విను మే మీమువ్వురు³ మన్ననల్
వడయంగాఁ దగునట్టివారము నినుం బ్రార్థించెదన్ ధర్మజున్
విడువంగాఁ దగ దిమ్ము వారలకు నుర్విం బాలు నెమ్మిం దగన్.

282

క. అనినను వెండియు నొడఁబా, టునకుఁ జొరనిదానికిం గొడుకుతోడఁ గడుం
గినిసి ధరణీశ్వరుం డి, ట్లనుఁ గొలువున నున్న⁴వార లందఱు వినఁగన్.

283

తే. ⁴బరమములు గావె విఱిగిన బార సాఁప, వచ్చునేయొక్కరుండ వివ్వచ్చుఁ డడరి
పసుల బెట్టించునపుడు నీబలము విఱుగ, దయ్యేనే నీవుఁ గర్ణుండు నచట లేరె.

వ. అని గాధేయుదిక్కుమొగంబై మఱియు ని ట్లనియె.

285

ఆ. నాఁటికొలఁది గాదు నారాయణుఁడు నొగ, లెక్కఁ గెలన భీముఁ డేచి నడవ
ననుజతనుజసహితుఁ డై వచ్చువివ్వచ్చు, మార్కొనంగ వశమె మనకుఁ గర్ణ.

చ. ⁵బలమును దర్పమున్ మొఱయ బంటుతనంబున నీవు పాండవే

యుల నని మార్కొనం గడఁగు టొప్పెడుతెం పగుఁ జచ్చి శుద్ధుఁ డై
పలుకులు మాన్పు భృత్యుఁ డనుపాటి దలంచెద విట్లు మేలె య
చ్చలమున నీసుయోధనునిచావున కోర్చుట గాదె యెంతయున్.

287

వ. అనిన విని కానీనుండు సంక్షుభితమానసుం డై నివి యెల్ల ని ట్లయ్యె నిట్లుం
గాక ⁶తక్కినయది యట్లుండె నదీసూనుండు నన్ను నిరాకరించి పలికినపలు
కులఫలం బనుభవించుం గాక యని యతనినుద్దేశించి యి ట్లనియె.

288

1 చటిఁ దిగ నుఱికి రపుడు ; చటిలోని కుఱికి రపుడు. 2 తమ. 3 రాజు లందఱు.

4 బరవసము గాదె...బట్టించు. 5 బలిమియు...తెంపున...పాడి. 6 తక్కినప్పటి కది యట్లుం
డె...నిరాకరించినఫలం.

—|| కర్ణుడు భీష్మునిపై రోషముచేత నశ్రుసన్నాహసంబు సేయుట. ||—

తే. నీకు నాలావుతోడ్పాటు లేక యుండ, వలయు నీతెగునంతకుఁ గలన నిలువ
నాయుధంబులు విడిచితి నంతమీఁద, ¹మెఱసి బలవిక్రమంబులు నెఱపువాఁడ.

వ. అనిశశ్రుసన్నాహసంబు చేసి కొలువున నిలువ నొల్లక దిగ్గన లేచి పోయె నట్టి
యెడ శాంతనవుండు నవ్వుచు దుర్యోధనునితో నిట్లనియె. 290

క. అంతకుఁ జాలఁడె కర్ణుం, డింతకు మును బాస యిచ్చి యెన్నఁడు బొంకం
డింతటిమానిసి యలిగినఁ, గాంతేయుల కెట్లు బ్రదుకఁ గా వచ్చు ననిన్. 291

క. అని వెండియు నిట్లను నా,తని మాటల కెట్లు ²గడఁగి ధర్మతనయుతో
నని సేయక తక్కవు నీ, వనుమానము వాయఁజూడు మతనిని నన్నున్. 292

వ. ఏను బాహ్లిక ద్రోణప్రముఖులు గనుంగొను చుండఁ బ్రతివీరుల ననేకసహస్రం
బుల సమయించెదఁ బిదప రాధేయురణంబునుం జూచెదవు గాక యనిన విని
దుర్యోధనుండు గర్జ పక్షపాతియు నవినీతుండును నగుటంజేసి సహింపక పితా
మహుతో నిట్లనియె. 293

చ. ఎఱిఁగి యెఱిఁగి యొండె మది నేది యెఱుంగక యొండె నెప్పు నం
దఱు వినఁ బొండునందనులు దర్పితులై యని గెల్తు రందు ముం
దఱు నిను బాహ్లికున్ గురునిఁ దక్కటివారిని నమ్మి యేను నే
డ్డెఱ నని సేయఁ బూనితిఁ గడింది³మగంటిమి తోడు సాలదే. 294

ఉ. కర్ణుడు దుస్ససేనుఁడును గల్గఁగ నా కొరు లేల సద్భటా
కీర్ణవిరోధిసైన్యముల గెల్వఁగఁ జాలుదు మేమ మాకు నీ
యర్ణవవేష్టితక్షితి యనర్గళవిక్రమ మొప్పు దక్కు మా
నిర్ణయ మెల్ల నిట్టి ⁴దవినీతియొ నీతియొ చూడుమీ తుదిన్. 295

క. అనుపలుకులకు విషాదము, దనుకఁగ ధృతరాష్ట్రవిభుఁడు దననందను నే
మనియుం బలుకఁగఁ జాలక, ⁵వెనుఁబాటున నిట్లు లనియె విదురునితోడన్. 296

తే. మృత్యుపాశోపహతుఁ డయ్యె మీఁదు లేక
సూతనందనుతోఁ గూడి నాతనూజుఁ
డకట నాశంబుఁ బొందువాఁ డయ్యె మనకు
నింకఁ జేయంగ నగుపని యెద్ది చెప్పుమ. 297

వ. అనిన విని విదురుం డతని కిట్లను మనవారలు మున్న దుర్బలులు తమలోనం
బెనంకువ లయి విరసవచనంబు లాడుచు నింతలు వుట్టించుట యిది యర్జును
నకుఁ గార్యం బింతియకాక యే మనువారము వారలు బంధుమిత్ర సహాయు
లుం దారును నొక్కతలంపువార లయి యున్న వారు వలవనియీ వెంగలిమాటలు

1 నిలిచి బల. 2 ధర్మతనయునితోడన్. 3 మగంటిమి యుల్లసిల్లదే. 4 ద యనీతి
యొ...తఱి. 5 వినుఁబాటున. 6 నిపాతుఁ డై మీఁదెఱుంగక.

విడిచి పాండవులం బిలువం బనిచి తగవు నడపుట దక్క మనకుఁ జేయం దగుపని
వేటొండు గలుగునే యని చెప్పిన ధృతరాష్ట్రుండు సంజయుచెప్పినకార్యవచనం
బులకొఱంత వినం గలవాఁ డై యతనిదిక్కుమొగంబు సేసి. 298

క. మును వరుసతోడఁ దన¹తలఁ, చినయన్నియు నీవు వినఁగఁ జెప్పి తగవుమై
నిను వీడుకొల్పునెడ న,ర్జునుఁ డే మని నిశ్చయించె జూతము చెపుమా. 299

క. అని యడిగిన సంజయుఁ డి, ట్లనుఁ ²దుదిఁ బార్థుండు నిశ్చయము సేసి నుయో
ధనుతో నిందలిపెద్దలు, వినఁగా నను మన్న పలుకు వినుము నరేంద్రా. 300

మ. కురువంశోత్తముఁ డైనధర్మజుఁడు నాకుం దండ్రీపా లీఁ దగున్
ధరలో సా మని తాన పల్క వినియున్ దర్పంబుమై నీక త
క్కిరయేనిం ³జటులాస్త్రదీయవిశిఖాగ్నిజ్వాలలం దాహుతుల్
వరుసం బెట్టుదు ధార్తరాష్ట్రతతి నైశ్వర్యం బవార్యంబుగన్. 301

వ. అని పలికి కౌఁగిలించికొని భూషణాంబరాదికమనీయవస్తువు లొసంగిన నేనునుం
బాండవులను వాసుదేవుని సవినయంబున వీడ్కొని యింతవట్టును దేవరకు
నెఱింగింప వేగంబ వచ్చితి ననిన నమ్మాటలు దుర్యోధనుం డాదరింపక పెడచెవు
లం బెట్టె ధృతరాష్ట్రుండును టిచ్చవడి యూర కుండె నప్పు డయ్యిరువురపా
లనుసంజయుం డొక్కరుండు దక్క నయ్యాస్థానంబున నున్నసమస్తజనంబు
లును దిగ్గన లేచి తమతమనివాసంబులకుం బోయిరి తదనంతరంబ. 302

క. తనుజవశవర్తి యగున, మ్మనుజేంద్రుఁడు దనసుతుండు మర్దింపఁగ నో
పునొ యనిఁ బాండుతనూజుల, ననుమతి ⁴సంజయునితోడ నాడె దురాశన్.

సీ. ఈరెండు ⁵వీళ్లులతారతమ్యంబులు, నెఱుఁగుదు పో రైన నెవ్వరోర్తు
రిది నిశ్చయింతమే యెందు నుపాయంబుఁ, బౌరుషంబును గలవారు గలరు
చూతము చెపు మన్న సూతనందనుఁడు న,న్నడిగెద వే నొంటి యడుగవలదు
మీయయ్య సాత్యవ తేయుఁ డీయెడకు వేం, చేయునట్లుగ భక్తిఁ జేసి తలఁపు
తే. పిలువఁ బంపు గాంధారి వారలు వినీతి, రతులు నిశ్చయవిదులు ధర్మజుచిత్తు
లుల్ల మున నీ కసూయాదు లొద వెనేని, పూని మాన్పంగ నేర్తురు మానవేంద్ర.

—|| కృష్ణద్వైపాయనుఁడు ధృతరాష్ట్రునియొద్దకు వచ్చుట. ||—

వ. అనిన విని యంబికానందనుం డట్ల కాక యని యొకకంచుకిం బిలిచి వానిం బుచ్చి
గాంధారిరావించి ⁶సద్భక్తితాత్పర్యంబునఁ గృష్ణద్వైపాయనమహామునిందలం
చిన దివ్యబోధమహానీయుం డైనమహాత్ముండు విజయంచేయుటయు నందఱు

1 వలఁ, చిన. 2 మదిఁ...నందఱు పెద్దలు. 3 జటులాస్త్రశస్త్రవిశిఖా...నైశ్వర్యం
బుతోఁ గూడఁగాన్. 4 సంజయున కిట్లు అనియె దురాశన్. 5 వీళ్లు; వీడుల...డిందులకు
వేం,... పిలువఁ బంపుము గాంధారి ప్రియముతోడ, నిశ్చయింతురు ధర్మ వి (గు) నీతు లగుచు,

- దండప్రణామంబులు సేసి సమున్నతాసనంబున నునిచి యర్ఘ్యపాద్యాదివిధులం
బూజించి యున్నసమయంబున ధృతరాష్ట్రుండు విన్నపంబు సేయక మున్న
యమ్మహాపురుషుండు ధృతరాష్ట్రసంజయులచిత్తవృత్తులు దాన యెఱింగినవాఁ
డగుటంజేసి సంజయువలనఁ బ్రసన్నదృష్టి నవలోకించి యతని కిట్లనియె. 305
- క. నీవు సమస్తము నెఱుఁగుదు, గావున ¹నీ కూర కుండఁ గాఁ దగదు ధరి
త్రీవల్లభుఁ డడిగినపని, యీవిధ మని తెలియఁ బలుకు మేను వినంగన్. 306
- వ. అనినఁ బ్రసాదం బని సంజయుండు ధృతరాష్ట్రుని కిట్లనియె. 307
- క. ఆసేనకు నీసేనకు, వాసి యడిగె దీవు నన్ను వసుదేవసుతుం
డాసేనఁ గలఁడు తత్సము, ²నీసేనం జూపుమా నరేశ్వర నాకున్. 308
- వ. వాసుదేవుం డెట్టివాఁ డని యడిగెదేనిం జెప్పెద. 309
- చ. జగముల నన్నిటిం దనవశంబుగఁ జేసినవీరు భంగమున్
బగయు లలాటలోచనుఁడు ³వాపఁగఁ బేర్చినయట్టిబాణు నొ
క్కగడియలోన గర్వ మడఁగం బఱిమార్చె సురేంద్రకల్పకం
బు గరములీలఁ దెచ్చె హరిభూరిపరాక్రమ మప్రసిద్ధమే. 310
- ఆ. అధికదుష్కరంబు లైనకార్యంబులు, క్రీడవోలె ⁴జేయుఁ గేశవుండు
విను మతండు పార్థ నెనసి యేకార్థుఁ డై, యుండుఁ బూర్వభవసఖుండు గాన.
- వ. అట్టివాసుదేవునిచక్రంబు నిజమాయాబలంబునఁ బాండవుల సర్వసమరసాధనం
బులయందును సూక్ష్మరూపవ్యాపి యై నిలిచి వారికి విజయం బొసంగు చుండు
నని చెప్పి మఱియు నిట్లనియె. 312
- క. పలుమఱుఁ ⁵బాండుతనూజుల, కొలఁది వితర్కించెదవు నిగూఢం బది యే
దెలియం బలికెద వారికి, బలమును సత్త్వంబు హరియ పార్థివముఖ్యా. 313
- వ. హరిమహత్త్వంబు విన్నవించెద నవధరింపుము. 314
- క. ఒకతల సమస్తజగములు, నొకఁడ జనార్దనుఁడు నిలిచి యొకతల యైనన్
సకలము నసార మాతం, డొకరునిసారంబ చాల నుత్కృష్ట మగున్. 315
- క. తలఁపునన వాసుదేవుఁడు, గలిగింపను నిలుప నడఁపఁ గా నోపు జగం
బుల మఱియును గ్రీడార్థము, పలు⁶వోకలఁ బుచ్చు చుండుఁ బౌరవనాథా. 316
- క. ఎక్కడ నడచును సత్యం, బెక్కడ ధర్మంబు వరఁగు నెక్కడఁ గలుగుం
జక్కటి నిలుచుం గృష్ణం, డక్కడ నతఁ డున్నకడన యగు జయ మధిపా. 317
- క. పురుషోత్తముం డెల్ల భువనంబులును దాన, యఖిలభూతాత్మకుం డై విహార
లీల విచేష్టించు నీలోకముల మాయ, దొట్టి యొక్కొకమరి పుట్టి పెరిగి
కర్తానుచరణముల్ గైకొని వర్తించు, శిష్టరక్షణమును దుష్టనిగ్ర

1 నీ పూర కుండఁ గాఁ జనదు. 2 మీసేనం. 3 ప్రాపుగ నేర్చిన. 4 జేసెఁగేశ
ందు...యేకార్థుఁ డై. 5 వ్యాపి యై. 6 కుంతీపుత్రుల. 7 పోకలఁ బోవుచుండు.

హంబును దనపను లగుటఁ బాండవుల నె,పం బిడుకొని ధర్మ బాహ్యు లై న
 తే. సీతనూజుల ¹నిక్కమ నిగ్రహింపఁ, దలఁచినాఁ డమ్మహాత్ముండు దధ్య మతని
 నిట్టిచందంబువాఁ డని యెఱిఁగి యెవ్వ, రాశ్రయింతురు బ్రదుకుదు రట్టివారు.
 క. అనవుడు ²ధృతరాష్ట్రుఁడు వి,ష్ణుని నే నెఱుంగనివిధంబునుం దెలియఁగ నీ
 కని యున్న తెఱఁగుఁ జెప్పుమ, యనుటయు సూతసుతుఁ డిట్టులను నాతనితోన్.
 వ. విద్యయు నవిద్యయు ననఁగా రెండు గల వవిద్యాదూషితుం డై తమోగ్రస్తుం
 డైనవాఁడు విష్ణు నెఱుంగఁడు విద్యాసంపన్నుం డెఱుంగు ననిన విద్య యను
 నది యెట్టిది యెద్దాన నీ వాసర్వేశ్వరు నెఱింగితి దాని నవిద్య యెట్టిది దానిని
 జెప్పు మనుటయు నాంబికేయునకు సంజయుం డిట్లనియె సాత్త్వికరాజసతామస
 వికారంబులత్రిష్ఠులం బడక ధర్మం బాచరించుచు భావశుద్ధి గలిగి యుండుదు
 దీన నే నచ్యుతు నెఱుంగుదు విద్య యిట్టిది నీకునుం ద క్కెవ్వరి కై నను నతని
 నెఱుంగుటకు నిదియ తెరు విట్టిది గానివిధం బవిద్య యని చెప్పిన నతండు నిజ
 నందనుని కిట్లనియె. 320

క. మన కాపుఁడు సంజయుఁ డీ,తనియుపదేశంబు వట్టిధర్మమున ముకుం
 దుని ³నాశ్రయింప వయ్యయ,తనిఁ జొచ్చిన బ్రదుకు దీవుఁ దమ్ములు సుతులున్.
 చ. అనిన సుయోధనుండు దమయయ్యకు నిట్లను నిజగంబు ల
 న్నిని నొకపెట్ట మ్రింగినను నెట్టిన సర్వము ⁴గాచె నేనియు
 న్వినుము ముకుందుఁ డర్జునుని నెచ్చెలి నాఁ జెవు లార వించు నిం
 క నతని నొక్కబామునకుఁ గా ధృతిపెం పఱ నాశ్రయింతునే. 322

తే. అనిన గాంధారికిట్లను జనవిభుండు, సీతనూజుండు దుర్తాని సీతిబాహ్యుఁ
 డుద్ధతుం డీసు⁵మాని నాబుద్ధి వినఁడు,వీఁడు సెడుఁ గాని బ్రదుకంగలేఁడు సుమ్ము.
 ఉ. నావుడుఁ దల్లి యిట్టు లను నందనుతో నిది యేల యాయువున్
 శ్రీవిభవంబులన్ మము నశేషసుహృజ్ఞనులం దొఱంగఁగా
 నీవు గడంగె దిట్టియవిసీతులునుం గలరే వృకోదరుం
 డై విధి సంపఁగా నొరుల కాఁగఁగ వచ్చునె యింకఁ బుత్రకా. 324

వ. అనియె నట్టియెడం గృష్ణద్వైపాయనుండు ధృతరాష్ట్రుని కిట్లనుఁ గృష్ణుండు
 నీకుం గూర్చు నీవుం బరమాపుం డైనసంజయు నతనిపాలికిం బుచ్చి తది తెస్స
 కార్యంబయ్యె వీఁడును నమ్మహానుభావుమహనీయప్రభావం బున్నరూ పెఱుంగు
 వీనిబుద్ధి విని యద్దేవు నాశ్రయింపు మతం డేకాగ్రచిత్తులై యారాధించినవా

1 నొక్క మై...దధ్య మరయ. 2 ధృతరాష్ట్రుని డి,ట్లను కృష్ణుని నేనెఱుంగ నగువిధ
 మున నీ; వి,ష్ణుని నెఱుంగువిధంబు తెలియకున్నది తెలియం, గనియెడు తెఱంగు చెపుమా...సం
 జయుఁడు నిట్టు లను. 3 సీతి నాశ్రయింపు మ, తనిఁ జొందిన. 4 గ్రాచె నేనియున్;
 గ్రాఁగె నేనియున్...డర్జునుని నెంచగ నాఁ జెవు లార...బామునకు గా. 5 మానఁడు.

రికిఁ జేరువ యగుఁ గామక్రోధోపహతు లై తమతమధనంబులం దృష్టులు గాక
యన్యాయంబున వర్తించువారలకు దూరంబై యుండు నెల్లభంగుల నాతనిం
జొచ్చి బ్రదుకు మనినం బ్రసాదం బట్ల చేయుదు నని విచిత్రవీర్యనందనుండు
సూతనందనునితో నవ్వాసుదేవునామనిర్వచనంబు నాకుఁ దేటపడం దెలిపి
యతనిం బొందునుపాయం బుపదేశింపవే యని యడిగిన.

325

తే. ఎల్లయందును దా వసియించు టెల్ల
యదియుఁ దనయందు వసియించు టండు వాసు
దేవుఁ డనుపేరి కర్థంబు దెల్ల మింత
యెఱుఁగుజనులందుఁ దగ వసియించు శుభము.

326

తే. అతనిఁ బొందునుపాయంబు నంతరంగ, నిగ్రహమ కాఁగ నార్యులనుగ్రహింతు
రోపి చిత్తవికారంబు లుడిపి యేక, బుద్ధిఁ గొలువ బ్రసన్నతఁ బొందు నతఁడు.
వ. నీవును బలుబుద్ధు లుడిగి గోవిందు నాశ్రయింపు మనినం బ్రజ్ఞాచక్షుం డిట్లనియె.
క. నాకు నయనేంద్రియము గతి, లేకుండుట¹ కంతవగపు లేదఖిలమనో
జ్ఞాకారుఁ డైనహరి నా, లోకింపం గానమికిఁ గలుగు వగ పెపుడున్.

329

ఉ. ఆతనిఁ గన్ను లారఁగ నహర్నిశముం గనుఁగొంచు నుండువా
రేతప మాచరించిరొ యుపేంద్రుని² నాశ్రితవత్సలున్ విని
ధూతకలంకు ధర్మనిరతుం గరుణాకరు సర్వలోకవి
ఖ్యాతుఁ బవిత్రమూర్తి శరణాగతరక్షకు నాశ్రయించెదన్.

330

వ. అని పలికి పరమశాంతుం డై పారాశర్యు నుద్దేశించి దేవా యేను వాసుదేవుని
³శరణు సొచ్చి బ్రదుకువాఁడ ననుచుఁ గృతాంజలి యగుటయు వ్యాసమహా
మునియు నాశీర్వాదంబు నేసి యంతర్హితుం డయ్యెఁ గౌరవేశ్వరుండును దుర్యో
ధనసంజయుల నిజనివాసంబులకుం బోవం బనిచి తానును గాంధారియు నభ్యం
తరమందిరంబున కరిగి యుచితవ్యాపారంబులం బ్రవర్తిల్లుచు నుండె నని చెప్పిన
విని పదంపడి పుట్టినవిశేషంబు లెట్టి వని యడిగిన.

331

శా. నిత్యానిత్యవివేకవై భవసమున్నిద్రాంతరంగస్ఫుట
ప్రత్యక్షౌ పరమేశ⁴ విశ్వజగదారాధ్యా మహానంతచి
త్సత్యానందవిభుస్వభావమహితా సంవిత్సమాధానదౌ
ర్గత్యవ్యాపాతినంప్రవర్తనవిదగ్ధశ్రీపదాంభోరుహః.

332

క. వ్యాసాదిమునిప్రోక్తమ, హాసందర్భాప్రమేయతారూఢగుణో
ల్లాసా నైర్గుణ్యసము, ద్భాసిరహస్యానుభావ భక్తాధీనా

333

1 మతినివగపు. 2 సంశ్రితవత్సలున్. 3 మఱువు. 4 సర్వజగదా...మహానందచి
త్సత్యానంత...సంపత్సమా...ర్గత్యవ్యా...ప్రవర్ధన.

మాలిని. నమదనిమిషచూడానవ్యరత్నప్రభానం
 గమరుచిరపదాబ్జా గర్వదుర్వారదైత్యో
 ద్యమబహులతమోమార్తాండదోక్తీడనప్ర
 క్రమ¹లలితవికాసా గాఢభక్తిప్రకాశా.

334

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి
 తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బయిన శ్రీమహాభారతంబున యద్యోగపర్వంబు.
 నందు ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ
గణేశశారదాగురుభ్యో నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఉద్యోగపర్వము, తృతీయాశ్వాసము.

—❖—
1 వాగ్విభవారోగ్య
ప్రావీణ్యప్రాభవానుభావమహితసా
ఖ్యావహపదస్తరణ కరు
ణావాసకటాక్షకిరణ హరిహరనాథా.

1

—❖— శ్రీకృష్ణనిరాయణారము. —❖—

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె.

2

తే. సంజయుఁడు దన్ను వీడ్కొని చనిన ధర్మ
సుతుఁడు మఱునాఁడు దమ్ముల సుతుల నిష్ట
భృత్యవరులను దొరలను బిలువఁ బనిచి
యెల్లవారును విను చుండ నిట్లు లనియె.

3

క. మనము జనార్దనుపాలికిఁ, జని కౌరవసభకు నతనిఁ జను మని ప్రార్థిం
చిన మేలు బంధుహితగురు, జనములతో రణము గాక 2 సంత్రీతి యగున్.

4

వ. అని పలికి వార లందఱు బలసి చనుదేర మాధవుమందిరంబున కరిగి యతని
చేత సత్కృతుం డయి సమస్తపరిజనంబులుం బరివేష్టింప నొక్క పార్శ్వంబునం
బాంచాలియు సముచితపరివారపరివృత యై యుండ నతండునుం 3 దానును
సుఖాసీనుం డై యుండి యతనితో నిట్లనియె.

5

క. ఆపదఁ 4 గడవం బెట్టఁగ, నోపి శుభం బైనదాని నొడఁగూర్చు మా
కీపుట్టువునకుఁ బాండు, త్తూపాలుఁడు నిన్నుఁ జూపి చనియె మహాత్మా.

6

తే. సమయ మిది 5 మిత్రకార్యంబు చక్కఁజేయ, నీకతంబున నే మవినీతుఁ డైన
యాసుయోధనుతోడిపోరాట దక్కి, యనుభవించుము మాయంశ మగుధరిత్రి.

క. నీకు మేము ప్రద్యుమ్నాదికుమారులతోడివారము మమ్ము దురితంబులు వొర

1 విభవారోగ్యశుభ. 2 సమ్రతి గలుగున్. 3 దానును సుఖాసీను లై. 4 గడు
...మిమ్ముఁ జూపి. 5 మంత్రికార్యంబు.

యకుండ నరసి రక్షింపు మనవుడు వాసుదేవుండు నీపంచినయట్ల చేయం గల
వాఁడ నెయ్యది తలంపు సెప్పు మనిన నజాతశత్రుండు నీవు కరినగరంబున కరిగి
కౌరవులతోడం దగినమాట లాడి తెఱంగు సేయ వలయు నని ప్రార్థించి యతని
నియ్యకొలిపి యిట్లనియె.

సీ. మాతండ్రితలంపును నాతనినందను, చందంబు నిన్న యానంజయుండు
పలికినపలుకులఁ దెలిసెఁగదా నీకు, వారిచి త్తముభంగి వాఁ డెఱుంగుఁ
బాలుపం పని యీక ¹మేలిమాటలన మ, మ్ములుక దీర్చెదరు తా రధికదుష్క
రం బైనయాసమయం బేము పదుమూఁడు, వత్సరంబులు సల్పి వచ్చి యుండఁ

ఆ. గులముపాడి నడపఁ దలఁపఁడ పతి సెడఁ, దలఁచెనేనిఁ గొడుకు వలచినట్టి
వాఁడు గాన యతనివక్రత మాన్ప లేఁ, డింతకంటెఁ గలదె యెడరు మాకు.

క. జననియు సమస్తభాంధవ, జనములుఁ బ్రియ మంద వారి శాంతులఁగాఁ జే
యను నెమ్మిగ నొక్కటి యై, మననుం దెఱఁ గేది యునికి మాపౌరుషమే. 10

క. ఇచ్చటిబంధులు నీవును, ²నచ్చెరువడి వినుచు నుండ నయి దూళును మా
కిచ్చినను జాలు నంటిని, బొచ్చెము గా దింతపట్టు పూర్ణము సుమ్మి. 11

శా. ఆదుర్యోధనుఁ డంతమాత్రయును జేయం జాలఁడో ³కాని పెం
పేదం గ్రూరత కోర్వ రాదు సిరి నా కే లందునే గ్రాసవా
సోదైన్యంబులు వచ్చు నాయరయనీచుట్టాలకుం గావునక
మోదం బందుట గల్గుఁ శౌరవులు నేముం బొంది శ్రీ నొందినన్. 12

ఉ. అక్కట లాఁతు లైనఁ బగ తైనను జంపన కోర నేల యొం
డొక్కతెఱంగు లేదె యది యొప్పుదె బంధుసుహృజ్ఞనంబు లా
దిక్కున నున్నవారు గణుతింపక సంపదకై వధించి దూ
⁴తెక్కుట దోష మందు టనునీదురవస్థల కోర్వ వచ్చునే. 13

వ. అని పలికి పాండవాగ్రజుండు వెండియు. 14

ఆ. క్షత్త్రధర్మ మింత కష్ట మగునె పెఱ, ధర్మ మాచరింపఁ దగ దటండ్రు
గాన శస్త్రోజీవికయ తగి యున్నది, యైన వంశనాశ ⁵మనభినుతము. 15

వ. అదియునుం గాక. 16

ఆ. కలహ మగుట లక్ష్మీ ⁶గావించుఁ బ్రాణహానియును జేయు నింత నిక్కువంబు
పలువు రొకని కోడి పాటుట బల్లిదు, లనదచేతఁ జెడుటయును ఘటించు. 17

క. జయ మగునోడుదు మనుని, శ్చయ మొక్కఁడు లేదు వినుము సమరమునఁ బరా
జయము మరణంబుకంటె హృదయపుటభేదనము సేయుఁ దథ్యం బనఘా. 18

1 మేలిమాటలన మ, మ్ములుకలు దీర్చెద రధికదుష్క. 2 నచ్చెరువడి చూచుచుండ.

...కిచ్చుటయె చాలు నను టది ; జాలు ననుటది. 3 కాక. 4 తెక్కుడు...మొందు నను.

5 మనభినుతము ; మభినుతంబె. 6 గావించు.

- క. కాన యవశ్యముఁ బెనఁకువ, ¹గానియుపాయమునఁ బగఱఁ గడతేర్చుధృతిం
బూని నడచు నెవ్వఁడు డెం, దానం జెయి వెట్టికొని యతఁడు నిద్రించున్.
- ఆ. పగయ కలిగెనేనిఁ బా మున్న యింటిలో, నున్నయట్లకాక యూటడిల్లి
యుండునెట్లు చిత్త ²మొకమాటుఁ గావున, వలవ దధికదీర్ఘవైరవృత్తి. 20
- చ. పగ యడఁగించు టెంతయు శుభం బది లెస్స యడంగునే పగం
బగ వగ గొన్న మార్కొనక పల్కక యుండఁగ వచ్చునే కడుం
దెగ మొద లెత్తి పోవఁ బగ దీర్పఁగ వచ్చినఁ శ్రావ్య మొందు నే
మిగతిఁ దలంచినం బగకు మేలిమి ³లేమి ధృవంబు గేశవా. 21
- ఉ. కావున శాంతిఁ బొందుటయ కర్జము దా నది యట్లు లుండె శ్రీ
గావలె నంచుఁ బోరితము గామియుఁ గోరెద మెల్లసాములుం
బోవుటయుం. గులక్షయము వుట్టుటయున్ వెలిగాఁగ నొండుమై
నేవిధి నైనఁ జక్కఁబడు టెంతయు నొప్పుఁ జూచి జనార్దనా. 22
- చ. మనమునఁ బక్షపాతగతి మాదెన మానుము ధర్మనీతివ
ర్తనముల రెండుదిక్కుల హితంబును బెంపును గల్గు నట్టిచొ
ప్పున విదురాదినజ్జనులబుద్ధికి రా నుచితంబుతోడిమె
ల్పునఁ ⁴బరుసందనంబునను భూపతు లెల్ల నెఱుంగ నాడుమీ. 23
- చ. ⁵తగవునఁ బోక రాజు బెడిదంబులు వలెనయేని సైచి యొ
ప్పుగ నిలుమీ గురుత్వముఁ బ్రభుత్వమునుం గలపెద్దవారిమా
ట గొనమి యాసుయోధనుకడన్ నిలువన్ మన మెల్ల గారవం
బుగఁ గురువృద్ధుపల్కుఁ దలఁపుం జన నిచ్చిన మెచ్చరే జనుల్. 24
- మ. సుతువాఁ డై వినయంబు సేకొనక యేచొప్పుం దగం ⁶జెప్ప కా
ధృతరాష్ట్రం డవినీతిఁ జేసినను సంధింపంగ రాదంచు వే
గ తెగం బాటకు తెంపు సేయునెడ లోకం బెల్ల మెచ్చం బ్రకా
శితధర్మస్థితి నొంది మామనము నిశ్చింతంబు గాఁ జేయుమీ. 25
- ఆ. ఇన్ని సంకటముల నిబ్బంగి నెంతయు, నొగులుచిత్తవృత్తి నొప్పు దీర్ప
వెజ్జ వీవ కావె వేయేల యేగతి, నడపఁ దలఁచి తదియ నాకుఁ బ్రియము. 26
- వ. అని చెప్పి తలంచికొని వెండియు ని ట్లనియె. 27
- క. నీవు సుయోధనుపాలికిఁ, బోవఁగ వల దనియు నొక్కబుద్ధి వొడమెడున్
గోవింద యతఁడు మంత్రులు, ⁷గావరములు చక్క వినరు కార్యవచనముల్.
- తే. కుటిలమతు లవినీతులు కూరకర్తు, లట్టివీచులకడకు ని న్ననుపఁ జాల

1 కానియుపాయంబునం బగఱ దీర్చు...దానం జే యొడ్డుకొని యతఁడు. 2 మొకవిధ మై తోచు. 3 లేదు. 4 బరుసంబు మాని పెఱ. 5 తగవుల... మెల్లగారవం... గులవృద్ధు. 6 జేయ కా...సిద్ధింపంగ : సందేహంగ. 7 గావరములు చక్క

నీవు సంకట¹పడియెడు దేవపదవి, యెన నే నొల్ల నొంటి యం దరుగు టుడుగు.

చ. అనవుడుఁ గృష్ణుఁ డిట్లనియె నాధృతరాష్ట్రుఁడు నట్టివాఁడ త

త్తనయుఁడ యేల ²నీపలుకు తథ్యము నీతలఁ పే నెఱింగితి

న్తనమున శంక దక్కుము వినన్ వలతే విను మేను నిక్క మ

ల్లిన నచటం గలండె రణకేళికి మార్కొన నొక్కఁ డేనియున్.

30

క. పనుపుము కౌరవసభ కే, జను తెట్లును మేల యర్థసంసిద్ధి యగున్

మన కొకటం బాపము రా, కునికికే గత మైనపలుకు లొండెను గలుగున్.

వ. అని పలికిన యుధిష్ఠిరుం డిట్లనియె.

32

ఆ. మేలు గాక నీకుఁ బోలిన ట్లయిన నం, దరిగి యేము వారు నర్థిఁ బొంది

³యుండునట్లు గాఁగ నొడఁబాటు గావింపు, మెల్లభంగి మనకు నిదియ లెస్స.

క. మ మ్మెఱుఁగు దెదిరి నెఱుఁగుదు, నెమ్మి యెఱుఁగు దర్థసిద్ధి నెఱి యెఱుఁగుదు వా

కృష్ణులపద్ధతి నెఱుఁగుదు, పొ మ్మెవ్వఁడ నేను నీకు బుద్ధులు సెప్పన్.

34

→|| కృష్ణుఁడు ధర్మరాజుతోఁ గౌరవులదుర్జయంబు సెప్పట. ||←

సీ. అనిన ముకుందుఁ డిట్లనియె సంజయునిమా,టలును నీ వన్న పల్కులును వింటి

నీమది ధర్మైకనిష్ఠమై నున్నది, వైరంబు విడువరు వారు ద్రోణ

భీష్ములు గల రని బిరుదు లై యున్నవా, రగునె రాజన్యుల కడఁగి కుడువ

నక్లేశవృత్తి రాజ్యముచవి గొన్నవా, రేల ⁴యిత్తురు నీకుఁ బాలు సెపుమ

తే. ధార్తరాష్ట్రులు సడికి నధర్మమునకు.

నలుక రెన్నఁడు విడువు దైన్యంబు పొడువు

కయ్య మరివర్జయమునఁ గలుగు నిహప

రములుఁ జిరకీర్తియును బొండురాజతనయ.

35

మ. గురుభీష్మాదులు సూచు చుండ సభ మీకుం గీడు నాఁ డట్లు ము

ష్కరు లై చేసిరి యంత నేసియును బశ్చాత్తాపముం బొంద నో

పర వా రెన్నఁడు నట్టిచోటఁ గృపయున్ బంధుత్వముం దక్కు మె

వ్వరుఁ గోపింపరె యాదురాత్మకులగర్వకౌర్యముల్ సూచినన్.

36

వ. కపటపునె త్తంబునెపంబుగా మిమ్ము వెడలనడుచునప్పుడు దుర్యోధనదుశ్శాసన

శకునిసూతనందనులు పుయిలోట దక్కి కలకల నవ్వుచుం బలికినపలుకు లుగ్గ

డింపవచ్చునే వాని విని సమస్తజనంబులు ధృతరాష్ట్రు నిందించుచు మీరు

బలవంతుల రయి యుండియు సత్యంబు వాటించి యూరక పోక సూచి యచ్చె

రువాటుతో నుమ్మలించు చుండిరి తిట్టువాట్లం బోయెడువారు దైవోపహతు లై

1 పడిచేయు దేవ...నొల్ల నంటి నం దరుగఁ దగదు.

2 యీపలుకు.

3 యుండువిధ

మ కౌగ...మామ.

4 యిత్తురు మహిఁ బాలు సెపుమ...దైన్యంబు నేయు.

మున్న చెడి యుండుదురు గావున వారలం జేఱుపనుం జలుకన కూర్మాత్తులగు
కౌరవు లెల్లవారికి వధ్యులు గాఁ దగుదురు నీ కేల యవధ్యులై రి పాపాత్తుకు
లగుహింసకులం బాముల నెట్లట్ల నిర్విచారంబుగా వధియించుట కర్తవ్యంబు.

క. మీతండ్రికి భీష్మనకుం, జేతోముద మొదవ భక్తి సేయన తగు నీ
1కాతలకు నేనుఁ జని వి, ఖ్యాతంబుగ నీదువినయ మభివర్ణింతున్. 33

క. చెలులుం జుట్టలు దేశం, బులరాజులు వినఁగ నీదుపుణ్యచరిత్రం
బులు నీవు ధర్మమార్గము, దలఁచుటయుం దెలియఁ బలికెదం గురుసభలోన్.

వ. దానికి దుర్యోధనుం డియ్యకొనక తెఱంగు మాలినమాట లాడుటయుఁ దండ్రి
యతని వారింపనేరమికిఁ దో డుపేక్షకుం డగుటయుఁ జూచి మీతోల్లింటిపా
ట్లునుం దలంచి యెల్లవారును వారిన గర్హింతు రింతియ కాక మనకు నొండే
మి వలయు నాయోపినంతయుఁ బెక్కుభంగుల సంధియ కావింపం జూచెద
నవ్విధంబు 2సిద్ధించిన మేలు గాదె యట్లు గాక తక్కిన నచ్చోటియుత్సాహంబు
చందంబును నందుఁ జేయం గలవారివర్తనంబులుఁ గొలందులు నెఱింగి నీకు
విజయం బగువిధంబునం జనుదెంచెద. 40

తే. ఆసుయోధనుముక్కున నావి గలుగఁ, బుడమి నీ కీడుఁ గావునఁ 3బోర కలుగు
నేను గయ్యపుశకునంబు లెన్నియేనిఁ, గంటి నీ వనుత్సాహివి గాఁగ వలదు.

వ. చతురంగబలంబుల నాయితంబు గావించుచు దొరలం బురికొల్పికొనుచు నాల
స్యంబు లేక సమరంబునకు సన్నాహంబు సేయు చుండ వలయు నని పలికిన
విని వృకోదరుండు దామోదరున కిట్లనియె. 42

క. సమరంబు గలుగు ననుచును, మము 4వెఱపింపంగ వలదు మాధవ నీ వా
కుమతి యగుధార్తరాష్ట్రుఁడు, శమించుకార్యంబు నడపు సౌజన్యమునన్. 43

వ. అని వెండియు. 44

శా. పాపాత్తుండు మదాంధుఁ డాతులువ నీపం పెట్టునుం జేయఁగా
నోపం డడ్డము సెప్ప రెవ్వరును మానోద్రేకముగ గర్వముం
గోపంబుం దనుఁ ద్రిప్ప 5నాత్మజనులం గుందించుటంబోయిన
స్త్రీ పో నిత్తురు గాన ని న్నతఁడు జాలిం బెట్టెడుం జూడుమి. 45

ఉ. చొచ్చినోచోన చొచ్చి తెగఁజూచెద నంచుఁ గడంగు చుండు న
నైచ్చుడు బాహుగర్వమున నీచు సుయోధనుఁ డట్టివానితోఁ,
బొచ్చెము లేక కూడి మనఁ బోవక పోవఁగ రాదు నాకు వి
వ్వచ్చుడు రాచవారుఁ గురువంశముచేటున కోప కుండుటన్. 46

ఉ. పాండవకౌరవుల్ గలసి పాలును నీరును బోలె నెమ్మిమై

1 కాతలఁపున కేఁ జని వి. 2 సిద్ధించెన యేని. 3 బోట కలుగు...గాఁగఁ దగదు.

4 వెఱపింపంగ నేల. 5 నాత్మజనులం. 6 తోన చొచ్చి...కోర్వ కుండుటన్.

- నుండఁగ దుష్టచేష్టల సుయోధనుఁ డింతలు సేసె నాతఁ డొక్కండ కులక్షయంబునకుఁ గారణ ¹మం ద్రది దప్ప దైన నీ
వొం డన నేల యాబిరుదు నోపినయంతయుఁ దీర్పు నేర్పునన్. 47
- చ. ²తనపొరిపోవునంతకు నుదగ్రతయుం గపటంబు మాన నేర్చునె ధృతరాష్ట్రసూనుఁడు యశోభరితం బగు భారతాన్వయంబున కొకనింద వచ్చు ననుబుద్ధి దురాత్మున కేల కల్లు నాయనమెయిఁ బోయి హీనగతి నైన ఘటించిన నెంత యొప్పునో. 48
- వ. మాకును వారికిఁ బితామహుం డగుభీష్ముండు విను చుండ సుయోధనుతోడం గురుకులేశ్వరునాస్థానంబున నావచనంబులుగా నిట్లనుము. 49
- తే. అన్న దమ్ములమెయుండియకట ³మనల, నొరులుదలయెత్తిచూడనొండొరులతోడఁ బెనఁగ నేటికి నీ నేల పెద్దవారి, బుద్ధి విని పంచి కుడుచుట పోలదొక్కొ. 50
- క. అని యెవ్విధమున నైనను, వనజోదర సంధి సేయ వలయుం దగ నేమును వారును గలయుట భూ, జనులకు నెల్లను హితంబు సౌఖ్యకరంబున్. 51
- చ. అనుటయుఁ బిన్న నవ్వు నగి యంబుజనాభుఁడు వల్కు నెన్నఁడున్
విననివి భీముపాలఁ గడు వింతలు వింటిమి మాట లగ్గి చల్ల నగుట భూరిభూధరము లాఘవ మొందుట గాదె యివ్విధంబున నితఁ డిప్పు మార్దవముఁ బొందుట యింకిటఁ జెప్ప నేటికిన్. 52
- ⇒ శ్రీకృష్ణుఁడు భీమసేనునిఁ గౌరవులతోడి యుద్ధమునకుఁ బురికొల్పుట. ⇐
- తే. అని సహోదరు లాజి నాయాసపడుట
కోర్వమియుఁ గౌరవులఁ జంప నొల్లమియును
గలుగు నెయ్యంబుపెంపునఁ గరుణ నార్దుఁడైనపవనజఁ బురికొల్పు నాత్మఁ దలఁచి. 53
- వ. మురమర్దనుం డతనితో నిట్లనియె. 54
- ఉ. యుద్ధముమీఁదివేడ్కయు మహోగ్రవిరోధుల ⁴నల్కుఁ జేయుద
ర్బోధ్ధతియున్ సుయోధనునియున్నతి సైఁపనియేపు రాజ్యసం
సిద్ధి నిజాగ్రజన్తునకుఁ జేయుతలంపును గల్గునీ వసం
బద్ధము లైనవాక్యములు వల్కుట యొప్పునె కీచకాంతకా. 55
- వ. అని యంత నిలువక. 56
- క. వెఱ పెట్టిదియో యెన్నఁడు, నెఱుఁగనినీయట్టివాని కెవ్వరోకో యీ
పిఱికితన మింత యలవడఁ, గఱపినవా రనుచు శౌరి గలకల నవ్వెన్. 57
- వ. దానికి దరహాసితవదనుం డగుచు భీమసేనుండు వసుదేవసూనున కిట్లనియె.

- ఉ. బంటుతనంబు మాటలకుఁ బొటకు పాండునృపాలుపాలు గై
కొంటయ చాలు నన్న నృపకుంజరుపల్కుల కడ్డ మాడ రా
కుంట యెఱుంగవే మును సుయోధనుచందముఁ జూపి యప్పు డే
మంటి యుపేంద్ర న న్నని రణాగ్రమునన్ నిను మూదలించెదన్. 59
- క. నాకొలఁది విచారింపక, నీ కిట్లనఁ దగునె మిన్ను నేలయు నిమ్మెఁ
గాక తిరుగంగఁ బడినం, బో కే ముంజేతు లొడ్డి పోవఁగఁ ద్రొతున్. 60
- ఉ. నావుడు నవ్వుటాల కనినం బవనాత్మజ యింత యేటికిం
గేవలయోధవే పరులకిల్బిషముల్ దలపోయ కిమ్మెయిన్
జావడ మైనఁ జూచి యిది చందము గాదని యంటిఁ గాక నీ
చేవయు లావు నీవు మును ¹చేసినభంగులు నే నెఱుంగనే. 61
- వ. అని చెప్పి మాధవుండు మఱియును. 62
- ఉ. పార్థుడు పోరఁ దేరు గడపం దనకున్ ననుఁ గోరి యెంతయుం
బ్రార్థన సేసె దాని కనురాగము వొందితి నేను గాన యు
ద్ధార్థుల మైనమాకు నిను నాసపడం దగదే యశంబు నా
నార్థములున్ విరోధి²విజయంబునఁ దక్కఁ గ నొంటఁ గల్గునే. 63
- వ. అనవుడు. 64
- శా. ఏమీ పార్థుడు నీవు దండిమగ లై యీవచ్చుకౌరవ్యసం
గ్రామక్షోభము బాహుదర్పమునఁ దీర్పం బెద్దమి ట్టెక్కి మి
మ్మే మెల్లన్ వెఱఁ గంది చూచెదము గా కీసారెకుం బోయి రా
భీముం డిత్తఱి రిత్తమాటలకుఁ గోపింపండు నూ పెం పఱన్. 65
- వ. అని పలికి యివ్విధంబున గోపాలదేవు మేలంపుమెయివడికార్యవచనంబులకుం
దగం దానును దోడ్తో సరసం బాడుటయ కా మఱుమాట లొడి యంతటఁ
దని వోవక బకమర్దనుం డతనితో నిట్లనియె. 66
- ఉ. కయ్యము గల్గిన ట్లయిన గంధగజప్రకరంబుకుంభముల్
వ్రయ్యఁ దురంగ⁴పంక్తులు ధరం బడఁ దేరిగముల్ బడల్పడన్
డయ్యమి కీవు వెక్కనపడన్ గదపండువు సేయఁ గోరునా
దయ్యమునెత్తికోలు దుది దాకుట గాదె భుజంగభంజనా. 67
- చ. అన విని దేవకీతనయుఁ డాతని కిట్లనుఁ జెప్పినంతకం
ఁతును మిగులంగఁ జేయుదు గడిందిమగండవు నిన్ను ⁵దేప్పగాఁ
గొని పలుమాఱు నాపదలకున్ భయ మొందక దుఃఖవార్ధు లీఁ
దినమము నెల్ల నిక్కొఱఁత దీర్చి సుఖాత్ములఁ జేయు పావనీ. 68

1 చేసినచందము నే మెఱుంగమే. 2 వినయంబునఁ దక్క నొకంట. 3 కీసారికిం
...భీముం డింతటి. 4 సంఘములు వ్రాలఁగఁ...దుధ దాకుట. 5 దేపగాఁ.

క. ఇదే పోయెదఁ గౌరవ్యులఁ, బదనికి రాఁ బలికి సంధి వాటించెద నా
కది యొప్పదె ¹కాని తుదిం, గుదు రింతకు నీవ కావె గుణరత్ననిధి. 69

—|| అర్జునుఁడు శ్రీకృష్ణునితోఁ దనయభిప్రాయంబు నెప్పుట. ||—

వ. అనిన వాసుదేవున కర్జునుం డిట్లనియె. 70

తే. చెప్పఁ గలయంతవట్టును ²జెప్పె నీక, జాతశత్రుండు వింటివీ వాతెఱంగు
మాకు నెల్ల ను బలుకంగ మాట లొండు, గలవె యైనను జెప్పెదఁ గన్నయంత.

మ. ధృతరాష్ట్రం డతిలోభదూషితుఁడు ధాత్రీభాగ మీ నేర్చునే
సుతుఁడుం గష్టుఁడు సంధి యేల యగు నంచు మున్న కై పెక్కిన
ట్టితలం పచ్యుత నీకు గల్గినది గాండీవంబు దివ్యాస్త్రసం
తతియుం బెట్టినయట్ల యుండ మముఁ జింతం బాప రాదో కదే. 72

ఉ. నీ వొనరింపఁ ³బూనినపనిం గమలోదర కీడు వుట్టునే
కా వనినట్ల యుండి యవుఁ గార్యము లట్లగుటం బ్రయత్నసం
భావన సేత పౌరుషముపద్ధతి తత్ఫలసిద్ధి వొందుచో
దై వము దోడ్పడన్ వలయుఁ దధ్యము రెండును నీవినోదముల్. 73

ఉ. ⁴వేరిమి ధర్మజుం బరిభవించినద్రోహులు వధ్యులన్న నె
వ్వారికిఁ బోలదే సుజనవత్సల నీ విటు లంట వారు మ
మీరస మెత్తి కీడ్పటిచి యింతలు సేసినదాన నీమదిం
గూరిననొప్పుసొంపునను గోపము పెంపునఁ గాదె యారయన్. 74

ఉ. ఐనను జిత్తగింపు ద్రుపదాత్మజ నాసభ నట్లు సేసినన్
దానికి సైఁవ లెస్స యని దైన్యముఁ బొందుట కోర్చి యమ్యైయిం
గాననభూమికిం జనుట కారుణికోత్తమ నీ వెఱుంగవే
కాన సహించి పాండవులఁ గౌతవులం దగఁ గూర్చు నేర్పునన్. 75

తే. అలవి యెఱుఁగక ధార్తరాష్ట్రులుగడంగి, మమ్ముఁబటిచినపాటులుమానసమునఁ
జవుటఁ బెట్టినవిత్తులచంద మొంది, యంకురింపక చెడి పోయె నంబుజాక్ష. 76

వ. అమ్మెఱకుల నెమ్మైయి నయినను. 77

క. ఒడఁబటిచి ⁵మాకు వారికిఁ, బుడమి సగము గాఁగఁ జేసి పొంది పొసఁగి యుం
డెడునట్టితెఱఁగు సేయుట, కడు మే లది గౌరవము సుఖంబును జేయున్. 78

క. నీ కిట్టిది చిత్తమునకు, రా ⁶కుండిననేని వలదు రం డిమ్మైయి మీ
రీకార్యము సేయుం డని, మా కానతి యిమ్ము కంసమర్దన తెలియన్. 79

మ. హిత మిబ్బం గిది మాకు ధర్మముతెఱంగి ట్లుండు నం చేను నీ

- మతి బోధింప వలంతినే హితము ధర్మంబు విచారించి చూచి తగ్గం బొమ్మని యేది పంచి తది నిశ్చింతంబునం జేసి యున్నతిఁ బొందం గలవార మై యునికి ¹కృష్ణా నేడుగా వచ్చెనే. 80
- వ. అనిన విని కృష్ణుండు విజయున కిట్లనియె. 81
- చ. వెరవున లావునం గృషికి వేయవిధంబుల మేలొనర్చినం దొరకొనునే ఫలంబు ²దతితోఁ దగువర్షము లేకయున్న నెప్పురుసున లెస్స సేసినను బౌరుషముల్ ఫలియించు టెల్ల నా దరణమునం బ్రసన్న మగుదై వముచేతన చూవె ఫల్గునా. 82
- ఉ. కావున సంధికిం బురుషకార మొనర్చెద నోపినంతయున్ దై వముచేత యె ట్లగునొ దాని నెఱుంగ సుయోధనుండు సంభావన సేసి పా లొసఁగు³పాడియ కల్గిన బాల్య మాదిగా నేవిధి నైననుం జెఱుప నింతలు పాపము లాచరించునే. 83
- వ. అది యెల్ల నట్లుండె నిచ్చట విరాటుపసులన్ బెట్టింప నీవు వోయినయప్పుడు భీష్ముండు దుర్యోధనుతోఁ జెప్పినతెఱంగు. 84
- ఉ. వచ్చినవాఁడు ఫల్గునుఁ డవశ్యము గెల్తు మనంగ రాదు రా లచ్చికి నై పెనంగిన బలంబులు రెండును గెల్వ నేర్చునే హెచ్చగుఁ గుం దగుం దొడరు డెల్ల⁴విధంబుల కోర్చు టట్లు గా కిచ్చ దలంచి యొక్కమెయి ని త్తటిఁ బొం దగుచేతయుం దగున్. 85
- వ. అనియె దాని కతం డుత్తరం బిచ్చినతెఱంగు. 86
- ఆ. మనకుఁ బొండురాజతనయవర్గమునకు, నెట్లు వొందు గలుగు నేను రాజ్య భాగ మీను సమర్థభంగిక విక్రమ, నిరతిఁ బూను టిదియ నిశ్చయంబు. 87
- వ. అని పలికె నది యంతయుఁ బదంపడి మన మెల్ల వింటిమ కాదె యామాటల ఫలం బప్పుడ కనియు నాకష్టాత్తుండు వెండియుఁ దెలియండు. 88
- తే. అతనిగుణదోషముల⁵చంద మట్ల యుండె, నాకు ధర్మజుబుద్ధిన నడప వలయు నిత్రైఱం గాచరింపంగ నేఁగి యచట, నెల్లతెఱఁగును నేర్పడ నెఱిగి వత్తు. 89
- చ. అనిన ముకుందుతో నకులుఁ డల్లన యిట్లను నీకు ధర్మజుండును బవనాత్మజుండు నరుండుం దగఁ జెప్పుట రిత్త గాదు మా మనము లరణ్యవాసమున మత్స్యమహీపతిపాల నున్నయ ద్దినములభంగి గాదు కృపఁ దీవ్రతఁ గుందినచంద మయ్యెడున్. 90
- క. కడవఁగ నొకళ్లు పసరము, ⁶నడిచిన నొక్కళ్లుఁ బెయ్య నడువ వలయునే

1 కృష్ణా మేలు (రెండు ; యొండు) గావచ్చునే. 2 తతి పొం దగ. 3 పాటియ.

4 విధంబుల మేల యట్లు...దలంప నొక్క. 5 భంగికి...నియతి. 6 భంగి యట్లు లుండె.

7. నడిచిన మఱియొక్కడు పెయ్య.

- చెడుతెరు వాకౌరవ్యుల, కడ నిలుచుం గాక ¹మనకుఁ గౌర్యం బేలా. 91
- సీ. గోగ్రహణంబునఁ గోలె నెంతయు మెత్తఁ, బడ కుండుదురె వారు పద్మనాభ
నీయనుగ్రహమున నెమ్మిమైఁ గూడిన, బలము లే డక్షౌహిణులును దొరలుఁ
బాంచాలయాదవపాండ్య కేకయమాత్స్య, లొక తెంపు నెఱుఁగకయున్న వారె
భీమాఝనులలావు ²పెంపును నీసహా, యంబును గలుగుట కలుక రెట్లు
- ఆ. గురుఁడుఁ గృపుఁడు బాహ్లికుఁడు భీష్ముఁడును బుద్ధి, సెప్పి వారిఁ జక్కఁజేయ రెట్లు
కార్య మీవు సెప్పఁగా విదురుండు వి,నంగ నెట్లు గా దనంగ వచ్చు. 92
- వ. అట్లుం గాక నీవు దమపాలికిం బోవుట ధార్తరాష్ట్ర లాదరింప కుండ వెఱవ
రే నీపోయినప్పుడ యీకార్యంబు చక్కనగు ననిన విని సహదేవుండు వాసు
దేవున కిట్లనియె. 93
- ఉ. రక్కెసమాట లాడెదరు రాజును దమ్ములు వానిలోన నీ
వొక్కటి యైనఁ గాదనక యూకొను చుండుట యంతకంటె మే
లక్కడ యిట్లు ³వేడికొన నైనను బోయెదు వో సుయోధనుం
డెక్కడ భూమిలోన సగ మిచ్చుట యెక్కడ దానవాంతకా. 94
- మ. తలఁపం గూడునె యింతలేసిదొర లీదైన్యంబు చుట్టంబులుం
జెలులుం దిట్టరె లాఁతిరాజులకు మెచ్చే యివ్విధం బిట్టిదిం
గలదే వేడఁగఁ ధర్మజుం డడుగఁ బోఁగాఁ గృష్ణుఁ డాధార్తరా
ష్ట్రులు పా లీక చలంబునం బెనఁగ నిట్లుం గూడు దీ పయ్యెనే. 95
- ఉ. వీరలు ధర్మమార్గము సవిస్తరతం ⁴దగ నాడిరేనియు
న్వారలు దాని కియ్యకొనినన్ విను మచ్యుత యట్టినంధి పెం
పారఁగ నేర్చునే యుచిత మైనది కయ్యమ వంకమాట లే
నేరఁ గురుప్రవీరుసభ నిశ్చయ మిట్టిద కాఁగఁ జెప్పుమి. 96
- మ. తుది ⁵రాజ్యమ్మునగమ్ము గొ మ్మడవియందుం బేరు వంచించియుం
బదుమూఁ డేడులు నీవునుం దిరిగి రా పా లీక పో వచ్చునే
యది గాదేఁ దెగి బంట వై యటుము మాయల్ వన్ను నే ర్పింకఁ జె
ల్లదు సూ నీ కని యాసుయోధనుని యుల్లం బుచ్చి పో నాడుమి. 97
- మ. అనినన్ సాత్యకి ప్రీతుఁ డై యితఁడు లె సైన్య యుండఁ బల్కెం బ్రయో
జనముం గల్గదు గౌరవంబుఁ జెడు దుశ్చారిత్రకుం డాసుయో
ధను బోధింపఁగఁ బోయినన్ సరభసోత్సాహంబుమై నున్నవీ

1 మాకుఁ గౌర్యం. 2 పెంపున కవుసహా, యంబు. 3 వేడికొని యైనను. 4 దగ నాడి రన్నియున్. 5 రాజ్యంబును గొంచుఁ బేరడవు లందుం జేరఁగన్ బంచియున్, బది మూఁ డేడులు నిండెనంటి రిది (నీవనం దిరిగి) రాఁ బాలీక పోవచ్చునే ... మాయంజన్న నేఁ

రనికాయంబున కెల్లనుం బ్రియము సంగ్రామంబు మే లెమ్మెయిన్.

98

వ. అనిన విని రథికవరు లండఱు సహదేవుం డింత యొప్పు నాడునే సాత్యకిపలుకు
లిట్లుండునే¹ తక్కటివి యెక్కడిమాటలు పగవారి నడిగికొనం బోవుట
యచితం బఁట కయ్యంబు కర్జంబు గా దఁట భంగంబు నీగికొనం దగ దఁట
యనునివిమొదలుగా ననేకు లనేకప్రకారంబుల వీరాలాపంబులం గొలువెల్ల
నొక్కమ్రోతగాఁ జెలంగినయెలుంగులు నింగి ముట్టెఁ దదనంతరంబ. 99

—|| దౌపది గృష్ణనితోఁ దనమున్న పడినభంగపాట్లు నెప్పుట. ||—

తే. ధర్మనందనుపలుకులు దనకు హృదయ, తాపమొనరింప మోమునదైన్యమొంద
నున్న పాంచాలి యిట్లని యొయ్యఁ బలికెఁ, గనలి శౌరితోగద్గద²కంతి యగుచు.

ఉ. అంతలు³ సేసి పో నడిచి యక్కట సంజయుచేతఁ జెప్పి పు
త్తెంతురె యిట్టియూటట మదిం బ్రియ మంది యుధిష్ఠిరుండు దా
నంతన యూళు లేవురకు నైదు సుయోధనుఁ డిచ్చునొక్కొ యీ
కంతకృపావిహీనమతి నాతఁడు నొంచునె యన్నదమ్ములన్.

101

చ. తనమునుపడ్డ⁴బన్నములుఁ దమ్మునిపైఁ గలకూర్చి పేర్చి నీ
జనపతి సైఁప కున్నె యది సక్కన రాజ్యముపాలు లేక తీ
ఱున కొడఁబాటు గల్గిన నెఱుంగమి వెట్టరె చాలరైరి వీ
రనరొకొ నాన లేమి యని యాడరె లోకమువారు కేశవా.

102

శా.⁵పెం పేదం దమ కిట్టితక్కువలు రూపింపంగ నేలా విచా
రింపన్ వారిక మేలు సంధి దము వారిం జూచినం దారు సా
ధింపం జాలరొ కాక పోరఁ దగ మర్దింపం దలంపేని శం
కింపం బట్టొకొ వారు బ్రాహ్మణులె యేకీడైన సైరింపఁగన్.

103

ఉ. ఓట యొకింత యేనియు సుయోధనుచిత్తమునందు లేదు నీ
మాటలఁ బోవునే దురభిమానమ యెక్కుడు పూనుఁ గాక య
చ్చోటన సంగరంబు లగుచొప్పులు వుట్టిన నైనఁ బాండవుల్
పోటున కిచ్చగింతురొకొ పోదురొ కానల నుండ నచ్యుతా.

104

ఉ. ఏ నిటు లంటి నావలవ దింకను నీవును రాజుఁ దమ్ములుం
గా నుచితంబు సూచి మనకార్యము మీసుజనత్వముం జెడం
గా నొకభంగి నేయక తగం గురువర్గముతోడిసంధి మీ
కైన తెఱంగునన్ వలచినట్టుల చేయుఁడు నేర్పు లేర్పడన్.

105

వ. అని మఱియు నిట్లనియె.

106

1 తక్కిన యవి యేటిమాటలు. 2 కంత. 3 సేసె. 4 భంగములుఁ దమ్ములపైఁ...
సైఁప లెస్స యది. 5 పెం పేలా తమ కిట్టి. ... గాక. 6 ఓటమి కింత యేనియు... న
సంగతంబు.

- ఉ. ఆటడిఁబోకయున్ ఫలము నందుటయుం గని పల్క నేరమిన్
మాటటనోరిదాన నయి మాటలు చిత్తమునందు నిల్ప కేఁ
గాఱులు ¹ప్రేలెదన్ వినుఁడు కర్జము నెగ్గును గాన నల్క-మై
వీటిఁడి యైనమానిసికి వెండి వివేకము గల్గ నేర్చునే. 107
- చ. వరమునఁ బుట్టితిన్ భరతవంశముఁ జొచ్చితి నందుఁ బాండుభూ
వరునకుఁ గోడ లైతి జనవంద్యులఁ బొందితి నీతివిక్రమ
స్థిరు లగుపుత్రులం బడసితిన్ సహజన్తుల²ప్రాపు గాంచితిన్
సరసిజనాభ యిన్నిటఁ బ్రశస్తికి నెక్కినదాన నెంతయున్. 108
- వ. అట్లుంగాక. 109
- ఉ. నీవు సుభద్రకంటఁ గడు ³నెయ్యము గారవముం దలిర్ప సం
భావన సేయు దిట్టిననుఁ బంకజనాభ యొకండు రాజసూ
యావభృథంబునందు శుచి యై పెను పొందినవేణి వట్టి యీ
యేవురుఁ జూడఁగా సభకు నీడ్చెఁ గులాంగన నిట్లానర్తురే. 110
- ఉ. ఆసభ కేకవస్త్ర⁴ యగు నట్టిననుం గొని వచ్చి నొంచుదు
శ్వాసనుఁ జూచుచుం బతు లసంభ్రములై ⁵తగుచేష్ట లేక నా
యాసలు మాని చిత్తములయాకృతి నున్నయెడన్ ముకుంద వి
శ్వాసముతోడ నిన్ గొలువ వచ్చె మనం బదియుం దలంపవే. 111
- చ. అరయమిఁజేసి కోడ లన ⁶కప్పుడు దాసిగఁ జేసె నమ్మహా
పురుషునిపాలికిం బతులు వోవఁగ వీరలతోన యేలు జె
చ్చెరఁ జని కోటరంబు దగఁ జేయుదునో యటు గాక పాడిమై
వరపుడ మోపి చేయుదునొ వారికి మాధవ నిశ్చయింపుమా. 112
- వ. అని యట్లుగ్గడించి. 113
- ఉ. ⁷ద్రోవది బంధురం బయినక్రొమ్ముడి గ్రమ్మున విడ్చి వెండుకల్
దా వలచేతఁ బూని యసితచ్ఛవిఁ బొల్పుమహాభుజంగమో
నా విలసిల్లి వ్రేలఁగ మనంబునఁ బొంగువిషాదరోషముల్
గావఁగ లేక బాష్పమును గ్రమ్మఁగ దిగ్గనలేచి యార్త యై. 114
- వ. గోవిందుముందటం బెట్టి యిట్లనియె. 115
- క. ఇవి దుస్ససేనువ్రేళ్ళం, దవిలి ⁸సగము ద్రెవ్వి పోయి దక్కినయవి కా

1 సీరెదన్ వినుము...గాన్ప నల్క...మానిసికి. 2 ప్రోపు. 3 నెమ్మియు...పంకజ
నేత్ర...గులాంగన లిట్టు లోర్తురే. 4 తనుచేష్ట... నాయాసలు మాల... యాకృతి నున్నెడ
యో ముకుంద. 5 కప్పుడు గాసిగఁ జేసి...కోటరీకమును (కోడ్రీకంబు...వరపుట) ...పాటి
మై వర మిటు మోపి. 6 అనెనజాయతేక్షణ రయంబునఁ గ్రొమ్ముడి వీడ్చి (గ్రన్నన నీడ్చి; గ్రమ్మ
నీడ్చి) ...వలచేతఁ బటి (బూని) ...విషాదవేదనల్. 7 సగము ద్రెవ్వి పోయె.

¹రవులకడఁ దీటుమాటల, యవసరమునఁ దలఁపవలయు నచ్యుత పీనిన్. 116

సీ. ఈవెండ్రుకలు వట్టి యీడ్చినయాచేయి, దొలుతగాఁ బోరిలో ధుస్ససేను
తను వింతలింతలు దునియలై చెదరి ²చూ, పటియున్నఁగని యుడు కాటుఁగాక
యలుపాలఁ బొనుపడునట్టిచిచ్చే యిది, పెనుగద వట్టినభీమసేను
బాహుబలంబును బాటించి గాండీవ, మనునొకవి ల్లెప్పుడును వహించు

ఆ. కట్టివిక్రమంబుఁ గాల్పనే యిట్లు బ,న్నములు వడినధర్మ నందనుండు
నేను రాజరాజుపీనుంగుఁ గన్నారఁ, గానఁ బడయమైతి మేనిఁ గృష్ణ. 117

ఉ. నెట్టన యిట్టియల్క మది నిల్పితి రక్కెనతాల్కిఁ జిచ్చొడిం
గట్టినయట్లు పెద్దయును ³గాలము దీనికి నాటు పెన్నఁడుం
బుట్టదు దుష్టనిగ్రహము పూని జగంబులు గాచునట్టితోఁ
బుట్టువు సీవుఁ దేజమునఁ బొల్చినభర్తలుఁ గల్గ నచ్యుతా. 118

—|| శ్రీకృష్ణుఁడు ద్రౌపది నూరార్చుట. ||—

వ. అనుచు నెలుంగు రాలుపడ నేడ్చిన యాజ్ఞ సేనిం గృపాయ త్తచిత్తుం డయి నా
రాయణుం డూరార్చి కూర్చుండ నియమించి కన్నీరు దుడువను బెన్నెఱివేణి
ముడువనుం దగువారి నియోగించి యమ్మానినితో నిట్లనియె. 119

ఉ. ⁴ముచ్చిర నేల నేఁ గలుగ ముద్దియ నాకు వృకోదరుండు వి
వ్వచ్చుఁడుఁ దోడుగాఁగ జనవంద్యుఁడు ధర్మసుతుండు వంప నీ
మెచ్చుగ శత్రుసంక్షయము మేకొని చేసెదఁగాక వేఱొకం
డచ్చుపడంగ నేర్చునె దురాత్ములు గౌరవు లుర్వి యిత్తురే. 120

క. లలనా యుడుగుము నీయే, డ్వులకొలఁదియె కురునృపాలపుత్రకళత్రం
బులయేడ్పు లింక ⁵వానిం, గలకల నవ్వుచు వినంగఁ గాలం బయ్యెన్. 121

క. యమమహిషఘంటికానా, దము వినఁ గౌతూహలంబు దళు కొత్తెడుచి
త్తములు గలకౌరవుల కి, ప్తము లగునే సంధికార్య⁶శాంతవచనముల్. 122

క. మొదల విధినియతియును నట్టిద యందురు పెద్ద లది ఘటంపక పో దే
మదిఁ జూచి చెప్పినను ద,ప్పదు మేరువు దిరిగెనేనిఁ బాంచాలసుతా. 123

తే. పూని పలికెద వినుము రిపుక్షయంబుఁ, జేసి యుజ్జ్వలపుణ్యలక్ష్మీనమేతు
లైనపాండుకుమారుల యధికవిభవ, మీవు సూచెదు తడవు లే దిది నిజంబు.

క. అని ⁷యాఱడిలఁగఁ బలికిన, విని యంకిలి దేఱుచి త్తవృత్తి గలుగునం

1 రవులాలంబునఁ దీరెడు, నవసరమునఁ దీర్పవలయు ; దెలుపవలయు. 2 చూ, పటిగం
దు ననియెడు కొఱకుఁ గాక...యలపోలఁ (పాలుపారఁ బోరిలో భుజశక్తితోడను) పేరివి
ల్లెప్పుడును...కడిదివిక్రమంబు. 3 గాలము నా కిటులుండ నెన్నఁడుం...తీవ్రతేజమునఁ బొల్చె
గడుం భయమంది యచ్యుతా. 4 ముచ్చర...ధర్మసుతుండు గల్గ నీ. 5 వినుచు...
కనుక... 6 శాంతవచనముల్. 7 యాఱడిలి పలి

- గన యే డ్వుడిగెం దగ ఫ,ల్లనుఁ డిట్లని పలికె నపుడు గోవిందునితోన్. 125
- తే. పాండవులు ధార్తరాష్ట్రులుఁ బుండరీక, నేత్రచుట్టరికంబున నీకు నొక్క
రూపకావునఁ ¹గోరియేరూపునందు, నుభయపక్షంబులకుఁ జేయుముచితహితము.
- క. ధర్తార్థసంగతంబుగ, ధర్తతనయుచెప్పినట్ల తగఁ బల్కుఁగ నా
దుర్తతులు కౌరవులు స, ²త్కర్తమునకుఁ జొరక యున్న దై వమ యెఱుఁగున్.
- క. అన విని కౌరవులకు మీ,కును హితముఁ బ్రియంబుఁ జేయఁ గోరియ కుంతీ
తనయాగ్రజుపని ధృతరా,ష్ట్రునికడకుం బోయెదను గడుం ³బ్రీతిమెయిన్. 128
- క. అని పలికినహరిధర్తవ, చనముల తెఱుఁగున కజాతశత్రుఁడు చిత్తం
బునఁ బొంగి యట్ల చేయుము, మననిశ్చయ మిదియ దీని మఱవకు మనఘా.
- వ. అని కార్యంబు నిశ్చయించి దినశుద్ధి నిరూపించి నారాయణుం జూచి నీనక్షత్రం
బు రోహిణీగదా యెల్లి రేవతి నీకుఁ జంద్ర తారాబలంబులు గలవు గమనంబునకు
రేపకడయ మేలు పయనం బగుట లెస్సయని చెప్పిన నప్పలుకుల కతండు
సగౌరవంబుగా నియ్యకొనినం బాండవాగ్రజుండు గొలువుం గలయం గనుం
గొని యెల్లవారును విన ⁴నది యట్ల కాక యని పలికి తదనంతరంబ తానునుం
దమ్ములుఁ బాంచాలియుఁబరివారంబును నుచితప్రకారంబున నిజనివాసంబులకుం
జనిరి మఱునాఁ డరుణోదయంబునఁ గృష్ణుండు గాలోచితకృత్యంబులు నిర్వ
ర్తించి సూర్యోపాస్తి నేసి యగ్ని సమారాధనం బాచరించి ధరణీసురులం బ్రణా
మపూర్వకంబుగాఁ బ్రయాణదానప్రముఖపూజావి శేషంబులం బ్రీతులం గావిం
చి వారలయిచ్చునాశీర్వాదంబులును సమంత్రాక్షతదూర్వాంకురాదులునుం
గైకొని యుచితప్రదేశంబున నుండి సాత్యకి రావించి. 130
- క. మనప్రజలోఁ గరిపురికిం, జను దేరఁగ వలయువారి సవరణతో రం
డని యేర్పడ ⁵నియమింపు ప,యన మై యే తెమ్ము నీవు నని తగ మఱియున్.
- వ. దుర్యోధనుండు దుష్టాత్మకుం డతండు మన్నించు మానుసులునుం గుటిలబుద్ధు
లు గావునఁ జక్రగదాద్యాయుధంబులు రథంబునం బెట్టింప వలయు నని చెప్పి
పనిచి సమయజ్ఞతం బొడసూపి నిలుచున్న దారుకుం జూచి తేరు పూన్ప నియో
గించిన నతండును మణిగణప్రభాపటలజటిలం బగునరదంబు వన్ని శైలసుగ్రీ
వమేఘపుష్పవలాహకంబు లనం బరఁగుతురంగంబులం బూన్చి ⁶గరుడధ్వజం
బెత్తి తెచ్చినం దానునుం బయనంపుఁజందంబునఁ గట్టాయితం బై జనంబుల
చూడ్కులకుం బండు వగుచుఁ బుండరీకాక్షుండు మంగళతూర్యంబులు సెలంగఁ
జామరంబు లుల్లసిల్ల రథం బెక్కినయవసరంబున యాదవపరివారంబుతో

1 బూని...ముచితవిధము.

2 ధర్తమునకుఁ జొరక; బొరయకున్న.

3 బ్రీతిమెసఁగన్.

4 నిది యిట్ల కదా.

5 నియమింపు (నియమించి) చు, సనఘా యే తెమ్ము.

6 గరుడధ్వజంబు.

నిలిపి తెచ్చినఁ.

- ¹నరుగుదెంచినసాత్యకిం దనరథం బెక్కించుకొని యాంగికంబు లైనశుభసూచకంబులు గైకొనుచుఁ బూర్ణకలశవృషభాదిభద్రపదార్థంబుల నవలోకించుచుఁ బుణ్యాంగనలు సేసలాలుకఁ జిత్తంబు ప్రసన్నతం బొంద వెడలునప్పుడు. 132
- సీ. పాండవ యాదవ పాంచాల కేకయ, పాండ్యమాతస్యదులు భద్రదంతి
²హయరథంబులతోడ నతికుతూహలమున, వచ్చినఁ గనుఁగొని వారి నెల్ల
 సంభావనంబుల సంభాషణంబుల, నాదరించుచుఁ దగ నల్ల నల్ల
 విభవంబు మెఱయంగ విడిదలపఱ పెల్లఁ, గడచినయత్తఱి గరము శుభము
- ఆ. లైనశకునములకు నందఱుఁ బ్రియ మంద, నరుగు చున్న యట్టియవసరమున
 రథము రథముఁ గదియరా నిచ్చి ధర్మనం, దనుఁడు నెన్ని నిట్లు లనియె హరికి.
- ఉ. వచ్చె జనార్దనుం డనినవార్తకుఁ బ్రాణము మేని కంతకున్
 వచ్చిన సేద దేఱుఁ గురువంశపవిత్రచరిత్ర గొంతి నీ
 వచ్చటి కేఁగి పాండవుల³యందఱమా అని చెప్పి మ్రొక్కుచున్
 గ్రుచ్చియ కౌఁగిలించుకొని కుందినచి త్తమునొప్పి దీర్పుమి. 134
- చ. అడవికి నేఁగునాఁడు మము నంపఁగ నెంతయు దవ్వు⁴వచ్చిన
 ప్పుడు దనమోము దైన్యమునఁ బొందెడునశ్రులుఁ జూచి చూచి య
 ట్లాడఁబడి డించి పో వలసె నుమ్మలికమ్మున గొంతి యింతకున్
 బడు గయి పాలలోఁ బడినబల్లివిధంబున నుండ కుండునే. 135
- క. లక్కయిలు గాలినది మొద, లక్కట మాతల్లి మాకు నై నెవ్వగతోఁ
 బెక్కిడుమలఁ బడు చున్నది, ది క్కెవ్వరు లేనియట్లు దీనత్వమునన్. 136
- క. ఏ ననుట గాఁగ దుఃఖము, లైనవి దెగుసమయ మయ్యె నని చెప్పుము మీ
 మేనత్త నూఱడింపుము, దా నెప్పుడు నీవు గలవు తన కను చుండున్. 137
- వ. అని చెప్పి వెండియు. 138
- ఆ. ⁵గురుఁడు బాహ్లికాదికురువృద్ధులును సుహృ, ద్బాంధవులు నశేషధరణిపతులుఁ
 బ్రతిఁ బొంద నెవ్వరికి నేది దగుఁ బ్రణా,మాదివిధుల నడపు నాదుపలుకు. 139
- క. పరమప్రియమున నాకై, పరిరంభణ సేసి గాఢబాంధవసాంద్ర
 దరమున ⁶సంభావింపు వి,దురుతో మధ్యస్థుఁ డగుహితుం డతఁ డనఘా. 140
- వ. అనియెఁ దదనంతరంబ యర్జునుండు. 141
- చ. ⁷జనులు వినంగ రాజ్యమున సాము గొనం గలవారమన్న యీ

1 బొడసూపిన. 2 తురగరథంబులతోఁ గూడఁగా వేగ,వచ్చిన...ధర్మజుఁ, డాదరమున నిట్లు. 3 యందలి(రి)సేమము చెప్పి...గ్రుచ్చి కవుంగలించు. 4 వచ్చె...దనమోముఁ గన్నులను జొప్పెడు (బొడ్డెడు) నశ్రులు...యెంతయున్ బడు గటు పాలలోఁ. 5 గురుఁడు భీష్ముఁ డాది... నాదుమారు; మాదరమున. 6 సంభాషింపు...మధ్యస్థుఁడును హితుం. 7 ఘనులు వినంగ రాజ్యము సగంబు గొనం గలవార మైన నీ.

- జనపతికార్యనిశ్చయము సమ్మతి గైకొని చేసినన్ సుయో
 ధనుఁడును దమ్ములున్ సఖులు దానికి నేమును నియ్యకొందు మొం .
 డనిన సపుత్రమిత్రముగ నద్దెస నందఱ గ్రొచ్చి పాఠుడున్. 142
- మ. అనినన్ మెచ్చి వృకోదరుం డితఁడు కార్యం బింతడెల్లంబుగాఁ
 బొనరం బల్కునె యంచుఁ బేరెలుఁగు సొంపుం బొందవక్త్రంబు పొ
 ల్పున దర్పం బొలయంగ నంగములకుం బొం గారునుద్బంహిత
 ధ్వని యై పొల్చుమహోగ్రసింధురముచందం బొంది యొప్పెం గడున్. 143
- క. నకులసహదేవులును దానికి సంతస మంది యిట్లు నెయ్యము కయ్యం
 బొకతెఱఁగు సేసికొని తడయక రమ్మని పలికి రప్పు డచ్యుతుతోడన్. 144

—|| శ్రీకృష్ణుఁడు నారదాదిమహామునులం గని సంభావించుట. ||—

- వ. ఇవ్విధంబునం బొందునందను లందఱును గోవిందునకు వలయుమాటలు సెప్పి
 యతనిఁ గాఁగిలించికొని యథోచితప్రకారంబున వీడుకొని వలగొని మగిడిరి
 తక్కినవారలు నర్హంబు లగుతెఱంగుల నామంత్రిత్తులై మరలిరి మాధవుండు
 ను బ్రయాణసర్వసంభారనిర్వాహకులఁ గలయం గనుంగొని తగినసల్లాపంబులు
 సేసి కరినగరంబుపెందెరువు గైకొని దారుకునిచతురత్వంబునఁ దురంగంబుల
 పటుత్వంబున నత్యంతసమీచీనం బైనయానంబున మనం బలరం జనిచని
 యొక్కయెడ నారద జమదగ్ని కణ్వాదు లగుమహామునులం గొందఱం గని
 రథంబు డిగ్గి నమస్కరించి సద్భక్తితాత్పర్యంబునఁ గుశలం బడిగిమీ రిక్కడకు
 విజయంచేయుటకుఁ గతంబేమి సేయం గలపని యెయ్యది నా కానతిం డనిన
 నారాయణునకు నారదుం డిట్లనియె. 145

- సీ. అనఘ పుణ్యాత్ముఁడ వగునిన్నుఁ గనుఁగొనఁ, శౌరవసభ నీవు గౌరవమునఁ
 బలికెడిపలుకులభంగు లాకర్ణింప, విదురభీష్మాదులు వినుతెఱంగు
 నుత్తరం బిచ్చుకార్యోక్తులు నెఱుంగంగ, వేడుక వచ్చిరి వీర లెల్ల
 నని చెప్ప విని లెస్సయట్ల చేయుదురు గా, కని హరి వల్కిన నమ్మునీంద్రు
 తే. లతని దీవించి నీవు పొమ్మచటి కేము, నరుగుదెంచెద మని ప్రీతి ననుప నరిగి
 యొక్కపుణ్యాశ్రమంబున యొద్దియేట, విడిసి దివసప్రవర్తనవిధులు నడిపి. 146
- వ. కమలనాభుండు గదలిపోయి సూర్యాస్తమయసమయంబునఁ గుశస్థలంబు సేరం
 జనునప్పు డందలివిప్పు) తెదురు వచ్చి కాంచి నిజనివాసంబులకుం జనుదెండని
 పిలిచినం బ్రసన్నవదనుం డగుచు నమ్మర్దంబు వలవ దని పలికి విశాలరమణీయం
 బైనబహిరంగణంబునం బటకుటీరప్రకరం బెత్తించి విడిసి తగువారునుం దాను
 ను వారలగృహంబుల కరిగి యభ్యాగతపూజలు గైకొని వారిని సంభావించి
 విడిదలకుం జని సమయసముచితవృత్తిం బ్రవర్తిల్లుచుండె నంత నక్కడ. 147

తే. వార్త విని యాక్షణమ కౌరవక్షితీశ్వ
రుండు గాంగేయగురువిదురులను బుత్తు
సంజయునిఁ గర్ణు సైంధవు శకునిఁ బిలువఁ
1 బనిచి తా నిట్టు లనియె నందనునితోడ.

148

వ. కృష్ణుండు పాండవ²కార్యార్థంబుగా మనయొద్దకు వచ్చుచున్న వాఁడు నేఁడు కుశ
స్థలంబున విడిసె రేపిందు వచ్చునని వింటి మిట్టియాశ్చర్యంబునుం గలదే సర్వలో
కాభిగమ్యుం డగునమ్మహానుభావునకు మన మభిగమ్యుల మైతిమి మన కింతకం
టెను బెం పెయ్యది యతం డెవ్వరివలన సంతుష్టుం డయ్యె వారికి శుభంబును నె
వ్వరిదెస ననాదరంబు నేసె వారికి నశుభంబు నగుట దప్ప దతనికి వలయుపూజ
లాచరించుటకు సంవిధానంబు నేయుము గృహాలంకరణాదిమంగళప్రకారంబు
లనుష్ఠింప నియమింపు మతనిచిత్తంబునకు నీవిభవంబును దనమిఁదిప్రియం
బునుం దోఁచునట్టితెఱంగున సమస్తంబును సమకట్టుము.

149

క. అనిన ధృతరాష్ట్ర³పలుకులు, గొనియాడిరి సంతసిల్లి గురుఁడును భీష్ముం
డును నొఁగా కని దుర్యో, ధనుఁడుం ⁴బరిచారకప్రతతిఁ బిలిపించెన్.

150

వ. ఇట్లుచితపరివారంబు రావించి యతండు.

151

క. అలుకుఁడు మృగమదమునన్ము, గులు వెట్టుఁడు గప్పురమునఁ గుంకుమమున గో
డలు వూయుఁడు మణిదామక, ములు గట్టుఁడు పెద్దకూటమున సొం పారన్.

వ. మఱియు నగ శ్లెల్లను శోభిల్ల నలంకారంబు నేయుండు.

153

క. పెనుపుం జతురత మెఱయఁగ, మనయింటను దుస్సనేనుమందిరమున శో
భనశిల్పము లొనరింపుఁడు, చనుఁడు వృకస్థలమునందుఁ జప్పురము లిడన్.

154

వ. అది ⁴విడిపట్టు గాఁదగియెడుపట్లని పలికి వాసుదేవుండు రేపకడయ వచ్చు నంత
కుమున్న యింతయుం గావింపవలయు నని పనిచిపురంబున నుత్సవంబు సాటుం
డని నియోగించి వివిధగంధమహితమాల్యంబులు సంపాదింపను మణిభూషణ
చిత్రాంబరంబులు సమకట్టను సరసాన్నస్వాదుపానద్రవ్యంబు లొడఁ గూర్చును
నేర్పరు లగుతజ్జుల నియమించె నట్టియెడ నాంబికేయుండు విదురున కిట్లనియె.

—|| ధృతరాష్ట్రుఁడు విదురుతో శ్రీకృష్ణునిరాక నెప్పి సంతోషించుట. ||—

క. వివిధమణిమయరథంబులు, జవనాశ్వంబులును భద్రసామజములు ర
త్నవిభూషణములు దాసీ, నివహంబులుఁ జాలఁ గృష్ణునికి నేనిత్తున్.

156

క. మనయింట సుయోధనుగృహ, మున దుశ్శాసనుని కేతమున నెయ్యది యా
తనిచూడ్కి కించు నది యెల్లను గౌరవ మొప్ప నీవలయు ⁵మన కనఘా.

157

చ. అన విని యాతఁ డిట్లనియె నంబుజనాభునిఁ బ్రీతుఁ జేయు కం

1 బనిచి. యిట్లనె దనచు నందనునితోడ. 2 కార్యార్థి యై. 3 రిచారకప్రతతిఁ
పిలిపించెన్. 4 విడిపట్టు...పట్టు గావలయు నని. 5 మన మనఘా.

- తెను హిత మైనకృత్య మొకటిం గలదే యది మేలు పాండునం
దనులకు నైదయూళ్లు లుచితస్థితి నిచ్చుట¹కోప మన్నయు
న్నిన యిటు లోపుకల్కి ధరణీవర యేమిట వచ్చెఁ జెప్పుమా. 158
- ఉ. నీతలఁ పేను గంటి నొకనేర్చున శౌరికి లంచ మిచ్చి నం
ప్రీతునిఁ జేసి కార్యగతి భేదము సేయఁగఁ జూచె దింత బే
లైతిగదే సుమేరుసదృశార్థముఁ జూచియుఁ బార్థుఁ బాయునే
యాతఁడు క్రీడిభక్తియును నచ్యుతు పెంపును నీ వెఱుంగవే. 159
- తే. అర్జునుఁడు ప్రాణతుల్యుండు హరికి నట్లు, గాన జలపూర్ణమంగళకలశమునకుఁ
బాద్యమునకును గుళలసంప్రశ్నమునకు, మిగుల నొండు జనార్దను మెచ్చుగాదు.
- క. ²మనకడకు నేమిగార్యం, బునకై యాతండు వచ్చెఁ బూనికిమెయి నా
పని పంచింపక చేయుట, విను మతనికిఁ బ్రియము దక్కు వేయును నేలా. 161
- ప. అనిన విని దుర్యోధనుండు దండ్రి కిట్లనియె. 162
- క. అది విదురుచెప్పినట్టిద, తుదిఁ గృష్ణుఁడు పాండుసుతులతో వేఱగునే
పద నెఱుంగ కీఁగి యిచ్చిన, బెదరి రనరె యొచ్చె మైనఁ బిమ్మట నగరే. 163
- ఆ. అతఁడు పూజనీయుఁ డగు నే నెఱుంగుదు, నైన ధనము లీఁగి ననదతనము
వచ్చుఁ బెచ్చువెరిగి వైరులు గర్వింతు, రేల పగ యడంగు నిట్టు లైన. 164
- క. అనవుడు భీష్ముఁడు ధృతరా, ఘ్న³న కిట్లను నీవునుం గొడుకు నేమేని
చ్చిన నొకటి యీఁగి లేకు, న్నను వేఱొక్కటి దలంచునా కేశవుఁడున్. 165
- క. విను మతఁడు సేయఁ బూనిన, పని దప్పింపంగ రాదు పాండవులం దే
ర్పను గృష్ణుఁడు వెరవుగఁ జొ, చ్చిన మే లాపురుషుపనుపు సేయుము పుత్రా.
- క. నారాయణుండు ధర్మా, ధార్మికులు గాఁగఁ బలుకు నది నీవును నీ
వారును గైకొని యెంతయు, గారవమునఁ జేయ నెల్ల కార్యంబు నగున్. 167
- క. అనుటయు సుయోధనుఁడు భీష్మున కిట్లనుఁ బాండురాజసుతులకు నిమ్మే
దిని హరి సగపాలీఁ దగు, ⁴ననుఁ బోయే నీను గాని యది యట్లుండెన్. 168
- ప. వేఱొకకార్యంబు సేయం దలంచితి నది వినుము పాండవులకు నేడుగడయు
జనార్దనుం డతనిం బట్టి బంధించిన తెక్కలు విఱిగినపులుఁగులుంబోలె వారు
నాకు విధేయు లగుదురు పాంచాలయాదవాదు లైనతదీయబంధుమిత్రులు నా
వశంబున వర్తిల్లుదురు సమస్తదేశంబులు నేన యేలుదు దీనికిం దగినయుపాయ
సహాయంబు లనువు సేసెద నీవింక నేమి సెప్పెదవు చెప్పు మనిన విని యతి
ఘోరం బగునవ్విచారంబునకు నమాత్యసహితంబుగా సంతప్తచిత్తుం డై వై
చిత్రవీర్యుండు గొడుకున కిట్లనియె. 169

1 కొప్ప కున్నయు. 2 మనదెసకు...పని పంజరంబు (వేగిరంబు) సేయుట. 3 నీవుఁ
గొడుకు చొప్పున నేమి. 4 ననఁ బోయిన నీను.

క. ఓహో యిట్లనుట జగ, ద్రోహం బిమ్మాట మఱపు మాతత్వంబున్
మాహాత్మ్యంబును ధర్మో, త్సాహంబును విను మబాధ్యతకుఁ గారణముల్.

క. ఈకారణములు గల వను, నాకొలఁదియె వాసుదేవుఁ డదిగాకయుఁ గీ
డే కురు¹వంశమున కతని, రాక యతం డేమి సేసె రా పాపాత్మా. 171

వ. అని యదలెచ్చె నప్పుడు గాంగేయుం డాంబికేయున కిట్లను నీకొడుకు ప్రాణగొ
డ్డం బైనకార్యంబు సేయం దలంచె దామోదరు నిట్లు సేయం జూచెనేనిం
దానును బ్రధానులును వినాశంబుఁ బొందుదు రింతియ యిది సేసిరేమి సేయ
రేమి యమ్మహాత్మునెడ నీయపకారంబు విచారించినదుష్టాత్ములు నష్టాత్ముల కాక
యని పలికి యే నిట్టిదాని వినంజాల ననుచు మొగంబు గంటువెట్టుకొని దిగ్గన
లేచిపోయె ధృతరాష్ట్రండును దుర్యోధనునితో నిటువంటికొఱగాములు మనం
బునం దలంచినప్పుడు సేయం గలవాఁడవు గావున దీనం జేటు వచ్చు నుడుగు
మయ్య యని చెప్పి యతనిం దక్కినవారినిం బోవం బనిచి తగినవర్తనంబున
నుండె మఱునాఁడు. 172

సీ. కాలోచితము లగు కరణీయములు దీర్చి, కమలనాభుఁడు రేపకడయ కదలి
తనుఁ గుశస్థలవాసు లనుప రా నందఱ, నాదరంబున నిల్పి యరుగునపుడు
గజ్జంబులును బండ్లు గంధమాల్యంబులు, ధృతరాష్ట్రసుతుఁడు వుత్తేరఁ బ్రీతి
నెడ నెడఁ గొని వచ్చి యిచ్చిన వాని నె, ల్లను వేడ్క ననుభవించినవిధంబు
తే. సలిపి యనుభవ మొల్లక చనఁగ నెదురు, బాష్లాక ద్రోణభీష్మాది ²బంధుమిత్ర
గణము సర్వభూపాలలోకంబుఁ గురుకు, మారవర్గంబుఁబు త్తెంచెమనుజవిభుఁడు.

—|| శ్రీకృష్ణుఁడు ధృతరాష్ట్రనిమండిరంబునకుఁ బోవుట. ||—

వ. ఇట్లు దుర్యోధనుం డొక్కరుండు దక్క నెల్లవారిం దూర్యాదిశోభనపదార్థం
బులు సమకట్టి ధృతరాష్ట్రండు వనుప నెదుర్కొనిన వాసుదేవుండు వారల
నందఱ నయ్యైతెఱంగుల సంభావించి కృతవర్త దమవాఁడు గావున నతనికి నవి
శేష సేహంబు సేసి యతండు ³సేరువ రా సమస్తజనంబులుం బరివేష్టింపం
జని తనరాకకు నలంకృతంబును బ్రమోదచాపలసుభగజనంబును నై నపురంబు
సొచ్చి రాజమార్గంబున నరుగునవసరంబున మా క్తికమిళితంబులు బహుగంధ
లుళితంబులు నగునక్షతప్రకరంబులును బుష్పనికరంబులునుం జల్లుచు సంత
సిల్లుచు మ్రొక్కుచుఁ జొక్కుచు నిరుగెలంకుల రమ్యహర్మ్యంబులపై నిలిచి పొలి
చి కనుంగొనునంగనాజనంబులు దమలోన. 174

సీ. ప్రాణంబుతోఁ గూడ ⁴రక్కసిచన్నుల, పాలు ద్రావినప్రోథబాలుఁ డితఁడె
వ్రేల్చిడిఁ జాణూరు విఱిచి లోకముల మె, చ్చించినయాజగజెట్టి యితఁడె

1 వంశమునకుఁ దన, రాక. 2 బంధువిప్ర. 3 చేరువఁ దాను... బ్రమోదభాషల శు
భకరంబును నైన. 4 పణతి రక్కస చన్ను, బాలు గ్రోలిన.

దుర్వృత్తుఁ డగుకంసుఁ దునిమి యాతనితండ్రిఁ, బట్టంబు గట్టినప్రభు వితండ్ఁ
సత్యభామకుఁ బారిజాతంబుపైఁ గల, కోర్కీ దీర్చినరసికుం డితండ్ఁ

తే. వెన్నలును గోపికాచిత్తవృత్తములును

నరసి మ్రుచ్చిల నేర్చిన హరియితండ్ఁ

శ్రుతిశిరోభాగములఁ దనసుభగచరణ

సరసిజామోదమును గూర్చుచతురుఁ డితండ్ఁ.

175

వ. అనుచు నతికుతూహలంబున నవలోకింప నాబాలవృద్ధం బగుపౌరలోకం బాలో
కనకౌతుకంబునఁ దనరథంబు గదిసిన సందడి జడియవేత్రహస్తుల వారించుచు
నారాయణుండు సమృద్ధమందగమనంబునం జని మణితోరణసుందరం బగురాజ
మందిరద్వారంబు ప్రవేశించి కత్యంతరంబులు గడచి యేనుంగుమొగసాలఁ
జొచ్చి యరదంబు డగ్గి యల్లన నడచునప్పు డంతకు మున్న యరిగి భీష్మద్రోణ
ప్రముఖు లగువారలు ధృతరాష్ట్రునిం బొదువ నతండుఁ బ్రత్యుత్థానంబు సేసి
విదురసంజయసహితంబుగా నెదుర్కొనం జేరి.

176

ఆ. అతనిఁ గౌగిలించి యచ్చటఁ గలవిదు, రాదిశిష్టజనుల నాదరార్ద్ర

¹బంధుదృష్టిఁ జూచి పరిరంభసంభావ, నము లొనర్చి శౌరి ప్రమద మెసఁగ.

వ. వార లందఱకును సాత్యకిని దగినసమాచారంబులు నడపం బనిచె నట మున్న
ధృతరాష్ట్రునిపనుపునం దెచ్చి పెట్టిన నచ్చోటన యున్నయున్న తకనకాసనంబున
నతం డునుప నాసీనుం డయ్యె నవ్వాసుదేవునకు విహితానుష్ఠానపరాయణు
లగునగరిపురోహితులు రాజానుమతంబున నర్ఘ్యపాద్యమధుపరార్కద్యుపచా
రంబు లాచరించి యతనితమ్ముని నర్ఘ్య పీఠంబున నునిచి యర్చించిరి నరనాథుం
డును దొరలును నిజోచితాసనంబుల నుండిరి కొలు వెల్లను సూర్యోదయసమ
యంబునఁ గమలాకరంబువిధంబున ²వికసించి యుండె నయ్యవసరంబునఁ గృ
ష్ణుండు ధర్మసందనువచనంబులుగా నాంబికేయునకుం దగువారలకుం బ్రణా
మపరిరంభణప్రముఖసముచిత సంభావనంబులు వలికి సంభాషణంబులకుం
జొచ్చి.

178

క. రాజునకుఁ దియ్య మెసఁగెడు, పూజావచనముల నెయ్యపుంబలుకులఁ ³బే
రోజమెయి బంధుమిత్రున, మాజములకు మేలములఁ గుమారులకుఁ దగన్.

వ. ఇంపు వుట్టించుచుఁ గొండొకసేపు నిలిచి పుండరీకాక్షుండు విదురునదనంబు
నకుం జనియెద మఱియుఁ బోవలయునెడలకుం బోయి వచ్చెద నని పలికి
యాంబికేయుననుమతి వడసి యరుగ విదురుండు ససంభ్రమంబునం గడచి
చని ⁴మంగళోపచారసహితంబుగా నెదుర్కొని భయభక్తివినయస్నేహ

¹నందంబులఁ గందళితుం డగుచు గోవిందునకు దేవోపచారంబుల ననేకప్రకారంబుల నర్చన లిచ్చి కౌంతేయులకుశలం బడిగిన నతనికి వారలవృత్తాంతంబు నమస్తంబును నవిస్తరంబుగాఁ జెప్పిన యనంతరంబ. 180

క. ముదమునఁ గృష్ణుఁడు గుంతి, సదనమునకుఁ జనియె నపుడు సమ్మదమున నవ్విదురుం డోగిర మొనరిం, చెద నని త న్నడుగ నట్ల చేయుం డనుచున్. 181

వ. చని కాంచిన నద్దేవియు నతనితోడునీడయుంబోనితనకొడుకులం దలంచి యడలు వుట్టిన నమ్మాధవుమెడ వట్టికొని యెలుం గెత్తి యేడ్చిన నతండు సంబోధించి యూరార్ప నెట్ట కేలకు నుడిగి యాతనికి నాసనవిన్యాసనాద్యుపచారంబులు సేయించి తత్సమీపంబున నుచితపీఠంబునం గూర్చుండి గద్గదకంఠంబుతో నిట్లనియె. 182

నీ. నీశిక్షఁ బెరుఁగుట నీతిమంతులుఁ బుణ్య,పరులు శూరులుఁగదా పాండుసుతులు సుఖవృత్తిఁ బెక్కుండుసూరెలఁ గొలువ నుం, డెడవార లిడుమలఁ బడుచు నిర్జనం బైనకానలోనన యెట్లు నిలిచిరి, ననుఁ బెట్టి ²నాయెద గొనుచుఁ జనిరి యేను వడ్డింపంగ నిం పారఁ గుడిచి మె, త్తనిశయ్య నిద్రించి వినుతభద్ర

తే. గానకరిబృంహితముల మేల్కొంచునట్టి వారు కందమూలంబు లాహారములుగఁ బొదలఁ బుట్టలఁ బడి యుండి పులుఁగుమెకము లఱవ మేల్కను చుండిరే యక్కటకట. 183

ఆ. తండ్రి లేనిప్రజలు దల్లిని బాసి పెద్దయునుగాల మివ్విధమునఁ బడిరి భంగపాటు దుఃఖపాటును సంకట, పాటుఁ గలిగె విరటుపాలఁ బిదప. 184

వ. అని వెండియు. 185

ఉ. దానదయాపరుం డయినధర్మతనూభవునేమ మెట్లు పం చాననవిక్రముం డగుబకారికి భద్రమె యస్త్రశస్త్రవిద్యానిపుణుండు క్రీడి సుఖయా వినయాభరణుల్ గవల్ సమాధానసమేతులే యకట ద్రాపది సాధ్వీ ³సుఖంబె దానికిన్. 186

చ. కొడుకులకంటె నయ్యనుఁగుఁ⁴గోడలి కెక్కుడు గూర్తుఁ గోడలుం గొడుకులు సేయుభక్తి కట కోటిమడుంగులు భక్తి నాకు నెప్పుడుఁ దగఁ జేయుచుండు నది పుణ్యచరిత్ర కులాగ్రగణ్య క్రొత్తడి నకలంబుఁ జూడ సభ దైన్యముఁ బొందుట సూచి పొక్కితిన్. 187

తే. నాఁడు ద్రాపది పడినబన్నములు సూడ ⁵నోర్చినప్పుడ యెంతకు నోర్వఁ జెపుమ

1 నందకందళితహృదయుం డగుచు. 2 నాయండఁ గొనుచు. 3 శుభంబె దానికిన్.

4 గోడలు నెక్కుడు గూర్చు. 5 నోర్చు నప్పుడె నెంతకు.

- యంత గడచినదుఃఖంబు లనుభవింపఁ
గలవె లోకంబువారికిఁ గమలనాభ. 188
- వ. అట్టియెడ. 189
- క. విదురుం డొక్కఁడు దక్కఁగ, నదన్యు లెవ్వరును ధర్మసంక్షయ మిది గూ
డదు నార యతనిశీలము, కుదు రీలోకమున కింతకుం దలఁపంగన్. 190
- వ. అని యివ్విధంబునఁ గృష్ణుతోడఁ దనయుష్మలికంబు లన్నియుఁ ద్రవ్వికొని
శోకంబు వెల్లిగొనఁ గొండ్రికదిగం బాతెడుచిత్తంబుతో మఱియు నిట్లనియె.
- క. ఇది యెల్లను నొకతల యీ, పదుమూఁడేడులును నాకు బావకొడుకుచే
నదయ మగుకూడు గుడుచుట, యది యొకతల యయ్యె నేమి¹యనఁ గలదనఘా.
- క. తన్నుఁ దనతమ్ములను నా, కన్నకొడుకులట్ల తలఁతుఁ గాని విభేదం
బెన్నఁడు నామదిలేమికి, వెన్నుఁడ దైవంబ సాక్షి వినుము పలికెదన్. 193
- క. ఇది నిక్కం బగునేనియుఁ, దుది నీవుం బాండవులును దురితరహితు లై
ముద మందఁ జూడఁ గనియెద, నది దీనికి మందు సువ్వె యంబుజనాభా. 194
- సీ. బావ యొప్పుం డనుపలుకుల నే మగు, నాతనికొడుకుఁ గీడాడ నేల
కురువృద్ధుఁ డగుబాహ్నికుని దూఱ నేటికి, భీష్మునిపైఁ బ్రయి వెట్ట నగునె
యిట్టి కూర్మలయింటి కిచ్చినమనవారి, నందుఁ గా కట్లు దా ననుట మేలె
యర్జునుపుట్టినయప్పుడు వీఁడు లోకము లెల్ల గెల్చు పొగడ్త మొగులు
- తే. ముట్టునట్టిద యగు రణమున జయించుఁ, గౌరవుల సోదరులుఁ దాను భూరిరాజ్య
గౌరవముఁ బొందు నని యశరీరవాణి, వలికె నది దిట్టువడుఁగాక వలయునేని.
- వ. ధర్మంబు గలుగునే నది నిక్కం బయ్యెడు దాని కెల్లను నిర్వాహకుండవు నీవు
గలవు గాదె నీమన్నించునెచ్చెలులకుం జెప్పెడుమాటలు గలవు విను మయ్యు
ధిష్ఠిరుతో నిట్లనుము. 196
- క. వేడికొని కృపణు లై కను, పోడిమి యది యేల రాజపుత్రులు దమమై
వాడిమి దప్పిన నిప్పులు, వేడిమి సెడినట్లు జనులు విని యులుకుదురే. 197
- వ. భీమార్జునుల కిట్లని చెప్పుము. 198
- ఆ. కొడుకుఁ గాంచు రాచకూఁతు రెద్దానికి, నట్టిపనికి నుచిత మైనసమయ
మొదవెఁ దడయు టింక నొప్పుదు జనములు, నట్లు గాని పురుషు లనరు మిమ్ము.
- క. భుజబలమున జీవించుట, నిజధర్మము మెత్తఁబడుట నింద్యము మాద్రీ
ప్రజలకుఁ జెప్పుము ద్రుపదా, త్తజఁ గార్యం ²బడుగు మనుము తగ నందఱతోన్.
- చ. అలిగినభీమఫల్గునుల కడ్డము లేమి యెఱుంగు ³దంతలం
తలు వడి వాని నీగ వలదా విను మాపని కెల్లఁ బాండుపు

త్రులె కలవారు నీ కెటులు దోచిన నట్టులు సేయువారు గా
కలఘువిచార నాయలత యార్పుము నన్ గడ తేర్పు మెమ్మెయిన్.

201

వ. అనినఁ గృష్ణుండు గొంతి ననునయించి యిట్లనియె.

202

• శ్రీకృష్ణుండు గుంతిదేవి నూటించుట. •

చ. సుగుణపు పుట్టినింటికిని చొచ్చినయింటికిఁ దేజ మెక్కఁగాఁ
దగుచరితంబునన్ నడచుధన్యపు ధీరపు దేవి నీ వెడ
న్వగ లడఁగింప కున్న భువనంబుల నింకిట నెవ్వ రోర్పువా
రు గలఁక దక్కుమీ హృదయరోగము లన్నియుఁ బుచ్చి వైచెదన్.

203

క. తనయులుఁ గోడలు సేమంబున నున్నా రధికభక్తిపూర్వముగా దం
డనమస్కారంబులు నీ, కొనరించిరి కౌఁగిలించి¹రుల్లములఁ దగన్.

204

క. నీకొడుకు లొండుసుఖములు, సేకొన రవ్వీరసుఖమ చిత్తములఁ గరం
బాకాంక్షింతు రలంతులఁ, బోక గలుగు నెట్టు లల్పబుద్ధులె వారల్.

205

క. ఉత్సాహంబున శత్రుకు, లోత్సాదనవిధి యొనర్చి యున్నతసామా²
²జ్యోత్సవము నొందుపుత్రుల, నుత్సుకతం జూతు గాక యూటడు మింకన్.

చ. అన విని మోము విచ్చుచు మురారికి నిట్లనుఁ గుంతి పాండునం
దనులకుఁ దండ్రియున్ గురువు దైవము నారయ నీవ కావె నీ
మనమున ధర్మమున్ హితము మంచిగఁ జూచి³విధించినట్ల చే
సి నెగడువారు గాక నినుఁ జేరిన నాపద లొంద నేర్చునే.

207

క. వారలకయేల మాధవ, కౌరవులకు మఱియు నీజగంబుల కెల్లం
జేరుగడ నీవ నీపలు, కారయ వేదంబ కాదె యఖిలంబునకున్.

208

వ. అనినం బ్రసన్నవదనుం డగుచు నద్దేవి గారవించి యామంత్రణంబు సేసి తదా
వాసంబు వెలువడి తనరాకకు నలంకృతం బైనదుర్యోధనుమందిరంబునకుఁ గృ
తవర్త సాత్యకిసమేతుం డయి పోవుగోవిందునిం గని తదీయద్వారపాలకులు
సంభ్రమంబునం బఱచి యతని కెఱిగించి తదనుమతంబునం బఱతెంచి యెదు
ర్కొని కత్యంతరంబుల సందడి నెడ గలుగ జడియుచు వినయంబునం దో
డ్కొని చన నమ్మనుజవిభుండు గైలాసశిఖరాకారం బగుసౌధంబున బాష్టాక భీ
ష్మ ద్రోణప్రభృతులును గర్ణశకుని సైంధవాదులును దుశ్శాసనవికర్ణదుర్ముఖప్రము
ఖులును మఱియు ననేక దేశాధీశులునుం బరివేష్టింపఁ బేరోలగంబున సింహా
సనాసీనుండై యున్నయెడకుం జనునప్పు డాసుయోధనుండు సపరివారంబుగాఁ
బ్రత్యుత్థానంబు సేయం జేర నరిగి యతనికిం దగువారలకు నాలింగనాద్యుప
చారంబులు దానుం దమ్ముండును నాచరించి.

209

1 రుల్లము చెలఁగన్.

2 జ్యోత్సవముఁ బాండుపుత్రుల.

3 విధించితట్ల చేసి...జేరిన

వారికిఁ గీడు గల్గునే.

క. అతఁ డునుపఁగఁ గనకమయో, న్నతపర్యంకంబునందు నారాయణుఁ డూ
ర్జిత మహిమ¹ నుండి యభ్య, ర్చితఁ డయ్యెఁ దగంగ నతనిచే సత్కృతులన్.

—|| శ్రీకృష్ణుఁడు దుర్యోధనునితో సంభాషించుట. ||—

వ. సాత్యకియును సముచితప్రకారంబునం బూజితం డయ్యెఁ దదనంతరంబ నిజాస
నాసీను లయి తనమొగంబునం జూడ్కి నిలిపి యున్న దుర్యోధనాదులతో
మాధవుండు మధురసంభాషణంబులు సేయుచుండె నట్టియెడ. 211

తే. సముచితంబుగఁ గూరలచంద ముగ్ధ, డించి కుడుపుతేఱంగు వుట్టించి పలుకు
నానుయోధనుతోఁగృష్ణుఁడచటఁదాను, గుడువనొల్ల కయునికియేర్పడఁగఁజెప్పె.

వ. చెప్పినవిని దుర్యోధనుండు సూర్యసూనువదనం² బవలోకించి యల్ల న యిట్లనియె.

క. హరి పలికినవిధ మెంతయు, నెర వై యున్నయది వింటె యిమ్మాటతేఱం
గరయుదము తొలుత నీపెను, పరిచందం బెల్ల³ నెఱుక పడియెడుఁ బిదపన్.

వ. అని యచ్యుతున కి ట్లనియె. 215

తే. వలయునన్న పానంబులు పలుదెఱఁగుల, నేర్చువిధముల నే మొడఁగూర్చి వేడ్క
నున్న నీ వుపయోగింప నొల్లకునికి, బాంధ⁴ వమునకు నీతికి బాహిరంబు. 216

క. కౌరవులకుఁ బాండవులకు, నారయ నీ వొక్కరూప యనదృశధర్తా
చారుండవు రాజునకుం, గూరుతు గత మేమి యి ట్లగుటకుం జెపుమా. 217

క. అనుడు నుపేంద్రుఁడు మనుజేంద్రున కిట్లను దూత లెందుఁ దొలిదొలి గుడువం
గొనఁ గట్టఁ⁵ దొడఁగుదురె వ, చ్చినకార్యము దీర్చి పిదపఁ జేయుం డెల్లన్. 218

వ. అనిన గాంధారీనందనుండు దేవకీనందనున కిట్లనియె. 219

ఆ. వేగపడుట మేలె వినుము కార్యము దీఱుఁ, దీఱ కుండు దానితేఱఁగు దగిన
యప్పు డాడ రాదె యిప్పుడు ముకుంద్రాటఁ, గాలు గ్రువ్వ నేల కమలనాభ.

వ. నీవు వచ్చినవాఁడవు మాయంటఁ గుడిచి కూర్చుండి యెల్లపనులుం జెప్పుట
యొప్పుఁగాక కుడువ నొల్ల ననం దగునె దీనికిం గారణంబు నాయెఱింగినయది
లేదు విచారింపక పలికి తనిన మందరధరుండు⁶ మందస్థితంబుతో నందఱం
గలయం గనుంగొని ధార్తరాష్ట్రకరంబు గజంబు పల్లవం బల్ల న తెమల్చులీలం
గేల నమర్చి యిట్టిమాటలు తేటపఱుప వలయునేని వినుమని యతని కి ట్లనియె.

చ. ప్రియ మెసఁగం దగం బిలిచి పెట్టెడుకూ డది లెస్సకూడు ద
క్కయనయహీనతం దమకు నాపద యెనెడ నిట్టు నట్టు నే
మియు నస⁷ లేనికూ డెదిరి మేవడి యై చను నీవు మాదెసం

బ్రియుఁడవు గావు మాకు ధృతిపెం పఱ నాపద లే దొకింతయున్. 222

వ. అట్లుం గాక. 223

1 నెనసి యభ్య. 2 బునం జూడ్కి నిలిపి యి ట్లనియె. 3 నేరుపడియెడుఁ. 4 వంబున.

5; వంబున కిది నీతి. 5 గణఁగుదురె. 6 మందస్థితవదనంబుతో, 7 లేమికూ డదియు; డు. దిన.

క. పగవారియింటఁ గుడిచిన, నగుఁ దమ కనుమాన మమృత మైనను దారుం
బగతురకుఁ గుడువఁ బెట్టఁగఁ, దగ ¹దొడఁకుల కెప్పు డెవ్విధము వాటిలునో.

వ. నేను బగతుండనె యంచేని.

225

క. అల్లుగుదు పాండవులకు వా,రలు నాకుం బ్రాణములు ధరావల్లభ యి
ట్టలముగఁ దమప్రాణములకు, నలుగుజనులు పగతు రగుట యనుమానంబే.

ఆ. కారణంబు లేక కౌంతేయులకు బాల్య, మాది గాఁగఁ గీడె యాచరింతు
పుణ్యపరులు దోడఁ బుట్టువు లార్కులు, వైర మెత్తఁ దగునె వారితోడ. 227

వ. ఇట్లున్నమీయందఱయన్నంబులు దుష్టాన్నంబులు విదురుం డొక్కనియ
న్నంబు భోక్తవ్యం బని నిశ్చయించితిఁ గావున నందుఁ బోయెద నని చెప్పి
యజ్ఞనపతి యనుమతిసేయఁ జనునప్పుడు తోడన బాష్టికభీష్మాదికౌరవులును
గుంభసంభవప్రముఖు లైనమాన్యులును జని మాధవుతోడ మాయొండ నెల్ల
ను గానిక లాయితంబులు నేసికొని నీవు విజయంచేయుటకు నెదుళ్లు చూచు
చున్నవార మని పల్కి ప్రార్థించిన నే నన్నిచోట్లకు వచ్చినవాడన యందఱ
యర్చనలుం గైకొంటిన మీరు నిలువుం డని వారల నిలిపి విదురుగృహంబు
నకుం బోయిన.

228

సీ. సంభ్రమస్నేహనిశ్చలభక్తియుక్తిఁ బ, విత్రమజ్జనము గావించి విదురుఁ
డెల్లవంటకములు నేర్పడ బోనాలు, ²వేర్పింప నెంతయుఁ బ్రీతి ముంద
రోజమై బ్రాహ్మణభోజనం బొనరించి, సపరివారముగ విశాలరమ్య
పూతస్థలంబునఁ బుండరీకాక్షుండు, దమ్ముండుఁ దాను నుత్సవ మెలర్ప

తే. సరసరంజకమహనీయసంప్రయోగ, మగుచతుర్విధహృద్యాన్న మారగించె
లలితసంభావనామంజులంబు లైన, పలుకు లెడనెడ విదురున కెలమి యొనఁగ.

వ. అతండును.

230

క. ³గోవింద సంభ్రమము సం, భావింపుము మాకు నిదియ పరమధనం బొం
డెవిధమున నీ కర్చన, గావింపం జాలువాడు గలఁడే యెందున్.

231

వ. అని మఱియు ⁴నత్యంతవినయవాక్యముల నారాధించు చుండె నిట్లు కృతాహ
రుం డైనహరికిఁ జందనచర్చాద్యర్చనంబు లాచరించి యవ్విదురుండు కృతార్థం
డై యుండఁ గవిగణికప్రముఖనిఖిలవిద్యజ్ఞనంబులు గాయకపాఠకవాంశికవైణి
కాది వినోదపాత్రంబులు నప్పరమేశ్వరుం గాన వచ్చి ప్రౌఢు వుచ్చి యభిమ
తార్థంబులు వడసి చనిరి రాత్రి యగుటయుం దగినయభ్యంతరమందిరంబున
హంసతూలికాతల్పంబున భుజంగతల్పు నునిచి యతనికడ నుచితాసనంబున
నుండి.

232

1 దొడ్లకు నెప్పు. 2 వెట్టింప...నుత్సవ మొనర్ప. 3 గోవింద (సంభ్రమమై) నిన్ను
నొగి సం. 4 నత్యంతవిమల.

- ఆ. విదురుఁ డిట్టులనియె నిదియొకకార్యంబు, గాఁగఁబూని ¹యిందు రాఁగఁదగునె
దుష్టబుద్ధి నీచు దుర్యోధనుండు నీ, మాట వినునె దురభిమానఘనుఁడు. 233
- క. నచ్చిననైన్యంబులఁ గని, పెచ్చువెరిగినాఁడు ద్రోణభీష్టులలావుల్
²నచ్చియుఁగర్జుండొక్కఁడ, యిచ్చుఁ దనకు విజయ మనియునెంతయుఁ బొంగున్.
- వ. నీ విట వచ్చుట వినినయప్పుడు ధార్తరాష్ట్ర లండఱుం గూడం బాటి తమలో
నిశ్చయించినతెఱంగు నీశాసనం బుల్లంఘింపం గలవారు పాండునందనులకు
నేమియు నీ కుండువారు దార యీధాత్రియంతయు బీఱు వోవ కుండ నేలు
వారు వారిం గూడినరాజు లెల్లను దిగ్విజయంబునాఁడు పాండవులచేత భంగ
పడినవారు గావునఁ గర్జుతో నేకార్థుల మై చత్తుము గెలుతు మింతియ కాని
యొండు లే దని నిశ్చయించికొని యున్నవా రట్లగుటంజేసి దుర్యోధనుండు
గండు మిగిలి యున్నవాఁడు సంధి గానేరదు వారల కందఱకు నిది ప్రాప్తకా
లం బై యున్నయది యెట్లును నుడుగ నేర్చినవారు గా రిట్లు ద మ్మెఱుంగనిదు
ష్టాత్ములనడుమం గూర్చుండుటయు నవ్వెంగలివిత్తు లఱచువీఱిఁడియఱపులకు
వంక లొత్తి మాఱు సెప్పుటయు నొప్పుక యుండు వెడంగు లగుటం గార్య
వచనంబు లెఱుంగరు మొఱకు లగుటం బ్రతాపభాషణంబులకు వెఱవరు
వారలతలంపులు గీడు నీమహానీయప్రభావబుద్ధిపౌరుషంబు లే నెఱుంగుదు
నయినను బాండవేయులపై స్నేహంబునను నీమీఁదిభక్తినిం జెప్పెద నందుఁ
బోవలవ దనిన వాసుదేవుం డతని కిట్లనియె. 235
- తే. నీవివేకంబు నాప్తియు నెఱపి తీవు, తల్లిదండ్రులమాడ్కి హితంబు సెప్పి
తేను నారాక³తెఱఁ గెల్ల నేర్పడంగఁ, జెప్ప విని యేమి సెప్పినఁ జేయువాఁడ.
- || శ్రీకృష్ణుఁడు విమరుతో సంభాషించుట. ||—
- క. ఎఱుంగుదు నేను సుయోధను, కొఱగామియు నతనితోడఁ గూడిననృపు లం
దఱుఁ బగ మనముననిడికొని, యఱుముటయును సంధిపొసఁగదనియు మహాత్మా.
- ఆ. పుడమియెల్ల ⁴నొడ్డగెడ వయి గజవాజి, యుతముగాఁ గడంగి యుగ్రమృత్యు
ముఖము సొరఁగఁ దివురు మూర్ఖత మాన్పుట, యధిక మైనపుణ్య మనఘచరిత.
- వ. మానుపవచ్చునే యంటేని. 239
- క. దొరఁకొని పుణ్యముఁ బాపము, నరుఁ డర్థిం జేయు చుండ నడుమ నొకట న
వ్వెర వెడలి తప్పినను ద, త్పరిణతిఫల మొందు నంద్రు ధర్మవిధిజ్ఞుల్. 240
- వ. అట్లుం గాక. 241
- తే. చుట్టములలోన నొప్పమి వుట్టినప్పు

1 యిట్లు రాఁగఁ. 2 నచ్చినఁ...విజయ మనుచు. 3 తెఱఁగెల్ల నేర్పరించి. 4 యొడ్డ
జవాజియుతముగాఁ, గడంగి యుగ్రమృత్యుగతము గాఁగ, మృగము సొరఁగఁ.

¹ఉడ్డపడి వారితోడఁ గోట్లాడి యైనఁ

దాని. యుడుపంగఁ జొర కున్న వానిఁ గూర్

కర్తుఁ డని చెప్పుదురు కర్త కాండవిదులు.

242

వ. కావున నీరెండుదెఱంగులవారికి ²శాంతి గావింపం బ్రయత్నంబు నేసెద ధర్మ
స్థసహితం బైనతెఱంగుమాటలు మంత్రిజనసహితం డైనసుయోధనునకుం
జెప్పెదఁ దనకుం బాండునందనులకు లోకంబులకు హితం బయినవిధంబు
వంచన లేక చెప్పెడునన్ను పాండవులవాఁ డని శంకించి యతండు నామాట
వినం డయ్యె నేనియు మేల కాక యిట్లు సొచ్చి చెప్ప కున్న నన్నదమ్ములు దమ
లోనం బోరఁ గృష్ణుండు వారింపక యుపేక్షించెఁ దనచేతఁ జక్కంబడదా యని
యజ్ఞులైనజనులాడుదు రెల్లభంగులం గార్యం బార్జ్య లియ్యకొనం జెప్పుదు
ధార్తరాష్ట్రులుం దమకు బ్రదుకుతెరు వైన నాపలుకులు వట్టుదురు పట్టక
నీతలంచినచందమునం దులువలై కలగంబాటిన వారు నాముందర నిలువం
జాలుదురే యని పలికిన విదురుం డట్లకాకయని సమ్మతించి యామంత్రణంబు
నేసి నిజశయనస్థానంబునకుం జనియె ననంతరంబ.

243

ఆ. అతనివచనరచన యాత్మలోఁ దలపోసి, యిట్టివాఁడు గలఁడె యెందు ననుచుఁ
బాలకడలికడల పాటి యె యొప్పున, ప్పాన్పునందు శౌరి పవ్వడించె.

244

వ. ఇట్లు సుఖనిద్ర నేసి వేగుంబోకట మాగధమంగళగానంబుల మేలుకాంచి సమ
యకర్తవ్యంబులు నలిపె నట్టియెడఁ గృతవర్తయు సాత్యకియు వచ్చి పొడసూపి
నం బురుషోత్తముండు వారలు మొదలుగాఁ గలయిష్టజనంబులు పరివేష్టింప
నుచితప్రదేశంబున నున్నంత.

245

క. ఇనతనయశకునిదుశ్శా, ననసహితము గాఁగ నెలమిఁ జనుదెంచి సుయో
ధనుఁడు ప్రియోక్తులఁ దగువా, దును దానును వారిజోదరుం గొనియాడెన్.

వ. అతండును మధురసంభాషణంబులు నేయ వారలతనికి ధృతరాష్ట్రుండు బంధు
మిత్రాదినమస్తపరిజనసమన్వితం డయి పేరోలగంబున నునికి యెఱిగించినఁ
బ్రియంబునఁ గట్టాయితం బైనతే రెక్కి భేరిశంఖచామరప్రముఖభద్రచిహ్నం
బులతో వెడలి గరుడధ్వజంబు గ్రాలఁ గృతవర్తసాత్యకు లొక్కరథంబు
నను దుర్యోధనాదిదుష్టచతుష్టయం బొక్కరథంబునను బార్శ్వంబుల రాఁ
బారులకుఁ గన్నులపండు వగుచు రాజమందిరద్వారంబు నేర నరుగునప్పటియు
లివునకుఁ గొలుపువారెల్ల నత్యుత్సుకులై యెదురుచూడ రథోత్తమంబు ⁴నవత
రించి యరవిందనాభుండు.

247

తే. ఎదురువచ్చినవిదురునియిచ్చుకరముఁ, దమ్ముచేయును రెండు హస్తములఁ బట్టి

1 ఉడ్డపడి తాను వీరితో నాటలాడి, యైన నుడుపంగఁ. 2 సంధిఁ గావింపం. 3 కడలి
పాన్పు (కడరఁబాటి) పాటియై యొప్పుగు, పాన్పుమీఁద శౌరి. 4 ను త్థరించి.

నడచె ముందటఁ ¹గదియునందడిఁ గడంగి, కర్ణదుర్యోధనులుదొలఁగంగ జడియ.

వ. కృతవర్తాదియాదవులు లోనుగాఁ గలయభ్యంతరు లై నబలుమానుసులు పొదిపి
కొని పోవఁ దనసమీపంబునఁ గౌరవులు రవినన్నిధి తారాగ్రహంబులచం
దం బగుచుండం దేజో²రాశి యగురాజేవాత్సుండు సని తనకు బ్రత్యుత్థానంబు
సేసిన కురురాజును దొరలను నభినందించుచు. 249

క. తన కనిపెట్టినమణిమయ, కనకోన్నతపీఠమునఁ బ్రకాశంబున ని
ల్చినయెడఁ దోచిరి నారద, మునిప్రముఖు లంతరిక్షమున నుజ్జ్వలు లై. 250

వ. ఇవిధంబున సన్నిహితు లయినయమ్మహామునులం గురుపితామహునకుం జూపి
నారాయణుం డిట్లనియె. 251

ఆ. మనలఁ జూచువేడ్కఁ జనుదెంచినారు మ,హాత్ము లైననారదాదిమునులు
వీరి కర్ణ్యపాద్యవిధు లొనరింపు మా, సనము లిడఁగఁ బనుపు సత్వరముగ.

వ. వీరలు సముచితాసనంబుల నుండక మనకుఁ గూర్చుండుట దగవు గా దనినం
గొలుపువారెల్ల సంభ్రమాశ్చర్యంబులతో మునులవలన చూచుచుండ భీష్ముండు
పరిచారకులం బనిచి కనకమణిమయాసనంబు లనేకంబులు దెప్పింప వార
లరుగుదెంచిన వారలకు నమస్కరించి యాసనార్ణవపాద్యాదివిధులం బూజలు
సేయించి కృష్ణుండు గూర్చున్న యనంతరంబ ధృతరాష్ట్రుండునుం దక్కటి
వారును నుచితప్రకారంబుల నమ్మునీంద్రులకు నభివందనంబులు సేసి నిజాసనా
సీను లైరి దుశ్శాసనురడును వివింశతియును గద్దియ లిడ సాత్యకియుఁ గృతవర్త
యుఁ గృష్ణుం గదిసి యిరువంకలం గూర్చుండిరి కర్ణదుర్యోధనులుం జేరువ నొ
క్కగద్దియ నుండిరి విదురుండును మణిపీఠంబునఁ గృష్ణునివెనుకదెసఁ దదీ
యొన్నతపీఠంబునఁ గరం బత్తమిల్లి యుండె గాంధారరాజు నిజపుత్రపరివృ
తుం డై యొక్కదిక్కున ⁴నుచితపీఠాసీనుం డయ్యె నట్టిసమయంబున. 253

క. అంబుదశుభగాత్రుం బీ, తాంబరధరుఁ గమలదళనిభాత్ముఁ హరిఁ జూ
డం బడసి లోచనము లమృతం బానిసమాడ్కి సమృదంబునఁ దేలన్. 254

క. ఆకొలుపువారు గర మచ, లాకృతి నొకపలుకు లేక యందఱు వింజం
బాఁ కిడినోకరణి నవశము, దాకారితచిత్తవృత్తు లై యుండంగన్. 255

—|| శ్రీకృష్ణుండు ధృతరాష్ట్రునితో సంభాషించుట. ||—

క. జలదన్వనగంభీరత, నెలుఁ గొప్పఁగ దంతదీప్తు లెసఁగ ముకుందుం
డలరుచెవుల నఖిలజనం, బులు విన ధృతరాష్ట్రభూవిభున కిట్లనియెన్. 256

క. జననాథ నీయెఱుంగని, పనులు గలవె యైనఁ దగవుఁ బరమహితంబుం
దనవారికిఁ జెప్పన తగు, నని వచ్చితి భారతాన్వయము ప్రియ మొందన్. 257

1 నదియు (దగియు) సందడిఁ. 2 రాజి యగువారిజాత్నుండు. 3 రింప నా, సనము.

4 నుచి (తపీఠస్థుం డయ్యె) తాసనాసీనుం డయ్యె. 5 యట్లు పరమవ, కాకారితచిత్త.

- క. క్షీరోదకగతిఁ బాండవ, కౌరవు లొడఁగూడి ¹మనికి కార్యం బది నీ
వారసి నడపుము వా రన, వీ రనఁ గురుముఖ్య నీకు వేఱుం గలదే. 258
- చ. భరతకులంబు ధర్మమును బాడియు సత్యముఁ ²బొత్తుఁ బెంపునుం
గరుణయుఁ గల్గి యుండు ననఁ గా నుతిఁ గన్నది యందు సద్గుణో
త్తరులరు నీవు నీయనుఁగుఁదమ్ముఁడు నీతనయుల్ యశోధురం
ధరశుభశీలు రీసుచరితక్రమ మిప్పుడు దప్ప నేటికిన్. 259
- శా. ఈవంశంబున కెల్ల నీవ కుదు రిం దెవ్వారి³చందంబు లె
ట్లై వర్తిల్లినఁ గీడు మేలుఁ దుది నీయం దొందెడుం గాన న
ద్యావం బారసి లోనిపొత్తు వెలివృత్తంబున్ జనస్తుత్యముల్
గావింపం దగు నీక యెవ్విధమునం గౌరవ్యవంశాగ్రణీ. 260
- చ. వినుము సుయోధనాదు లగువీరు ⁴సధర్ములు గాక కార్యము
ల్లొనక మహార్థసిద్ధి యెడలుం దమ కిట్లన కన్వయంబువ
ర్తన మిది గాదు నాక బెడిదంపుఁదనంబున బంధుకోటికి
స్థనసులు నొవ్వఁగా నవగుణంబులకుం బుయిలోడ రేమియున్. 261
- ఉ. కౌరవపాండవుల్ తెఱఁగు గైకొని శాంతతఁ బొంది యున్ని మే
లారయ నాకు నీకుఁ గుల మంతకు నీనృపకోటి కుర్వికిం
బోరిత మైన నింతకును బుట్టు మహాపద గావునన్ ధరి
త్రీరమణాగ్రగణ్య గణుతించి యవశ్యముఁ ⁵బొం దొనర్పవే. 262
- తే. నీకు వలసినఁ దీర్పంగ నేర వచ్చు, నధిప తెఱఁగు నీవశమునయదియ కాన
నీకు వీరలఁ దేర్చుట నెఱియ కాదె, సిద్ధ మెవ్వారిఁ దెలి వొందఁ జేయ నేర్తు.
- ఉ. అందు వృకోదరాష్ట్రునుల నాహవరంగమునందు మీఱునా
రెందఱొ యెన్నమా యిచట నీగురుభీష్ములఁ గ్రేణి నేయువా
రెందఱొ వారు వీరు నని నీలుటకంటె ⁶భవద్బలంబు లై
యందఱుఁ గూడు టొప్పదె జనాధిప శాంతి యొనర్పు మెమ్మెయిన్. 264
- తే. జగతిఁ గలజనపతులు నీచరణపీఠ, మర్ధిఁ గొలువ సముద్రవేలావృతోర్వి
యెల్ల నేలుట యొప్పదే తల్లిప్రజల, యెడ విరోధంబు వాటించు పెంతమేలు.
- క. నరనాథ నీ పువేటా, పరుడ వయినఁ గౌరవులక పాండవులక కా
దరయఁగ భూప్రజ కెల్లను, దురితం బొన⁷రించినట్ల తుదిఁ గీడు సుమీ. 266
- క. కౌరవపాండవులం దె, వ్యారలకుం జావు నొవ్వు వచ్చిన మేలు
ర్వీరమణ చిత్తమున నె, ట్లారయుమా నీకు దుఃఖ మగు నె ట్లయినన్. 267

1 యునికి...నీ, వారిని నడపుము ..గులముఖ్య. 2 బెంపు చాల్చియున్. 3 చిత్తంబు.
4 సమర్థులు గాక ; సు (న) ధర్ములు గాక. 5 బొండు నేయవే. 6 భవద్విధేయు లై ...
గూడుటొప్ప మహాదయంబున శాంతి. 7 రించుటగియె తుది.

ఉ. వీరును వారుఁ బండితులు విక్రమవంతులు బాహుగర్వదు

ర్వారులు లోనిరి త్తబవరంబున నాటడిఁ జావఁ బోవ నె

ట్లూరక యుండ¹వచ్చు కడునొప్పెడుమేనులు వాఁడికై దువుల్

గూరఁగ నాటినం బుడమిఁ గూలుట కక్కట యోర్వ వచ్చునే.

268

ఆ. ఇట్లు గాక యుండ నీరెండుదెఱఁగుల, వారిఁ గాచికొనుము వసుమతీశ

నీదుప్రాభవంబు నీతియు శాంతియు, నఖిలజనులుఁ బొగడునట్లు గాఁగ.

269

వ. అని చెప్పి వెండియు.

270

— శ్రీకృష్ణుఁడు బాండవులు సెప్పినమాటలు ధృతరాష్ట్రునితోఁ జెప్పట. —

తే. పాండవులు దండ్రినచ్చిన ప్రజలు వారి, నరసి ప్రోచితి శైశవ మాది గాఁగ

నడుమ నిష్కారణమ దిగవిడువ²దగునె, పార మొందంగ రక్షింపు గారవమున.

వ. పాండుకుమారులు నీకుం³ బరమభక్తిం బ్రణమిల్లి యందఱు నొక్కమాటగా

నీతోఁ జెప్పు మని నాకుం జెప్పినవిధంబు వినుము తనపంపునం బండ్రెండువత్స

రంబులు వనంబున వసియించితిమి పదుమూఁ డగునేఁడు జనపదంబున నజ్ఞాత

వాసంబునుం జలిపితిమి మాతంద్రినమయంబు పరిపాలించి యే మర్ధరాజ్యం

బెట్లునుం బడయుదు మని కృతనిశ్చయుల మై పడితిమి తల్లియుఁ దండ్రీయు

నెల్లచుట్టంబులు నేడుగడయును మాకుఁ దాన మావలన నేరమి గల్గినం గినిసి

యిట్లు గా దట్లని చక్కంబెట్టునది తనగలపదివేలేండ్రకుం దన్న కాని మఱి

యెఱుంగ మెట్టివార మైనను మమ్మును దుర్యోధనాదులనుం దలంపరు తనయం

దుఁ దెఱంగు గలిగిన నెవ్వరు గొఱ గాకున్నను గులంబుపాడి సెడక చెల్లు నని

రని పలికి మఱియు నిట్లనియె.

272

ఉ. సారపుధర్మము⁴ విమలసత్యముఁ బాపముచేత బొంకుచేఁ

బారముఁ బొంద లేక చెడఁ⁵బాటిన దై నయవస్థ దత్తు లె

వ్వార లుపేక్ష నేసి రది వారలచే టగుఁ గాని ధర్మని

స్తారక మయ్యు సత్యశుభదాయక మయ్యును దై వ ముండెడున్.

273

వ. అని యీసభ్యులకుం జెప్పు మనిరి నీవును సభాసదు లై నరాజులు నే మనియెద

రనుం డేను ధర్మంబును నీతియును మున్నిడికొని మనోవాక్ప్రకారంబు లేక

రూపం⁶ నసత్యంబ కాఁ జెప్పితి నితైఱంగు మీకు మేలు కోధమానమత్స

రంబులు పడిచి యిట్లు నేయుండు.

274

ఆ. పాండవులకుఁ దగినపాలు మేదినిఁ బంచి, యిచ్చుకంటెఁ గార్య మెద్ది గలదు

ధర్మమున సముచితం బగుపిధ మెద్ది, శక్య మెద్ది చెప్పుడ వాక్యవిదులు.

275

క. అని మహారాజా, విను మని ధృతరాష్ట్రుతోడ వెండియుఁ దా ని

- ట్లని చెప్పె వాసుదేవుడు, తనమది నట లేక కార్యదశ దెలియంగన్. 276
- ఆ. వారితండ్రిపాలు వారికి నిచ్చి నీ, పాలు నీవు బుత్తపౌత్రచయము
ననుభవించి సుఖుల రై యుండుఁ డిది బంధు, మిత్ర సుజనకోటిమెచ్చు తెఱఁగు.
- క. ఎఱుంగవె యజాతశత్రుని, నెఱియును ధర్మంబు సత్యనిష్ఠయు మిము నె
తెఱఁగున ననువ ర్తించెనొ, యెఱుంగవె ¹తగుచేప గలుగు టెఱుంగవె యధిపా.
- వ. నీ ²వెఱుంగు దైనను జెప్పెద విను మింద్రప్రస్థపురంబుననుండి పాండవాగ్ర
జుండు నీకుం బెంపునుం బేరునుం జేయం గోరి. 279

చ. మద మడఁగించి భూపతిసమాజము నెల్లను నిన్నుఁ గొల్వఁ జే
యుదు నని పూని దిగ్విజయ మున్నతిఁ జేసి మహావిభూతితో
మదిమది నుండ ³నీసుతుఁడు మంత్రులు సౌబలు జూద మార్చి సం
పద గొని యంతఁ బోవక సభన్ ద్రుపదాత్మజ భంగపెట్టరే. 280

ఉ. దానికి నీ వొడంబడితి ధర్మజుఁ డంతయుఁ జూచి సత్యముం
బూని వృకోదరాష్ట్రునులు బొంగులుగాఁ బెడచేతఁ గన్ను నీ
రూనఁగ నొత్తుకొంచుఁ జని యుగ్రవనంబున దుఃఖమగ్నుఁ డై
దీనత నుండి పూన్కిదగఁ దీర్చియుఁ గూడి మనంగఁ ⁴గోరెడిన్. 281

క. తనుఁ దాన పోలుఁ గా కే, మన వచ్చు నజాతశత్రు నతిశాంతతయున్
వినయము ⁵గౌరవమును నే, జనపతులకుఁ గలవు సెపుమ సౌజన్యనిధీ. 282

క. ఏ నిం తాడితి నీనం, తానం బిరుదెఱఁగునకు హితము గోరి భవ
త్సానునిమతియతిలోభము, మానిచి పాండవులఁ దెమ్ము మనుజాధీశా. 283

ఉ. వారలు శాంతశూరులు భవచ్ఛరణంబులు గొల్వఁ బూని యు
న్నా రటుఁ గాక మీ కది మనంబున కప్రియమేని నింతకుం
బోరికి వచ్చుచుండుదురు భూవర రెండుదెఱంగులందు నీ
కారయఁ బథ్య మేది యగు నవ్విధ మేర్పడ నిశ్చయింపుమా. 284

చ. అనవుడు రోమహర్షణము లంగములం బొడమన్ సదస్యు లె,
ల్లను బ్రియ మంది నెమ్మనములం బురుషోత్తముఁ డింత యొప్పుఁ బ
ల్కునె మఱుమాట లాడ నయకోవిదుఁ డెవ్వఁడు ధీరుఁ డెవ్వఁ డిం,
దనువరి యెవ్వఁ డంచు నచలాకృతు లై నెఱి నూర కుండఁగన్. 285

వ. జామదగ్న్యమహాముని సుయోధనుతో ని ట్లనియె. 286

సీ. వినుము దంభోద్భవుం డనురాజు దన కెదు, రెవ్వరు లేరంచుఁ గ్రొవ్వి నరుఁడు
నారాయణుం డనువారలు గంధమా, దన మనునగమునఁ దపము సేయ
వారిపైఁ జని యాహవమునకుఁ బిలిచిన, నమ్మునీంద్రులు వల దని యనేక

1 తగుచావు. 2 వెఱుంగవేనియుఁ దెలియం జెప్పెద. 3 నీసుతుల మంత్రులు జూద మొనర్పఁ జేసి. 4 గోరకన్. 5 సత్యము మున్నే.

విధములఁ జెప్పంగ వెండియుఁ బో కున్నఁ, గుశముష్టి నుజ్జ్వలవిశిఖవృష్టి

ఆ. గురిసి నరుఁడు సేనఁ గూల్చి యాతని భంగ, పెట్టి పట్టి విడిచె నట్టియమ్మ
హాత్తు లిపుడు పార్థుఁ డనఁ గృష్ణుఁ డనఁగ లీ,లార్థ కలితజన్మ లైరి సూవె.

వ. కావున నాదంభోద్భవుచందంబున నుద్ధతి వాటించుటయు నరనారాయణుల
తోడఁ దొడరుటయు మీఁద మే లయి యుండదు పాండవులతోడిపొందు మే
లనిన యనంతరంబ కణ్వుండు దుర్యోధనున కి ట్లనియె. 288

—|| కణ్వుండు దుర్యోధనునితో గరుత్మంతునివృత్తాంతంబు సెప్పట. ||—

క. అది వోలుఁ దన్ను నెదిరిని, మది నెఱుఁగక నిగ్రహించి మద మెత్తుట ¹యొ
ప్పు దహంకారం బొనరిం, పదే పౌరుషహానిఁ దొల్లి పక్షింద్రునకున్. 289

వ. అది యె ట్లనిన. 290

సీ. అమరేంద్రరథసూతుఁ డైనమాతలి దన, సుత గుణకేశికీ బతిఁ దగంగ
నారసి యార్యకుం డనుభుజంగాధిపు, మనుమనిఁ జికురునితనయు సుముఖు
నర్థిమైఁ గోరిన నార్యకుం డుమ్మలి, కంబుతో ని ట్లను గరుడుఁ డితని
²తండ్రి వధించి యెంతయు నల్కమై వీని, నిం కిట నెల నమయించువాఁడు

ఆ. గాఁగఁ బూని పోయెఁ గావున నే మియ్య, కొనఁగ నేర మనిన విని బలారి
నడిగి పడసి యిత్తు నాయువు రం డని, వారిఁ గొనుచు నరిగె సారధియును.

వ. వారలభాగ్యంబున నప్పు డింద్రుండును నుపేంద్రుండును నొక్కచో నుండం
గని మాతలి యక్కార్యంబు విన్నవించినం గరుణించి జిష్ణుండు విష్ణునకుం
జెప్పిచేయించువాఁ డై వైనతేయుదేసకుం దాన చాలి సుముఖుం జిరాయు
రుపేతుం జేసిన. 292

క. మాతలి పాణిగ్రహణం, బాతనిఁ జేయించి యున్న నంతయు విని తా
నేతెంచి గరుడుఁ డతికో, పాతురుఁ డై రేగి పెలుచ నమరాధిపుతోన్. 293

వ. వాసుదేవునన్నిధి ని ట్లనియె. 294

క. విను నీ వదితిసుతుండవు, వినతకొడుక నేను విట్ట వీఁగెడుమనకున్
జనకుఁడు గశ్యపుఁ డొక్కఁడ, దనుజుల శోధించి చంపుదమ యిరువురమున్.

క. ఏమిట నీ కేఁ దక్కువ, నామేరకు నడ్డపడితి నావుడు నింద్రుం
డీమహాసీయమహిమకును, ³ధామము విష్ణుండు గాక తక్కురుఁ డగునే. 296

వ. అనినఁ గటకటంబడి గరుత్మంతుండు. 297

ఉ. తమ్ముఁడ నీవు నాకొలఁది తధ్య మెఱుంగక నాకు నీచభా
వ మ్మగుభంగిఁ జేసితివి వాసవ యియ్యదితిప్రసూతవం

1 శశ్వదహం. 2 తండ్రిని వధియించి తడయక వీని నిం, కిటనేల సమయించువాఁడు
గాఁగఁ, బూని పోయెఁ గాన నే నియ్యకొన నేర, ననిన విని బలారి నడిగి యిత్తు, నరయ భాల్క
గలుగు నాయువు. 3 ధా మును.

- శ మృఖిలమ్ము దాల్తు నొకసన్నపుటీకన యిట్టినన్ను నీ
విష్టయిఁ దూలపుత్రై యని యీక్షణరోచులఁ గెం పెలర్పఁగన్. 298
- వ. ఉన్నం గనుంగొని కోపించి వాసుదేవుండు వెడనవ్వు నవ్వుచు. 299
- క. నీవేటిమోపుకాఁడవు, నావెరవున నిన్ను నడపినను గర్వం బే
లా వెడఁగ యంచుఁ దనముం, జే వీపున నిడ సురేంద్రజిత్తు వికలుఁ డై.
- క. ఎఱకలు విచ్చుచుఁ దుండము, దెఱచుచు వ్రేఁ గడరి సొగసి త్రెల్లి వివశుఁడై
యఱచిన నోడకు మని హరి, నెఱి సక్కఁగఁ ద్రోచి యెత్తె ¹నెగయంగఁ గృపన్.
- వ. ఇవ్విధంబునం గేశవుండు గరుణించి గరుడుని ననునయించి యింక నవుదానికి
నుద్ధతి మాని బుద్ధి గలిగి యుండు మని వీడ్కొలిపి పుచ్చినం బోయెం గావున
గర్వంబు గొఱ గా దింతయు నీమహానుభావుం డెఱుంగు నని నారదుం జూపి
యితండు మాతలికన్యకార్యంబునకుఁ దోడ్డై నడచె నడుగు మదియకాదు
సర్వేశ్వరుం డగుమాధవుమాహాత్మ్యం బితనికిం గరతలామలకం బయియుండుఁ
బ్రభవిష్ణుం డగునాదివిష్ణుఁడు గదా యీకృష్ణుం డీతనిసహాయత్వంబు గల
కౌంతేయులతోడం గూడి మనికి కార్యం బనిన నారదుండు ధార్తరాష్ట్ర
నాలోకించి. 302
- క. బలవంతులబలములు న, గ్గల మగుబల మెదురఁ గలుగఁగాఁ గీడ్పడు నే
కొలఁదులవారికి గర్వము, నిలుచునె నయమార్గవృత్తి నిలిచినభంగిన్. 303
- వ. అని వెండియు ని ట్లనియె. 304
- ఆ. ఇదియ కాని చేయ నెద్దియే ననుచు ని, ర్బంధవృత్తిఁ దలఁపు వట్టికొనిన
నట్టివాని కెందు నలజడి వాటిల్లు, గాలవుండు గుఱియ కాఁడె ²మనకు. 305
- వ. వినుము విశ్వామిత్రుపాల విద్యాభ్యాసంబు సేసి గాలవుం డనుమునికుమారుండు
గురుదక్షిణ యేమి సమర్పింతు నని యడిగిన నతం డేమియు ³నేల యనియుడిపిన
నుడుగక యెన్ని సెప్పిన నన్నింటికి నన్ని సెప్పి నిర్బంధించినఁ గటకటంబడి య
త్తపోధనవర్యుం డట్లేని శుద్ధధవళవర్ణంబు లై యొక్కకర్ణంబు నీలం బైనయుత్త
మాశ్వంబు లెనమన్నాఱు దెచ్చి యి మ్మని పలికినం బోయి. 306
- తే. గాలవుం డవ్విధముఘోటకముల నెందుఁ
బడయ లేక చింతాభరభ్రాంతుఁ డగుచు
వెడలి యాహారనిద్రలు విడిచి తా మ
హాపథముఁ బోదుఁ గా కని యరిగి యరిగి. 307
- వ. ఒక్కచో గరుడునిం గని బాలసఖుండు గావున నతనికిం దనవృత్తాంతంబు సె
ప్పిన నతండు గరుణాభరితుం డై. 308
- క. దేవతలు గాని యిట్టివి, గావింపం జాల రీసకలదిక్కులలో

- దేవేంద్రుదిక్కు బహుదివి, జావాసం బందుఁ బోద మని మునిపుత్రున్. 309
- క. అటకడ నిడి ప్రాజ్ఞుఁడై, పటచి జలధిలోనఁ జదలఁ ¹బాటెడునెడఁ జె
య్యటి దప్పి నిలువఁ జాలక, యొటగినగాలవుని డించె నొకగిరిమీఁదన్. 310
- వ. ఇట్లు డించి డప్పి దేర్చి యందుఁ గళ్యపనందనుండు శాండిలి యనునొక్కతప
స్విశాపంబునఁ బక్షంబులు డుల్లి యనుగ్రహంబునం గ్రమ్మట వచ్చిన విషాద
మోదంబు లనుభవించి యట సనుట సాలించి మగుడ మహీతలంబునకు
మునికుమారుం దెచ్చి యయాతి తననెచ్చెలి యని ప్రతిష్ఠానపురనాథుం డగు
నతనికడకు నాతనిం దోడ్కొని చని యగ్గాలవుతెఱం గెఱింగించిన నతండు.
- క. తన కట్టిగుఱ్ఱములు లే, కునికిని మాధవి యనంగ నొప్పెడుపుత్రిక
ముని కొనఁగె దీనికై యే, ²మనుజేశుఁడు నీడె హయసమాజము ననుచున్.
- వ. ఇట్లొసంగినం దోడుకొని. 313
- తే. ఇట్టిహయములు గలరాజు లెవ్వ రొక్కొ
యనుచుఁ దిరిగి యయోధ్యకుఁ జని తదీయ
నాథు నిత్వోకుఁ గనిన నన్నరవరుండు
దనకు నిన్నూట కాని లే వనియె హరులు. 314
- క. అన విని మాధవి ఋషి కి, ట్లను నొక్కమహానుభావునతులవరమునం
దన³యవతి నయ్య నేఁ గ, న్యన యగుదుం గాన నిమ్ము న న్నీతనికిన్. 315
- వ. ఒక్కసమయంబు సేసికొని యిచ్చి గుఱ్ఱంబులు వచ్చినవి యెల్ల రాఁ బుచ్చి
కొమ్మనిన గాలవుండు నవ్విధంబునకు సమ్మతించె నపత్యార్థి యై యిత్వోకుండు
ను నయ్యంకువునకు భార్య యగుట పుత్రజన్మావధిగా నొడివి యశ్వంబుల నొ
సంగి కన్యకం బరిగ్రహించి దానియందు వసుమనస్సుం డనుకొడుకుం బడసి గా
లవునకు నమ్మగువను మగుడ సమర్పించినఁ జూచి యబ్బంగిం గలచోట్ల నెల్ల
నరసి తురంగంబులం గావించికొ మ్మని యతనికిం జెప్పి సుపర్ణుండు సనియె
మఱియు మహీతలంబునం గ్రమ్మరి యమ్మునికుమారుండు గందువ లెఱింగి
పోవం బోవ. 316
- క. ఆసమయంబునను దివో, దాసుఁడు నౌశీనరుండుఁ దరుణికి నిన్నూ
తేసిహయంబుల నిచ్చి మ,హాసత్త్వుల సుతులఁ బడసి రధిక ప్రీతిన్. 317
- వ. ఇట్లు క్రమంబునఁ గాశీశ్వరునకుఁ బ్రవర్ధనుని భోజపురనాథునకు శిబిం గనిన
యక్కన్యకం గొని వెండియు వసుంధరం దిరుగు చుండ గరుత్మంతుండు గ్రమ్మటి
వచ్చి యమ్మునితో నీ వింక జాలింబడ వలవ దొక్కకారణంబున నీరాజులు ము
వ్వరకు నివ్వాజులు గలిగె నింతియకాని యొండెడ నీచందంబున మ్మొత్తంబు లై

దొరక నేర వియ్యాలునూలు గుఱ్ఱంబులను గురునకు సమర్పింపు ¹మొక్క
టిసెప్పెద విను మని యిట్లనియె. 318

క. ఈమువ్వర తెఱఁగునఁ దగ, నామునియుం గొడుకుఁ బడయునట్లుగ నిష్ఠా
కోమలిని గొఱంతకు వి, శ్వామిత్రున కెట్టులైన సంప్రార్థనతోన్. 319

వ. అని తానునుం దోడు సని యత్తపస్విపాలికిం బోయి యతైఱం గెఱింగించి
గాలవుం గానిపించి యీతండు బాలుండు నీవు దయాళుండ వితనిం గృతార్థుం
జేయ వలయు నని ప్రార్థించి పక్షిరా జక్కార్యంబు చక్కంజేసి పోయిన. 320

క. మునివరుఁ డష్టకుఁ డనియెడు, తనయుఁ బడసి శిష్యునకు సుదతి నొప్పించెన్
వనితయుఁ దపంబు సేయం, జనియెను గాలవున కిట్టి²చరితము గలిగెన్. 321

వ. కావున నెట్టివారికి నిర్బంధము దగదు దుర్తానంబు దుర్దశ నాపాదించు నయ్య
యాతి దుర్తానంబునం గాదె పుణ్యలోకపరిభ్రష్టుం డై మాధవీపుత్రులగునన్న
లువురు దౌహిత్రులకతంబున నూర్ధ్వగతి గనియె నట్లగుటంజేసి. 322

క. నిర్బంధము దుర్తానము, దుర్బుద్ధికిఁ గాక తగునె దుర్యోధన నీ
మార్బలమె పాండవులకున్, దౌర్బల్యము వాపు శుభము దలఁకొను సంధిన్.

వ. కృష్ణునిమాట విని నీ విక్కొరవాన్వయంబు రక్షింపు మనియె నివ్వధంబున
నమ్మువ్వరుముసీంద్రులు సెప్పినహితోపదేశంబులదెస ననాదరంబు సేసి గాంధా
రేయుండు రాధేయుం గనుంగొని చే యప్పళించి నవ్వి వీర లింతవెఱ్ఱు లగు
దురే యని పలికి వారల నవలోకించి. 324

—|| దుర్యోధనుండు నారదాదిమునులమాటలు వినక నిరాకరించుట. ||—

క. మునులార నన్ను విధి యే, ³మని మును పుట్టించె నట్టు లయ్యెడుఁ గా కీ
వినఁ జవి గానిపలుకులకుఁ, బని గలదే యుడుగుఁ డింక బహుభాషణముల్.

వ. అనిన విని ధృతరాష్ట్రుం డమ్మహామునులతో నిట్లనియె. 326

తే. మీరు సెప్పినబుద్ధులు గారవమునఁ, జేయఁ గాంచినఁ బుణ్యంబు సేయ నెట్లు
నాముఖంబునఁ గార్యంబు ⁴నడవ దేమి, సేయువాఁడ నొండెద్దియుఁ జెప్ప లేదు.

క. అని యతఁడు శౌరితో ని, ట్లను నిహముం బరముఁ గలుగునట్టివిధము నీ
వనఘా చెప్పితి నాకుం, ⁵జన వేదియు లేదు దీని నస్తతి నడవన్. 328

ఆ. మందబుద్ధి నాదునందనుఁ డీవు పో, రానిచుట్టమవు మహానుభావుఁ
డవు దయార్ద్రచిత్తుఁడవు వీనిఁ దేర్పవే, యనునయించి యెట్టులైనఁ గృష్ణ.

క. అనిన ముకుందుండు దుర్యో, ధనుతో నిట్లనియె విమలతరవంశమునన్
జనియించి తెల్లగుణముల, ననూనుడవు నీకు నీదురాగ్రహ మగునే. 330

చ. తులువలు గాక యిట్టిదొర దుర్ణయవృత్తికిఁ జొత్తురయ్య పు

1 మే నొక్క తెఱంగు చెప్పెద విను మని. 2 చందము గలిగెన్. 3 మని పుట్టించె
దగ నిట్టు లయ్యెడు. 4 నడవఁ డేమి. 5 జనవు మనవు.

- త్తులు ననుజన్తులుం జెలులు దుష్టపథంబునఁ బోవ కుండఁ జుట్టలుఁ దగువారుఁ దండ్రియు నొడంబడఁ జేయుము కార్య మల్పబుద్ధులవెడమాట లూఁకొనకు దోసము సేగియు వచ్చు నమ్మెయిన్. 331
- క. ¹పాండిత్యశౌర్యనిత్యులు, పాండుసుతులు వారిఁ గూడి బ్రదుకుట ధృతరాష్ట్రుండును బాహ్లికుఁడును భీష్ముండు గురుఁడుఁ గోరు తెఱఁగు సూచన రేంద్రా. 332
- ఆ. విను మనత్యలోభమున సిరి యగు నె యాఁకొని ముసిండి దినినఁ గ్రొవ్వు లావుఁ గలుగునయ్య శకునికర్ణదుశ్శాసన, మంత్రితంబు గార్యతంత్ర మగునె. 333
- శా. తోడం బుట్టినభీమపార్థులమహాదోర్దర్పముల్ లాఁతు లై తోడంచుం ²బెఱవారి దుర్బలుల నెందుం జొచ్చి దైన్యంబునం గూడం బెట్టెదు నీవ పాండుసుతులం గుందింపఁగా సత్యముం బాడిం దప్ప రొకప్పుడుం గినియ రాబంధుత్వ మే లొల్ల వో. 334
- ఉ. వారును మీరుఁ ³బొంది జనవల్లభు లెల్లను భృత్యభావనం జేర సమస్తవస్తువులుఁ జేకుఁటఁగా బ్రదు కొప్పుఁ గాక నీ కీరస మెత్తికోల్ గఱపి యిప్పుడు కార్యము దప్పఁ జూచునీ వారలు ముట్ట వచ్చిన నవశ్యము నంతకుఁ జాలరుం జుమి. 335
- ఆ. వీర కారు పాండవేయులఁ బోర మా, రొక్కన సురాసురులకుఁ గొలఁది గాదు గాన వారితోడికయ్యంబునకు నిర్ణయింప వలదు సంధిపెంపుఁ జేయు. 336
- క. ఈయున్న రాజు లందఱు, ⁴వాయుసుతున కొక్కయెత్తు వాఁ డలిగిన శూలాయుధుఁడు వడఁకు నాకౌం, తేయులతోఁ బొడుచు టుడుగు ధీరవిచారా. 337
- క. ఒకకార్యము సెప్పెద మీ, సకలబలములందు సవ్యసాచి కెదురుగా నొకరుఁడు గలిగినఁ గయ్యము, నకుఁ బూనుఁడు రిత్త బహుజనక్షయ మేలా. 338
- క. పెక్కండు గోవులం గొని, యుక్కు మిగిలి నడవ వెనుక నుద్దవిడిం దా నొక్కఁడ నరుఁ డేతెంచినఁ, జిక్కె సమస్తంబు నది ప్రసిద్ధమ కాదే. 339
- క. తోడు⁵దొన లేనియప్పటి, క్రీడికొలఁది యట్టి దధిప కినియక విను మేఁ దోడై రా నెదురుట గడుఁ, గీడు వలవ దుడుగవయ్య గెలు పరిది నుమి. 340
- తే. అనుజతనుజులుఁ జెలులు వియ్యములు నడుగు మాలి పోదురు నీకుఁ గా మనుజనాథ దొరకుఁ గులనాశనుం డనుదూఱు మేలె పాండవులతోడ నొడఁగూడి బ్రదుకవయ్య. 341
- ఉ. రాజ్యముభార మెల్ల ధృతరాష్ట్రునియంద వెలుంగు చుండఁ ద త్పూజ్యకుమారపట్టమునఁ బొల్చి చరింపఁగ నీవు పాండవుల్

1 పాండిత్యసత్యశౌర్యులు ; శౌర్యసత్త్వులు. 2 బెడబాపి...నెందుం జెచ్చి. 3 గూడి

జన. 4 వాయుజు నని నోర్వ గలరె. 5 కొన లేని.

సజ్యతః దండ్రిచిత్తము ప్రసన్నతః బౌందఃగః గొల్చి యున్కి సా
మ్రాజ్యముగాఁ దలంతు రనురక్తమతిం దమకుఁ ధరాధిపా.

342

క. కౌరవనాయక పాండుకు, మారులు నీతోడిపోత్తు మనియెద మనఁగా
శ్రీ శా మోఁకా లొడ్డిన, వారివిధమ కాదె నీవు వల దను టెల్లన్.

343

—|| భీష్మద్రోణులు దుర్యోధనునకు హితంబు సెప్పట. ||—

చ. అన విని భీష్మఁ డిట్లనియె నాధృతరాష్ట్రాతనూజుతోడ నీ
జనకునిమాట వట్టుము ప్రసన్నమతిఁ మనవంశ మెల్లఁ బా
వనముగ నిందు వచ్చి బుధవత్సలుఁ డీహారి యిట్లు సెప్పఁగా
వినమిఁ గడుం జెడుందెరువు వీరలపం ¹పొనరింపు పెంపుగన్.

344

క. మానక ధృతరాష్ట్రాడు ప్రా, ణానం గలుగంగ బంధునాశము రాజ్య
శ్రీనాశము నుద్దామయ, ²శోనాశముఁ జేయ నేల చూచెదు చెపుమా.

345

వ. కృష్ణార్జునులతోడివిరోధం బీబంధులోకంబునక కాదు లోకంబున నెవ్వరికినిం
జూడం : బోలదు లోకంబులు రెంటికిని హానిం జేయక కూడి బ్రదుకుట మే
లనినఁ దదనంతరంబ ద్రోణాచార్యుండు దుర్యోధనున కిట్లనియె.

346

తే. పితృపితామహగురుల మై ప్రీతిఁ గోరు, చున్న ³యట్టిమాపరమహితోపదేశ
వాక్యములు విని దుర్జనవచనరచనఁ, గొనక బంధులతో నొడఁగూడి మనుము.

ఉ. వెన్నుఁడు ప్రీతిఁ జెప్పినసవిస్తరవాక్పాచయంబుతోవఁ బో
వన్న కుమార య ట్లయిన నాయువు శ్రీయును నీకుఁ గల్లు మా
కన్నులు సల్లగా నకట ⁴గన్గొను చుండుదు మేము నట్లు గా
కున్నను నీవ నేర్తు నిను నొం డన నేరము నిండుకొల్వనన్.

348

చ. అనవుడు నాంబికేయుఁడు నిజాత్మజుదిక్కు మొగంబు సేసి యి
ట్లను హరి నాశ్రయించి భవద గ్రజాఁ బుణ్య నజాతశత్రునిం
గను మట వోయి దీన మనకార్యము లన్నియు సిద్ధిఁ బొందు నీ
తనిపలు కాదరింపమిఁ బదంపడి పాటిలు నెల్లచేటులున్.

349

వ. అనియె నట్టియెడ గురుభీష్టు లొత్తి చెప్పం దలంచి గాంధారేయున కి ట్లనిరి.

క. ఈకృష్ణునిసారధ్యము, నాకృష్ణునిగాండివంబు నై తోఁపక ము
న్నీకొలఁదిఁ జక్కఁబడి నీ, వీకురువంశంబు గావు మిభపురనాథా.

351

వ. అని పలికి మఱియు.

352

సీ. ధర్మపుత్రునిపదద్వయమున కతిభక్తి, నెఱఁగిన నతఁడు నిన్నెత్తి గ్రుచ్చి
నిడుఁగేలఁ బెద్దయుఁ దడవుగాఁ గౌఁగిలిం, పఁగ భీముఁడును నీవుఁ బరమహర్ష
మునఁ జారుతరవక్షములు సంగతములు గాఁ, బరిరంభణం బొనర్పంగ నరుఁడుఁ

1 పొనరింపఁ బెంపుగన్. 2 శోనాశన మేల నీవు సలిపెదు చెపుమా. 3 మాయట్టి
హరిహితోప. 4 కన్గొన నే మును గందు మట్లు గా.

గవలును మొక్కినఁ గర మర్థిఁ దిగిచి నీ, వాలింగనంబు సేయంగ నిట్లు
తే. వారు మీరును దగ బాంధవమునఁ బొదలి

యింపు దళుకొత్తఁ దామరతంపరైనఁ

జెలులుఁ జుట్టలుఁ గలిసి పేరెలమిఁ బొంది

యుల్లసిల్లంగఁ గుల మెంత యొప్పునొక్కొ.

క. సమరమునకు వచ్చినభూ, రమణు లుభయకటకములను బ్రమదం బెసఁగం
దమతమపురములకుం బో,వ మహీజను లెట్టియుత్సవముఁ బొందుదురో. 31

వ. అని వెండియు ననేకవిధంబులం జెప్పి యీ రెండుదెఱంగులవారును బంచి కు
చిసుఖం బున్న నఖిలభూప్రజకును బ్రమోదం బగుం గావున నట్లు సేసి యం
టచేత దీవనలు వడయ వయ్య నీ వనిన విని దుర్యోధనుం డప్పుండరీకాక్ష
వీక్షించి యిట్లనియె.

క. గురుఁడును బితామహుఁడు నీ, నరనాథుఁడు నెల్లప్రాద్దు నను దూఱుదు రి
ప్పరుసున నీవును దామో, దర దూతెదు గాని తగవుఁ దలఁపవు కంటే. 32

క. వనితం బఱిచి రరణ్యం, బున నిశుమలఁ బడితి మనుచుఁ బోటరులై చం
పను ¹జెఱుపఁ దలఁచి మాదెసఁ, గనలుదు రప్పొందునుతు లకారణమ కడున్

మ. అరయం దప్పొకయింత నావలన లేదాధర్మపుత్రుండు జూ
దరివెంటం దమకించి సౌబలునిచేత² భూమి గోల్పోయి ము
ష్కరుఁడై వెండియు నొడ్డఁగా నతఁడు నక్షప్రాధిమై గెల్చె నే
తెరు వైనం దనయిచ్చ³తోఁ బడియె నింతే కాక యేఁ బూటయే. 35

తే. మాత్యపాంచాల⁴ పాండ్యాదిమనుజపతులఁ
గూర్చికొని తార కయ్యంబు గోరి యెత్తి
విడిసి రింతియ కాక యివ్విధము నుగ్ర
కర్మమున కేము దొడఁగుట గలదె చెపుమ.

క. ఉక్కటి సురపతి కైనను, మ్రొక్కము నృపధర్మమూఁది మొనతలఁ బడిన⁵
మిక్కిలిపేరును నిట దివి, నక్కజముగఁ బెంపుఁ బడయ నగుట నుపేంద్రా.

చ. చిఱుతఁదనంబునం దగవు చిత్తమునం దలపోయ లేకముం
దట యటువోవ నిచ్చితిఁ బితామహుఁడు⁶ జనకుండు నింకఁ గ్ర
చ్చట నిలఁ బంచి చక్కసగ మక్కడ నెవ్వరికేని మద్బలం
బెఱుంగక యీఁ దలంచినను ⁴నే నది యేటికి సమృద్ధిచెదన్.

తే. తొంటిచవి గని యిప్పుడుఁ దోచి పాండు
సుతులు రాజ్యంబు సేయంగఁ ⁵జూచుకలుచ.

నాకు నీఁ దీఱునే యింక నాఁటిచూఱ

లెక్కడివి ద్రోణభీష్టు లీదిక్కు సుమ్ము.

362

ఉ. ఏమును వారుఁ బంచికొని యేలుట గల్గదు పల్క కుండు మిం
కేమియు వాఁడిసూదిమొన యించుక మోపినయంతమాత్రయున్
భూమి యొనర్చి పాండునృపపుత్రుల కిత్తునె యెవ్వరైన సం
గ్రామమునన్ జయంబు గొని రాజ్యము నేయుట నిశ్చయించితిన్.

363

తే. అనిన విని కిన్కఁ బూనినయలఁతినగవు

చెలువు మొగమున కొక క్రొత్త¹పాలు పొనర్పఁ

బుండరీకాక్షుఁ డగు టెల్లఁ బోయి యప్పు

డరుణకమలాక్షుఁ డగుచు మురాంతకుండు.

364

— శ్రీకృష్ణుఁడు దుర్యోధనునితో మా న్నతండు సేసినచుర్ణయంబు సెప్పట. —

క. మొనతలఁ బడియెదు నీచె, ప్పినయట్టుల తడవు లేదు బిరుదుల రై నీ
వును వీరు నిలువుఁ డిదె భం, డన మెల్లియ వచ్చె నూఱటలు గనుఁ డింకన్.

సీ. అరయంగఁ దప్పు లేదంటి నీవలనఁగీ, డొకనాఁడు సేసియు నొక్కనాఁడు
సేయవె నీజనించినయది యాదిగా, నుడుగక పాండవేయులకుఁ జాల

నెగ్గు సేసితి విష మిడి పెనుఁబాములఁ, గఱపించి నీరిలోఁ గట్టి త్రొచి

లక్కయిల్ గాలించి పెక్కుభంగులఁ జంపఁ, దలఁచినఁ జావక ధర్మరక్షఁ

ఆ. జేసి నెగడి రాచసిరి నొంది యున్నఁ జూ, పోప కీవు తీవ్రపాపబుద్ధిఁ

గనమి జూద మొకటి కల్పించి కపటంబు, సేయ దాననెల్ల చేటుఁ బుట్టె. 365

తే. అన్నదమ్ముల నెత్తంబు లాడి సతుల, తలలు వట్టి సభాస్థలంబులకు నీడ్చి
చీర లొలిపింతురే యిట్టి²వారి నెందుఁ, దడవుమా నీవొకండవు దక్కనధిప.

ఉ. అప్పుడు నీవుఁ గర్ణుఁడును నాడినమాటలు గొల్వులోపలం

జెప్పెడునట్టివే కులము శీలముఁ గల్గినపుణ్యకాంత³క

ట్లోప్పమి సేయు టెల్లఁ గని యున్నజనంబులు వించు నుండఁగాఁ

ద ప్పొకయింత లేదనువిధం బది నీక చనుం గుమారకా.

368

తే. ఎత్తి విడిసినవారని యెల్లతప్పుఁ, బాండవులమీఁదఁ బెట్టిన బ్రదుకు గలదె
ద్రోణభీష్టులుఁదండ్రీయుఁదోడుతోడఁ, జెప్పుతగుమాట⁴లేమియుఁజెవులుసారవు.

క. శాంతిం బొందుట నీకుం, గుంతీపుత్రులకు మేలగున్ దానిక యే

నింతయు నాడెద నది నీ, కెంతయు రుచియింప కునికి యెఱిగి యెఱిగియున్.

వ. అని యిట్లు నారాయణుండు నానాప్రకారంబులం జెప్పుటకుఁ గటకటం బడి

1 చెలు పొనర్పఁ...డును డిల్లఁ బోయి. 2 కూరు నెందు. 3 న, ట్లోప్పమి...గని
యొలిజనంబులు. 4 లింగేమి చెవులు.

యెదుదుర్యోధనునకు దుశ్శాసనుం డిట్లనియె.

371

మ. జనకుండున్ గురుభీష్ములుం దగినకర్జుం బాపులై నీకుఁ బ్రీ
తి నెఱింగించుతెఱంగు గాదు తమబుద్ధిం బోయి ¹సంధాన మి
ట్లానరం జేయక యున్నఁ గృష్ణునకు ని న్నొప్పించువా రింతవ
ట్టు నిజం బిచ్చట నింక నీయునికి నెట్లుం గీడు వుట్టుం జూమి.

372

ఆ. అనిన బాహ్లికాదు లగుకురువృద్ధుల, నాత్మజనకుఁ గృష్ణు నాదరింప
కతఁడు రాజసమున నప్పుడు దిగ్గన, లేచి పోయె సంచలించె గొలువు.

373

తే. అతనివెనుకన కర్ణుండు ననుజగణము, శకునియును వారిపొందె నజనపతులును
బోయి రమ్యైయిఁ జని యొక్కప్రోవు గట్టి, వేఱ యంతంత నుండిరి గోఱడమున.

వ. ఇట్లున్నం గనుంగొని గాంగేయుండు.

375

చ. ఇతఁ డిది యేల త్రొవ్వి ధరణీశుఁడ నంచు వృథాభిమాని యై
మతి సెడి లోభమోహమదమత్సరముల్ దనుఁ ద్రిప్ప నిట్లనం
గతమునఁ బోయె వీనివెనుకం జని రేమి దలంచియో మహీ
²పతులును వీరు గొంద అతిభారపుమానుసు లేమి సేయుదున్.

376

తే. అని జనార్దనుఁ గనుఁగొని యకట కాల
పక్వ మయ్యె నీనరపతిప్రతతి యెల్ల
ననుడుఁ దగువారిదెసఁ గలయంగఁ జూచి
తగవుమెయి నిట్లు లనియె నన్న గధరుండు.

377

శా. ఈదుర్యోధనుఁ డింతగర్వి యగునే యీయున్నవా రెల్ల నా
చే దైన్యంబునఁ బొందు టొప్ప దని చర్చింపండ యీభంగికిన్
లేదే యెండుదెఱంగు సత్కులముఁ బాలింపంగ వర్జింప రా
దే దుష్టాత్మకు నీచు నొక్కరునిఁ ⁴బోదే భేద మీజాతికిన్. *

378

ఉ. కంసుఁడు నిట్ల తండ్రిమది గందెడుచంద మొనర్చి ధర్మవి
ధ్వంసము సేసినం గులమువారలు నా కెఱిగింప నేను దు
ర్మాంసము గోయువై ద్యునిక్రమంబున నాతనిఁ ద్రుంచి యన్వయో
త్తంసముఁ జేయనే జనకుఁ దద్విధ మొప్పదె మీరుఁ జేసినన్.

379

ఆ. అంతతోడ నెల్లయాపదలును దీటు, వంశ మధికగౌరవంబు నొందుఁ
గూడి మనుట గలుగుఁ గురుపాండవులకు ని, తెఱిఁగు సూడ మీకు నుటవకాదె.

వ. అనిన విని ధృతరాష్ట్రుం డుదరిపడి విదురున కిట్లనియె.

381

ఆ. బుద్ధిమంతురాలు పొందుగఁ బలుకంగ, నేర్చు వచ్చి కొడుకుఁ దేర్చి పోవుఁ

1 సంధాడ మిం, పానరం. 2 భృతలును...రతిబీరపుమానుసు. 3 ప్రచయమునకు ; ప్రకరమునకు. 4 బొందే నీతి యీజాతికిన్ ; బొందే నీచుఁ డేజాతికిన్. * వ. అని ఘటియఁ గృష్ణుం డిట్లనియె, అను నొకవచనము గలదు,

గాన వేగ నీవు గాంధారి దోడితె, మ్మనుడు నరిగి యతఁడు నట్ల చేసె. 382
వ. అద్దేవియు. 383

క. చనుచెంచి యుచితపీఠం, బున నున్నం గురువిభుండు మోలఁతుకతో ని
ట్లను నీతనూభవుఁడు దు, ర్వి నయంబునఁ జనియె నిట్టివెంగలి గలఁడే. 384

క. నీ వై నఁ జెప్పి శాంతుం, ¹గావింపఁగ నోపుదేనిఁ గౌరవకుల మీ
గోవిందుశాసనము సం, భావింపం గాంచి చెడక బ్రదుకుం జమ్మి. 385

తే. అనుడు నీపుత్రుఁ డవిసీతుఁ డగుట యెఱిఁగి, యెఱిఁగి వానివశంబున నేల పోయె
దీవు పాండవులకు నేమి యిచ్చి తేని, నడ్డపడ నెవ్వరికి వచ్చు నధిప చెపుమ.

క. అని గాంధారి పతియుఁ డా, నును విదురుం బనిచె నందనుం బిలువ నతం
డును మొగము జేవుఁటింపఁగఁ, ²జనుదెంచెను సభకు విదురసంప్రార్థితుఁ డై.

వ. మున్ను దనతోడం జనినవార లందఱు నచ్చోటన నిలువ నిట్లు వచ్చి సుయోధ
నుండు నిజాసనాసీనుం డైయున్నఁ జూచి తల్లి చిత్తంబున గర్హించుచు నతనికి
ధర్మంబును నీతియును జుట్టఁటికంబును బ్రదుకుఁదెరువును నిజశక్తియు సహాయంబు
గొలందియుఁ గులజనచిత్తప్రకారంబును బాండుపుత్రులబలపరాక్రమంబులుఁ
దెలియునట్లుగాఁ దెలుంగుపడం జెప్పి బుజ్జగించియుం గినిసియు ననేకవిధంబుల
నాడిన నమ్మాటలదెస ననాదరంబు నేసి యుద్ధతిం గ్రమ్మఱం జని యతండు కర్ణా
దులం గలసి వారునుం దానును దుర్మంత్రంబునకుం జొచ్చి. 388

—|| దుర్యోధనాదులు శ్రీకృష్ణునిం బట్టికొని చెఱం బెట్టఁ దలంచుట. ||—

క. హరితలఁ పొప్పదు భీష్ముని, గురునిం గూర్చికొని మనలఁ గ్రొవ్వఱఁ బట్టం
గర ముత్సహించు చున్నాఁ, డరయ నతనివచనరచన నంతయుఁ దెలిసెన్.

క. మును దాఁ గంసునిఁ బరిమా, ర్చినచందము వారి కెల్లఁ జెప్పెడుఁ దనకున్
మును మనము గడఁగి ⁴వెసఁ బ, ట్టినఁ గార్యం బగుఁ జలంబు డింపకుఁ డింకన్.

తే. పట్టి యీతనిఁ జెఱఁ బెట్టి పాండవులకు, దిగులు వుట్టింత మంతటఁ దెగక యెత్తి
వచ్చిరేనియు నిర్జింప వచ్చుఁ గోఱ, లెల్లఁ బుచ్చిన నురగంబు లేమి సేయు.

వ. అని విచారించె నిట్లు దుష్కార్యలోచనంబు నేసి దుర్యోధనదుశ్శాసనశకుని
కర్ణు లగుదుష్టచతుష్టయంబు మొదలుగాఁ గలయవిసీతులు దై తేయమర్దను
మర్దింప నిశ్చయించి రయ్యవసరంబున. 392

చ. అడఁకువ లేమి నల్కి యురియాడుట నొండొరుఁ గూడ కుండుటన్
బుడిబుడి మాటలాడుటను బోవుచు వచ్చుచుఁ ⁵గ్రందు గ్రమ్మఱం
బడుటను దెల్ల మైన మును పన్నుగఁ దాఁ బరికించి యున్ని న
ప్పుడు హరిఁ బట్టుసంకులము వుట్టుట సాత్యకి నిశ్చయించుచున్. 393

1 గావింపఁగఁ జాలి తేని.

2 చనుదెంచెన్ మగుడ.

3 పొప్పెడు.

4 తను.

5 గ్రంద గ్రమ్మఱన్ బడుటకుఁ దెల్ల.

- తే. బటటి కొనిపోయి కృతవర్త¹బన్నఁ బనిచె, నీవు బలమును వాకిట నిలుపు మేను
లోపలికి నెల్లఁ జాలుదుఁ బాపబుద్ధు, లన్న దెసఁ దప్పి రని నిర్భయమునఁ జెప్పె.
వ. ఇట్లు పరమాప్తుం డగుహార్దిక్యు నట వుచ్చి సాత్యకి సత్వరంబుగాఁ జనుదెంచి
జనార్దనునకు ²నత్తెఱుం గెల్ల నెఱింగించి తదనుమతిం గౌరవేశ్వరబాహ్నికభీష్మ
విదురులతో నిట్లనియె. 395
- మ. అదె కౌరవ్యు ³లశ క్తదుర్జనత సేయం బూని పైఁ బాటఁ జూ
చెద రమ్మె దమచేతఁ దీటునె జయశ్రీకాంతు దై త్యాంతకుం
బొదువం దారు దలంచు టెల్ల ననలంబుం జీర బంధింపఁగా
మది నూహించినయట్ల కాక తమదుర్కంఠ్రంబులం బోవునే. 396
- వ. అనిన విదురుం డదరిపడి వైచిత్రవీర్యున కిట్లనియె. 397
- ఉ. భూవర నీతనూభవులు పుణ్య నగణ్యపరాక్రముక్ హరిం
గేవలమర్త్యుఁగాఁ దలఁచి కిట్టినఁ బట్టినఁ దారు మంటపై
వావిరిఁ గ్రమ్మునాశలభవర్గముచాడ్పున మ్రంది పోరె కా
లావధి ⁴యయ్యెఁ గావలయు నక్కట వారికి వారివారికిన్. 398
- వ. అనుటయు గోవిందుం డందఱు విన నంబికానందనున కిట్లనియె. 399
- ఉ. రోషము నాపయిం గలిగి ⁵క్రూరతఁ గౌరవు లింత సేత నం
తోషమ నీవు ప్రాభవముతోఁ దగ నాకు ననుజ్ఞ యిమ్ము ని
ర్దోషత నేను నోపుగతి దోర్బలదుర్జయు లైనవారి వి
ద్వేషముఁ జక్కఁబెట్టి జగతీవర యంతక పోయి వచ్చెదన్. 400
- క. ⁶అనుడు ససంభ్రమముగ న, జ్ఞనపతి దుశ్శాసనాదిసకలపరిజనం
బును నాదుర్జనునిం దో, డొని రమ్మని విదురుఁ బనుచుడుం జని యతఁడున్.
వ. సపరివారంబుగా దుర్యోధనుం దోడ్తెచ్చినం జూచి, యతనికి ధృతరాష్ట్రం
డిట్లనియె. 402
- చ. అలవి యెఱుంగ కిట్లు దనుజారికిఁ గీ డొనరింప నీవునీ
తులువలు నుత్సహించితిరి దుర్మతులార సమీరు మీకుఁ ⁷జోఁ
కలవడి పట్ట వచ్చునె మహాద్రిఁ గదల్పుఁగఁ బోలునే దవా
నలుఁ జమరంగ శక్యమె వినాశముఁ బొందెద రేమి సేయుదున్. 403
- ఆ. అనిన విదురుఁ డిట్లు లను సుయోధనుతోడ, బాలకేళిఁ దొడఁగి లీలఁ గృష్ణుఁ
డెచట ⁸నెచట నెవ్వ రెవ్వరి నేమేమి, సేసె వినవెయేల చెడియె దిట్లు. 404

1 బనిచె నీవు, బలములును గూడి వాకిట. 2 నక్కొర్యంబు నల్లన నెఱింగించి. 3 ల
శక్తి...బాటుతెం. 4 యయ్యె నిప్పుడు దలంపఁగ వారికి. 5 క్రూరత మూర్ఖుల కింత...
యింతటఁ బోయి. 6 అన విని సంభ్రమముగ. 7 జోకలవడఁ ; జేనలవడఁ. 8 నెచటను
నెవ్వరి నేమి చేసె, వినవె యేల వృథా నీవుచెడియె.

వ. అనియె నట్టియెడఁ గట్టెదుర నున్నయక్కురుపతికుమారుం జక్కం జూచి యేనొ
క్కరుండన యని తలంచియె దుర్త్తదంబునం బొదివి పట్ట నుత్సాహంబు సేసి
తనుచు దరహాసంబు సేయువాసుదేవునిఫాలప్రదేశంబున బ్రహ్మయు వక్షంబున
విరూపాక్షుండును వదనంబున వహ్నియుఁ బార్శ్వంబుల నింద్ర యమ వరుణ
కు బేరులు నాదిత్యమరుద్విశ్వేదేవాశ్వినులు నుద్భవించిరి హలగాండీవమండిత
బాహు లగుబల దేవార్జునులు సవ్యదక్షిణభుజంబులను నిజాయుధహస్త లగు
యుధిష్ఠిరభీమనకులసహ దేవులు వీపునను వివిధ ప్రహరణపాణు లగుయదువృష్టి
భోజాంధకవీరు లూరులను బ్రభవించిరి జనితనానాహస్తవిన్యస్తంబులయి శంఖచ
క్రగదాఖడ్గశక్తిశార్ఙ్గప్రముఖనిఖిలసాధనంబులు వెలింగె నేత్రశ్రోత్రనాసావివ
రంబుల సధూమధూమ కేతుజ్వాలాజాలంబులు నిగిడె రోమకూపకలాపంబులం
దరణికిరణనిభ ప్రభలు వెడలె నిట్లు దుర్నిరీక్ష్యం బగున త్తేజోరూపంబుఁ గనుంగొ
నంగొలఁదిగాక సకలజనంబులు నయనంబులు మొగిడ్చి యద్భుతభయానకరసం
బుల జొత్తిల్లు చిత్తంబులతోడం గదల కుండ నప్పుండరీకాక్షుండు నారదాది
మహామునులవలనను భీష్మవిదురద్రోణసంజయులయందును గరుణాతరంగితం
బగుకటాక్షవీక్షణం బొలయ వారలకు దివ్యదృష్టి యొసంగిన నాపుణ్యపురుషు
లు సాంద్రానందంబునం దేలుచుండి రయ్యవసరంబున. 405

తే. దేవదుందుభివ్రాతంబు దివిరెఁ గల్ప, వృక్షపుష్పధారామయవృష్టి గురిసె
సిద్ధసాధ్యవిద్యాధరశ్రేణి భక్తి, నిచ్చుజయజయశబ్దంబు లెసఁగెఁ జదల. 406

వ. అప్పుడు ధృతరాష్ట్రం డమ్మహాసంకులంబు ¹విష్ణుని దివ్యవిజృంభణంబు గా
వలయు నని యూహించి. 407

క. కరుణింపుము సంశ్రితభయ, హరణధురీణా సహింపు మజ్జానంబున్
శరణంబు వేడెద భవ, చ్చరణంబులు గనుఁగొనం బ్రసాదింపఁగదే. 408

చ. అనుడు దయార్ద్రచిత్తుఁ డగునప్పరమేశ్వరుఁ డిచ్చె దృష్టి య
జ్ఞనపతి కద్భుతం బడర సమ్మదపూరము గ్రమ్మ నాతఁడుం
గనుఁగొని భక్తి మ్రొక్కి నినుఁ గంటిఁ గృతార్థుఁడ నైతి నింక నొ
ల్ల నొరులఁ జూడ లోచనములం బురుషోత్తమ సంహరింపవే. 409

క. అనినపలుకులకు నచ్చటి, జను లెల్ల నృపాలు సితవిశాలాక్షుఁ గనుం
గొను చుండి రపుడు దమనె, మ్మనమ్మ ²లాశ్చర్యరసనిమగ్నంబులు గాన్. 410

వ. తదనంతరంబ దామోదరుండు ధృతరాష్ట్ర సభిమతం బొడఁగూడ సతని
కన్ను లెప్పటియట్ల కావించి నిజవిశ్వరూపప్రపంచంబు నుపసంహరించి ముసీం
దులనామంత్రణంబు సేయ నమ్మహాత్ము లంతర్ధానంబుసేసిరి దానును సముత్థా

నంబు సేసి యంతకు మున్న సన్నిహితు లై యున్న కృతవర్తకరంబును సాత్యకి
హస్తంబును నవలంబించి యూరక వెడలె నని చెప్పిన. 411

ఆ. ఇవిధమునఁ గృష్ణుఁ ¹డేగినపిదపటి, కథ వినంగ నాకుఁ గౌతుకంబు
మనము నిండి గడలుకొనుచున్న యది వివరించి చెప్పు మునివరేణ్యునుడు.

ఉ. ²భక్తమనఃప్రమోదకరపాదసరోజవికాశ చేతనా
శక్తిమయప్రభావ మునిసంస్తుత సాత్యవతేయభారతీ
ప్రోక్త నిగూఢసంప్రకటభూమసమాశ్రయ వత్సలత్వసు
వ్యక్తకృపాభిరామ గుణవర్జన నిష్కల నిత్య పుష్కలా. 413

క. అవ్యయ³నిర్మలవిభవా, దివ్యప్రభవా సుఖైకదీప్తానుభవా
నవ్యత్వనిత్య యతినం, సేవ్యసుసాంగత్య లోకజీవనకృత్యా. 414

మాలిని. రవిశశిమయనేత్రాప్రస్ఫురత్కాంతిహృద్యా
నవజరతవికారన్యాస లీలానవద్యా
వివృతనిగమశాఖావిశ్రుతాగ్రైకవేద్యా
వివిధ⁴నియతచర్యావిత్రచిత్తప్రసాద్యా. 415

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి
తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బయినశ్రీమహాభారతంబున యుద్యోగపర్వంబు
నందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ

గణేశశారదాగురుభ్యో నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఉద్యోగపర్వము, చతుర్థాశ్వాసము.

మత్తులసీ¹పల్లవ

దామచ్ఛవిలబ్ధమరకతప్రతిమత్వో

ద్దామప్రభాస్థిమాలా

శ్యామాయితవిపులవక్ష హరిహరనాథా.

1

→⇒ కృష్ణుండు గుంతియింటికిం జని యాయమతో మాట లాడుట. ⇒→

వ. దేవా వై శంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియెఁ గృష్ణుం డతైఱింగున వెడ
లిన విస్మిత యై గాంధారి యభ్యంతరమందిరంబున కరుగం గౌరవు తెల్లను
బంధుమిత్ర సహాయసహితంబుగాఁ దనతోడన వెడల మొగంబు గంటు వెట్టి
కొని కత్యంతరంబులు గడచినప్పుడు దారుకుండు తేరినొగలపై నుండి పొడ
సూపి కేలు మొగిడ్చి ఫాలభాగంబునం గదియించినం దత్ప్రదేశంబున నిలిచి
వారల దెస మరలి చూచి మీ రింక నిలువుం డని పలికిన నాంబికేయుండు
పుండరీకాక్షుం జేరి నిజతనూజుల నుపలక్షించి.

2

ఉ. వీరును బాండుపుత్రులును వేరము దక్కి పొసంగి మన్నికై
పోరిత మాడి యే నటులు బుద్ధులు సెప్పినభంగియుం గులా
చారము నిర్వహింపఁ బలుచందములం దగ దుఃఖపాటు నీ
కౌరవజాతికిం దెలిసెఁ గాదె గదాధర నీదుసన్నిధిన్.

3

వ. అని వెండియు.

4

తే. నీకు శుద్ధుండ నగుటయ నిఖిలబంధు, మిత్రగురుజనకోటికి ధాత్రి కెల్ల
నంబుజాక్ష నిర్దోషుండ నగుట గాన, నాతెఱంగు నీవెఱుంగుట నాకుఁ జాలు.

వ. అనిన విని యచ్యుతుండు బాహ్లికభీష్మద్రోణకృపప్రముఖనిఖిలవిశిష్టజనంబుల
నాలోకించి.

6

- తే. ఇప్పు డీనభఁ బుట్టినయింతవట్టు, మీకుఁ దెల్లంబు గాదె యీమేదిసీవి
భుండు ¹దా నేమిటికిని ముఖ్యుండఁ గాను, దప్పుదనదెస లేదని చెప్పి విడిచె.
- వ. కావున నాకు నియ్యెడం దడయం బని లేదు పోయి వచ్చెద ధర్మపుత్రునకు నింత
వృత్తాంతం బెఱింగింప వలయు నని పలికి వారల నామంత్రణంబు వేసినవాఁ
డై రథారోహణంబు వేసి ధృతరాష్ట్రుండును నచటిజనంబులును వెనుకం జనఁ
జని కుంతీగృహద్వారంబున నరదంబు డిగ్గి. 8.
- క. వారందఱుఁ దనతోడన, గౌరవమున నరుగుదేరఁ గాఁ జొచ్చి మహా
దారుఁడు గుంతీచరణాం, భోరుహముల కెఱఁగి వినయభూషణుఁ డగుచున్. 9
- క. కౌరవసభఁ దా నాడిన, గౌరవవాక్యములుఁ గార్యఖడ్గక్రమవా
క్పూరములు సుయోధను²దు, హ్విరంభము నల్పవచనపద్ధతిఁ జెప్పెన్. 10
- వ. ఇట్లు ధృతరాష్ట్రకొలుపునం బుట్టినవిశేషంబులు పాండురాజమహిషి కెఱింగిం
చి మాధవుండు మఱియును. 11.
- తే. కురుకుమారులు దమయంతఁగుడిచిక్రొవ్వి, మీఁ దెఱుంగరు ³మా కేమిమేలకాక
నాలుకలుగ్రోయునర్జునానలముదగిన, యెరగొనం గని సంతృప్తి యెనకమెనఁగు.
- వ. పాండుకుమారులపాలికిం బోయి వచ్చెద వారికిం దగినబుద్ధు లానతి మ్మనిన
నద్దేవి విక్రమోపజీవిత లయినముచుకుందుండును సృంజయుండును ననుతోం
టినరపతులచరిత్రంబులు సెప్పి యుధిష్ఠిరుండు వీరిని వినండొ కాక యని పలికి
యెల్లవారును విను చుండ వెండియు నిట్లనియె. 13
- ఉ. ⁴రాజుల కెందు నారయఁ బరాక్రమజీవనవృత్తి దక్క నొం
డోజ నిషిద్ధ మండ్ర మును లుత్తమసత్త్వులు వంశధర్మముల్
పూజితభంగిఁ జేయుదురు బుద్ధివిహీనులు వానిఁ దక్కి ని
స్తేజపుఁగూటి కియ్యకొని దీనతఁ బొందుదు రంబుజోదరా. 14
- క. సీవియ్యంబులు సంధియ, కావింపం బడిరి వీరిఁ గలయుట కష్టం
బావెరవు దప్పుటయ మే, లై వచ్చెం బొమ్ము విడువు మనుమానంబున్. 15
- వ. నిజవంశోచితోవీరవృత్తమున కున్నేషంబుగా నాకపి
ధ్వజుఁ డుత్సాహము సేయ కున్న నకటా దైన్యంబు వాటిల్ల దే
భుజదర్పోద్ధతుఁ డైనభీమునకు సీపాం దొప్పునే సీవు న
ర్వజగన్తాన్యుడ విందు రాఁ దగునె దైవం బిట్లు దప్పించునే. 16
- వ. అని యంతనిలువక గొంతి యిట్లనియె. 17
- క. మఱచిరె కొలువున ద్రౌపదిఁ, బఱచినబన్నంబు ధర్మపథము దొఱంగె

1 నేనేమిటికిని...తప్పు (నా) తన మీఁద లేదని చెప్పికొనియె. 2 దు, హ్విరంభము నల్ప
వచనగతితోఁ జెప్పెన్. 3 యెట్లైన మేలు. 4 రాజులకుం బరాక్రమము రాజసజీవనవృత్తి
దక్క నొం. 5 మైనవృత్తమున.

వెఱచుట ¹కప్పటి కదిదగుఁ, జెఱచినచో వెదక వలదె చిరతరకీర్తిన్. 18

→ ²కృష్ణుఁడు కర్ణునిఁ దనరథం బెక్కించుకొని కొన్నిరహస్యోక్తులు పలుకుట. →

వ. అని పలికి పుండరీకాక్షుం గాఁగిలించికొని ³యచ్యుతుండు మ్రొక్కిన దీవించి
యేఱు సుఖం బున్నదాన నని పాండవులకుం జెప్పుము చేతులలావునం గనిన
జీవనంబున బ్రదుకుం డనుము పోయి రమ్మని వీడుకొల్పిన సింహగమనసుంద
రంబుగా వెడలి తనతోడన గదలి వచ్చినధృతరాష్ట్రాదుల నిలువం బనిచి
రథారోహణంబు సేసి గోవిందుండు కర్ణుడెసం గనుంగొని నన్ననిచి వత్తు గాని
రమ్మని కరంబు సాచి చెయి వట్టి తనయరదం బెక్కించికొని సాత్యకి వేసరి
నెక్కి కెలనం జనుదేరం గదలి చని యనుప వచ్చినకృతవర్త నుచితప్రకారం
బున సన్నహంబుగా నిలిపి యరుగునవసరంబునం బౌరలోకంబు. 19

ఉ. అక్కట వాసుదేవు³పను పాదరణంబునఁ జేయ రైరి వీ
రెక్కడిబుద్ధిమంతు లని నిందును నందును లోక మెల్లఁ బే
రుక్కున మ్రగ్గుటం దలఁప నొల్ల కపాయము సేసి రట్టె యీ
యుక్కివు లెందునుం గలరె యొప్పురు వో ధృతరాష్ట్ర⁴నందనుల్. 20

వ. అని మఱియు ననేకు లనేకప్రకారంబుల బలుకుచు నిరుగెలంకులం ⁴జూచు
చుండఁ బుండరీకాక్షుండు పురంబు నిర్గమించె నిట ధృతరాష్ట్రుండును మగిడి
కొలువుకూటంబునకు వచ్చి యెప్పటివారలు పరివేష్టింప నుండి కృష్ణునివలని
మాటలాడుచున్నసమయంబున సుయోధనుతో భీష్మద్రోణు లిట్లనిరి. 21

చ. పలుకునె యిట్లు గొంతి విని బమ్రెరపోయితి మింతబెట్టిదం
బు లగునె మాట లయ్యమయుఁ బుణ్యుఁడు గృష్ణుఁడుఁ గార్యవాదముల్
⁵వలికెడువార లిట్లు దెగఁ బాటిరి ధర్మజవారిరాశికిం
జెలియలికట్ట వాసె మనచే నగుకర్జముచంద మెట్టిదో. 22

వ. అని పలికి వెండియు. 23

శా. మాకుం జూడఁగఁ బోలు ⁶కార్య మిది ధర్మప్రీతి నీ వేగి సు
శ్లోకుం డైనయుధిష్ఠిరుం గని జనస్తుత్యంబుగా శాంతిమై
నీకారవ్యుల నెల్లఁ గాచికొనవే యే పొప్ప దెందుం దుదిన్
శోకం బొందక వేగమై గదలి కృష్ణుం గూడఁ బోవే నృపా. 24

వ. అనిన విని దుర్యోధనుండు మొగంబు రాజు చుండ నూర కుండె గాంగే
యుండును గురుండును దిగ్గన లేచి యతని నవలోకించి. 25

క. కురునృప విను సంసారము, దరి ద్రొక్కిన ⁷వార మింకఁ దలఁకెదమే సం
గరమునకు నేము నీకై, పొరలితి మెట్లైన నగును బోయెద మనుచున్. 26

1 కవ్వరి కిందరు, చేఱ.

2 యతండు మ్రొక్కిన.

3 పలు కా.

4 జనుచుండఁ.

5 వలికెడునట్టివారు దెగఁబాటిరి.

6 వాక్య మిది.

7 వార మేము.

- క. అరిగిరి రాజును నభ్యం, తరమునకుం జనియె రాజతనయుండు బహిః
పరివారముఁ బొమ్మని మిత, పరిజనుఁడై యేగె నాత్మభవనంబునకున్. 27
- తే. అంత నక్కడ నచ్యుతుఁ డరిగి యరిగి, యధికసంప్రీతి దలకొన నర్కతనయు
నాననంబు వీక్షించి యిట్లనియె ¹నెమ్మి, నన్య లెవ్వరు విన కుండ నతనితోడ.
- సీ. నీవు వృద్ధజనోపసేవివి ధర్మసం, వేదివి తెలియంగ వినుము సిద్ధ
మంత్రబలంబున మార్తాండువరమునఁ, గన్నియతటి గొంతి గన్నవాఁడ
వగుటఁ బాండునృపాలున గ్రసుతుండవు, ధర్మమార్గం బిది ధర్మతనయుఁ
డాదిగాఁ గలతమ్ములందఱు నాచేత, నెఱిగి నీయడుగుల కెఱిగి నకల
- ఆ. పుత్రమిత్ర బంధుభూరిసేనాసమ, నితము గాఁగఁ గొలిచి నిన్ను రాజ్య
భారవహనమునకుఁ బట్టంబు గట్ట నుజ్జ్వలుఁడ ²వగుదు రమ్మ వారికడకు. 29
- వ. ఏను నిన్ను సామ్రాజ్యంబునకు నభిషిక్తుం జేయుదు నీవు దొలుత వెడలునప్పటి
మహోత్సవంబునకు యవరా జై యుధిష్ఠిరుండు నీరథంబున నుండి నీకు ధవళ
చామరంబులు వైచు వాయుపుత్తులండు సితచ్ఛత్రంబు వట్టు నవ్యసాచి సా
రథ్యంబు సేయు మఱియుఁ బాంచాలయాదవపాండ్యమాత్స్యలు లోనుగాఁ
గల రాజలోకంబుతోడఁ గవలు నభిమన్యుప్రభృతికుమారులు బెరయ నే మెల్లం
బలసి పరివేష్టించి వత్తు మిట్టిమహేంద్రవిభవంబున మహనీయుండ ³వగుచు
మహీచక్రం బేలు మని చెప్పి మఱియును. 30
- క. పాంచాలరాజపుత్రియు, సంచితముగ నిన్నుఁ బొందు ⁴నార్యురవరుసన్
సంచితపుణ్యుఁడ వీ వొక, యించుకయును వేఱు సేయ కేతె మ్మెలమిన్. 31
- వ. ఇట్లైనఁ గుంతికి సమస్తబంధుమిత్రులకుఁ బ్రియం బగు ననిన విని రహస్యం
బుగా రాధేయుండు మాధవున కిట్లనియె. 32

—|| కర్ణుడు శ్రీకృష్ణునకుఁ దగినయుత్తరంబు లిచ్చుట. ||—

- చ. వెడవెడ యేనుఁ దొల్లి యిది వింటి ననుం గని ⁵కుంతి యెంతయుం
జెడ నది వైచి పోయెఁ గృపఁ జేకొని సూతుఁడు దెచ్చి తాను మున్
కొడుకులఁ గాన కున్కిఁ బ్రియకుం దగ నిచ్చినఁ జేపెఁ జన్ను ల
ప్పడఁతియు నప్పు డాదిగ శుభస్థితిఁ బెంచె బ్రయత్నశీల యై. 33
- క. మూత్రపురీషాదులు దమ, గాత్రములం ⁶దింక వారు గారవ మెనఁగం
బుత్తులం డని సంవర్ధిత, గాత్రునిఁ గాఁ జేసి రింతకాలముఁ గూర్చిన్. 34
- క. నేఁ డింక నెఱిగి యొరువుల, ⁷వాడఁ గదా యనుచు నేను వారిఁ దొఱిగినం
బోడిమి సెడదే మదిఁ గడు, వాడి గలదె నీకు నకట వారిజనాభా. 35

1 నచట, నన్య. 2 వగుము. 3 వగుము. 4 నాటవవరుసన్. 5 కుంతి నిర్దయన్
జెడ నటువైచి. 6 దింకఁ బరమకౌరుణ్యమునన్...డని ననువర్ధిత,...గాత్రము నెమ్మిన్.
7 వాడఁ జూచి.

వ. వృద్ధోపసేవనంబును ధర్మసంవేదనంబునుం గలవాఁడ వని నన్ను నీవ చెప్పితివి
రాధయు నధిరఘండును నాకు జాతకర్తాదినమ స్తసంస్కారంబులు నిజకులోచి
తంబుగా నాచరించి రట్టితల్లిదండ్రులకుఁ బుత్రకృత్యంబులు నిర్వర్తింపక వార
లం బాసి యేను వచ్చుట ధర్మం బగునే యని పలికి వెండియు. 36

క. సోదరులుఁ ¹బ్రియులు ననుజులు, నాదెసఁ బెక్కండ్రు వారి నందఱ విడువం
గా దని యూహింపక దా,మోదర నన్నిట్లు పిలుచు టుచితమె చెపుమా.

వ. అదియునుం గాక. 38

ఉ. సూతసుతుండు వీఁ డనక సూనుల తమ్ములకంటె నాకు సం
ప్రీతి యొనర్చి తేజమును బెంపును నాఁటికి నాఁటి కగ్గలం
బై తనరార నన్నుఁ దనయంతటిమానిసిఁ జేసి యుండ నే
నే తగ ²వూఁది యాకురుకులేశ్వరుఁ బాయుదు ముట్ట వచ్చినన్. 39

క. నను నయ్యర్జునునకు నెదు, రని పెద్దయు నమ్మి యుండు నక్కట దుర్యో
ధనుఁ డా³నమ్మిగ వమ్ముగఁ, జనునే పాండవులఁ గలయఁ జన నా కనఘా. 40

ఆ. ఏను నర్జునుండు నెక్క టెక్కటి దల, పడక యున్న నగరె పుడమిజనము
⁴లందు నాదువచ్చు టతనికి నపకీర్తి, యనిన నాకు వేతె యడుగ నేల. 41

క. హిత ముపదేశించితి నీ, వతినిర్మలబుద్ధి వగుట నై నను నిది నా
మతి సారదు రహస్యము ర,క్షితముగఁ బాటింపుమయ్య చిత్తములోనన్. 42

వ. అది యేమిటి కంటెని. 43

తే. ధర్మతనయుండు దాను నాతమ్ముఁడగుట, యెఱిగెనేనియు సామ్రాజ్యమేల పూను
నట్టిధార్మికుఁ డాధిపత్యంబుఁ జేయ, వలవదే శాశ్వతంబుగ ⁵వసుధకెల్ల. 44

క. అనుజులు ఋత్విజులు గ నీ, పని యిటు సేయు మని నీ పుపద్రవ్వువు గా
విను కురుకుమారపశువిశ, సనమున రణయజ్ఞ మతఁడు సమ్మతిఁ జేయున్. 45

వ. దానం బుణ్యభూమి యగుకురుక్షేత్రంబున మముబోం టెల్లను నద్గతి ⁶వడయు
దురుగాక యనిన విని వసుదేవనందనుండు సూతనందనున కిట్లనియె. 46

మ. ⁷దయ నాయాడినమాట గైకొనవు సంతాపంబుఁ దెచ్చుం జుమీ
స్తయ మెట్లుం దుది నీకు నర్జునునితో మాత్సర్య మైనం బరా
జయ మొండె మృతి యొండెఁ గాక గెలువక శక్యంబె పెక్కండ్ర కిం
తియకాలం బగునట్టె నీమనము శాంతిం బొందఁగా నేర్చునే. 47

క. గాండీవముఁ గవదొనలు న,ఖండితదివ్యాస్త్రములు నొగలపై నేనుం
జండ⁸భుజబలము నై యుద్దండత నరుఁ డడర నెదురఁ దరమే నీకున్. 48

1 ప్రియులు తనయులు. 2 వేది. 3 నమ్మిక వమ్ముగ. 4 లందు నేను వచ్చు. 5 వసుధ
యెల్ల. 6 వడయుదుముగాక, 7 దయచే నాడిన; నే నాడిన...గైకొనక; కొనమి...వచ్చుం

- వ. ఎల్లభంగులం బాండవుల గెల్తు రది యట్లుండె నీవు పొమ్మిప్పుడ పోయి నుయో
ధనునకును గురుభీష్ములకును మీకుం దోడు వచ్చినరాజుల కందఱకుం జెప్పు
మిమ్మానంబు సౌమ్యం బై శీతోష్ణంబులు లేక పుష్పఫలోపేతంబును సమగ్ర
ధాన్యంబును సులభయవనైంధవంబును నగుచు నొప్పి యున్నయది యేడెని
మిదిదివసంబులకు నమావాస్య వచ్చు నది పుణ్యదినంబు నాఁడు భండనంబు
గావలయు ననినఁ గానీనుండు గమలనాభున కిట్లనియె. 49
- క. కలవు నిమిత్తస్వప్నం, బులు గౌరవపాండవులకుఁ ¹బోటగు దానన్
గెలు పయ్యుధిష్ఠిరునకును, గల దెఱుఁగుదు నీవు సెప్పఁగా నేమిటికిన్. 50
- వ. అట్లు గాన కదా యే నందు రా నని పలికి మఱియును. 51
- క. దీనికి మూలము శకునియు, నేనును దుశ్శాసనుండు నింతియ కుంతీ
²సూనుల వారలు గలసిన, రానేరఁగ వచ్చు నాకు రాజీవాటా. 52
- వ. ఈసమరసముద్రంబు ³దఱియ నీఁది నిన్నుం గనియెదఁ గా దేని నూర్ధ్వలోకం
బునం గాంచెద నీ వింక నేమియుం బలుకకుము పనివినియెద నని కౌఁగిలింతు
కొనిన నట్ల కాక పొమ్మని విష్ణుండు వీడుకొలుప రాధేయుండు రథావతరణంబు
నేసి కనకరత్నమయం బగుతనయరదం బెక్కి కరిపురంబున కరిగె నచ్యుతం
డును సాత్యకిం దనరథం బెక్కించికొని దారుకుం జూచి పద పద పో నిమ్ము
పో నిమ్మని పలికి లలితాటోపకలితుం డగుచుఁ జనియె నట్టియెడ విదురుండు
విషాదంబుతోఁ బాండురాజమహిషిపాలికిం జని యిట్లనియె. 53
- ఉ. అక్కట కౌరవాన్వయమహార్ణవ మింకెడునట్లు ⁴పుట్టెనిం
దొక్కరుఁ డైనఁ గేశవుహితోక్తికి మేకొనఁ డయ్యె నర్జునుం
డెక్కటి దాన చాలుఁ దము నిందఱఁ దీవ్రశరాగ్నిఁ గాల్పఁ బెం
పెక్కినపాండునందనులయేడైఱఁ దొల్లియుఁ దా రెఱుంగరే. 54
- తే. ⁵అన్ని వడియును బంధుక్షయంబు సేయ, నొల్ల కెల్లవిధంబుల నుపశమంబు
కోరి రప్పండవేయులు వారి కిట్టి, దొనఁగు వచ్చు నెతులువలతోడఁ బుట్టి. 55
- వ. అని వెండియు నివ్విధంబుమాటలఁ బాండవులకుఁ గయ్యంపుటలజడి యైనవగపు
దోఁప నాడుచుం గొండ్రికప్రాద్దు నిలిచి నిజనివాసంబునకుం బోయినయనంత
రంబ కుంతి యిట్లని వితర్కించె. 56
- మ. తమవారిన్ సిరికై వధించు టిది సద్ధర్మంబె యక్లేశకృ
త్యమె తాఁ గయ్యము ద్రోణభీష్మకృపకర్ణాటోపముల్ మాన్పు ట
ల్పములం దీఱునె యందు నర్కజునియుల్లం బెప్పుడుం గ్రోధదీ
ప్తము ⁶భీమాదులమీఁదఁ దక్కింతుల కుత్సాహంబు లే దాజికిన్. 57

1 బో రగు. 2 సూనులు వారలఁ గలయక, రా నాకెటు సంభవించు. 3 గడ్డవ నీఁది...నే
మియు నానతీయకు. 4 దోఁచె. 5 అహవంబున బంధు. 6 భీమాదులయందుఁ.

వ. అని యిత్తెఱంగునఁ బెక్కులు చింతించి తలంచుకొని కర్ణునకుం బుట్టువు దెలిపి న హోదరన్నేహం బావహించెద నట్లయిననాహవంబువలనికడంకయుడుగకుండు నె యని విచారించి యతనిపాలికిం¹బోవక నిశ్చయించి యుచితప్రకారంబున వెడలి యతం డనుష్ఠానార్థంబు భాగీరథికిం జనుట విని తత్ప్రదేశంబున కరిగి యతనికి జపకాలం బయి యునికిం జూచి వెనుకవలనఁ గూర్చుండఁ గొండొకనేపునకు జపంబు దీటి గలయం గనుంగొని యమ్మహాదేవిం గాంచి కానీనుండు సంభ్రమ వినయంబులతోడం జేరి సూతగోత్రంబును రాధేయనామంబునుం జెప్పి యభివాదనంబు సేసి నీవు విజయంచేసినకార్యం బేమి నాకుం జేయం గలపని యె య్యది యాన తి మ్మనినఁ గుంతి యేకాంతంబుగా ని ట్లనియె. 58

—|| కుంతీదేవి గర్జునకు నతండు దనపుత్రుం డగుట దెలుపుట. ||—

సీ. వినుము సూతాన్వయంబున నీవు వుట్టుట, బొం కేను మాకుంతిభోజునింటఁ గన్నియనాఁడు భాస్కరుని²రావించితి, వరమంత్రబలమున వచ్చి యతఁడు సంప్రీతి నొసఁగంగ జన్మించినాఁడవు, నాకుఁ గావునఁ బాండునందనుండ వగుదు ధర్మస్థితి నట్టిసీ వితరులఁ, గొలువ నేటికిఁ గురుకులవరేణ్య

తే. ధర్మతనయాదు లైననీతమ్ములకును, ధార్తరాష్ట్రులకును నీవ తగువిభుండ వేలు మీలోక మెల్ల నీ కేల రాధ, కొడు కితం డనుతక్కువ కొడుకుఁగుట్ట.

క. అని పలికినయవసరమున, నినబింబములోన నుండి యిది నిజ మిబ్బం గిన నెగడ వన్న మే లగు, ననువాక్యము వెడలెఁ గర్ణుఁ డాకర్ణింపన్. 60

తే. దాని వినియును నపుడు రాధాసుతుండు, దిరుగఁబడనిమనంబుతో ధీరవృత్తిఁ దల్లి కి ట్లను³సీమాట తధ్య మగున, యైన నొక్కటి నెప్పెద నవధరింపు. 61

క. క్షత్రియసంస్కారమునకుఁ, బాత్రముగా నీవు నన్నుఁ బాటింప విహా ముత్రఫలములకు నీ కేఁ, బుత్రుఁడ నని వచ్చు⁴టింకఁ బొసఁగునె చెపుమా.

వ. సూర్యానుగ్రహంబునంజేసి నింద్యంబు గాక తక్కేనేనియు నాజన్మంబు పరమ రహస్యంబు నై యున్నయది దీనిఁ బ్రకాశంబు⁵నేయుట మనకెంతమేలట్లుంగాక.

ఆ. విజయువిక్రమంబు విఖ్యాత మై యుండ, నేను గుంతికొడుక భానుజుండ ననుచు నతనిఁ జేర⁶నరిగిన నతనికి, వెఱచి పోయె ననరె వేయు నేల. 64

క. కడిదిపగఱ నేఁ దెప్పగఁ, గడవంగా నీఁదఁ దలఁచుకౌరవనాథుం జెడుఁ గాక యంచు నిత్రటి, విడువఁ దగునె⁷యతనివలన వెలసినవాఁడన్. 65

క. కౌరవులచేతఁ⁸గుడిచిన, వారికి నిది సమయ మెట్టివారును సంగ్రా మారంభంబునఁ బాయుదు,రే రాజులు మనలఁ దిట్టరే య ట్లయినన్. 66

1 బో నిశ్చయించి. 2 నారాధించ, సంతర్భలంబున నతఁడు వచ్చి, ... లేలు భూలోక మెల్లను నేల రాధ. 3 తనమాట తధ్య మరయ. 4 టింకఁ బోలునె. 5 నేయ కుండుట. 6 నరిగిన నన్నుఁ దా. 7 యతనిచేత వెల. 8 వెలసిన, వారికి.

వ. ఏ నవశ్యంబును దుర్యోధనునకై నీకొడుకులతోడం బెనంగుదు.

67

ఉ. నీపలు కెంత ¹వోలినను నిర్ణయ మిట్టిద కాని యొందు లే

దీపనిమిఁదిభారమున నీ విట వచ్చితి గాన పాండవుల్

నేపడిరేనిఁ జంప నఱ నేయక చెప్పెద నవ్యసాచిపైఁ

గోపము పెద్ద వాఁడు సమకూరిన బిట్టఁ జంపుదుం జుమి.

68

ఆ. సవ్యసాచిచేతఁ జచ్చుటయును గీర్తి, కరమ యతఁడు లోను గాఁగ నేవు

రేను లోనుగాఁగ నేవురు గాని నీ, కొడుకు లార్వు రనుట విడువు మింక.

69

చ. అనుటయు నప్పు గొంతి హృదయంబున శోకము నివ్వటిల్ల ని

ట్లను నిది దైవసంఘటన మక్కట యెట్లును దప్ప నేర్చునే

యనుపమసత్యవిస్ఫురణ నాడినమాట మతాకు మన్న నీ

యనుజుల నల్వరం గడపు మర్జనుఁ జేతకు సమ్మతించితిన్.

70

ఆ. అనుచుఁ గౌఁగిలింప నర్కజుం డట్ల కా, కని ప్రియంబు మెఱయ వినతుఁడై న

నరిగె సదనమునకు నద్దేవి యతఁడును, జనియె నిజనివాసమునకుఁ బ్రీతి.

71

వ. అక్కడ వాసుదేవుం ²డుచితప్రయాణంబుల నుపస్థావ్యంబునకుంజని ధర్మతనయ

చేతం బూజితుం డయి భీమసేనాదులు విరాటద్రుపదముఖ్య లగుతగువారలు

దన్నుం గాంచిన వారి నెల్ల నభినందించి కొలువున నుండి యుధిష్ఠిరుతో

ట్లనియె.

72

తే. ధార్తరాష్ట్ర³ లున్నత్తులు దగినపలుకు, లేల విని సంధి నేయుట కిచ్చగింతు

రెదిరిఁ దమ్మును ³నెఱిగిర యేని వార, లంత లంతలు నేయుదు రయ్య నాఁడు

వ. అని యెల్ల వారును వినఁ దనపోయివచ్చినకార్యంబుతెఱం గెఱింగించి పథి

మంబు వుచ్చువాఁ డయి పుండరీకాక్షుండు నిజమందిరంబున కరిగె నాఁడు

రాత్రి ధర్మనందనుం డనుజసహితంబుగా నుచితప్రదేశంబున నుండి గోవి

దుని రావించి నీవుసుయోధనుతోఁ బలికిన⁴చందం బెట్టు లతండు విని యె

ధంబున సుత్తరం బిచ్చె నని యడిగిన నచ్యుతుం డిట్లనియె.

73

→ శ్రీకృష్ణుఁడు ధర్మరాజునకుఁ గౌరవసభం బుట్టినవిశేషంబులు చెలుపుట. ←

క. కయ్యము గానితెఱంగున, నెయ్యం బగునట్లు గాఁగ నెఱిఁ బలికితి నే

నెయ్యది ⁵సుఖంబు పథ్యం, బెయ్యది యెఱుఁగంగఁ దథ్య మెయ్యది దానిన్

తే. బహువిధంబులఁ బలుకునాపలుకులెల్లఁ, ⁶జేదక న్నిడి తనపెడచెవులఁ బెట్టి

యీఱతాఱలు మఱుమాటలిచ్చియపహాసిం చెదుర్యోధనుఁడువేయుఁజెప్పనే

క. అనిన విని ధర్మజుం డి, ట్లను నప్పుడు దండ్రె యుచిత మాడఁడె భీష్ముం

డును గురుఁడు విదురుఁడుం ద,క్కినపెద్దలుఁ బలుకరే తగినచందమునన్.

1 వోలినను. 2 డుచితప్రకారం. 3 నెఱిగినయేని. 4 చందం బెయ్యది యితం డేమివి

బున. 5 శుభంబు పథ్యం. 6 జేదకనువెట్టి; జిఱుతకనువెట్టి.

- నావుడు హరి యిట్లను న, ద్భావమున విచిత్రవీర్యతనయుడు దగ నా
నావిధములఁ జెప్పిన సం, భావన వినఁ డతఁడు వలుకుఁ ¹బ్రతికూలంబుల్. 78
- శంతనుపుణ్యవంశం బంకురించిన, చందంబు నంబికానందనుండు
జాత్యంధుఁ డై యుండ సామాజ్య మంతయుఁ, బాలించి పాండునృపాలుఁ డతనిఁ
గొలిచి యుండుటయును గురుకులంబున కెల్లఁ, దేజంబుగా మీరు దిగ్విజయము
సేసి కావించినసిరి వారు వంచనఁ, గొనుటయు సత్య మకుంతముగ
- తే. నీవు సమయంబు నడపిన నెఱియుఁ దండ్రి, పాలు మీకు నీఁ దగుటయుఁ బాడిలేమి
²నడరఁ జెడుదురు కౌరవు లనియుఁ బెద్ద, లెల్లఁ జెప్పిరి మొగమోటయింత లేక.
- క. అలయక యందఱుఁ జెప్పం, గలయంతయుఁ జెప్పి రతఁడు గటకటఁబడి య
కొల్లువు వెడలి పోయెం ద, మ్ములుఁ గర్ణుఁడు రాజలోకముం దో నరుగన్.
- వ. ఇట్లు గొడుగు ముష్కరుండై యరిగిన ధృతరాష్ట్రుండు గాంధారి రావించి.
- క. తగ ³విదురుఁ బంచి యాతని, మగుడఁగఁ బిలిపించె నాయమయుఁ దనయునకున్
వగయును గూర్చియు వెరవును, మిగిలినవచనముల సంధి మెయి కొనఁ జెప్పెన్.
- వ. ఎవ్వ రెంత సెప్పినను గైకొనక కడంగి దుర్యోధనుండు దనకుం గలవారల
నెల్లను గురుక్షేత్రంబునకు నడవుం డని చెప్పం బనిచె భీష్ముని సేనాముఖంబు
సేసికొని యెత్తి విడియం గలవాఁ డిది ధార్తరాష్ట్రులనిశ్చయం బేనును నాయో
పినంత సామవాదంబు లాడితి నారదాదిమహామునులను సుయోధనునకు బుద్ధు
లు సెప్పునట్లు సేసితి నేమి సెప్పినను నెంతటం బో కున్నం గినుక దెచ్చికొని జం
కించియు భంగించియు ధిక్కరించియుఁ దృణీకరించియుం జూచితిఁ గార్యంబు
భగ్నం బగుట కొల్లక వెండియు శాంతవచనంబులు వలికితి నతం డశక్తదుర్జనత
సేయం జూచిన నమానుషంబు లగువానిం గొన్ని వెడమాయలం బన్ని
పెక్కుపోకలం బోయితి నెన్ని భంగుల సంధియ కావలయు నని పొరలం గల
యంతయుం బొరలితి నప్పాపాత్తుం డెట్లునుం జక్కంబడక తనచలంబుతోన
పొట్టుపొర లయ్యుఁ గయ్యంబు వొడుచుంగాని యవశ్యంబును రాజ్యంబుపా
లిచ్చువాఁడు గాఁడు కౌరవులయెడ దండంబు దక్క నొం డుపాయంబు లేదు
మీకుం బోలిన తెఱంగు సేయుం డనిన ధర్మ తనయుండు దమ్ములం గనుంగొని
యిట్లనియె. 83
- క. కురుసభఁ బుట్టినచందము, హరి యంతయుఁ జెప్పె నింక ననుమానము లే
దరిమర్దనమున కయ్యెడు, వెరవుం జేవయును ⁴మెఱయ వెడలుఁడు గడఁకన్.
- వ. అని పలికి యజాతశత్రుండు కరుణాయ త్తచిత్తుం డై యచ్యుతు నాలోకించి. 85
- క. కురువంశము ద్రుంచుటకుం, జొరఁ జాలక నామనంబు సుడివడియెడు నే

1 బ్రతిపచనంబుల్. 2 నరయఁ జెడుదురు. 3 విదురుఁ బుచ్చి; పిలిచి (బెట్టి) యాతని, మగు
డఁగఁ గావించి యాయమయు. 4 మిగుల.

- ¹వెరవును దొరకొనదు గదే, సరసీరుహనాభ పొందు సంపాదింపన్. 86
- వ. నామనంబును దమ్ములతలంపును నీ వెఱుంగుదు ధార్తరాష్ట్రులచందంబును
భీష్మద్రోణవిదురాదులచిత్తంబులును నెఱింగి వచ్చితి మాకు ధర్మచ్యుతి లే
కుండునట్టి కార్యంబు నిశ్చయింపు మనిన నారాయణుం డిట్లనియె.. 87
- ఉ. యుద్ధమ కాక ²కార్యమును నొండొక టెద్దియుఁ గల్గ నేర్చునే
బుద్ధులు సెప్పు వాక్యముల పోల వినం డన నేల యట్టిచో
బద్ధునిఁ జేయఁ జూచె ననుఁ బట్టి సుయోధనుఁ డింక నయ్యనం
బద్ధునితోడిసంధికి నుపాయము నామదిఁ దోఁప దెమ్మెయిన్. 88
- వ. అని చెప్పి విదురుం డేకాంతంబున నాడినమాటలును భీష్మద్రోణబాహ్లికాదు
లగుపెద్దలకు ధార్తరాష్ట్రులదెసం బుట్టినమనఃకోభంబును గుంతి గౌరవులు
వినంబలికినపలుకులుం బ్రకటించి ధర్మపుత్రుఁడై బాపంబులే కునికిఁ దెలిపి సమ
రం బవశ్యకర్తవ్యంబుగా నిశ్చయించె నట్టియెడఁ దమ్ములన్న మొగంబునం జూడ్కి
నిలిపి యూర కుండి రతండు ³వారలం గలయం గనుంగొని యి ట్లనియె. 89
- ఉ. కౌరవకోటిచేత మనకష్టపుఁబాటు దలంపు వచ్చినం
గూరవిచేష్టితంబునకు గొంతి యొడంబడె బంధువర్గమున్
ఘోరముగా వధించుటకుఁ ⁴గోల్కొన కున్నది బుద్ధి మీరు ని
ర్ధారణ సేయుఁడా హితము ధర్మము నయ్యెడువృత్త మెట్టిదో. 90
- వ. అనిన విని యర్జునుం డతని కి ట్లనియె. 91
- చ. హితమును ⁵ధర్మముం దగవు నిట్టిది నా మన మేమి నేర్తు మ
చ్యుతుఁడు సమస్తధర్మ పరిశోధకుఁ డావిదురుండుఁ బాండుభూ
పతిసతియుం దగం బలుకుపల్కుల సందియ మెల్లఁ బాసె ని
ట్లీతఁడు రణంబు సేయుఁ డన నింక విచారము లెల్ల నేటికిన్. 92
- ఆ. అనిన నట్ల కాక యఖిలధర్మజ్ఞాన, ఘనుఁడు మనకు నేడుగడయుఁ దాన
శౌరి నిశ్చయింప సంశయం బేటికి, సంఘటింపుఁ డుగ్ర ⁶సమరవిధము. 93
- వ. అని యుధిష్ఠిరుండు ⁷దమ్ములతో నెట్టకేలకుం దెగువ సెప్పి. 94
- క. బాహుగర్వము వివిధ, ⁸వ్యూహవిధిజ్ఞతయుఁ గలిగి యొకరుం డే డ
క్షోహిణులు నడపి భీష్మో, త్సాహంబున కోర్చుచాపధరుఁ డెవ్వఁ డొకో. 95
- వ. అట్టివానికి వాహినీనాయకత్వం బిచ్చి యభిషేకంబు సేయ వలయు. 96
- తే. అనిన సహదేవుఁ డి ట్లను ⁹సధిప పుత్ర, పౌత్రసోదరవంతుండు బాహువీర్య

1 వెరవున దొరకొనఁ దగదే. 2 కార్యమును... టెయ్యది గల్గుఁ జెప్పమా... జేయఁ జూపె
దను... దోఁచ దేమియున్. 3 వారల వలనను. 4 నూల్కొన; గూల్కొన; గోరక. 5 ధర్మ
మున్ మనకు. 6 సమరమునకు. 7 దమ్ములకుం గొడుకులకుఁ దేటపడం జెప్పి. 8 వ్యూహవిదగ్ధ

ఘనుఁడు మన కాశ్రయం బయి మనిచె మత్స్య
దేశపతి గాఁడె సేనాపతిత్వమునకు.

97

వ. అనవుడు నకులుండు.

98

చ. ¹బలఁగముఁ బెంపుఁ దేజమును బాహుబలంబును నగ్గలంబు పె
క్కు లెఱుఁగుఁ గార్యఖడ్గములకుం దగుతోవలు ద్రోణులందు భీ
ష్ములదెసఁ గోపముం గలఁ డమోఘపరాక్రమశాలి నీబలం
బుల కధినాథుఁ గా ద్రుపదభూపతిఁ బట్టముఁ గట్టు పెట్టాకో.

99

వ. అనుటయుం దదనంతరంబ ధనంజయుండు.

100

== ధృష్టద్యుమ్నాదులకు సేనానాయకత్వంబు నిర్ణయించుట. ==

సీ. అగ్నికుండమున ద్రోణాచార్యునకు నాశ, మొనరించుదానికై యుద్భవించె
రథరథ్యములు ధనుర్బాణంబులును దను, త్రాణఖడ్గములు నుద్దామలీలఁ
దనతోన జన్మించె దహనశిఖామూర్తి, భుజవీర్యవిక్రమస్ఫూర్తిశాలి

సైన్యనాథుండు ధృష్టద్యుమ్నుఁ డగు నని, తలఁచెద నాతఁడు దక్కనొరులు
తే. భీష్ముతాఁ కోర్వ ²రుగ్రంపుబిరుదు ధైర్యధనఘనుండు శిఖండి భీష్మునకు మృత్యు
వై జనించినవాఁడు మహాబలుండు, దండనాయకుఁ జేయ నతండు దగును.

వ. అనవుడు ధర్మనందనుండు గోవిందుం జూపి యితండు సకలచరాచరతారత
మ్యసంవేది విశేషించి మనకు నితనిమాటయ విజయమూలంబు గావున నిమ్మ
హాత్తుండు నిరూపించినవాఁడు వరూధినీముఖ్యుండు.

102

క. అనుటయు దామోదరుఁ డిట్లను ధృష్టద్యుమ్నుఁ డర్హుఁ డగునభిషేకం
బొనరింపుము పేరోలగ, మున నక్షోహిణుల కెల్ల ³ముఖ్యుఁడు గాఁగన్. 103

క. సురగంధర్వఖచరకిం, పురుషాదినమ స్తదివ్యభూతంబులబం
ధురభూరివ్యూహంబుల, విరచనముల నెఱుఁగు నతఁడు వీరోత్తముఁడున్. 104

క. ⁴నీయొద్దిరాజు లందఱు, ధీయుక్తులు విక్రమప్రదీప్తుల యైనన్
వే యేటికి ధృష్టద్యు, మ్నాయ త్తము సేయు సైన్య మంతయు నధిపా. 105

వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుం డక్షోహిణులకుం బ్రత్యేకనాయకులను నీవ నిర్దేశింపు
మనుటయు నతండు.

106

తే. సేన దమకును గలవారు లేనివారు, ననక తగువారిఁ జెప్పెద నఖిలసమర
పండితుల నేరి వారి నీబలము లేడు, నడపఁ జాలించి యభిషేచనం బొనర్పు.

వ. అనిన నట్ల చేయుదు వా రెవ్వ రెవ్వరు నిరూపింపు మని యడిగినఁ గుంతీనంద
నునకు దేవకీనందనుం డిట్లనియె.

108

సీ. పటోపరాక్రమనిధి పాంచాలపతియు న, మానుష తేజుండు మత్స్యవిభుఁడు

1 బలమునఁ. 2 రుత్కృష్ట ; భీష్మునోర్వరు సంగ్రంపు...బాహుబలుండు దగఁడె.

3 ముఖ్యుఁ డగుటకున్. 4 నీయోధవీరు లందఱు...విక్రమైకదీప్తుల. 5 పరాక్రమశాలి.

- శత్రుభీకరమూర్తి సాత్యకీయును జరా,సంధాగ్రతనయుండు శౌర్యఘనుఁడు
సహదేవుఁడును ధైర్యశాలి యాదవశిరో, మణి చేకితానుండు మహితవిభవ
ఖని యగుశిశుపాలతనయుండు దోర్దర్ప, ధుర్యుండు ధృష్ట కేతుండు సమర
తే. లంపటుండు శిఖండియు లావు వెరవు, గలరు నీయెడ ననురక్తి గలరు సా
బెంపు గలరుక్కు ముట్టిన తెంపు గలరు,కోరి పతులుగఁజేయు మఝోహిణులకు
వ. అని దండనాథుల నిశ్చయించి వెండియు. 11
- క. కురుసైన్యము నిస్సారం, బరయఁగ మనబలము లెల్ల నతిదృఢములు నీ
వరవాయి గొనక నడపుము, ధరణీశ్వర సేనమొగము దైవమ నీకున్. 11
- క. నీయనుజులు దివిజులకు న,జేయులు ధృతరాష్ట్రసుతులఁ జెఱుచుట వ్రేఁగే
తోయజనాశము గజలీ, లాయత్తము గాదె యెత్తు మాహవమునకున్. 11
- వ. అని నిర్ణయించి నారాయణుండు నిజనివాసంబునకుఁ జనియె ధర్మతనయుండు
దమ్ములుం బ్రియం బంది యారాత్రి సుఖనిద్ర సేసిరి రేపకడయ పాండవాగ్రజు
డనుజతనుజదనుజాంతకసామంతమంత్రిపురోహితసహితంబుగాఁ బేరోలగంబు
నుండి సమస్తపరివారంబును వినఁ గార్యంబునిశ్చయంబుఁ దెలియం బలికి త
వారలతో సముచితసంభాషణంబులు సేసి మహానీయమహిమ వెలయం బుం
రీకాక్షుండు పనిచినట్ల పాంచాలనాథప్రముఖుల నఝోహిణులకు నధిపతులుగ
వేరువేర యభిషేకించి శ్వేతవంశజాతుం డగుటంజేసి శ్వేతుం డనం బ్రఖ్యాతు
డగుధృష్టద్యుమునకు నుత్కృష్టప్రకారంబున నభిషేకం బొనర్చి సర్వసేనా
పత్యంబునకుం బట్టంబు గట్టి యయ్యెనమండ్రను దక్కటిదొరలను గనుంగొ
మధురవాక్యంబుల నగ్గించి కౌరవులతోడికయ్యంబునకుం గురుక్షేత్రంబున
విడియం బోద మని చెప్పి వారినెల్ల ధనంజయునకుం జూపి. 11
- ఉ. ఎప్పుడు నెయ్యెడం బొదివి యిందఱకుం దగ నీవు కంటికిన్
తెప్పయుఁ బోలె మా టయి నెఱిం బను లారసి యొజ్జచాడ్పునం
జెప్పుచు ¹వీరిబుద్ధి గొని చేయుము కార్యము నీకు రక్ష దా
నిప్పరమేశ్వరుండు గలఁ డిచ్చు శుభం బని చూపెఁ గృష్ణునిన్. 11
- వ. ఇట్లు గాంభీర్యమాధుర్యధుర్యం డైనయుధిష్ఠిరుండు వరిష్ఠప్రభువులచిత్తంబు
²లారాధించి సర్వజనసమ్మతంబుగా సమరోత్సాహంబు సేసి మహోల్లాసంబు
నం బ్రస్తానభేరి పఱవం బంచిన. 11
- సీ. ³బీఱెండతాఁకున బీటలు వాఱిన, పచ్చిగోడలమాడ్కిఁ బగిలె దిశలు
కాఁగినయెసరులకరణఁ బొరింబొరి, శరనిధు లుప్పొంగి పొరలఁ బడియె
గలముపైఁ గీలించి గాలి కెత్తినచాఁప, వోలె మిన్నంతయు బూరటిల్లె
గులపర్వతావళి గులిశభయంబున, బెదరి వాపోవున ట్లెదురు స్థలఁగె

తే. ధాత్రి కుమ్మరిసారెవిధమునఁ దిరిగె, జిత్రరూపులభంగి నిశ్చేష్టితంబు
లయ్యె సర్వభూతములుఁ బ్రయాణభేరి, భూరినిష్ఠుర ఘోరభాంకార మడరి. 116

→ పాండవులు గౌరవులతోడియుద్ధంబునకు వెడలుట. ←

వ. ఇట్లు ప్రస్థానభేరి సెలంగిన సకల సైన్యంబులు దండనాథసహితంబుగా సన్నద్ధంబు
లయ్యె మఱునాఁడు. 117

ఉ. భూరివిభూతిఁ బెండ్లికిని బోవు తెఱంగునఁ బాండునందనుల్
దారును బుత్రులు హరియుఁ దమ్ముఁడు నుజ్జ్వలచారులీల శృం
గారము సేసి ¹సమ్మదవికాస మెలర్పఁగ వీరసంభ్రమో
దారసముద్ధతిం జనిరి ద్రాపది యున్నెడ కందఱుం దగన్. 118

వ. ఇట్లు సని యమ్మహాదేవి నామంత్రణంబు సేసి తత్ప్రభృతిపుణ్యస్త్రీకరకలితలలి
తాక్షతంబులు గైకొని విప్రాశీర్వాదంబు లాదరించుచు భద్రపాఠకశ్లోకంబు
లాకర్ణించుచు శోభనపదార్థంబులు గనుంగొనుచు నాంగికమాంగల్యసూచ
కంబులు సేకొనుచు వెడలునప్పుడు. 119

క. ²తగుశంఖకాహళాదిక, మగుమంగళతూర్యసంచయము గంభీరం
బుగ మోసె జయముఁ దెలుపుచు, జగతీశ్వరుమోల నాకసము దీటుకొనన్.

క. మనుమనిజయప్రయాణం, ³బనుమోదింపంగ నానుధాంశుఁడు సనుదెం
చినకరణి గొడుగు కుంతి, తనయాగ్రజుమోల నతిసితప్రభ నొప్పెన్. 121

వ. అట్టియెడ సమ్మహివల్లభుండు. 122

క. ⁴ఉచితగతిఁ జేరి వంది, ప్రచయము గీర్తింప నెక్కె రథమం దొనరన్
ఖచియించినవజ్రంబుల, రుచులను బొలు పారుసీవిరులు బెరయంగన్. 123

వ. తదనంతరంబ. 124

సీ. వక్షస్థలంబున వనమాల గ్రాలంగ, వెలిమాపుగెడలవాగెలు ధరించి
నొగలపై హరియొప్ప నగచరకేతువు, మెఱయంగ నరదంబు మెఱుగు లడర
దివ్యకిరీటంబు దీప్తులు భూనభోం, తర మెల్లఁ గలయంగఁ బరఁగుచుండ
గాండీవతూణయుగ్మములు పూర్వాపర, భాగంబులకు నవాభరణములుగఁ

తే. దెలిమొగంబుతో నల్ల నేతెంచి యొక్క
పార్శ్వమునఁ బొడసూపి భూపతికి మ్రొక్కి
దేవదత్తంబు పూరించె దేవదేవు
పాంచజన్యంబు మున్నుగా ఫల్గునుండు. 125

శా. భీముండుం గవలుం గుమారులును సంప్రీతి గదాద్యాయుధో
ద్దామస్థితరుచుల్ వెలుంగ రథసంతానంబు రమ్యోజ్జ్వల

1 సంతసవికాస మెలర్పఁగ... సమున్నతిం. 2 తగ. 3 బనుమోషింపంగ. 4 ఉచిత

- ¹ శ్రీమీఱం దగ వచ్చి శంఖములు గర్జిల్లంగఁ బూరించుచున్
భూమీశుం గని యగ్రభాగమున కొప్పుం బెంపునుం జేయుచున్. 126
- క. నిలిచిరి దక్కటిదొరలును, బలుమానుసులును మహోగ్రభంగి సవరణల్
సెలు వొంద నధిపుచుట్టుల, నలంకరించిరి విభూషణాంశుచ్ఛటలన్. 127
- వ. అప్పుడు పాండవాగ్రజున కభిముఖంబుగాఁ జనుదెంచి. 128
- క. సాష్టాంగ మెఱఁగి సమరా, ²వష్టంభం బొప్ప దివ్యవాహనలీలో
తృప్త్యగతిన్ ముంగలి యై, ధృష్టద్యుమ్నుండు వొలిచెఁ దేజోమహిమన్. 129
- వ. ఇవ్విధంబునం జారుభీషణంబుగా సన్నద్ధుండై యధిష్ఠిరుండు గదలి శుభసూచ
కంబులు గైకొనుచు నడచె నట్టిసమయంబున నెల్ల వారిపరిచారకులును శకటాది
నకలసాధనంబులును బటగృహంబులును మొదలుగా వలయుసమస్తవస్తువు
లొడఁగూర్చి వెడలినదండు పట పై సముద్రంబు గాఁపువోవుచందం బయ్యె
నిట్లరిగి ధర్మపుత్రుండు కురుక్షేత్రంబు దళియం జొచ్చి ఋష్యాశ్రమంబులకు
దేవతాయతనంబులకు నలజడి గా కుండం బరిహారంబు సేయుచుం జని తృణ
కావ్యజలసమృద్ధం బై తగియెడుసమస్తలంబున హిరణ్యతి యనుపుణ్యనదిపొంత
విడిదలగా నిరూపించి యచ్చో నిలిచెఁ దదనంతరంబ. 130
- తే. విడియుటకు సూచకంబుగ విష్ణుఁ డొత్తెఁ, బాంచజన్యంబు ధర్మజ పాద్మలాది
గాఁగఁ దమతమవీరశంఖంబు లెల్ల, దొరలు నొత్తిరి దివిమోతఁ ³దూఁటుగట్ట. 131
- వ. తదనంతరంబ యొక్కరమ్యప్రదేశంబున రాజమందిరంబును నుచితస్థానంబుల
సమస్తజననివాసంబులు నై రమణీయబంధురంబును సింధురాశ్వశాలామాలి
కామనోహరంబునుం గా వీ డెల్ల విడిసె వీటిచుట్టునుం దిరిగి ధృష్టద్యుమ్నుండు
సురక్షితంబు ⁴చేసి వచ్చె రాజును దొరలును దమ్ములును సకలపరివారంబును
దగినతెఱంగున నుండిరి నానావస్తుబహుళసంభారంబుల మహోదారం
బగుచుఁ బాండవస్కంధావారంబు మహనీయాకారంబున నొప్పె
నంత నక్కడ. 132
- క. చారులచే నంతయు విని, కౌరవపతి విననియట్ల కర్ణాదులతోఁ
బేరోలగమున విగతవి, కారుం డై యిట్టు లనియె గర్వ మెలర్పన్. 133
- క. తనవచ్చినకార్యము మన, మనుకూలతఁ జేయ కున్న హరి యలుకమెయిన్
జని యప్పాండుతనూజులు, మనములఁ గిను కూనునట్టిమాటలు సెప్పున్. 134
- చ. మును మనచేత భంగపడి ముచ్చిరి యుండుటఁజేసి పాండునం
దనులును నెత్తి వత్తు రుచితంబుగ సంగర మెట్లుఁ గల్గుఁ బే
ర్చినబహుసైన్యముల్ బయలఁ జేరఁ దగన్ విడియింత మెల్లి దం

1 శ్రీమై లీలఁగ. 2 వష్టవ్యం బొప్ప దివ్యవాహనలీలో. 3 దూఁడుకట్ట. 4 ఁజేయుచు.

5 గిను పూనునట్టి.

డని పురిఁ జాటఁ బంచి దొర లందఱకుఁ బడి సేయుఁ ¹డేడ్డెఱన్. 135

వ. మనకు విడిదల కురుక్షేత్రం బని పలికి దుశ్శాసనం జూచి నీవును గర్జుండును
గాంధారపతియును సమస్తంబును సమకట్టుం డనుటయు వారలు ప్రియంబునం
బని పూని వెడలి ²దండు సాటించి తగువారల కెల్ల నెఱింగించి పుచ్చిన సకల
పరివారంబును బ్రమోదంబు నొందె భూవల్లభుండును గొలిచి యున్నవారలం
బోవం బంచి వలయునెడకుం జని తగినవర్తనంబున నుండె నట్టిసమయంబునఁ
బ్రయాణోచితంబు లగుబహుప్రకారవ్యాపారంబులయందుఁ దత్పరు లయిన
దొరలనానాచేష్టితంబులను గరితురగరథంబులకు సవరణలు సమకూర్చుచతుర
పరిచారకులసంభ్రమంబునను వివిధాయుధంబులు రవణంబులుగా నాయితంబు
లు సేయఁబ్రవర్తించుపదాతివర్గంబులసంరంభంబునను నయ్యెసరకులు పయనంబు
నకనువు సేయుబలుమానుసులతిరుగుడువడుటనుం బురంబు సమరోత్సాహచం
ద్రోదయంబునకు మహార్ణవం బై ఘూర్ణిల్లు చుండె నపరదినముఖంబున. 136

క. త్వరితగతి సమయసముచిత, కరణీయము లాచరించి కమనీయాలం

కరణోజ్జ్వలుఁ డై యెలమిం, గురురా జేతెంచె గొలువుకూటంబునకున్.

వ. వచ్చి దుశ్శాసనప్రముఖనిఖిలసహోదరపరివృతుం డై యుండి. 138

→|| దుర్యోధనుఁడు ద్రోణప్రభృతుల సేనాపతులం జేయుట. ||←

సీ. అరిభయంకరుఁడుద్రోణాచార్యుఁడును రణోత్సాహలంపటుఁడు రాధాసుతుండు
శరత్త్వవేది యశ్వత్థామయును భూరి, బాహోవిలాసుండు బాహ్నికుండు
శౌర్యవైభవశాలి శల్యుండు ధైర్యసం, పన్నిధి గృపుఁడును బ్రకటశక్తి
సారదుర్జయమూర్తి భూరిశ్రవుండును, దర్పజ్జ్వలుండు గాంధారపతియు

తే. నుగ్రతేజుండు గృతవర్తయును బ్రతాప

ఘనుఁడు గాంభోజుఁడును బరాక్రమధనుండు

సింధురాజును బతులుగాఁ జేయఁ గోరి

కొనఁగ దగువార లగుదు రక్షోహిణులకు.

139

చ. అని మది నిశ్చయించి తగ నందఱు బిల్వంగఁ బంచి వారితో

ననిపని మాటలాడి వినయంబునఁ బ్రార్థన సేసి మీర లీ

యొనరినసైన్యముల్ పదునొకొంటికిఁ బ్రభవ మాచరింపఁ జొ

చ్చిన సకలంబు నొప్పు నభిషేకము గైకొనుఁ డుత్సవంబుగన్.

140

క. అవవుడు నందఱు నొక గా, కని సంతస మంద నధిపుఁ డభిషేకించెన్

జను లెల్ల సంప్రమోదం, బునఁ బొందఁగ నప్పు డతి⁴విభూతిం బ్రభులన్. 141

వ. ఇట్లు మహామహిమ వెలయ నక్షోహిణీనాయకుల సమకట్టి రారాజు పితామ

హుపాలికి వారిం దోడ్కొని చని సవినయంబుగా నతనికిఁ బ్రణామంబు సేసి

- వారలం జూపి వీరల మనయతో హిణులు పదునొకొంటికిం బతులఁ గావించి
నిన్ని సెన్యంబులు నొక్కలావున వర్తించుచందంబు సూచికొన వలయు న
చెప్పుచుఁ జేతులు మొగిచి యిట్లనియె. 14
- చ. నెఱిఁ బడి యాజి నీమొనలు నేరవు గూడి తగం జరింప నిం
దఱమన సొక్కఁడై చనక తప్పుఁ గదా బహుదేశవాసు లం
ద¹తొకటి సేయుచో వెరవు దప్పక చెల్లుట యెట్లు గల్గు ని
తైఱఁ గొకచాలువానిబలుతీర్పునఁ గాక పొసంగ నేర్చునే. 14
- ఆ. అమరసేనలును దమంతన వర్తింప, నేర కునికి నాకుమారు మొగము
గా నొనర్ప వలసెఁ గాదె సమస్తనే, నలను నీవ యరసి నడప వలయు. 14
- క. తారలకుం జంద్రునిగతిఁ, గౌరవులకు మేటి వీవ²కావున నీవీ
భారంబు వూని మముఁ గడ, చేరుపఁ దగు నెమ్మెయిం బ్రసిద్ధచరిత్రా. 14
- తే. సర్వసేనాధిపత్యంబు నిర్వహింప, నీవు దక్క నిం దొక్కరు నీవ యరసి
చెప్పుమా కలఁడేని రక్షింపు మమ్ముఁ, బూని పట్టంబుదాల్పుము పొడిచిగెలుమ
వ. అనిన విని గాంగేయుండు గాంధారేయున కిట్లనియె. 14
- ఆ. మీరుఁ బాండుసుతులు నారయ నా కొక్క, రూప కార్య మున్నరూపు వల
వలయుఁ గయ్య మైన వత్తు మీలోన నా, యునికిచందమునకు నుచిత మిదియ
క. సేనాధిపత్యమును దగఁ, బూనెద నను మార్కొనంగఁ బురుషుల నుర్విం
గానఁ గిరీటికి నొక్కని, కే నోర్వ నతండు శరము³లెక్కు డెఱుంగున్. 14
- క. పెఱవారి నెల్లఁ దర మిడి, నఱకుదుఁ బాండుక్షితీశనందనులను రూ
పఱ నేయం జేయాడదు, దఱుమరు నామీఁద నత్యుదగ్రత వారున్. 14
- వ. అప్పటికిఁ దగినభంగి యయ్యెడు నది యట్లుండె నని పలికి మఱియు నిట్లనియె
ఆ. మున్ను కర్ణునొండె నన్నొండెఁ గయ్యంబు, సేయఁ బనుపు మిట్లు సేయువా
వైనఁ గాని సకలసేనాధిపత్యంబుఁ, బూన నేరఁ జుమ్ము⁴ భూపతనయ. 14
- వ. అనినం గర్ణుండు కౌరవపతితో నిట్లనియె. 14
- క. ఇప్పుడు గ్రొత్తగ దీనిం, జెప్పంగా నేల మున్న చెప్పితిఁ గాదే
యెప్పుడు భీష్ముఁడు వడు నే, నప్పు డనికి వచ్చువాఁడ నని సభలోనన్. 14
- ఆ. అనిన నట్ల కాక యని సర్వసేనాధి
పత్యభారపట్టబంధమునకు
నియ్యకొనియె భీష్ముఁ డయ్యగ్గలికఁ గొని
యాడె విభుఁడు ప్రముదితాత్ముఁ డగుచు. 14
- క. భేరీమృదంగ⁵శంఖకు, లారవములు సెలఁగఁ జేయుఁ డని పనిచి మహా

1 దఱ కని సేయుచో. 2 కావున ననికిన్. 3 లెక్కు డెఱుంగుటన్. 4 భూ

ణ్య. 5 శంఖమ, హారవములు...పనిచె.

- దారపతాకాద్యుత్సవ, గౌరవములు నడపె నెల్లకడలం బురిలోన్. 156
- వ. ఇట్లు పట్టణాలంకారంబు నంఘటించి రత్న కాంచనకలధౌతమయంబు లగుకల శంబులఁ దీర్థజలంబులు దెప్పించి మణిప్రకరంబునఁ గుసుమనికరంబున ¹మంగళ తరుత్వక్పచయంబున మహాషధినిచయంబున విహితమంత్రంబుల నుచితతంత్రంబుల ఋత్విక్పరోహితసహితం డై తత్సంస్కారప్రకారం బాచరించి. 157
- క. గురుఁడును గృపుఁడును ²లోనగు, గురులనుమోదింప బాహ్నికుండుమొదలుగాఁ గురుజాతి యెల్వంగ న,న్నరపతి భీష్మాభిషేచనం బొనరించెన్. 158
- తే. ఇవిధంబున నభిషేక మెలమిఁ జేసి, పరమభక్తి నతోహిణీపతులఁ జూపి వీరికిని సైన్యములకును మీర యొడయ,లనుచుఁబట్టంబుగట్టె ³శంతనుతనూజు.
- క. అత్తతేఁ బాషాణంబులు, నెత్తురునెమ్మలను గురిసె నిష్ఠురనినదా యత్త మయి నభము పిడుగుల, మొత్తంబులు వడియె నగరమున నెల్లెడలన్. 159
- క. దానికి జను లుత్సాహవి, హీనతఁ బొందంగఁ గౌరవేంద్రుఁడు నానా దానాదు లయినశాంతివి, ధానము లొనరించి యాన తత్పురమతి యై. 161
- క. తల్లియుఁ దండ్రియు ⁴వెఱఁగునఁ, బుల్లవడక వారికడకుఁ బోయి తడయఁగా నొల్లక పయనపువీడ్కో, తెల్లను దనయిచ్చ నడపి యేడ్డెఱ వెడలెన్. 162
- తే. వెడలి తమ్ములుఁ దగువారు వివిధభృత్య గణముఁ దానును నేలగ్రక్కదలఁ గదలి రాజరాజు గాంగేయుఁ బురస్కరించి కొని నముద్ధతి నడచె దిక్కులు వడంక. 163
- వ. నడచి కురుక్షేత్రంబు దటయం జొచ్చి యం దొక్కరమణీయప్రదేశంబు విడిదలగా నిరూపించి నిలిచి భానుసూనుండునుం దానును మెలంగి యెల్లవారిని విడియించి నడుమ నిజనివాసంబు గావించినఁ గౌరవేశ్వరుస్కంధావారంబు వారణపురంబున నెవ్వ రెయ్యెడ వసియింతు రాచందంబున నందం బై యొప్పె నిట్లు రెండువీళ్లును నన్నద్ధంబు లైననమయంబున. 164
- ఉ. సంధికి నేగి కార్యము పొసంగక కృష్ణుఁడు రాకయున్ సుహృద్బాంధవసంఘయుక్తముగఁ బాండవకౌరవవీరు లప్పది క్షింధురకంధరంబు లడఁగించుబలంబులపెల్లుతోడ గర్వాంధత ⁵నాజి కెత్తుటయు నాబలభద్రుఁడు విన్ని నార్తుఁడై. 165

—|| బలరాముఁడు పాండవుల వీడ్కొని తీర్థయాత్ర వోవుట. ||—

- వ. కతిపయపరివారంబు పరివేష్టించ రయంబునం జనుదెంచి నముచితప్రకారంబున ధర్మనందనుం బేరోలగంబునం గని సంభ్రమాల్లింగనాసనార్ఘ్యపాద్యంబుల నతని

1 మంగళశతరుత్వక్పల్లనప్రచయంబున. 2 లోనుగ. 3 శంతన. 4 మనమున. 5 నాజి కక్కుటయు...డెఱింగి నార్తుఁడై.

చేత సంభావించుం డయి దామోదరభీమాంజననకులసహదేవుల యభివా
నంబు లాదరించి పాంచాలవిరాటప్రముఖు లగుతగువారలవినయంబుల న
నందించి యాదౌరలతోఁ దత్కాలయోగ్యమితసంభాషణంబులు సేసి యన
తరంబ వారల కిట్లనియె.

క. కౌరవపాండవు లెంతయుఁ, గ్రూరత వాటించి బంధుకోటికి నిఖిలో
ర్వీరమణులకుం జేటుగఁ, బోరికిఁ దెగి రిట్టిఘోరపుంబని ¹యగునే.

తే. ఇట్టిదానికి నోర్వక యెన్నఁడేనిఁ, గృష్ణుతోడ నేఁ జెప్పితిఁ గినిసి యిరుదె
ఱంగువారికిఁ దగఁ జెప్పి సంగతంబు, సేయు మని యెంత సెప్పినఁ జేయఁడయ్యె.

క. పలుకులపొం దెఱుఁగనివా, రలఁ బూజావాక్యములఁ దిరంబై తనకుం
²దెలువం దగదే యే మని, యలుకమెయిన్ సంధి సెఱిచి హరియే తెంచెన్.

తే. వీరు వారును సంబంధవిషయబంధు, లగుట సరి గాదె హరికిఁ దా నర్జునునకు
బక్షపాతంబు సేయుటఁ బాండవులను, ³పెట్టుచోటులు గానక పట్టిక్రాలు. ¹

ఉ. కావున వీరికిన్ జయము గల్గుట నిశ్చయ మెల్లభంగులం
జావు నిజంబు వారికి నసంశయ మై యిటు లుండ దీని నె
ట్లే వినఁ జూడ ⁴నేర్తుఁ దగ నింతప్రవీణుల నేన చేసితిం
జూవె సుయోధనుం బవనసూనుని నొండొరుఁ జంపఁ జాతునే.

క. హరి యెఱుఁగనిచక్కటియుం, బురుషార్థము నా కెఱుంగఁ బోలునె యీ
ఘృత వినఁ జూడఁ జాలక, సరస్వతీతీర్థమునకు జనియెడుబుద్ధిన్.

వ. మీకుం జెప్పి పో వచ్చితిఁ బోయి వచ్చెద నని పలికి బలదేవుండు వానుడ
ధర్మపుత్రు లొడంబడి యనుపఁ దీర్థయాత్ర వోయెఁ దదనంతరంబ.

—|| రుక్మి వృత్తాంతము. ||—

సీ. కృష్ణునిదేవి రుక్మిణిసోదరుఁడు రుక్మి, ⁵యనువాఁడు బలవిక్రమాన్వితుండు
శార్ఙ్గగాండీవవిజయములు నాఁ గల, దివ్యచాపములఁ దృతీయ మైన

చాపంబు గలవాఁడు సైన్యసమేతుఁడై, చనుదెంచి ధర్మజుఁ గని తదీయ
సత్కారములు గాంచి నముచితాసనమున, నుండి యక్కొలుపున నున్నవీ

ఆ. లెల్ల వినఁ గిరీటి కిట్లను సమరంబు, సేయ వెఱచి తేనిఁ జెప్పు నాకు
నెదురు లేరు జగతి నెవ్వరు నీకుఁ దో, డృడి జయింతు నెట్టిపగఱ నైన.

వ. అని తన్ను నాక్రమించి తనతోఁబుట్టువు రుక్మిణిం గొని వచ్చినయాకృష్ణునకు
ధిస సిగ్గు లేక యాడినమాటలు విని చిఱునవ్వు నవ్వుచుం గవ్వడి యతనియ
ననం బాలోకించి.

తే. చెనసి గంధర్వసేననిర్జించునపుడు, మత్స్యనాథుగోవర్గంబు మరలఁ దెచ్చు

¹నెడను దప్పె నీకందువ యెఱుంగనై తినింక నొక గాని తోడు గ మ్మెచటికై న.
వ. అని ²యతనియు త్తరమునకుఁ దగినయట్ల పలికి మఱియును. 177

క. ము న్నే నసహాయుడ నై, ³చన్నకడం జనఁగ నై నచందం బయ్యెన్
వెన్నుఁడు దోడు గలఁడు వెఱ, పెన్నండును వలవ దింక నేమిటికై నన్. 178

చ. వెఱచితి రాఁ గదే యనిన వెండికదా పగఁ దీర్తు నీవు నా
వెఱ పెలు లున్న నీరధికవీరులు ⁴వాపెద రొల్ల నిన్ను నీ
యుఱుకడ కేఁగి తోడుపడు మొడ్లకు నెవ్వరికేని నన్న నే
డైఱ నతఁ డేఁగి కౌరవపతిం గని యట్టుల బెట్టువల్కినన్. 179

క. ఆతఁ డివి యేటిమాటలు, నీతో డగు టొల్లఁ బొమ్మనిన రుక్మి వృధా
⁵యాతాయాసవిషణ్ణుం, డై తనపురమునకు మగుడ నరిగెం బెలుచన్. 180

తే. ఇట్లు బల దేవరుక్తుల కిద్దఱకును, గయ్యమునకు సన్నాహంబు గలుగదయ్యెఁ
గాని తక్కులోకమ్మునఁ గలుగునృపతి, కోటి యిరువాఁగునందును గూడె ననికి.

వ. అట్టియెడ నిశాసమయంబున ధృతరాష్ట్రుండు సంజయు రావించి యిట్లనియె.

క. బవరము గీడని యెఱుఁగుదు, నవినీతుం డైనకొడుకు నదలిచి యుడుపం
దివిరియు నోరాడమి దై, వవశం బప్పనికి మనకు వగ పిం కేలా. 183

క. ఎయ్యదిగా నున్నది యది, యయ్యెడుఁ జేయునది గలదె యవనీశులకుం
గయ్యానఁ జచ్చుటయు మే, లయ్యెప్పుట లెస్సగాక యది యట్లుండెన్. 184

వ. రెండువీళ్లును గురుక్షేత్రంబున విడిసినపిదపం బుట్టినవిశేషంబులు గల వేని
నెఱింగింపుము. 185

—|| సంజయుండు ధృతరాష్ట్రుని కులూకుఁడు పాండవుల నాడినమాటలు సెప్పట. ||—

తే. అనిన సంజయుఁ డిట్లనునకట కొడుకు, మీఁదఁ దప్పువెట్టెదవు నీమీఁదికొఱఁత
నీకుఁ గానంగ వచ్చునె నీ వెఱుంగ, కుండఁ బఱచెనె యాతండు పాండునుతుల.

వ. ఆపని గడవంబడియె వార్తలు వినియెద వేని వినుము దుర్యోధనుండు దుశ్శా
సనశకునికర్ణులతో విచారించి యులూకుం బిలిచి నీవు వోయి పాండవులం
గని వాసుదేవునన్నిధిని బాంచాలవిరాటప్రముఖులు వినఁ బలుకు మని పరు
సనిమాటలు గఱపి పుచ్చిన నతండును. 187

క. చని కొలువున ధర్మసుతుం, గని దుర్యోధనుఁడు సెప్పఁ గా నను నియమిం
చినమాటలు గొన్ని గలవు, విను మలుగక యనిన నతఁడు విని యిట్లనియెన్.

ఆ. నీకు వెఱవ నేల ⁶నిన్ను నాబుద్ధిమం, తుండు సెప్పు మనినతులువమాట
లేన్ని గలవు వాని నన్నింటి ననుమాన, మింత లేక యాడు మెల్ల వినఁగ.

వ. అనిన నులూకుం డిట్లనియె. 190

1 నపుడు దప్ప...యరయనైతి. 2 యతనితరమునకు. 3 చన్నకరణి. 4 దీర్చెద. 5 యా
తాయాతవిష. 6 నాకార్యవంతుండు, నిన్నుఁ జెప్పు మనిన నీతిమాట.

- సీ. కయ్యంబునకుఁ బెద్దకాల మేనియుఁ బూచి, పట్టి వచ్చితి కడుబరవసమున
సంజయుతో మీరు శంక లే కాడిన, యెక్కుడుమాటలు పెక్కు గలవు
భూమిభాగము గోలుపోయినయలుకకు, చౌ¹పది¹ బఱచినదై న్యమునకుఁ
దగ మంచిబంట వై తఱి యిది బాహుబ, లాస్త్రవిద్యలు సూప నని తలంచి
- ఆ. నిలువ వలయు నీకుఁ గలవారి నెల్లను, గూర్చి మోహరించికొని కడంగి
నడవు సమరమునకు ²వెడ జంకఁ బో దింకఁ,దప్ప గ్రంకలేదు తఱికిఁ జొరుము.
- క. ఆతతబలుఁ డగుభీష్ముని, చేతి³బలువు ద్రోణునంపసెల లవియుటయుం
జూతు రటు రండు కృష్ణుని, చేతన సకలంబుఁ జక్కఁ జేసికొనుండీ. 192
- క. వారిద్దఱవాలమ్ముల, బారిం బడి యర్జునునకు బ్రదు⁴క వశమేమి
వా రెల్ల నెఱుంగరె య, వీరులదివ్యాస్త్రశస్త్రవిభవసమృద్ధిల్. 193
- వ. అని భీమసేనుం జూచి. 194
- క. ఈవాయుపుత్త్రు డాజిం, ద్రావుదు నే దుస్ససేనుర క్తం బనియెం
ద్రావఁగ శక్యం బేనిం, ద్రావు మనన్ ⁵రాదె యింకఁ దడ వేమిటికిన్. 195
- క. విను నూతికప్పవిధమున, నిను నీవ యెఱుంగు దేఱుఁగ నేరవు గర్వం
బున ⁶నావలికొలఁది రణం, బున నొకమరి పెట్టు వడక పో నేర్చెదవే. 196
- వ. అని పలికి సవ్యసాచిం జూచి. 197
- తే. వినుము గాండీవ మనునొకవిల్లు దాటి
పొడవు గలిగియుఁ గృష్ణుండు వూని తోడు
గూడుకొని వచ్చుటయు నెఱుంగుదుము వీని
కెల్ల శంకించి భూమి పా లీము గాని. 198
- క. పవనజుగదయును నీగాం, డివమును నెట వోయె నంగడికిఁ బాంచాలిం
దివిచికొని వచ్చునెడఁ బరి, భవ మెఱుంగవె బీర మేల పలుకుదు తోడ్కోన్.
- చ. వలలుఁ ⁸డనన్ విరాటుకడ వంటలవాఁ డయి భీముఁడు⁹ బృహ
న్నల యన నాఁడుపేడి వయి నాన యొకింతయు లేక నీవు న
గ్గల మగుదై న్య మొంది కడుఁ గాఠీయ వొందితి రుర్వి యేలునా
సలఁ బడి సవ్యసాచి యిది శౌర్యమొ బాహుబలంబొ చెప్పుమా. 20
- ఉ. మాయలు నింద్రజాలములు మాధవుఁ డిందును గొన్ని వన్నినన్
వాయపురజ్ఞు లెప్పుడు నవారణ నీ వెటు లాడి తేనియున్
వేయును నేల పార్థులును విష్ణులు ¹⁰నేఁ బదివేలు వచ్చినం
జేయుదు మేము గయ్య మొకచీరియు సంపదఁ బంచి యిత్తుమే. 20

1 బన్నంబు దైన్య. 2 వెడఁ జంకె బోటింక. 3 బరువు. 4 కఁగ వశమే, మీరెల్ల
5 గాదె. 6 నాగద. 7 కందోడ్కోన్. 8 డ నావిరాటునకు వంటకుఁ దా నయి. 9 వే పదివేల
యదు సేను...యిత్తు.

5. *అనిన భీమార్జుననకులసహదేవు లొండొరులం జూచుచు నాసనంబులు చలిం
ప మొగంబులు జేపుటింపఁ గ్రోధాయత్తచిత్తులై యున్నం గనుంగొని నవ్వుచు
నారాయణుం డులూకున కిట్లనియె నీవు వోయి సుయోధనుతో నెల్లవా
రును విన నిట్లనుము. 202
- తే. బవర మెల్లియ బిరుద వై బరవసంబు, గలిగి ¹చావుము చావక తొలఁగ రాదు
కృష్ణసారథికం బగుజిష్ణురథము, దొడరి నీ వెందుఁ జొచ్చినఁ దోన చొచ్చు.
క. రిత్తులు ²రజ్జెడువాఁడే, మత్తగజాయుతబలుండు మారుతి యని ను
ద్వృత్తుఁ డగుదుస్ససేనుని, నెత్తు రురము వ్రచ్చి త్రావు నీవుం జూడన్. 204
- వ. అని యిట్లు హరి పలికినయనంతరంబ యర్జునుం డులూకున కిట్లనియె. 205
- క. వారు గలరు పీరు గలరు, పోరికి నని చెప్పె దీవు పొంగారుచు మీ
వారిని మిమ్మును రేపు గ,దా రూ పేర్పడఁగఁ ³జూచెదం గితవసుతా. 206
- చ. తనభుజశక్తి లేక యొరుదర్పమ యూఁది పరాక్రమింప వ
చ్చిన నది సెల్లునే కులవిశిష్టుని సువ్రతు వృద్ధు ⁴నార్యు భీ
ష్ముని నెసకొల్పి సేనలకు ముఖ్యుఁడ వీ వని యుబ్బుఁ జేసి యీ
సునఁ దల పెట్టి చంపికొనఁ జూచె సుయోధనుఁ డింత నే మగున్. 207
- చ. తనతలఁ ⁵పెట్లు భీష్ముభుజదర్పము లోకముకంటె నెక్కు డీ
తని నొకభంగి నండ గొని తప్పుదు చావున కంచు నున్నవాఁ
డనిఁ దొలుముద్ద గొందుము రయంబున నాతని వెండి ద్రోణులం
దునుముదు మప్పు సూతసుతుఁ దోలుదు మంతట నాస మాతెడున్. 208
- క. అనుజులతనుజులచావులు, గనుఁగొని మఱి తాను భీముగదచే నిలఁ గూ
లినయప్పుడైన దుర్యో, ధనుఁడు మదిం దలఁచుఁ గాక తనదుష్కృతముల్.
- వ. అది యట్లుండె నీవు వేగపోయి రేపకడయ మీరాజుం గలనికి నడపింపు మనియె
నప్పుడు ధర్మనందనుం డులూకునకుం దాంబూలాభరణంబు లిచ్చి వీడుకొలిపి
ధృష్టద్యుమ్ను నవలోకించి యెల్లి గయ్యం బని మనసైన్యంబుల కెఱింగించి స
ర్వసన్నాహంబులు సమకట్టు మని పనిచి కొలువువిరిసి చనియె ధృష్టద్యుమ్నుం
డును ద్రోణులం దొడరం బడసితి నని యుబ్బుచు వెడలి భీష్ముం దలపడఁ గంటి

* ఈ విచనమునకు 201 వ పద్యమునకును నడుమ “ వ. అని నకులుం జూచి.

క. దామగ్రఁథి యనంగా, మో మిడికొని విరటుగుట్టఁములఁ బట్టుచు నీ
వామెయి నుండితి రాజ్యము, పైమమతను గాక నీకుఁ • పొరుష మేదీ.

వ. అని సహదేవుం జూచి.

క. వెడ తగ్రతీపాలుం డనఁ, గడుహీనత విరటుపసులఁ • గాచితి వా నీ [తుల గానిపించెడి.

పుడమి గల దేమొ యను మా, సడి కొర్చితి గాక నీకు • శౌర్యము గలదే.” అని కొన్ని ప్ర

1 పొడువుము. 2 బలికెడువాఁడే, ...యత్తబలుండు. 3 జూచెదవు. 4 నాజి...దెస. 5 పిట్లు.

నని పొంగుశిఖండి దోడు గా రాజుశాసనంబు నిర్వర్తించె నిట యులూకుండు
వచ్చి దుర్యోధనుం బేరోలగంబునం గని యతనికిఁ గృష్ణార్జునులపలుకు లున్న
రూపు విన్నవించిన నతండు కర్ణుడైనఁ గనుంగొని సమస్త సేనలకు రేపు బవరం
బని చెప్పి పుచ్చుము సకలసాధనంబును నాయితంబులు సేయు మని పనిచిన
నతండు నట్ల చేసె నిట్లు భయకటకంబులు రణంబునకు నుత్సహించి విజృంభించి
యుల్లసిల్లె ననిన ధృతరాష్ట్రుండు సంజయున కీ ట్లనియె. 210

క. వినుము హరితోడు గలయ,ర్జును గెలువ ¹నదీసుతునకుఁ జొప్పడునే యా
పని నిలుపు ములూకునిచెప్పినమాటల కేమి యనిరి పిదపఁ గొలువునన్. 211

వ. అనిన విని యంబికానందనునకు సూతనందనుం డిట్లనియె. 212

ఆ. అయ్యలూకుపలుకు లన్నియు విని భవ, త్తనయుతోడ నిట్లు లనియె భీష్ముఁ
డేను గలుగ ²వెఱవ నేటికి సేనలఁ, గాతు నీవు మెచ్చఁ గౌరవేంద్ర. 213

క. నడిపింపఁగఁ బొడిపింపఁగ, నెడమడు వై కలఁగినప్పు డేర్పఱుపఁగ నేఁ
గడు నేర్తుఁ బేర్చునాదగు, కడిమియ న్నిసైన్యమునకు ³గాసెన గాదే. 214

క. అనినం గురురా జిట్లను, వినుము పితామహ మహాస్త్రవిత్తము లనఁగాఁ
జనునీవును నాచార్యుం, డును గలుగఁగ నాకు నెన్నఁడును వెఱ పేలా. 215

తే. ఏను గంధర్వకిన్నరదానవాది
దివ్యభూతంబులకును భీతిల్ల ననినఁ
బొండుపుత్రులమాత్రకు భయము నాకు
నెక్కడిది ⁴వేల్చిడిన వారియుక్కు మడఁతు.

→. భీష్ముఁడు కౌరవసేనలో నతిరథమహారథాదుల నిరూపణంబు సేయుట. ←

వ. అని పలికి మఱియు నిట్లనియె. 216

క. నీయందు వారియందుం, జేయం గలమానుసులవిశేషంబులఁ జి
త్తాయ త్తంబుగఁ జెప్పుము, నీయెఱుఁగనియవియు లేవు నిక్కపుఁదరముల్. 217

క. అనవుడు నీ వి ట్లడిగిన, విని యూరక యుండఁ దగదు విను మేర్పడ ⁵న
ల్లను నున్నరూపు సెప్పెద, మనవారల వారివారిమానము లధిపా. 218

వ. అని గాంగేయుం డిట్లనియె. 22

సీ. నీ వతిరథుఁడవు నీతమ్ము లందఱు, సమరథ శ్రేష్ఠులు సమరమునకుఁ
బరుసనివీరులు పాంచాలసేన నిర్జింతురు నను నేన చెప్పికొనఁగ
నేర నాయేడ్తెఱ మీ రెఱుంగుదురు భో, జాగ్రణి కృతవర్త యతిరథుండు
దృఢవేధి యాతండు దీర్చు నెంతటిపని, యైనఁ గైకొని శల్యుఁ డతిరథుండు
ఆ. వాసుదేవుతోడియాసువాఁ డల్లుర, విడిచె నిన్నుఁ గూడి విక్రమమునఁ

- బేరుకొనఁగఁ జాలు భూరిశ్రవుం డతి, రథులమొదలి యనికి రక్కసుండు. 221
- క. విను సైంధవుఁడు మహారథుఁ, డనిఁ బోక పెనంగు నతని నాచ్రాపద్మికై
పెను పఱఁ బఱచిరి కుంతీ, తనయులు వారల కెదుర్పఁ దపముం జేసెన్.
- వ. కాంభోజరా జగునుదక్షిణుండు సమరథుం డితనిపాల రథబృందంబులు మేలు
గలుగుఁ బాండవబలంబులం గలంచు మాహిష్మతీపతి యగునీలుం డర్ధరథుం
డితనికి సహదేవునకుఁ దెగనిపగ యై యుండు దానంజేసి యాలంబున నోల
మాసగొనం డవంతిదేశాధీశు లగువిందానువిందు లర్ధరథులు పరస్పరస్నేహం
బున సాహసికు లై యొకళ్లొకళ్లం బెట్టి పోవక పోరుదురు త్రిగర్తవతులు దోడం
బుట్టువు లేవురును మహారథులు గోగ్రహణంబునం బడినబన్నంబుఁ బాపికొనం
గడంగుదురు వీరికి భుజబలం బగ్గలం బై యుండు. 223
- క. సమరథుఁడు బిరుదు లక్షణ, కుమారకుం డేచి మొనలఁ గోల్తల ¹నేయున్
మిము నెల్ల మిగులుభుజగర్వము మదముం గలఁడు కొనఁ డరాతుల నధిపా.
- వ. బృహద్బలుండు సమరథుండు గోసలబలంబులతోడం గడంగిచ్చునుం ²గరువ
లియునుం గొని తాఁకు దండధారుఁడు సమరథుండు సేనపఱపు గలండు బెట్టి
దంబు గాఁ గయ్యంబు నేయు. 225
- తే. అతిరథో త్తముఁడివ్వీటియందు మేటి, కృపుఁడుతనపెంపువాటించిగెలుచుఁజచ్చుఁ
గాని నాలుగుదెఱఁగుల సేనలకును, దివియఁ డించుకయును నర దేవముఖ్య.
- క. శకుని విను సమరథుఁడు పాం,డుకుమారులతోడ నెప్పుడుం బగ గొని వా
రికిఁ గీడ రోయు భృత్యులు, ప్రకటబలులు గలరు నేర్చు బవరంబునకున్. 227
- మ. వరనివ్యాస్త్రవిదుండు బాహుఘనుఁ డశ్వత్థామ గాండివితోఁ
బురుడింపం దగువాఁడు వీని కెన యీభూలోకనంచారు లె
వ్వరు లేరీతఁడు బ్రాహ్మణుం ³డననిభావం బూనఁగా నోర్వమిం
దర మూహింపఁగ లేద కాని జముచందం బయ్యెడుం బోరులన్. 228
- సీ. అతిరథో త్తముఁడు ద్రోణాచార్యుఁ డందలి, యిందలివిలుకాండ్ర కెల్ల గురుఁడు
హితుఁడు నీకెంతయు ⁴నేర్చిన మొన లితం, డడరినఁ జమరినయట్ల మ్రుందు
వృద్ధని యితని భావింప రా దనిలోన, నంగవిస్ఫురణంబుభంగి సూడ
నర్జునుపైఁ గూర్చి నతని నో నేయఁడు, సచరాచరం బై నజగము లెల్ల
- తే. నొక్కమొగ మై కడంగినఁ జిక్కువఱుచు, దివ్యబాణజాలంబుల దీటుకొలిపి
ప్రాణములు డాఁపఁ డీతనిపాటిదొరలఁ, గాన మేరాజ్యములయందుఁ గౌరవేంద్ర.
- క. అతిరథుఁడు బాహ్నికుఁడు విను, మతులితబలుఁ డితనియట్ల యాత్మజుఁడును వి
శ్రుతశక్తి సోమదత్తుం, డితనికి నీతనికి సమర మొన ⁵పెండిలికిన్. 230

క. అనురవరుఁ డీహాలాయుధుఁ, డసమానబలుండు సమరధాగ్రణి విను పాం
డుసుతులయెడ రోషము గలఁ, డసంఖ్యమాయాబలమున ¹నరులఁ గలంచున్.

తే. వినుము ప్రాజ్ఞోతిపాధీశుఁ డనుపమాన, శక్తి యీభగదత్తుండు సమరధుండు
గజము నెక్కి తా నేనికకయ్య మైన, నేర్చు నైరావణము మీఁదియింద్రుబోలి.

—= భీష్ముఁడు గర్జుని నర్ధరథుం డని చెప్పట. —=

వ. గాంధారరాజు లగు²వృషకుండును నచలుండును సమరధులు మానిసితనంబును,
మానుసులుం గలవారు వీరిసమరోపాయంబ జేయం బై యుండు. 233

సీ. నీకుఁ బ్రెగ్గడయును నెయ్యంపుఁజెలియు నై, కయ్యంబునకు నెప్పుఁ గాలుద్రవ్వఁ
బాండుపుత్తులతోడిపగకు ని ³న్నెసకొల్పుఁ, గొలువున రజ్జులు వలుకు నట్టి
రాధాసుతుం డర్ధరథుఁడు గుండలములుఁ, గవచంబుఁ బోవుట కారణముగ
బీటువాఱినవాఁడు వీఁటిఁడి కృపఁ బెద్ద, పరశురాముండు శాపమున వీని

తే. యస్త్రవీర్యంబుఁ జెఱిచె న ట్లగుట వీఁడు
పార్థ మార్కొని మానంబుఁ బ్రాణములును
దనకు సొమ్ముగఁ దక్కించుకొనఁగ లేమి
యెల్ల వారికి నెంతయుఁ దెల్ల మధిప. 234

క. అనవుఁడు గురుఁ డి ట్లనుఁ గ,ర్జునిచందము మున్ను గడఁగు రోయఁడు ⁴పాఱన్
విను మేమఱి యుండుం గా,వున నీతం డర్ధరథుఁ డవుం దలపోయన్. 235

వ. అనిన విని రాధేయుండు గోధతామాత్ముం డగుచు గాంగేయున కి ట్లనియె.

క. ⁵ఒంటమిని లేనియొంటర, మింటరములు వలుకు టుచితమే యర్ధరథుం
డంటి నను నేమితక్కువ, గంటి చెవుమ దీన నీవు గన్నది గలదే. 237

తే. నొవ్వఁ బలుకుదు సభలోనఁ జివ్వ కొల్ల, కేను గురుపతిఁ జూచి సహించి పోదు
సురనదీపుత్ర విను నాకుఁ జూడ నర్ధ, రథుఁడ వగు దీవు లావు బీరంబు నరయ.

వ. అని పలికి కొలువుఁ గలయం గనుంగొని. 239

చ. హితుఁ డని నమ్మఁగాఁ దగునె యీతనిఁ గార్యపుమాట లిట్టివే
పతిదెసకూర్చి వాపుటకుఁ బట్టుగ నెక్కువ తక్కు వంచు ను
న్నతు లగుమేదినీశులకు నానగఁ బల్కుట గాక యిట్టివా
రితవులు తండ్రికిఁ సుతుల కే మన నేర్తుము పెద్దరాజులన్. 240

వ. అని దుర్యోధనుం జూచి యి ట్లనియె. 241

ఉ. కర్జము దప్పె నీయెదురఁ గష్టపుమాటల కేల యోర్తు రీ
దుర్జనుఁ డైనశాంతనవుదోర్బల మేటిది యీతఁ డొక్కఁడున్
వర్జితుఁ డైన నేమి నృపవర్గము గుందుట యొంటఁ బాయునే

1 నడరుచు నుండున్ ; నమరులఁ గలఁచున్. 2 వృక్షుండును 3 న్నెసకొల్పి 4 బోరన్.
5 ఒంటికి లే వెవి యొంటర.

- యర్జునపక్షపాతి యితః డాలము మేకొని చేయఁడుం జుమి. 242
- తే. చాలఁ గాలంబు వోవక చతురు లైన, వృద్ధజనములబుద్ధులు విండ్రు గాక
¹ముదియ మతి దప్పి నోరికి నొదవినట్లు, పలుకువెడఁగులమాటలు పాటియగునె.
- క. సేనమొగ మీతఁ డైనం, బూని మహీశ్వరులు నీకుఁ బొడిచెదరే దు
 ర్తాని యని కాదె యీతని, తో నడచుట కొల్ల నైతి దురమున కధిపా. 244
- వ. అనిన భీష్ముండు సూతసూనున కిట్లనియె. 245
- చ. ముదుకఁడ నైననాదుబలముం జలమున్ వివిధాస్త్రశస్త్రసం
 పదయును బోయి నీగురుఁడు భార్గవుచే విను మాజిభూమి నా
 కెదిరినవారు పెక్కెడల నే మయిరో యెఱుఁగున్ జగంబు నా
²ముదిమియు నీకుమారుతనమున్ వరుసన్ విజయుం డెఱింగెడున్. 246
- క. అనుమానింపక సభలో, నను నేఁ జెప్పికొన వలసె నా కిమ్మెయి దు
 ర్జనితుఁడ వగునీయెడ నీ, నున ³నా కిటు వలుకవలసె సూతతనూజా. 247
- తే. కార్యమును ఖడ్గమును నింత గలుగునీవు, గలుగఁ జేటు వాటిల్లె నిక్కొరవులకు
 దీని మముబోటు లెల్లను దీర్ప నెట్లు, సాలెదము మంచిబంటవు సక్కనగుము.
- చ. నెప మిడి యోహటించి యిటు నీవు దొలంగినఁ బోవ వచ్చునే
 కుపితమనస్కుఁ డై నరుఁడు గూల్పఁ గ్రమంబున దొడ్డ లెల్లఁ జ
 న్నపిదప నెట్లుఁ ⁴జొచ్చెదు రణంబున నప్పుడు సావ కున్న దై
 న్యపుఁబరివారముం బతియు నైన నెఱింగెద రెల్ల చందముల్. 249
- వ. అని పలికి దుర్యోధను నుపలక్షించి కర్ణతో వెండియు. 250
- ఆ. సూతపుత్ర యితఁడు నాతలఁ బెద్దమో, పెత్తి నమ్మి యున్నయట్టిచోటఁ
 గ్రండు సేయ నాకుఁ గా దని సైరించి, యున్న బ్రదికి తింక నూర కుండు.
- వ. అని యాడి మొగంబు గంటు వెట్టికొని యున్న సురనదీసూనుదిక్కు మొగం బై
 సుయోధనుండు నీకుం గోపింప నగునె నన్నును గార్యభారంబునుం జూచి నా
 బ్రదుకునకై సర్వంబును సహింప వలయు నని తేర్చి యంగరాజుం గనుంగొని
 మీ రిద్దఱు నొక్కటియై భరంపడి యిప్పని సక్కంజేసి కాక మీలోన నిట్టి
 యెరవుమాట లేల యని పొదివి పలికి తదనంతరంబ పాండవపక్షంబువారల
 తారతమ్యంబులు వినువాఁ డై యమ్మాట వుట్టించిన నతనికి భీష్ముం డిట్లనియె.
- తే. పాండుపుత్రుల ⁵నద్దెస దండిమగలఁ, గలనిజం బేను జెప్పినఁ గర్ణమనసు
 నొచ్చు నీచిత్త మెట్లగునో యెఱుంగ, నాకు నిది యేమి పని రిత్త నడుమ నుండి.
- వ. అనిన మఱియు దుర్యోధనుండు ⁶దఱిమి యడుగుటయు నిట్లనియె. 254

—|| భీష్ముడు పాండవవీరులం దతిరథమహారథాదుల నిరూపించి చెప్పట. ||—

తే. అతిరథుండు యుధిష్ఠిరుం డగ్నికల్పుఁ, డాహవంబున నప్రతిహతుఁడు భీముఁ
డతిరథశ్రేష్ఠుఁ డతనిమహాబలం బ,మానుషము విక్రమం బసమాన మధిప.

క. సమరథులు గవలు భుజగ,ర్వము పటువిక్రమము దుర్నివారంబులు వా
రిమనంబులు నిర్భయములు, దమమొనలకు మించి ¹బెట్టు దాఁకుదు రధిపా.

సీ. వా రందఱును ధర్మవైభవంబునఁ దప, స్సంపద నెక్కుడు జనుల కెల్ల
ధనువునాటంగంబులను బరిణతులు దాఁ, కోర్తురు పరులకు నోర్వరాని
కోర్తల గలరు పెక్కులు పరాక్రమములు, వేర్వేఱ చేసిన వీరు లొక్క
మొగ మయి తాఁకిన వెగ డంద కుండునే, మనసేన మున్నవమానపాటు

ఆ. దుఃఖపాటు గలిగి తొడరంగ వచ్చిన, వారు గాన యలఁతిఁ బోరు ప్రాణ
మాసపడక యోపినంతయుఁ బెనఁగుదు, రది సహించి నిలుచు టరిది మనకు.

మ. నరుఁ డీమానమువాఁ డనంగ వశమే నా కంతవా రెందు నె
వ్వరు లే రింకను ²బుట్టరాపులికి దుర్వారోద్యముం డైనయా
హరియుం దోడటె యేము చెప్పుదు నతం డాసేనలం గాచు నొ

క్కరుఁడుం గీటడఁగించు నీబలములన్ గాండీవదుర్దాంతుఁ డై. 258

వ. అనిన విని యక్కొలువున నున్న రాజులమనంబు లెల్లను జేవ సెడియె భీష్ముండు
వెండియు నిట్లనియె. 259

సీ. ద్రావదేయులు మహారథు లేవురును వారి, తరమ యుత్తరుఁడును ధరణినాథ
యతిరథవర్యుఁ డయ్యభిమన్యుఁ డర్జున, వాసుదేవుల కెన వచ్చువాఁడు
లఘుచిత్రములు నేర్చులావునుదాల్చియుఁ, గలఁడుతంద్రులపాటుదలఁచుచుండుఁ
గావున బెడిదంబుగాఁ బోరు సాత్యకి, యతిరథోత్తముఁడు శౌర్యాన్వితుండు

తే. పాండవస్నేహసక్తుఁడై యుండుఁ గాన, యలుకమనమీఁదఁ బెద్దయుఁగలిగి పెనఁగు
వీర లిరువురుఁ బరుసనివారు ³సమర, పరుల నొప్పింతు రీయోధవరుల నెల్ల.

మ. అలఁతిం బోరు మహారథుల్ ద్రుపదమత్స్యధీశు లుద్యద్భుజా
బలశౌర్యాధ్యులు పాండురాజసుతసంబంధప్రియస్నేహముల్
గలిమింజేసి తదీయ⁴దైన్యమునకుం గా నొచ్చియుం జచ్చియున్
గెలిపింపం దమకించి చొత్తు రని కేకీభూతచేతస్కులై.

261

ఆ. వీరగుణము బలము వీరకయుఁ గలఁడు మ, హారథుఁడు శిఖిండి యతనితమ్ముఁ
డతిరథుండు దర్పయుతుఁడు ధృష్టద్యుమ్నుఁ, డుగ్రతేజుఁ డనికీ నుగ్రునట్ల. 262

క. అతనిసుతుఁ డర్ధరథుఁ డా, ధృతవర్తుఁడు పిన్నవాఁడు త్రిమృటకాఁ డై
మతిహీనత శస్త్రాస్త్ర, ప్రతతిపరిశ్రమము లేక పాలసుఁ డగుటన్. 263

ఆ. చేదిభూవిభుండు శిశుపాలతనయుండు, ధృష్టకేతుఁ డధికధీరమతి మ

హారధుండు భోజుఁ ¹డజుఁ డనురాజులు, నట్టివార తెంపు నలవుఁ గలరు. 264
 వ. ఉత్తమాజుండును యుధామన్యుండును క్షత్త్రు దేవుండును జయంతుండును నమి
 తోజుండును విరాటుండును సత్యజితుండును ననంబరఁగు పాంచాలకుల ప్రదీపకులు
 మహారథులు మత్తమాతంగబృందంబుచందంబునం బ్రతిబలంబుపయిం గవిసి
 కోలాహలబహుళంబుగాఁ గలంపం జాలుదురు కేకయపతు లేవురు సహోదరు
 లు మహారథులు గడిందిమగలు గెంపురథంబులమొత్తంబులతోఁ గార్చిచ్చు
 పగిదిం బొదువుదురు కాశీశుండు నీలుండు సూర్యదత్తుండు మదిరాక్షుండు
 శంఖుండు విరాటజాతులు మహారథులు వివిధాయుధవిద్యావిశారదులు వారి
 పోరు భరంబై యుండు. 265

సీ. చిత్రాయుధుండును జేకితానుండు మ,హారథు లిద్దఱు నర్జునునకుఁ
 గూర్తురు కయ్యాన కోర్తురు నేర్తు రా,యుధముల కెల్ల నత్యుగ్రు లవి
 ధమువార చంద్రదత్తవ్యాఘ్రదత్తులు, వినుము సేనాబిందుఁ డనునృపాలుఁ
 డతిరథోత్తముఁడుమారుతపుత్రునెనయతం, ²దొక్కరుండును వారియుటిదిలావు
 ఆ. పాండ్యుఁ డతిరథుండుబలఁగంబు గలవాఁడు, సమరథుండుగాశ్యుఁడమితబలుఁడు
 కుంతిభోజుఁ డాజికోవిదుఁ డతిరథుం, డతనియొద్దిజోదు లధికబలులు. 266

వ. రోచమానుండు మహారథుండు దేవసమానుండు. 267

తే. అతిరథుల కెల్ల ³దల దండ్రయట్టివాఁడు
 యసురవిభుఁడు ఘటోత్కచుం డాహిడింబ
 కొడుకు మాయాబలంబున నొడుచుఁ బగఱ
 నతనికడ దానవానీక మగ్గలంబు. 268

వ. తోచినవారిం బేరుకొంటి నింతియ కాని రెండువీళ్లను మంచిమగలు పెక్కండ్రు
 గల రని చెప్పి గాంగేయుండు. 269

క. పాండవుల⁴దిక్కువీరు ల,ఖండితబలు లైన నామొగంబునఁ బడి యు
 ద్దండత చూపఁగ లేరు శి,ఖండిని నొక్కరునిఁ జంపఁ గాని కుమారా. 270

క. అనవుడు దుర్యోధనుఁ డా,తని మీరు వధింపమికిఁ గతం బేమి యొకో
 వినఁ దగునేనిం జెప్పుడా, యనుటయు నిట్లనియె భీష్ముఁ డతనికి నెమ్మిన్. 271

వ. ఏ నాశిఖండిని జంపమికి మూలంబు సాలం గలదు తత్ప్రపంచం బంతయు వివ
 రించెద నాకర్ణింపుము. 272

→ భీష్ముండు దుర్యోధనున కంబోపాఖ్యానంబు నెప్పుట. ←

సీ. శంతనుపిమ్మట సత్యవతీదేవి, యనుమతితోడఁ జిత్రాంగదునకు
 సామ్రాజ్యపట్టంబు సమ్మతిఁ గట్టితి, నల్పకాలంబున నతఁడు దీఱె

1 డనుజు దనుజులు. 2 దొక్కండు వారియందుం గలండు ; రుండును సేనయుక్కు
 మడఁచు. 3 దలితండ్రులట్టివాఁడు ; దండ్రయొట్టి. 4 దిక్కురథికు ల.

- దత్పరోక్షావస్థః దదనుసంభవుని వి,చిత్రవీర్యుని రాజుః జేసి పెండ్లి
 సేయంగఁ దివిరి కాశీపతికూతులు, కన్యలు మువ్వురు గలుగుటయును.
- తే. నాతఁ డర్థిఁ దదీయస్వయంవరమున, కఖిలనృపతులఁ బిలిపించె ¹ననియు నెఱిగి
 తల్లి కెఱిగించి యొంటిమైఁ దత్పురమున, కాయితం బయి పోయితి నరధ మ్మెక్కి.
- వ. ఇవిధంబునం జని యమ్మహోత్సవంబున నలంకృతలై యున్నయంబయు నంబి
 కయు నంబాలికయు ననుముద్దియల మువ్వురం బట్టి రథంబుపయిఁ బెట్టికొని
 రా నచ్చటిరాజు లెల్లను జతురంగబలంబులతోవచ్చి నన్నుం బొదివినఁ బటు
 విశిఖానలశిఖా²కలాపంబున వేడిమిసూపి వారి నిలువరించి యరుగుదెంచి సత్య
 వతికి నప్పొలంతుల నొప్పించిన నద్దేవి విచిత్రవీర్యునకు వారలవివాహంబు సేయ
 నుద్యోగించె నట్టియెడ నమ్మవ్వురయందుం బెద్దయది యైనయంబ యనుకన్యక
 నాతో నిట్లనియె. 274
- తే. సౌంభవురవల్ల భుం డైనసాశ్వమిఁదఁ,దలఁపుగలదు నాకతఁడునుదగులు గలిగి
 యుండు నాదెస నీవు ధర్మోత్తరుండ, వతనిపాలికిఁ దగ నన్ను ననుపవయ్య. 275
- క. అన విని సత్యవతికిఁ జెప్పిన నాయమ వనుప నంబఁ బెంపుగ వృద్ధాం
³గనలం దోడుగ నప్పుడ, పనిచి యనిచితిని జనంబు ప్రస్తుతి సేయన్. 276
- వ. ఇట్లు పనిచి తక్కినకన్నెల నిరువురం బాణిగ్రహణంబు సేయించితి. 277
- క. అంబయు నట సాశ్వనికడ,కుం బోయిన నతఁడు భీష్ముకొనిపోయినదా
⁴నిం బరచుం గైకొన ధర్మంబే కన్యాత్వ మెడలె మగువా నీకున్. 278
- వ. ఇంక నిన్ను భార్యఁ గా వరియింపం దగునే యనినఁ గామశరపీడిత యగుచు
 నక్కామిని యతని కిట్లనియె. 279
- తే. తమ్మునికిఁగాఁగ భీష్మఁ డుదగ్రవృత్తిఁ, గన్నియలఁ గొనిపోయెడుఁ గాన బలిమి
 నన్నుఁ గొనిపోయె నాచేతనిన్ను వినిన, యపుడెపు తైంచెదూషింపననఘతగునె.
- వ. మాతండ్రి యెఱుంగక స్వయంవరాలంకారంబు నాకుం జేయించినకతంబున
 నింత వుట్టె భీష్ముండు నాచెలియండ్రం దనతమ్మున కిచ్చి నన్ను నీకడకుం దగ
 ననిచె దీన నేమిత ప్పని మఱియు ననేకప్రకారంబులం బలికిన వినక తన్నుం
 జేకొనక సాశ్వండు. 281
- క. కరుణంబుగ నేడ్చుతలో,దరిఁ బో పొమ్మిచట నింకఁ దడయకు మని మం
 దిరము వెడలంగ ⁵నడిచిన, నరిగె నదియు నార్తచిత్త యై వికలగతిన్. 282
- వ. చని చని యవ్వెలంది యిట్లని వితర్కించు. 283
- తే. సాశ్వనకుఁ గానియపుడ సంసారమునకుఁ, బాసితిని యింక భీష్మునిపాలి కేల
 యరుగ నాతండు మూల మీహానికెల్లఁ, గాన యాతని సాధింతుఁగాక మేను.

- క. ¹గాంగేయు గెల్వ నెవ్వరికిం గొలదియె తపముపేర్చి గెలిచెదఁ గా కం
చుం గాంత సనియె సంయమి, పుంగవు లొకకొండ ఋన్నపుణ్యస్థలికిన్. 285
- వ. చని వారలకుం దనవృత్తాంతం బెఱింగించిన వా రిది రాజులు సేసినపని సాధు
లచేతఁ జక్కంబడునే యనిన నవ్వనిత దపశ్చరణంబునకు వచ్చితి ననుటయు
నీవు సుకుమారపు నీ కిది సొప్పడునే తండ్రిపాలికిం బొమ్మిదియ పరమధర్మం బని
పలికిన వారి కన్నారీరత్నం బిట్లనియె. 286
- క. ఎవ్వరు నెఱుంగక యుండఁగ, నివ్వనమునఁ దపము సేత యిది నిర్ణయ మే
నెవ్వారికడకు నేమని, ²యెవ్విధి బో నేర్చుదాన నేటికి బంధుల్. 287
- వ. అని చెప్పునవసరంబున నయ్యాశ్రమంబునకు హోత్రవాహనుం డనురాజుర్ని వ
చ్చిన నమ్మును లభ్యాగతపూజలు సేసినయనంతరంబయంబం గనుంగొని యిక్ష్
న్నియ యెక్కడిది దీనివిషాదంబునకుం గారణం బేమని యడిగి వారివలన దాని
జన్మప్రకారంబును దద్వృత్తాంతంబును విని తనకూతుకూతు రగుట యెఱింగి
యయ్యంగన వినం దపస్విజనంబులకుం జెప్పి యప్పొలంతిం దనయంకతలం
బున నునిచికొని వెండియు నడుగ నవిస్తరంబుగా నచ్చేడియ సెప్పిన విని శోకించి
యవిషమప్రకారంబునకు ³నిస్తారంబుఁ జింతించి. 288
- ఉ. నీకిది యేటికిం దప మనింద్యచరిత్రపు నీవు నిన్ను నేఁ
జేకొని కాతు నొక్కగతిఁ జెప్పెద భార్గవరాము నాశ్రిత
శ్రీకరుఁ గాన్పు మాపదలు సెందఁగ నీఁ డతఁ డాశ్రయించినన్
శోకము ⁴దక్కు మన్న విని సుందరి యల్లన యత్తపస్వితోన్. 289
- క. పరశురాముఁ గానఁ బడయుట యెక్కడఁ, గలుగు నాతఁ డెట్లు కరుణ సేయు
⁵ననఁ దపస్వియిట్టు లను మహేంద్రం బను, పర్వతమునఁ జేయుఁ బరమతపము.
- వ. నన్ను మన్నించుం గావున మదీయదౌహిత్రి వగుట యెఱింగిన నిన్ను రక్షిం
చు నందుఁ బొమ్మనుసమయంబునం బరశురామశిష్యుం డగునకృతవ్రణుం డను
మునివచ్చి యతిథిసత్కారంబులం బూజితుం డై యున్నఁ బ్రియపూర్వకంబుగా
నాహోత్రవాహనుండు భార్గవుం డెయ్యెడ నున్నవాఁ డని యడిగిన నతం
డిట్లనియె. 291
- క. తనప్రియసఖుడవు నీ వని, మునిజనులకుఁ జెప్పు చుండు ముదమున నిన్నుం
గనుఁగొనఁగ నెల్లి యిచటికిఁ, జనుదెంచు ననేకశిష్యసంఘముతోడన్. 292
- తే. అనిన విని యెల్లవారును నధికహర్ష
మెసఁగ నున్నంత మఱునాఁడ యేగుదెంచె

1 గాంగేయుఁ జెనయ. 2 యెవ్విధమునఁ బోవు దాన...బుధుల్. 3 విస్తారంబు చింతిం
చువనిన...యిట్లను న. 4 ననినఁ దపసి యిట్టు లనియె మహేంద్ర మ, నర్భర్వ

భార్గవుం డమ్మునీంద్రులు పరమభక్తి
నర్చ లిచ్చిరి హోత్రవాహనుఁడుఁ గనియె.

293

వ. కని పరశురామునిసంభావనంబును సంభాషణంబును బడసి కాశీరాజకన్యకం
జూపి యిది నాదాహిత్రీ దీనివృత్తాంతం బంతయు విను మని యమ్మానినిం గాని
పించిన నదియును.

294

చ. కనుఁగవ నశ్రుధార లొలుకం ¹జరణానత యైన రాముఁ డి
ట్లను విను హోత్రవాహనునియట్టుల యేనును నీకు నీమనం
బునఁ గలచింత యంతయును బుచ్చెద నాకడఁ జేరి తింక నీ
వనటఁ దొలంగఁ బెట్టి గరువంబుగఁ జెప్పుము దీనిమూలమున్.

295

వ. అనిన విని యమ్మహాత్మునకు నంబ దనవృత్తాంతం బంతయు సవిస్తరంబుగాఁ
జెప్పి నీ వార్తశరణ్యుండవు ²నాపరిభవంబు దీర్చి నన్ను రక్షింపు మనవుడు నతం
డి ట్లనియె.

296

క. పరిభవము రెండుదెఱఁగులఁ, దరుణీ తోఁచినది సాళ్వుఁ దగఁ ³దేర్తునొ యు
ద్ధరుఁ డగుభీష్మునిఁ దేర్తునొ, కరముప్రియం బెద్ది హృదయగతముం జెపుమా.

చ. అనవుడు నింతి యిట్లను మహాపురుషా నను సాళ్వుఁ డింకఁ గై
కొనఁ డది సాలు భీష్మదేసఁ గోపము నామదిఁ గల్గి యుండు నా
తని వధియింపఁ బూని యిటు తాపసవృత్తికి వచ్చి యిచ్చటన్
నినుఁ గని యీపరాభవము నీఁగఁగ నీశరణంబుఁ జొచ్చితిన్.

298

తే. అనిన నాచెప్పినట్ల గంగాత్తజుండు, సేయుఁ జేయక తక్కినశితశరముల
నతనిఁ బడవైతు నూఱఁడు మబల నీకుఁ, దపము సేయంగనేటికిఁ దనవు డయ్య.

— పరశురాముఁ డంబం దోడుకొని భీష్మునియొద్దకు వచ్చుట. —

క. అని పలికి పరశురాముఁడు, ననుదెంచెను మునిజనంబు సమ్మదమునఁ దోఁ
జనుదేరఁ గురుక్షేత్రం, బున కుద్ధతిఁ గాశీరాజపుత్రిం గొనుచున్.

300

వ. వచ్చి సరస్వతీతీరంబున విడిసి తనరాక నా కెఱింగించిన నేను ఋత్విక్పురో
హితప్రభృతివిశిషట్రాహ్మణసమేతంబుగాఁ బూజాద్రవ్యంబులు గొని తత్ప్రదేశం
బున కరిగిన నమ్మహాత్ముండును మదీయభక్తివినయసంభ్రమంబులు సంప్రీతి నభి
నందించి యర్చనలు గైకొని కాశీరాజకన్యకం జూపి నాతో ని ట్లనియె.

301

తే. బలిమి మున్నేల తెచ్చి తిప్పడఁతి మగుడఁ
ద్రోచి పుచ్చంగఁ దగునయ్య నీచవృత్తి
వచ్చె దీనిఁ దమ్మునికి వివాహ మింక
నైనఁ జేయుము చెఱుచుట యనుచితంబు.

302

1 శరణాగత...వాహనుని యి ట్లను. 2 నాపరిరంభంబు. 3 గూర్తునొ...భీష్మునిఁ దీర్తు
నొ ; దీర్తునొ...భీష్మునిఁ దీర్తునొ.

- క. అనుటయు ననఘా తెలియన్, విను మిది నాతోడ సాశ్వవిభునకు నేఁ గూర్చినచాన నతనిపాలికి, ననుపుము న న్ననినఁగాదె యనిచితి మగుడన్. 303
- తే. ఇంక నాతమ్మునికి దీని నెట్లు పెండ్లి, సేయ ¹నేరుతు ననుడు నాచెప్పినట్లు సేయ వై తేని నిన్ను నీచెలులఁ జుట్ట, ములను జంపుదు ననియె నమ్మునివరుండు.
- వ. ఏను వినయంబు వదలక వినతుండ నగుచు వివిధవాక్యంబులం దెలుప నంత కంతకు నతనికిఁ గోపం బగ్గలం బైన వెండియు. 305
- ఆ. గురుఁడ వై సమగ్రకోదండవిద్యామ, హత్త్వ మిచ్చినాఁడ వలుగఁ దగునె కారణంబు లేక యీరస ²మెత్తి యి, ట్లనినఁ బరశురాముఁ డాగ్రహమున. 306
- చ. గురుఁ డని న న్నెఱుంగు దనఘండపు నావచనంబునం దనా దరణము సేసి తెన్నియొ పిధంబులఁ బల్కెదు భక్తితోడ నీ వెరవులు దక్కు మీయబల వేగమ పెండిలి సేయు మంతతో మరలు మదీయకోపశిఖి మానదు ³వేటొకవేయుఁ జేసినన్. 307
- వ. అనిన విని ⁴ధర్మాచరణంబున కింత వట్టి పెనంగ నగునె పరానురక్తచిత్తయగు మగువ నిల్లాలిం జేయువారుం గలరె యిట్టియకృత్యం బాచరించుకంటె నీచే త నె ట్లయినను లెస్స తొల్లి పెద్దలు సెప్పినచో పువధరింపు మని యి ట్లంటి. 308
- తే. గర్వి యై కార్య మిట్టి దకార్య మిట్టి, దని యెఱుంగక లోకంబుచనుపథమునఁ దిరుగ ⁵కున్దదవృత్తి వర్తించునట్టి, వాని గురునైన దండింప వలయునండ్లు. 309
- క. అనుమాటకుఁ గాలానల, మునుబోలెను మండి కయ్యమున కాయిత మై మొన ⁶లేర్చి వేగ యిచటికిఁ, జనుదె మ్మని భార్గవుండు సంరంభమునన్. 310
- వ. పలికిన నేనును. 311
- క. అలుకఁదనంబున విప్రున, కలుగంగా ⁷దగదు గురుఁడు నై యున్నాఁడం చలయక తలఁచితిఁ గాకిటు, నిలుమీ నీరణము సేత నిజ మగునేనిన్. 312
- క. క్షత్రియులఁ దొల్లి యలుకకుఁ, బాత్రము సేసితటె నాఁడు బలియుఁడు గంగా పుత్రుఁడు పుట్టమిఁ గా కిది, యాత్రయి ⁸నింకేల చెల్లు నెఱుంగ వె నన్నున్. 313
- క. ఏ నొకరుండన వచ్చెదఁ, గాని బలము దేను నీవు గఱపినశస్త్రాస్త్రానేకవిధ ⁹విలాసము, దాన వలయుసేన గాదె తథ్యం బరయన్. 314
- వ. అని పలికి యతనికిం బ్రణమిల్లి చనుదెంచి సత్యవతికింతయు విన్నవించి యద్దే వియనుమతి వడసి సర్వసన్నాహసమేతం బగురథం బెక్కి విప్రాశీర్వాదంబులు సెలంగ పెడలి వచ్చి కురుక్షేత్రంబు దఱియం జనునెడ భాగీరథి భామినీరూపం బున నరుగుదెంచి త న్నెఱింగించి మదీయభక్తి నభినందించి యే నాయితంబై

1 నేర్తునె యనుడు. 2 మెత్తితీ, రసిన. 3 వేటొకటెన్ని. 4 యధర్మా. 5 కున్దత్త.

6 వేర్చి. 7 దగునె. 8 నీకేల చెల్లు. 9 విలాసము, గానఁగవలె.

పోవుటకుఁ గారణం బడిగి నాచేత నత్తైఱం గెఱింగినదియై నన్నుం గినిసి భార్గవు
 పాలికిం జని నీశిష్యుండు నిరపరాధుండు నాకొడుకున కలుగం దగునే యని
 చెప్పి యతనియందుఁ ¹బిక్కుగానక మగుడ నేతెంచి నావలనను మెత్తంబాటు
 లే కున్నం జనియె నప్పుడు సిద్ధవిద్యాధరమునిగణంబులు గౌతుకంబునన గనుం
 గొను చుండ నేను జమదగ్ని తనయున కనతిదూరంబునందేరు డిగి వినతుండ
 నై సిలిచి నీవు భూచారి వై యున్నవాఁడవు రథికుండ నై ననాకు నీతోడ
 సమరంబు నేయ నగునే యనినయనంతరంబ యతండు దివ్యంబు లగురథరథ్యం
 బులు శస్త్రాస్త్రంబులునుం గలిగి యకృతవ్రణుండు సారథిగా సమరసన్నద్ధుం డై
 తోఁచినం జూచి రథారోహణంబు నేసి శంఖంబు పూరించి గుణంబు సారించి
 సూతు నగ్గించి తనకు నమస్కరించి కడంగిన నప్పరశురామదేవుండు. 315

—= భీష్ముండు పరశురామునితో యుద్ధంబు నేయుట. —=

క. శరవర్షము నామీదం, గురిసిన నే ²నాకసమునఁ గుదియించితి నా
 యరదంబుపొంతకును న,చ్చెరువుగ నొకబాణ మైనఁ జేరక యుండన్. 316

క. ఒకమొగి నలువదియమ్ములఁ, బ్రకటబలుం డైనపరశురాముండు నాయం
 గకములు దాఁకఁగ నశ్వ, ప్రకరము నో నాట సూతుపైఁ బడ నేసెన్. 317

క. దానికి నవ్వుచు వేగం, బే నొకభల్లంబు దొడిగి యేసితి సాంద్ర
 జ్యానాదభరితరోదసి, యైనతదీయోగ్రచాప మఱిముఱి దునియన్. 318

ఉ. ఒండొకవిల్లు వుచ్చికొని యుజ్జ్వలరోషమహానలార్చు లొం
 డొండ మొగంబుపై నెగయ ³నుర్వి సలింప గుణధ్వనిన్ సము
 ద్దండతఁ దీవ్రమార్గణశతంబున నాయరదంబు ముంచె రా
 ముండు వియచ్చరప్రకరముల్ వెఱఁ గందుచుఁ బ్రస్తుతింపఁగన్. 319

క. ఉఱక మదీయాంగంబులు, గిఱిగొన న శ్లేయుటయును గినుక గదిరినన్
 మెఱుఁ గారునారసమ్ములు, దఱచుగ నించితిఁ గడంగి దద్దాత్రమునన్. 320

తే. ఉచ్చి పోయిన ⁴యేటుల నొలుకుశోణి, తమునసర్వాంగకంబులుఁ దడిసియొప్పెఁ
 జిగురుఁదఱచునఁ గెంజాయమిగిలిచెలువు, వడయుక్రొమ్మావిచాడ్పున భార్గవుండు.

క. నెత్తురు వడిసిన మూర్ఛా, యత్తుండై సొగయుటయును నాతనిఁ గని యు
 ద్వృత్తక్షత్రియధర్మో, పాత్రం బగు తేజ మొల్లఁబా పై తోఁచెన్. 322

వ. అప్పుడు మనంబున నన్ను నేన గర్హించుకొను చుండితి. 323

ఆ. అంతఁ దెలిసి రాముఁ డతికుపితాత్ముఁ డై, యేఱు వాఱుతెంచు నెసకమెసఁగ
 నప్రమేయశరము లడరించె నవి సత్వ, రముగ నేను బ్రతిహతములు నేసి. 324

క. మరుదస్త్రమేయ గుహ్యక, శరమున వారించె నతఁడు సరభసముగ ను

- ధృరశిఖిబాణం బేసిన, గురుడు వరుణవిశిఖనిహతిఁ గుదియం జేసెన్. 325
- క. ఇష్టైఁయి నతఁడును దివ్యా, శ్రుష్టులు నామిఁద నేయ రయమునఁ బ్రతిఘా
త మ్మైనరించితి దివిజగ,ణ మ్మంబరపీఠిఁ గీర్తన మ్మైనరింపన్. 326
- తే. రాముఁ డంత్యకాలానలోద్దామలీల
మండి నాయురస్థస్థి యొక్కమార్గణమున
నేసె నంతంత నున్నమునీశ్వరులును
గాశిరాజకన్యకయును గడఁగి యార్వ. 327
- క. ఆనిశితాశ్రుం బెయ్యది, యో నాకుం దెలియ దది మహోగ్రత నాటం
గా నొచ్చి పడితి నరదము, పై నప్పుడు సూతుఁ డచట వాపె రథంబున్.
- తే. చేతనుఁడ నయి యేను మత్సూతుఁ గినిసి, రాముఁ డున్నెడ కప్పుడు గ్రమ్మఱంగ
రథముఁ దోలించి బాణవరంపరాని, మగ్నుఁ జేసితి నంబనెమ్మనము దలఁక.
- వ. ఇట్లు బహుప్రకారంబులం బోరుచుఁ బ్రొద్దు గ్రుంకినప్పుడు రణం బుపసంహ
రించుచు రేపకడ దొడంగుచుం బెనంగ నిరువదిరెండు దివసంబులు చెల్లిన
మఱునాటికయ్యంబున నేనునుం గడంగి. 330
- క. కడు బెట్టిదముగఁ గదియం, బడి హయములు నొవ్వధనువు భగ్నంబుగఁ జే
డ్పడి సారథి దెరలఁగఁ దన,యొడలు ¹సిరుఁగ నేసినను మహోద్ధతి గురుడున్.
- క. ఒకశ క్తివై వ నఱకితి, ²నకుటిలముగ శక్తిదశక మడరించిన స్రు
క్కక శ్రుంచితి బహుశక్తుల, నికరము వరఁగించినం దునిమితిం బెలుచన్. 332
- క. విస్తయము నొందుభార్గవు, నస్తత్కర మపుడు లాఘవారూఢముగా
సస్థితుఁ డగుచుం బటుదీ, ప్రిస్తేరాశ్రుముల ³నేసితిం బరవశుఁగాన్. 333
- వ. ఇట్లతండు మూర్ఛిల్లిన మునిజనంబులును నంబయు నధికశోకసమాకులత్వంబు
నొంది హాహాకారంబులు నెలంగఁ బొదివి రంత. 334
- ఆ. తెలిసి భార్గవుండు దృఢతీవ్రనారాచ, పంక్తిగురిసి నన్నుఁ బారవశ్య
మంది నేల కొఱగునట్లుగాఁ జేసి మ,త్సూతుమస్తకంబుఁ దునియ నేసె. 335
- వ. అట్టియెడ నెనమండ్రువిప్పులు సమానవయోరూపంబుల నొప్పువారలు నన్నెత్తి
నేదదేర్చి రథంబుపయిం బెట్టి గగనగమనంబునం బోయి రంతకు మున్న
మందాకిని మున్న నాకన్న చందంబున నొగలపయినుండి మదీయరథ్యంబుల
పగ్గంబులు ధరియించి యున్నయది యేనునుం గనుంగొని నమస్కరించిన
దీవించి చనియె వెండియు. 336
- క. సారథ్యంబును జేయుచు, ధీరత వాటించి రామదేవునితోడం
గ్రూరాశ్రుంబులఁ జతురవి,హారం బొనరించితిని సురావలి వొగడన్. 337

—|| భీష్మసకు వసువులు స్వప్న సాక్షాత్కారంబున మోహనాస్త్రం బిచ్చుట. ||—

ప. ఇవిధంబునం బోరి సూర్యాస్తమయం బగుటయు నెప్పటియట్లు చని యే నా రాత్రి యేకాంతంబున దర్భశయనంబున నుండి సురభూసురవర్గంబులం దలంచి భక్తిం బ్రణామంబులు సేసి పరశురాముని జయింప రాదయ్యెడు దిశంబులు పెక్కులు సనియె నతని నాజి జయించుట గలుగునేని మీరు నాకుం దోచి యూఱడింపవలయు నని ప్రార్థించి నిద్రించు చుండం బవలు న న్నెత్తి రథం బుపయిం బెట్టిన యెనమండ్రునుం బ్రభాతసమయంబునం గలలోన వచ్చి. 338

తే. నీవు నేమును నొక్కటి నీకు వెఱవ, నేల గాంగేయ రాము జయించునట్టి శరము సుమ్మని మోహనాస్త్రంబు నాకు, నిచ్చి పోయిరి క్రమ్మఱ¹ నెక్కడేని.

ప. ఏను మేలుకాంచి సంతోషించి తన్మంత్రస్వరూపంబును బ్రయోగౌపసంహార ప్రకారంబులును జిత్తంబున నిలిపికొనుచుఁ గాలోచితకృత్యంబు లాచరించి యొక్కసారథి నంగీకరించి యరదంబు పూన్పించి సన్నద్ధుండ నై సత్వరంబుగా సమరంబున కరిగినం బరశురామ దేవుండు. 340

క. నిన్న నఱ సచ్చి పోయితి, వున్నయఱయు నేడు దీర్చియుడిపెద నీగ ర్వోన్నతి యింకెట² వోయెదు, నన్ను నెఱుంగ వెట్టులనుచు నాపైఁ గవిసెన్.

క. కవిసినఁ గడంగి³ యేనును, గవియించితి నంపవెల్లిఁ గడుఁ గూరత భా ర్గవుఁడును మద్దాత్రంబున, వివిధాస్త్రప్రతతి నించి వెగఁ దొందించెన్. 342

ప. ఏనుం గోపించి. 343

తే. రయము మెఱయంగ నొక్కనారసము ఫాల దేశమునయందు నాఁటించి తీవ్రశక్తి నురము వైచినఁ దూఁగాడి⁴ యెఱగ నూఁది పట్టి యకృతవ్రణుఁడు దేర్చెఁ బరశురాము. 344

క. అప్పుడు దెప్పిటి కన్నుల, నిప్పులు రాలంగ నన్ను నిశ్చలదృష్టిం దప్పక చూచి యలఁతిన, వొప్పఁగ బ్రహ్మాస్త్ర మాతఁ డుగ్రత నేసెన్. 345

క. తెగ గొని బ్రహ్మాస్త్రమ యే, దగ నేసిన నొకటి నొకటి దార్కొని రెండుఁ గగనం బంతయుఁ⁵ దేజ, స్థగితముగాఁ జేసె సురలు దైత్యులుఁ దలఁకన్.

తే. సకల భూత⁶సంక్షోభసంజనక మైన, యట్టియెడఁ గని యిది దఱి యని తలంచి మోహనాస్త్రంబు నంచితావాహనంబు, సేయుటయునుజరాచరశ్రేణిమోసె.

ప. తదవసరంబున. 348

క. ఉడు గుడుగు మోహనాస్త్రము, విడువకు మనునెలుఁగుతోడ వేగంబున న

1 నెచటికేని. 2 పో నగు, న న్నెఱుంగవె యనుచు వచ్చి. 3 పెల్లుగ...గురిసి ; (గుచ్చి) వెగఁదొందించెన్. 4 నొగల. 5 దేజస, మగణితముగజేసి...మునులు దలంకన్. 6 విక్షోభ.

య్యెడ కేగుదెంచి నారదుఁ, ¹డెడపడు టించుకయు లేక యిట్లనునాతోన్.

క. గురునకు నవమానము నిష్ఠురవృత్తిం జేసె దీవు సూచితమే యి
పురుసునఁ బరుసపునడవడిఁ, గురువంశప్రవర యిట్లు గూడునె చేయన్. 350

వ. అని సువ్యక్తంబుగాఁ జెప్పి. 351

క. వీరె సుర లాకసంబున, గారవమున బుద్ధి సెప్పఁగా నీకడకుం
దా రేగుదెంచి రని క, న్నారంగాఁ జూపె నాకు నయ్యెనమండ్రన్. 352

వ. ఇవ్విధంబున నెప్పటివిప్రవరులు సన్నిధి నేసి నన్నుం జూచి నగు మొగంబులతో
నెఱుంగనివారపోతె నిట్లనిరి. 353

క. నారదముని త్రైలోక్యస, మారాధ్యుం డితనిపలుకు లాగమవాక్యో
దారములు వినుము వీనిం, గూరత వాటింపఁ దగదు గురువిషయమునన్.

వ. అనిన విని యేను సమ్మోహనాస్త్రం బేయుట యుడిగి బ్రహ్మాస్త్రంబు దీపింపం
జేసితి నప్పుడు జామదగ్న్యుం డది యెల్ల నెఱింగి యోటమి యెక్కించుకొని
చలంబు మిగిలి యున్నం దజ్జనకుండు జమదగ్నియుఁ దదీయపితృవర్గంబును నత
నికి సన్నిధి నేసి వేడికొని ²శాంతవచనంబులం దేర్చి యిట్లనిరి. 355

క. వినుము వసుమూర్తి యీతం, ³డనన్యసామాన్య తేజుఁ డాహవభూమిన్
మనకు జయింప వశమె భీష్ముని విప్రున కగునె రోషమును మత్సరమున్. 356

తే. సమర ముడుగు నారాయణసఖుఁడు నరుఁడు

సవ్యసాచి నానిం కొకజన్త మొంది

యితని వధియించుఁ గాని తక్కితరజనము

లకు నసాధ్యుండు భీష్ముఁ డాలంబులోన. 357

వ. అనిన నతండు వోక పెనంగిన వెండియు ననేకప్రకారంబులం జెప్పి యమ్మునులు
నాకడకుం జనుదెంచి యుపశమనవాక్యంబులు వలికి జామదగ్న్యుతోడం ద
మయాడినమాటలు దేటపఱిచి యప్పుడు పొడసూపినజాహ్నువియుం దారు
బహువిధంబుల నన్ను ననునయించి భార్గవుపాలికి నమ్మహాదేవిం దోడ్కొని
యరిగియుం గ్రమ్మఱ మత్సమీపంబునకు వచ్చియు నెట్టకేలకుం జలం బుడిపిన
నే మిరువురమును దివ్యాస్త్రంబు లుపసంహరించి సమరం బుడిగితి మట్టియెడ
నయ్యెనమండ్రు విపులుం జేరి నాతో నిట్లనిరి. 358

ఆ. గురుఁడు బ్రహ్మవిదుఁ డకుంతిత తేజుండు, పరశురాముఁ డతనిపాలి కీవు

భక్తిమెఱయ నేగి ప్రణమిల్లి తదనుగ్రహంబు వడయ వలయు ననఘ యిపుడు.

వ. అని చెప్పి యతనికడకుం దారును నారదమునీశ్వరుండును జమదగ్నిప్రముఖు
లును భాగీరథియును జని నీశిష్యుండు దేవప్రతుండు వానియెడ నలుగందగునె
వాఁడు. దగవు మాలినపనిఁ జేయంజాలక పెనంగె నింతియ కాని విరోధి గాఁడు

¹వానిం గరుణింపు మని తెలిపి నన్నుం బిలిచినం బోయి యే నమ్మహాత్మునకు
సాష్టాంగదండప్రణామంబు సేసిన నతండు దీవనతో గ్రుచ్చి యెత్తి కౌగి
లించికొని గాంగేయా నీశక్తికి భక్తికిం బ్రీతుండ నైతి నని సన్నేహంబుగా సం
భావించి యంబ నవలోకించి నన్ను భీష్ముండు గెలిచె నావలన నయ్యెడుపని
యింతియ నీవింక నీకుం జూడం బోలినగతిం బొమ్మనిన నమ్మానిని దేవా యిది
యిట్టిద నీయోపినంతయుం జేసితి నీచేతం బోకున్న నేమి సేయుదు నేను
దపంబుపెంపున భీష్ముని వధించెద జన్మాంతరంబున నైననుం జలంబు సాధ్యంబు
సేయుదు నటు సూడు మని పలికి పోయెఁ దదనంతరంబ యమ్మునిజనపితృ దేవతా
సమూహంబును భృగునందనునన్ను నామంత్రణంబు సేసి యంతర్ధానంబు
సేసె భార్గవుండును నన్ను వీడ్కొలిపి మున్ను దనతో వచ్చినతపోధనవర్గముం
దానును మహేంద్రశైలంబునకుం జనియె నేను మగిడి యెడ నెడ నుర్వీసురుల
యాశీర్వాదంబులు సంభావనవచనంబులుఁ బ్రస్తుతివాక్యంబులుఁ గర్ణంబుల
కింపు సేయ నిట వచ్చి సత్యవతికి నమస్కారపూర్వకంబుగా నంతయు నెఱిం
గించిన నద్దేవి యభినందించి.

360

—|| నారదుండు భీష్మన కంబవృత్తాంతం బంతయు జెప్పట. ||—

తే. అంబవృత్తాంత మరయంగ ననుదినంబుఁ

దగినవారలఁ బుచ్చుచుఁ దలఁకు చుండు

నేను నది యాదిగాఁ జింత నేపు దక్కి

స్రక్కి యుండియు రాజుల నుక్కు మడఁతు.

361

వ. ఒక్కనాఁడు పారాశర్యనారదులం గని యక్కార్యంబు భయంబు దోఁప
విన్నవించిన వారలు దైవాధీనం బగుదాని మానుషంబున మానిసింప వశం
బుగా దాచింత విడువు మని రందు నారదుం డక్కాశీశ్వరకన్యకతెఱంగు
విను మని యిట్లనియె.

362

సీ. ఆతన్వి యమునానదీతీరమున కేగి, యత్యుగ్ర మగుతప మాచరించి
యందుండి కౌశికునావాస మాదిగాఁ, గలుగుసిద్ధాశ్రమంబులకు నెల్లఁ
జని చని తత్ప్రదేశంబుల నిష్ఠుర, వ్రతములు సలుపంగ వచ్చి నీదు
జనని జాహ్నువి యిట్లు వనితల కతిదుష్కరము లగుబహునియమములు నీకు

తే. నడపఁ గత మేమి యనుఁడు నన్నాతి వలుకుఁ

దద్ద యవమాన పడితి శాంతనవుచేత

నపరజన్తంబునం దైన నతనిఁ జంప

నేను జాలుట కై యిట్టిదాన నైతి.

363

వ. అనిన విని భాగీరథి గుటిలప్రచార వగుట నీ వీతనువు విడిచి యేఱి. పాఠంగల

దాన వింతియ కాని యొండు గా నేర వనిన నవ్వెలంది నవ్వుచు సరకు సేయక
తిరిగి తొంటికంటెను దీప్తం బగుతపశ్చరణంబునం బ్రవర్తిల్లుచు ¹మత్స్యదేశ
వాసిని యె యుండి యొక్కనాడు నిజవ్రతఫలంబులో సగంబున నంబ యను
పేర నది యె యమ్మండలంబునం బరగి యున్న సగంబునను దనరూపు సెడ
కుండవహించికొనిజాహ్నవీప్రభావంబు నాత్మీయప్రభావంబున గెలిచివెండియు.

- క. పుణ్యాశ్రమదేశముల న,గణ్యం బగుతపము సేయఁ గా రుద్రుడు గా
రుణ్యము వాత్సల్యము దా,క్షిణ్యము మెఱయంగ నింతికిం బొడసూపెన్.
క. మును లచ్చెరు వంది కనుం, గొన శంభుడు నిల్చి వరముఁ గోరు మనుడు భీ
ష్ముని నాకుఁ జంపఁగా దొర,కొనునట్లుగ నొసఁగు మనియెఁ గోమలి యెలమిన్.
న. అనవుడు నద్దేవుం డట్ల ²కాక యని యనుగ్రహించిన నంబ యెత్తెఱంగున
నది యయ్యెడు నని యడిగిన.

367

- సీ. ఈమేను విడిచి నీ వేగినయప్పుడు, ద్రుపదభూవిభునకుఁ దొల్త పుత్రి
వై పుట్టి పిదపఁ బుత్రాకృతిఁ ³గాంచి శి,ఖండినామమున నుద్దండబాహు
బలమునఁ గోదండపాండిత్యమును బటు, శౌర్యంబు నొప్పఁ బ్రశస్తి కెక్కి
యనిఁ జంపఁ గలదాన వాతని నామాట, దప్ప దూఱడు మని చెప్పి హరుడు
తే. సనియె నాప్రాద్దు సమిధలుసాలఁ గూడ, వైచి యనలంబు గూర్చి యవ్వనితక్రోధ
దీప్తమూర్తియై భీష్ము వధించుదాన, ననుచు సొదసొచ్చె మునులకు నద్భుతముగ.
స. అట్టియెడ ద్రుపదుం డనపత్య యగుతనమహిషివిషాదంబు దీర్పం దివురుటను
గాంగేయుతోడిరోషంబునను శివుని నుద్దేశించి తపంబు సేసిన నద్దేవుండు
ప్రత్యక్షం బయి వరంబు వేడు మనిన భీష్ము వధియించునట్టివాని నొక్క
పుత్రుని నొసంగవలయు ననుడు.

369

- తీ. కూతు రై పుట్టి ⁴పదపడి కొడుకుఁడనమ్మ, గాంచి భీష్ముని నాజరంగమునఁ జంపు
నట్టియుజ్జ్వలాపత్యంబు పుట్టు నీకుఁ, దప్ప దిది యని రుద్రుండు సెప్పి చనియె.
• ద్రుపదుండును బ్రీతుం డయి నిజప్రియకు నవ్విధం బెఱింగించెఁ దదనంతరంబ
కాశీశ్వరకన్యకచైతన్యం బుదరంబు ప్రవేశించిన.

371

- పాంచాల⁵రాజభార్య స, మంచితగర్భంబుఁ దాల్చి మఱువడఁ గూతుం
గాంచి నిజపతియుఁ దానును, వంచనఁ గొడు కనిరి యెల్లవారును వినఁగన్.
• ఇట్లు పుట్టినబిడ్డకుఁ బుత్రప్రకారంబున జాతకర్తాదికృత్యంబులు నిర్వర్తించి శిఖం
డి యనుపేరు వెట్టి ⁶యతిప్రచ్ఛన్నంబుగాఁ బెనిచి రహస్యంబుతెఱంగికన్ని
యకుం జెప్పి యక్షరశితౌదు లాచరించి ద్రోణాచార్యుకడ శస్త్రాస్త్రపరిశ్రమం
బు సేయించు చుండ జివ్వనంబు చొరవకుం దటి యగుటయు నమ్మగువం జూచి

1 వత్సదేశ (తత్సమీపదేశ) నివాసిని యై. 2 యగుంగాక. 3 దాల్చి. 4 యది మఱి కొడు
క. 5 రాజపత్ని. 6 యతిప్రయత్నంబుగాఁ బెంచి.

వగచి తల్లిదండ్రులు దమలో విచారించి వేగంబ వివాహంబు సేయవలయుఁ
బరమేశ్వరువరంబుకొఱంత దననెఱసినప్పుడ నెఱయుం గాక యని నిశ్చయించి
దశార్ణ దేశాధీశుం డగు హేమవర్త యనురాజకన్యకం దగిన తెఱంగునఁ బాణి
గ్రహణంబు సేయించి తెచ్చి యున్నంత. 373

- ఆ. అక్కుమారి చతుర యగుట శిఖండివ, ర్తనమునెడఁ బ్రమాదమున నెఱింగి
యగ్గడింప నొల్ల కూరక యెఱుఁగని, యదియపోలె నుండె నాత్మ ¹నొచ్చి. .
వ. ఇట్లు దశార్ణవిభుపుత్రి యెఱింగి శిఖండి పురుషుండు గామి దనదాసికిం జెప్పిన
నదియు నప్పు డన్నరనాథున కెఱింగించి పుచ్చిన నతండు విషాదరోషంబుల
నొంది దూతం బుత్తెంచిన వాఁడు వచ్చి పాంచాలపతిం గాంచి యిట్లనియె.
చ. కొడు కని ²తెచ్చి యిట్లగునె కూతు వివాహము సేయ దీన నీ
పడసినలాభ మేమి నగుఁబాటగు నింతియ కాక యెల్ల నే
ర్పడ నెఱుఁగంగ వచ్చితి నరాతిభయంకరు హేమవర్త నా
గడమున గాసిచేసితి మగంటిమి నీదెస నైనఁ జూపుమా. 376

- ఆ. ³అనిన నగుచు వాని కను ద్రుపదుం డివి, యేటిమాట లిట్లు లేల చేయ
వచ్చు నింతవెఱ్ఱివారును గలరె యి, తెఱుఁగు వొనఁగ కునికి యెఱుఁగ రాదె.
వ. అని వెండియు నేర్పునం దీర్పుమాట లనేకంబు లాడి నిక్కం బరయం జూచి
నవానికిం జొరవ యీక త్రోపునేసి వీడ్కొలిపి పుచ్చినం బోయి వాఁడును నిజ
నాథున కవ్విధంబు విన్నవించిన. 378

- క. కోపోద్రేకంబున నతఁ, డాపాంచాలపతిమీఁద నతులితస్సైన్యా
టోపమున వచ్చి పురిపరి, ఖాపరిసరతలముచుట్టుఁ గైకొని విడిసెన్. 379
వ. ఇట్లు విడిసిన. 380

- ఆ. పట్టు ⁴వడ్డముచ్చుపగిదిఁ బాంచాల భూ, నాయకుండు దనకు నానచేటు
రాక కుమ్మరించి యేకాంతమునఁ బట్టి, యొక్కతియును గొల్వ నూర కుండె.
వ. తదీయదండనాథులు సమరోత్సాహంబునం బ్రవర్తిల్లి రంత సూర్యాస్తమయ
సమయం బగుటయు రెండువీళ్లును భండనంబుతోడివేడుకంజేసి వేగుటయ
వేచియుండె. 382

- క. అప్పుడు శిఖండి మరణము, ⁵దప్పఁగ సడికొండుప్రతివిధానము సేయం
జొప్పడమిఁ దలఁచి యొరులకుఁ, జెప్పక వెన నరిగెఁ బురముచెంత యడవికిన్.

— శిఖండి యక్షునివలనఁ బురుషత్వంబు నొందినవృత్తాంతము. —

- వ. అవ్విప్పినంబు స్థూలకర్ణుం డనునొక్కయక్షునికి నివాసం బై యునికింజేసి నిర్జనం

1 నోర్చి. 2 చెప్పి కూతునకుఁ గూతు...టింతియ. 3 ఆ. అనిన నగుచు ద్రుపదుం డది
యేటిమాట లి, ట్లేల చేయవచ్చు నింత వెఱ్ఱి, వారు గలరె యెఱ్ఱివారికి బుద్ధి యి, తెఱుఁగు. 4 వడ్డ
ప్పుగము. 5 దప్పును దన కొండు.

బై యుండు శిఖండియు న తైఱం గెఱుంగుం గావున నతని నుద్దేశించి యందుఁ
జొచ్చి తత్ప్రదేశంబున మహనీయసుందరం బగుతదీయమందిరంబున కరిగి
యచ్చటఁ బ్రాణవియోగం బగువిధం బాచరింపం బూనిన. 384

ఉ. ¹యఱుఁ డెఱింగి వచ్చి యిటు లాఱడి చావఁగ నేల చెప్పుమ
బాక్షి భవన్తనోరుజకు నాషధ మే నొనరింతు నన్న ఫా
లాఱుఁడు దక్క నొడ్లకును నాపని సేయఁగ రాదు నాదుచి
త్తక్షతి పుంస్త్య మేను దగఁ దాల్పక మానదు గుహ్యకోత్తమా. 385

క. అని తనవృత్తాంతం బా,తని కెఱిగించుటయు నతఁడుఁ దన దగుచిత్తం
బునఁ గరుణ వుట్టి యెంతటి, పని యిది యే నిత్తు సమయపరిపాలనతోన్. 386

క. నాపురుషత్వము గైకొని, వేపోయి దశార్ణపతికి వెలయించిన మీ
యాపదలు దొలఁగి చనఁ బొడ, సూపుము పదినాళ్లయంతసూన్యత మొప్పున్.

క. అం తవునంతకు నీ దగు, కాంతారూపంబు నేను గైకొనియెద ని
శ్చింతమున మగుడఁ జను మని, యింతికిఁ బురుషత్వ మిచ్చె నెంతయు వేడ్కన్.

తే. ఇచ్చి తాను భామాకృతి నెలమిఁ ²దాల్చి
వీడుకొల్ప శిఖండియు వీటి కేఁగు
దెంచి నిజమందిరంబు సాతైంచి తల్లి
దండ్రులకు మ్రొక్కి నిలిచి ముదం బెలర్ప. 389

క. తనతెఱఁ గంతయు నెఱిగిం, చిన నద్భుతహర్షమగ్నచేతను లై త
జ్జననీజనకులు బహువిధ, వినుతులఁ గొనియాడి రంత వేకువ యయ్యెన్. 390

వ. తదనంతరంబ సూర్యోదయం బగుటయుఁ గాలోచితకరణీయంబులు నిర్వర్తించి
పాంచాలవిభుండు సంబంధితో వలయుమాట లాడం దగువారలం బనిచి రావిం
చి సంభ్రమంబులేక వేగిరపడక నాగరిక ప్రకారంబున శిఖండిపురుషత్వంబు దేట
పఱిచి యతనిమాట గీడ్పఱిచి సపరివారంబుగా నద్దశార్ణపతికి విందువెట్టి
³కట్నంబు లిచ్చి యతనియనునయాలాపంబులు గైకొని యనిచి పుచ్చిననతండు
తన్నుందాన నిందించుకొనుచు నిజపురంబునకుం బోయె నట్టియెడ నయ్యక్ష
వరుమందిరంబుచక్కటికిం గ్రీడార్థంబు గిన్నరవిభుండు విమానారూఢుం డయి
చని దానియొప్పు గనుంగొని యగ్గించుచు నిల్చి యొక్కింత సేపునకుం జుట్ల
నున్న గుహ్యకులతో నిట్లనియె. 391

క. మన మిచట నిలిచి యుండఁగ, మనమున శంకింప కిట్లు మనలినవాఁడీ
తనిగర్వ మేల యిక్కడఁ, ⁴జనుదేరఁగ నిచ్చు నెట్లు సైఁవఁగ వచ్చున్. 392

వ. అని పలికి యలుక ⁵మొగంబున ముడివడ నున్నంతఁ గిన్నరు లాగుహ్యకు నరసి

1 యఱుఁడు వేగ...సేయఁగఁ గాదు...త్తక్షుభి ; 2 దాల్చె, వేడ్కతోడ. 3 కట్ట
నిచ్చి. 4 జనుదేరక నిల్చు పెట్టు. 5 మనంబున.

తద్వృత్తాంతం బంతయు నెఱింగించి దేవా సిగ్గుపెంపున రా నేర కున్నవాఁ
డని విన్నవించిన. 393

ఆ. అయిన నేమి పిలువుఁ డని పిలిపించిన, వచ్చి మ్రొక్కుటయును వనిత యైన
యతనిఁ జూచి ¹యింక నవుదాని కిట్టుల, యుండుఁ గాక యని విభుండు వలికె.

→=|| స్థూలకర్ణునకుఁ గు బేరునివలన శ్రీత్వము గలుగుట. ||→

వ. స్థూలకర్ణుండును దలరి దండప్రణామంబు నేసి యుండె నప్పుడు గొలిచియున్న.
²దొరలు ధనదునకుం గృహ వుట్ట నల్లన తెలిపిన న స్లేని వీఁడు శిఖండి యా
యువుగలంతకాలంబును గాంతాకృతి యై యుండి పదంపడి నిజరూపంబు
దాల్చుంగాక యని యనుగ్రహించి యరిగిన. 395

తే. గుహ్య³కుండు విషాదంబు గూరి యుండ
నచ్చటికిఁ గొన్ని దినముల కరుగుదెంచె
దల్లిదండ్రుల కెఱిగించి తగవు మెఱయ
సమయనిష్ఠ వాటించి పాంచాలనుతుండు. 396

క. వచ్చినఁ గనుఁగొని నీదెసఁ, బొచ్చెము లే దిట్ల మగిడి పొ మ్మిది విధి నీ
కిచ్చినరూ పని గుహ్యకుఁ, డచ్చుపడం బలికి యెల్ల నతనికిఁ జెప్పెన్. 397

వ. చెప్పి వీడుకొలిపిన శిఖండి యత్యంతప్రమోదంబునం దండ్రీకడకు వచ్చి యత్తై
ఱం గెఱింగించిన నాతండు శ్రీతుం డయి దేవగురుద్విజపూజనంబు లాచరించి
ద్రోణాచార్యుపాల సవిశేషంబుగా శిష్యభావంబు ప్రతిష్ఠించె. 398

క. అని చెప్పి నారదుండుఁ దా, నును సత్యవతీనుతుండునుం దమయిచ్చుం
జనిరి శిఖండిచరిత్రము, జనకర్ణపరం⁴పరం బ్రశస్తం బయ్యెన్. 399

వ. ఇవిధంబునఁ గాశీపతికన్యక సిద్ధమూర్తియయి నెగడె నేను నంగనల నంగనా
పూర్వుల నంగనాభిధానుల నంగనాకారులను వధియింప కుండ వ్రతంబు
పూనినవాఁడం గావున నంగనాపూర్వుం డగుశిఖండి నాకు భండనంబునం
గోదండపాండిత్యంబు మెఱసినను జంపను నొంపనుఁ గడంగితి నయేని నింత
కంటెను దుర్యశంబు గలదె యె ట్లయిన నగుదుం 'గాని భగ్నవ్రతుండ నగుట
కోర్వ నిది నా తెఱంగు. 400

క. అని చెప్పిన దేవవ్రతు, వినుతవచనములు విభుండు విని తనచిత్తం
బున నొక్కింత వగచి యీ,తనికి మగతనంబుపూన్కి దగు నని పలికెన్. 401

వ. తదనంతరంబ కొలువునం గలయ సమరవిషయంబు లయిననల్లాపంబులు సెల్లు
చుండఁ గొండాక సేపు విను చుండి సుయోధనుండు సురనదీసూనున కిట్లనియె.

1 యింక పాదాని కే నిట్లు ; నాదాని కే నిట్లు యుండుఁగాక. 2 పారలు. 3 మఁడు...బునఁ
గూలి యుండ. 4 పరావ్రశస్తం. 5 గాదని భగ్నవ్రతుండ.

- ఆ. పాండవులకుఁ గలుగుబలము లన్నియు సమ, యింప¹నీకు దినము లెన్ని వట్టు
గురుఁడుఁగృపుఁడు గురునికొడుకుఁగర్జుండునెం, తెంతమానమున వధింతురనఘ.
- వ. అసిన విని గాంగేయుం డతని కిట్లనియె. 404
- క. అన్ బాండవసేనలఁ జంపను² జెఱుపను నేము సాలుభంగుల నీ కి
ట్లనుమానము వాయఁగ నడు, గన తగుఁ గడు లెస్స విందు గాక నరేంద్రా.
- వ. యేను³ నాసాలెడుకొలంది సెప్పెదఁ దక్కటివారుఁ దమతమచాలుటలు దొర
చెప్పెద రది యెల్లను బిదప విందు గాని మున్ను నీ కొక్కబాస యిచ్చెద
నాకర్ణింపుము. 406
- క. ⁴మీఁటు గలరాజరథికుల, నాటికి వేపుర వధింతు నరుశరములు నో
నాటి పడ వైచునంతకు, వేఁ టాడెదఁ బ్రతిబలంబువీరుల నెల్లన్. 407
- వ. అట్లుగా నాకయ్యంబు సేయదివసంబులలోన. 408
- క. పదివేలఁ జంపఁగా నోపుదు నే ననునెత్తికోలు వుట్టినయది నీ
పదునొకఁడక్షోహిణులను, జదురున నడపింతు⁵ నెదిరిసైన్యము గలఁతున్. 409
- వ. అని పలికి వెండియు. 410
- క. నీ వడిగినపని యేర్పడఁ, గా విను మే నొక్కనెలఁ దెగం జేయుదు నా
వ్వావిధదివ్యాస్త్రంబుల, లావున నప్పాండవులబలంబుల నెల్లన్. 411
- వ. అనవుడు గురుకృపాశ్వత్థామకర్ణులం గనుంగొని గాంధారీనందనుండు మీమీ
చందంబు లెట్లనిన నాచార్యుండు మందస్తితాననుం డగుచు నిట్లనియె. 412
- తే. ఏను ముదిసినవాడ మహీశ యెట్టు, లయిన నోపినభంగి నీ యనుఁగుఁదాత
సాలినన్నిదినంబులఁ ⁶జాల వచ్చు, నబ్బలంబుల నని సమయంగఁ జేయ. 413
- క. అనినఁ గృపాచార్యుం డీ, యినుమడిదివసములఁ దీర్ప నే నోపుదు నా
విని గురుతనూభవుఁడు పది, దినములఁ గడతేర్తు ననియె ధీరవిచారా. 414
- వ. అందఱపలుకు లాకర్ణించి కర్ణుండు. 415
- క. నానాస్త్రశస్త్రచయబడ, బానలముం గవియఁ జేసి యత్యుగ్రత నే
నేనాశ్లాన యప్పాండవ, సేనాసాగరము⁷ నిపురఁ జేయుదు నధిపా. 416
- వ. అని ప్రతినసేసినఁ గలకల నవ్వి గాంగేయుండు. 417
- చ. పలికిన నేమి యన్నియును బల్క నగున్ మనరాజునొద్ద మా
ర్పలికెడువారు లేరు విను పాండవమధ్యముగాండివంబు దీ
ప్తుల మిఱుమిట్లు గొన్నకనుదోయి గుణధ్వని వ్రయ్య లైనవీ
నుల⁸ నయినన్ బలే పలుకు నూల్కొన కుండుదు సూతనందనా. 418

1 నీడు దినము...గర్జుండు నెం, తెంతమాత్రమున. 2 నొంపను...సాట. 3 నాచేతం జా
లెడు. 4 నీటు గల ; మేటు లగు. 5 నెమరు...గాతున్. 6 జాల నోర్తు, నరిబలంబుల పని...
కీయ. 7 నీటు సేయుచు ; నింకఁ జేయుచు. 8 నయనంబు లై పలుక...కుండుట.

- వ. అనియె నివ్విధంబున నీకొడుకుకడంబుట్టినవి శేషంబులు ధర్మతనయుండు చారుల
వలన విని తమ్ముల రాఁ బనిచి వారలతో నిట్లనియె. 419
- సీ. మన చారు లిప్పుడు సనుదెంచి రా వీట, నుండి దుర్బుద్ధి సుయోధనుండు
గొలుపున గాంగేయకుంభసంభవకృపా, శ్వత్థామకర్ణులవలను సూచి
యనిఁ బాండవులబల మంతయు సమయింపఁ, జాలుదు రెంతేసికాలమాన
మున నన్నభీష్టుండు దన కొక్కనెల వట్టు, నని యాడె ద్రోణుండు నట్ల పలికె.
- ఆ. గృపుఁడు రెట్టి సెప్పెఁ గృపికొడు కోపుదుఁ, బదిదినముల ననియె బాహువీర్య
ఘనుఁడు గాన సూతతనయుఁ డేనాళ్ల న, ¹తీర్ప నేర్తు నని ప్రతిజ్ఞ సేసె. 420
- వ. అని చెప్పి యర్జునుం గనుంగొని వారు దమతమయోపినచందంబులు సెప్పిరి నీచే
తం గౌరవబలంబు లెంతదడవునకుం ²దెగు నాకుం జెప్పుమనిన నతం డిట్లనియె.
- తే. వార లంతకుఁ జాలనివారె నీబ, లముల సమయింపఁ జాలెడలూవు వెరవుఁ
గలర కాక యారాజుతోఁ బలికి బాస, దప్ప వచ్చునె వారికి ధరణినాథ. 422
- వ. అని దరహాసోల్లాసభాసితవదనుం డై. 423
- మ. అనుమానం బది యేల నీమదిమదీయస్ఫారబాహుబిలం
బు నిరూపింపఁ దలంచి తేని విను మేపుం జేవయుం జూపి కృ
ష్ణునితోడ్పాటునఁ బేర్చి యేఁ గడఁగినం జూర్ణంబు గావించు నొ
³క్కొనిమేషంబున దేవదానవులతోఁ గూడం ద్రిలోకంబునున్. 424
- వ. అది యె ట్లం టేనిఁ గృత్రిమకిరాతుం డైనపశుపతి మెచ్చి జగత్సంహారనమ
యంబునం దాను బ్రయోగించునట్టిపాశుపతమహాస్త్రంబు నా కిచ్చె నది
నాయందు సన్నిహితం బయియున్నయది గావున శత్రునిరాసం బనాయాసం
బైయుండు నప్పాశుపతంబుమహానీయప్రభావంబు ⁴భీష్ముండున్నరూ పెఱుంగఁ
డు ద్రోణకృపాశ్వత్థామలు నెఱుంగరు కర్ణున కెఱుంగ నెంతద వ్యట్టి ఘోరసా
ధనంబున సమస్తంబును సమయించుట యుక్తంబు గాదు తక్కినయాయుధం
బులం బోరి వైరులం బరిమార్చినం బౌరుషంబు దీపించు నని తలంచెద నప్పటికి
వలయువిధం భయ్యెడునది యట్లుండె నీవా రక్కడివారికి దక్కువవారె భీమసే
నుండు గవలభీమన్యుండు ద్రాపదేయులు సాత్యకి విరాటద్రుపదులు ధృష్టద్యు
ముండు శిఖిండి యుత్తమాజుండు యుధామన్యుండు ఘటోత్కచుండు ⁵జెట్టా
నజెట్లున్నవారు మఱియు ననేకులు వీరలయట్టివార యందఱం జెప్ప నేల
యేనుంగువోలె నీలావు నీవెఱుంగవు దివిజులకు నజేయుండవు నీయొక్కనికిఁ
ద్రిభువనంబు నెదురె నీవు నిక్కం బలుగవు గాక నీ వలిగిన నెవ్వ రెట్లయ్యె
దరో యటు సూడుము నీసైన్యంబుల నెవ్వరికి నేమి సేయ వచ్చు మనకు విజ

యానందంబు సులభంబు యని పలికెనని సంజయుండు ధృతరాష్ట్రుని కెఱింగించె నని నైశంపాయనుండు జనమేజయునకుం జెప్పటయు. 425

1. కమలభవాదితైవతముఖస్ఫుటనిర్గళితప్రశస్తవా
గమ్యతరసప్రసారకలితాంచితసేకవిధిప్రకర్షనం
గమనముదీరితోల్లసనకందళితప్రహసద్దయాలతా
సుమహదుపాశ్రయప్రమదశోభితవిశ్వజగన్మధువ్రతా. 426

2. సమయబహుత్వావ్యభిముఖవిశ్రామ్యదంతరంగనితాంతో
త్తమసంభాషణదర్శన, సమర్థపుణ్యాభిధానసక్మదుచ్ఛరణా. 427

హాలిని. అవగమితరహస్యాప్టాంగసమ్యక్ప్రకారో
త్సవగురుకరుణావిస్తారగాఢప్రశాంతి
ప్రవణహృదయపద్మోద్భాసివిజ్ఞానసారా
వ్యవహితవరమానందానుభూత్యేకరూపా. 428

ద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి
తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బయినశ్రీమహాభారతంబున యుద్యోగపర్వంబు
చందు సర్వంబును జతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీ మ దాంధ్ర మ హా భా ర త ము

ఉద్యోగపర్వము సమాప్తము.

ఆదిపంచకము

సంపూర్ణము.

25/7/2
25-3-12

ఈ గ్రంథములు మంచి కాకితములపై చక్క-గ.

ముద్రింపఁబడి

విక్రయమునకు సిద్ధముగ నున్నవి.

ఆంధ్ర గ్రంథములు.

ప్రతి 1-కి రు. అ.

ప్రతి 1-కి రు. అ.

శ్రీమదాంధ్రభారతము.

ఆది, సభాపర్వములుగల ప్రథమ

సంపుటము ప్రతి 1 కి రు. 1 12

విరాటోద్యోగపర్వములుగల

ద్వితీయ సంపుటము 1 12

తక్కినసంపుటములు అచ్చగుచున్నవి.

కృష్ణరాయవిజయము, చక్కని

కూర్పు 0 8

ఉత్తరరామాయణము, కంకంటి.

పాపరాజకృతము 1 8

భాస్కరరామాయణము 2 8

రంగనాథరామాయణము, ద్విపద 2 8

మొల్ల రామాయణము 0 8

అచ్చతెనుఁగురామాయణము 1 4

ఆంధ్రభాగవతము, పోతనామాత్య

ప్రణీతము, ఈవఱకుముద్రితమైన

ప్రతులకన్న అన్ని విధముల

బాగుగనున్నది 3 0

డిటో మేలుప్రతి 4 0

డిటో అత్యుత్తమప్రతి

2 వాల్యములు 5 8

మనుచరిత్ర, సటీక, చిన్నసైజు 1 8

వసుచరిత్ర, సటీక, 2 8

ఆముక్తమాల్యద, సటీక,

క్రొత్తకూర్పు 2 8

కళాపూర్ణోదయము 1 8

రాఘవపాండవీయము, సటీక 1 8

శృంగారనైషధము 0 10

నరసభూపాలీయము 0 8

విజయవిలాసము 0 4

సారంగధరచరిత్ర 0 8

రంగారాయచరిత్ర 0 8

రామాభ్యుదయము 1 4

నీలాసుందరీపరిణయము 0 4

రసికజనమనోభిరామము 0 8

రుక్మిణీపరిణయము 0 8

రాజశేఖరవిలాసము 0 8

పారిజాతాపహరణము 0 6

హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము 0 8

అనిరుద్ధచరిత్ర 0 8

విక్రమార్కచరిత్ర 1 4

సీతారామాంజనేయము, సటీక,

అచ్చగుచున్నది.

రుక్మాంగదచరిత్ర (ఏకాదశీమాహా

త్యము) 0 8

పంచతంత్రము, నారాయణకవిది 0 12

జైమినిభారతము, అశ్వమేధ

పర్వము 0 12

ఉత్తరహరిహంశము,

సోమనాథకృతము 1 4

అప్పకవీయము 1 10

దశరాపద్యములు 0 1

ఆంధ్ర గ్రంథములు.

ప్రతి 1-కి రు. అ.

ప్రతి 1-కి రు. అ.

ఆంధ్రసామసంగ్రహము, ఆంధ్ర		
సామ శేషము, సాంబనిఘం		
జ్యోతిషము, టీకానుక్రమణికాసహితము	0	12
సులక్షణసారము, సటీక	0	8
వేమనపద్యములు, 1200 పద్యములు	0	4
వేమనపద్యములు, బ్రాహ్మదొరగారి ఇంగ్లీషుతో	1	0
సప్తమస్కంధము, సటీక, చిన్న సైజు	1	0
కుచేలోపాఖ్యానము, స టీ క (భాగవతములోనిది)	0	4
డిటో (గట్టుప్రభువు)	0	6
మాతృశతకము	0	1
సుమతిశతకము, సటీక	0	2
దాశరథిశతకము,,	0	4
భాస్కరశతకము,,	0	3
మానసబోధశతకము,,	0	2
కలువాయిశతకము	0	2
కవితాడప్పశతకము	0	2
నృసింహశతకము	0	2
చంద్ర శేఖరశతకము	0	1
రామలింగేశశతకము	0	2
కాళహస్తీశ్వరశతకము	0	2
కుక్కుటేశ్వరశతకము	0	2
దేవకీనందనశతకము	0	2
కుమారీశతకము, సటీక	0	2
కృష్ణశతకము	0	2
నారాయణశతకము	0	2
కాళహస్తీశతకము	0	2

సింహాద్రినారసింహశతకము	0	2
భోగినీదండకము	0	1
గజేంద్రమోక్షము, సటీక	0	6
దుక్కిణీకల్యాణము,,	0	6
నలోపాఖ్యానము,,	0	6
వచనకావ్యము.		
ఆంధ్రవచనభాగవతము	6	8
శ్రీమద్రామాయణసారము	0	8
సంస్కృతనాటకకథలు	0	12
దక్కనుపూర్వకథలు	1	4
శ్రీరామానుజచరిత్ర	0	2
శ్రీరామతీర్థజీవితము	0	1
శాలివాహనచరిత్ర	0	2
శ్రీకృష్ణ దేవరాయచరిత్ర, ప్రతిమతో	0	2
వివేకానందస్వామిజీవితము	0	1
ఆనిబిసెంటుచరిత్ర	0	1
దాదాభాయిచరిత్ర	0	1
బాలగంగాధరతిలకుగారిచరిత్ర	0	2
శివాజీచరిత్ర	0	6
ఈనబునీతికథలు 1, 2 భాగములు	1	0
లార్డుకెల్లెవుజీవితము	0	6
శ్రీరామమూర్తిగారి కవిజీవితములు	2	8
ఆనందమఠ, నవల	0	12
ఐవన్వో,,	0	6
మదాలస,,	0	10
తారాభాయి,,	0	12
టిప్పసుల్తాన్,,	1	4

ఆంధ్ర గ్రంథములు.

ప్రతి 1-కి రు. అ.		ప్రతి 1-కి రు. అ.	
మనోహరి, నవల	0 12	ఆంధ్రచంద్రాలోకము, సటీక	0 6
చంద్రగుప్త ,,	0 14	ఆంధ్రభాషాభూషణము	0 2
సీతారామము ,,	1 0	ఆంధ్రభాషార్ణవము	0 12
నీతిచంద్రిక	0 6	బాలవ్యాకరణము	0 15
పంచతంత్రము	0 6	శబ్దార్థచంద్రిక, శ్రీమహాకాళి.	
ఇతర గ్రంథములు.		సుబ్బారాయకృత అకా	
రామదాసచరిత్ర, చక్కనిప్రతి	0 8	రాదినిఘంటువు. అపూర్వ	
అధ్యాత్మరామాయణకీర్తనలు	0 6	ములగుపదముల జేర్చి రమ్య	
ఆంధ్రశబ్దచింతామణి, సటీక	0 6	ముగాపునర్ముద్రితము.	2 8

ఇవి మొదలగు సంస్కృతాంధ్రగ్రంథములు అనేకములు మాయొద్ద దొరకును.

క్యాటలాగులు కోరినవారికి పంపుదుము.

వావిళ్ల - రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్,

192, ఎస్.ప్లస్. నెడ్, చెన్నపురి. ఈ.

25/12

